M. YUSUF KANDEHLEVÎ

HAYÂTÜ'S SAHABE

4

yasin
yayınevi

بسم الله الرحمن الرحيم

Baskı-Cilt:

Sistem Cilt ve Matbaacılık
Yılanlı Ayazma Yolu No:8 DAVUTPAŞA
Tel: 0212 482 11 01 ZEYTİNBURNU/İST

İSTANBUL 2010

YASİN YAYINEVİ

Manyasızade cad. No:47 Çarşamba

Fatih - İstanbul

Tel.: 0212.635 30 55
Faks: 0212.635 78 65

HAYÂTÜS-SAHÂBE

Muhammed Yusuf
el-Kandehlevî

CİLD 4

Tercüme

Mansur Koçinkağ
Oğuzkağan Demir (17. 18. 19. Bölüm)

ÂLİMLERİN VE ÖĞRENCİLERİN ADABI

a) Hz. Peygamber'in zina yapmak için izin isteyen bir genci güzel bir dille ikna etmesi

3567. Ahmed ve Taberânî Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedr: "Kureyş'ten bir genç, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! İzin ver de zina yapayım' dedi. Bir grup insan, gencin üzerine yürüdü, onu azarladı, 'Sus, sus!' dedi. Hz. Peygamber, *'Yaklaştırın onu'* dedi. Genç, Hz. Peygamber'e iyice yaklaştı ve Hz. Peygamber, ona *'Annene zina yapılmasını ister misin?'* dedi. Genç, 'Canım sana feda olsun! Vallahi hayır' dedi. Hz. Peygamber de *'Sen nasıl istemiyorsan diğer insanlar da annelerine yapılmasını istemez'* dedi. Akabinde *'Kızına zina yapılmasını ister misin?'* dedi. Genç, 'Ya Resulallâh! Canım sana feda olsun! Vallahi istemiyorum' dedi. Hz. Peygamber de *'Diğer insanlar da kızlarına yapılmasını istemezler'* dedi. Hz. Peygamber, *'Kız kardeşine zina yapılmasını ister misin?'* dedi. Genç, 'Ya Resulallâh! Canım sana feda olsun! Vallahi, istemiyorum' dedi. Hz. Peygamber de *'İnsanlar da kız kardeşlerine yapılmasını istemezler'* dedi. Hz. Peygamber, *'Halana zina yapılmasını ister misin?'* dedi. Genç, 'Ya Resulallâh! canım sana feda olsun! Vallahi istemiyorum' dedi. Hz. Peygamber de *'İnsanlar da halalarına zina yapılmasını istemez'* dedi. Hz. Peygamber, *'Teyzene zina yapılmasını ister misin?'* dedi. Genç, 'Ya Resulallâh! Canım sana feda olsun! Vallahi istemiyorum' dedi. Hz. Peygamber de *'Halk da teyzesine yapılmasını istemiyor'* dedi. Hz. Peygamber, elini onun üzerine koydu ve *'Ey Allâh'ım! Onu bağışla, kalbini temizle, onu zinadan koru'* dedi. Bu olaydan sonra genç, hiç iltifat etmez oldu. "[1]

b) Hz. Peygamber'in, söylenen şeyin anlaşılması için üç defa tekrar etmesi

3568. Taberânî, Ebû Umâme'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, konuştuğunda anlaşılsın diye üç defa tekrar ederdi. "[2]

---

[1] Ahmed, *Müsned,* V, 256; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* VIII, 7679.

[2] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* VIII, 8095. Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* I, 129).

c) Hz. Âişe'nin İbn Ebî Sâib'e eğitimde üç şeye bağlı kalmasını emretmesi

3569. Ahmed, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe, Medine vâizi İbn Ebî Sâib'e 'Üç hususta ya bana tabi olacaksın, ya da seninle mücadele edeceğim' dedi. İbn Ebî Sâib, "Onlar nelerdir, Söyle belki de sana tabi olurum ey Mü'minlerin annesi' dedi. Hz. Âişe dedi ki: 'Birincisi dua ederken tağanniden sakın, Hz. Peygamber ve ashabı dua ederken böyle yapmazdılar. İkincisi halka her hafta bir kere sohbet et, kabul etmezsen iki kez, bunu da kabul etmezsen üç kez sohbet et. İnsanları Allâh'ın kitabından usandırma! Üçüncü olarak Bir topluluğa girdiğinde onlar konuşuyorlarsa konuşmalarını kesiyorsun. Onlara karışma! Onlar sana yönelip senden va'z etmeni istediklerinde onlara sohbet et'"[3]

d) İbn Mes'ûd'un eğitimde metodu

3570. İbn Abdilber, Şakîk b. Seleme'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh) çıktı ve dedi ki: Sizin meclislere sık gelip sohbet etmememin sebebi sizi usandırmak istemediğimdendir. Hz. Peygamber, usanmamızdan endişe ettiğinden aralıklarla sohbet ederdi. "[4]

3571. Taberânî, A'meş'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd, bir vaizin yanından geçiyordu, ona 'Ey Vâiz! Sakın insanları ümitsizliğe sevk etme!' dedi. "[5]

e) Hz. Ali'nin gerçek fakihin özelliklerini söylemesi

3572. İbn Durays, Ebû Nu'aym, İbn Asâkir ve başkaları Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Size gerçek fakihi anlatayım mı? Kim, halkı Allâh'ın rahmetinden ümidini kesmezse, Allâh'a isyana ruhsat vermezse, Allâh'ın azabından onları emin kılmayan, Kur'ân'ı bırakıp başka şeye yönelmeyen kişidir. Tefekkuhun olmadığı ibadette ve tefehhümün olmadığı fıkıhta hayır yoktur. - Bir lafızda: takva yoktur- tedebbürün olmadığı kıratta hayır yoktur. "[6]

---

[3] Ahmed, *Müsned,* VI, 217. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadında raviler sahih hadis ravileridir. Ebû Ya'lâ ise hadisi buna yakın şekilde rivayet etti. (*Mecma'u'z-zevâid,* I, 191).

[4] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm,* I, 105.

[5] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* IX, 8635. Heysemî: İsnadındaki raviler, sahih hadis ravileridir. Fakat A'meş, İbn Mes'ûd'a yetişmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* I, 191).

[6] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 77; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* V, 231. Bu hadisi, İbn Abdilber, merfu olarak buna yakın şekilde rivayet etmiştir. Sonra da şöyle demiştir: Bu hadis,

f) Hz. Peygamber, Hz. Mu'âz'ı ve Hz. Ebû Musa'yı Yemen'e gönderdiğinde onlara sözü

3573. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mu'âz b. Cebel'i ve Ebû Musa'yı Yemen'e gönderdi. Onlara *'Birbirinize kenetlenin, itaat edin, müjdeleyin, nefret ettirmeyin!'* dedi. Hz. Mu'âz, halka hutbe verdi, onları İslam'a, düşünmeye ve Kur'ân'a teşvik etti. Dedi ki: 'Size cennet ve cehennem ehlinden bahsedeyim; kişi, hayırla anılıyorsa o cennetliktir, kişi kötülükle anılıyorsa o cehennemliktir.'"[7]

g) Ebû Sa'îd'in sahabe meclisleri hakkında ve İbn Ömer'in gerçek âlim hakkında sözü

3574. Hâkim, Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabı, oturduğunda konuşmaları fıkhî meseleler olurdu. Ancak biri, bir sûre okursa veya okumasını emretse (o zaman Kur'ân dinlenilir)."[8]

3575. Ebû Nu'aym, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Kişi, ilim hususunda üstünde olana hased ettiği, altında olanları hor gördüğü ve ilmiyle para elde etmek istediği müddetçe ilimden bir şey elde etmemiştir."[9]

h) Hz. Ömer'in âlimin adabı hakkında sözü

3576. İbn Abdilber, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "İlim öğreniniz ve halka öğretiniz, ilme karşı saygı ve hürmeti de öğreniniz. İlim öğrendiğiniz kişilere ve ilim öğrettiğiniz kişilere karşı tevazulu olun. Âlimlerin gaddar olanı olmayınız, cehaletiniz ilminize karşı galip gelmesin."[10]

ı) Hz. Ali'nin öğrencinin adabı hususunda sözü

3577. Mürhibî ve İbn Abdilber Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Âlime çok soru sormamalısın, cevap vermesinde sıkıntıya sokmamalısın,

---

sadece bu tarikle merfu olarak gelmiştir. Genelde mevkuf olarak Hz Ali'den rivayet etmişler. (İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 44).

[7] Heysemî: İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 166).

[8] Hâkim, Müstedrek, I, 94. Hâkim ve Zehebî: Bu hadis, Müslim'in şartı üzere sahihtir.

[9] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 306.

[10] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 135. Bu hadis, Ahmed -ez-Zühd adlı eserinde-, Beyhakî, İbn Ebî Şeybe ve başkaları rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 228). Bir rivayette: "İlminiz, cehaletinizle ayakta kalmasın."

cevap vermediğinde ısrar etmemelisin, cevap veremediğinde elbisesinden tutmamalısın, elinle ona işaret etmemelisin, gözlerinle alaylı işaretler yapmamalısın, onun meclisinde başkasına soru sormamalısın, hata yapmasını istememelisin, hata yaptığında hatasından dönmesini normal karşılamalısın, dönmesini kabul etmelisin, 'Filan, senin tersini söylüyor' dememelisin, onun sırrını ifşa etmemelisin, yanında bir başkasının gıybetini yapmamalısın, yanında ve yanında olmadığında ona karşı saygılı olmalısın, bir cemaate selam verdiğinde âlime özel şekilde selam vermelisin, önünde oturmalısın, bir ihtiyacı olunca cemaatten önce sen onun ihtiyacını gidermelisin, çok oturup onu yormamalısın. Âlimler, hurma ağaçları gibidir, hurmanın olgunlaşmasını beklediğin gibi ne zaman menfaatin üstüne düşeceğini beklemelisin. Âlim, Allâh yolunda oruçlu şekilde cihad eden kişi mesabesindedir. Âlim ölünce İslam'dan bir gedik açılır ve bu gedik kıyamete kadar kapanmaz. İlim öğrencisi vefat ettiğinde semadan yetmiş bin melek onun taziyesine katılır. "[11]

i) Sâbit el-Bünânî'nin hocası Hz. Enes'e karşı saygısı

3578. Ebû Ya'lâ, Hz. Enes'in Ümmü Veled olan cariyesi Cemîle'den şöyle rivayet etmektedir: "Sâbit, Hz. Enes'in yanına gelmek üzere olunca Hz. Enes, 'Ey câriye! Güzel bir koku getir de ellerime süreyim, çünkü Sabit elimi öpmeden beni bırakmaz' derdi. "[12]

j) İbn Abbas'ın Hz. Ömer'e olan saygısı ve Hz. Ömer'in heybeti

3579. İbn Abdilber, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "İki sene boyunca Hz. Ömer'e bir soru sormak istiyordum; fakat heybetinden dolayı ona soramıyordum. Nihayet Merru'z-zehrân vadisinde ihtiyacı için geri de kalınca geldi ve onunla yalnız kaldım. Dedim ki: 'Ey mü'minlerin emiri! İki senedir sana bir soru soracağım; fakat heybetinden dolayı soramıyorum. ' Hz. Ömer, 'Öyle yapma! Sormak istediğinde hemen sor. Eğer bilgim varsa söylerim, bilgim yoksa 'bilmiyorum' derim ve sen de bilen birine sorarsın' dedi. Ben de 'Allah'ın Hz. Peygamber'e karşı birleştiğini

---

[11] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 129; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 242; Muntahab, IV, 73. Hâtib, hadisi el-Câmi lî ahlâki'-râvî adlı eserinde Hz. Ali'den muhtasar şekilde bu mealde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 229).

[12] Heysemî: Cemîle'nin terceme-i halini zikredeni görmedim.

söylediği kadınlar kimdir?' dedim. Hz. Ömer, 'Aişe ve Hafsa'dır' dedi..." Hadisi uzunca rivayet etti. [13]

k) Sa'îd b. Müseyyib'in Sa'd b. Ebî Vakkas'dan çekinmesi

3580. İbn Abdilber, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Sa'd b. Mâlik'e[14] (radıyallahu anh) 'Sana bir şey sormak istiyorum; fakat çekiniyorum. Hz. Sa'd, 'Yiğenim! Benden çekinme! Bir konu hakkında bilgimin olduğunu biliyorsan sor' dedi. Ben de 'Hz. Peygamber'in Tebûk Gazvesinde Medine'de yerine bıraktığı Hz. Ali'ye ne dedi?' dedim. Hz. Sa'd dedi ki: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Ey Ali! Aramızdaki yakınlığın Harun'un Musa'ya olan yakınlığı gibi olmasını istemez misin?'"*[15]

l) Hz. Cübeyr b. Mut'im'in bir soruya "bilgim yok" demesi

3581. İbn Sa'd, Osman b. Abdillah b. Mevheb'den şöyle rivayet etmektedir: "Cübeyr b. Mütim (radıyallahu anh), bir su yanından geçti ve kendisine bir feraiz meselesi sordular. Hz. Cübeyr de 'Bilmiyorum; fakat benimle beraber birini gönderin, sizin için Ömer'e sorarım' dedi. O topluluk da birini onunla beraber Hz. Ömer'e gönderdi ve meseleyi Hz. Ömer'e sordu. Bunun üzerinde Hz. Ömer dedi ki: 'Kim fakih ve âlim olmak istiyorsa Cübeyr b. Mut'im gibi hareket etsin. Bilmediği bir şey hakkında kendisine soru soruldu, o da 'Allah daha iyi bilir' demiştir.'"[16]

m) İbn Ömer'in eğitimde âdâbı

3582. İbn Abdilber, Mücahid'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'e bir feraiz meselesi soruldu. İbn Ömer de 'bilmiyorum' dedi. Kendisine 'Neden cevap vermiyorsun' denildiğinde 'İbn Ömer bilmediği bir hususta kendisine soru sorulunca 'bilmiyorum' der' dedi."[17]

3583. İbn Sa'd, Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'e bir şey sorulunca, kendisi 'Bilmiyorum' dediğinde ve adam çekip gittiğinde kendi kendine 'İbn Ömer'e soru soruldu; fakat o 'Bilmiyorum' dedi' derdi."[18]

---

[13] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 112.
[14] Bu zat, Sa'd b. Ebî Vakkas'tır *(B)*.
[15] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 112. Bu hadisi, İbn Sa'd, Hz. Sa'd'dan eklerle buna yakın şekilde rivayet etti.
[16] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 241.
[17] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 52.
[18] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 144.

3584. İbn Abdilber, Ukbe b. Müslim'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'le 34 ay arkadaşlık ettim. Genelde ona sorulan sorulara 'Bilmiyorum' diye cevap verirdi. Sonra da bana dönüyor ve şöyle diyordu: 'Bunlar ne yapmak istiyorlar biliyor musun, sırtımızı cehenneme köprü yapmak istiyorlar. '"[19]

3585. İbn Sa'd, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, İbn Ömer'e bir meselede soru sordu. İbn Ömer başını eğdi, cevap vermedi. Halk, soruyu duymadığını sandı. Adam, 'Allah sana rahmet etsin, sorumu duymadın mı?' dedi. İbn Ömer de 'Evet duydum; Allâh'ın bize sorduğunuz sorular için bizi hesaba çekmeyeceğini sanıyor gibisiniz. Bizi bırak da –Allah sana rahmet etsin- konuyu bir düşünelim, eğer biliyorsak ne âlâ, bilmiyorsak da bilmediğimizi söyleyelim' dedi. "[20]

n) İbn Mes'ûd'un, Hz. Ali'nin ve Hz. İbn Abbas'ın "bilmiyorum" diyen âlim hususunda sözleri

3586. İbn Abdilber, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ey insanlar! Kim bildiği bir hususta kendisine soru sorulursa cevap versin, kim meseleyi bilmiyorsa 'Allah'u a'lem (Allah daha iyi bilir)' desin. Kişinin bilmediği hususlarda 'Allah daha iyi bilir' demesi onun bilgili olmasına delildir. Allâh (celle celâlühü), elçisine şöyle demiştir:

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ

"(Ey Muhammed!) De ki: "Bundan (tebliğ görevinden) dolayı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ben kendiliğinden yükümlülük altına girenlerden değilim. " (Sa'd: 86). [21]

3587. Sa'dân b. Nasr, Abdullah b. Beşir'den şöyle rivayet etmektedir: "Ali b. Ebî Tâlib'e (radıyallahu anh), bir mesele hakkında soru soruldu. Hz. Ali, 'Bu meseleyi bilmiyorum' dedi. Sonra da şöyle dedi: 'Ciğerlerimi serinleten bir cevaptır. Bilmediğim bir hususta bana soru soruldu ve ben de 'bilmiyorum' dedim. "[22]

---

[19] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 54.

[20] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 51.

[21] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 51.

[22] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 241. Dârimî, Ebu'l-Bahterî ve Zazan←Hz. Ali'den sadece onun sözünü rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 243).

3588. Ebû Davud, Malik'in hadislerini topladığı eserde Malik←Yahya b. Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas dedi ki: Âlim, 'Bilmiyorum' demeyi terk etmişse onu öldüren sevap kazanmaktadır. "

3589. Malik'den: İbn Abbas şöyle derdi: "Âlim, 'Ben bilmiyorum' demiyorsa onu öldüren sevap kazanır. "[23]

o) Hz. Ömer, Hz. Ali ve Hz. Osman'ın eğitimde yöntemi

3590. İbn Sem'ânî, Mekhûl'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer (radıyallahu anh), insanlara hadis rivayet ediyordu. Bir ara onların usandıklarını ve bıktıklarını gördü, hemen konuyu değiştirip ağaç dikmekten bahsetti. "[24]

3591. İbn Abdilber, Abdullah b. Musab'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab dedi ki: Kadınların mehirlerini kırk ukiyyeden fazla vermeyin Zu'l-Ğusse'nin –yani Kays b. Husayn el-Hârisî'nin- kızı da olsa Kim daha fazla verirse fazlalığı alıp hazineye koyacağım. Kadınların saffından uzun boylu, basık burunlu bir kadın kalktı ve 'Bunu yapamazsın' dedi. Hz. Ömer, 'Neden?' dedi. Kadın şöyle dedi: 'Çünkü Allâh şöyle buyurmuştur: "**Öbürüne (mehir olarak) yüklerle mal vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın. İftira ederek ve açık günaha girerek mi verdiğinizi geri alacaksınız?**" (Nisa: 20). Hz. Ömer de 'Kadın doğru söyledi, adam (kendini kastederek) ise yanıldı' dedi. "[25]

3592. İbn Abdilber, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Ali'ye bir mesele hakkında soru sordu. Hz. Ali de ona cevap verdi. Adam, 'Ey mü'minlerin emiri! Senin dediğin gibi değil, mesele böyle böyledir' dedi. Hz. Ali de 'Sen doğru söyledin, ben yanıldım. **Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen biri vardır'**[26] dedi. "[27]

3593. Hatîb, *Ruvvâtu Mâlik* adlı eserinde Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Ömer b. Hattab ve Hz. Osman b. Affan bir mesele hak-

---

[23] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 54.
[24] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 241.
[25] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 131.
[26] Yusuf 76.
[27] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 131. İbn Cerîr, hadisi aynı lafızla rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 241).

kında tartıştılar, öyle ki izleyen, bir daha asla yan yana gelmezler, diye düşünürdü. Fakat ayrılırken en güzel şekilde ayrılırlardı. "[28]

BİR TOPLULUĞUN İLİM TAHSİL ETMESİ İÇİN BİRİNİN MECLİSİ TERK EDİP FEDAKÂRLIK YAPMASI

a) Ukbe b. Âmir'in, kavmi ile beraber Hz. Peygamber'e gelme kıssası

3594. İbn Asâkir, Ukbe b. Âmir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "On iki süvari ile beraber Medine'ye geldim, Hz. Peygamber'e yaklaştığımızda arkadaşlarım, 'Kim, devemizi otlatacaktır. Biz de gidip Hz. Peygamber'i dinleriz, ondan aldığımızı döndüğümüzde burada kalana aktarırız. Birkaç gün böyle kaldım, sonra kendi kendime 'Galiba ben aldanmış biriyim. Çünkü arkadaşlarımın dinlediklerini ben dinleyemiyorum, Hz. Peygamber'den öğrendiklerini ben öğrenemiyorum. Bir gün gittim ve birinin şöyle dediğini işittim: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Kim, güzel şekilde abdest alırsa annesinden ilk doğduğu gün gibi günahsız olur.* ' Bu söz, çok hoşuma gitti ve hayret ettim. Hz. Ömer, 'Bir önceki kelamını işitseydin daha hayret ederdin' dedi. Ben de 'Canım sana kurban olsun! Sen tekrar etsene' dedi. Hz. Ömer de dedi ki: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Kim, ölür ve Allâh'a şirk koşmazsa Allâh (celle celâlühü), ona cennet kapılarını açar ve dilediği cennete girer. Cennetin sekiz kapısı var.* ' Hz. Peygamber, yanımıza geldi, ona doğru oturdum, Hz. Peygamber benden yüzünü çevirdi ve bunu birkaç defa tekrarladı. Dördüncü defa yine çevirdiğinde 'Ya Resulallâh! –anam babam sana feda olsun- yüzünü benden çevirme' dedi. Bana döndü ve *'Biri mi, on iki kişi mi sana daha sevimlidir'* dedi. Bunu gördüğümde arkadaşlarımın yanına döndüm. "[29]

b) Hz. Peygamber'e geldiklerinde Osman b. Ebi'l-Âs'ın kavmi ile kıssası

3595. Taberânî, Osman b. Ebi'l-Âs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sakif heyeti, Hz. Peygamber'e geldiğinde ben de onlarla beraber geldim. Kürklerimizi Hz. Peygamber'in kapısında giydik ve 'Kim, bineklerimi-

---

[28] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* V, 241.

[29] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 77. Ebû Nu'aym, bu hadisi *Hilyetu'l-evliyâ*'de (IX, 307) buna yakın şekilde rivayet etti.

zin yanında duracak' dediler. Herkes Hz. Peygamber'in huzuruna girmek istiyor, geride kalmak istemiyordu. Ben ise yaşça en küçükleriydim. 'İsterseniz ben kalırım; fakat Allâh adına söz verin, geldiğinizde devemi tutacaksınız ve ben de gidip Hz. Peygamberle görüşeceğim' dedim. Onlar da 'Tamam, olur' dedi. Hz. Peygamber'in huzuruna girdiler, sonra çıktılar ve 'Haydi gidelim' dediler. Ben de 'Nereye?' dedim. Onlar da 'Ailemizin yanına' dedi. Ben de 'Ailemin yanından çıktım ve Hz. Peygamber'in kapısına gelmiş bulunuyorum. Onunla görüşmeden geri mi döneceğim? Siz beni bekleyeceğinize dair söz vermiştiniz' dedim. Onlar da 'Acele et, biz soracağımız her şeyi sorduk, hiçbir şey bırakmadık' dedi. Ben de Hz. Peygamber'in huzuruna vardım ve 'Ya Resulallâh! Dua et de Allâh (celle celâlühü), beni dini hususlarda fakih kılsın ve bana dini öğretsin' dedim. Hz. Peygamber, *'And olsun! Arkadaşlarının istemediği bir şey benden istedin. Git, sen bu kafilenin ve sonra kavminden sana gelecek olanların başkanısın'* dedi..."[30]

[30] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 307. Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etti. İsnadındaki raviler Hakim b. Hakim b. Abbad müstesna hepsi sahih hadis ravileridir. Hâkim de tavsik edilmiş biridir. Ayrı muhtasar bir rivayette: "Hz. Peygamber'in huzuruna vardım ve ondan yanındaki mushafı istedim, o da bana verdi. " (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 371).

DERS VERMEK, MÜZAKERE YAPMAK VE SORU SORMANIN ADABI

a) Sahabe'nin Hz. Peygamber'in meclisinde ilmi müzakere yapması ve ona soru sormaları

3596. Ebû Ya'lâ, Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturuyorduk. Biz altmış kadar kişiydik. Hz. Peygamber, bize hadis aktarıyordu. Akabinde ihtiyacı için evine giriyor, biz de aramızda müzakere yapıyorduk. Önce dinliyor, sonra müzakere yapıyorduk. Çok tekrar ettiğimizden dolayı kalktığımızda hadis sanki kalbimizde yeşermiş gibi oluyordu. "[31]

3597. Taberânî, *el-Kebir* adlı eserinde Ebû Musa'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sabah namazını kılınca ona yönelirdik, içimizden bazısı, ona Kur'ân hakkında soru sorardı, bazısı, farzlar (veya ferâiz) hakkında sorardı, bazısı ise rûya hakkında soru sorardı. "[32]

b) Hz. Fedâle b. Ubeyd'in ashabına bu hususta sözü

3598. Taberânî, Fedâle b. Ubeyd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ashabı yanına geldiğinde onlara şöyle derdi: 'Aranızda müzakere yapın, müjdeleyin, ilminizi fazlalaştırın. Allâh, hayrınızı fazlalaştırsın, sizi ve sizi sevenleri sevsin. Bize bilmediğini hususlarda sorular sorun, çünkü son sorunun sevabı ilk sorunun sevabı kadardır. Konuşmalarınızın arasında istiğfar dileyin. "

c) Ebû Sa'îd'in, Hz. Ali'nin, İbn Mes'ûd'un ve İbn Abbas'ın ilim müzakereleri hususunda sözleri

3599. Taberânî, Ebû Nadra'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Sa'îd'e 'Bize hadis yaz' dedim. Ebû Sa'îd de 'Asla size yazmayacağım, hadisi asla Kur'ân kılmayacağız. Hz. Peygamber'den alındığı gibi bizden hadis alın' dedi. Ebû Sa'îd şöyle derdi: 'Hadisleri tekrar ediniz, çünkü tekrar ettiğinizde bazı bazısını hatırlatarak pekiştirir. '"[33]

---

[31] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, VII, 4091.

[32] Heysemî: İsnadında Muhammed b. Ömer er-Rûmî var, Ebû Davud ve Ebû Zur'a zayıf olduğunu, İbn Hibban ise sıka olduğunu belirtmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 159).

[33] Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 161). Hadisi, Hâkim ve İbn Abdilber –Cami adlı eserinde- Ebû Sa'îd'den rivayet etmiştir: "Hadisleri müzakere edin, hadis müzakere etmek, hadisi pekiştirir. "

3600. Hâkim, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hadis müzakere edin, müzakere yapmazsanız hadis yok olup gider."[34]

3601. Hâkim, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hadisi müzakere edin, çünkü hadisi anmak onu hayatta tutar."

3602. İbn Abdilber, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ders çalışmak salattır (ibadettir)."[35]

3603. İbn Abdilber, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Benim için gecenin bir kısmında ilmi müzakere yapmak, geceyi ibadetle ihya etmekten daha sevimlidir."[36]

d) Hz. Ömer'in Hz. Ali'ye üç soru sorması ve Hz. Ali'nin verdiği cevapla mutlu olması

3604. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab, Hz. Ali'ye 'Ey Ebû Hasan! Bazen sen Hz. Peygamber'in huzurunda hazır bulundun, biz yoktuk, bazen de biz vardık, sen yoktun. Sana üç şey soracağım, bu üç mesele hakkında bilgin var mı?' dedi. Hz. Ali de 'Onlar nelerdir?' dedi. Hz. Ömer, 'Bazen kişi, birini sever; fakat onda hiç hayırlı bir davranış görmez, bazen de kişi birinden buğz eder; fakat onda kötü bir davranış görmez' dedi. Hz. Ali dedi ki: 'Evet, doğrudur. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Ruhlar, hava boşluğunda hazır kıta bekleyen asker gibidirler. Ruhları tanışanlar normal hayatta karşılaştıklarında birbirlerine ısınır, tanışmıyorlarsa ısınmaz.'* Hz. Ömer, 'Birinci soru tamam. İkincisi, kişi bir konuda konuşmak istediğinde bazen unutuyor, bazen ise hatırlıyor, bu nasıl olmaktadır?' dedi. Hz. Ali dedi ki: 'Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: '*Ayı kaplayan bulut olduğu gibi her kalbin de bir bulutu vardır. Ay pırıl pırıl parmalakta olduğu bir sırada ansızın bulut gelip karanlığa gömer, bulut gittiğinde yine pırıl pırıl parlar. Kişi de bir hususta konuştuğunda kalbinin üstüne bir bulut gelir ve söyleyeceği şeyi unutur, bulut kalktığında söyleyeceği şeyi hatırlar.'* Hz. Ömer, 'İki sorunun da cevabını aldım. Üçüncüsü, kişi rüya görüyor, bunun içinde doğru olan rüya olduğu gibi yalan olan rüyada oluyor' dedi. Hz. Ali dedi ki: 'Evet, doğrudur. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Erkek veya bayan fark etmez herkes uykuya iyice daldığında ruhu çıkar ve*

---

[34] Hâkim, Müstedrek, I, 95. Hadisi, İbn Ebî Şeybe, Hz. Ali'den aynı lafızla rivayet etmiş ve başında bir ek yapmıştır:

[35] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 22.

[36] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 24.

arşa doğru yükselir. Ruh arşında yanında iken uyanan kişinin riyası doğru çıkar; fakat ruh arşın altında bir yerde iken uyanırsa rüya yalan çıkar' dedi. Hz. Ömer, 'Bu üç şeyi öğrenmek istiyordum. Çok şükür ölmeden bunları da öğrendim' dedi. "[37]

e) Hz. Ömer'in, İbn Abbas'a ümmetin ihtilafı hakkında sorusu

3605. Sa'îd b. Mansur, Beyhakî, Hâtib *-el-Câmi* adlı eserinde- İbn Rayim et-Teymî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, bir gün halvete çekildi, kendi kendine konuşmaya başladı. İbn Abbas'a birini gönderdi (ve İbn Abbas da geldi). Hz. Ömer, 'Bu ümmetin kitabı, Peygamber'i ve kıblesi bir olmasına rağmen neden ihtilaf ediyorlar?' dedi. İbn Abbas da 'Ey mü'minlerin emiri! Üzerimize Kur'ân nazil oldu, onu okuduk ve niçin indiğini biliyoruz. Fakat bizden sonra gelen bazı topluluklar bu ayetlerin hangi hususta indiğini bilmiyor. O zaman her topluluğun farklı bir görüşü oluyor. Her kavmin ayrı bir görüşü olunca da ihtilaf kaçınılmaz oluyor. İhtilaf ettiklerinde de çatışmaya başlarlar' dedi. Hz. Ömer, İbn Abbas'ı azarladı ve kovdu. İbn Abbas da gitti. Bir müddet sonra İbn Abbas'ın haklı olduğunu gördüğünde onu geri çağırdı ve 'Söylediklerini bir daha tekrar et' dedi. "[38]

f) Hz. Ömer'in bir ayetin manasını sahabeye sorması, İbn Abbas'ın cevabına hayret etmesi

3606. Abd b. Humeyd ve İbn Munzir İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, "Bu gece bu ayeti okudum, onun yüzünden sabaha kadar gözüme uyku girmedi. **"Herhangi biriniz ister mi ki, içerisinde her türlü meyveye sahip bulunduğu, içinden ırmaklar akan, hurma ve üzüm ağaçlarından oluşan bir bahçesi olsun"** (Bakara: 266). Allâh (celle celâlühü) bu ayetten ne kastetmektedir" dedi. Bazısı, 'Allah daha iyi bilir' dedi. Hz. Ömer de 'Ben de biliyorum, Allâh daha iyi biliyor. Fakat benim sormamdaki gayem bu hususta bir bilgisi olan, bu hususta bir şey işitmiş olan varsa aktarsın' dedi. Onlarda sustular. Bana baktı, ben de fısıldıyordum. 'Yiğenim! Kendini küçük görme, cevap ver' dedi. Ben de 'Bundan amel etmeyi kastetmiştir' dedim. 'Nasıl ameli kastetmiştir?' dedi. Ben de

---

[37] Heysemî: İsnadında Ezher b. Abdillah var. Ukayli, 'İbn Aclân'dan olan hadisleri mahfuz değildir. Bu hadis ise Ebû İshak←Haris←Ali'den mevkuf olarak rivayet edilmiştir. Diğer ravileri ise tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 162).

[38] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 228.

'Kalbime ilham edilen buydu ve ben de söyledim' dedi. Hz. Ömer beni bıraktı ve ayeti tefsir etmeye başladı ve 'Yiğenim! Doğru söyledin, bu ayetten amel etmeyi kastetmiştir. Âdemoğlunun cennete en muhtaç olduğu zaman yaşı ilerleyip evlatları çok olduğunda olur. Kişi, amele en çok muhtaç olduğu zaman da kıyamet günüdür. Doğru söyledin ey yiğenim!' dedi. "[39]

g) Hz. Ömer'in İbn Abbas'a Nasr süresinde kastedileni sorması

3607. Sa'îd b. Mansur, İbn Sa'd, Ebû Ya'lâ, İbn Munzir, İbn Merdûyeh, Ebû Nu'aym ve Beyhakî İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, beni Bedir ehlinden olan yaşlı adamlarla beraber meclisine alıyordu. Abdurrahman b. Avf, 'Bu genç bizim yanımıza girmesin, onun kadar çocuklarımız var' dedi. Hz. Ömer, 'Bu genç bildiğiniz gibi biri değildir' dedi. Bir gün Bedir ehlini ve beni çağırdı. O gün sadece benim bilgimi onlara göstermek için çağırdığını biliyordum. Hz. Ömer, 'Nasr Süresi hakkında ne düşünüyorsunuz?' dedi. Bazısı, 'Allah, yardım ve fethi gerçekleştirdiğinde bize hamd etmemizi, istiğfar talep etmemizi emretti' dedi. Bazısı, 'Bilmiyorum' dedi. Bazısı ise bir şey demedi. Bana 'Ey İbn Abbas! Sen de böyle mi diyorsun?' dedi. Ben, 'Hayır' dedim. Hz. Ömer, 'O zaman sen ne diyorsun?' dedi. Dedim ki: Bu ayetler, Allâh'ın Hz. Peygamber'e ecelini bildirmesidir. Allâh'ın yardımı ve fetih gerçekleştiğinde ve sen insanların İslam'a girdiğini ve Mekke'nin fethini gördüğünde bu senin ecel vaktindir. Onun için **"Rabbini hamd ile tesbih et, ondan istiğfar talep et, çünkü o tövbeleri kabul edendir. "** Hz. Ömer, 'Ben de bu ayetten sadece senin dediğini anlıyorum' dedi. "[40]

3608. Hâkim, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, sahabe ile beraber bana soru soruyordu. Abdurrahman b. Avf, 'Ona mı soruyorsun?' dedi..." Muhtasar şekilde rivayet etmiştir. [41]

---

[39] Bu hadisi, İbn Mübarek, İbn Cerîr, İbn Ebî Hatim rivayet etmiş ve Hakim bu mealde muhtasar olarak rivayet etmiştir. H3akim, şeyhanın şartı üzere sahih olduğunu belirtmiştir. (Müstedrek, III, 542; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 234).

[40] İbn Cerîr, *Tefsir*, XXX, 333; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, X, 10617; Beyhakî, Delâil, V, 446; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 276. Ebû Nu'aym, hadisi *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 317) adlı eserinde buna yakın lafızla rivayet etti.

[41] Hâkim: Bu hadis, şeyhanın şartı üzere sahih bir hadistir. Zehebî de ona muvafık olmuştur. (Müstedrek, III, 539).

h) Hz. Ömer'in ve İbn Abbas'ın bir ayet üzerinde ve Hz. Ali hakkında müzakere etmesi

3609. Zübeyr b. Bekkâr, el-Müveffekât adlı eserinde İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattab'a (radıyallahu anh) **"Ey iman edenler! Size açıklandığı takdirde sizi üzecek olan şeylere dair soru sormayın. " (Mâide: 101)** ayeti hakkında soru sordum. Hz. Ömer dedi ki: 'Mühacir'den bazı kimselerin neseplerinde bir şey vardı. Onlar da bir gün 'Keşke Allâh (celle celâlühü), nesebimiz hakkında bir ayet indirseydi' dedi. Allâh da bu okuduğun ayeti nazil etti. ' Sonra (sözü Hz. Ali'ye getirdi ve) bana 'Efendiniz Ali b. Ebi Talib, yönetime geçerse dünyaya değer vermeyeceğini biliyorum. Fakat kendisini beğeniyor, bu onu götürebilir' dedi. Ben de 'Ey mü'minlerin emiri! Efendimizin kim olduğunu iyi biliyorsun. N e diyorsun: O, Hz. Peygamberle beraber olduğunda asla bir şey değiştirmemiş, tebdil etmemiş ve Hz. Peygamber'i üzmemiştir' d edim. Hz. Ömer, 'Ebû Cehl'in kızını isteyerek Fatıma'ya kuma getirmek istemesiyle üzmedi mi?' dedi. Ben de 'Allah (celle celâlühü), Hz. Adem'in günahı için şöyle demiştir: **"Biz onda bir kararlılık bulmadık. "** Efendimiz, Hz. Peygamber'i üzmek istememiştir. Fakat kalplere bazen def edemeyeceğin şeyler gelir. Bazen Allâh'ın dininde fakih, Allâh'ın emirlerinde âlim olan birinin bile kalbinde bir şey oluşur, fakat fark ettiğinde hemen fikrinden geri döner' dedi. Hz. Ömer, 'Ey İbn Abbas! Kim sizle beraber denizinize dalıp altına kavuşacağını sanırsa acizliğini göstermiş olur' dedi. "[42]

ı) İbn Ömer'in Hz. Âişe'ye Ebû Hüreyre'nin cenaze hakkında rivayet ettiği hadisi sorması

3610. Müslim, Âmir b. Sa'd b. Ebî Vakkas←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sa'd, Abdullah b. Ömer'in yanında otururken Maksûra valisi Habbaâb geldi ve 'Ey Abdullah b. Ömer! Ebû Hüreyre'nin ne dediğini duymuyor musun? Ebû Hüreyre, Hz. Peygamber'in şöyle dediğini aktarmaktadır: *'Kim, cenaze ile beraber evden çıkar, cenaze üzerine namaz kılar, ve defnedilene kadar peşinden giderse kendisine iki kîrât mükâfat vardır. Her bir kîrat, Uhud Dağı kadardır. Kim, üzerine namaz kılıp dönerse kendisine Uhud Dağı kadar mükâfat vardır. '* İbn Ömer, Habbab'ı Hz. Âişe'ye gönderdi, gidip ona Ebû Hüreyre'nin bu hadisini sormasını ve Hz. Âişe'nin dediğini gelip kendi-

[42] Ali el-Muttakî, Muntahabu'l'Kenz, V, 229.

sine aktarmasını istedi. İbn Ömer, mescitten çakıl taşları eline alıp öpüyordu ve Habbab döndü dedi ki: Hz. Âişe, 'Ebû Hüreyre haklıdır' dedi. İbn Ömer, elinde bulunan çakıl taşlarını yere atıyordu. Sonra 'Biz birçok ecri kaçırmışız' dedi. "[43]

3611. Hâkim, Velid b. Abdirrahman'dan başka bir siyakla bu manada rivayet etmekte, fakat şu eki yapmaktadır: "Ebû Hüreyre dedi ki: 'Beni Hz. Peygamberle beraber olmaktan ağaç dikme, sokaklarda ticaret yapma alıkoymadı. Ben sadece Hz. Peygamber'den bana öğreteceği bir kelime veya bana yedireceği bir lokma istedim. İbn Ömer, 'Ey Ebû Hüreyre! Sen, Hz. Peygamber'in yanından ayrılmayan ve hadis hususunda en bilginimizsin' dedi. "[44]

i) İbn Abbas'ın, sahabenin Peygamber'e çok az soru sorduğuna dair sözü

3612. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından daha hayırlı bir toplum görmedim. Ruhu kabzedilene kadar Hz. Peygamber'e sadece on üç mesele hakkında soru sordular. Hepsi de Kur'ân'da var: Sana haram aylar hakkında soru soruyorlar, sana içki ve humar hakkında soruyorlar, sana yetimler hakkında soruyorlar, hayızlı kadın hakkında soruyorlar, ganimet malı hakkında soruyorlar, senden neyi infak edeceklerini soruyorlar. Sahabe, sadece fayda veren hususlarda soru sorardı. Kâ'be'yi il tavaf edenler meleklerdir. Hicr ve Rüknü'l-yemânî arasında peygamber'in kabirleri vardır. Kavmi, Hz. Peygamber'e eziyet edince onların arasından çıkıp orada Rabbine ibadet ederdi. Vefat edene kadar böyle devam etti. "[45]

j) Ensar'dan olan kadınların din hakkında ve Ümmü Süleym'in ihtilam hakkında Hz. Peygamber'e soru sorması

3613. İbn Abdilber, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Ensar kadınları ne iyidir! Din hakkında soru sorma, dini konuları

---

[43] Müslim, III, 52; Munzirî, *et-Terğib*, V, 302.

[44] İbn Sa'd *(et-Tabakât*, IV, 332) da bu siyakla hadisi Velid'den rivayet etmiş; fakat İbn Ömer'in sözünü zikretmemiştir. Hâkim: Bu hadisin isnadı sahihtir. Fakat Şeyhan hadisi rivayet etmemiştir.

[45] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XI, 12288. Heysemî: İsnadında Atâ b. Sâib var, kendisi sıka biridir. Fakat sonra ihtilata (hafıza zayıflığına) uğramıştır. Diğer raviler ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 158). Bezzar da hadisi rivayet etti. (Suyûtî, İtkân)

iyice kavrama hususunda haya onlara engel olmazdı (her soruyu sorarlardı). "[46]

3614. Ahmed, Ümmü Süleym'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Ben, Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme'nin komşusuydum. Dedim ki: 'Ya Resulallâh! Bir kadın rüyasında eşinin kendisiyle ilişkiye girdiğini görürse güsul alması gerekir mi?' Ümmü Seleme, 'Allah hayrını versin Ey Ümmü Süleym! Hz. Peygamber'in yanında kadınları utandırdın' dedi. Ben de 'Allah (celle celâlühü), haktan haya etmez. Bize müşkil olan hususları Hz. Peygamber'e sormamız, o hususlarda cahil kalmamızdan daha hayırlıdır' dedim. Hz. Peygamber de *'Allah hayrını versin ey Ümmü Süleym! Eğer su gelirse gusül alması gerekir'* dedi. Ümmü Seleme, 'Ya Resulallâh! Kadının suyu olur mu?' dedi. Hz. Peygamber de *'Peki kendi çocuğu nasıl kendisine benziyor? Kadınlar, ahlak ve tabiatta erkek gibidirler'* dedi. "[47]

k) Çok soru sormanın neticesi ce İbn Mes'ûd'un buna kızması

3615. Bezzar, Hz. Sa'd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, Hz. Peygamber hakkında soru sorarlardı. Helal olan bir hususta Hz. Peygamber'e çok soru sorarlardı ve o şey haram olurdu. "[48]

3616. Bezzar, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Lanetleşme ayeti o hususta çok soru sorulduğundan dolayı nazil oldu. "[49]

3617. Taberânî, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün İbn Mes'ûd'a çok soru sordular. İbn Mes'ûd da 'Ey Hâri b. Kays![50] Bunlar çok sorarak ne yapmak istiyorlar?' dedi. Haris de 'Öğrenmek istiyorlar, öğrendikten sonra sormayacaklar' dedi. İbn Mes'ûd (radıyallahu anh) da 'Kendisinden başka ilah olmayan Allâh'a and olsun ki doğru söyledin' dedi. "[51]

---

[46] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 88.

[47] Ahmed, *Müsned*, VI, 292, 302. Heysemî: Bu hadis, muhtasar şekilde Buhârî ve Müslim'de yer almıştır. Ahmed'in isnadında Ümmü Süleym ve İshak arasında inkita vardır.

[48] Bezzâr, *Keşfu'l-estâr*, I, 198. Heysemî: İsnadında Kays b. Rabî var, Şu'be ve Süfyan kendisine zayı demiş, Ahmed, Yahya b. Ma'în ve başkaları ise zayıf demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 158).

[49] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, I, 199. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır.

[50] Hâris b. Kays için böyle demiştir.

[51] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8762. Heysemî: İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir.

l) Sahabenin henüz gerçekleşmemi olaylar hakkında sorulan soruya kızması

3618. İbn Abdilber, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Ey insanlar! Gerçekleşmemiş olaylar hakkında soru sormayın. Hz. Ömer, gerçekleşmemiş konularda soru soranı lanetlerdi. "[52]

3619. İbn Abdilber, Hârice b. Zeyd b. Sabit←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Babası Zeyd b. Sabit hüküm vermeden önce bu hususta nazil olan bir şey var mı, yok mu diye sorardı. Eğer nazil olan bir şey yoksa konuşmazdı, nazil olan bir şey varsa konuşurdu. Bir mesele hakkında kendisine soru sorulduğunda 'Bu mesele gerçekleşti mi?' derdi. Kendisine 'Ey Ebû Sa'îd! Henüz gerçekleşmedi; fakat ona hazırlık yapıyoruz' denildiğinde 'Bunu bırakın, olay gerçekleştiğinde cevap veririm' derdi. "[53]

3620. Mesrûk'dan şöyle rivayet eder: "Übeyy b. Ka'b'a (radıyallahu anh) bir mesele sordum. 'Bu olay oldu mu?' dedi. Ben de 'Hayır' dedim. Hz. Übey de 'Olay vuku bulana kadar beni rahat bırak' dedi. "

3621. İbn Sa'd, Mesruk'dan şöyle rivayet etmekte ve şu eki yapmaktadır: "Olay vuku bulana kadar bizi rahat bırakın, eğer vuku bulursa re'y ile içtihadımızı açıklarız. "[54]

3622. İbn Sa'd, Âmir'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ammar'a bir mesele soruldu. Hz. Ammar, 'Bu olay vuku bulmuş mudur?' dedi. 'Hayır' dediler. Hz. Ammâr da 'Olay vuku bulana kadar bizi rahat bırakın, olay vuku bulunca sizin için meseleyi var gücümüzle hallederiz' dedi. "[55]

---

[52] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 143.
[53] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 142.
[54] İbn Sa'd, III, 500.
[55] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 256.

KUR'ÂN'I ÖĞRENMEK, ÖĞRETMEK VE CEMAATE OKUMAK

a) Hz. Peygamber'in ticaret yapıp kar ettiğini söyleyen kişiyi Kur'ân öğrenmeye teşvik etmesi

3623. Taberânî, Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Filan oğullarının payını satın aldım ve şöyle şöyle kar ettim' dedi. Hz. Peygamber, *'Bundan daha karlı bir iş söyleyeyim mi?'* dedi. Adam, 'Var mı?' dedi. Hz. Peygamber de *'On ayet öğrenen daha karlıdır'* dedi. Adam da gidip on ayet öğrendi ve gelip Hz. Peygamber'e söyledi. "[56]

b) Hz. Peygamber'in, Übeyy b. Ka'b'a Fatiha Süresinin faziletini öğretmesi

3624. Beyhakî, Übeyy b. Ka'b'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Sana Tevrat'ta, İncil'de, Zebur'da ve Kur'ân'da benzeri olmayan bir süre söyliyeyim mi?'* dedi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Peygamber, *'Bu kapıdan çıkmadan bu sureyi öğrenmeni istiyorum'* dedi. Hz. Peygamber kalktı, ben de onunla beraber kalktım. Elim onun avucunda olduğu halde benimle konuşmaya başladı. Bana haber verdiği sûreyi öğretmeden kapıdan çıkarım endişesiyle yavaş yavaş davranıyordum. Kapıya yaklaştığımda 'Ya Resulallâh! Bana va'd ettiğin sureyi söylemedin' dedim. Hz. Peygamber, *'Namaza kalktığında ne okursun?'* dedi. Ben de 'Fâtihatu'l-Kitâb'ı okuyorum' dedim. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *'İşte sana va'd ettiğim sure odur. Bana vahyedilen "Andolsun ki, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve yüce Kur'an'ı verdik." Ayetinden de kastedilen bu sûredir.* "

c) Hz. Peygamber'in süffe ehlini eğitmesi

3625. Ebû Nu'aym, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Talha, bir gün geldi. O sırada Hz. Peygamber, süffe ehline Kur'ân okutuyordu. Açlıktan karnı üzerinde de bir taş parçası vardı, ancak onunla sırtını düzeltebiliyordu. "[57]

---

[56] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VIII, 8012. Heysemî: Hadisi, Taberânî *el-Kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserinde rivayet etti. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 165).
[57] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 342.

d) Ebû Musa'nın cemaate Kur'ân okuması ve Hz. Peygamber'in onu dinlemesi

3626. Ebû Ya'lâ, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa evinde oturmuştu, halka gelip yanında oturdu ve Ebû Musa da onlara Kur'ân okuyordu. Hz. Peygamber'e biri geldi ve 'Ya Resulallâh! Seni hayrete düşürecek bir şey diyeyim. Ebû Musa evinde oturmuş, halk da yanına gelmiş, o da onlara Kur'ân okuyor' dedi. Hz. Peygamber, *'Beni oraya götürüp kimsenin göremeyeceği bir yere saklayabilir misin?'* dedi. Adam 'Evet' dedi. Hz. Peygamber de çıktı ve adam onu kimsenin göremeyeceği bir yerde oturdu. Hz. Peygamber, Ebû Musa'nın Kur'ân okumasını dinledi ve *'Ebû Musa, Hz. Dâvud'un (aleyhisselam) ailesi metodunda Kur'ân okuyor'* dedi. "[58]

e) Hz. Ebû Musa'nın Basra'nın büyük camisinde Kur'ân öğretmesi

3627. İbn Sa'd, Enes b. Malik'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa el-Eş'arî, beni Hz. Ömer'e gönderdi. Hz. Ömer, 'Ebû Musa'nın yanından geldiğinde nasıldı?' dedi. Ben de ona 'Halka Kur'ân öğretiyordu' dedim. Hz. Ömer de 'Ebû Musa akıllı biridir; fakat bu sözümü ona aktarma' dedi. Sonra bana 'Arabîleri nasıldı?' dedi. Ben de 'Eş'arîleri mi kastediyorsun?' dedim. Hz. Ömer, 'Hayır, Basralıları kastediyorum' dedi. Ben de 'Bu sözünü duymuş olsalar çok alınırlar' dedim. Hz. Ömer de 'Bu sözümü onlara aktarma, onlar Arabîdirler (göçebe); Allâh'ın, onlardan kendisine cihadı nasip ettiği müstesna' dedi. "[59]

3628. Ebû Nu'Aym, Ebû Recâ el-Utâridî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa el-Eş'arî, Basra'nın şu mescidinde etrafımızda döner, halkalarda oturur, bize Kur'ân okuturdu. İki beyaz elbisesi içinde onu görüyor gibiyim. Alak Suresini ondan öğrendim. Alak Sûresi, Hz. Peygamber'e nazil olan ilk sûredir. "[60]

---

[58] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* VII, 4096. Heysemî: Hadisi, Ebû Ya'lâ rivayet etti, isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX,360). Bu hadisi, İbn Asâkir bu lafızla rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl,* VII,94)

[59] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* II, 345.

[60] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 256.

f) Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in vefatından sonra Kur'ân'ı ezberlemesi

3629. Ebû Nu'aym, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ruhu kabzedilince bu iki kapak arasındaki Kur'ân'ı ezberlemeden sırtımdaki kürkümü çıkarmayacağım diye yemin ettim. Kur'ân'ın hepsini ezberlemeden sırtımdaki kürkü çıkarmadım."[61]

3630. İbn Sa'd, Meymun'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), Bakara Sûresini dört yılda öğrendi."[62]

g) Hz. Selman'ın Yusuf sûresini Medâin mescidinde okuması

3631. Ebû Nu'aym, Ubayde b. Ebi'l-Ca'd←Eşca' kabilesinden birinden şöyle rivayet etmektedir: "Halk, Hz. Selman'ın Medâin'de olduğunu öğrenince mescide, yanına geldiler. Halk onun yanına yığıldı, bin kadar kişi toplandı. Hz. Selman da halka 'Oturun, oturun!' diyordu. Halk oturunca Hz. Selman onlara Yusuf sûresini okudu. Halk dağılmaya başladı, yüz kişi kadar kişi kaldı. Hz. Selman kızdı ve 'Güzel söz mü istiyorsunuz! Ben, size Allâh'ın kitabını okudum, siz ise Kur'ân'ı bırakıp gidiyorsunuz!' dedi."[63]

h) İbn Mes'ûd'un, halka Kur'ân'ı öğretmesi ve bunu teşvik etmesi

3632. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd, birine Kur'ân öğretirken şöyle dedi: Bu, Güneş'in üzerinde doğduğu her şeyden (veya dünyada bulunan her şeyden) daha hayırlıdır."[64]

3633. Bir rivayette: "İbn Mes'ûd sabahlayınca evine halk gelirdi ve 'Yerinize oturun' derdi, sonra Kur'ân okuttuğu kimselerin yanından geçti ve 'Ey filan! Hangi sûreye, hangi ayete geldin' derdi. Kaldığı yerden sonra gelen ayetten başlatır ve 'Bu ayeti öğren! Bu, senin için yer ve gök arasında bulunanlardan daha hayırlıdır. Kişinin, Kur'ân'da bulunmayan bir ayete bakması dahi daha hayırlıdır' derdi. Diğerinin yanına gider, onun da okudğu ayet için de öyle derdi. Böylece tüm ayetler için böyle derdi."[65]

---

[61] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 67.
[62] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 164.
[63] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 203.
[64] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8663.
[65] Heysemî: Taberânî, hadisin hepsini rivayet etmiştir. İsnadındaki ravilerin hepsi sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 167).

3634. Bezzar, İbn Mes'ûd'dan şöyle dediğini aktarmaktadır: Bu Kur'ân'a sarılın! Bu, Allâh'ın ziyafetidir. Kim, Allâh'ın ziyafetinden payını alabiliyorsa alsın. İlim, ancak eğitimle olur. "[66]

3635. Ebû Nu'aym, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bu Kur'ân, Allâh'ın ziyafetidir. Kim, bundan bir şey öğrenmek istiyorsa öğrensin. Hayır, hususunda en boş ev, Allâh'ın kitabının olmadığı evdir. Allâh'ın kitabının olmadığı ev, tamir edicisi olmayan harabe ev gibidir. Bakara Suresinin okunduğunu işiten şeytan evden çıkar. "[67]

ı) Hz. Ömer'in, Kur'ân öğrenmesi için birini kapısından kovması

3636. İbn Ebî Şeybe, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Biri, sıkça Hz. Ömer'in kapısına gelirdi. Hz. Ömer de ona 'Git, Kur'ân öğren!' dedi. Adam gitti, bir müddet gözükmedi, sonra Hz. Ömer onunla karşılaştı, onu kınamış gibiydi. Adam, 'Ömer'in kapısından beni müstağnî kılacak şeyler, Allâh'ın kitabında gördüm' dedi. "[68]

i) Kur'ân'da Müslüman'ın öğrenmesi gereken miktar

3637. Abdurrezzak, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Müslüman olan kişinin altı sureyi bilmesi (ezberlemesi) gerekir: İki sureyi sabah namazı için, iki Sureyi akşam namazı için, iki surede yatısı namazı için ezberlemek gerekir. "[69]

3638. Hakim ve Beyhakî Misver b. Mahreme'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer'in şöyle dediğini işitmiştir: "Bakara, Nisa, Mâide, Hacc, Nur suresini öğreniniz. Çünkü bu surelerde İslam'ın esasları vardır. "[70]

3639. Ebû Ubeyd, Harise b. Mudarrib'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, bize mektup yazarak Nisa, Ahzab ve Nur Suresini öğrenmemizi emretti. "

3640. Ebû Ubeyd, Sa2îd b. Mansur, Ebu'ş-Şeyh ve Beyhakî Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Tevbe Sûresini öğreniniz. Hanımlarınıza

---

[66] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, I, 157, 159. Heysemî: Hadisi, Bezzar uzun bir hadiste rivayet etti. İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 129).

[67] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 130.

[68] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XIV, 39-40; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 217.

[69] Abdurrezzak, *Musannef*, II, 2750; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 217.

[70] Hâkim, Müstedrek, II, 395.

Nur Suresini öğretiniz, hanımların süs eşyaları (daha ekonomik olan) gümüşten olsun. "[71]

j) Kur'ân'ı öğrenmede zorlananın kimsenin yapması gereken

3641. Abdulğafir b. Selâme el-Hımsî, Târîh'inde sahabî Ebû Reyhâne'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e geldim ve Kur'ân'ı öğrenmenin kendisine çok zor geldiğini söyledim. Hz. Peygamber, *'Gücünün yetmediği şeylerden sorumlu değilsin. Onun yerine çokça secde yap'* dedi. Amîre dedi ki: Ebû Reyhane, Askalân'a geldiğinde çok secde yapıyordu. "[72]

k) Kur'ân'la meşgul olmayı tercih etmek

3642. Hâkim, Karaza b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Irak'a gitmek üzere yola çıktık. Hz. Ömer, bizle beraber Sırâr[73] denen yere kadar yürüdü. Hz. Ömer abdest aldı, sonra 'Neden sizle beraber yürüdüğümü biliyor musunuz?' dedi. Onlar da 'Evet, biz Hz. Peygamber'in ashabı olduğumuz için bizle beraber yürüdün' dedi. Hz. Ömer, 'Siz, öyle bir topluma gideceksiniz ki, onların Kur'ân okuyuşu arıların uğultusu gibidir. Onlara öncelikle hadisleri aktararak onları meşgul etmeyin. Sadece Kur'ân aktarın, Hz. Peygamber'den az rivayette bulunun. Haydi, gidin, ne yaparsanız ben de sizin ortağınızım. Hz. Karaza oraya vardığında halk, 'Bize hadis rivayet et!' dedi. Hz. Karaza, 'Hattab'ın oğlu hadis rivayet etmemizi yasakladı' dedi. "[74]

3643. İbn Abdilber, Hz. Karaza'dan aynı lafızla rivayet etti ve rivayetinde şöyle denmiştir: "Sakın halkı hadislerle meşgul edip Kur'ân'dan alıkoymayın. Kur'ân'ı güzel şekilde öğretin. " Başka bir rivayette: "Hz. Ömer, bize 'Neden sizle beraber çıktığımı biliyor musunuz?' dedi. Biz de 'Bizi uğurlamak, bize karşı nazik davranmak için yaptın' dedik. Hz. Ömer, dedi ki: 'Aslında bir tav-

---

[71] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 224.

[72] İbn Hacer, İsâbe, II, 156.

[73] Medine ile arası üç mil olan uzaklıktadır. *(B).*

[74] Hâkim, Müstedrek, I, 102. Hâkim: Bu hadisin isnadı sahihtir. Bu hadisin birçok tarikleri mevcuttur. Karaza b. Kab ise Hz. Peygamber'den hadis işitmiş bir sahabîdir. Diğer raviler ise şeyhanın hadisine ihticac ettiği kişilerdir. Zehebî de Hâkim'e muvafık olmuş ve 'Hadis sahihtir, birçok tariki vardır' demiştir.

siyem vardı, ondan dolayı çıktım. Siz, öyle bir beldeye gideceksiniz ki, onların Kur'ân okuyuşu arıların uğultusu gibidir..."[75]

KUR'ÂNDAKİ MÜTEŞABİH AYETLERİ SORAN KİŞİYE KIZMAK

a) Kur'ân'daki müteşabih ayetten soran Sabîğ'i Hz. Ömer'in cezalandırması

3644. Dârimi, İbn Abdilhakem ve İbn Asâkir İbn Ömer'in azatlısından şöyle rivayet etmektedir: "Iraklı Sabîğ, askerler arasında Kur'ân'dan bazı yerler hakkında soru soruyordu. Sabîğ, Mısır'a geldi. Amr b. Âs, Ömer b. Hattab'a birini gönderip haber verdi. Elçi, Hz. Ömer'e mektubu getirince mektubu okudu ve 'Adam nerde?' dedi. Elçi, 'Ordunun içinde' dedi. Hz. Ömer, 'Dikkat edin de kaçmasın, kaçarsa sana ne yapacağımı bilirim' dedi. Sabîğ geldi ve Hz. Ömer, ona 'Ne hakkında sor soruyorsun?' dedi. Hz. Ömer, bana bir elçi gönderip sopa istedi. Hz. Ömer, bu sopayla Sabîğ'a vurdu ve sırtı yara bere içinde kaldı. Sonra iyileşene kadar karışmadı, iyileştikten sonra Hz. Ömer tekrar dövdü. Yine iyileşene kadar karışmadı. Sonra Sabîğ'in yanına gelmesi için çağırdı. Sabîğ, 'Ey mü'minlerin emiri! Eğer beni öldürmek istiyorsan güzel şekilde öldür, eğer beni tedavi etmek istiyorsan vallahi zaten iyileştim' dedi. Hz. Ömer, Sabîğ'in memleketine gitmesine müsaade etti ve Ebû Musa el-Eş'arî'ye mektup yazdı, hiçbir Müslüman'ın onunla oturmamasını emretti. Bu, adamın çok zoruna gitti. Hz. Ebû Musa da Hz. Ömer'e mektup yazarak Sabîğ'in durumunun iyi olduğunu haber verdi. Hz. Ömer de mektup yazarak halkın artık onunla oturabileceğini söyledi. "[76]

3645. Dârimî, İbnu'l-Enbârî ve başkası Süleyman b. Yesar'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sabîğ b. İsl adında Beni Temim Kabilesine mensup biri, Medine'ye geldi. Yanında kitaplar vardı. Kur'ân'daki müteşabih ayetler hakkında soru soruyordu. Bu, Hz. Ömer'e ulaşınca adamı çağırmak için birini gönderdi. Hz. Ömer, ona ceza vermek için hurma dalından iki sopa hazırlamıştı. Hz. Ömer, başı yarılana kadar ona vurdu, başından akan kan yüzüne

---

[75] İbn Abdilber, Cami, II, 120. İbn Sa'd, İbn Abdilber siyakı ile hadisi rivayet etmiş; fakat rivayetinde "sadece Kur'ân öğretin!" denmiştir. *(et-Tabakât,* VI, 7).

[76] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 228.

bulaştı. Adam, 'Yeter ey Mü'minlerin emiri! Vallahi, kafamda olan şeyler (müteşabih ayetler) gitti' dedi. "[77]

3646. Bu hadisi, Hatîb ve İbn Asâkir Enes'i, Sâib b. Yezid'i, Ebû Osman en-Nehdî'i tariki ile mutavvel şekilde rivayet edilmiştir. Ebû Osman'ın rivayetinde şöyle denmiştir: "Hz. Ömer, bize mektup yazdı, o adamla oturmamamızı emretti. Sabîğ, yüz kişilik bir cemaat içinde olduğumuz sırada dahi gelse hemen dağılırdık. "

3647. Dâtrekutnî, *el-Efrâd* adlı eserinde zayıf bir isnadla Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Sabîğ et-Temîmî, Hz. Ömer'e geldi ve "ez-zâriyati zervâ"yı sordu..."

3648. İbn Enbârî, ayrı bir tarikle Sâib b. Yezid←Ömer'den sahih bir isnadla rivayet etmekte ve hadisinde şöyle denmiştir: "Sabîğ, bu olaydan dolayı kavmi içinde önde gelen lider iken çok düşük biri oldu. "[78]

b) Hz. Ömer ve Mısır'dan gelen bir heyet arasında bu hususta geçenler

3649. İbn Cerîr, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bazı insanlar, Abdullah b. Amr ile Mısır'da görüştü. Halk, 'Allah'ın kitabında amel edilmesi emredilen bazı şeyler var; fakat onlarla amel edilmiyor. Bunu, mü'minlerin emirine sormayı düşünüyoruz' dedi. Abdullah b. Amr, onlarla beraber Medine'ye geldi. Hz. Ömer ile görüştü ve 'Ey mü'minlerin emiri! Bazı insanlar Mısır'da bana geldi ve Allâh'ın kitabında amel edilmesi emredilen bazı şeyler olmasına rağmen kendisiyle amel edildiğini söylediler. Bu hususta seninle görüşmek istediler' dedi. Hz. Ömer de 'Onları benim için bir araya getir' dedi. Abdullah (radıyallahu anh) da topladı. Hz. Ömer, en küçüğüne 'Allah aşkına ve İslam'ın üzerinde hakkı için doğru söyle! Kur'ân'ın hepsini okudun mu?' dedi. Adam, 'Hayır' dedi. Kur'ân'ın hepsini hafızanda tutup hayatında uyguladın mı?' dedi. Adam, 'Hayır' dedi. Sırayla hepsine bunları sordu. Hz. Ömer akabinde şöyle dedi: "Ömer'in annesi, onun matemini tutsun! Ömer'e halkı Kur'ân'a uydurmayı mı teklif ediyorsnuz. Muhakkak ki, Allâh ilerde günah işleyeceğimizi bilmiştir:

إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا

---

[77] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 228.

[78] İsmâilî, Yahya b. Sa'îd'in hadislerini cem ettiği eserinde bu tarikle rivayet etmiştir. (İbn Hacer, İsâbe, II, 198).

"Eğer yasaklandığınız büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi şerefli bir yere sokarız. " (Nisa: 31). Medineliler, niçin geldiğinizi biliyor mu?' dedi. Onlar, 'Hayır' dedi. Hz. Ömer, 'Şayet bilseydiler, ders olsun diye size ceza verecektim' dedi. "[79]

KUR'ÂN EĞİTİMİNDE VE ÖĞRENİMİNDE ÜCRETİN MEKRUH OLMASI

a) Hz. Peygamber'in Hz. Ubâde'ye ve Hz. Übeyy'e bu husustaki sözü

3650. Taberânî, Hakim ve Beyhakî Übâde b. Samit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber çok meşguldü. Biri, Muhacir olarak Hz. Peygamber'e geldiğinde ona Kur'ân öğretmemiz için bizden birine gönderirdi. Hz. Peygamber, bir keresinde bana birini gönderdi. Adam evimde benimle beraberdi. Ona yemek yediriyor ve Kur'ân okuyordum. Adam, ailesinin yanına gidince üzerinde hakkım olduğunu düşündü ve bana bir yay hediye etti. Daha önce bu yay ağacı gibi güzel bir yay görmemiştim. Hz. Peygamber'e geldim ve 'Ya Resulallâh ne diyorsun?' dedim. Hz. Peygamber de *'Yayı astığında omuzlarının arasında bir ateş koru takmış olursun'* dedi. "[80]

3651. Abd b. Humeyd, Übeyy b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Übeyy, birine Kur'ân'dan bir sûre öğretti. Adam da ona bir elbise (veya hamîse elbisesini) hadiye etti. Bu, Hz. Peygamber'e söyledi ve *'Onu alıp giyersen ateşten bir elbise giymiş olursun'* dedi. "[81]

3652. Beğavî ve İbn Asâkir Tufeyl b. Amr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Übeyy b. Ka'b, bana Kur'ân öğretti. Ben de ona bir yay hediye ettim. Yayı boynuna asmış şekilde Hz. Peygamber'e gitti. Hz. Peygamber, ona *'Kim sana bu yayı verdi'* dedi. O da 'Tufeyl b. Amr ed-Devsî'ye Kur'ân öğrettim, o da bana bu yayı verdi' dedi. Hz. Peygamber, ona *'Cehennemden bir ateş parçası mı boynuna asıyorsun'* dedi. Hz. Übeyy de 'Ya Resulallâh! Biz onların yemeğini de yiyoruz' dedi. Hz. Peygamber, *'Yemek başkası için hazırlanmış-*

---

[79] İbn Cerîr, *Tefsir,* V, 44.

[80] Hâkim, Müstedrek, II, 41; Beyhakî, *el-Kübrâ,* VI, 125; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 231. Hâkim, hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet ettikten sonra dedi ki: "Bu hadisin isnadı sahihtir. Fakat Şeyhan hadisi rivayet etmemiştir. " Zehebî de ona muvafık olmuştur.

[81] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 231. Bu hadisi, İbn Mâce (III, 522), Rûyânî, Beyhakî – hadise zayıf demiştir- ve Sa'îd b. Mansur, Übeyy'den rivayet etti: "Bir adama Kur'ân öğrettim ve bana bir yay hediye etti..." (*Kenzu'l-ummâl,* I, 230).

tır; fakat sen de hazır bulunup ondan yemek yemen de bir beis yoktur. Fakat yemek sadece senin için yapılmış ve sen de ondan yersen imanından yemiş olursun' dedi. "[82]

b) Hz. Peygamber'in Avf b. Malik'e ve ashabından birine bu husustaki sözü

3653. Taberânî, Avf b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Avf b. Malik ile beraber bir adam vardı, ona Kur'ân öğretiyordu. Adam, Avf'a (radıyallahu anh) bir yay hediye etti. Hz. Peygamber'e bu söylenince *'Ey Avf! Allâh ile karşılaştığında omuzlarının arasında cehennem ateşi ile mi karşılaşmak istersin'* dedi. "[83]

3654. Taberânî, *el-Kebir* adlı eserinde Müsennâ b. Vâil'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Büsr'a (radıyallahu anh) geldim, başıma dokundu, elimi onun koluna koydum. Biri, kendisine öğretmenin mükâfatını sordu, şöyle dedi: 'Bir adam yayı omzuna asarak Hz. Peygamber'in yanına geldi. Yay, Hz. Peygamber'in çok hoşuna gitti ve *'Bu ne güzel yay! Satın mı aldın?'* dedi. Adam da 'Hayır, oğluna Kur'ân öğrettiğim biri bana hediye etti' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah'ın boynuna ateşten bir yay asmasını ister misin?'* dedi. Adam da 'Hayır' dedi. Hz. Peygamber de *'O zaman yayı geri ver'* dedi. "[84]

c) Hz. Ömer'in Kur'ân eğitimi karşılığı ücreti hoş karşılamaması

3655. Ebû Ubeyd ve başkası Esir b. Amr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sa'd'ın 'Kim Kur'ân okursa ona iki bin para vereceğim' dediği Hz. Ömer b. Hattab'a ulaştı. Hz. Ömer, 'Öf öf! Allâh'ın kitabı karşılığı para mı verilir?' dedi. "[85]

3656. Ebû Ubeyd, Sa'd b. İbrahim'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab, bir valiye Kur'ân eğitimi karşılığı para vermesi için mektup yazdı.

---

[82] Beğavî: Bu hadis ğaribdir. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 231). Heysemî: Bu hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde buna yakın şekilde rivayet etti. İsnadında Abdullah b. Süleyman b. Ümeyr var, onun tercme-i halini zikredeni görmedim. Tufeyl'e yetiştiğini sanmıyorum. (*Mecma'u'z-zevâid*, IV, 95).

[83] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVIII, 96; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 232. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid* de daha uzun şekilde rivayet etti. İsnadında Muhammed b. İsmail b. Ayyaş var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IV, 96).

[84] Heysemî: Müsennâ ve oğlunu İbn Ebi Hatim zikretmiş ve cerh etmemiştir. Diğer raviler de sıka kimselerdir.

[85] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 228.

Vali de Hz. Ömer'e mektup göndererek bana Kur'ân eğitimi karşılığı para vermemi istedin. Fakat bu, askerlik haricinde bir şey istemeyenlerin eğitime başvurmasına sebep oldu, dedi. Hz. Ömer de halka sevgi ve sohbet karşılığı dahi olsa para vermesini istedi."[86]

3657. Hatîb, Câmi'de Mücahid'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab dedi ki: "Ey ilim ve Kur'ân ehli! İlim ve Kur'an için sakın para almayın. Yoksa zina edenler sizden önce cennete girecektir."[87]

KUR'ÂN YAYILDIĞINDA HALKIN İHTİLAF EDECEĞİNDEN ENDİŞE ETMEK

a) İbn Abbas'ın endişesi ve Hz. Ömer'le olan kıssası

3658. Hâkim, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ın yanında otururken Kûfeliler'den bu kadar bu kadar insanın Kur'ân okuduğuna dair bir mektup geldi. Hz. Ömer sevinçten tekbir getirdi. Ben de 'İhtilaf ettiler' dedim. Hz. Ömer, 'Öff, nerden biliyorsun?' dedi. Hz. Ömer kızdı, ben de evime geldim. Sonra bana birini gönderdi ve özür diledi. İlla geleceksin diye haber yolladı. Ben de gittim ve bana 'sen bir şey demiştin' dedi. Ben de 'Allah'tan bağışlanma diliyorum, bir daha bir şey demeyeceğim' dedim. Hz. Ömer de 'Aynı şeyi tekrar edeceksin' dedi. Ben de 'Bana mektup gönderildiğine göre bu kadar bu kadar insan Kur'ân okudu, demiştin. Ben de 'Kesin ihtilafa düşmüşlerdir' dedim. Hz. Ömer de 'Nerden bildin?' dedi. Ben de şu ayeti okudum:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللهَ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ (٢٠٤) وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ (٢٠٥) وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ (٢٠٦) وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللهِ وَاللهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ

"İnsanlardan öyleleri vardır ki, dünya hayatı hakkında söyledikleri senin hoşuna gider. Hatta böylesi kalbinde olana (samimi olduğuna) Allâhı şahit tutar. Halbuki o, hasımların en yamanıdır. O,

[86] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-Ummâl*, I, 229.
[87] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-Ummâl*, I, 229.

dönüp gitti mi (yahut bir iş başına geçti mi) yeryüzünde ortalığı fesada vermek, ekinleri tahrip edip nesilleri bozmak için çalışır. Allâh bozgunculuğu sevmez. Böylesine "Allah'tan kork!" denilince benlik ve gurur kendisini günaha sevkeder. (Ceza ve azap olarak) ona cehennem yeter. O ne kötü yerdir! İnsanlardan öyleleri de var ki, Allâh'ın rızasını almak için kendini ve malını feda eder. Allâh da kullarına şefkatlidir. " (Bakara: 204-207). Hz. Ömer de 'Nefsim elinde olan zata and olsun ki, doğru söyledin' dedi. "[88]

b) İbn Abbas'ın bu husustaki başka bir kıssası

3659. Hâkim, Abdullah b. Ubeyd b. Ümeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas, Hz. Ömer'in yanında iken Hz. Ömer, onun elinden tuttu ve 'Kur'ân'ın insanlar arasında yaygınlaştığını görüyorum' dedi. Ben de 'Ben, bunu istemiyorum' dedim. Hz. Ömer, elini elimden çekti ve 'Neden?' diye sordu. Ben de 'Onlar okudukça derine inmeye çalışacaklar. Derine indiklerinde ise ayrılığa düşecekler. İhtilafa düştüklerinde ise bazı, bazısının boynuna vuracaklar' dedi. Hz. Ömer yanımdan uzaklaştı, beni yalnız bıraktı. O gün ne üzülmüştüm, bir Allâh bilir. Bir müddet sonra öğle vakti elçisi geldi ve mü'minlerin emiri, seni çağırıyor, dedi. Ben de Hz. Ömer'e geldim ve bana 'Ne demiştin?' dedi. Ben de söylediklerimi tekrar ettim. Hz. Ömer de 'Ben olsaydım, bunu halka söylemezdim' dedi. "[89]

---

[88] Hâkim, Müstedrek, III, 540. Hâkim ve Zehebî: Bu hadis, şeyhanın şartı üzere sahih bir hadistir.

[89] Hâkim, müstedrek, III, 541.

SAHABENİN KURRALARA NASİHATI

a) Ömer b. Hattab'ın nasihati

3660. İbn Zencûyeh, Kinâne el-Adevî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), komutanlara şöyle mektup yazdı: 'Kur'ân ezberleyen herkesi yanıma getirin. Ta ki, onlara layık olduğu ikramı yapayım ve onları farklı bölgelere halka eğitim versinler diye göndereyim. ' Ebû Musa el-Eş'arî, Hz. Ömer'e mektup göndererek yanında Kur'ân ezberleyenlerin üç yüz kadar adam olduğunu belirtti. Hz. Ömer de onlara şu mektubu yazdı:

"Bismillahirrahmanirrahim. Allâh'ın kulu Ömer'den Abdullah b. Kays ve yanında bulunan hafızlara... Size selam olsun. Emmâ ba'd: Bu Kur'ân, size bir mükâfat, şeref ve (ahiret için) azıktır. Ona tabi olunuz, sakın onu kendinize uydurmayın. Kur'ân, kime tabi olursa kafa üstü atılıp cehheneme atılmış olur. Kim, Kur'ân'a tabi olursa, cennet onu Firdevs cennetine sürükleyecektir. Kur'ân, size şefaatçi olacak, size hasım olmayacaktır. Kur'ân, kime şefaat ederse cennete girecektir. Kur'ân, kime hasım olursa cehenneme girecektir. İyi bilin ki, Bu Kur'ân, hidayet kaynağı, ilmin çiçeğidir. Bu, Allâh'tan gelen en yeni kitaptır. Allâh (celle celâlühü), bu Kur'ân vasıtasıyla kör olan gözleri, sağır olan kulakları ve mühürlü olan kalpleri açmaktadır. İyi bilin ki, kul, gece kalktığında misvak kullanır, abdest alır, tekbir getirir ve Kur'ân okursa melek, ağzını onun ağzına dayar ve 'Oku, oku! Sen onunla, o da seninle mutlu oldu' der. Şayet abdest alıp misvak kullanmazsa onu korur. İyi bilin ki! Namazla beraber Kur'an okumak saklı bir hazinedir, büyük bir hayırdır. Gücünüz yettiği kadar çok yapın. Namaz nurdur, Kur'ân'a karşı saygılı olun, ona saygısızlık etmeyin. Allâh (celle celâlühü), Kur'ân'a saygılı davranana ikram eder, Kur'ân'a saygısızlık yapanı rezil eder. İyi bilin ki, Kim, Kur'ân'ı okur, ezberler, onunla amel eder ve Kur'ân'da olan şeylere tabi olursa Allâh katında bu kişinin duaları makbul olur. İster dünyada ona bu mükâfatı verir, yoksa ahirette ona azık olarak geciktirir. İyi bilin ki, İman eden ve Rabbine tevekkül eden kişiler için Allâh katında olan daha hayırlı daha devamlıdır. "[90]

b) Ebû Musa el-Eş'arî'nin nasihatı

3661. Ebû Nu'aym, Ebû Kinâne'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa, kuraları topladı ve onlar üç yüz kadar kişiydiler. Kur'ân'ın azametinden

[90] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 217.

bahsetti ve şöyle dedi: Bu Kur'ân, size mükâfat ve sevap kazandıracaktır. Kur'ân'a tabi olun, sakın Kur'ân'ı kendinize uydurmayın. Kim, Kur'ân'a tabi olursa bu vesileyle cennet bahçelerine girer; fakat kim, Kur'ân'ı kendisine uydurursa kafa üstü sürünerek cehenneme atılacaktır. "[91]

3662. Ebû Nu'aym, Ebu'l-Esved ed-Deylî←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa, kuraları topladı, 'Yanıma sadece Kur'ân'ı ezberleyenler girsin' dedi ve Üçyüz kişi kadar insan girdik. Bize nasihat etti ve dedi ki: 'Siz, memleketin kuralarısınız. Sakın dünya emellerinize dalmayınız. Böyle yaparsanız sizden önceki ehli kitap gibi kalpleriniz katılaşır. Üzerimize öyle bir ayet indi ki, Tevbe Süresi kadar uzun ve sertti. O sûreden bir ayet ezberledim: 'İnsanoğlu için iki vadi altın olsa üçüncü bir vadi ister. İnsanoğlunun karnını ancak toprak doyurur.' Ayrıca musebbihat kadar olan bir sure nazil oldu. "Sebbehe lillahi" ile başlıyordu. Bu surenin bir ayetini ezberlemiştim: 'Ey iman edenler! Neden yapmayacağınız şeyler söylüyorsunuz. ' Kur'ân, boynunuzda Şahadet olarak yazılacak, kıyamet günü bundan sorguya çekileceksiniz. "[92]

c) Abdullah b. Mes'ûd'un nasihatı

3663. İbn Asâkir, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kûfe'den bazı insanlar, kendisine gelir, İbn Mes'ûd da onlara Kur'ân okurdu. Onlara Allâh'tan korkmalarını, Kur'ân hususunda ihtilaf etmemelerini, onun hakkında nizaa düşmemelerini emrederdi. Çok itiraz edilse de Kur'ân değişmeyecek, unutulmayacak, reddedilemeyecektir. Bilmez misiniz ki, İslam şeriatı sınırlarıyla esaslarıyla ve Allâh'ın emirleriyle eşsiz ve tektir. Şayet Kur'ân'ın bir kısmında bir şey emredilse, diğer kısmında nehyedilse işte o zaman ihtilaf olurdu. Fakat Kur'ân, ihtilafsız şekilde bunların hepsini kapsamaktadır. İçinizde fıkıhta ve ilimde halka önderlik yapacak düzeyde hayırlı insanlar olduğunu ümit ediyorum. Şayet devenin, Hz. Peygamber'e nazil olan vahyi daha iyi bilen birine beni götüreceğini bilsem hemen o kişiye doğru yola çıkar, ilmime ilim eklerdim. Biliyorum ki, Hz. Peygamber'e her yıl Kur'ân arz edilirdi. Vefat ettiği yıl iki defa arz edildi. Ben, Hz. Peygamber'in yanında Kur'ân okuduğumda bana *'Güzel okuyorsun'* derdi. Kim, benim kıratım üzere Kur'ân okursa bunu terk etmesin. Kim, bu harfler üzere Kur'ân okursa onu

---

[91] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 257.
[92] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 257.

terk etmesin. Kim, Kur'ân'ın bir harfini inkâr ederse hepsini inkâr etmiş olur."[93]

3664. İmam Ahmed, Abdullah'ın arkadaşlarından Hemdân Kabilesine mensup biri, 'Abdullah, Medine'ye gelmek istediğinde arkadaşlarını topladı. Hz. Abdullah dedi ki: Vaallahi, bu gün içinizde Müslümanlar'ın ordusunda dini, fıkıh ve Kur'ân ilimleri hususunda en faziletli kişilerin olmasını umuyorum..." Hadisi uzunca rivayet etti, hadisin bir bölümünde şöyle denmiştir: "Bu Kur'ân'da zıtlık olmak, yapılan itirazlarla eskimez, küçümsenmez."[94]

3665. Ebû Nu'aym, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Kur'ân ehlinin, insanlar uyurken gece ibadeti ile tanınır. İnsanlar iftar ederken o oruçlu olarak tanınır. İnsanlar mutlu iken o hüzünlü haliyle tanınır. İnsanlar gülerken o ağlamasıyla tanınır. İnsanlar karışmış konuşurken o tefekkürü ile tanınır, insanlar övünürken o hüşûu ve tevazusu ile tanınır. Kur'ân ehlinin gözü yaşlı, hüzünlü, hikmetli, yumuşak huylu ve az konuşan biridir. Kur'ân ehlinin zâlim, gafil, şımarık, bağıran çağıran, sert biri olmamalıdır."[95]

3666. Ebû Nu'aym, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Konuşurken Allâh'ın 'Ey iman edenler!' sözünü işitince hemen ona kulak ver. Çünkü bu, ya emredilen bir hayır veya nehyedilen bir şerdir."

---

[93] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* ı, 232.

[94] Ahmed, *Müsned,* I, 405. Taberânî, bu hadisi rivayet etmiştir. Heysemî: İsnadında ismi söylenmeyen biri var, diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 153).

[95] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 130.

HZ. PEYGAMBER'İN HADİSLERİ İLE MEŞGUL OLMAK VE MEŞGUL OLAN KİŞİDE OLMASI GEREKEN VASIFLAR

a) Hz. Peygamber konuşurken bir Arabînin ona kıyameti sorması

3667. Buhârî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir mecliste halka konuşurken bir Arabî geldi ve 'Kıyamet ne zaman kopacak?' dedi. Hz. Peygamber konuşmaya devam etti. Bazısı, Hz. Peygamber işitti; fakat hoşuna gitmediği için cevap vermedi' dedi. Bazısı ise 'Duymadı' dedi. Hz. Peygamber konuşmasını bitirdikten sonra *'Kıyamet hakkında soru soran nerde?'* dedi. Arabî, 'Buradayım ya Resûlallâh' dedi. Hz. Peygamber, *'Emanete zâyi olunca sen kıyameti bekle'* buyurdu. Arabî, 'Emanetin zâyi olması nasıl olur?' dedi. Hz. Peygamber, *'Yönetimin liyakatsiz olanlara verildiğini görünce kıyameti bekle'* dedi. "[96]

b) Veda hutbesinde Vâbısa'nın (radıyallahu anh) Hz. Peygamber'in emrini yerine getirerek hadisini tebliğ etmesi

3668. Bezzar, Vâbısa'dan şöyle rivayet etmektedir: Vâbısa (radıyallahu anh), Ramazan ve Kurban bayramlarında büyük mescitte hüşuu içinde ayağa kalkıp şöyle derdi: "Ben, veda hutbesinde Hz. Peygamber'in gördüm, halka hutbe veriyordu. Hz. Peygamber, *'Ey insanlar! En haram ve saygın ay hangisidir?'* dedi. Onlar da 'Bu ay' dedi. Hz. Peygamber, *'en saygın şehir hangisidir?'* dedi. Onlar da 'Burası' dedi. Hz. Peygamber de *'Bu gün, bu ay ve bu şehrin saygınlığı haremliği gibi kanlarınız, mallarınız, ırz ve namuslarınız birbirinize haramdır. Tebliğ görevimi yerine getirdim mi?'* dedi. İnsanlar da 'Evet, tebliğ ettin' dedi. Hz. Peygamber, elini semaya doğru kaldırdı ve 'Ey Allâh'ım şahid ol!' dedi. Sonra 'Ey insanlar! Hazır olan hazır olmayana söylediklerimi ulaştırsın' dedi. Siz de yaklaşın da Hz. Peygamber'in dediğini size aktarayım. "[97]

c) Ebû Ümâme'nin ashabına kendisinden duyduklarını tebliğ etmelerini emretmesi

3669. Taberânî, Mekhûl'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ben, İbn Ebî Zekeriyya ve Süleyman b. Habib Hıms'da Ebû Ümâme'nin huzuruna girdik.

[96] Buhari, I, 23, VIII, 129.

[97] Heysemî: İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 139).

Ona selam verdik ve kendisi şöyle dedi: 'Bu meclisiniz, Allâh'ın size verdiği bir nimet ve sorgulanacağınız bir hüccettir. Hz. Peygamber tebliğ etti, siz de duyduğunuzu başkalarına tebliğ edin!' Bir riveyatte: Süleym b. Âmir'den şöyle rivayet edilir: "Ebû Ümâme'nin yanında oturuyorduk. O da bize Hz. Peygamber'in birçok hadisini aktarıyordu. Hadisi bitirince 'Anladınız mı? Size tebliğ edildiği gibi siz de başkasına ulaştırın' derdi. "[98]

d) Hz. Peygamber'in, hadis rivayet edenlere, halka öğretenlere duası

3670. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Ey Allâh'ım! Halifelerime rahmet et!'* dedi. Biz, 'Halifelerin kimlerdir ya Resulallâh' dedik. Hz. Peygamber, *'Benden sonra gelip hadislerimi rivayet eden ve halka hadislerimi öğretenlerdir'* buyurdu. "[99]

e) Ebû Hüreyre'nin Mescid-i Nebevî'de Cuma namazından önce hadis rivayet etmesi

3671. Hâkim, Âsım b. Muhammed←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Hüreyre'yi gördüm, Cuma günleri çıkıyor, minberin iki topuzundan tuturak ayakta 'Doğru sözlü ve doğrulanan Ebu'l-Kasım Resulallâh bize şöyle buyurdu' diyerek hadis rivayet etmeye başlardı. Maksûra kapısının açıldığını işitip imamın geldiğini görene kadar bu şekilde hadis rivayet ederdi. İmam namaz için gelince de hemen otururdu. "[100]

f) Hz. Ömer'in, Hz. Osman'ın ve Hz. Ali'nin hadis rivayetinde titiz olması

3672. Ahmed, İbn Adiy, Ukaylî ve Ebû Nu'aym *-el-Ma'rife* adlı eserinden- Eslem'den şöyle rivayet etmektedir: "Biz ne zaman Hz. Ömer'e 'Bize Hz. Peygamber'den hadis rivayet et' dediğimizde 'Bir harfi fazla veya noksan

---

[98] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VIII, 7614. Heysemî: Taberânî, bu iki hadisi rivayet etti. İsnadındaki raviler hasendir.

[99] Munziri, *et-Terğib*, I, 74. Bu hadisi, İbn Neccar, Hatîb -Şerefu ashabî'l-hadis adlı eserinde- ve başkaları rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 240).

[100] Hâkim, Müstedrek, III, 512. Hâkim ve Zehebî: Hadisin isnadı sahihtir. Fakat şeyhan hadisi rivayet etmemiştir.

olarak rivayet etmekten korkuyorum. Hz. Peygamber, *'Kim bilerek benim adıma yalan uydurursa o kimse ateştedir'* dedi. "[101]

3673. İbn Sa'd ve İbn Asâkir Abdurrahman b. Hâtıb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabı içinde Hz. Osman kadar hadisi tam ve güzel rivayet eden kimse görmedim. Fakat o da hadis rivayet etmekten çekiniyordu. "[102]

3674. Ahmed, Ebû Ya'lâ ve Bezzar Hz. Osman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Beni Hz. Peygamber'den hadis rivayet etmekten ve ondan en çok hadis rivayet eden kimselerden olmaktan alıkoyan şey, Hz. Peygamber'den işittiğim şu sözüdür: *"Kim, demediğim şeyi söylerse cehennemde yerini hazırlasın. "*

3675. Başka merfu bir rivayette: *"Kim, adıma yalan uydurursa cehennemde evini hazırlasın. "*[103]

3676. Buhârî, Müslim ve başkası Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Size Hz. Peygamber'den bir hadis rivayet ettiğimde semadan yüzüstü düşmem benim için Hz. Peygamber'in demediği bir şeyi söylememden daha hayırlıdır. Fakat aramızdaki bir şey hakkında konuştuğumda harp hiledir. "[104]

g) İbn Mes'ûd'un hadis rivayet etmede titiz olması

3677. Hâkim, Amr b. Meymun'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah (radıyallahu anh), biy yıl geçmesine rağmen Hz. Peygamber'den hadis rivayet etmediği olurdu. Bir gün Hz. Peygamber'den bir hadis rivayet etti, kendisini sıkıntı bastı, alnında terler akmaya başladı ve 'Buna benzer veya buna yakın şekilde rivayet etti' dedi. "[105]

3678. İbn Abdilber, Mesruk←Abdullah'tan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah bir gün bir hadis rivayet etti, 'Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işit-

---

[101] Ahmed, *Müsned,* I, 46; İbn Adiy, Kâmil, III, 972, Ukayli, Du'âfâ, II, 46

[102] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 57; Ali el-Muttakî, Muntahab, V, 9.

[103] Heysemî: Bu hadisin ravileri sahih hadis ravileridir. Birinci tarikte Abdurrahman b. Ebi Zinad var, kendisi zayıf olmakla beraber tavsik edilmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* I, 143).

[104] Ahmed, *Müsned,* I, 81; Ebû Davud, 4767; Nesâî, VII, 119; Bezzar, 566; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,*

[105] Hâkim: Bu hadis, şeyhanın şartı üzere sahihtir. Fakat şeyhan hadisi rivayet etmemiştir. Zehebî de ona muvafık olmuştur.

tim' dedi ve kendisini titreme aldı, elbiseleri içinde titremesi belli oldu ve 'Buna yakın veya buna benzer şekilde rivayet etti' dedi. "[106]

h) Ebû Derdâ'nın, Hz. Enes'in ve İbn Ömer'in hadis rivayetinde 'Buna yakın' veya 'Buna benzer' demesi

3679. Taberânî, *el-Kebir* adlı eserinde –ravileri sıkadır- Ebû İdris el-Havlânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Derdâ, hadis rivayetini bitirdikten sonra 'Böyle, buna yakın veya buna benzer' şekilde rivayet etti. "[107]

3680. İbn Abdilber, Rabîa b. Zeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Derdâ (radıyallahu anh), hadis rivayet ettiğinde 'Ey Allâh'ım! Hadisi aynen değilse de buna benzerdi' derdi. "[108]

3681. İbn Abdilber, Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Enes b. Malik (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'den bir hadis rivayet ettikten sonra 'Aynısı değilse de Hz. Peygamber, buna benzer şekilde buyurdu' derdi. "[109]

3682. Ahmed, Ebû Ya'lâ ve Hâkim İbn Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Enes, Hz. Peygamber'den çok az hadis rivayet ederdi. Hadis rivayet edince..."[110]

3683. İbn Sa'd, Ebû Cafer Muhammed b. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabı içinde Abdullah b. Ömer'den daha çok Hz. Peygamber'den işittiği bir hadiste fazlalık veya eksiklik yapmaktan endişe eden yoktu. "[111]

3684. İbn Sa'd, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer ile beraber bir yıl kaldım; fakat hiç Hz. Peygamber'den hadis rivayet etmedi. "[112]

ı) İmran b. Husayn'ın hadis ezberi ve rivayetinde güvenirliği

3685. Taberânî, İmran b. Husayn'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den bazı hadisler işittim, onları güzel şekilde ez-

---

[106] Hâkim, III, 314. Bu hadisi, İbn Sa'd, Amr'dan bu melade, Mesrûk'dan buna yakın şekilde rivayet etti.

[107] Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, I, 141.

[108] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 78. Bu hadisi, Ebû Ya'lâ, Rûyânî ve İbn Asâkir Ebû Derdâ'dan buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 242).

[109] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 79.

[110] Ahmed, *Müsned*, III, 235; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, V, 2839; Hâkim, III, 574; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 240.

[111] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 144.

[112] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 145.

berledim. Bu hadisleri rivayet etmemenin tek nedeni ashabımın bana muhalefet etmesinden kaynaklanıyor."[113]

3686. Ahmed, Mutarrif'den şöyle rivayet etmektedir: "İmran b. Husayn, bana dedi ki: 'Ey Mutarrif! Vallahi, iki gün peş peşe hadis rivayet etmek istesem hiç tekrar etmeden hadis rivayet edebilirim, beni hadis rivayet etmekten alıkoyan şey, Hz. Peygamber'in ashabından bazısı benim gibi Hz. Peygamberle beraber oldu, benim gibi onlar da hadisleri duydu. Fakat onlar doğru olmayan şekilde hadisleri rivayet ediyorlar. And olsun ki, onların hayırlı insanlar olduğunu biliyorum. Fakat onlar hadisleri karıştırdıkları gibi ben de hadisleri karıştırırım diye korkuyorum.' Bazen de şöyle derdi: 'Hz. Peygamber'in şöyle şöyle dediğini işittim, sanırım doğru söylüyorum.' Bazen ise kesin şekilde 'Hz. Peygamber'in şöyle şöyle dediğini işittim' derdi."[114]

i) Hz. Suheyb'in "Hz. Peygamber şöyle buyurdu" demekten çekinmesi

3687. İbn Sa'd ve İbn Asâkir Süleyman b. Ebi Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Süheyb'in şöyle dediğini işittim: 'Vallahi bilinçli halde Hz. Peygamber şöyle buyurdu, demem. Fakat gelin, size Hz. Peygamber'in gazvelerini, şahit olduklarımı, gördüklerimi aktarayım. 'Hz. Peygamber şöyle buyurdu' sözü ise olmaz."[115]

j) Hz. Vâsile b. Aska'ın hadisleri mana ile rivayet etmesi

3688. İbn Abdilber, Mekhûl'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ben ve Ebû Ezher Vâsile b. Aska' yanına vardık. 'Ey Ebû Eska'! Hz. Peygamber'den işittiğin ve içinde yanılgı, ziyade ve eksiklik olmayan hadisleri bize rivayet et' dedik. Hz. Vâsile, 'Bu gece sizden biri Kur'ân okudu mu?' dedi. Biz de 'Evet okuduk, fakat biz Kur'ân hafızı değiliz, ondan bazen vav ve elifi ziyade edebiliyoruz' dedik. Hz. Vâsile de 'Bu Kur'ân, bu kadar zamandır içinizde bulunmasına rağmen harfiyen ezberleyemiyor, ziyade ve noksan şekilde okuduğunuzu söylüyordunuz. Hz. Peygamber'den işittiğimiz hadisleri nasıl eksiksiz ve

---

[113] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVIII, 195. Heysemî: İsnadındaki raviler tavsik edilmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 141).
[114] Ahmed, *Müsned*, IV, 433. Heysemî: İsnadında Ebû Harun el-Ğanevî var, fakat onun terceme-i halini zikredeni görmedim. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 141).
[115] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 229; Ali el-Muttakî, Muntahab, V, 203.

eksiz rivayet edebilelim? Genelde sadece bir kere kendisinden duymuşuzdur. Hadisi mana ile rivayet etmemiz sizin için yeterlidir. "[116]

k) Hz. Ömer'in çok hadis rivayet edenlere kızması

3689. İbn Asâkir, İbrahim b. Abdirrahman b. Avf'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber vefat etmeden önce farklı bölgelerde bulunan sahabeye elçiler gönderek onları topladı. Abdullah b. Huzafe'yi, Ebû Derda'yı, Ebû Zerr'i, Ukbe b. Âmir'i (radıyallahu anhum) topladı ve 'Şehirlere yaydığınız bu hadisler de nedir?' dedi. Onlar, 'Hadis rivayet etmemizi yasaklıyor musun?' dedi. Hz. Ömer, 'Hayır, benim yanımda kalacaksınız, vallahi hayatta olduğum müddetçe yanımdan ayrılmayacaksınız. Biz sizden daha bilginiz, yanımızda olun ki, yanlış yaptığınızda size itiraz edelim' dedi. Onlar da Hz. Ömer vefat edene kadar hiç yanından ayrılmadılar. "[117]

3690. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde İbrahim b. Abdirrahman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), İbn Mes'ûd'a, Ebû Mes'ûd el-Ensari'ye ve Ebû Derda'ya elçi gönderdi. Onlara 'Hz. Peygamber'den rivayet ettiğin bu çok hadisler de nedir?' dedi ve onları şehid olana kadar Medine'de tuttu, başka yere yollamadı. "[118]

l) Yaşı ilerlediğinde Zeyd b. Arkam'ın hadis rivayet etmemesi

3691. İbn Asâkir, İbn Ebî Evfâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Zeyd b. Arkam'ın yanına gittiğimizde 'Bize Hz. Peygamber'den hadis rivayet et' diyorduk, kendisi bize 'Yaşımız ilerledi, unuttuk. Hz. Peygamber'den hadis rivayet etmek zor iştir' derdi. "[119]

---

[116] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 79.
[117] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 239.
[118] Heysemî: Bu eser munkatıdır. İbrahim, hicri yirmi senesinde doğmuştur. Hz. Ömer vefat edince üç yaşındaydı. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 149). Bu hadisi, İbn Sa'd, İbrahim'den buna yakın şekilde rivayet etti. Ebû Mes'ûd yerine Ebû Zer'i zikretmiştir. (*et-Tabakât*, IV, 153).
[119] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 239.

ÖĞRENMEKTEN ZİYADE AMELE ÖNEM VERMEK

a) Hz. Mu'âz'ın, Ebû Derdâ'nın ve Hz. Enes'in bu husustaki sözü

3692. İbn Adiy ve Hatîb Hz. Mu'âz'dan (radıyallahu anh), İbn Asâkir, Ebû Derdâ'dan merfu olarak şöyle rivayet etmektedir: "Öğrenebildiğiniz kadar öğrenin, fakat bildiğinizle amel etmediğiniz müddetçe ilim size fayda vermez."

3693. Ebû Hasan b. Ahram el-Medînî, *Emâlî* adlı eserinde Hz. Enes'ten merfu olarak şöyle rivayet etmektedir: "İlimde öğrenebildiğiniz kadarıyla öğrenin. Vallahi, ilimle amel etmediğiniz müddetçe sevap kazanmazsınız."[120]

3694. İbn Abdilber, Mekhûl←Abdurrahman b. Ğanm'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından on kişi bana şöyle rivayet etti: "Kübâ Mescidinde ilmi müzakere yaparken Hz. Peygamber geldi ve 'İlimde gücünüz yettiği kadar öğreniniz...' dedi."[121]

b) Hz. Peygamber'in bu hususta birine sözü ve Hz. Ömer'in sözü

3695. Hatîb, *el-Câmi* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir sahabî, 'Ya Resulallâh! Bendeki cehaleti ne giderir?' dedi. Hz. Peygamber, 'İlim' dedi. Sahabî, 'İlmin sorumluluğunu ne kaldırır?' dedi. Hz. Peygamber, 'Amel etmek' dedi."[122]

3696. İbn Ebî Şeybe, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Allah'ın kitabını öğreniniz ki, onunla tanınmış olasınız, onunla amel edin ki, ehlinden olasınız."[123]

c) Hz. Ali'nin bu husustaki sözleri

3697. Ahmed -*ez-Zühd* adlı eserinde-, Ebû Ubeyd, Dîneverî –*el-Ğarîb* adlı eserinde- ve İbn Asâkir Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "İlim öğrenin ki, onunla tanınasınız. İlimle amel ediniz ki, ilim ehli olasınız. Sizden sonra öyle bir zaman gelecek ki, ilmin onda dokuzu inkâr edilecektir. O zaman ancak zikir ve uzlet hayatı yaşayan kurtulacaktır. İşte bunlar, hidayet imamları,

---

120 Suyutî, el-Câmi'u's-sağîr, 3323.
121 İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 6.
122 Ali el-Muttakî: İsnadında Abdullah b. Hiraş var, kendisi zayıf biridir. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 229).
123 İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 484; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 229.

ilmin çıralarıdır. Bunlar acele eden, laf taşıyan ve dedikodu yapan kişiler değildir."[124]

3698. İbn Abdilber, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Ey ilim ehli! İlminizle amel edin. Âlim, öğrenen, ilmiyle amel eden, ilmi ve ameli uyumlu olan kişidir. Sizden sonra bazı toplumlar gelecektir, ilim elde edecekler; fakat ilim boğazlarından aşağı inmeyecektir. İç dünyaları dış dünyalarına, amelleri ilimlerine ters düşmektedir. Halka şeklinde oturup birbirilerine üstünlük sağlamaya çalışırlar. Meclisinde bulunan biri, bir başkasının meclisine gider, onu terk ederse hemen ona kızar. İşte bu kimselerin ameli bu meclislerinden Allâh'a yükselmeyecektir."[125]

d) İbn Mes'ûd'un ilim ve amelin beraber olmasını teşvik etmesi

3699. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ey insanlar? İlim öğreniniz, ilim öğrenen de onunla amel etsin."[126]

3700. Abdullah b. Ukeym'den şöyle rivayet edilmiştir: "Bu mescitte İbn Mes'ûd'u işittim, konuşmaya başlamadan önce yemin etti ve dedi ki: Sizden hiç kimse yok ki, Allâh (celle celâlühü) ile baş başa kalmasın. Ayın on dürdü gibi Allâh ile baş başa kalacaktır. Allâh (celle celâlühü), 'Ey insanoğlu! Seni benden ne alıkoydu? Ey insanoğlu! Peygamberlere nasıl cevap verdin? Ey insanoğlu! İlminle amel ettin mi?' diyecektir."

3701. Adiyy b. Adiy'den şöyle rivayet edilmiştir: "İbn Mes'ûd, yedi defa 'Bilmeyene veyl (azap) olsun, Allâh dileseydi, ona öğretirdi. Bilip de amel etmeyene azap olsun' dedi."[127]

3702. İbn Abdilber, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "İnsanların hepsi güzel konuşuyor. Kimin ameli sözüne uyuyorsa o hedefine isabet etmiştir. Kimin sözü ameline muvafık değilse kendi nefsini kandırmıştır."

---

[124] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 229.

[125] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 7. Bu hadisi, Darekutnî, Hatîb –el-Câmi adlı eserinde- İbn Asâkir, Nersî Hz. Ali'den bu lafızla rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 233).

[126] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8760. Heysemî: İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. Fakat Ebû Ubeyde, babasından hadis işitmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 164). Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 131) adlı eserinde Alkame←Abdullah'tan buna yakın şekilde rivayet etmiştir.

[127] İbn Abdilber, el-İlm (II, 2) adlı eserinde Abdullah b. Ukeym←İbn Mes'ûd'dan geçen hadise yakın şekilde rivayet etmiştir.

3703. İbn Abdilber, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmiştir: "Allah'tan başkasına muhtaç olmayana halk muhtaç olur. Allâh'ın kendisine ilim verdiği kişi, ilmiyle amel ederse halk da onun yanında olana muhtaç olur. "[128]

e) Ebû Derda'nın kıyamet günü kendisine 'Bildiğinle amel ettin mi?' sözüyle karşılaşmaktan korkması

3704. Beyhakî, Lokman b. Âmir'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Derdâ (radıyallahu anh) şöyle derdi: En korktuğum şey, Rabbimin beni bir toplumun başında çağırması ve bana 'Ey Uveymir!' demesi, benim de 'Buyur ya Rabbim!' demem, sonra da 'Bildiğinle amel ettin mi?' diye sormasıdır. "[129]

3705. Beyhakî, Ebû Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "En korktuğum şey kıyamet günü bana 'Ey Uveymir! İlim öğrendin mi, cahil mi kaldın?' demesidir. Ben, 'İlim öğrendim' dediğimde emredici ve yasaklayıcı her ayet yakama yapışır. Emredici, 'Sen de emrettin mi?', yasaklayıcı ayet ise 'Sen de nehyettin mi?' diyecektir. Menfaati olmayan ilimden, doymayan nefisten, icabet edilmeyen duadan sana sığınırım. "

3706. Ebû Nu'aym, Ebû Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Âlim olmadan takvalı olunmaz. Amel etmedikçe ilimle süslenmiş olamaz. "[130]

3707. Ebû Nu'aym, Ebû Derda'dan şöyle rivayet etmektedir: "Kıyamet günü Allâh katında en şerli insan ilmiyle menfaati olmayan âlimdir. "[131]

f) Hz. Mu'âz'ın ve Hz. Enes'in ilim ve ameli birlikte yapmayı teşvik etmesi

3708. İbn Abdilber, Hz. Mu'âz'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İnsanoğlunun ayakları dört şeyden sorulmadan kaymaz: cesedini nasıl çürüttüğü, ömrünü nasıl geçirdiği, malını nerden kazandığı, nerde harcadığı, ilmiyle nasıl amel ettiğinden sorguya çekilecektir. "

3709. İbn Abdilber, Hz. Mu'âz'dan şöyle rivayet etmektedir: "Dilediğiniz kadar ilim öğreniniz. Amel etmediğiniz müddetçe Allâh öğrendiğiniz ilimle size menfaat vermez. "[132]

---

[128] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 10. İbn Asâkir, birinci hadisi aynen rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 243).

[129] Munzirî, *et-Terğib*, I, 90. Ebû Nu'aym, hadisi *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 214) adlı eserinde Hz. Lokman'dan buna yakın şekilde rivayet etti.

[130] Ebû Nu'aym, Ebû Derdâ'dan İbn Mes'ûd'un sözü gibi bir söz İbn Adiy'den rivayet etti.

[131] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 223.

3710. İbn Abdilber, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Gücünüz yettiği kadar ilim öğreniniz. Amel etmediğiniz müddetçe Allâh (celle celâlühü), ilminizden dolayı size mükâfat vermeyecektir. Âlimlerin amacı, aklını kullanmak, sefihlerin gayreti ise rivayet etmektir. "[133]

SÜNNETE İTTİBA, SELEFE UYMA VE BİDATI İNKAR ETME

a) Übeyy b. Ka'b'ın bu husustaki teşviki

3711. Lâlekâî, *es-Sünne* adlı eserinde Übeyy b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Doğru yoldan ve sünnetten ayrılmayınız. Yeryüzünde hangi kul, doğru yola ve sünnete tabi olsa, Rahman'ı zikretse ve Allâh korkusundan dolayı gözyaşları yaşarsa Allâh da onu asla azap etmez. Yeryüzünde doğru yolda ve sünnet üzere olan, Allâh'ı içinde zikredip Allâh korkusundan dolayı kılları ürperen kişinin durumu yaprakları kurumuş ağaç gibidir. Böyle bir ağaca şiddetli rüzgar isabet edince yaprakları dökülür. İşte bu ağacın yaprakları gibi Allâh onun günahlarını dökecektir. Allâh yolunda ve sünnete ittiba hususunda orta halde ilerlemek Allâh yolunun ve sünnetin hilafına hareket etmekten daha hayırlıdır. Dikkat edinde cihadınız, itidalli oluşunuz Peygamberlerin yolu ve sünneti üzere olsun. "[134]

b) Hz. Ömer'in ve Hz. Abdullah b. Mes'ûd'un bu husustaki teşviki

3712. İbn Abdilber, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Medine'ye geldiğinde kalktı, hutbe verdi. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle konuştur: 'Ey insanlar! Sizin için bazı sünnetler konulmuş, bazı esaslar farz kılınmıştır. Apaçık bir hakikat üzere bırakıldınız. Ancak kendiniz sağa sola saparak insanlar vasıtasıyla sapıtırsanız, durum değişir. "[135]

3713. İbn Abdilber, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd, Perşembe günleri kalkar şöyle derdi: 'İslam'ın esası ikidir; sünnet ve kelam. En faziletli ve doğru söz Allâh'ın kela-

---

[132] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 6. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 236) adlı eserinde Hz. Mu'âz'dan aynı lafızla rivayet etti.

[133] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 6.

[134] Ali el-Muttakî, Kenzu'l-ummal, I, 97. Bu hadis, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 253) adlı eserinde buna yakın şekilde rivayet etti.

[135] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 187.

mıdır. En güzel sünnet ise Hz. Peygamber'in sünnetidir. İşlerin en şerlisi ise sonradan uydurulanıdır. Sonradan uydurulan her şey bidattir. Sakın dünya işleri sizi meşgul etmesin, yoksa kalbiniz katılaşır ve dünya emelleri sizi meşgul eder. Gelecek her şey yakındır. Uzak olan ise gelmeyecek olandır. "[136]

3714. Hâkim, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sünnette itidal, bidattaki içtihattan daha güzeldir. "[137]

c) Hz. İmran b. Husayn'in bu husustaki teşviki

3715. Ahmed, İmran b. Husayn'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Kur'ân nazil oldu, Hz. Peygamber sünnet koydu. Bize tabi olun! Vallahi bize tabi olmazsanız sapıtırsınız. "[138]

3716. İbn Abdilber, İmran b. Husayn'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. İmran, (sünneti inkar eden) birine dedi ki: 'Sen ahmak birisin. Allâh'ın kitabında öğle namazının dört ve kıratın cehri olmadığını görebiliyor musun?' Sonra namazın rekâtlarını, zekâtın miktarını ve benzeri şeylerin Kur'ân'da olup olmadığını sordu. 'Bunları Allâh'ın kitabında açıkça görüyor musun?' dedi. Allâh'ın kitabı bu hususları mübhem bırakmış, bu hususları sünnet tefsir etmiştir. "[139]

d) İbn Mes'ûd'un (radıyallahu anh) sahabeye tâbi olmayı teşvik etmesi

3717. İbn Abdilber, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sizden her kim, birine tabi olacaksa Hz. Muhammed'in ashabına uysun. Onlar, bu ümmetin en hayırlıları, en derin bilginleri, en az sıkıntı çıkaranları, en doğru yol üzere olanları, en güzel hal üzere olanlarıdır. Onlar, Allâh'ın Hz. Peygamber'in sohbeti ve dinini ikame etmek için seçtiği topluluktur. Onların faziletini öğreniniz ve onlara tabi olunuz. Çünkü onlar, doğru sünnet üzereydiler. "[140]

---

[136] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 181.

[137] Hâkim, Müstedrek, I, 103. Hâkim: "Bu hadis, merfu ve Şeyhanın şartı üzere sahih bir hadistir. Fakat Şeyhan hadisi rivayet etmemiştir. " Zehebî de kendisine uymuştur. Taberânî ise bu hadisi *el-Kebîr* adlı eserinde rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 173).

[138] Ahmed, *Müsned*, IV, 445. Heysemî: İsnadında Ali b. Zeyd b. Cud'ân var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 173).

[139] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 191.

[140] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 97. Ebû Nu'aym, (*Hilyetu'l-evliyâ*, I, 305) hadisi bu melade İbn Ömer'den rivayet etmiştir. Sahab-i kiramın özellikleri bahsinde geçmişti.

e) Hz. Huzeyfe'nin kurrâları, selefin yoluna tabi olmaya teşvik etmesi

3718. İbn Abdilber, Hz. Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ey Kurrâ topluluğu! Allâh'tan korkun, sizden öncekilerin yoluna tabi olun. Hayatıma and olsun ki, selefe tabi olursanız hayırda büyük bir öncelik elde etmiş olursunuz. Siz de kim, selefi bırakıp sağa sola sapıp sapıtırsa büyük bir delalete girmiş olur. "[141]

f) Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas'ın oğluna "Biz kendilerine uyulan önderleriz" sözü

3719. Taberânî, Musab b. Sa'd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Babam mescitte hafif şekilde namaz kılar, rükû ve secdesini tam şekilde yapardı. Evde kıldığında ise rükû, secde ve tilaveti uzatırdı. Ben de 'Babacığım! Mescitte namaz kılınca uzatmadan kılıyorsun; fakat evde kılınca çok uzatıyorsun?' diye sordum. Babam, 'Yavrum! Biz kendilerine uyulan önderleriz' dedi. "[142]

g) İbn Mes'ûd'un 'Sünnete tabi olun, icatçı olmayın' ve Hz. Ebû Bekr'e ve Hz. Ömer'e sevgi hususunda sözü

3720. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sünnete tabi olun, dinde yeni şeyler icat etmeyin. Muhakkak ki, siz bundan men edildiniz. "[143]

3721. İbn Abdilber, Abdullah b. Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'i ve Hz. Ömer'i sevmek, onların faziletini tanımak sünnettendir. "[144]

h) Hz. Ali'nin başkalarına uymayı nehyetmesi

3722. İbn Abdilber, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Başkalarının yoluna uymaktan sakınınız! Kişi, cennet ehlinin amelini işler, sonra Allâh'ın onun hakkındaki ilmi sebebiyle döner ve cehennem ehlinin amelini yapmaya başlar, öldüğünde de cehennemlik olarak ölür. Kişi vardır, cehennem ehlinin

---

[141] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*,II, 97. Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe ve İbn Asâkir Hz. Huzeyfe'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 233).

[142] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, I, 217. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 182).

[143] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 8770. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 181).

[144] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 187.

amelini işler; fakat sonra Allâh'ın onun hakkındaki ilmi vesilesiyle döner ve cennet ehlinin amelini yapmaya başlar. Öldüğünde de cennetlik olarak ölür. Eğer tabi olacaksanız ölmüş olanlara (sahabeye) tabi olun, şimdi yaşayanlara değil. "[145]

ı) İbn Mesûd'un sünnete muhalif davranan bir cemaate kızması

3723. Ebû Nu'aym, Ebu'l-Bahterî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Abdullah b. Mes'ûd'a gelerek bir cemaatin akşam namazından sonra oturduklarını ve içlerinde birinin onlara 'Bu kadar bu kadar tekbir getirin, bu kadar bu kadar sübhanallah deyin, bu kadar bu kadar el-hamdulillah deyin' dedi. Abdullah (radıyallahu anh), 'Böyle mi diyorlar?' dedi. Adam, 'evet' dedi. Hz. Abdullah, adama 'Bir daha öyle yaptıklarını gördüğünde onların nerde yaptığını bana haber ver' dedi. Adam da gelip İbn Mes'ûd'a haber verdi ve üzerinde başını da örten bir cüppe ile gelip oturdu. Cemaatin gerçekten öyle yaptığını görünce kalktı –sert biriydi- ve 'Ben Abdullah b. Mes'ûd'um. Kendisinden başka ilah olmayan Allâh'a and olsun ki, siz karanlık olan bir bidat yapıyorsunuz. Yoksa siz Hz. Peygamber'in ashabından daha mı faziletli oldunuz!' dedi. Mu'dad denen adam, 'Vallahi, biz karanlık bir bidat yapmadık ve sahabeden de üstün olmadık' dedi. Amr b. Utbe, 'Ey Ebû Abdirrahman! Yaptığımız hatadan dolayı Allâh'tan mağfiret talep ediyoruz' dedi. Hz. Abdullah da 'Sahabenin çizgisine tabi olup ondan ayrılmayınız. Vallahi, böyle yaparsanız büyük bir öncelik elde etmiş olursunuz. Sağa sola saparsanız büyük bir sapıklığa girmiş olursunuz' dedi. "[146]

3724. Ebû Nu'aym, Ebu'z-Ze'râ tariki ile şöyle bir hadis rivayet etmiştir: "Müseyyeb b. Nücbe, Hz. Abdullah'a geldi ve 'Mescitte bir cemaat var...' dedi. "

3725. Taberânî, Ebu'l-Bahterî'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd'a ulaştığına göre bir cemaat akşam ve yatısı arasında mescitte oturup zikir yapıyor... Abdullah (radıyallahu anh), 'Siz karanlık bir bidat işlediniz, yoksa sahabeden daha mı faziletli oldunuz!' dedi. Amr b. Utbe b. Farkad, 'Ey İbn Mes'ûd! Günahımızdan dolayı Allâh'tan mağfiret talep ediyor, tövbe ediyoruz' dedi. Hz. Abdullah, hepsinin dağılmasını emretti. "

---

[145] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 114.
[146] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, IV, 381.

3726. İbn Mes'ûd, Kûfe Mescidinde iki halka gördü. Aralarında durdu ve 'Hangi halka daha önce kuruldu?' dedi. Bir halka, 'Biz' dedi. Hz. Abdullah, diğer halkanın ona katılmasını emretti ve tek halka oldu. "[147]

3727. Taberânî'nin sahih ve muhtasar bir tarikinde şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Abdullah b. Mes'ûd, başı örtülmüş şekilde geldi ve 'Beni tanıyan tanımaktadır, tanımayan varsa ben Abdullah b. Mes'ûd'um. Siz, ya Hz. Peygamber'den ve ashabından daha doğru yol üzeresiniz ya da siz sapıklık kuyruğuna tutunmuş kimselersiniz. "[148]

3728. Taberânî, Amr b. Seleme'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd'un kapısında akşam ve yatısı arasında oturuyorduk. Ebû Musa (radıyallahu anh) geldi ve 'Ey Ebû Abdirrahman! Yanımıza gel' dedi. İbn Mes'ûd çıktı ve 'Ey Ebû Musa! Bu saatte neden geldin?' dedi. Hz. Ebû Musa, 'Hayır, vallahi beni korkutan bir şey gördüm. İnşaallah hayırdır. And olsun ki beni korkutan bir şey gördüm. İnşallah hayırdır. Mescitte bir cemaat oturmuş ve biri 'Bu kadar bu kadar sübhanallah deyin, bu kadar bu kadar el-hamdu lillah deyin' dedi. Abdullah b. Mes'ûd ile beraber yola çıkıp gittik ve onlara 'Hz. Peygamber'in arkadaşları henüz sağ iken, hanımları yaşlanmadan, elbiseleri ve kapları henüz eskimeden ne kadar çabuk sapıttınız. Siz oturup günahlarınızı sayın, Allâh katında sevaplarınızın hesaplanacağına kefilim' dedi. "[149]

i) İbn Zümeyr'in, Allâh'ı zikredip cezbeye düşen bir cemaat içinde oturan oğluna sözü

3729. Ebû Nu'aym, Âmir b. Abdillah b. Zübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Babama gittim, bana 'Nerdeydin?' dedi. Ben de 'Bir cemaat gördüm, kendilerinden daha hayırlısı yoktur. Allâh'ı zikrediyorlar ve öyle cezbeye düşüyor ki, Allâh korkusunda baygın şekilde yere yığılıyor. Ben de onlarla beraber oturdum' dedim. Babam, 'Bundan sonra onlarla oturma!' dedi. Onun bu sözüne alındığımı anladı ve 'Hz. Peygamber'i, Hz. Ebû Bekr'i ve Hz. Ömer'i Kur'ân okuyorlar iken gördüm; fakat onlara böyle bir şey olmuyordu.

---

[147] Heysemî: Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* adlı eserinde rivayet etmiştir. İsnadında Atâ b. Sâib var, kendisi sıka biri olmakla beraber ihtilata uğramıştır.

[148] Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, I, 181.

[149] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8636. Heysemî: İsnadında Mücalid b. Sa'îd var. Nesâî, kendisine sıka demiş, Buharî, Ahmed b. Hanbel ve Yahya ise zayıf demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 181).

Bu kimselerin Ebû Bekr ve Ömer'den daha hayırlı mı olduğunu düşünüyorsun?' dedi. Ben de babamın dediğinin doğru olduğunu anladım ve onlar bıraktım."[150]

j) Sıla b. Haris'in ve İbn Mes'ûd'un mescitte ayakta kıssa anlatan birine kızması

3730. Taberânî, Ebû Salih Sa'îd b. Abdirrahman el-Ğifârî'den şöyle rivayet etmektedir: "Süleym b. Itr[151] et-Tüceybî, halka ayakta durup kıssa anlatırdı. Sahabeden Sıla b. Haris el-Ğifarî (radıyallahu anh), 'Vallahi sen ve arkadaşların ortaya çıkmadan Hz. Peygamber'in ahdini terk etmedik, akraba bağlarımızı koparmadık' dedi."[152]

3731. Taberânî, Amr b. Zürâre'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd, yanımda durdu, ben de o sırada kıssa anlatıyordum. Abdullah (radıyallahu anh), 'Ey Amr! Ya sapık bir bid'at yaptın ya da Muhammed ve ashabından daha doğru yol üzeresin' dedi. İbn Mes'ûd böyle deyince herkesin dağıldığı ve tek başıma kaldığımı gördüm."[153]

BİR TEMELE DAYANMAYAN GÖRÜŞLERE UYMAKTAN SAKINMAK

a) Hz. Ömer'in bu husustaki sözleri

3732. İbn Abdilber, İbn Şihab'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), minber üzerinde iken şöyle dedi: "Ey insanlar! Re'y ancak Hz. Peygamber'den gelirse doğrudur. Çünkü Allâh, ona doğru görüşü göstermekteydi. Fakat bizden gelen re'y, sadece zan ve külfetten ibarettir."[154]

3733. İbn Abdilber, Sadaka b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) şöyle derdi: 'Re'y ehli, sünnet ehlinin düş-

---

[150] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, III, 167.

[151] Asılda ve metbu olan *Mecma'u'z-zevâid* de Sa'îd b. Abdirrahman b. Anz et-Tuceybî şeklide gelmiştir. Bu büyük bir tahriftir. Sa'îd b. Abdiraahman, el-Ğifârî nisbesi, Ebû Salih el-Misrî ise künyesidir. Süleym b. Itr et-Tüceybî ise Mısır kâdîsıdır. *(B)*

[152] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VIII, 7407. Heysemî: İsnadı hasendir. Bu hadisi, Buharî, Beğavî, Muhammed b. Rabî el-Cîzî ve İbn Seken de rivayet etmiştir. İbn Seken: Sıla'nın bu hadisinden başka hadisi yoktur. (İbn Hacer, İsâbe, IV, 193).

[153] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8737. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* adlı eserinde rivayet etmiştir. Hadisin iki isnadı vardır. Bir isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 189).

[154] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 134.

manlarıdır. Sünneti ezberleyememiş, ezberleme vakti de geçmiş kimselerdir. Onlara bir şey sorulunca 'Bilmiyoruz' demekten hayâ ettiklerinden sünnet yerine kendi görüşlerine göre hareket ediyorlar. Bu kimselerden uzak durun. "[155]

3734. İbn Abdilber, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Sünnet, Allâh ve Resulünün çizdiği yoldur. Sakın yanlış görüşleri ümmete sünnet diye yutturmayın. "[156]

3735. İbn Munzir, Amr b. Dinar'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Ömer'e 'Allah'ın sana verdiği görüşe göre hükmet' dedi. Hz. Ömer, 'Sus, bu sadece Hz. Peygamber'e verilmiştir. "[157]

b) İbn Mes'ûd ve İbn Abbas'ın bu husustaki sözü

3736. Taberânî, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: İbn Mes'ûd (radıyallahu anh) dedi ki: "Ereeyte, ereeyte diyenlerden uzak durunuz. Sizden öncekiler hep ereeyte ereeyte dediklerinden helak olmuşlardır. Sakın bir şeyi, başka bir şeyle kıyas etmeyin, yoksa sabit olduktan sonra ayağınız kaymış olur. Kişi, bilmediği bir hususta kendisine soru sorulduğunda 'Allah daha iyi bilir' desin. Bu söz, ilmin üçte biridir. "[158]

3737. Taberânî, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Her yıl, bir sonraki yıldan daha bozuktur. Aslında sene seneden, ümmet ümmetten daha hayırlı değildir. Fakat âlimlerinizin ve hayırlılarınızın gitmesi sizin günaha girmenize sebep olur. Yeni bir grup çıkmış, kıyas yaparak sonuçlara varıyorlar. İşte böyle yapılınca İslam yıkılır ve dağılır. "[159]

3738. İbn Abdilber, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "İslamın temeli Allâh'ın kitabı ve Hz. Peygamber'in sünneti üzere inşa edilmiştir. Kim,

---

[155] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 135.

[156] Birinci hadisi İbn Ebi Hatim ve Beyhakî de Hz. Ömer'den aynı lafızla rivayet etmiştir. Fakat şu ek yapılmıştır: "Zan ise hiç şüphesiz hakikat bakımından bir şey ifade etmez. " (Necm: 28) Ayetini okudu. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 241).

[157] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 241.

[158] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8550. Heysemî: Şa'bî, hadisi İbn Mes'ûd'dan işitmemiştir. İsnadında Cabir el-Cu'fî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 180).

[159] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8551. Heysemî: İsnadında Mücalid b. Sa'îd var, kendisi ihtilata uğramıştır. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 180). BU hadisi, ayrıca İbn Abdilber, Câmiu beyâni'l-ilm adlı eserinde buna yakın lafızla rivayet etmiştir.

kendi fikrine göre bir şey derse iyilikler içinde mi, kötülükler içinde mi bilemiyorum."[160]

3739. İbn Abdilber, Atâ←babası tariki ile şöyle rivayet etmiştir: Hz. Peygamber'in bir ashabına bir şey hakkında sor soruldu. Sahabî, 'Muhammed'in ümmeti içinde olup re'y ile hükmetme hususunda Allâh'tan haya ederim' dedi."[161]

SAHABENİN İÇTİHAD ETMESİ

a) Hz. Mu'âz'ın Hz. Peygamber'e "içtihad ederim, geri durmam" sözü

3740. Ebû Davud, Tirmizî ve Dârimî Hz. Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Mu'âz'ı Yemen'e gönderince kendisine *'Sana bir sorun gelirse nasıl karar verirsin?'* dedi. Hz. Mu'âz, 'Allah'ın kitabı ile hükmederim' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah'ın kitabında göremezsen?'* dedi. Hz. Mu'âz, 'Hz. Peygamber'in sünneti ile hükmederim' dedi. Hz. Peygamber, '*Sünnette bulamazsan ne ile hükmedersin?* dedi. Hz. Mu'âz, 'İçtihad eder, fikrimi söylerim, geri durmam' dedi. Hz. Peygamber, Hz. Mu'âz'ın göğsüne vurdu ve *'Resulullah'ın elçisini Resulullah'ın isteğine uygun hareket etmeye muvaffak kılan Allâh'a hamd olsun'* dedi."[162]

b) Hz. Ebû Bekr'in ve Hz. Ömer'in bilmedikleri hususlarda söz söylemekten çekinmeleri

3741. İbn Sa'd ve İbn Abdilber *-el-İlm* adlı eserinde- Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den sonra Hz. Ebû Bekr gibi bilmediği hususlarda konuşmaktan çekinen bir kimse yoktur. Ebû Bekr'den sonra ise Hz. Ömer'den daha çekinen yoktu. Hz. Ebû Bekr'e bir mesele gelince Allâh'ın kitabında ve sünnette bir dayanağını göremeyince şöyle derdi: "İçtihat ederek fikrimi söylüyorum. Eğer doğru içtihatta bulunmuşsam Allâh'tandır, yanlış ise bendendir ve Allâh'tan mağfiret diliyorum."[163]

---

[160] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 136.
[161] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 33.
[162] Ebû Davud, 3592; Tirmizî, 1327; Dârimî, 170; Mişkâtu'l-mesâbîh, 316.
[163] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 241.

c) Hz. Ömer'in bu hususta Kâdî Şurayh'e gönderdiği mektup

3742. İbn Abdilber, Şa'bî←Şürayh'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer kendisine şöyle bir mektup gönderdi: Sana bir mesele gelince Allâh'ın kitabı ile hükmet, Allâh'ın kitabında olmayan bir mesele ise Resulullah'ın sünneti ile hükmet, Allâh'ın kitabında ve Resulallâh'ın sünnetinde olmayan bir mesele gelirse insanların icma ile hükmet, eğer Allâh'ın kitabı, Hz. Peygamber'in sünneti ve kimsenin konuşmadığı bir mesele gelirse istediğin görüşü alıp karar verebilirsin. " Ayrı bir rivayette: 'Eğer içtihad etmek istiyorsa durma, hemen içtihad et, kararı sonra vermek istiyorsa kararı geciktir. Kararı geciktirmede devamlı senin için hayır vardır. "[164]

d) İbn Mes'ûd'un içtihad etme hususundaki sözü

3743. İbn Abdilber, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Her kime bir mesele gelirse Allâh'ın kitabıyla hükmetsin, Allâh'ın kitabında bulunmayan bir mesele gelirse Hz. Peygamber'in sünneti ile hükmetsin, Allâh'ın kitabında ve Hz. Peygamber'in sünnetinde bulunmayan bir mesele gelirse Salih insanların kararlarıyla karar versin, içtihad etsin, karar versin, karar verme hususunda çekingen davranmasın. " Başka bir rivayette: "Sakın içtihad edebilirim; fakat korkuyorum, demesin. Helal ve haram açıktır. Bunların arasındakiler ise müteşâbih konulardır, şüphelendiğiniz şeyleri terk edip şüphe duymadığınız şeylere sarılın. "[165]

e) İbn Abbas'ın ve Übeyy b. Ka'b'ın içtihad etmesi

3744. İbn Abdilber, Abdullah b. Ebî Zeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'ın şöyle dediğini işittim: "İbn Abbas'a bir şey sorulsa Allâh'ın kitabında varsa onunla hükmeder, Allâh'ın kitabında yoksa Hz. Peygamber'in sünnetinde varsa onunla hükmederdi. Şayet Allâh'ın kitabında ve Hz. Peygamber'in sünnetinde olmayan bir mesele olup Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in o hususta görüşü varsa ona göre hükmerdi. Fakat ne Allâh'ın kitabında, ne Hz. Peygamber'in sünnetinde, ne de Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in görüşü mevcutsa o zaman içtihad edip kendi görüşüyle hükmederdi. "[166]

---

[164] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 56.
[165] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 57.
[166] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 57.

3745. İbn Abdilber, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Güvenilir biri, Hz. Ali'den bir hususta görüş aktarılırsa onun dışında bir şeyle amel etmeyiz."[167]

3746. İbn Abdilber, Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Übeyy b. Ka'b'a (radıyallahu anh) bir şey sordum. 'Bu vuku bulmuş mudur?' dedi. Ben, 'Hayır' dedim. Hz. Übey, 'O zaman vuku bulana kadar bizi rahat bırakın. Olay vuku bulunca içtihad edip görüşümüzü söyleriz."[168]

FETVADA İHTİYATLI OLMAK VE FETVA VEREN SAHABÎLER

a) Abdurrahman b. Ebî Leyla'nın sahabenin fetva husundaki ihtiyatlarına dair sözü

3747. İbn Abdilber, Abdurrahman b. Ebî Leyla'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından 120 kişiye yetiştim. -Zannedersem mescitte dedi- Hepsi kendi yerine başka bir kardeşinin hadis rivayet etmesini, kendisi yerine başka birinin fetva vermesini isterdi."[169]

b) İbn Mes'ûd'un, Hz. Huzeyfe'nin ve Hz. Ömer'in fetvada ihtiyatlı olunması gerektiğine dair sözü

3748. İbn Abdilber, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Halkın sorduğu her şeye cevap veren delidir."[170]

3749. İbn Abdilber, Hz. Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sadece üç kişi halka fetva verebilir: Kur'ân'ın nâsıhını ve mansûhunu bilen kişi, fetva vermek mecburiyetinde kalan başkan, kendisini fetvaya zorlayan ahmak adam."

3750. İbn Abdilber, İbn Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Ukbe b. Âmir Ebû Mes'ûd'a dedi ki: "Bana ulaştığına göre halka fetva veriyormuşsun, bu işi, yönetimi üstlenen kişiye bırak" Bir rivayette: "Sen yönetici değilsin, fetva işine karışma."[171]

---

[167] Birinci hadisi, İbn Sa'd, bu melade rivayet etti. *(et-Tabakât,* II, 366).

[168] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm,* II, 58.

[169] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm,* II, 163. Hadisi, İbn Sa'd da Abdurrahman'dan buna yakın lafızla rivayet etmiş ve şu eki yapmıştır: "Ensardan 120 kişiye yetiştim."

[170] İbn Abdilber, İbn Abbas'dan da bunu rivayet etmiştir. Taberânî, hadisi İbn Mes'ûd'dan buna yakın şekilde rivayet etmiştir. İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* I, 183).

[171] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm,* II, 166.

c) Hz. Zeyd b. Arkam'ın ve Hz. Berrâ'nın bu husustaki bir fiile ve sûale cevap vermede ihtiyatlı davranması

3751. İbn Abdilber, Ebû Minhâl'den şöyle rivayet etmektedir: "Zeyd b. Arkam ve Berrâ b. Âzib'e sarf akdi (paranın parayla mübadele edildiği akid) hakkında soru sordum. Hangisine sorduysam 'Ona sor, o benden daha hayırlı, daha bilgindir' dedi."[172]

3752. İbn Asâkir, Ebû Husayn'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bazen öyle konularda fetva veriyorsunuz ki, bu mesele Hz. Ömer'e gelseydi, tüm Bedir ehlini toplar, ona göre karar verirdi."[173]

d) Hz. Ebû Bekr'in, Hz. Ömer'in, Hz. Ali'nin ve Hz. Abdurrahman'ın Hz. Peygamber döneminde halka fetva vermesi

3753. İbn Sa'd, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'e Hz. Peygamber döneminde kim fetva veriyordu, denildi. İbn Ömer, 'Ebû Bekr ve Ömer veriyordu. Başkasını bilmiyorum' dedi."

3754. İbn Sa'd, Kasım b. Muhammed'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali Hz. Peygamber döneminde fetva veriyordu."[174]

3755. İbn Sa'd, Fudayl b. Ebî Abdillah←Abdullah b. Dinar← babasından şöyle rivayet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh), Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer ve Hz. Osman döneminde Resulullah'tan işittiği hadislerle fetva verirdi."[175]

e) Hz. Ebû Musa'nın İbn Mes'ûd hakkında "Bu derin âlim içinizde olduğu müddetçe bana soru sormayın" sözü

3756. İbn Sa'd, Ebû Atiyye el-Hemdânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd'un (radıyallahu anh) yanında oturuyordum. Biri geldi ve kendisine bir soru sordu. İbn Mes'ûd, 'Benden başka kimseye bu soruyu sordun mu?' dedi. Adam da 'Evet, Ebû Musa'ya sordum' dedi ve onun görüşünü aktardı. İbn Mes'ûd ise Ebû Musa'ya muhalif şekilde fetva verip kalktı.

---

172 İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 166.
173 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 241.
174 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 335.
175 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 340. Bu hadisi, İbn Asâkir, Abdullah b. Dinar el-Eslemî←babası tariki ile aynı lafızla rivayet etmiştir. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 77).

Akabinde Ebû Musa, 'Bu derin âlim içinizde olduğu müddetçe bana soru sormayın' dedi. "[176]

f) Hz. Peygamber ve Halife-i Râşidîn döneminde fetva verenler

3757. İbn Sa'd, Sehl b. Ebî Hasme'den[177] şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde Muhacirler'den üç ve Ensar'dan üç kişi olmak üzere altı kişi fetva veriyordu; Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Übeyy b. Ka'b, Hz. Mu'âz b. Cebel ve Hz. Zeyd b. Sabit (radıyallahu anhum). [178]

3758. İbn Sa'd, Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından fetva verenler şunlardır: Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. İbn Mes'ûd, Hz. Zeyd, Hz. Übeyy b. Ka'b ve Ebû Musa el-Eş'arî. "[179]

3759. İbn Sa'd, Kabîsa b. Züeyb b. Halhala'dan şöyle rivayet etmektedir: "Zeyd b. Sabit, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali –Medinede ikame ettiği dönem- döneminde mahkemeden, fetvadan, kıraat ve ferâiz hususundan Medine'deki baş sorumluydu. Hz. Ali Medine'yi terk ettikten sonra da beş yıl bu görevde kaldı. Hicri kırk yılında Mu'âviye yönetime geçince yine bu görevini sürdürdü ve h. 45 yılında vefat etti. "[180]

3760. İbn Sa'd, Atâ b. Yesar'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer ve Hz. Osman (radıyallahu anhuma) İbn Abbas'ı çağırırdı ve Bedir ehli ile beraber istişare toplantılarına katılırdı. İbn Abbas, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın hilafetinden öldüğü güne kadar fetva veriyordu. "[181]

3761. İbn Sa'd, Ziyad b. Mînâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas, İbn Ömer, Ebû Sa'îd el-Hudrî, Ebû Hüreyre, Abdullah b. Amr b. Âs, Cabir b. Abdillah, Râfi b. Hadîc, Seleme b. Akva', Ebû Vakıd el-Leysî, Abdullah b. Buhayne ve benzeri sahabîler Hz. Osman'ın vefatından vefat ettiklere tarihe kadar Medine'de fetva veriyor, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ediyorlardı. Fetva vermede merci olanlar şunlardı: İbn Abbas, İbn Ömer, Ebû Sa'îd el-Hudrî, Ebû Hüreyre ve Cabir b. Abdillah (radıyallahu anhum). "

---

[176] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 343. İbn Sa'd ayrıca Ebû Amr eş-Şeybânî'den bu hadisi rivayet etmiştir. Ebû Musa dedi ki: "Bu derin alim -İbn Mes'ûd'u kastediyor- içinizde iken bana soru sormayın. " Ebû Nu'aym, hadisi *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde Ebû Atiyye ve Âmir←Ebû Musa'dan onun sözünü buna yakın lafızla rivayet etti.

[177] Asılda tahrif olmuş ve Hayseme şeklinde gelmiştir. *(B).*

[178] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 350.

[179] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 351.

[180] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 351.

[181] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 365.

3762. İbn Sa'd, Kâsım'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe (radıyallahu anha), Hz. Ebû Bekr'in, Hz. Ömer'in ve Hz. Osman'ın hilafeti döneminde tek başına fetva veriyordu. Vefat edene kadar bu şekilde devam etti. Allâh kendisine rahmet etsin. Bana çok iyi davranırdı ve ben hep onunla beraberdim, ondan hiç ayrılmadım..."[182]

SAHABENİN BİLGİ BİRİKİMİ

a) Hz. Ebû Zerr'in sahabenin bilgisinin genişliğine dair sözü

3763. Ahmed, Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bizi bırakıp gittiğinde öyle ilimle dolmuştuk ki, uçan kuşun kanadı dahi bize ilmi hatırlatırdı. "[183]

3764. Ahmed ve Taberânî bu hadisi rivayet edip şu eki yapmıştır: " Hz. Peygamber dedi ki: *Cennette yaklaştıran ve cehennemden uzaklaştıran ne varsa hepsi size açıklanmıştır.* "[184]

b) Amr b. Âs'ın Hz. Peygamber'den işittiği hadis hususundaki sözü ve Hz. Âişe'nin Hz. Ebû Bekr'in ilmine dair sözü

3765. Ahmed, Amr b. Âs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den bin hadis öğrendim. "[185]

3766. Beğavî, İbn Asâkir ve başkası Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmekte ve hadiste şöyle denmektedir: Hangi konuda ihtilaf etseler, hemen babam uçar ve o sorunu çözerdi. 'Hz. Peygamber nerde defnedilecektir?' denildi. Bu hususta hiç kimsenin yanında bir bilgi göremedik. Hz. Ebû Bekr dedi ki: Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: *'Bir Peygamber'in ruhu kabzedilince vefat ettiği yatağının altına defnedilir.* ' Hz. Peygamber'in mirası hususunda ihtilafa düştüler, bu hususta da kimsenin yanında bir bilgi görmediler. Hz. Ebû Bekr dedi ki: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Biz peygamberler topluluğu miras bırakmayız, bıraktığımız sadakadır.* "[186]

---

[182] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 372.
[183] Ahmed, *Müsned*, V, 153.
[184] Heysemî: Taberânî'nin ravileri Muhammed b. Abdullah b. Yezid el-Mukrî hariç hepsi sahih hadis ravileridir. Muhammed de sıka biridir. Ahmed'in isnadında ismi bilinmeyen biri var. " (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 263). Taberânî, Ebû Derdâ'dan Ahmed'in Ebû Zerd'den rivayet ettiği hadisi rivayet etmiştir. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 264). Bu hadisi, İbn Sa'd, Ebû Zer'den aynı lafızla rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, II, 354).
[185] Ahmed, *Müsned*, IV, 203. Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 264).
[186] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 346.

c) Hz. Abdullah b. Mes'ûd ve Hz. Huzeyfe'nin Hz. Ömer'in ilmine dair sözü

3767. Taberânî, Ebû Vâil'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah (radıyallahu anh) dedi ki: Hz. Ömer'in ilmi tartının bir kefesine, yeryüzündeki diğer insanların ilmi bir kefeye konulsa onunki daha ağır gelir. " Vakî'in A'meş'ten aktardığına göre Ameş şöyle demiştir: Bu sözünü kabul etmedim ve İbrahim en-Nehaî'nin yanına gelip ona söyledim. İbrahim dedi ki: Neden bunu kabul etmedin? Vallahi, Abdullah b. mes'ûd bundan daha büyük söz söylemiştir: 'Hz. Ömer vefat edince ilmin onda dokuzunun gittiğini sanıyorum. '"[187]

3768. Bu hadisi, Taberânî, uzun bir hadiste Hz. Ömer'in vafatı bahsinde Abdullah b. Mes'ûd'dan rivayet etmiştir: Hz. Ömer, Allâh'ı en iyi bilenimiz, Allâh'ın kitabını en çok okuyanımız, Allâh'ın dinini en iyi bilenimizdir. "[188]

3769. İbn Sa'd, Hz. Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Tüm insanların bilgisi sanki Hz. Ömerle beraber bir çukurda toplanmıştır."

3770. İbn Sa'd, Medineli birinden şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'in yanına götürülmüştüm. Fakihlerin onun yanında çocuk gibi olduğunu gördüm. İlmiyle ve fıkhıyla onlara üstünlük sağlamıştı."[189]

d) Hz. Peygamber'in Hz. Ali hakkında 'Ashabım içinde en âlim olanıdır' sözü ve Hz. Ali'nin Kur'ân ilmi hakkına dair sözü

3771. Taberânî, Ebû İshak'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali (radıyallahu anh), Hz. Fatıma ile evlenince Hz. Fatıma, Hz. Peygamber'e 'Beni gözü çapaklı ve karnı büyük kişiyle evlendirdin!' dedi. Hz. Peygamber, *'Seni, ilk Müslüman olan kişiyle, ashabım içinde en âlim olana ve en çok yumuşak olanla evlendirdim'* dedi. "[190]

---

[187] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8808. Heysemî: Hadisi, Taberânî birkaç isnadla rivayet etti. Bu hadisin isnadındaki raviler -Esed b. Musa müstesna- sahih hadis ravileridir. Esed de sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 69). Bu hadisi, İbn Sa'd, buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (*et-Tabakât*, II, 336).

[188] Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 69.

[189] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 336.

[190] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, 538. Heysemî: Hadis mürsel ve isnadı sahihtir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 102).

3772. Taberânî ve Ahmed Ma'kil b. Yesar'dan şöyle rivayet etmiştir: "*...İstemez misin, seni ümmetim içinde ilk İslam'la şereflenen, en çok ilme sahip olan ve en hâlim olan kişiyle evlendireyim.* "[191]

3773. İbn Sa'd, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmiştir: "Allah'a and olsun ki, hangi ayet nazil olmuşsa ne hakkında, nerde, kim için nazil olduğunu biliyorum. Allâh (celle celâlühü), bana düşünen bir kalp ve fasih bir dil ihsan etmiştir. "[192]

3774. İbn Sa'd, Yahya b. Sa'îd←Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Ebû Hasan'ın (Hz. Ali'nin künyesidir) olmadığı kapalı bir mesele hakkında Allâh'a sığınırdı. "

e) Abdullah b. Mes'ûd'un ilmi

3775. İbn Sa'd, Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah (radıyallahu anh) dedi ki: Hangi ayet nazil olmuşsa niçin indiğini biliyorum. Şayet benden daha iyi Allâh'ın kitabını bilen birini bilseydim ve devenin de ona ulaşabileceği bir yerde olsaydı elbette ona giderdim. "[193]

3776. İbn Sa'd, Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Muhammed'in ashabıyla oturdum ve onları bir su gölü gibi gördüm. Bazı göller, bir insanı, bazısı iki insanı, bazısı ise on kişiyi, bazısı ise yüz kişiyi suyu ile doyuruyor. Bazısı ise yeryüzündeki tüm insanları doyuracak suya sahiptir. İşte Abdullah b. Mes'ûd bu göllerden biridir. "[194]

3777. İbn Sa'd, Zeyd b. Vehb'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah, bir gün geldi, Hz. Ömer de oturuyordu. Hz. Ömer, onun ona doğru geldiğini görünce 'Fıkıhla dolmuş bir kabdır' dedi. A'meş, bazen de 'İlimle dolmuş bir kaptır' şeklinde rivayet etmiştir. "

3778. Esed b. Vedâ'a'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, İbn Mes'ûd'dan bahsetti ve 'İlimle dolmuş bir kaptır. Kâdisiyye ehlini kendime tercih ederek İbn Mes'ûd'u onlara gönderdim. "[195]

---

[191] Heysemî: İsnadında Halid b. Tahman var. Ebû Hatim ve başkası pna sıka demiş, diğer ravileri de sıkadır.

[192] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 338.

[193] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 342.

[194] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 342.

[195] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 344.

f) Hz. Ali'nin İbn Mes'ûd'un, Ebû Musa'nın, Ammar'ın, Huzeyfe'nin, Selman'ın ve kendisinin ilmine dair sözü

3779. İbn Sa'd, Ebu'l-Bahterî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'ye gittik ve ona Hz. Peygamber'in ashabı hakkında soru sorduk. Hz. Ali, 'Hangisi hakkında soruyorsunuz?' dedi. Biz de 'Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) bize bahset' dedi. Hz. Ali de 'Kur'ân'ı, sünneti biliyor ve bu hususta yeterli düzeye gelmiş ilim sahibidir' dedi. 'Ebû Musa'dan bahset' dedik. Hz. Ali, 'İlimle boyandı, sonra ilimden çıktı' dedi. 'Amr b. Yasir'den bahset' dedik. Hz. Ali, 'unutkan bir mü'mindir. Hatırlandığında hatırlar' dedi. 'Hz. Huzeyfe'den bahset' dedik. Hz. Ali, 'Hz. Peygamber'in ashabı içinde münafıkları en çok tanıyan kişidir' dedi. 'Ebû Zerr'den bahset' dedik. Hz. Ali, 'İlmi dinledi; fakat taşıyamadı' dedi. 'Hz. Selman'dan bahset' dedik. Hz. Ali, 'İlmin evveline ve sonuna ulaştı. Dibi olmayan bir denizdir. O da ehli beytten, yani bizdendir' dedi. 'Kendinden bahset ey mü'minlerin emiri' dedik. Hz. Ali, 'Beni benden mi soruyorsunuz? Hz. Peygamber'e sorunca cevap alıyordum, sustuğumda o öğretmeye başlıyordu' dedi. "[196]

g) İbn Mes'ûd'un (radıyallahu anh) Hz. Mu'âz b. Cebel hakkındaki sözü

3780. İbn Sa'd, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd, (Allah'ın Hz. İbrahim hakkında nazil ettiği ayeti, Hz. Mu'âz'a uyarlayarak) 'Şüphesiz o, kânit ve hakka yönelen bir ümmet idi. Allâh'a ortak koşanlardan değildi' dedi. Kendi kendime galiba Ebû Abdirrahman yanıldı. Çünkü Allâh (celle celâlühü), **"Şüphesiz İbrahim, Allâh'a itaat eden, hakka yönelen bir ümmet idi. Allâh'a ortak koşanlardan değildi"**[197] demektedir. Bir daha tekrar etti ve 'Şüphesiz o, kânit ve hakka yönelen bir ümmet idi. Allâh'a ortak koşanlardan değildi' dedi. Aynı cümleyi tekrar edince bilinçli şekilde öyle dediğini anladım ve sustum. Hz. Abdullah, 'Ümmet nedir, kânit nedir bilir misin?' dedi. Ben de 'Allah daha iyi bilir' dedi. Abdullah b. Mes'ûd, 'Ümmet, halka hayrı öğreten, kânit ise Allâh'a ve Resulüne itaat eden demektir. İşte Mu'âz böyle biridir. Halka hayırlı şeyler öğretiyor, Allâh ve Resulüne de itaat ediyor' dedi. "[198]

---

[196] İbn Sa'd, Tabak3at, II, 346.
[197] Nahl: 120.
[198] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 348.

h) Mesrûk'un sahabenin ilmine ve birikimine dair sözleri

3781. İbn Sa'd, Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabına çok yakındım. Onların ilminin bu altı kişiye dayandığını gördüm; Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Abdullah, Hz. Mu'âz, Hz. Ebû Derdâ ve Hz. Zeyd b. Sabit (radıyallahu anhum). Bu altı kişiyle de yakın ilişkim oldu. Bunların ilminin de Hz. Ali ve Hz. Abdullah'a dayandığını gördüm. "[199]

3782. İbn Sa'd, Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Medine'ye vardım ve Hz. Peygamber'in ashabına sorular sordum. Zeyd b. Sabit'in onların en derin âlimlerinden olduğunu gördüm. "[200]

ı) Abdullah b. Abbas'ın ilmi birikimi

3783. İbn Sa'd, Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: Abdullah b. Mes'ûd dedi ki: "İbn Abbas bizim yaşımıza geldiğinde onun onda biri dahi olamayız. " Nadr, bu hadise şöyle bir ek yapmıştır: "Tercümânu'l-Kur'ân olan İbn Abbas ne iyi biridir!"[201]

3784. İbn Sa'd, Mücahid'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas, çok bilgili olduğundan dolayı kendisine bahr (deniz) deniyordu. "[202]

3785. İbn Sa'd, Leys b. Ebî Süleym'den şöyle rivayet etmektedir: "Tâvus'a 'Neden büyük sahabîleri bırakıp bu genç İbn Abbas'a yapıştın' diye sordum. Tâvus, 'Hz. Peygamber'in ashabından yetmiş kişi gördüm. Bir hususta ihtilaf ettiklerinde İbn Abbas'ın görüşünü kabul ediyorlardı (Bu yüzden ben de onun yanından hiç ayrılmadım)' dedi. "[203]

3786. İbn Sa'd, Sa'd b. Ebî Vakkas'ın oğlu Âmir'den şöyle rivayet etmektedir: "Babamın şöyle dediğini işittim: İbn Abbas'tan daha hızlı anlayan, daha akıllı, daha bilgili, daha hâlim kimse görmedim. Ömer b. Hattab'ı gördüm, zor meseleler için onu çağırıyor ve ona 'Bir zor mesele daha sana geldi, yanında bu hususta bir bilgi var mı?' derdi ve onun sözünden başkasına sapmazsı. Etrafında Muhacir ne Ensar'dan olan Bedir ehli olmasına rağmen. "

3787. İbn Sa'd, Ebu'z-Zinâd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), İbn Abbas'ı ziyaret amacıyla yanına gitti. İbn Abbas

---

[199] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 351.
[200] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 360.
[201] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 366.
[202] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 366.
[203] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 366-367.

sıtma hastalığına yakalanmıştı. Hz. Ömer, 'Hastalandığından dolayı işlerimiz aksamaya başladı. Allâh yardımcımız olsun' dedi."[204]

3788. İbn Sa'd, Talha b. Ubeydullah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'a kavrayış, hızlı anlama ve ilim verilmiştir. Ömer b. Hattab'ın kimseyi ona tercih ettiğini görmedim."[205]

3789. İbn Sa'd, Muhammed b. Übeyy b. Ka'b'dan şöyle rivayet etmektedir: "Übeyy b. Ka'b'ın yanında İbn Abbas varken şöyle dediğini işittim. Hz. Übeyy, kalktı ve 'Bu adam, bu ümmetin en bilginidir. Ona (müthiş bir) anlama ve kavrama yeteneği verilmiştir. Hz. Peygamber, dini hususları kavramı noktasında kendisine dua etmiştir."[206]

3790. İbn Sa'd, Tâvus'dan şöyle rivayet etmektedir: "Uzun hurma ağaçlarının küçük hurma ağaçlarına üstünlük sağladığı gibi İbn Abbas (radıyallahu anhuma), ilim hususunda insanlara üstünlük sağlamıştır."[207]

3791. Hâkim, Ebû Vâil'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir arkadaşımla beraber hacca gittim. İbn Abbas da hacıların başkanıydı. Nûr Sûresini okuyor ve tefsir ediyordu. Arkadaşım, 'Sünhânellâh! Bu adamın başından ne güzel bilgiler çıkıyor, Türkler bile bunu dinlese hemen Müslüman olurlardı."[208]

3792. İbn Sa'd, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün Ömer b. Hattab'ın huzuruna vardım. Ya'lâ b. Ümeyye'nin Yemen'den mektup yollayarak kendisine sorduğu bir meseleyi bana sordu, ben de cevap verdim. Hz. Ömer, 'Şahadet ederim ki, sen nübüvvet evinden güç alarak konuşuyorsun' dedi."

3793. İbn Sa'd, Atâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, İbn Abbas'a şiir, neseb ilmi, Arapların tarihi hususunda gelip bilgi alıyorlardı. Hangi ilmi soran sınıf olursa olsun İbn Abbas'a gelip ondan istediği kadar bilgi alırdı."[209]

3794. İbn Sa'd, Ubeydullah b. Abdillah b. Utbe'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas, insanları birçok hususta geçmiştir; öncekilerin ilmi hususunda, ihtiyaç duyulan kadar içtihad etmede, hâlimlikte, ikram ve cö-

---

[204] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 371.
[205] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 370.
[206] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 370.
[207] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 270.
[208] Hâkim, Müstedrek, III, 537. Hâkim: Bu hadisin isnadı sahihtir. Fakat şeyhan hadisi rivayet etmemiştir. Başka bir rivayette: Kendimi tutamayıp şöyle dedim: Bu adam gibi birini görmedim, duymadım. Şayet Faris ve Rumlar onu dinleseydi, hemen Müslüman olurlardı."
[209] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 368.

mertlikte herkesi geçmiştir. Hz. Peygamber'in hadislerini, Ebû Bekr ve Ömer'in kararlarını, ondan daha ince görüşlü, şiiri, Arap dilini, Kur'ân'ın tefsirini, hesap işlerini, ferâizi ve ihtiyaç duyulduğunda ondan daha isabetli görüşe sahip olan bir kimseyi görmedim. And olsun ki, bir gün oturuyor, sadece fıkıhtan, bir gün sadece gazvelerden, bir gün sadece şiirden, bir gün sadece Arap tarihinden bahsediyor. Hangi âlim onun huzuruna girmişse illa İbn Abbas'a boyun eğmiş, kim ona soru sormuşsa illa İbn Abbas kendisine cevap vermiştir. "[210]

3795. İbn Sa'd, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Ben, Ensar ve Muhacir'den olan büyük sahabîlerden ayrılmazdım. Onlara Hz. Peygamber'in gazvelerini, bu hususta inen Kur'ân ayetlerinden sorular sorardım. Hangisinin yanına gittiysem Hz. Peygamber'in yakın akrabası olduğumdan dolayı çok sevindi. Übeyy b. Ka'b'a bir gün Medine'de nazil olan sûreleri sordum. Kendisi ilimde önde gelenlerdendi. Hz. Übeyy, 'Medine'de 27 sûre indi, geri kalanlar ise Mekke'de nazil oldu' dedi. "[211]

3796. İbn Sa'd, İkrime'den şöyle rivayet etmektedir: Abdullah b. Amr b. Âs'ın şöyle dediğini işittim: "İbn Abbas, geçmiş hakkında en bilginimiz, daha önce vuku bulmayan hususlarda en isabetli görüş bildiren kişidir. İkrime dedi ki: İbn Abbas'a Abdullah'ın kendisi hakkında dediğini söyledim. İbn Abbas, 'Abdullah muhakkak ki, ilim sahibidir. Hz. Peygamber'e helal ve haram hakkında soru sorardı' dedi. "

3797. İbn Sa'd, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe, İbn Abbas'a baktı, Hac zamanında yanında da halka halka insanlar vardı. Kendisine hac menasikleri soruluyordu. Hz. Âişe de 'Hac menasiklerini en iyi bilen kimsedir' dedi. "

i) İbn Abbas'ın ölümü esnasında söylenenler

3798. İbn Sa'd, Yakub b. Zeyd←babasından şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'ın ölümü Cabir b. Abdillah'a ulaşınca bir elini diğerine vurdu ve şöyle dediğini işittim: 'İnsanların en âlimi en hâlimi vefat etti. Onun ölümüyle ümmet öyle bir musibete maruz kaldı ki, bunun giderilmesi mümkün değildir."[212]

---

210 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 368.
211 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 371.
212 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 372.

3799. İbn Sa'd, Ebû Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas vefat edince Râfi b. Hadîc (radıyallahu anh) dedi ki: 'Bugün doğudan batıya kadar herkesin ilimde muhtaç olduğu zat vefat etti.'"[213]

3800. İbn Sa'd, Ebû Külsûm'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas (radıyallahu anh) defnedildiğinde İbn Henefiyye dedi ki: Bugün ümmetin en büyük bilgini vefat etmiştir."[214]

j) İbn Ömer'in, Ubâde'nin Şeddad b. Evs ve Ebû Sa'îd'in ilmî birikimi

3801. İbn Sa'd, Amr b. Dînâr'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), genç neslin fakihleri arasında kabul edilirdi."[215]

3802. İbn Sa'd, Hâlid b. Ma'dân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından Şam'da kalanlar içinde Ubâde b. Sâmit ve Şeddad b. Evs'den daha güvenilir, daha fakîh, daha halkın hoşnut olduğu kimse yoktu."[216]

3803. İbn Sa'd, Hanzala b. Ebî Süfyan←hocalarından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından olan gençler arasında Ebû Sa'îd el-Hudrî gibi fakîh olanı yoktu."[217]

k) Ebû Hüreyre'nin ilmî birikimi

3804. Hâkim, Mervan b. Hakem'in kâtibi Ebû Zu'ayza'a'dan şöyle rivayet etmektedir: "Mervân, Ebû Hüreyre'yi çağırdı ve sedirinin arkasında oturttu. Mervan, ona soru sormaya başladı, ben de yazıyordum. Bir sonraki sene olunca Mervan, yine Ebû Hüreyre'yi çağırdı, onu perdenin arkasında oturttu ve yine ona soru sormaya başladı. Ebû Hüreyre ne fazla, ne eksik söyledi. Ne takdim etti ne de ta'hir etti."[218]

---

[213] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 372.
[214] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 368.
[215] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 373.
[216] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 374.
[217] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 374.
[218] Hâkim: Bu hadisin isnadı sahihtir. Fakat şeyhan hadisi rivayet etmemiştir. Zehebî: Hadis sahihtir. (Hâkim, Müstedrek, III, 510).

l) Mü'minlerin annesi Hz. Âişe'nin ilmî birikimi

3805. İbn Sa'd, Ebû Musa'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabı hangi hususta şüpheye düşse, hemen Hz. Âişe'ye sorardı ve onun yanında elbet bir bilgi görürdü.

3806. İbn Sa'd, Kabîsa b. Züeyb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sahabenin en bilginiydi. Büyük sahabîler dahi kendisine soru sorarlardı. "[219]

3807. İbn Sa'd, Ebû Seleme'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in sünnetlerini Hz. Âişe'den daha iyi bilen, ihtiyaç duyulunca onun fikhî görüşünden daha güzel görüşe sahip bir kimse görmedim. Ayetin ne hakkında indiğini ve ferâiz meselelerini ondan daha iyi bilen yoktu. "[220]

3808. İbn Sa'd, Mesrûk'dan şöyle rivayet edilmektedir: "Kendisine 'Hz. Âişe, ferâiz hususlarını iyi biliyor mu?' diye soruldu. 'Nefsim elinde olan zata and olsun ki, iyi biliyor' dedi. Hz. Peygamber'in yaşlı sahabîlerinin ferâiz hususlarını ona sorduklarını gördüm. "[221]

3809. İbn Sa'd, Mahmud b. Lebid'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in hanımları, Resulullah'ın birçok hadisini ezberlemişti. Hz. Âişe ve Ümmü Seleme'nin dengi yoktu. Hz. Âişe, Hz. Ömer, Hz. Osman döneminde fetva verirdi. Vefat edene kadar da fetva vermeye devam etti. Allâh kendisine rahmet etsin. Sahabenin önde gelenlerinden Hz. Ömer ve Hz. Osman Hz. Âişe'ye birilerini göndererek ona sünnetleri sorarlardı. "[222]

3810. Taberânî, Mu'âviye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe'den daha hatîb, daha edebî, daha fasîh, daha zeki kimse görmedim. "[223]

3811. Taberânî, Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Tıp, Fıkıh ve Şiir ilminde Hz. Âişe kadar bilgin bir kadın görmedim. "[224]

---

[219] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 375.
[220] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 375.
[221] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 375. Taberânî, hadisi aynı lafızla rivayet etti. İsnadı da hasendir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 242).
[222] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 375.
[223] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIII, 298. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 243)
[224] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIII, 294. Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 242)

3812. Bezzâr, -lafız ona aittir- Ahmed ve Taberânî *-el-Evsat* ve *el-Kebîr* adlı eserinde- Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe'ye dedim ki: Sana bakıp hayret ediyorum. Seni insanların ne fakîhi görüyorum. Bunu normal karşılıyorum, çünkü Hz. Peygamber'in hanımı ve Hz. Ebû Bekr'in kızısın. Ayrıca senin Arap tarihini iyi bildiğini görüyorum, bunu da normal karşılıyorum. Çünkü baban Kureyş'in bu hususta en bilginiydi. Fakat senin tıpta da bilgili olduğunu görüyorum. Bunu nerden öğrendin?' dedi. Hz. Âişe elimden tuttu ve 'Ey Urve! Hz. Peygamber çok hastalığı vardı. Arap ve Acem doktorlar ona ilaçlar gönderirlerdi. Tıp ilmini bunlardan öğrendim' dedi. " Ahmed'in rivayetinde: "Gönderdikleri bu ilaçlarla onu tedavi ederimdim, işte bundan dolayı öğrendim. "[225]

---

[225] Bezzâr, *Keşfu'l-estâr,* 2662; Ahmed, *Müsned,* VI, 67; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XXIII, 295. Heysemî: İsnadında Abdullah b. Mu'âviye ez-Zübeyrî var. Ebû Hâtim, 'hadisi doğrudur (mustekîmu'l-hadîs). Fakat kendisinden az zayıflık var, Ahmed ve Taberânî'nin *el-Kebîr*'deki isnadındaki diğer raviler ise sıkadır. " (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 242).

RABBÂNÎ ÂLİMLER VE KÖTÜLÜK ALİMLERİ

a) İbn Mes'ûd'un bu hususta ashabına sözü

3813. İbn Abdilber, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Öğrencilerine 'ilim kaynağı, hidayet çıraları, evlerinize kapanın, gecenin ışığı, kalpleri yeni, kıyafetleri eski kimseler olun. Gök ehli sizi tanısın, yer ehli ise tanımasın. "[226]

b) İbn Abbas'ın rabbanî âlimler hakkında sözü

3814. Ebû Nu'aym, Vehb b. Münebbih'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'a bir cemaatin, Benî Sehm kapısında tartıştığı haber verildi. Zannedersem kader meselesinde tartışıyorlar, denildi. Onlara gitmek için kalktı. İkrime, onun asasını eline verdi. İbn Abbas da bir eliyle asayı tuttu, diğer eliyle ise Tâvus'a tutunmuştu. Onların yanına vardığında ona yer açtılar, hoş geldin dediler; fakat İbn Abbas oturmadı, onlara 'Önce kendisini tanıtın, sizi tanıyayım' dedi. Onlar da kendilerini tanıttılar. Hz. Abdullah b. Abbad şöyle konuştu: 'Bilmez misiniz ki, Allâh'ın bazı kulları var ki, kendilerinde hiç lallık ve sağırlık olmamasına rağmen Allâh korkusu onları sağır etmiştir. İşte bunlar, âlim, fasîh, dünyayı umursamayan, akıllı ve Allâh'ı en iyi bilen kimselerdir. Ancak bunlar, Allâh'ın azametini zikrettiklerinde akılları başından gider, kalpleri parçalanır, dilleri kesilir. İşte bundan dolayı insanlara üstünlük sağlamışlardı. Allâh'a temiz amelleriyle koşarlar, akıllı ve çalışkan olmalarına rağmen kendilerini haddi aşan, zâlim ve günahkâr kimselerden sayarlar. Hâlbuki bu kimseler, hayırlıların en hayırlılarıdır. Fakat Allâh için yaptıkları ibadeti çok görmez, azına ise razı olmazlar, yaptıkları amelleri delil olarak sunmazlar. Onları ne zaman görsen hüzünlü, hüşuu içinde olduklarını ve Allâh'tan korktuklarını görürsün. ' İbn Abbas sonra döndü ve meclisine geçti. "

c) İbn Mes'ûd ve İbn Abbas'un kötü âlimler hakkında sözleri

3815. İbn Asâkir, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Şayet ilim ehli, ilmi koruyup ilim ehli olabilecek kimselerin yanına koysaydılar zamanının önderleri olurlardı. Fakat onlar, dünya malı elde etmek için dünya ehli olanların yanına koydular ve halk da onları aşağıladı. Hz. Peygamber'in şöyle dedi-

---

[226] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 126. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 77) adlı eserinde Hz. Ali'den bu mealde rivayet etti. Ancak onun rivayetinde 'yer ehli ise tanımasın" yerine "yer ehli ise sizi böyle hatırlasın" denmiştir.

ğini işittim: *'Kim sadece ahiret derdi ile dertlenirse Allâh, onun diğer dertlerini giderir. Kimin korkusu ve endişesi dünyadaki durumu ise hangi vadide ölürse ölsün, Allâh, o kimseyi umursamaz.* '"[227]

3816. İbn Abdilber, Süfyan b. Uyeyne'den şöyle rivayet etmektedir: İbn Abbas'ın şöyle dediği bize ulaştı: İlim ehli ilmi hakkıyla alıp görevini yerine getirse Allâh, melekler ve salih insanlar onları sever ve halk da onlardan çekinir. Fakat onlar, ilmi dünya malını elde etmek için kullandılar ve Allâh onlara buğz etti, halk da onları aşağıladı. "[228]

3817. Abdurrezzak, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Küçüklerin büyüyeceği, büyüklerin ise yaşlanacağı gün haliniz nasıl olacak? (sünnetin dışında) Bir yol tutunulacak ve bu yoldan bir sapma olunca 'bu kötü bir şeydir' denecektir. Halk, 'Bu ne zaman olacaktır?' dedi. İbn Mes'ûd şöyle cevap verdi: 'Güvenilir kimseler azalıp başkanlar çoğaldığında, fakihleriniz azalıp kurralarınız çoğaldığında, din dışı düşünceler yayıldığında, ahiret ameli için dünya talep edildiğinde böyle olacaktır. '"[229]

3818. İbn Abdilber, hadisi bu mealde rivayet etti ve rivayetinde şöyle denmiştir: "Bidatlerle dolu bir sünnet edinilecek ve o bidat yol üzere halk gidecektir. Bu bidat değişince 'İşte sünnet değişti' denecektir. " Ayrıca şu ek yapıldı: "Fakihleriniz azaldı, başkanlarınız ise çoğaldı. "[230]

d) Hz. Ebû Zerr'in, Hz. Ka'b'ın ve Hz. Ali'nin dünya için ilim talep etme hususunda sözleri

3819. İbn Abdilber, Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İyi biliniz ki, bu hadislerle Allâh rızası kazanılır. Sakın kimse bunlarla dünya malı elde etmeye çalışmasın (veya şöyle demiştir: Kim, sadece dünya malı için ilim talep ederse asla cennet kokusu görmeyecektir). "[231]

3820. İbn Abdilber, Ebû Ma'n'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Kab'a 'Âlimler ilmi ezberleyip hafızalarına aldıktan sonra onu ne onların kalbinden çıkarır?' diye sordu. Hz. Ka'b, 'Hırs ve insanlardan menfaat talep etmek' dedi. "

---

[227] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 243. Bu hadisi, İbn Abdilber, Câmi (I, 187) adlı eserinde İbn Mes'ûd'dan buna yakın lafızla rivayet etmiştir.

[228] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 188.

[229] Abdurrezzak, *Musannef*, XI, 20742; Munzirî, *et-Terğîb*, I, 82.

[230] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 88.

[231] İbn Abdilber, I, 187.

3821. Abdurrezzak, Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ahir zamanda fitne olacağını söyledi. Hz. Ömer, kendisine 'Ne zaman olacak ey Ali' dedi. Hz. Ali, 'Dinin dışında başka şeyler için fıkıh öğrenildiğinde, amel etmeden ilim öğrenildiğinde, ahiret ameli dünya malını elde etmek için kullanıldığında olacaktır' dedi."[232]

e) Hz. Ömer'in halkı kötü âlimlerden sakındırması

3822. İbn Abdilber, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Sizin için iki kişiden korkuyorum; Biri Kur'ân'ı doğru olmayan şekilde tevil edenden, diğeri ise yönetim ve iktidar hususunda kardeşi ile çatışan kimsedir."[233]

3823. İbn Sa'd ve Ebû Ya'lâ Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "İçinde Ahnef b. Kays'ın da bulunduğu Basra heyeti Hz. Ömer'e geldiğinde heyeti serbest bıraktı; fakat Ahnef'i yanında bir yıl tuttu. Sonra 'Seni neden burada tuttuğumu biliyor musun? Hz. Peygamber, bizi güzel konuşan münafıklardan sakındırdı. Senin de onlardan olacağından endişe ettim, inşallah onlardan değilsin' dedi."[234]

3824. Beyhakî ve İbn Naccâr Ebû Osman en-Nehdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ın minber üzerinde 'Güzel konuşan münafıktan sakınınız!' dediğini duydum. Halk, 'Güzel konuşan münafık ne demektir' dedi. Hz. Ömer, 'Hakkı konuşur, münkeri yapar' dedi."[235]

3825. Cafer el-Firyâbî, Ebû Ya'lâ, Nasr ve İbn Asâkir Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Biz aramızda şöyle derdik: Bu ümmeti ancak güzel konuşan münafıklar perişan edecektir."[236]

3826. Müsedded ve Cafer el-Firyabî Ebû Osman en-Nehdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ın minber üzerinde iken 'Bu ümmet için bilgili münafıktan korkarım' dedi. Halk, 'Bilgili münafık nasıl olur ey mü'minlerin emiri?' dedi. Hz. Ömer de 'Dili bilgili, kalbi ve ameli cahil olur' dedi."[237]

---

232 Abdurrezzak, *Musannef*, XI, 20743; Munzirî, *et-Terğib*, I, 82.
233 İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 194. İbn Ebî Şeybe, hadisin birinci kısmını rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 233).
234 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 232.
235 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 29395.
236 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 29397.
237 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 29408.

f) Hz. Huzeyfe'nin ve İbn Mes'ûd'un halkı yönetimin kapısında bulunan âlimlerden sakındırması

3827. İbn Abdilber, Hz. Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Huzeyfe, 'Fitne yerlerinde bulunanlardan sakının!' dedi. 'Fitne yerleri nerelerdi ey Ebû Abdillah' denildi. Hz. Huzeyfe de 'Yöneticilerin kapılarıdır. Adam, yöneticinin kapısından giriyor, yalan söylese de onu tasdik ediyor, onda olmayan hasletler onda varmış gibi onu övüyor' dedi. "[238]

3828. İbn Abdilber, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Yöneticilerin kapısında deve ağıllarında bulunan pislik gibi pislikler vardır. Nefsim elinde olan zata and olsun ki, onların yanına gidip dünya malını elde ettiğinizde onlar, sizin dininizden aynısını veya iki mislini alacaklardır. "[239]

İLMİN YOK OLMASI VE UNUTULMASI

a) Hz. Peygamber'in "İlim kaldırılma zamanı yakındır" sözü ve bunun manası

3829. Hâkim, Avf b. Malik el-Eşca'î'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün semâya baktı ve 'ilmin kaldırılma zamanı yakındır' dedi. Ensar'dan İbn Lebîd adında biri, 'Ya Resulallâh! İlim nasıl kaldırılacaktır. İlim kitaplarda ve kalplerde kayıt altına alınmıştır' dedi. Hz. Peygamber, *'Seni, Medine'nin en ince düşünceli adamı sanıyordum'* dedi. Sonra Yahudi ve Hıristiyanların elinde kitapları olmasına rağmen nasıl sapıttıklarını anlattı. (Cübeyr b. Nüfeyr anlatıyor) Şeddad b. Evs ile karşılaştım ve ona Avf b. Malik'in hadisini aktardım. Hz. Şeddad, 'Avf doğru söylemiştir. Hz. Şeddad, 'İlk kalkacak şeyi söyleyeyim mi?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Şeddad, 'Önce hüşû kalkacaktır, Allâh'tan korkan birini bulmayacaksın' dedi. "[240]

3830. İbn Abdilber, hadisi buna yakın bir lafızla rivayet etti, onun rivayetinde şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber'e Ensar'dan Ziyad b. Lebid adında biri, 'Allah'ın kitabı içimizde olmasına rağmen, çocuklarımıza kadınla-

---

[238] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 167.

[239] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 167.

[240] Hâkim, Müstedrek, I, 99. Hâkim: "Bu hadis sahihtir. Şeyhan, hadisin tüm ravilerinin hadisine ihticac etmiştir. " Zehebî de onu desteklemiştir. Bu hadisi, ayrıca Bezzar ve Taberânî *el-Kebîr* adlı eserinde Avf'dan buna yakın lafızla rivayet etti.

rımıza ilim öğretmemize rağmen nasıl olur da ilim kalkar?' dedi. Sonra Hz. Şeddad, 'İlmin kalkması nedir, biliyor musun?' dedi. Ben, 'Hayır' dedim. Hz. Şeddad, 'Huşûdur, öyle olacak ki, Allâh'tan korkanı görmeyeceksin' dedi. "[241]

b) Hz. İbn Mes'ûd'un ve Hz. İbn Abbas'ın ilmin yok olacağına dair sözü ve Hz. Zeyd'in vefatında İbn Abbas'ın sözü

3831. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İslam nasıl azalır biliyor musunuz?' dedi. Halk, 'Elbisenin boyasının solması gibi mi, devenin yağının gittiği gibi mi, dirhemin aşınması gibi mi?' dedi. İbn Mes'ûd, 'Evet, İslam dediğini gibi yok olacaktır. Bundan daha vahimi âlimlerin ölmesi ve gitmesidir. "[242]

3832. Taberânî, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Zeyd b. Sabit'in cenazesinde bulundum. Kabrine defnedildiğinde İbn Abbas (radıyallahu anhuma), 'Ey insanlar! Kim, ilmin ortadan nasıl kalktığını öğrenmek istiyorsa öğrensin, işte böyle ilim ortadan kalkar. Allâh'a and olsun ki, bu gün çok ilim gitmiştir' dedi. "[243]

3833. İbn Sa'd, Ammâr b. Ebî Ammâr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Zeyd b. Sabit vefat edince İbn Abbas'ın yanında bir binanın gölgesinde oturduk ve 'İşte böyle ilim gider. Bu gün, birçok ilim defnedildi' dedi. "[244]

3834. İbn Sa'd, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Eliyle Hz. Zeyd'in kabrini işaret etti ve 'İşte böyle ilim gider. Kişi bir şey öğrenip başkasına onu öğretmezse onun ölümüyle ilmi de gider' dedi. "

3835. Ahmed, bir hadisinde İbn Abbas dedi ki: "İlim nasıl yok olur, biliyor musunuz? İlmin yok olması, âlimlerin yeryüzünden gitmesidir. "[245]

---

[241] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 152. Hâkim, hadisi ayrıca Ebû Derdâ'dan ve İbn Lebîd el-Ensarî'den (radıyallahu anhuma) rivayet etmiştir. Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*'den Safvân b. Assâl'dan ve Vahşî b. Harb'dan (radıyallahu anhuma) rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*). Ebû Derdâ'nın rivayetinde "Tevrat ve İncil Yahudi ve Hıristiyanların yanında olması onlara ne fayda sağladı" denmiştir. Vahşî'nin rivayetinde "ellerinde kitapları olmasına rağmen hiç başını kaldırıp bakıyorlar mı" denmiştir. İbn Lebîd'in rivayetinde ise "yanlarında kitabın olması onlara hiçbir fayda sağlamadı" denmiştir.

[242] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8991. Heysemî: İsnadındaki raviler tevsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 202).

[243] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, V, 4751. Heysemî: İsnadında Ali b. Zeyd b. Cud'ân var, kendisinza az zayıflık vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 202).

[244] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 361.

[245] Ahmed, *Müsned*, I, 223; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, I, 202.

3836. Ebû Nu'aym, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Kişinin öğrendiği ilmi unutması, işlediği hatadan kaynaklandığını sanıyorum. "[246]

3837. İbn Ebî Şeybe, Kâsım'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd dedi ki: "İlmin afeti unutkanlıktır. "[247]

AMEL ETMESE DE İLMİ TEBLİĞ ETMEK, MENFAATİ OLMAYAN İLİMDEN SAKINMAK

a) Hz. Huzeyfe'nin ilmi tebliğ hususunda sözü

3838. Beyhakî ve İbn Asâkir Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Huzeyfe'ye dedik ki: Bu ilmi üstlendik, onu size tebliğ ediyoruz, onunla amel etmesek de. "[248]

b) Hz. Peygamber'in Menfaati olmayan ilimden Allâh'a sığınması

3839. Hâkim, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: *"Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! Dört şeyden sana sığınıyorum; menfaati olmayan ilimden, Allâh'tan korkmayan kalpten, doymayan nefisten, kabul edilmeyen duadan sana sığınıyorum. '*[249]

[246] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 131. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*'de rivayet etti. İsnadındaki raviler tevsik edilmiş kişilerdir. Ancak Kâsım, dedesinden bu hadisi işitmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 199; Munzirî, *et-Terğîb*, I, 92).

[247] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VIII, 734; İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 108.

[248] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 24.

[249] Hâkim, Müstedrek, I, 104. Hâkim: "Bu hadis, sahihtir; fakat Şeyhan hadisi rivayet etmemiştir. " Zehebî: "Hadis sahihtir. " Hâkim, bu hadisi ayrıca Hz. Enes'ten rivayet etmiş ve hadisin Müslim'in şartı üzere sahih olduğunu söylemiştir.

14. BÖLÜM

SAHABENİN ZİKRE ÖNEM VERMESİ VE ZİKRE TEŞVİK ETMESİ

Hz. Peygamber'in ve ashabının Allâh'ı zikretmeye önem vermesi, onların sabah-akşam, gece-gündüz, seferde-hazarda buna devam etmesi, onların bu hususta teşvik etmesi, onların zikri

HZ. PEYGAMBER'İN ALLÂH'I ZİKRETMEYE TEŞVİK ETMESİ

a) Hz. Peygamber'in "Her biriniz zikreden bir dil edininiz!" sözü

3840. Ebu Nu'am, Sevbân'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber bir yolculuktaydık, onunla beraber ilerliyorduk. O sırada Muhacirler kendi aralarında 'Altın ve gümüşün kötü olduğuna dair emir nazil oldu. Bunlar hayırlı şeyler değilse, hangi mallar hayırlıdır' konuştu. Hz. Ömer, 'İsterseniz sizin için bu hususu Hz. Peygamber'e sorarım' dedi. Onlar da 'olur' dedi. Hz. Ömer, Hz. Peygamber'e gitti, ben de deveme binip onu takip ettim. Hz. Ömer, dedi ki: "Ya Resulallâh! Altın ve gümüş hakkında nazil olan oldu. Muhacirler, 'Altın ve gümüşün kötü olduğu söylendi, keşke hangi malın hayırlı olduğunu bilseydik!' dedi. Hz. Peygamber, *'Her biriniz zikreden bir dil, şükreden bir kalp edininiz, ayrıca mü'min bir hanım edininiz ki, iman konusunda birbirinize yardımcı olasınız'* buyurdu. "[250]

3841. Abdurrezzak, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: **"Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allâh yolunda harcamayanları elem dolu bir azapla müjdele. "** Ayeti hakkında Hz. Peygamber, 'Altın ve gümüş helak olsun' dedi. Bunu üç defa tekrar etti. Bu, Hz. Peygamber'in ashabına ağır geldi ve 'O zaman hangi malı edinelim?' dediler. Hz. Ömer de..."[251]

b) Hz. Peygamber'in "Müferred olanlar öne geçti" sözü ve bunun manası

3842. Müslim, Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mekke yolunda ilerlerken Cümdân denen dağın yanından geçti ve *'Bu Cümdân Dağında yürüyün, müferred olanlar öne geçti'* dedi. Sahabe, 'Ya Resulallâh! Müferred olanlar kimdir?' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah'ı çok zikredenlerdir'* dedi. "[252]

3843. Tirmizî şöyle rivayet etmektedir: "Sahabe, 'Ya Resulallâh! müferred olanlar kimdir?' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah'ın zikriyle yoğrulmuş*

---

[250] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 182. Bu hadisi, Ahmed (*Müsned*, V, 278), Tirmizî (3094) –hadise hasen demiştir- ve İbn Mâce (1856) Sevbân'dan bu mana ile rivayet etmiştir.
[251] Abdurrezzak, hadisi muhtasar şekilde rivayet etti. (İbn Kesir, *Tefsir*, II, 351).
[252] Müslim, VIII, 63.

kişilerdir. Zikir, onların üzerindeki ağır yükü alacak ve yükleri hafif şekilde kıyamete geleceklerdir' dedi. "[253]

c) Hz. Peygamber'in "Cennet bahçelerinde yaşamak isteyenler Allâh'ı çokça zikretsin" sözü

3844. Taberânî, Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber ilerlediğimiz bir sırada Hz. Peygamber, *'önde olanlar nerede?'* dedi. Sahabe, 'Bazısı gitti, bazısı geride kaldı' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah'ın zikriyle yoğrulmuş öncüler nerede? Kim, cennet bahçelerinde otlamak istiyorsa Allâh'ı çokça zikretsin'* dedi. "[254]

d) Hz. Peygamber'in "En hayırlı kullar, Allâh'ı çok zikredenlerdir" sözü

3845. Tirmizî, Ebu Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Kıyamet günü Allâh katında en yüksek derecede olan kullar kimdir?' diye soruldu. Hz. Peygamber, *'Allah'ı çok zikredenlerdir'* buyurdu. Ben de 'Ya Resulallâh! Allâh yolunda cihad edenlerden de mi?' dedi. Hz. Peygamber, *'Kişi, kâfir ve müşriklerle cihad etse, kılıcı kırılıp kanlara boyansa yine Allâh'ı çok zikredenler ondan bir derece yüksek olur'* buyurdu. "[255]

e) Allâh'ı zikretmenin, insanı ateşten kurtaracak en üstün şey olması ve büyük mükâfat ı sağlaması

3846. Taberânî, *es-Sağîr* ve *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Cabir'den merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Allah'ı zikretmekten daha çok insanoğlunu cehennem azabından kurtaracak şey yoktur'* dedi. 'Allah yolunda cihad etmekte mi?' denildi. Hz. Peygamber, *'Allah yolunda cihad etmek de onun kadar olamaz. Ancak kılıcı kırılana kadar cihad eden müstesna'* dedi. "[256]

---

[253] Tirmizî, 3596; Munzirî, *et-Terğib*, III, 59. Bu hadisi, Taberânî, Ebu Derdâ'dan Tirmizî'nin siyakı ile rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 75).

[254] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, 326. Heysemî: Hadisin isnadında Musa b. Ubayde var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 75).

[255] Tirmizî, 3376. Tirmizî: "Hadis ğarîbdir. " Beyhakî, hadisi muhtasar olarak rivayet etmiştir. (Munzirî, *et-Terğîb*, III, 56).

[256] Munzirî ve Heysemî: İsnadındaki râvîler sahih hadis ravileridir. (*Et-Terğib*, III, 56; *Mecma'u'z-zevâid*, X, 74). Bu hadisi, Taberânî, Mu'âz b. Cebel'den buna yakın lafızla rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 73).

3847. Ahmed, Mu'âz b. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'e 'Hangi cihadın mükâfatı daha fazladır' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah'ı en çok zikreden kişinin ecri daha büyüktür'* dedi. Biri, *'Hangi oruçlu daha büyük mükâfat kazanır?'* dedi. Hz. Peygamber, *'Allah'ı en çok zikreden oruçlu'* dedi. Sonra Adam, hangi zekât veren, hacca giden ve sadaka veren daha büyük mükâfata sahiptir, diye sordu. Hz. Peygamber, hepsinde *'Onlar içinde Allâh'ı en çok zikreden daha büyük mükâfata sahiptir'* dedi. Hz. Ebu Bekr, Hz. Ömer'e 'Ey Ebu Hafs! Allâh'ı zikredenler tüm hayrı alıp gittiler!' dedi. Hz. Peygamber de '*Evet'* dedi. "[257]

f) Hz. Peygamber'in "Dilin Allâh'ı anma hususunda devamlı ıslak olsun" sözü

3848. Tirmizî, Abdullah b. Büsr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, 'Ya Resulallâh! İslam'ın esasları çoktur. Bana bir tane söyle ki, ona yapışayım' dedi. Hz. Peygamber, *'Dilin Allâh'ı anma hususunda devamlı ıslak olsun'* dedi. "[258]

3849. Taberânî, Malik b. Yehâmir'den şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âz b. Cebel, halka şöyle konuştu: 'Hz. Peygamber'den ayrılmadan ona söylediğim en son söz 'Allah için en sevimli amel nedir?' cümlesiydi. Hz. Peygamber, *'Dilin Allâh'ı zikretmekle ıslak iken vefat etmendir'* dedi. "[259]

---

[257] Ahmed, *Müsned,* III, 438. Heysemî: Ahmed ve Taberânî de hadisi rivayet etti. Fakat hadiste "mucahitlerden hangisinin mükâfatı daha büyüktür?" denmiştir. İsnadında Zebbân b. Fâid var, zayıf olmasına rağmen tevsik edilmiş biridir. İbn Lehîa da böyledir. Ahmed'in diğer ravileri se sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 74).

[258] Tirmizî: hadis, hasen ve ğaribdir. Hâkimde hadisi rivayet etti ve İsnadı sahihtir, dedi. İbn Mâce (3793) ve İbn Hibban Sahîh'inde (814) rivayet etti. (Munzirî, *et-Terğib,* III, 54).

[259] Heysemî: Hadisi, Taberânî birkaç isnadla rivayet etti. Bu tarikte bulunan Halid b. Yezid b. Abdirrahman b. Ebî Mâlik'i bir cemaat alim zayıf olduğunu belirtmiş, Ebu Zur'a ed-Dimaşkî ve başkası sıka demiştir. Diğer ravileri ise sıkadır. Bezzar ise hadisi onun tariki ile değil, başka tarikle rivayet etmiş; fakat hadisinde şöyle denmiştir: "Hz. Mu'âz, 'Bana en faziletli, Allah'a en yaklaştırıcı ameli söyle' dedi. " Bezzar'ın isnadı hasendir. Bu hadisi, ayrıca İbn Ebî Dünya, İbn Hibban Sahîh'inde (818) rivayet etmiştir. (*et-Terğib,* III, 55). İbn Neccar da hadisi rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 208).

SAHABENİN ALLAH'I ZİKRETMEYE TEŞVİK ETMESİ

a) Hz. Ömer'in, Hz. Osman'ın ve İbn Mes'ûd'un Allâh'ı zikretmeye teşvik etmesi

3850. İbn Ebî Dünya, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlarla kendinizi meşgul etmeyin, çünkü bu bir beladır. Allâh'ı çokça zikredin!"

3851. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde ve Hennâd Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Allah'ı çokça zikredin, çünkü bu şifadır. İnsanları zikretmeyin, çünkü bir bir hastalıktır. "[260]

3852. İbn Mübarek, *ez-Zühd* adlı eserinde Hz. Osman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Kalpleriniz tertemiz ise Allâh'ı zikretmekten asla usanmaz. "[261]

3853. Beyhakî, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allah'ı (celle celâlühü) çok zikredin. Sadece Allâh'ı zikretmede sana yardımcı olacak kişilerle arkadaşlık yap!"[262]

b) Hz. Selman'ın ve Ebu Derdâ'nın Allâh'ı zikretmeye teşvik etmesi

3854. Ebu Nu'aym, Hz. Selman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Beyaz tenli cariyelerini azad eden kimse, gece Allâh'ın kitabını okuyup Allâh'ı zikredenin arkasındadır. Hz. Süleyman dedi ki: Yani Allâh'ı zikreden, beyaz cariyeleri azad edenden daha faziletlidir, demek istedi. "[263]

3855. Ahmed, Habîb b. Ubeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Ebu Derdâ'ya gitti ve ona 'Bana tavsiye de bulun!' dedi. Hz. Ebu Derdâ, 'Allah'ı mutlu ve ferahta olduğun sırada zikret ki, Allâh da darda iken seni hatırlasın. Dünya malını elde etmeye çalışınca sonu nereye varır, orayı düşün' dedi. "[264]

3856. Ebu Nu'aym, Ebu Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derdâ, 'Size en hayırlı, Rabbinize en sevimli, derecenizi en yükselten amelinizi söyleyeyim mi? Söyleyeceğim şey, düşmanla cihad edip birbirinizin boynunu vurmanızdan, dirhem ve dinarı tasadduk etmenizden daha hayırlıdır' dedi.

---

[260] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 207.
[261] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 218.
[262] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 208.
[263] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 204.
[264] İbn Cevzî, *Sıfatu's-safve*, I, 258.

Halk da 'Nedir bu amel ey Ebu Derdâ?' dedi. Ebu Derda (radıyallahu anh), 'Allah'ı zikretmektir. Bu, hepsinden daha büyüktür' dedi. "[265]

3857. Ebu Nu'aym, Ebu Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allah'ı zikretmekle dilleri meşgul olan kimseler, cennete gülerek gireceklerdir. "[266]

c) Hz. Mu'âz'ın ve Abdullah b. Amr'ın Allâh'ı zikretmeyi teşvik etmesi

3858. Ebu Nu'aym, Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Mu'âz, 'Kulu, cehennem azabından kurtaracak en büyük amel, Allâh'ı zikretmektir, bundan daha büyük bir amel yoktur' dedi. Halk, 'Ey Ebu Abdirrahman! Allâh yolunda cihad etmek de mi ondan daha büyük değildir?' dedi. Hz. Mu'âz, 'hayır, Allâh yolunda cihad da Allâh'ı zikretmek kadar büyük değildir. Ancak kılıcı kırılana kadar cihad eden müstesna. Çünkü Allâh (celle celâlühü), kitabında **"Allah'ı zikretmek en yüce şeydir"** demiştir. "[267]

3859. İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Allah'ı sabah-akşam zikretmek, kırılana kadar kılıcı ile cihad etmekten ve bolca tasadduk etmekten daha faziletlidir. "[268]

---

[265] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 219.
[266] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 219.
[267] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 235.
[268] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XIII, 455; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 207.

HZ. PEYGAMBER'İN ALLAH'I ZİKRETMEYE VERDİĞİ ÖNEM

a) Hz. Peygamber'in, Allâh'ı zikretmeyi köle azat etmekten daha faziletli görmesi

3860. Ebû Ya'lâ, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Sabah namazından güneş doğana kadar Allâh'ı zikreden bir cemaat ile oturmam, İsmail'in oğullarından her birinin fiyatı on iki bin olan dört köle azad etmemden daha sevimlidir. İkindiden akşama kadar Allâh'ı zikreden bir cemaatle oturmam, benim için değeri on iki bin olan bir köleyi azad etmemden daha sevimlidir.*"[269]

3861. Ahmed ve Ebu Ya'lâ Hz. Enes'ten merfu şekilde şöyle rivayet etmiştir: "Kim, ikindi namazı kılar, sonra da oturup akşama kadar hayırlı ameller işlerse İsmail'in oğullarından sekiz kişiyi azad etmekten daha faziletlidir."[270]

3862. Ebu Ya'lâ'nın bir rivayetinde: Sabah namazından güneş doğana kadar Allâh'ı zikreden bir cemaatle oturmam, benim için güneşin üzerinde doğduğu her şeyden daha sevimlidir."[271]

b) Hz. Peygamber'in, Allâh'ı zikretmeyi, güzel atlara binip cihad etmekten ve köle azad etmekten daha faziletli görmesi

3863. Taberânî, *el-Kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserinde zayıf isnadlarla Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Sabah namazında bulunsam, sonra da oturup güneş doğana kadar Allâh'ı zikretmem benim için güzel atlara binip güneş doğana kadar cihad etmekten daha sevimlidir.*"[272]

3864. Bezzar, Abbas b. Abdilmuttalib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Sabah namazından güneş do-*

---

[269] Ebu Ya'lâ, *Müsned,* VI, 3392. Heysemî: "İsnadında Muhtesib Ebu Âiz var. İbn Hibban, kendisine sıka demiş, diğerleri ise zayıf demiştir." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 105).
[270] Ahmed, *Müsned,* III, 262; Ebu Ya'lâ, *Müsned,* VII, 4087.
[271] Ebu Ya'lâ, *Müsned,* VII, 4125. Heysemî: Ebu Ya'lâ'nın rivayetinde Yezdi er-Rekkâşî var. Cumhur kendisine zayıf demiş; fakat tavsik de edilmiştir. Ahmed'in bir rivayetinde sei Yezid er-Rekkâşî yoktur." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 105).
[272] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* VI, 5737; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* X, 105.

ğana kadar oturmam, benim için İsmail'in oğullarından dört köle azad etmekten daha sevimlidir. '"[273]

c) Hz. Peygamber'in, sübhanellah, el-hamdulillah, tehlil ve tekbir getirmeyi dünyadan daha faziletli görmesi

3865. Müslim ve Tirmizî Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Sübhânellâh, el-hamdulillah, lâilâhe illellâh ve Allâh'u ekber demem, benim için Güneş'in üzerine doğduğu her şeyden daha sevimlidir.* '"[274]

3866. Ahmed, Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: '*Oturup Allâh'ı zikretmem, Allâh'ı tazim etmem, hamd etmem, tesbih etmem ve tehlil getirmem benim için İsmail'in evlatlarından iki köleyi azad etmemden daha hayırlıdır. İkindi namazından sonra Güneş batana kadar zikretmem, benim için İsmail'in evlatlarından dört köleyi azad etmekten daha sevimlidir.* "

3867. Bir rivayette: *"Güneş doğana kadar Allâh'ı zikretmem, tekbir, tehlil, tesbih getirmem benim için İsmail'in evlatlarından dört kişiyi azad etmekten daha sevimlidir. İkindi namazından güneşin batışına kadar Allâh'ı zikretmem, benim için İsmail'in evlatlarından bu kadarını bu kadarını azad etmemden daha sevimlidir.* '"[275]

---

[273] Heysemî: Hadisi, Bezzar ve Teberânî rivayet etmiştir. Ancak "Sabah namazını kılıp güneş doğana kadar Allah'ı zikretmem benim için güneş doğana kadar at üzerinde cihad etmekten daha sevimlidir" demiştir. İkisinin isnadında da Muhammed b. Ebî Humeyd var. Kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 106).

[274] Müslim, VIII, 70; Tirmizî, 3597; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 84.

[275] Ahmed, *Müsned*, V, 253. Heysemî: "Bunların hepsini Ahmed rivayet etmiştir. Taberânî ise ikinci rivayete yakın şekilde hadisi rivayet etmiştir. İsnadları ise hasendir. " (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 104).

SAHABENİN ALLAH'I ZİKRETMEYİ ÖNEMSEMESİ

a) İbn Mes'ûd'un Allâhî zikretmeyi önemsemesi

3868. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir gündüz boyunca Allâh'ı zikretmem benim için bir gündüz boyunca güzel atlar üzerinde cihad etmemden daha sevimlidir."[276]

3869. Taberânî, Ebu Ubeyde b. Abdillah b. Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Allah'ı zikretme haricinde konuşmak İbn Mes'ûd'a hoş gelmezdi."[277]

3870. Taberânî, Atâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd, bir cemaatin yanına vardı, sabah namazından sonra konuştuklarını gördü. Onları konuşmaktan nehyetti ve şöyle dedi: Siz, sadece namaz için geldiniz. Ya namaz kılın ya da susun' dedi."[278]

b) Ebu Derdâ'nın ve Hz. Mu'âz'ın Allâh'ı zikretmeyi önemsemesi

3871. Ebu Nu'aym, Ebu Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allah'ı yüz defa tazim etmem, benim için yüz dinar tasadduk etmemden daha sevimlidir."[279]

3872. Ebu Nu'aym, Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sabahtan akşama kadar Allâh'ı zikretmem, benim için sabahtan akşama kadar güzel atlar üzerinde cihad etmekten daha sevimlidir."[280]

c) Hz. Enes'in, Ebu Musa'nın İbn Ömer'in Allâh'ı zikretmeyi önemsemesi

3873. Ebu Nu'aym, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Musa ile beraber bir yolculuk yapıyorduk. Halkın, güzel konu-

---

[276] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8508. Heysemî: Hadisi, Taberânî Kâsım←dedesi İbn Mesûd'dan rivayet etmiş, fakat ondan hadis işitmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 75).

[277] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 9436. Heysemî: Ebu Ubeyde, hadisi babasından işitmemiştir. Diğer raviler ise sıkadır. Taberânî'nin bir başka rivayetinde "Fecr doğduktan sonra namaz kılana kadar işitilen bir konuşmacı olması İbn Mes'ûd'un hoşuna gitmezdi." (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 219).

[278] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 9438. Heysemî: Atâ, hadisi İbn Mes'ûd'dan işitmemiştir. Diğer raviler ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 119).

[279] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 219.

[280] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 235.

şan birini dinlediğini gördü ve 'Ey Enes! Ne olur bana. Gidip biraz Allâh'ı zikredelim. Bunlar, dilleriyle nerdeyse derileri parçalayacaklar' dedi..."[281]

3874. Taberânî, Mu'âz b. Abdillah b. Râfi'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Ömer'in, Abdullah b. Cafer'in, Abdullah b. Ebî Amîra'nin olduğu bir mecliste oturuyordum. İbn Ebî Amîra dedi ki: Mu'âz b. Cebel'in Hz. Peygamber'den şöyle aktardığını işittim: '*İki kelime var ki, birini melekler arşa ulaşmasını engelleyemez. Diğeri ise yer ve gök arasını hayır ile doldurmaktadır. Bu iki kelime Lâileâhe illellâh ve Allâh'u ekber'dir.* ' İbn Ömer, İbn Ebî Amîra'ya 'Bunu dediğini işittin mi?' dedi. 'Evet' dedi. Abdullah b. Ömer öyle ağladı ki, sakalları gözyaşlarına boyandı ve 'Bu iki kelimeyi çok seviyor ve onlarla hep beraberiz' dedi. "[282]

3875. İbn Sa'd, el-Cüreyrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Enes b. Malik (radıyallahu anh) Zate-Irk denen yerde ihrama girdi ve onu ihramdan çıkana kadar sadece Allâh'ı zikrederken gördük. Sonra 'Yiğenim! İhram işte böyledir' dedi. "[283]

---

[281] Hadis ahirete iman bahsinde geçmişti.

[282] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, 334. Munzirî: Mu'âz b. Abdillah'a kadar olan râvîler sıkadır. İbn Lehîa müstesna; fakat bu hadisi için şahidler vardır. (Terğîb, III, 94). Heysemî: Mu'âz b. Abdillah'ın kim olduğunu bilmiyorum. İbn Lahîa ise hadisi hasendir. Diğer raviler ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 86).

[283] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 22.

ALLAH'I ZİKRETME MECLİSLERİ

a) Kıyamet günü Allâh'ı zikretmekle meşgul olan meclislerin fazileti

3876. Ahmed, Ebu Ya'lâ, İbn Hibban –Sahîh'inde- Beyhakî ve başkaları Ebu Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Allah, kıyamet günü 'Toplum, bu gün kerem (cömert) ehlini bilecektir'* dedi. 'Ya Resulallâh! Kerem ehli kimdir?' denildi. Hz. Peygamber, *'Allah'ı zikreden meclislerdir'* buyurdu. "[284]

b) Hz. Peygamber'in bir grubu cihada göndermesi ve zikir ehlini onlardan üstün tutması

3877. İbn Zencûyeh ve Tirmizî Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir ordu Necd tarafına gönderdi, birçok ganimet elde ettiler ve hızlı şekilde döndüler. Onlarla beraber cihada çıkmayan biri, 'Bu ordudan daha hızlı ve daha çok ganimetle dönen ordu görmedik' dedi. Hz. Peygamber, *'Bunlardan daha hızlı ve daha çok ganimet elde eden topluluğu söyleyeyim mi? Sabah namazında bulunan ve namazdan sonra zikir meclislerinde bulunup güneş doğana kadar Allâh'ı zikredenler, daha hızlı ve daha çok ganimet elde etmiş olurlar. "* Bir lafızda: *Sabah namazında namaz kılan, sonra meclislerde bulunup güneş doğana kadar Allâh'ı zikredenler, akabinde de iki rekât namaz kılıp evlerinde dönenler bu söylediğin kimselerden daha hızlı ve daha büyük ganimet elde etmiş olurlar'* dedi. "[285]

c) Kehf sûresinin 28. Ayeti nazil olunca Hz. Peygamber'in, zikir meclislerinde oturması

3878. Taberânî, Abdurrahman b. Sehl b. Hueyf'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e bir hücresinde iken yanına vardım.

---

[284] Ahmed, *Müsned,* III, 67; Ebu Ya'lâ, *Müsned,* II, 1046; İbn Hibban, Sahîh, 816.

[285] Tirmizî, 3561. Tirmizî: Bu hadis ğaribdir. Çünkü sadece bu tarikle bilmekteyiz. İsnadında Hamma b. Ebî Humeyd var, kendisi zayıf biridir. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 298). Bu hadisi, Bezzar Ebu Hureyre'den bu meâlde rivayet etti. Onun rivayetinde "Hz. Ebu Bekr, 'Ya Resulallâh! böyle bir ordu görmedik' dedi. " Heysemî: İsnadında İbn Alkame'nin azatlıs Humeyd var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 107).

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

"Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte ol. Dünya hayatının zînetini arzu edip de gözlerini onlardan ayırma. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, boş arzularına uymuş ve işi hep aşırılık olmuş kimselere boyun eğme. " (Kehf: 28) ayeti nazil olunca Hz. Peygamber çıktı ve zikir meclislerini aradı. Bir cemaatin Allâh'ı zikrettiğini gördü. Mecliste saçları sakalları bir birine girmiş, ciltleri kaba ve üzerlerinde tek elbise parçası olan insanlar vardı. Hz. Peygamber, onları görünce onlar oturdu ve *'Ümmetim içinde Allâh'ın kendileriyle beraber oturmamı emrettiği kişilerin olmasından dolayı Allâh'a hamd olsun'* dedi. "[286]

d) Hz. Peygamber'in, İbn Ravâha'nın da içinde bulunduğu bir mecliste oturması ve onlara sözü

3879. Taberânî, *es-Sağîr* adlı eserinde İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Abdullah b. Ravâha'ya rastladı, arkadaşlarıyla beraber Allâh'ı zikrediyorlardı. Hz. Peygamber, *'İşte siz, Allâh'ın onlarla beraber oturmamı emrettiği kişilersiniz'* dedi ve sonra şu ayeti okudu:

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

"Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte ol. Dünya hayatının zînetini arzu edip de gözlerini onlardan ayırma. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, boş arzularına uymuş ve işi hep aşırılık olmuş kimselere boyun eğme. " (Kehf: 28). *Meclisinde oturanların adedince melekler oturmaktadır. Siz Allâh'ı tesbih ettiğiniz de onlar da tesbih ederler, Allâh'a hamd ettiğinizde onlar da Allâh'ı hamd ederler, Allâh'ı tazim ettiğinizde onlar da Allâh'ı tazim ederler. Sonra*

---

[286] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* adlı eserinde rivayet etmiş, fakat Abdurrahman'ın *Müsnedi* bize ulaşmamıştır. *(B).*

melekler, Allâh'ın yanına yükselir ve 'Ey Rabbimiz! Kulların seni tesbih etti, biz de onlarla beraber seni tesbih ettik, onlar seni tazim ettiler, biz de onlarla beraber seni tazim ettik, onlar sana hamd ettiler, biz de onlarla beraber sana hamd ettik' diyecekler. Rabbimiz ise şöyle demektedir: 'Ey meleklerim! Sizi şahid tutuyorum ki, onların günahlarını affettim. ' Melekler, 'onların içinde günahkâr olan falan kişiler var' dediklerinde ise Allâh 'Bu kimseler öyle bir topluluktur ki, onların yanında oturanlar şakî olmaz' diyecektir. '"[287]

e) Hz. Peygamber'in, Hz. Selman'ın da içinde bulunduğu bir mecliste oturması ve onlara sözü

3880. Ebu Nu'aym, Sâbit el-Bünânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman, Allâh'ı zikreden bir topluluk içinde bulunuyordu. Hz. Peygamber geçerken sustular. Hz. Peygamber, *'Ne diyorsunuz?'* dedi. Biz de 'Allah'ı zikrediyoruz ya Resulallâh!' dedik. Hz. Peygamber de *'Siz zikir etmeye devam edin, üzerinize rahmetin nazil olduğunu görüyorum. Ben de bu hususta size katılmak istiyorum'* dedi. Sonra da şöyle buyurdu: *'Ümmetim içinde Allâh'ın kendileriyle beraber oturmamı emrettiği kişilerin olmasından dolayı Allâh'a hamd olsun!'*"[288]

f) Hz. Peygamber'in, zikir meclisinde oturması ve zikir ehline "Cennet bahçelerinde otlanın" sözü

3881. İbn Ebî Dünya, Ebu Ya'lâ, Bezzar, Taberânî, Hâkim –hadise sahih demiştir- ve Beyhakî Hz. Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yanımıza geldi ve *'Ey insanlar! Allâh'ın meleklerden oluşan heyetleri vardır. Yeryüzünde bulunan zikir meclislerine inep dururlar. Siz de cennet bahçelerinde otlayınız!'* dedi. Sahabe, 'Cennet bahçeleri nerede?' dedi. Hz. Peygamber, *'Zikir meclisleridir. Sabah-akşam Allâh'ı zikredenlerle olun ve nefislerinize devamlı Allâh'ı hatırlatın. Kim, Allâh katında menzilini bilmek istiyorsa yanında Allâh'ın değerinin ne kadar olduğuna baksın. Kul, Allâh'a ne kadar değer verirse Allâh (celle celâlühü) da o kadar kula değer verir'* dedi. "[289]

---

[287] Heysemî: İsnadında Muhammed b. Hammad el-Kûfî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 76).
[288] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 342.
[289] Ebu Ya'lâ, *Müsned*, III, 1865; Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, IV, 3064; Hâkim, Müstedrek, I, 494. Munzirî: Bu hadisin isnadlarının hepsinde Ğufre'nin azatlısı Ömer var, onun hakkında yapılan tenkidler gelecektir. Diğer raviler ise sıka, meşhur, kendilerine ihticac edilen kimselerdir. Hadis

3882. Taberânî, Cabir b. Samure'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sabah namazını kılınca güneş doğana kadar Allâh'ı zikrederdi."[290]

g) Hz. Peygamber'in, zikir meclislerinin kazancı hakkında sözü ve İbn Mes'ûd'un bu husustaki sözü

3883. Ahmed ve Taberânî Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Zikir meclislerin kazancı nedir?' dedim. Hz. Peygamber, *'Zikir meclislerin kazancı cennettir, cennettir'* buyurdu."[291]

3884. İbn Asâkir, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Zikir meclisleri, ilmin ihya edildiği yerlerdir ve bu meclisler, insanın kalbine hüşûun girmesini sağlar."[292]

---

de hasendir. (Terğîb, III, 65). Heysemî: Hadisin isnadında Ğufre'nin azatlısı Ömer b. Abdillah var. Birçok kişi kendisine sıka demiş, bir cemaat alim ise zayıf olduğunu söylemiştir. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 77).

[290] Taberânî, es-Sağîr, II, 1189. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. Bu hadis, Müslim'de rivayet edilmiştir. Sadece "Allah'ı zikrederdi" sözü yoktur.

[291] Ahmed, *Müsned,* II, 177. Heysemî ve Munzirî: Ahmed'in isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 78; Terğîb, III, 56).

[292] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 208.

MECLİSİN KEFFARETİ

a) Hz. Peygamber'in, "meclisin kefareti sünhâneke'llâhume ve bi-hamdike'dir" sözü

3885. İbn Ebî Dünya, Nesâî –lafız onlarındır- Hâkim, ve Beyhakî Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir mecliste oturduğunda veya namaz kılınca bazı kelimeler söylerdi. Hz. Âişe, bu kelimeleri sordu ve Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Kişi, hayırlı bir şey konuşursa bu kıyamete kadar onun üzerinde mühür olarak kalır. Kötü bir şey konuşursa onun kefareti 'sübhâneke'llâhumme ve bi-hamdike lâilâhe illâ ente esteğfiruke ve etûbu ileyk' sözüdür.* (Ey Allâh'ım sen her noksanlıktan münezzehsin, sana hamd ederim. Senden başka ilah yoktur, senden mağfiret taleb ederim ve sana tövbe ederim)'"[293]

3886. Ebu Dâvud, Ebu Berze el-Eslemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ömrünün sonlarında bir meclisten kalktığında **'Ey Allâh'ım sen her noksanlıktan münezzehsin, sana hamd ederim. Şahadet ederim ki, senden başka ilah yoktur. Senden mağfiret taleb eder, sana tövbe ederim'** söylerdi. Bir adam, 'Ya Resulallâh! daha önce hiç demediğin bazı şeyler söylüyorsun' dedi. Hz. Peygamber, *'Bu dediğim, mecliste olan hatalar için kefaret olur'* dedi. "[294]

3887. Nesâî, -lafız onundur- Hâkim, Taberânî –üç eserinde- muhtasar şekilde ceyyid bir isnadla Râfi b. Hadîc'den (radıyallahu anh) hadisi rivayet etmiş; fakat 'sana tövbe ederim' sözünden sonra şu eki yapmıştır: ***"Bir günah işledim, nefsime zülmettim. Ya Rabbi! Beni bağışla, ancak sen günahları bağışlarsın. "*** Biz, 'Ya Resulallâh! Bu kelimeleri söylediğini ilk defa görüyoruz' dedik. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Evet, doğrudur. Cibrîl (aleyhisselam) geldi ve 'Ey Muhammed! Bu sözler, mecliste yapılan hatalara kefaret olur.* '"[295]

---

[293] Nesâî, III, 71; Hâkim, Müstedrek, I, 496; Beyhakî, Ezkâr'da rivayet etmiştir.

[294] Ebu Dâvud, 4859.

[295] Nesâî, Amelu'l-yevm, 427; Hâkim, Müstedrek, I, 537; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IV, 4445; es-Sağîr, I, 620; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 72.

b) Hz. Peygamber'in ve İbn Ömer'in meclisin hatalarına kefaret olan duayı teşvik etmesi

3888. Taberânî, *es-Sağîr* ve *el-Evsat* adlı eserinde Zübeyr b. Avâm'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! senin huzurundan kalktığımızda cahiliye konuşmalarına dalıyoruz' dedik. Hz. Peygamber, şöyle buyurdu: *'Nefisleriniz üzerinde korkmanıza sebep olan bu meclislerde oturursanız, kalkmak üzere iken* ***'Ey Allâh'ım sen her noksanlıktan münezzehsin, sana hamd ederim. Şahadet ederim ki, senden başka ilah yoktur. Senden mağfiret taleb eder, sana tövbe ederim'*** *deyin ki, o mecliste yaptığınız hatalara kefaret olsun.* '"[296]

3889. Ebu Dâvud ve İbn Hibban –Sahîh adlı eserinde- Abdullah b. Amr b. Âs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bazı sözcükler vardır, her kim, bunlar hak veya batıl olan bir meclisten kalkmadan üç defa söylerse hatalarına kefaret olur. Kim, bu kelimeleri hayır ve zikir meclislerinde söylerse Allâh (celle celâlühü), bu kelimeler vasıtasıyla onun sahîfesine bir mühür vurur. Kelimeler şunlardır: 'Ey Allâh'ım sen her noksanlıktan münezzehsin...'"[297]

---

[296] Taberânî, es-Sağîr, II, 970. Heysemî: Hadisin isnadında hakkında bilgi ahibi olmadığım biri var. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 142).

[297] Ebu Dâvud, 4857; İbn Hibban, 593. Hz. Âişe'nin hadisinin lafzıyla hadisi rivayet etti. (Munzirî, *et-Terğib*, III, 72).

KUR'ÂN'I KERİM OKUMAK

a) Hz. Peygamber'in Ebû Zerr'e Kur'ân okumasını tavsiye etmesi

3890. İbn Hibban, uzun bir hadiste Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Bana vasiyette bulun' dedim. Hz. Peygamber, *'Allah'tan kork! Bu, her işin başıdır'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Başka ne yapayım' dedin. Hz. Peygamber, *'Kur'ân oku! Bu, yeryüzünde sana bir nur, semada ise senin için bir azıktır'* dedi. "[298]

b) Hz. Peygamber'in, her gece Kur'ân'dan bir hizib okuması

3891. Tayâlisî, Ahmed, İbn Cerîr, Taberânî ve Ebu Nu'aym Evs b. Huzeyfe es-Sakafî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sakîf heyeti olarak Hz. Peygamber'e geldik. Ahlâf'tan olan kafile Muğire b. Şu'be'ye misafir oldu. Mâlik kafilesi ise çadırda kaldı. Hz. Peygamber, bize geliyor ve yatsıdan sonra bizle konuşuyordu. Çok ayakta kaldığından dolayı ayaklarını nöbetleşe dinlendiriyordu. Genelde bizle konuştuğu şey Kureyş'i şikayet etmekti, şöyle diyordu: *'Biz Mekke'de mustazaf bir halktır. Medine'ye geldiğimizde onlardan özümüzü aldık. Harb ateşi bazen bizim lehimize, bazen de onların lehine sonuçlandı. '* Bir gece her zaman geleceği vakit gelmedi, bir müddet sonra geldi ve 'Ya Resulallâh! Bu gece her zamanki vakitte gelmedin' dedik. Hz. Peygamber, *'Bu gece, bir hizb Kur'ân okumam gerekti, okumadan çıkmak istemedim'* dedi. Sabahladığımızda Hz. Peygamber'in ashabına, Kur'ân'ın hizibleri hakkında soru sorduk, Kur'ân'ı nasıl hizibe ayırdıklarını sorduk. Onlar da 'üç, beş, yedi, dokuz, on, on bir, on üç ve mufassal hizb şeklinde ayırmaktayız' dedi. "[299]

3892. İbn Ebî Davud, *el-Mesâhif* adlı eserde Muğîre b. Şu'be'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mekke ve Medine arasında iken bir adam, ona 'Bu gece Kur'ân'da bir hizibi okuyamadım. Buna asla bir şey değişmem' dedi. "[300]

---

[298] İbn Hibbân, 361; Munzirî, *et-Terğib*, III, 8.

[299] Tayâlisî, 1108; Ahmed, *Müsned*, IV, 9, 343; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, I, 599; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 232. Bu hadisi, Ebu Davud (1393), Evs b. Huzeyfe'den uzunca buna yakın lafızla rivayet etti. Rivayetinde şöyle denmiştir: "Tamamlamadan gelmek istemedim. "

[300] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 226.

c) Hz. Ömer'in Kur'ân tilavetine verdiği önem ve Ebu Musa'dan Kur'ân okumasını istemesi ve onu dinlemesi

3893. Ebu Nu'aym, Ebu Seleme'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Ebu Musa'ya 'Bize Allâh'ı hatırlat!' dedi ve Ebu Musa, Kur'ân okumaya başladı. "[301]

3894. İbn Sa'd, Habib b. Merzuk'dan şöyle rivayet etmiştir: "Bize ulaştığına göre Hz. Ömer b. Hattab, Ebu Musa el-Eş'arî'ye 'Bize Rabbimizi hatırlat!' dedi. Ebu Musa (radıyallahu anh) da Kur'ân okumaya başladı. Ebu Musa, Kur'ân'ı çok güzel okurdu. "[302]

3895. İbn Sa'd, Ebu Nadra'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Ebu Musa'ya 'Bize Rabbimizi sevdir!' dedi. Ebu Musa da okudu. Hz. Ömer'e namaz vakti girdi, denildi. O da 'Zaten namazda değil miyiz' dedi. "[303]

3896. İbn Ebî Davud, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), evine girince Mushafı açar ve Kur'ân okurdu. "[304]

d) Hz. Osman b. Affan'ın Kur'ân tilavetini önemsemesi

3897. Ahmed *-ez-Zühd* adlı eserinde- ve İbn Asâkir Hz. Osman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Yaşadığım her gün ve gece Allâh'ın kitabına bakmak isterim. Yani Kur'ân okumak isterim. "[305]

3898. Ahmed ve İbn Asâkir Hz. Osman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Şayet kalbiniz tertemiz olsaydı Allâh'ın kelamına doymazdınız. "[306]

3899. Beyhakî *el-Esmâ ve's-sıfât* adlı eserinde Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Mü'minlerin emiri Hz. Osman b. Affan dedi ki: 'Şayet kalplerimiz tertemiz olsaydı, Rabbimizin kelamından doymazdık. Kur'ân'a bakmadığım günüm olsun istemem. ' Hz. Osman, Kur'ân'ı çok okuduğundan dolayı ölmeden Kur'ân'ı parçalanmıştı. "[307]

---

[301] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 257. Bu hadisi, İbn Sa'd, Ebu Seleme'den buna yakın şekilde rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, IV, 109).
[302] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 109.
[303] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 109.
[304] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 224.
[305] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 225.
[306] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 218.
[307] Beyhakî, el-Esmâ ve's-sıfât, 182.

e) İbn Mes'ûd'un, İbn Ömer'in ve İkrime b. Ebî Cehl'in Kur'ân tilavetini önemsemesi

3900. İbn Ebî Davud, *el-Mesâhif* adlı eserinde İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Devamlı Kur'ân'a bakınız!"[308]

3901. İbn Sa'd, Habib b. Şehid'den şöyle rivayet etmektedir: "Nâfi'e 'İbn Ömer evinde ne yapar?' dedi. Nâfi, 'İnsanlar, onun yaptığını yapamaz. Her namaz için abdest alır, namaz aralarında ise Kur'ân okur' dedi. "[309]

3902. Hâkim, İbn Ebî Müleyke'den şöyle rivayet etmektedir: "İkrime b. Ebî Cehl, mushafı alır, önüne koyar, ağlamaya başlardı ve 'Bu, Rabbimin kelamıdır, Rabbimin kitabıdır' derdi. "[310]

3903. İbn Ebî Davud, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Kim, Hz. Peygamber'e salat getirirse ona on sevap yazılır. Sizden biri, çarşıdan evine döndüğünde Mushafı azıp Kur'ân okusun. Okuduğunuz her harfte size on sevap vardır. "

3904. İbn Ebî Davud'un İbn Ömer'den yaptığı başka rivayette: "Allah (celle celâlühü), her harf için on sevap yazar. Elim lâm mîm bir harftir, demiyorum. Elif için on, lam için on, mim için on sevap yazılır, diyorum. "[311]

---

[308] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 226.

[309] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 170.

[310] Hâkim, Müstedrek, III, 243. Zehebî: Bu hadis mürseldir.

[311] İki isnadda da Ca'da b. Hübeyra'nın azarlısı Süveyr vardır. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 219).

GECE-GÜNDÜZ, SEFERDE HAZARDA KUR'ÂN'DAN SURELER OKUMAK

a) Hz. Peygamber'in, Ukbe b. Âmir el-Cühenî'ye Ihlas, Felak ve Nas Surelerini her gece okumasını vasiyet etmesi

3905. İbn Asâkir, Ukbe b. Âmir el-Cühenî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e rastladım, bana *'Ey Ukbe b. Âmir! Kim senle irtibatını keserse sen irtibatını sağla, kim seni mahrum ederse, sen ona ver, kim sana zulmederse, sen onu affet'* dedi. Bir müddet sonra bir daha Hz. Peygamber'e rastladım, bana *'Ey Ukbe b. Âmir! Sana Allâh'ın Tevrat'ta, Zebur'da, İncil'de ve Kur'ân'da benzerini nazil etmediği süreler söyleyeyim mi? Her gece onları oku: İhlâs, Falak ve Nas Suresi'* dedi. Hz. Peygamber'in bana emrettiği geceden beri her gece bu sureleri okurum. Bunları asla terk etmemem gerekir, çünkü bunları okumamı Hz. Peygamber emretti. "[312]

3906. Nesâî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yatağına yatınca avuçlarını toplar, onlara üfler, avuçlarına İhlâs ve Felak Suresini okur, sonra da ayalarıyla cesedini gücü nispetince mesh ederdi. Önce başından, yüzünden ve ön kısmından başlardı. Bunu üç defa yapardı. "[313]

3907. İbn Neccar, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yatağına yatınca İhlas, Felak ve Nâs suresini okurdu. Sonra da elleriyle yüzünü, bileklerini, göğsünü ve elinin ulaşabildiği her yeri mesh ederdi. Hz. Peygamber'in hastalığı ağırlaşınca benim ona yapmamı emrederdi. "[314]

b) Hz. Peygamber uyumadan evvel ne okurdu

3908. Tirmizî, Hz. Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Secde ve Mülk Sûresini okumadan uyumazdı. Tâvus dedi ki: Bu iki sûre, Kur'ân'daki diğer sûrelerden yetmiş kadar daha üstündür. "[315]

3909. Tirmizî ve Ebu Dâvud İrbâd b. Sâriye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, uzanınca uyumadan evvel müsebbihât

---

[312] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 223.

[313] Nesâî, Amelu'lyevm, 788.

[314] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 68. Rûdânî, bu hadisi *Cem'u'l-fevâid* adlı eserinde Nesâî hariç hepsinin İbn Neccâr'ın hadisi meâlinde hadisi az farklılıkla rivayet ettiğini söylemiştir.

[315] Tirmizî, 2892; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 76.

surelerini[316] okurdu ve *'Bunların içinde öyle bir ayet var ki, bin ayetten daha faziletlidir'* derdi."[317]

3910. Tirmizî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, uyumadan evvel Zümer ve Benî İsrail (İsrâ) süresini okumadan uyumazdı."[318]

3911. Tirmizî, Ferve b. Nevfel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ferve, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Bana bir şeyler öğret, uyumadan onları okuyayım' dedi. Hz. Peygamber de *'Kâfirûn Sûresini oku! Çünkü bu, şirkten korumaktadır'* dedi."[319]

c) İbn Mes'ûd'un, Mülk Süresini okuma hususundaki sözü ve İbn Ömer'in Bakara, Âl-i İmran ve Nisâ Suresi hakkındaki sözü

3912. Hâkim, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İnsan vefat ettiğinde sorgu melekleri, onun ayakları tarafından gelmek isteyecekler; fakat ayakları, 'Buradan size yol yok, çünkü bu kişi, benim için Mülk Suresini okuyordu' diyecektir. Sonra göğüs (veya karın) tarafından gelecekler ve göğsü, 'Size buradan yol yok, çünkü bu şahıs benim için Mülk Sûresini okudu' diyecektir. Mülk suresi, kabir azabını alıkoyar. Bu sure, Tevrat'ta da Mülk Sûresidir. Kim, gece bu sureyi okursa çok sevap kazanmış ve çok güzel bir şey yapmış olur."[320]

3913. Bu hadis, Nesâî'de muhtasar şekilde rivayet edilmiştir: Kim, her gece Mülk Suresini okursa Allâh (celle celâlühü), onu kabir azabından korur. Hz. Peygamber döneminde bu Sûreye "Kabir azabından koruyan sûre" diye isimlendiriyorduk. Bu sure, Allâh'ın kitabındadır. Kim, her gece bu sureyi okursa büyük sevap kazanmış ve çok güzel bir şey yapmıştır."[321]

3914. Ebu Ubeyd, Sa'îd b. Mansur, Abd b. Humeyd ve Beyhakî – *Şu'abu'l-îmân* adlı eserinde- Ömer b. Hattab'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kim, gece Bakara, Âl-i İmran ve Nesâî Suresini okursa Allâh'a itaat edenlerden olur."[322]

---

[316] Sebbehe maddesiyle başlayan altı veya yedi sûrenin ismidir: A'lâ, Hadîd, Cuma, Haşr, Saf, İsrâ, Teğâbûn süresine denmektedir.
[317] Tirmizî, 2921; Ebu Davud, 5057.
[318] Tirmizî, 3405; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 260.
[319] Tirmizî, 3403.
[320] Hâkim, Müstedrek, II, 498. Hâkim: Hadisin isnadı sahihtir.
[321] Nesâî, Amelu'l-yevm, 711; Munzirî, *et-Terğib*, III, 38. Beyhakî, bu hadisi Azâbu'l-kabr adlı eserinde İbn Mes'ûd'dan uzunca şekilde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 223).
[322] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 222.

d) Hz. Peygamber'in, Cübeyr b. Mut'im'e Kur'ân'ın son beş sûresini okumasını tavsiye etmesi

3915. Ebû Ya'lâ, Cübeyr b. Mut'im'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana *'Ey Cübeyr! Yolculuğa çıkınca arkadaşlarının içinde en faziletli ve azığı en çok olan kişi olmak ister misin?'* dedi. Ben de 'Evet, anam babam sana feda olsun' dedim. Hz. Peygamber, *'Bu beş sûreyi oku: Kâfirûn, Nasr, İhlas, Felak ve Nas. Her sûreye besmele ile başla ve kıratını da besmele ile bitir'* dedi. Hz. Cübeyr anlatıyor: Ben bu yüzden zengin ve malı çok olan biri oldum. Sefere çıktığımda en mütevazi ve en az azığı olan kişi olurdum. Hz. Peygamber, bana bunu öğrettikten sonra bunları hep okudum ve seferden dönene kadar durumu en iyi ve azığı en çok olan kişi oldum."[323]

e) Hz. Peygamber'in, Abdullah b. Hubeyb'e İhlas, Falak ve Nas suresini sabah-akşam okumasını tavsiye etmesi

3916. Ebu Dâvud, Tirmizî ve Nesâî sahih isnadlarla Abdullah b. Hubeyb'den şöyle rivayet etmektedir: "Yağmurlu alaca karanlık bir gece Hz. Peygamber'i bulup bize namaz kıldırması için yola çıktık. Hz. Peygamber'i gördük ve *'Oku!'* dedi, bir şey demedim. Yine *'Oku!'* dedi, tekrar bir şey demedim. Sonra yine *'Oku!'* dedi, ben de 'Ya Resulallâh! Ne söyleyeyim?' dedim. Hz. Peygamber de *'Sabah-akşam İhlas, Felak ve Nas surelerini üçer defa oku, her türlü sıkıntın için yeterli olacaktır'* dedi. "[324]

f) Hz. Ali'nin sabah namazından sonra İhlas suresini okuma hususunda sözü

3917. Sa'îd b. Mansur ve İbn Düreys Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kim, sabah namazından sonra onbir (11) defa İhlâs suresini okursa Şeytan ne kadar çabalarsa çabalasın o gün günah işlemeyecektir."[325]

---

[323] Ebu Ya'lâ, *Müsned,* XIII, 7419. Heysemî: İsnadında hakkında bilgi sahibi olmadığım kişiler var. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 134).

[324] Ebu Dâvud, 5082; Tirmizî, 3575; Nesâî, VIII, 250; Nevevî, Ezkâr, 96. Tirmizî: Hadis hasen ve/veya sahihtir.

[325] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 223.

GECE GÜNDÜZ, SEFERDE-HAZARDA KUR'ÂN AYETLERİNİ OKUMAK

a) Hz. Peygamber'in ve Hz. Ali'nin Âyetu'l-kürsî hakkında sözü

3918. Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in bu minberin odunları üzerinde şöyle dediğini işittim: Kim, Âyetu'l-kürsî'yi her namazdan sonra okursa onu cennete girmekten sadece ölüm engelleyebilir. Kim, uyumak için uzandıktan sonra okursa Allâh (celle celâlühü), onun evini, komşusunun evini ve etrafındaki evleri emniyet içinde kılar."[326]

3919. Ebû Ubeyde *-Fedâil* adlı eserinde-, İbn Ebî Şeybe, Dârimî ve başkaları Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "İslam dini üzere doğup aklı yerinde olan hiç kimsenin Ayete'l-kürsî'yi okumadan geceleyeceğine ihtimal vermiyorum. Ayete'l-kürsî'nin ne olduğunu biliyor musunuz? Bu, Arşın altında bulunan hazineden Hz. Peygamber'e verilen bir hazinedir. Peygamber efendinizden evvel hiç kimseye bu verilmedi. Bunu üç defa okumadan hiçbir zaman gecelemedim. Yatısının iki rekâtında, vitirde ve yatağıma yattığımda bunu okurum."[327]

b) Hz. Ali'nin, Hz. Osman'ın ve İbn Mes'ûd'un Bakara ve Al-i İmran süresindeki bazı eyetleri okuma hususunda sözü

3920. Dârimî, Müsedded, Muhammed b. Nasr, İbn Dureys ve İbn Merdûyeh Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Aklı başında olan hiçbir kimsenin uyumadan evvel Bakara Suresinin son ayetlerini okumadan uyuyacağını düşünmüyorum. Bu ayetler, Arş'ın altında bulunan hazinelerden bir hazinedir."[328]

3921. Dârimî, Hz. Osman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kim, gece Al-i İmran Suresinin son ayetlerini okursa gece ibadetle geçirmiş gibi kendisine sevap yazılır."[329]

3922. Taberânî, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh) dedi ki: Kim, Bakara Suresinin bu on ayetini okursa o gece sabaha kadar eve Şeytan girmeyecektir: Dört ayet ön kısmından,

---

[326] Beyhakî: İsnadı zayıftır. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 221).
[327] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 252; Darimî, 3384; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 221.
[328] Dârimî, 3384; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 222.
[329] Dârimî, 3396; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 222.

Ayete'l-kürsî, Ayete'l-kürsî'den sonra iki ayet ve surenin sonundaki iki ayet (âmene'r-resûl). "[330]

c) Hz. Übeyy b. Ka'b'ın bir cinle Ayete'l-kürsî hususunda kıssası

3923. Nesâî, Hâkim, Taberânî, Ebu Nu'aym, Beyhakî –ikisi de *Delâil* adlı eserinde- Sa'îd b. Mansur ve başkası Übeyy b. Ka'b'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Übeyy'in hurma kurutulduğu ambarında hurmaları vardı. Ne zaman gelse azaldığını görüyordu. Bir gece nöbet tuttu ve yeni buluğ çağına ermiş çocuğa benzer bir hayvan geldi. Ona selam verdim, o da selamımı aldı. Ona 'Kimsin, cin misin ins misin?' dedim. 'Cinim' dedi. Ben de 'Bana elini uzat' dedim. Elini uzattı, eli köpet eli, kılları da köpek kılları gibiydi. Ben de 'Cinler böyle mi yaratılmış?' dedim. Cin, 'Cinler, içlerinde benden daha güçlü olmadığını bilirler' dedi. Ben de 'Neden böyle yapıyorsun?' dedim. Cin, 'Bize ulaştığına göre sen sadaka vermeyi seviyorsun. Biz de senin malından alalım' dedik. 'Sizi malımdan almanızı engelleyen nedir?' diye sordum. 'Bu ayet, Bakara Suresinde bulunan Ayete'l-kürsî. Kim, gece bu sureyi okursa sabaha kadar bizden korunur. Kim, sabahladığında bunu okursa akşama kadar bizden korunuz' dedi. Hz. Übeyy, sabah olunca Hz. Peygamber'e gitti ve olanları ona anlattı. Hz. Peygamber de *'Pis cin doğru söyledi'* dedi. "[331]

d) Abdullah b. Büsr'un bir cemaat cin ile kıssası, onları Kur'ân'ın bir bölümünü okuması

3924. Taberânî, Abdullah b. Büsr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hıms'dan yola çıktım, gece bir yere sığındım. Oranın halkı geldi ve onlara Araf Süresinin 55. Ayetini okudum. Bazısı, bazısına 'Sabaha kadar bu adamı koruyun' dedi. Sabahladığımda deveme binip yola devam ettim. "[332]

---

[330] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8673. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Fakat Şa'bî, İbn Mes'ûd'dan hadis işitmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 118).

[331] Nesâî, Amelu'l-yevm, 960; Hâkim, Müstedrek, I, 562; Beyhakî, Delâil, VII, 109; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 221. Heysemî: Hadisi Taberânî rivayet etti. İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 118).

[332] Heysemî: İsnadında Müseyyib b. Vadıh var. Birçok kişi kendisine sıka demiş, bir cemaat alimde kendisine zayıf demiştir. Diğer ravileri sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 133).

e) Alâ b. Leclâc'ın oğullarına kendisini kabre koyduklarında ne yapacaklarına dair vasiyeti

3925. İbn Asâkir, Alâ b. Leclâc'dan şöyle rivayet etmektedir: Çocuklarına şöyle demiştir: Beni kabre indirip lahde koyunuz, sonra şöyle deyiniz: **'Allah'ın adıyla ve Resulullâh'ın ümmeti üzere...'** Üzerime toprağı yumuşak şekilde atın, başımın ucunda Bakara'nın baş kısmını ve son kısmını okuyunuz. İbn Ömer'in bunu müstahab gördüğünü gördüm. "[333]

f) Hz. Ali'nin "sünhâneke Rabbike Rabbi'l-izzeti" hakkında sözü ve İbn Avf'ın Âyete'l-kürsî'yi evin köşelerinde okuması

3926. İbn Zencûyeh, *Terğîb*'inde Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kim, terazisinin tam ve ağır olmasını istiyorsa bu ayeti üç defa okusun:

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ

"Senin Rabbin; kudret ve şeref sahibi olan Rab, onların nitelendirdiği şeylerden uzaktır, yücedir. " (Sâffât: 180)[334]

3927. Ebu Ya'lâ, Abdullah b. Ubeyd b. Ümeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh), evine girince evin köşelerinde Âyete'l-kürsî okurdu. "[335]

---

[333] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 119.

[334] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 222.

[335] Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. Fakat Abdullah, İbn Avf'dan işitmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 128).

GÜZEL SÖZCÜK OLAN LÂ İLÂHE İLLALLÂH ZİKRİ

a) Hz. Peygamber'in "İhlâslı şekilde lâ ilâhe illallâh diyenler şefaatimle en çok mutlu olan kişilerdir" sözü

3928. Buharî, Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Kıyamet günü şefaatınla en mutlu olanlar kimlerdir?' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Ey Ebu Hüreyre! Senden önce kimse bana bu soruyu sormayacağını zannediyordum, çünkü sen hadise çok hırslısın. Kıyamet günü şefaatimle en mutlu olacak kimseler, kalbiyle ihlâslı şekilde lâilâ illallâh diyen kimsedir.* "[336]

3929. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Zeyd b. Arkam'dan merfu şekilde şöyle rivayet etmiştir. Hz. Peygamber, *'Kim, ihlâslı şekilde lâilâhe ilallâh derse cennete girecektir'* dedi. 'İhlaslı demekten kasıt nedir?' denildi. Hz. Peygamber, *'Kelime-i tevhidi getirmesi, onu haramlardan koruyorsa ihlaslı şekilde demiş olur'* buyurdu. "[337]

b) Allâh'ın Hz. Musa'ya Lâilâhe illalâh demenin faziletini söylemesi

3930. Nesâî, İbn Hibban ve Hâkim –hadise sahih demiştir- Ebu Sa'îd el-Hudrî'nin Hz. Peygamber'den şöyle aktardığı rivayet edilmektedir: *"Hz. Musa (aleyhisselam) dedi ki: 'Ey Rabbim! Bana öyle bir şey öğret ki, onu zikredeyim, onunla sana dua edeyim!' Allâh da onun 'Lâilâhe ilallâh' demesini söyledi. Hz. Musa 'Ya Rabbim! Tüm kulların bunu söylüyor' dedi. Allâh (celle celâlühü), 'lâilâhe ilallâh' demesini söyledi. Hz. Musa, 'bana özgü bir şey söylemeni istiyorum' dedi. Allâh (celle celâlühü), 'Ey Musa! Şayet yedi sema ve yedi yer terazinin bir kefesinde olsa, lâilâhe ilallâh ayrı bir kefede olsa lâilâhe ilallâh daha ağır gelir' dedi.* "[338]

c) Hz. Peygamber'in, kardeşi Hz. Nuh'un oğullarına yaptığı vasiyeti haber vermesi

3931. Bezzar, Abdullah b. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Hz. Nuh'un oğullarına vasiyetini haber vereyim*

---

[336] Buharî, I, 35; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 72.

[337] Munzirî, *et-Terğîb*, III, 74.

[338] Nesâî, Amelu'l-yevm, 834; İbn Hibban, 6218; Hâkim, Müstedrek, I, 528; Munzirî, *et-Terğib*, III, 75. Heysemî: İsnadındaki raviler, tavsik edilmesine rağmen az zayıflık vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 82).

mi?' dedi. Sahabe, 'Evet' dedi. Hz. Peygamber dedi ki: *'Hz. Nuh, oğluna vasiyet etti. Hz. Nuh, oğluna 'Ey yavrum! Sana iki şeyi tavsiye, iki şeyden de sakındırıyorum: Lâilâhe ilallâh demenizi tavsiye ediyorum. Çünkü, bu kelime, terazinin bir kefesine, yer ve gökler ayrı kefede olsa bu sözcük daha ağır gelir. Şayet ve yer ve gök bu sözcüğü çembere alsa bu sözcük onları delip geçer ve Allâh'a kavuşur. Ayrıca sübhânellâh'i-azîm ve bi-hamdihi demeyi tavsiye ediyorum. Bu sözcükler, tüm mahlukatın ibadetidir, bu kelime vesilesiyle rızıklar taksim edilir. Seni iki şeyden sakındırıyorum: şirk ve kibir. Bu ikisi, Allâh'a giden yolu engeller.* Sahabe, Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! İnsanın yemek yapıp bir cemaati davet etmesi veya temiz elbise giymesi kibirden midir?' dedi. Hz. Peygamber, *'Hayır, kibirden değildir. Kibir, insanları ahmak görmek, onlara tepeden bakmaktır'* dedi. "[339]

d) Hz. Peygamber'in, kendisiyle beraber olup kelime-i tevhidi getirenleri cennetle müjdelemesi

3932. Ahmed -hasen bir isnadla-, Taberânî ve başkaları Ya'lâ b. Şeddad'dan şöyle rivayet etmektedir: Ubade b. Sâmit'in de bulunduğu ve babamı tasdik ettiği bir mecliste Babam Şeddad b. Evs'in şöyle rivayette bulundu: "Hz. Peygamber'in yanında bulunuyorduk. Hz. Peygamber, ehli kitabı kastederek *'İçinizde yabancı var mı?'* dedi. Biz 'Hayır, ya Resulallâh!' dedik. Kapının kapatılmasını emretti ve *'Ellerinizi kaldırın ve lâilâhe illallâh, deyin'* dedi. Biz de ellerimizi bir müddet kaldırdık. Akabinde Hz. Peygamber dedi ki: *'Allah'a hamd olsun. Ey Allâh'ım! Sen beni bu kelime için gönderdin, bana onu emrettin, bunu söyleyene cennet va'd ettin, sen sözünden dönmezsin. '* Sonra şöyle buyurdu: *'Size müjdeler olsun! Allâh, sizi affetti.* "[340]

---

[339] Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* IV, 3069. Heysemî: İsnadında Muhammed b. İshak var. Müdellis ve sıkadır. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 84). Bu hadisi, Hâkim, Abdullah'tan buna yakın şekilde rivayet etti ve 'Bu hadisin isnadı sahihtir. (*Et-Terğib,* III, 77). Rivayetinde: "Şayet gökler, yerler ve içindekiler, lâilâhe ilellâh kelimesini çembere alsaydı, yine de bu sözükler onları delip yükselirdi. "

[340] Ahmed, IV, 124; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* VII, 7163; Munzirî, *et-Terğib,* III, 75. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadında Raşid b. Davud var. Birçok kişi, kendisine sıka demiş; fakat kendisinde az zayıflık vardır. Diğer raviler ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 81).

e) Hz. Peygamber'in, Kelime-i Tevhid için "En faziletli iyiliktir" demesi

3933. Ahmed, Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Bana tavsiyede bulun' dedim. Hz. Peygamber, *'Bir kötülük işleyince peşinden iyilik yap ki, o kötülüğü söküp atsın'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Lâilâhe ilallâh demek iyiliklerden midir?' dedim. Hz. Peygamber, *'En faziletli iyiliklerdendir'* buyurdu. "[341]

f) Hz. Ömer'in ve Hz. Ali'nin Kelime-i Tevhid için "bu, takva kelimesidir" demesi

3934. İbn Husrev, Hz. Ömer b. Hattab'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, halkın tehlil ve tekbir getirdiğini gördü ve 'Kâ'be'nin Rabbine and olsun ki, işte bu o kelimedir' dedi. Hz. Ömer'e 'Hangi kelime?' diye soruldu. Hz. Ömer, 'Takva kelimesidir. Bunlar, o kelimeye ve ehli olmaya en layık kişilerdir' dedi. "[342]

3935. Abdurrezzak, İbn Cerîr, İbn Munzir, İbn Ebî Hâtim, Hâkim ve Beyhakî *-el-Esmâ ve's-sıfât* adlı eserinde- Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir:

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

"Allah ise, Peygamberine ve inananlara huzur ve güvenini indirmiş ve onların takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) sözünü tutmalarını sağlamıştı. " (Fetih: 26) ayeti hakkında Hz. Ali şöyle demiştir: 'Bu takva kelimesinden kastedilen lâilâhe illallâh kelimesidir. '"[343]

---

[341] Ahmed, *Müsned,* V, 169. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. Fakat Şimr b. Atiyye hadisi bazı hocalarından, onlar da Ebu Zerr'den rivayet etmiştir. Hocalarının isimlerini söylememiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 81).

[342] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 207.

[343] İbn Cerîr, *Tefsir,* XXVI, 104; Hâkim, Müstedrek, II, 461; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 265.

ZİKİRLER: SÜNHANELLÂH, EL-HAMDULİLLAH, LÂ İLÂHE İLLALLÂH, ALLAHU EKBER VE LA HAVLE VELÂ KUVVETE İLLÂ BİLLÂH

a) Hz. Peygamber'in ayette geçen "Kalıcı salih ameller"den kastın bu zikirler olduğu

3936. Ahmed, Ebu Ya'lâ, Nesâî –lafız onundur- İbn Hibban ve Hâkim –hadise sahih demiştir- Ebu Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Kalıcı olan salih amelleri çok yapın'* dedi. 'Bunlar nelerdir?' diye sorduğumuzda "*Allah'u ekber, lâilâhe ilallâh, sübhanellah, el-hamdu lillah ve lâ havle velâ kuvvet illâ billah* olduğunu söyledi. "[344]

b) Hz. Peygamber'in bu zikirler için "bunlar, cehennemden koruyucudur" demesi

3937. Nesâî –lafız onundur- Hâkim ve Beyhakî Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Kalkanınızı alınız'* dedi. Sahabe, 'Ya Resulallâh! Düşman mı geldi' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Hayır, fakat cehennemde sizin için kalkan olması için şöyle deyin: 'Ey Allâh'ım! Sen her noksanlıktan münezzehsin, hamd sana olsun. Allâh'tan başka ilah yoktur ve Allâh en büyüktür. ' Bu kelimeler, kıyamet günü önünüzden ve arkanızdan gelip size kalkan olacaklardır. Kalıcı olan salih amellerden kasıt işte bu kelimelerdir*"[345]

3938. Taberânî, hadisi *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Enes'ten rivayet etmiş, rivayetinde *"Bu kelimeler, (kıyamet günü) sana öncü olan amellerindir. Bunlar, önden ve arkadan seni koruyacak kalıcı salih amellerdir.* '[846]

---

[344] Ahmed, *Müsned,* III, 75; Ebu Ya'lâ, II, 1384; Nesâî, Amelu'l-yevm, 4066; Munzirî, *et-Terğib,* III, 91. Heysemî: Ahmed ve Ebu Ya'lâ'nın rivayetinin isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 87).

[345] Nesâî, Amelu'l-yevm, 848; Hâkim, Müstedrek, I, 541. Hâkim: Müslim'in şartı üzere sahihtir. Bir rivayette mücennebât yerine menciyat şeklinde gelmiştir. Taberânî, hadisi *el-Evsat* adlı eserinde bu şekilde rivayet etmiş ve şu eki yapmıştır: "Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh. " Es-Sağîr adlı eserinde Ebu Hureyre'den rivayet etmiş ve farklı rivayetlerdeki iki lafzı da toplamıştır: "Menciyât ve mücennebât. " Hadisin isnadı ceyyid ve güçlüdür. (Munzirî, *et-Terğib,* III, 92).

[346] Heysemî: İsnadında Kesir b. Süleym var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 89).

c) Hz. Peygamber'in, "bu zikirlerin sevabı Uhud Dağı gibi büyüktür" sözü

3939. İbn Ebî Dünya, Nesâî, Taberânî ve Bezzar İmran b. Husayn'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Sizden kimse bir günde Uhud Dağı kadar amel işleyebilir mi?'* dedi. Sahabe, 'Kim, her gün Uhud kadar amel işleyebilir ki' dedi. Hz. Peygamber, *'Hepiniz yapabilirsiniz'* dedi. Onlar da 'Nasıl ya Resulallâh?' dedi. Hz. Peygamber de *'Sübhânellâh, Uhud Dağından daha büyük, el-Hamdulillâh, Uhud Dağından daha büyük, lâilâhe illallâh Uhud Dağından daha büyük, Allâhû ekber, Uhud Dağından daha büyük mükâfat kazandırır'* dedi. "[347]

d) Hz. Peygamber'in, cennette kendisi için bir fidanın ekileceğini ve cennet bahçelerinde dolaşacağına dair sözü

3940. İbn Mâce –hasen bir isnadla, lafız ona aitti- ve Hâkim –isnadı sahihtir, demiştir- Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, kendisinin yanından geçerken ağaç diktiğini gördü ve *'Ey Ebu Hüreyre! Ne ekiyorsun?'* dedi. Ben de 'Ağaç ekiyorum' dedim. Hz. Peygamber de *'Bundan daha hayırlı bir ağaca seni yönlendireyim mi? Sübhânellâh, el-hamdulillâh, lâilâheillellâh, Allâh'u ekber daha hayırlı bir ağaçtır. Her bu sözcükleri tekrar ettiğinde senin için cennette bir ağaç ekilecektir'* dedi. "[348]

3941. Tirmizî, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Cennet bahçelerinin yanından geçtiğinizde orda otlanın'* dedi. Ben de 'cennet bahçeleri nedir, ya Resulallâh?' dedim. Hz. Peygamber, *'cennet bahçeleri mescitlerdir'* dedi. 'Otlanmak nedir?' dedim. Hz. Peygamber, *'Sübhânellâh, el-hamdulillâh, lâilâheillallâh, Allâh'u ekber demektir'* dedi. "[349]

---

347 Nesâî, Amelu'l-yevm, 836; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVIII, 398; Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, IV, 3075. Heysemî: Hadisi, Taberânî ve Bezzar rivayet etti, isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Munzirî: Hadisi, İbn Ebî Dünya, Nesâî, Taberânî ve Bezzar rivayet etmiştir. Hepsi hadisi Hasan el-Basrî←İmran tariki ile rivayet etmiştir. Hasan el-Basrî, İmran'dan (radıyallahu anh) hadis işitmemiştir. Zayıf bir görüşe göre ise işitmiştir. İsnaddaki raviler sahih hadis ravileridir. Nesâî'nin hocası Amr b. Mansur mustesna, o da sıkadır. (Terğîb, III, 94).

348 İbn Mâce, 3807; Hâkim, Müstedrek, I, 512; Munzirî, *et-Terğib*, III, 84.

349 Tirmizî, 3509. Tirmizî: "Hadis ğaribdir. " Munzirî: "Hadis garib olmasına rağmen isnadı hasendir. " (Terğîb, III, 97).

e) Hz. Peygamber'in bazı zikir kelimelerinin hataları sileceğine söylemesi

3942. Ahmed, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir dalı silkeledi; fakat yaprakları dökülmedi, bir daha yaptı, yine dökülmedi. Sonra yaptı, yapraklar döküldü ve '*Ağaç yapraklarını döktüğü gibi Sübhânellâh, el-hamdulillâh, lâilâheillellâh, Allâh'u ekber günahları dökecektir'* dedi. "[350]

f) Hz. Peygamber'in bir göçebeye zikir yapmayı öğretmesi

3943. Müslim, Sa'd b. Ebî Vakkas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir göçebe, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Devamlı söyleyeceğim bir şey öğret bana' dedi. Hz. Peygamber de ona şöyle demesini söyledi: "*Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâ şerîke leh. Allâhu ekber kebîren. Ve'l-hamdülillâhi kesîren ve sübhânallâhi Rabbi'l-âlemîn. Velâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-azîzi'l hakîm. '* Göçebe, 'Bunlar Allâh için, ya kendim için ne demeliyim' dedi. Hz. Peygamber, şöyle demesini söyledi: *Allâhümmağfirlî. verhamnî, vehdinî, verzuknî! (Ey Allâh'ım! Günahlarımı bağışla, bana merhamet et, beni doğru yola ilet ve bana rızık ver!)'"*[351]

3944. İbn Ebî Dünya, İbn Ebî Evfâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir göçebe, 'Ya Resulallâh! Kur'ân'ı öğrenmeye çalıştım; fakat öğrenemedim. Bana öyle bir şey öğret ki, Kur'ân'ın yerini tutsun' dedi. Hz. Peygamber de şöyle demesini söyledi: *'Sübhânellâhi ve'l-hamdulillah velâ ilâhe ilallâh vallahu ekber. '* Göçebe, bunu söyledi, parmaklarıyla bunları tuttuğuna dair işaret etti ve 'Ya Resulallâh! Bunlar Rabbim içindi, ya kendim için ne demeliyim' dedi. Hz. Peygamber, şöyle demesini söyledi: '*Allâhümmağfirlî. yerhamnî, veâfinî, verzuknî vehdînî! (Ey Allâh'ım! Günahlarımı bağışla, bana merhamet et, beni doğru yola ilet ve bana rızık ver ve beni*

---

[350] Ahmed, *Müsned,* III, 152. Munzirî: İsnadındaki raviler, sahih hadis ravileridir. (Terğîb, III, 93). Tirmizî (3533) de hadisi bu meâlde rivayet etmiştir.

[351] Müslim, VIII, 70. Mâlik el-Eşca'î'nin hadisin ayrıca "bana afiyet ver" eki yapılmıştır. Ayrı bir rivayette "Hz. Peygamber, 'işte bu kelimeler, senin dünyanı ve ahiretini güzel şekilde toplayacaktır' dedi. "

hidayete erdir!). ' Akabinde göçebe gitti ve Hz. Peygamber, *'Göçebe, avuçlarını hayır doldurarak gitti'* dedi. "[352]

g) Hz. Peygamber'in, Ebû Zerr'e Allâh'ın en hoşnut olduğu cümleyi söylemesi

3945. Müslim ve Nesâî Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Size Allâh'ın en hoşnut olduğu cümleyi söyleyeyim mi?'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Bana Allâh'ın en hoşnut olduğu cümleyi söyle!' dedim. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: Allâh *'ın en sevdiği cümlesi 'Sübhânellâhi ve bi-hamdihi'dir. '*[853]

3946. Müslim'in bir rivayetinde: "Hz. Peygamber'e 'En faziletli cümle nedir?' diye soruldu. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Allah'ın melekleri ve kulları için seçtiği şu cümledir: Sübhânellâhi ve bi-hamdihi. '*[854]

h) Hz. Peygamber'in, Kelime-i Tevhid'in büyük sevabının olduğunu söylemesi

3947. Hâkim, -hadise sahih demiştir- İshak b. Abdillah b. Ebî Talha←babası←dedesinden (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Kim, lâilâhe ilallâh derse cennete girecektir (veya cennete girmeye müstahak olacaktır). Kim, yüz defa Sübhânellâhi ve bi-hamdihi derse Allâh, kendisi için 124 bin sevap yazacaktır'* dedi. Ashab, 'O zaman bizden hiç azap görecek olmaz' dedi. Hz. Peygamber de *'Evet, siz kıyamet günü iyiliklerinizle geleceksiniz ve iyilikleriniz dağın taşıyamayacağı kadar ağır olacaktır. Fakat Allâh'ın verdiği nimetler, gelip bu hayırları alıp götürecektir. Sonra da Allâh, rahmeti ile size ihsanda bulunacaktır'* dedi. "

3948. Müslim, Tirmizî –hadise sahih demiştir- ve Nesâî Hz. Sa'd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında bulunuyorduk. Bize 'Günde bin sevap kazanabilir misiniz?' dedi. Oturanlardan biri, 'Kişi, günde

---

[352] Beyhakî, hadisi muhtasar şekilde rivayet etti ve şu eki yaptı: "lâ havle velâ kuvvete illâ billâh. " Hadisin isnade ceyyiddir (güçlüdür). (Terğîb, III, 90). Bu hadisi, ayrıca Ebu Davud bu meâlde rivayet etmiştir. (Sünen, 832).

[353] Müslim, VIII, 86, Nesâî, Amelu'l-yevm, 824. Tirmizî, hadisi rivayet etti ve "sübhâne rabbî ve bi-hamdihi" ekini yaptı. Haid siçinde "hasen ve/veya sahihtir" demiştir.

[354] Müslim, VIII, 85.

nasıl bin sevap kazanabilir?' dedi. Hz. Peygamber de *'Yüz defa subhânellâh demekle kendisine bin sevap yazılır, bin günahı da silinir'* dedi. "[355]

ı) Hz. Peygamber'in, "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh"ın sevabının büyük olduğunu söylemesi

3949. Hâkim, -hadise sahih demiştir- Sa'd b. Ubâde'nin oğlu Kays'dan şöyle rivayet etmektedir: "Babası, Hz. Peygamber'e hizmet etsin diye oğlunu Hz. Peygamber'e verdi. Hz. Peygamber, yanıma geldi. Ben de o sırada iki rekât namaz kılmıştım. Bana ayağı ile dürttü ve *'Seni, cennetin kapılarından olan bir kapıya yönlendireyim mi?'* dedi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Peygamber de *'Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh'* dedi. "[356]

3950. İbn Mâce, İbn Ebî Dünya ve İbn Hibban -*Sahîh* adlı eserinde- Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in arkasından yürüyordum. Hz. Peygamber, bana *'Ey Ebû Zerr! Seni cennet hazinelerinden bir hazineye yönlendireyim mi?'* dedi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Peygamber de *'O zaman lâ havle velâ kuvvete illâ billâh demelisin'* dedi."[357]

3951. Taberânî, Abdullah b. Sa'd b. Ebî Vakkas'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Eyyub el-Ensarî, bana 'Hz. Peygamber'in bana öğrettiği bir şey öğreteyim mi?' dedi. Ben de 'Evet, ey amca!' dedim. Ebu Eyyub şöyle dedi: 'Hz. Peygamber, bana misafir olunca *'Ey Ebu Eyyub! Sana cennet hazineleri gibi olan bir kelime öğreteyim mi?'* dedi. Ben de 'Evet, anam-babam sana feda olsun ya Resulallâh!' dedim. Hz. Peygamber de *'Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh cümlesini çok söylemelisin'* dedi. "[358]

---

[355] Müslim, VIII, 81; Tirmizî, 3463; Nesâî, Amelu'l-yevm, 152; Munzirî. Munzirî: Müslim böyle rivayet etmiş; fakat Tirmizî ve Nesâî sadece "günahları dökülür" denmiştir, bin günahı denmemiştir. (Terğîb, III, 83). Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe (*Musannef*, X, 294), Ahmed (*Müsned*, I, 174), Abd b. Humeyd, İbn Hibban (825)ve Ebu Nu'aym (Ma'rifetu's-sahâbe, 537) hadisi rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 211).

[356] Hâkim, IV, 290; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 104.

[357] İbn Mâce, 3825; İbn Hibban, 820; Munzirî, *et-Terğib*, III, 150.

[358] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IV, 3898. Heysemî: "Hadisi, Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserlerinde iki isnadla rivayet etti. Bir isnadındaki raviler sıka kimselerdir. " (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 98).

i) Hz. İbrahim'in "lâ havle velâ kuvvete illâ billâh" hakkında sözü

3952. Ahmed –hasen bir isnadla- İbn Ebi Dünya ve İbn Hibban –*Sahih* adlı eserinde- Ebu Eyyûb el-Ensârî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, İsrâ gecesi Hz. İbrahim'in yanına gittiğinde Hz. İbrahim, 'Yanındaki kim ey Cibrîl!' dedi. Hz. Cibrîl de 'Bu, Muhammed'dir' dedi. Hz. İbrahim (aleyhisselam) de 'Ey Muhammed! Ümmetine emret, cennette çok fidan diksinler. Cennetin toprağı güzel, arazisi de geniştir' dedi. Hz. Peygamber, *'Cennette fidan nasıl dikilir?'* dedi. Hz. İbrahim de 'Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh ile olur' dedi. "[359]

j) İbn Abbas'ın "lâ havle velâ kuvvete illâ billâh" , Hz. İmran'ın da "el-Hamdu" hakkında sözü

3953. Ebu Nu'aym, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Kim, bismillah derse Allâh'ı zikretmiş olur. Kim, el-Hamdu li-llâh derse Allâh'a şükretmiş olur. Kim, Allâh'u ekber derse Allâh'ı tazim etmiş olur. Kim, Lâilâheillallâh derse Allâh'ı tevhid etmiş olur. Kim, 'lâ havle velâ kuvvete illâ billâh derse Allâh'a teslim olmuş ve Allâh da onu koruması altına almış olur. Ayrıca kendisine cennette birçok hazine ihsan edilir. "[360]

3954. Ahmed, Mutarrif'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. İmran, bana dedi ki: "Sana bu gün öyle bir şey söyleyeceğim ki, bu günden itibaren Allâh onun vasıtasıyla sana fayda sağlayacaktır. İyi bil ki, Allâh'ın en seçkin kulları, ona çokça hamd edenlerdir. "[361]

k) Hz. Ali'nin hamdın ve tesbihin manası hakkında sözü

3955. İbn Ebî Hâtim, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, 'Sübhânellâh ve lâilâheilellâh'ın ne olduğunu bili-

---

[359] Ahmed, *Müsned,* V, 418; İbn Hibban, 821; Munzirî, *et-Terğib,* III, 105; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* IV, 3898. Müslim'in bir rivayetinde: "Hz. İbrahim bana selam verip hoş geldin dedi ve 'ümmetine söyle...'" Heysemî: Ahmed'in isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Abdullah b. Abdirrahman b. Abdillah b. Ömer müstesna, o da sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 97).

[360] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 322.

[361] Ahmed, *Müsned,* IV, 434. Heysemî: Hadisi, Ahmed mevkuf şekilde rivayet etmiştir. Fakat bu merfu hukmündedir. İsnadındaki raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 95).

yoruz. El-hamdulillah ne demektir?' dedi. Hz. Ali (radıyallahu anh) da 'Bu, Allâh'ın razı olduğu ve söylenmesini istediği bir kelimedir' dedi. "

3956. Askerî, *el-Emsâl* adlı eserinde Ebu Zebyân'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbnu'l-Kevâ, Hz. Ali'ye 'Sünhânellâh nedir?' diye sordu. Hz. Ali de 'Allah'ın razı olduğu bir kelime ve Allâh'ı noksanlıktan tenzih etmektir' dedi. "[362]

l) Hz. Ömer'in cezalandırıldığında sübhânellah diyen birine daha hafif vurulmasını emretmesi

3957. Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân* adlı eserinde Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, iki kişiye ceza verilmesini istedi. Cezalandırılanlardan biri, bismillah diyor, diğeri ise sübhânellah diyordu. Hz. Ömer, 'Yazıklar olsun! Sübhanellah diyene hafif vur, çünkü tesbih, sadece mü'min olan kimsenin kalbinde istikrara kavuşur' dedi. "[363]

m) İbn Mes'ûd'un "güzel kelimeler Allâh'a yükselir" ayetinin manası hakkında sözü

3958. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dun (radıyallahu anh) şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Konuştuğunuzda doğru konuştuğunuza dair Allâh'ın kitabından bir ayet getirin. Müslüman bir kişi, 'sübhânellah ve'l-hamdu lillah lâ ilâhe illallâh vallahu ekber ve-tebârekellâh' derse melek gelip bu sözcükleri kabzeder, kanatlarının altına alır ve yükselir. Hangi melek topluluğunun yanından geçse, o kişiye istiğfar dileyecekler. Bu sözcükleri alıp Allâh'ın yanına getirir. Bunu söyledikten sonra Hz. Abdullah, şu ayeti okudu: **"Güzel sözler ancak ona yükselir. Salih ameli de güzel sözler yükseltir."**(Fâtır: 10).[364]

---

[362] Bu hadisi, Ebu'l-Hasan el-Bekkâî, Ebu Zebyân'dan buna yakın lafızla rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 210).

[363] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 210.

[364] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 9144. Heysemî: Hadisin isnadında Mes'ûdî var, sıka biridir; fakat ihtilata uğramıştır. Diğer raviler ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 90). Bu hadisi, Hâkim, rivayet etti ve 'İsnadı sahihtir' dedi. Hakim'in rivayetinde "hattâ yuheyyâ vechu'r-rahman" şeklinde gelmiştir. Munzirî, benim nüshamda da yuhayya şeklinde geldiğini söylemiştir. (terğîb, III, 93). Taberânî, "hatta yecîe (Allah'a gelene kadar" şeklinde gelmiştir. Doğru olan da "ha" değil de noktalı olarak "cim" şeklinde gelmesidir.

ÇOKÇA ZİKİR ÇEKMEK İÇİN KISA VE ÖZ OLANLARIN TERCİH EDİLMESİ

a) Hz. Peygamber'in, Hz. Cüveyriyye'ye kısa ve öz bir zikir öğretmesi

3959. Buharî hariç Kutub-i Sitte müellifleri, Hz. Cüveyriyye'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, kendisinin yanından çıktı, kuşluk vakti tekrar onun yanına döndü. Hz. Cüveyriyye o sırada oturuyordu. Hz. Peygamber, *'Burdan gittiğimden beri bu halde misin?'* dedi. O da 'Evet' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Buradan ayrıldıktan sonra dört kelime söyledim, şayet bunlar, senin gün boyunca yapacağın zikirle mukayese edilirse daha ağır gelir.* ***Sübhânellâh ve bi-hamdihi adede halkihi, veridâe nefsihi, vezinete arşihi, vemidâde kelimâtihi*** *kelimeleridir.*'"[365]

3960. Nesâî sonuna "velhamdu lillâhi kezâlike" kelimesini eklemiştir. Ayrı bir rivayette: "Sübhânellâhi vebihamdihi velâilâheilellâh vallâhu ekber adede halkihi, veridâe nefsihi, vezinete arşihi veadede kelimâtihi."[366]

b) Hz. Peygamber'in bir kadına kısa ve öz bir zikir öğretmesi

3961. Ebu Davud, Tirmizî –hadise hasen demiştir- Nesâî, İbn Hibban –*Sahih* adlı eserinde- ve Hâkim –hadise sahih demiştir- Sa'd b. Ebî Vakkas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber ile beraber bir kadının yanına girdi. Kadının önünde hurma çekirdekleri veya taş çakılları vardı, onlarla tesbih çekiyordu. Hz. Peygamber, *'Bundan daha kolay ve daha hayırlı bir şey söyleyeyim mi?*

سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا خَلَقَ فِي السَّمَاءِ ، سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا خَلَقَ فِي الأَرْضِ ، وَسُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا بَيْنَ ذَلِكَ ، وَسُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا هُوَ خَالِقٌ ، وَاللهُ أَكْبَرُ مِثْلَ ذَلِكَ ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ مِثْلَ ذَلِكَ ، وَلا إِلَهَ إِلا اللهُ مِثْلَ ذَلِكَ ، وَلا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إِلا بِاللهِ مِثْلَ ذَلِكَ

"Sübhânallâhi adede mâ halaka fi's-semâi, Sübhânallâhi adede mâ halaka fi'l-ardı. Sübhânallâhi adede mâ beyne zâlik. Sübhânallâhi adede mâ hüve hâlik. Vallâhu ekber misle zâlik.

---

[365] Müslim, VIII, 83; Tirmizî, 3555; Nesâî, III, 77; İbn Mâce, 3808; Ebu Dâvud, 1503.
[366] Munzirî, *et-Terğib*, III, 98.

Velhamdülillâhi misle zâlik. Ve Lâ ilâhe illallâhu misle zâlik. Velâ havle velâ kuvvete illâ billahi misle zâlik' dedi. "[367]

c) Hz. Peygamber'in Ebu Ümâme'ye kısa ve öz zikirler öğretmesi

3962. Ahmed, İbn Ebî Dünya –lafız onundur- Nesâî, İbn Huzeyme ve İbn Hibban –*Sahih* adlı eserlerinde muhtasar şekilde- Hâkim –şayhanın şartı üzere sahihtir, demiştir- Ebu Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, dudaklarımı hareket ettirdiğimi gördü. Bana *'Ey Ebu Ümâme! Ne diyorsun?' dedi. Ben de 'Allah'ı zikrediyorum ya Resulallâh!' dedim. Hz. Peygamber, 'Gece ve gündüz yapacağın zikirlerden daha üstün, daha çok sevap getirecek bir zikir söyliyeyim mi?'* dedi. Ben de 'evet ya Resulallâh!' dedim. Hz. Peygamber de şöyle demesini istedi: ***"Sübhânallâhi adede mâ halak. Sübhanellâhi adede kulli şey. Sübhanellâhi mil'e mâ ahsâ kitabeh. Ve'l-hamdu lillahi adede mâ halak. Ve'l-hamdu lillâhi mil'e mâ halak ve'l-hamdu lillâhi mâ ahsâ kitabeh.*** "[368]

d) Hz. Peygamber'in, ashabından birinin söylediği kelimeleri yüceltmesi

3963. Ahmed, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber ile beraber bir halka şeklindeki cemaatte oturuyordum. Biri gelip Hz. Peygamber'e ve cemaate selam verdi. Adam, 'es-selâmu aleyküm ve rahmetullâh' dedi. Hz. Peygamber de '*Ve aleykümü's-selâm ve berekâtuhu'* dedi. Adam oturunca 'El-hamdülillâhi hamden kesîran, tayyiben, mübâraken fîhi kemâ yuhibbu Rabbunâ en-yuhmede ve yenbeğî lehu' dedi. Hz. Peygamber, *'Nefsim elinde olan zata and olsun ki, bu cümleleri yazmak için on melek birbiriyle yarıştı. Bunu nasıl yazacağını da bilemediler ve izzet sahibi*

---

[367] Ebu Davud, 1500; Tirmizî, 3568; Nesâî, Amelu'l-yevm, 3954; İbn Hibban, 837; Hâkim, Müstedrek, I, 548; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 99.

[368] Ahmed, *Müsned,* III, 158. Heysemî: İsnadında Leys b. Ebî Süleym var, kendisi sıka biridir; fakat ihtilata uğramıştır. Ebu İsrail el-Mülâî hasenu'l-hadîstir. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 94). *Mecma'u'z-zevâid*in hâmişinde İbn Hacer: Bilakis âlimlerin geneli zayıf olduğunu belirtmiş, bazısı ise hafızasının kötü ve hadislerinde iztirab olmasıyla beraber sadûk olduğunu söylemiştir.

olan Allâh'a götürdüler. Allâh (celle celâlühü) da 'bu sözcükleri, kulumun söylediği gibi yazın' dedi. "[369]

e) Hz. Ömer'in tesbih çeken birini gördüğünde ona söylediği

3964. İbn Ebî Şeybe, Sa'îd b. Cübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, birini tesbih çekerken gördü ve şöyle dedi: bu dediğinin makbul olması için şöyle demen gerekir:

سُبْحَانَ اللهِ مِلْءَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمِلْءَ مَا شَاءَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ ، وَيَقُولَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ مِلْءَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمِلْءَ مَا شَاءَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ ، وَيَقُولَ : اللهُ أَكْبَرُ مِلْءَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمِلْءَ مَا شَاءَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ.

"Sübhânallâhi mil'e's-semâvati ve mil'e mâ şâe min şey'in ba'dû. Elhamdülillâhi mil'e's-semâvâti vel-ardi ve mil'e mâ şâe min şey'in ba'dû. Allâh'u ekber mil'e's-semâvâti vel-ardi ve mil'e mâ şâe min şey'in ba'dû. "[370]

---

[369] Munzirî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadındaki raviler sıkadır. Nesâî ve İbn Hibban da –sahih adlı eserinde- rivayet etmiştir. Fakat onlar "mubâreken fîh" sözcüğünden sonra "kemâ yuhibbu rabbuna ve yerdâ (Rabbimizin sevip razı olduğu şekilde yazın)" şeklinde rivayet etmişler.

[370] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 210.

NAMAZLARDAN SONRA VE UYKU ESNASINDA YAPILAN ZİKİRLER

a) Hz. Peygamber'in, fakir olan sahabîlere sevap kazanacakları bir zikir öğretmesi

3965. Buhârî, Müslim –lafız onundur- Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Fakir Muhacirler, Hz. Peygamber'e gelip 'Malı mülkü olanlar, yüksek mertebe ve cenneti elde ederek bizi geçtiler' dedi. Hz. Peygamber, *'Neden böyle düşünüyorsunuz?'* dedi. Onlar da 'Çünkü onlar da biz gibi namaz kılıyor, onlar da bizim gibi oruç tutuyorlar. Fakat onlar tasadduk ediyor, biz ise tasadduk etmiyoruz, onlar köle azad ediyorlar; fakat biz etmiyoruz' dedi. Hz. Peygamber de *'Siz bir şey öğreteyim mi, bunu yaparsanız sizi geçenleri yetişir ve sizden sonra gelenleri de geçersiniz. Sizin yaptığınızı yapan müstesna kimse sizden daha faziletli olamaz'* dedi. Fakir olan sahabîler de 'Evet, ya Resulallâh' dedi. Hz. Peygamber de *'Her namazdan sonra otuz üçer defa sübhânellâh, el-Hamdulillah ve Allâhû ekber diyeceksiniz'* dedi. Ebu Sakih anlatıyor: Bir müddet sonra fakir Muhacirler tekrar Hz. Peygamber'e geldiler ve 'Malı mülkü olanlar, bize öğrettiğin bu şeyleri öğrendiler ve onlar da bizim gibi bunu da yapmaya başladılar' dedi. Bunun üzerinde Hz. Peygamber, *'Bu, Allâh'ın bir faziletidir, İstediğine verir'* dedi. Sümeyy adındaki râvi anlatıyor: Ailemden birine bu hadisi aktardım. Bana hata yapmışsın. Hz. Peygamber'in, *'otuz üç defa sübhânellah, otuz üç defa elhamdu lillah, otuz dört defa Allâh'u ekber diyeceksiniz'* dediğini söyledi. Ebû Sâlih'in yanına vardım ve ona bunu aktardım. Elimden tuttu ve şöyle dedi: 'Her birinden otuz üç defa olana kadar 'Allah'u ekber ve sübhânellâh ve'l-hamdu lillah, Allâh'u ekber ve sübhânellâh ve'l-hamdu lillah, Allâh'u ekber ve sübhânellâh ve'l-hamdu lillah' diyeceksin. '"

3966. Bu hadisi, Ebu Dâvud da rivayet etti, onun lafzı şöyledir: Ebu Hüreyre, Ebû Zerr'den şöyle rivayet ediyor: "Ya Resulallâh! Malı mülkü olanlar tüm mükâfatları alıp gittiler' dedi... Namazdan sonra otuz üç defa Allâh'u ekber, otuz üç defa el-Hamdu lillah, otuz üç defa sübhanellâh ve sonunda da lâilâheillellâhu vahdehu lâ şerîke leh lehu'l-mülkü ve lehu'l-hamdu vehuve alâ kulli şeyîn kadîr, diyeceksin. Günahların denizdeki köpük kadar dahi olsa hepsi affedilir. "

3967. Bu hadisi, Tirmizî –hadise hasen demiştir- ve Nesâî İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) rivayet etmiştir. Rivayetlerinde şöyle demişler: "Namaz kıldığınızda otuz üç defa Sübhânellâh, otuz üç defa el-Hamdulillah, otuz dört defa Allâh'u ekber ve onda lâilâheillellâh deyiniz. "[371]

b) Hz. Peygamber'in, Ebu Derdâ'ya bazı zikirler öğretmesi ve bunları namazdan sonra söylemesi

3968. Ahmed, Bezzar ve Taberânî birkaç isnadla Ümmü Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derdâ'ya bir adam misafir oldu. Ebu Derdâ, adam 'Kalacaksan lambayı yakalım, gidecekse bineğine yem verelim' dedi. Adam, 'Gideceğim' dedi. Ebu Derdâ dedi ki: 'Sana öyle bir azık vereceğim ki, ondan daha iyisi olsaydı onu sana verirdim. Bir gün Hz. Peygamber'e gittim ve 'Ya Resulallâh! Zenginler hem dünyayı, hem ahireti götürdüler. Onlar da biz gibi namaz kılıyor, onlar da bizim gibi oruç tutuyor; fakat onlar tasadduk ediyorlar, biz edemiyoruz' dedim. Hz. Peygamber, *'Seni öyle bir şeye yönlendireyim ki, onu yaparsa senden önde olan hiç kimse seni geçemeyecek ve senden geride olan hiç kimse de sana yetişmeyecektir. Ancak o da senin yaptığını yaparsa durum değişir. Her namazdan sonra otuz üç defa Sübhânellâh, otuz üç defa el-hamdulillah, otuz dört defa ise Allâh'u ekber demelisin'* dedi. "[372]

3969. Abdurrezzak ve İbn Zencûyeh Katâde'den mürsel şekilde şöyle rivayet etmektedir: "Mü'minlerin fakirlerinden bazı kimseler, 'Ya Resulallâh! mal mülk sahibi olanlar tüm mükâfatı alıp gittiler. Onlar tasadduk edebiliyor, biz ise edemiyoruz, onla infak edebiliyor, biz ise infak edemiyoruz' dedi. Hz. Peygamber, '*Şayet onların malları biribirne eklense semâya ulaşabilir mi?*' dedi. Onlar, 'Hayır ya Resulallâh' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Siz kökü yerde dalarlı semâda olan bir şey söyleyeyim mi? Her namazdan sonra on defa lâilâheilellâh vallâhu ekber ve sübhânellah ve'l-hamdulillah deyiniz.*

---

[371] Tirmizî, 410; Nesâî, III, 78; Munzirî, *et-Terğib*, III, 110. Bu hadisi, İbn Asâkir, Ebu Hureyre'den Ebu Davud'un rivayeti gibi aktarmıştır. (*Kenzu'l-ummâl*, III, 315). Buhârî –*Târîh*'inde- Tayâlisî ve İbn Asâkir Ebu Zerr'den buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, III, 315). Ali el-Muttakî: İsnadı hasendir. Bezzar ise hadisi İbn Ömer'den bayağı uzun şekilde rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 101).

[372] Ahmed, *Müsned*, V, 196; Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, IV, 3095. Heysemî: Taberânî'nin bir isnadındaki râvîler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 100).
Bu hadisi, Abdurrezzak da buna yakın şekilde rivayet etti ve şu eki yaptı: "Onlar da bizim gibi cihad ediyor ve farz namazlar kılıyor. " (*Musannef*, II, 3187; *Kenzu'l-ummâl*, I, 296).

Bu sözcüklerin kökü yerde dalları ise semadadır (yani mükâfatı çok fazladır)."[373]

c) Hz. Peygamber'in Hz. Ali'ye ve Hz. Fatıma'ya bir zikir öğretmesi ve bunu namazdan sonra ve uyumadan evvel söylemeleri

3970. Ahmed, Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, kızı Fatımayı Hz. Ali ile evlendirdiğinde ona nakışlı bir elbise, içi hurma lifleriyle dolu deriden bir yastık, iki değirmen taşı, su kabı ve iki torba verdi. Hz. Ali, bir gün Hz. Fatıma'ya 'Vallahi bu gün o kadar su çektim ki, göğsüm ağrıdı. Allâh, babana köle ihsan etmiştir. Git babandan iste de sana bir hizmetçi versin' dedi. Hz. Fatıma, 'Vallahi o kadar buğday öğüttüm ki, ellerim nasır bağladı' dedi. Hz. Fatıma, Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber, ona *'Yavrum! Neden geldin?'* dedi. Hz. Fatıma, 'Sana selam vereyim diye geldim' dedi. Hz. Peygamber'den istemeye haya etti ve istemeden geri döndü. Hz. Ali, kendisine 'Ne yaptın?' dedi. Hz. Fatıma, 'İstemekten utandım' dedi. Bu kez ikisi beraber Hz. Peygamber'e geldiler. Hz. Ali, 'Ya Resulallâh! And olsun ki bu gün o kadar su çektim ki, göğsüm ağrıdı' dedi. Hz. Fatıma da 'Un öğüte öğüte ellerim nasır bağladı. Allâh (celle celâlühü), sana köle ve bölük ihsan etti, bize bir hizmetçi verebilir misin?' dedi. Hz. Peygamber, *'vallahi Süffe ehlini bırakıp da size vermem. Açlıktan karınları katlanmış, onla infak edecek bir şey göremiyorum. Bu köleleri satıp parasını onlara infak edeceğim'* dedi. Geri dönüp evlerine gittiler. Hz. Peygamber, onların evine gelince baktı ki, bir kadife elbise içine giriyorlar, başlarını örtseler, ayakları dışarıda kalıyor. Ayaklarını örtseler, başları dışarıda kalıyordu. Hz. Peygamber'i görünce kalkmak için hareketlendik. Hz. Peygamber, *'Yerinizde kalın. Benden istediğinizden daha hayırlı bir şey söyleyeyim mi?'* dedi. Onlar da 'evet' dedi. Hz. Peygamber de *'Hz. Cibrîl'in bana öğrettiği bazı kelimelerdir. Her namazdan sonra on defa sübhânellâh deyin, on defa el-hamdulillah deyin, on defa da Allâh'u ekber deyin. Yatağınıza uzandığınızda ise otuz üç defa sübhânellah, otuz üç defa el-hamdulillah, otuz dört defa el-hamdulillah deyin'* dedi. Hz. Ali de 'Vallâhi Hz. Peygamber'den işittiğimizden itibaren hiç terk etmedik' dedi. İbnu'l-Kevvâ, 'Sıffîn Savaşında da mı terk etmedin' dedi. Hz. Ali, 'Allah sizi helak etsin ey Iraklılar! Sıffîn Savaşında da bu zikirleri bırakmadım' dedi. "[374]

---

[373] Abdurrezzak, *Musannef,* II, 3188; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 297.

[374] Ahmed, *Müsned,* I, 79. Munzirî: Bu hadisi, Ahmed rivayet etmiştir, lafız onundur. Hadisi, Buharî, Müslim, Ebu Davud, Tirmizî rivayet etmiştir. Bu siyakta bazı garebetler var. İsnadı

3971. İbn Ebî Şeybe, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Sizin için hizmetçiden daha hayırlı bir şeye yönlendireyim mi? Namazdan sonra otuz üç defa sübhânellâh, otuz üç defa elhamdulillah, otuz dört defa Allâh'u ekber deyin. Yatağınıza yattığınızda ise yüz defa söyleyin."*[875]

3972. Ahmed, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Fatıma (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e geldi ve hizmet etmekten şikayet etti ve 'Ya Resulallâh! Değirmen taşından dolayı ellerim nasır oldu. Bir öğütüyorum, bir de hamur olarak yoğuruyorum' dedi. Hz. Peygamber, kendisine şöyle dedi: *"Allah sana rızık verecekse o sana gelecektir. Seni bundan daha hayırlı bir şeye yönlendireyim. Yatağına uzandığında otuz üç defa sübhânellâh, otuz üç defa Allâh'u ekber, otuz dört defa elhamdulillah de! Toplam yüz olacaktır, İşte bu, hizmetçiden daha hayırlıdır. Sabah namazını kıldıktan sonra on defa* ***"La ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerike leh. Lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü yuhyî ve yümît, biyedihi'l-hayr ve hüve alâ külli şey'in kadîr"*** *dersin. On defa akşam namazından sonra dersin. Bunların her birini dediğinde on sevap yazılır, on günah da silinir. Bir kere bunları söylemek, İsmail'in evlatlarından birini azad etmektir. O gün işlenmiş hiçbir günah bu zikirlerin seviyesine ulaşmayacaktır. Ancak şirk koşar bu sevabı siler. Sabah ve akşam* ***"La ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerike leh"*** *demen seni sabahtan akşama kadar tüm kötü şeytanların şerrinden koruyacaktır."*[376]

d) Hz. Peygamber'in namazdan sonraki zikirleri

3973. Bezzar, Hz. Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, namaz kılınca şöyle derdi:

---

ceyyidd Ravileri ise sıkadır. Atâ sıka biridir. Hammad b. Seleme ise ihtilata uğramadan ondan işitmiştir. (Terğîb, III, 112). Bu hadisi, İbn Sa'd, Hz. Ali'den aynı lafızla rivayet etti. *(et-Tabakât,* VIII, 25). Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Abdurrezzak, Adenî, İbn Cerîr, Hâkim ve başkası Atâ b. Sâib←babası←Hz. Ali'den mutavvel şekilde rivayet etti. Nesâî ve İbn Mâce ise hadisin bir bölümünü rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* VIII, 66).

[375] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl.* Hz. Ali'den bu hadisi farklı tariklerle rivayet etmiştir.

[376] Ahmed, *Müsned,* VI, 298. Heysemî: Hadisi, Ahmed ve Taberânî daha kısa buna yakın lafızla rivayet etti. Hadiste Uve yerine "hiye tahrusuki (bu kelime seni koruyacaktır)" demiştir. Hadisin isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 108).

لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد يحيي ويميت وهو على كل شيء قدير اللهم لا مانع لما أعطيت ولا معطي لما منعت ولا ينفع ذا الجد منك الجد

'Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerike leh. Lehu'l-mülkü ve lehü'l-hamdü yuhyî ve yumît. Ve hüve alâ külli şey'in kadîr. Allâhümme lâ mânia limâ a'tayte, velâ mu'tiye limâ mena'te, velâ râdde gadayte, velâ yenfeu ze'l-ceddi mine'l-cedd!' derdi. "[377]

e) Sabah ve akşam zikirleri

3974. Ebu Davud ve Nesâî Benî Hâşim'in azatlısı Abdulhamid'den şöyle rivayet etmektedir: "Annesinin kendisine, O da Hz. Peygamber'in bir kızından anlattığına göre –Annesi Hz. Peygamber'in bir kızına hizmet ediyordu- Hz. Peygamber, ona şöyle söylemesini öğretiyordu: *Sabahladığında* ***'Sübhânellâh ve bi-hamdihi velâ kuvvete illâ billâh. Mâşâallah kâne, vemâ lemyeşe' lemyekun. A'lemu ennallâhe alâ külli şey'in kadîr. Ve ennallâhe kad ehâta biküllî şey'in ilma"*** *dersin. Kim, sabahladığında bunları söylerse akşama kadar Allâh'ın koruması altında olur. Kim, akşam vaktinde bunları söylerse sabahlayana kadar Allâh'ın korumasında olur.* "[378]

3975. *Ebu Dâvud, Ebu Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Kim, sabah ve akşam vaktinde yedi defa* 'Hasbiyallâhu la ilâhe illâ hüve, aleyhi tevekkeltü ve hüve Rabbu'l-arşi'l-azîm" derse Allâh, onun önemsediği her meseleyi çözecektir. Önemsediği şeyde haklı olsun, ister haksız olsun fark etmez. "[379]

---

[377] Bezzâr, *Keşfu'l-estâr*, IV, 3098. Heysemî: İsnadı hasendir. Bezzar, İbn Abbas'dan aynı şekilde rivayet etti; fakat rivayetinde "namazı kılıp gittikten sonra" ve "bi-yedihi'l-hayr" lafzını eklemiş, "yuhyî ve yumît" ve velâ râdde limâ kadayt" lafızları yoktur. Heysemî: Hadisi, Bezzar ve Taberânî rivayet etmiştir. Fakat "yuhyî ve yumît" lafzını eklemişler. İkisinin isnadı da hasendir. Taberânî, bu hadisi Muğîre'den (radıyallahu anh) Hz. Cabir'in hadisi gibi rivayet etti. Ancak rivayetinde "namazdan sonra" denmiş ve "vehuve hayyun lâ yemût bi-yedihi'l-hayr" lafzını eklemiştir. "Allâhumme lâ mânia" kısmı da yoktur. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Bu hadis, muhtasar şekilde Sahîh (Buhârî ve/veya Müslim)'de vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 103).

[378] Munzirî, muhtasaru's-sünen adlı eserinde: İsnadında meçhul bir kadın var. Bu hadisi, İbn Sunnî de rivayet etmiştir. (Tuhfetu'z-zâkirîn).

[379] Ebu Davud, 5081.

f) Pazarlarda ve gaflet yerlerinde Allâh'ı zikretmek

3976. Taberânî, İsmet'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Allah'a en sevimli amel, sebhatu'l-hadîs, en buğz ettiği amel ise tahriftir'* dedi. Biz de 'Ya Resulallâh! Sübhatu'l-hadîs ne demektir?' dedik. Hz. Peygamber, *'Halk konuşurken kişinin tesbih çekmesidir'* buyurdu. Biz 'Ya Resulallâh tahrif ne demektir?' dedik. Hz. Peygamber, *'Komşusu veya arkadaşı sorduğunda iyi durumda olmasına rağmen 'kötüyüm, işler kötü' diyen kimselerdir'* buyurdu. "[380]

3977. Ebu Nu'aym, Ebu İdris el-Havlânî'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Mu'âz (radıyallahu anh) dedi ki: "Devamlı konuşmaya dalan bir cemaat içinde oturduğunda onların gaflet içinde olduğunu gördüğünde sen Allâh'a daha fazla rağbet et. " Vâlid anlatıyor: Bu, Abdurrahman b. Yezid b. Cabir'e söylenince şöyle dedi: "Evet, doğrudur. Ebu Talha Hâkim b. Dinar, bana aktardığına göre sahabeler şöyle derdi: "Halkın gaflet içinde olduğunu görüp de Allâh'a rağbet etmen duanın makbul olacağının alametidir. "[381]

3978. İbn Ebî Dünya ve başkası Ebu Kılâbe'den şöyle rivayet etmektedir: "İki kişi çarşıda karşılaştı. Biri, diğerine 'Gel de halkın gaflet içinde olduğu sırada biz Allâh'tan mağfiret talep edelim' dedi ve o da yaptı. Bunlardan biri vefat etti, diğeri onu uykuda gördü ve arkadaşı, kendisine 'Hatırlıyor musun, çarşıda seninle karşılaşmıştık, Allâh o zaman bizi affetti' dedi. "[382]

---

[380] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVII, 496; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 193. Heysemî: İsnadında Fadl b. Muhtar var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 81).
[381] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 236.
[382] Munzirî, *et-Terğîb*, III, 191.

YOLCULUKTA YAPILAN ZİKİRLER

a) Hz. Peygamber'in hacca gitmek için develere binenlere zikir etmelerini emretmesi

3979. Ahmed ve Taberâqnî Ebu Lâs el-Huzâî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, hacca gitmek için bizi zekâttan gelen develere bindirdi. Biz, 'Ya Resulallâh! Bu develer bizi taşıyamaz düşüncesindeyiz' dedik. Hz. Peygamber, *'Her devenin hörgücünde şeytan vardır. Develere bindiğinizde Allâh'ın siz emrettiği gibi Allâh'ı zikredin. Sonra develeri kendi hizmetiniz için kullanın. Allâh'ın izniyle sizi taşıyacaklardır'* dedi. "[383]

b) İbn Abbas'ı arkasına oturttuğunda Hz. Peygamber'in ona sözü

3980. Ahmed, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, İbn Abbas'ı bineğinin arka kısmına oturttu. Hz. Peygamber, deveye tam binince üç defa tekbir, üç defa sübhanellâh ve bir defa lâilâheillellâh dedi. Sonra gülerek bana döndü ve *'Kim, deveye bindiğinde bu yaptığımı yaparsa şu an sana doğru güldüğüm gibi Allâh (celle celâlühü), gülerek onu karşılar'* dedi. "[384]

c) Hz. Peygamber'in terikesine bindirdiği birine binek kaydığında ne söyleyeceğini öğretmesi

3981. Taberânî, Ebu Muleyh b. Üsâme←babasından (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in terikesindeydim. Bineğin ayağı kaydı ve 'bunu şeytan yaptı' dedim. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Sakın 'şeytan yaptı' deme! Çünkü sen böyle deyince şeytan kibirlenir ve sonra 'be-*

---

[383] Ahmed, *Müsned,* IV, 221; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XXII, 837. Heysemî: Hadisi, Ahmed ve Taberânî birkaç isnadla rivayet etti. Bir isnadındaki raviler, Muhammed b. İshak müstesna sahih hadis ravileridir. Muhammed de (müdellis olsa da)hadisi bir isnada açıkça işittiğini söylemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 131). İbn Hacer, el-İsâbe adlı eserinde Ebû Lâs'ın terceme-i halinde şöyle demiştir: Hz. Peygamber'den hacca gitmek için zekat develerine binme hususunu rivayet etmiştir. Buharî, bir hadisini Sahîh'inde (II, 151) muallak olarak rivayet etmiştir. Beğavî ve başkası Ebu Sehl el-Huzaî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmiştir: Hz. Peygamber, bizi develere bindirdi..."

[384] Ahmed, *Müsned,* I, 330. Heysemî: İsnadında Ebu Bekr b. Ebî Meryem var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 131).

nim kuvvetimle böyle oldu' der. Bindiğinde 'bismillâh' söyle ki, şeytan sinek gibi küçük olsun. '[885]

d) Hz. Peygamber'in yüksek bir yere çıkınca ve sahabenin bir yerde konakladığında sözü

3982. Ahmed, Ebu Ya'lâ Hz. Enes b. Malik'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, 'yüksek bir tepeye çıkınca **'Ey Allâh'ım senin onurun, her onurun üstündedir. Her hal üzere sana hamd olsun'** dedi. "[386]

3983. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Bir yere gittiğimizde bineklerimize binip yola çıkana kadar tesbih çekerdik. " Şu'be: "Dil ile tesbih çekerlerdi" dedi. "[387]

e) İbn Mes'ûd'un evinde çıktığında söylediği

3984. Taberânî, Avf'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh), evinden çıktığında "Bismillâhi, tevekkeltü alallâhi. Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh" derdi. Muhammed b. Ka'b el-Kurazî: Bu husus, Kur'ân'da şu ayette belirtilmiştir: **"Bineklere bismilâh diyerek binin"** (Hûd: 41). Ayrıca "Allah'a tevekkül ettik" derdi. [388]

---

[385] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, I, 516. Heysemî: İsnadındaki raviler Muhammed b. Hümrân müstesna sahih hadis ravileridir. Muhammed de sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 132). Ahmed, bu hadisi birkaç isnadla Ebu Temîm el-Hüceymî←Hz. Peygamber'in terikesine binen sahabîden şöyle rivayet etmiştir: Ben, bir merkeb üzerinde Hz. Peygamber'in terikesine binmiştim. Merkebin ayağı kaydı..." Onun rivayetinde "Şeytan, 'kendi gücümle merkebin ayağını kaydırdım' diyecektir. Bismillah dediğinde şeytanın nefsi aşağışalacak ve sinekten daha küçük olacaktır. " İsnadındaki ravilerin hepsi sahih hadis ravileridir.

[386] Ahmed, III, 127; Ebu Ya'lâ, VII, 4297. Heysemî: İsnadında Ziyad eNümeyrî var. Zayıf olmasına rağmen tevsik edilmiş biridir. Diğer raviler de sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 133).

[387] Heysemî: İsnadı ceyyiddir. Cihadda zikir konuları hakkında bazı kıssalar geçti.

[388] Heysemî: Hadisi, Taberânî mevkuf olarak munkatı şekilde rivayet etti. İsnadında Mes'ûdî var, ihtilata uğramış biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 129).

HZ. PEYGAMBER'E SALAT GETİRMEK

a) Hz. Übeyy b. Ka'b'ın Hz. Peygamber'e salat getirmesi

3985. Ahmed, İbn Menî, Rûyânî, Hâkim, Beyhakî –*Şu'abu'l-îmân* adlı eserinde- Sa'îd b. Mansur ve Abd b. Humeyd Übeyy b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Gecenin üçte ikisi geçince Hz. Peygamber kalkar ve *'Ey insanlar! Allâh'ı zikredin, Allâh'ı zikredin. Râcife (birinci sûr) geldi, bunun peşinden ikinci sûra da üflenecektir. Ölüm, içindeki dehşetle gelip çatmıştır'* derdi. Ben de 'Ya Resulallâh! Ben sana çok salât (dua) ediyorum. Sana ne kadar salât getireyim?' dedi. Hz. Peygamber, *'Dilediğin kadar'* dedi. Ben de 'Dualarımın dörte birini sana ayırsam?' dedim, Hz. Peygamber, *'Dilediğin kadar yap, ne kadar çok yaparsan senin için o kadar iyi olur'* dedi. Ben, 'Dualarımın yarısını sana ayırsam?' dedim. Hz. Peygamber, *'Ne kadar istersen yap; fakat ne kadar çok yapsan senin için o kadar daha iyi olur'* dedi. Ben, 'Üçte ikisini sana ayırsam?' dedim. Hz. Peygamber, *'Ne kadar istersen; fakat fazla yaparsan senin için daha iyi olur'* dedi. Ben de 'Tüm dualarımı sana ayıracağım' dedim. Hz. Peygamber de *'Öyle yaparsan tüm sıkıntıların gider ve günahların bağışlanır'* dedi. "[389]

b) Hz. Peygamber'in, Abdurrahman b. Avf'la kıssası ve salatın fazileti hakkında sözü

3986. Ebu Ya'lâ, -lafız ona aitti- ve İbn Ebî Dünya Abdurrahman b. Avf'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ashabdan dört veya beş kişi gece ve gündüz ihtiyaçlarını karşılamak için Hz. Peygamber'den hiç ayrılmazdı. Hz. Peygamber'e gittiğimde evden çıkmıştı, ben de onun peşine takıldım. Önde gelenlerden birinin bahçesine girdi. Namaz kıldı, secdeye kapandı, secdede çok kaldı. Ben de endişelendim ve ağlamaya başladım. Hz. Peygamber'in ruhunu kabzettiğini düşündüm. Hz. Peygamber, başını secdeden kaldırdı, beni çağırdı ve *'Neyin var?'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Secdede çok kaldın, ben de Allâh, ruhunu kabzetti, artık seni göremeyeceğim sandım' dedim. Hz. Peygamber, *'Beni ümmetimle imtihan ettiğinden dolayı Rabbime şükür secdesi*

---

[389] Ahmed, *Müsned,* V, 136; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 215. Ali el-Muttakî, İbn Menî'in rivayeti için "hasen hadis" demiştir. Bu hadisi, Tirmizî de rivayet etmiş, hadis için "hasen ve/veya sahih" demiştir. Hâkim de hadise sahih demiştir. (Terğîb, III, 161). Taberânî, hadisi hasen bir isnadla rivayet etmiştir. (*Et-Terğîb,* III, 161). Ebu Nu'aym ise hadisi Hiban b. Munkiz'den muhtasar ve sonunu da ksaltarak rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 215).

yaptım. Ümmetim içinde kim, bana salât ederse onun hanesine on sevap yazılır, on günah da silinir' dedi. "[390]

3987. Bu hadisi, Ahmed ve Hâkim Abdurrahman'dan bu meâl'de rivayet etti; fakat onların rivayetinde şöyle denmiştir: Hz. Cibrîl, bana dedi ki: Seni müjdeleyeyim mi? Allâh (celle celâlühü) şöyle buyurdu: "Kim, sana salât ve selam getirirse ben de ona salat ve selam (rahmet) ederim. "[391]

c) Hz. Peygamber'in salatın fazileti hakkında sözü

3988. Ahmed ve Nesâî Ebu Talha el-Ensârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün sabahladığında çok mutlu ve yüzünde bir neşe vardı. Ashab, 'Ya Resulallâh! Bu gün mutlu ve yüzünde bir neşe ile sabahladın' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Evet, Rabbimden bir melek geldi ve 'Ümmetin içinde kim, sana salât ederse Allâh (celle celâlühü), ona on iyilik yazar, on günahını da siler ve on derecesini yükseltir, ayrıca Allâh da ona o kadar salât (rahmet) eder' dedi.* "[392]

3989. Hâkim, -hadise sahih demiştir- Kâb b. Ucra'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, 'Minberin yanına gelin' dedi. Biz de yanına geldik. Hz. Peygamber, bir basamağa çıkınca 'Âmîn' dedi. İkinci basamağa çıkınca yine 'Âmîn' dedi. Üçüncü basamağa çıkınca tekrar 'Âmîn' dedi. Hz. Peygamber, minberden inince 'Ya Resulallâh! Bu gün bir şey dediğini işittik, bundan önce hiç işitmemiştik' dedik. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*(Birinci basamağa çıkınca) Hz. Cibrîl, bana gözüktü ve 'Ramazan ayına yetişip de günahları bağışlanmayan Allâh'ın rahmetinden uzak olsun' dedi, ben de 'âmîn' dedim. İkinci basamağa çıkınca 'Yanında ismin anılıp da sana salat getirmeyen Allâh'ın rahmetinden uzak olsun' dedi, ben de 'âmîn' dedim. Üçüncü basamağa çıktığımda ise 'anne-babasından ikisi veya biri yaşlanıp da cennete giremeyen Allâh'ın rahmetinden uzak olsun' dedi. Ben de 'âmîn' dedim.* "[393]

---

[390] Ebu Ya'lâ, II, 858.

[391] Bir rivayette şöyle ek yapılmıştır: "Ben, Allah'a şükür secdesi yaptım. " Hâkim, hadis için "Sahih" demiştir. (Terğîb, III, 155). Munzirî, "Ebu Ya'lâ ve İbn Ebî Dünya'nın isnadında Musa b. Ubeyde er-Rabezî var" demiştir. Heysemî, onun zayıf olduğunu belirtmiştir.

[392] Ahmed, IV, 44; Nesâî, III, 44; İbn Hibban, Sahîh, 915; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, V, 4718, 4719; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 157; Abdurrezzak, *Musannef*, II, 216; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 216. Bu hadisin birçok tariki ve lafzı vardır.

[393] Hâkim, Müstedrek, III, 153. Bu hadisi, İbn Hibbân, Sahîh adlı eserinde Malik b. Huveyris'den, Bezzar ve Taberânî Abdullah b. Haris b. Cez' ez-Zübeydî'den (radıyallahu anh),

d) Hz. Peygamber'in "insanların en cimrisi, ismim alınıp da salat getirmeyendir" sözü

3990. İbn Ebî Âsım, *Salât* adlı eserinde Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün çıkıp Hz. Peygamber'e geldim. Hz. Peygamber, *'İnsanların en cimrisi kim olduğunu söyleyeyim mi?'* dedi. Ashabı da 'Evet, ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber de *'İsmim anılıp da bana salat getirmeyen en cimri insandır'* dedi. "[394]

e) Hz. Peygamber'in, ashabına nasıl namaz kılacağını öğretmesi

3991. Mâlik, İbn Ebî Şeybe Müslim, İbn Mâce'nin dışındaki sünen müellifleri, Abdurrezzak ve Abd b. Humeyd Ebu Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bize geldi ve bizle beraber Sa'd b. Ubâde'nin meclisinde oturdu. Beşîr b. Sa'd –Ebu Nu'mân b. Beşir'dir- Hz. Peygamber'e 'Allah, sana salât getirmemizi emretti, sana nasıl salat getirelim ya resulallâh' dedi. Hz. Peygamber sustu, keşke hiç sormasaydı, dedik. Akabinde Hz. Peygamber şöyle salât getirmemizi söyledi:

اللهم صل على محمد وعلى آل محمد كما صليت على إبراهيم وبارك على محمد وعلى آل محمد كما باركت على إبراهيم في العالمين إنك حميد مجيد والسلام كما علمتم

'Ey Allâh'ım! İbrahîm'e salât ettiğin gibi Muhammed'e ve ailesine salât (rahmet) et! Âlem içinde İbrahim'e mübarek kıldığın gibi Muhammed'i ve ailesini de mubarek kıl. Sen, hamd edilen, yüce bir zatsın. Selam da bildiğiniz gibi aynı şekildedir. "[395]

İbn Huzeyme ve İbn Hibban Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh), Taberânî ise İbn Abbas'dan buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (Munzirî, *et-Terğib*, III, 96). Taberânî, ayrıca Hz. Ka2b'dan rivayet etmiş, isnadındaki raviler Heysemî'nin dediği gibi sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 166). İmam Malik'in hadisinde İmran b. Eban var. İbn Hibban kendisine sıka demiş, birçok kişi ise zayıf demiştir. İbn Hibban da bu tarikle hadisi rivayet etmiştir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 166).

394 Munzirî, *et-Terğib*, III, 170.

395 Mâlik, *Muvatta*, 120; Müslim, II, 16; Ebu Davud, 980; Tirmizî, 3220; Nesâî, III, 45; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 217.

f) İbn Mes'ûd'un Hz. Peygamber'e salat getirmeyi öğretmesi

3992. İbn Mâce, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) mevkuf olarak hasen bir isnadla şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber'e salat getirdiğinizde güzel şekilde salat getirin. Bilmezsiniz belki de bu yaptığınız salat Allâh'a arz edilir. Halk da 'Nasıl salât getireceğimizi bize öğret' dedi. İbn Mes'ûd da şöyle demelerini söyledi:

اللهم اجعل صلواتك ورحمتك وبركاتك على سيد المرسلين، وإمام المتقين وخاتم النبيين محمد عبدك ورسولك إمام الخير، وقائد الخير رسول الرحمة، اللهم ابعثه مقاما محمودا، يغبطه فيه الأولون والآخرون، اللهم صل على محمد وعلى آل محمد، كما صليت على إبراهيم إنك حميد مجيد اللهم بارك على محمد وعلى آل محمد، كما باركت على إبراهيم إنك حميد مجيد

Ey Allâh'ım! Salatını, rahmetini ve bereketini peygamber'in efendisi, muttekîlerin imamı, peygamberlerin sonuncusu, kulun, elçin, hayır imamı, hayrın komutanı, rahmet peygamber'i Hz. Muhammed'in üzerine kıl. Ey Allâh'ım! Onu önce yaşayanların ve sonra gelenlerin gıpta edeceği makam-ı mahmuda eriştir, ey Allâh'ım! Hz. İbrahim'e ve âilesine salat ettiğin gibi Muhammed'e ve ailesine salat et. Ey Allâh'ım Hz. İbrahim'i ve ailesini mübarek kıldığın gibi Hz. Muhammed ve ailesini mübarek kıl. Sen, kendisine hamd edilen, yüce bir zatsın. "[396]

g) Hz. Ebu Bekr'in ve Hz. Ömer'in Hz. Peygamber'e salat getirme hususundaki sözü

3993. Hâtîb ve Esbehânî Ebu Bekr Sıddîk'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e salât getirmek, suyun ateşi imha etmesinden daha hızlı şekilde günahları imha eder. Hz. Peygamber'e selam getirmek ise güzel azad etmekten daha faziletlidir. Hz. Peygamber'i sevmek, insanları azad etmekten (veya Allâh yolunda cihad etmekten) daha faziletlidir."[397]

---

[396] İbn Mâce, Sünen, 906. Munzirî, *et-Terğib*, III, 165. Daha önce Hz. Ali'nin halka nasıl salat getirdiini öğretmişti.

[397] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 213.

3994. Tirmizî, Ömer b. Hattab'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Dua, gök ve yer arasında durmaktadır. Hz. Peygamber'e salat etmeden dua Allâh'a yükselmemektedir."[398]

3995. İbn Râhûyeh, sahih bir isnadla Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Bana aktarıldığına göre dua, gök ve yer arasında durur..."

3996. Ruhâvî, Hz. Ömer'den: "Duaların hepsi semanın altında Hz. Peygamber'e salât getirilene kadar engellenir. Salat edildiğinde dua da (Allah'a) yükselir."[399]

h) Hz. Ali'nin ve İbn Abbas'ın Hz. Peygamber'e salat hususunda sözü

3997. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Ali'den mevkuf olarak şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e salat getirilene kadar tüm dualar engellenir (Allah'a yükselmez).[400]

3998. Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Kim, Hz. Peygamber'e Cuma günü yüz defa salat getirirse Kıyamet günü yüzünde bir nur olduğu halde gelir. İnsanlar, onu görünce hayretler içinde 'Bu adam, ne amel işlemiş acaba' diyeceklerdir."[401]

3999. Abdurrezzak, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Salât sadece Peygamberlere yapılır."[402]

4000. Taberânî, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber hariç hiç kimsenin başka birine salât getirmesi uygun düşmez."[403]

---

[398] Tirmizî, 486.

[399] Bu hadisi, Deylemî, Abdulkadir er-Rehâvî, el-Erba'în adlı eserinde Hz. Ömer'den merfu şekilde Tirmizî'nin siyakına uygun rivayet edtmiş ve şöyle demiştir: Hz. Ömer'den bu hadis mevkug olarak da rivayet edilmiş, mefkuf olması, merfu olmasından daha sahihtir. Hafız Irakî: Bu hadis, mevkuf da olsa bu gibi hadisler içtihad yönünden söylenemeyen konulardır. Bunlar sadece vahye bağlıdır. Ondan dolayı bu hadis, merfu hükmündedir. Nasıl ki, bunu hadis ve usul ehli bir cemaat söylemiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 213).

[400] Munzirî, *et-Terğîb* adlı eserinde: İsnadındaki raviler sıkadır. Bazısı merfu şekilde rivayet etmişse de asahh olan mefkuf olmasıdır. Bu hadisi, Beyhakî, Şu'abu'l-îmân adlı eserinde, Ubeydullah el-Ayşî hadisinde ve Abdulkadir er-Rehâvî el-Erbaîn adlı eserinde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 214).

[401] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 3990.

[402] Abdurrezzak, *Musannef*, II, 3119; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 216.

[403] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XI, 11813. Heysemî: Taberânî hadisi mevkuf şekilde rivayet etti. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 167).

ALLAH'TAN MAĞFİRET TALEB ETMEK

a) Hz. Peygamber'in istiğfar taleb etmesi

4001. Ebu Davud ve Tirmizî İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir mecliste Hz. Peygamber'in yüz defa "*Rabbiğfirlî ve tüb aleyye inneke ente't-tevvâbu'rrahim (Ya Rabbi! Beni bağışla, tövbemi kabul et, sen, çok tövbeleri kabul eden ve çok merhametlisin).* "[404]

b) Hz. Huzeyfe, dilinin keskin (kırıcı) olduğunu söylediğinde Hz. Peygamber'in sözü

4002. Ebu Nu'aym, Hz. Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e dilimin keskin olduğunu söyledim. Hz. Peygamber de *'İstiğfar ile aran nasıl? Ben günde yüz defa Allâh'a istiğfar ederim'* dedi. "[405]

4003. Ebu Nu'aym, ayrı bir rivayette Hz. Huzeyfe'den şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber'e geldim ve 'Ya Resulallâh! Ailemi inciten bir dilim var. Allâh'ın beni cehenneme koyacağından korkuyorum' dedi..."

c) Hz. Peygamber'in günde yetmiş defa istiğfar talep etmesi

4004. İbn Ebî Dünya, Beyhakî ve Esbehânî Hz. Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir yolculukta *'Allah'tan mağfiret talep edin!* dedi. Biz de Allâh'tan mağfiret talep ettik. Hz. Peygamber, *'Yetmişe tamamlayın'* dedi. Biz de yetmiş defa istiğfar talep ettik. Hz. Peygamber, *'Erkek ve bayan günde yetmiş defa istiğfar talep etse Allâh (celle celâlühü), onun yedi yüz günahını affedecektir. Günde yedi yüz günahtan daha fazla günah işleyenin hayatı heba olmuştur'* dedi. "[406]

d) Hz. Ali'nin Hz. Peygamberle beraber Harre tarafında istiğfar talep etmesi ve gülmesi

4005. İbn Ebî Şeybe ve İbn Menî –hadise sahih demiştir- Ali b. Rabîa'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, beni terikesine bindirip Harre tarafına götürdü. Sonra başını semaya doğru kaldırdı ve 'Ey Allâh'ım günah-

---

[404] Ebu Dâvud, 1516; Tirmizî, 3434.

[405] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 276. Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe Hz. Huzeyfe'den bu şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 212).

[406] Esbehânî, *Hilyetu'l-evliyâ*, III, 109. Munzirî, *et-Terğib*, III, 131. Bu hadisi, İbn Neccar aynı lafızla rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 212).

larımı bağışla! Senden başkası günahları affetmez' diye dua etti. Sonra bana baktı ve güldü. Ben de 'Ey mü'minlerin emiri! Rabbinden istiğfar talep ettin, sonra da bana dönüp güldün?' dedim. Hz. Ali dedi ki: Hz. Peygamber, beni terikesine bindirip Harre kısmına getirdi, sonra başını semaya çevirip *'Ey Allâh'ım günahlarımı bağışla! Senden başkası günahları affetmez'* diye dua etti. Akabinde bana iltifat edip güldü. Ben de 'Ya Resulallâh! Rabbinden istiğfar talep ettin, sonra da bana bakıp güldün?' dedim. Hz. Peygamber de *'Kulun Allâh'tan başka günahları affeden kimsenin olmadığını bilmesi onu mutlu ettiğinden dolayı güldü, ben de ondan dolayı güldüm'* dedi. "[407]

e) Ebu Hüreyre'nin Hz. Peygamber'in çok istiğfar ettiğine dair sözü

4006. Ebu Ya'lâ ve İbn Asâkir Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den sonra onun kadar Allâh'tan istiğfar taleb eden, ona tövbe eden kimse göremedim. "[408]

f) Hz. Peygamber'in, günahları çok olan birine istiğfar etmeyi öğretmesi

4007. Hâkim, Muhammed b. Abdillah b. Muhammed b. Cabir b. Abdillah←babası←dedesinden şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'e gelip 'Vay benim günahlarıma, vay benim işlediğim günahlara!' dedi. Bunu iki veya üç defa söyledi. Hz. Peygamber de ona şöyle demesini söyledi: *'Ey Allâh'ım! Mağfiretin, günahlarımdan daha geniştir, rahmetin benim amelimden daha ümit vericidir. '* Adam bunu söyledi, Hz. Peygamber de '*Bir daha tekrar et!'* dedi. Adam da tekrar etti. Sonra bir daha tekrar etmesini söyledi, o da tekrar etti. Akabinde *'Kalk, Allâh, günahlarını afetti'* dedi. "[409]

g) Hz. Ömer'in, Hz. Ali'nin Ebu Derdâ'nın istiğfar etmeye teşvik etmesi

4008. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde ve Hennâd Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, birinin 'Allah'tan mağfiret dilerim, ona tövbe

---

[407] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 284; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 211.

[408] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 212.

[409] Hâkim, Müstedrek, I, 543. Hâkim: Hadisin ravileri, Medinelilerdir. Hiç biri hakkında cerh bilinmiyor. " (Terğîb, III, 132).

ederim' dediğini duyunca 'Yazıklar olsun! Onun kardeşini olan 'Ey Allâh'ım beni bağışla, tövbemi kabul et!' de demelisin' dedi. "[410]

4009. Dîneverî, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, 'Kurtuluş reçetesi yanında olup da helak olana şaşarım' dedi. Kendisine 'Kurtuluş reçetesi nedir?' diye sorulunca 'İstiğfar etmektir' dedi. "[411]

4010. İbn Ebî Şeybe, Ebu Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Amel defterinde az istiğfar görene müjdeler olsun. "[412]

h) İbn Mes'ûd'un istiğfar hususunda sözü

4011. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan mevkuf şekilde şöyle rivayet etmiştir: "Kişi, üç defa 'Kendisinden başka ilah olmayan, hayy ve her şeyi idare eden Allâh'tan mağfiret talep ediyorum, ona tövbe ediyorum' derse tüm günahları affedilir. Savaştan kaçacak kadar büyük günah da işlemiş olsa. "[413]

4012. Hâkim, Abdullah b. Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Şayet işlediğim günahları bilseydiniz iki kişi dahi peşimden gelmez ve başıma toprak atardınız. Allâh'ın günahlarımı afetsin de isterse halka bana tezek oğlu Abdullah desin. "[414]

ı) Ebu Hüreyre ve Berrâ b. Âzib'in istiğfar hakkında sözü

4013. Ebu Nu'aym, Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ben, günde 12 bin defa Allâh'tan mağfiret talep ediyorum, ona tövbe ediyorum. Bu ne kadar dinime bağlı olduğumun (veya günahlarımın ne kadar çok olduğunun) göstergesidir. "[415]

4014. Hâkim, mevkuf şekilde Hz. Berrâ'dan şöyle rivayet etmektedir: " Bir adam, "Ey Ebû Umâre! 'Elinizle kendinizi tehlikeye atmayın' ayetinden kastedilen, düşmanla karşılaşıp şehid olana kadar cihad eden midir?" dedi. Hz. Berrâ, 'hayır, bu ayette kastedilen kişi, günah işleyip 'Allah'tan mağfiret talep etmeyen kimsedir' dedi. "[416]

---

[410] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 211.
[411] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 3965.
[412] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 298; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 212.
[413] Heysemî: İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 210).
[414] Hâkim, Müstedrek, III, 316. Hâkim ve Zehebî hadise sahih demiştir.
[415] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 383; İbn Cevzî *Sıfatu's-safve*, I, 288.
[416] Hâkim, II, 275. Hâkim: Şeyhanın şartı üzere sahihtir. Munzirî, *et-Terğîb*, III, 132.

ZİKİR OLARAK KABUL EDİLEN ŞEYLER

i) Hz. Peygamber'in Allâh için biribirni sevenler hakkında sözü

4015. Taberânî, hasen bir isnadla Ebu Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Allah, kıyamet günü yüzlerinde nur, mercan yataklar üzerinde bulunan cemaatları diriltecektir. İnsanlar, onlara gıpta edecektir. Bunlar, peygamber ve şehidler değildir'* dedi. Bir göçebe dizleri üzere çöktü ve 'Ya Resulallâh! Onları anlat da kim olduklarını bilelim' dedi. Hz. Peygamber, *'Farklı kabilelerden ve farklı memleketlerden olup Allâh için birbirini sevip Allâh'ı zikretmek için toplanan ve Allâh'ı anan kimselerdir'* buyurdu. "

4016. Taberânî, Amr b. Abese'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: *'Rahman'ın sağında –iki eli de sağdır- bazı kimseler var, bunlar ne peygamber ne de şehidlerdir. Yüzlerinde nur, bakanların gözlerini kamaştırır. Onları peygamber ve şehidler dahi onların yerini ve Allâh'a yakınlıklarını gıpta eder' dedi. 'Ya Resulallâh! Bunlar kimlerdir?' diye soruldu. Hz. Peygamber, 'Bunlar farklı kabilelerden olup da toplanan ve Allâh'ı zikreden kimselerdir. Halkın iyi hurmaları seçtiği gibi sözün en güzelini seçen kimselerdir.* '"[417]

j) Sahabe oturup cahiliye dönemini zikredip iman nimetinden bahsedince Hz. Peygamber'in onlara sözü

4017. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ashabının yanına varınca onların konuştuğunu gördü. Sahabe, 'Cahiliyye döneminde olanları ve Allâh'ın, bizi sapıklıktan hidayete erdirmesi hususunda sohbet ediyorduk' dedi. Hz. Peygamber, çok mutlu oldu ve *'Çok güzel ettiniz, böyle yapın'* dedi."[418]

---

[417] İsnadı idare eder (mukaribdir), bir beis yoktur. (*Et-Terğib*, III, 66). Heysemî Amr b. Abese'nin hadisi için "Hadisi, Taberânî rivayet etmiş, isnadındaki raviler tevsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 77).

[418] Heysemî: İsnadında Mubarek b. Fadâle var. Birçok kişi kendisine zayıf dese de bazısı tarafından tevsik de edilmiştir. Diğer râvîler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 80).

k) İbn Abbas'ın ve Hz. Âişe'nin Hz. Ömer'in Allâh'ı zikretmesi hususunda sözü ve Hz. Âişe'nin Hz. Peygamber'e salat getirme hususunda sözü

4018. İbn Asâkir, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'den çok bahsedin, çünkü ondan bahsedilince adalet akla gelir. Adalet hatırlanınca Allâh zikredilmiş olur."[419]

4019. İbn Asâkir, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Oturduğunuz meclisleri, Peygamber'e salat getirerek ve Ömer b. Hattab'ı anarak süsleyin."[420]

---

[419] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 391.
[420] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 394.

ALLAH'I ZİKRETMENİN FAYDASI VE BUNUN HAKIKATI

a) Hz. Peygamber'in, Allâh'ın evliyaları hakkında sözü

4020. Bezzar, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, 'Ya Resulallâh! Allâh'ın evliyaları (dostları) kimlerdir?' dedi. Hz. Peygamber, *'Görüldüklerinde Allâh'ı hatırlatan kimselerdir'* buyurdu. "[421]

b) Hz. Peygamber'in, Hz. Hanzala ve Ebu Hüreyre hakkında sözü

4021. Hasan b. Süfyan ve Ebu Nu'aym Kâtip Hanzala el-Üseydî'den şöyle rivayet etmektedir: -Hz. Hanzala, Hz. Peygamber'in kâtibiydi- Hz. Peygamber'in yanında bulunuyorduk, bize öyle cennet ve cehennemden bahsetti ki, gördük gibi olduk. Ailemin ve çocuklarımın yanına vardım, eşim ve çocuklarımın yanına vardığımda ise oynayıp gülüyordum. Bunu, Hz. Peygamber'e söyledim. (Hadis daha önce cennet ve cehenneme iman bahsinde zikredilmişti). Sonunda şöyle denmiştir: *'Ey Hanzala! Ailelerinizin yanında da huzurumda olduğunuz gibi olsanız melekler, yatakta ve yollarda sizle müsafaha edecektir. Ey Hanzala! İnsan her zaman aynı değildir, saatleri farklıdır.* '"

4022. Tayâlisî ve Ebu Nu'aym şöyle rivayet etmektedir: *"Şayet siz, normal hayatta benim huzurumda olduğunuz gibi olsanız melekler kanatlarıyla size gölge yapar.* '[422]

4023. İbn Neccar, Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ya Resulallâh! Senin huzurunda olduğumuz sırada kalplerimiz hüşu içinde oluyor, dünyayı takmaz oluyoruz, ahireti önemsiyoruz' dedim. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *"Yanımdan gittiğinizde huzurumda olduğunuz gibi olsanız melekler sizi ziyaret eder ve yollarda sizle müsafahalaşırdı. Günah işlememiş olsaydınız, Allâh (celle celâlühü), sizin yerine günah işleyen bir topluluk getirirdi. Onların günahları semaya yetişecek kadar çok olurdu, sonra onlar Allâh'tan mağfiret talep ederdi, Allâh da onların günahlarını affederdi, onların işledikleri günahları hiç umursamazdı.* '[423]

---

[421] Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* IV, 3626. Heysemî: Hadisi, Bezzar, hocası Ali b. Harb er-Razî'den rivayet etmiş, onun hakkında bilgim yok, diğer raviler ise tavsik edilmiş kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 78).

[422] Tayâlisî, *Müsned,* 1345. Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 100.

[423] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 101.

c) İbn Ömer'in, Allâh'ı görüyor gibi tavaf etmesi

4024. Ebu Nu'aym, Urve b. Zübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Ömer'in kızını istemek için kendisine gittim. O sırada tavaf yapıyorduk, bana hiçbir cevap vermedi. Kendi kendime 'Şayet razı olsaydı, bana cevap verirdi. And olsun ki, bir daha ona bir kelime etmeyeceğim' dedim. İbn Ömer, benden evvel Medine'ye döndü. Medine'ye vardığımda Mescid-i Nebevî'ye gittim, kendisine selam verdim ve üzerimde olan hakkını ona ödedim. Yanına vardığımda merhabalaştı ve 'Ne zaman geldin?' dedi. Ben de 'Yeni geldim' dedim. İbn Ömer, 'Tavaf ederken kızım Sevde bt. Abdillah'tan bahsettin. Orda değil de başka yerde de söyleyebilirdin. Çünkü orda Allâh'ı görüyor gibi tavaf yapıyorduk' dedi. Ben de 'Orda demem takdir edilmişti' dedim. İbn Ömer, 'Bu gün ne düşünüyorsun, halen istiyor musun?' dedi. Ben de 'evet, öncekinden daha da çok istiyorum' dedim. İbn Ömer, oğlu Sâlim ve Abdullah'ı çağırdı, sonra da kızını benimle evlendirdi. "[424]

[424] İbn Sa'd, hadisi Nâfi'den ziyade ile bu meâlde rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, IV, 167).

GİZLİ ZİKİR VE AÇIK ZİKİR

a) Hz. Peygamber'in gizli zikrin fazileti hakkında sözü

4025. Ebu Ya'lâ, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, misvak kullandıktan sonra kılınan namazı, misvaksız namazdan yetmiş kat daha faziletli görürdü. Hz. Peygamber, *'Kimsenin duymadığı gizli zikir, normal zikirden yetmiş kat daha faziletlidir. Kıyamet günü olunca Allâh, halkı hesaba çekmek için toplar. Kiramen kâtibîn, tuttukları notları getirir. Allâh, onlara 'kulun yaptığı başka bir şeyi kaldı mı?' diye soracak, onlar da 'Ya Rabbî! Bildiğimiz ve tuttuğumuz notlara göre bir şey kalmadı, her şeyi yazdık' diyecektir. Akabinde Allâh azze ve celle, kuluna 'senin gizli yaptığın bir şey var, sen de nasıl mükâfatı olduğunu bilmiyorsun, onun mükâfatını ben vereceğim. ' diyecektir. Bu, gizli yaptığın zikirdir. '*"[425]

b) Zikir ederken sesini yükselten bir adamın defnedilmesi ve Abdullah'ın Zû'l-bicâdeyn'i defnetmesi

4026. Ebu Davud, Hz. Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bakî mezarlığında bir ateş gördük, yanına vardık, baktık ki, Hz. Peygamber, kabrin içinde *'Bana adamı verin!'* diyor. Adamı ona kabrin ayak kısmından doğru verdiler. Defnettiği kişinin zikir çekerken sesini yükselten kişi olduğunu gördüm. "[426]

4027. Hafız İbn Hacer, *el-isâbe* adlı eserinde şöyle demiştir: İbn İshak, Muhammed b. İbrahim et-Teymî'den şöyle rivayet etmektedir: "Kendisine Zû'l-Bicâdeyn denen Abdullah (radıyallahu anh), amcasının himayesinde olan bir yetimdi, amcası kendisine çok şey vermişti. Abdullah Müslüman olması amcasına ulaşınca ona verdiği tüm şeyleri aldı, üzerindeki elbiseyi dahi çıkarıp aldı. Abdullah, annesine geldi, annesi de çizgili elbisesini iki parçaya böldü, yarısını üst kısmına, diğer yarısını ise alt kısma sardı. Sabahladığında Hz. Peygamber, ona *'Sen kendisine Zû'l-bicâdey denen Abdullah'sın. Devamlı benim kapımda ol'* dedi. Abdullah da Hz. Peygamber'i kapısından ayrılmadı. Zikir ederken sesini yükseltirdi. Hz. Ömer, 'Bu gösteriş yapıyor' deyince Hz. Peygamber, *'O, Allâh'a yalvaran kimselerdendir'* buyurdu. Teymî anlatıyor: İbn

---

[425] Ebu Ya'lâ, *Müsned,* VIII, 4738. Heysemî: İsnadında Muâviye b. Yahya es-Sadefî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 81).

[426] Ebu Dâvud, 3164; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid,* I, 137. Bu hadisi, Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (III, 351) adlı eserinde Hz. Cabir'den muhtasar şekilde rivayet etti.

Mes'ûd şöyle diyordu: 'Tebûk Gazvesinde gece yarısı kalktım, ordu tarafında bir ateş alevi gördüm. Oraya vardığımda Hz. Peygmber, Hz. Ebu Bekr ve Hz. Ömer olduğunu gördüm. Abdullah Zû'l-bicâdeyn vefat etmişti, onlar da kabri eşiyorlardı. Hz. Peygamber de çukurdaydı. Hz. Ebu Bekr ve Hz. Ömer onu defnetteğinde Hz. Peygamber, *'Ey Allâh'ım! Ben ondan razı şekilde geceledim, sen de ondan razı ol'* dedi. "[427]

4028. Ahmed ve Cafer b. Muhammed el-Firyâbî *ez-Zikr* adlı eserinde Ukbe b. Âmir'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Zû'l-bicâdeyn denen biri için *'O, Allâh'a yalvaran ve ona sığınan biridir'* dedi. Böyle demesinin nedeni, Allâh'ı çok anmasından, Kur'ân okumayı ve dua etmeyi çok yapan biri olmasından kaynaklanıyordu, zikir ederken de sesini yükseltirdi."[428]

---

[427] Bu hadisi, Beğavî uzunca bu tarikle rivayet etti. İsnadındaki raviler sıkadır, fakat isnad munkatıdır. İbn Hacer, İsâbe, II, 338. Bu hadisi, İbn Mende, Sa'd b. Salt←A'meş←Ebû Vâil←Abdullah b. Mes'ûd isnadıyla, ayrıca Kesîr b. Abdillah b. Amr b. Avf←babası←dedesi tariki ile buna yakın şekilde rivayet etmiştir.
[428] Ahmed, *Müsned,* IV, 159.

SAYARAK TESBİH ÇEKMEK VE TESBİH KULLANMANIN DELİLİ

a) Hz. Peygamber'İN Hz. Safiyye'yi hurma çekirdekleri ile tesbih çekerken gördüğünde ona sözü

4029. Tirmizî ve Hâkim Hz. Safiyye'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, onun yanına vardığında önünde dört bin hurma çekirdeği vardı, onlarla tesbih çekiyordu. Hz. Peygamber, *'Çektiğin bu tesbihlerden daha faziletli bir şöy öğreteyim mi?'* dedi. Hz. Safiyye de 'Evet, öğret' dedi. Hz. Peygamber de şöyle demesini söyledi: *'Sübhânellâhi adede halkihi (Allah'ı Mahlûkun adedince noksan sıfatlardan tenzih ederim).* ' Hâkim'in rivayetinde *"Allah'ın yarattığı şeylerin adedince Allâh'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim"* denmiştir. [429]

b) Ebu Safiyye, Ebu Hüreyre ve Hz. Sa'd'ın küçük taşlarla tesbih çekmesi

4030. Beğavî, Hz. Peygamber'in azatlısı Ebu Safiyye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Deriden bir sergisi ve içinde taş olan bir sepeti vardı. Gündüzün ortasına kadar onlarla tesbih çekerdi, sonra da onları kaldırırdı. Birinci namazı kıldıktan sonra akşama kadar tesbih çekerdi. "[430]

4031. Beğavî, Yunus b. Ubayd←annesinden şöyle rivayet etmektedir: "Muhacirlerden olan Ebu Safiyye'yi gördüm, hurma çekirdekleri ile tesbih çekiyordu. "[431]

4032. Ebu Nu'aym, Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kendisine ait bin düğümlü bir ipi vardı. Onla tesbih çekmeden uyumazdı. "[432]

4033. Ebu Dâvud, Ebu Nadra'dan şöyle rivayet etmektedir: "Tufâveli olan bir yaşlı bana şöyle anlattı: Medine'de Ebu Hüreyre'ye misafir oldum. Hz. Peygamber'in ashabı içinde onun kadar misafirperver kimse görmedim.

---

[429] Tirmizî, 3554; Hâkim, I, 547. Tirmizî: Hadis, ğaribdir. Hz. Safiyye'nin bu hadisi sadece bu tarikle Hâşim b. Sa'îd el-Kûfî tariki ile biliyoruz. İsnadı da maruf değildir. (*Et-Terğib*, III, 99). Bu hadisin bir kısmı, "Kısa ve öz zikir" bahsinde geçti.

[430] İbn Kesir, el-Bidaye, V, 322.

[431] Buharî, bu hadisi Sahîh'inde değil de *Târîh*'inde bu şekilde rivayet etmiştir. (İsâbe, IV, 109). İbn Sa'd da hadisi bu şekilde rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, VII, 60).

[432] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 383.

Onun yanında olduğum bir sırada kendisi de yatağının üzerindeydi. Yanında içinde taş veya hurma çekirdeği bulunan bir torba vardı. Alt kısmında ise siyah tenli bir cariye vardı. Ebu Hüreyre bu taşlarla tesbih çekiyordu, tesbih çekerek torbadaki taşları bitirdi, sonra onları cariyeye verdi ve cariyesi taşları toplayıp torbanın içine koyup kaldırdı..."

4034. İbn Sa'd, Hâkim b. Deylemî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sa'd (radıyallahu anh), taşlarla tesbih çekerdi. (Tabakât, III, 143).

c) Zikir çekmenin âdâbı ve iyiliklerin katlanması

4035. İbn Cerîr, İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allah'ı sadece abdestli olarak zikir etmeye gücün yetiyorsa öyle yap. "[433]

4036. Ahmed, Ebu Osman en-Nehdî←Ebu Hüreyre'nin şöyle dediği aktarıldı: Bazı kimseler'in 'Allah'ın (celle celâlühü), kula tek iyilik karşılığına bir milyon sevap verir' dediği bana ulaştı. Hayır! Ben, Hz. Peygamber'in *'Allah o kula iki milyon sevap verir'* dediğini işittim. Sonra da Ebu Hüreyre şu ayeti okudu: **"(Yapılan) çok küçük bir iyilik de olsa onun sevabını kat kat arttırır ve kendi katından büyük bir mükâfat verir. "** (Nisa: 40). Allâh büyük ecir vereceğini dediğine göre bu büyüklüğü kim takdir edebilir. " Bir rivayette: Ebu Hüreyre'ye gittim ve 'Bana ulaştığına göre 'bir iyilik karşılığı bir milyon sevap verilir' demişsin, dedim. Ebu Hüreyre, 'Bu seni niye hayrette bırakıyor, vallahi Hz. Peygamber'in *'Allah, iki milyon sevap verir' dediğini işittim. '*[434]

---

[433] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 209.

[434] Ahmed, *Müsned,* II, 296. Heysemî: Hadisi, Ahmed, iki isnadla rivayet etmiştir. Bezzar ise buna yakın şekilde rivayet etmekte, Ahmed'in bir isnadı güçlüdür (ceyyid). (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 145).

15. BÖLÜM

SAHABELERİN DUALARI

Hz. Peygamber ve ashabı hangi dualarla Allâh'a yalvarıyorlardı, hangi konularda, hangi vakitte dua ediyorlardı, duaları nasıldı?

DUANIN ÂDÂBI

a) Hz. Peygamber'in, bazı ashabına duanın adabını öğretmesi

4037. İbn Ebî Şeybe, Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, birinin yanından geçti, adam 'Ey Allâh'ım senden bana sabır vermeni istiyorum' diyordu. Hz. Peygamber, *'Allah'tan bela istiyorsun, ondan afiyet talep et!'* dedi. Birinin yanından geçti, 'Ey Allâh'ım! Senden nimetin tamamını istiyorum' diyordu. Hz. Peygamber, *'Ey insanoğlu! Nimetin tamamı nedir, diliyor musun?'* dedi. Adam, 'Ya Resulallâh! Bu duayla hayrı şeyler olsun istedim' dedi. Hz. Peygamber, *'Nimetin tamamı, cennete girmek ve ateşten kurtulmaktır'* dedi. Birinin yanından geçti, adam 'Ey celal ve ikram sahibi Allâh!' diyordu. Hz. Peygamber, *'Çağrına cevap verildi, duanı yap'* dedi. "[435]

b) Hz. Peygamber'in, ahirette verilecek cezanın bu dünyada hemen verilmesini isteyen bir adamla olan kıssası

4038. İbn Ebî Şeybe, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, hastalıktan dolayı tüyleri olmayan kuş yavrusuna dönmüş birini ziyaret etti. Hz. Peygamber, adama *'Allah'a dua ediyor musun?'* dedi. Adam, 'Ey Allâh'ım! Ahirette beni azaplandırma, cezamı dünyada ver!' diye dua ediyorum, dedi. Hz. Peygamber, kendisine *"Neden 'Ey Allâh'ım! Bana dünyada ve ahirette iyilik ver, bizi cehennem azabından koru!' diye dua etmiyorsun"* dedi. Adam bu şekilde dua etti ve Allâh, kendisine şifa verdi. "[436]

c) Hz. Peygamber'in, kendisinden evvel ölmek isteyen Beşir b. Hasâsiyye'yi bu duadan alıkoyması

4039. Ebu Nu'aym, Beşir b. Hasâsiyye'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Allah'a hamd ediyorum ki, seni Rabîatu'l-Kaş'am'dan bize getirdi ve Resuleullah'ın eliyle Müslüman oldun'* dedi. Beşir (radıyallahu anh), 'Ya Resulallâh! Dua et de Allâh, benim ruhumu senden önce kabzetsin' dedi. Hz. Peygamber, *'Ben, böyle bir duayı hiç kimseye yapmam'* dedi. "[437]

---

[435] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 270; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 292.
[436] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 4904. Bu hadisi, İbn Neccar da Hz. Enes'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 4904).
[437] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 147.

d) Hz. Peygamber'in, dua ederken önce kendisinden başlaması ve seciden sakınması

4040. İbn Ebî Şeybe, Ahmed, Ebu Davud, Nesâî ve başkaları Übeyy b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, birine dua edince önce kendi nefsinden başlardı. Hz. Peygamber, bir gün Hz. Musa'dan bahsetti ve *'Allah'ın rahmeti, bizim ve Musa'nın üzerine olsun. Şayet (Hz. Hızır ile olan kıssasında) sabretmiş olsaydı daha neler neler görecekti. Fakat Musa şöyle dedi:*

قَالَ إِنْ سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنِّي عُذْرًا

"Mûsâ, "Eğer bundan sonra sana bir şey hakkında soru sorarsam, artık benimle arkadaşlık etme. " (Kehf: 76). Hz. Peygamber, ayeti okuyunca son kelime olan "Uzrâ" kelimesini uzattı. [438]

4041. Taberânî, hasen bir isnadla Ebu Eyyub'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, dua edince önce kendi nefsinden başlardı. "[439]

4042. İbn Ebî Şeybe, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Aişe, Medine'nin vâizi İbn Ebî Sâib'e dedi ki: Duada tağannî yapma! Ben, Hz. Peygamber ve sahabe döneminde bulundum, kimse böyle dua etmiyordu. "[440]

e) Hz. Ömer'in birine dua âdâbı öğretmesi ve İbn Mes'ûd'un seher vakti dua etmesi

4043. İbn Ebî Şeybe ve Ebu Ubeyd Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, birinin fitneden sakınmak için dua ettiğini işitti. Hz. Ömer, 'Ey Allâh'ım! Ben, onun kullandığı sözcüklerden sana sığınırım. Rabbinden sana eş ve çocuk vermemesini mi istiyorsun?' dedi. Ayrı bir lafız Allâh'a sana mal ve evlat vermemesini mi istiyorsun?' dedi. Kim, fitneden dolayı Allâh'a sığınmak istiyorsa fitnenin sapıklıklarından Allâh'a sığınsın. "[441]

---

[438] İbn Ebî Şeybe, *Musannef,* X, 220; Ahmed, *Müsned,* V, 121; Ebu Davud, 3984; Nesâ, *el-Kübrâ,* 41. Tirmizî, hadisi buna yakın şekilde rivayet etti; fakat "Bir gün Hz. Musa'dan bahsetti" kısmından sonuna kadar olan kısmı zikretmedi. Hadis için "hasen ğarib sahih" demiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 290).

[439] Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* X, 152.

[440] İbn Ebî Şeybe, *Musannef,* X, 199; Ali el-Muttakî, Kenzu'l-ummal, I, 292.

[441] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 289.

4044. Taberânî, Muharib b. Disâr←amcasından şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün seher vakti Abdullah b. Mes'ûd'un evinin yanından geçiyordum, onun şöyle dediğini işittim: 'Ey Allâh'ım! Beni çağırdın, icabet ettim, bana emrettin, itaat ettim. Bu seher vakti beni affet!' Bir gün İbn Mes'ûd ile karşılaştım ve seher vakti ondan duyduğum sözcükleri ona söyledim. İbn Mes'ûd (radıyallahu anh), 'Hz. Yakup, çocuklarına dua etmeyi seher vaktine bıraktı' dedi."[442]

DUA EDERKEN ELLERİNİ KALDIRMAK VE YÜZÜNE SÜRMEK

a) Hz. Peygamber'in bunu yapması

4045. Hâkim, Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, dua edince elini kaldırırdı, duayı bitirince ise yüzüne sürerdi."[443]

4046. Tirmizî, -hadise sahih demiştir- Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, dua etmek için ellerini kaldırınca yüzüne sürmeden salıvermezdi."[444]

4047. Abdulğanî, *Îdâhu'l-müşkil* adlı eserinde Hz. Ömer'den şöyle rivayet eder: "Hz. Peygamber'i Ahcâru'z-zeyt denen yerde gördüm, ayalarını açmış şekilde dua ediyordu. Duasını bitirince ellerini yüzüne sürdü."[445]

4048. Ahmed, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, dua ederken ellerini kaldırırdı, ellerini o kadar uzun tutardı ki, ben usanırdım."[446]

4049. Abdurrezzak da bu hadisi rivayet etti, fakat şu eki yaptı: Hz. Peygamber, *'Ey Allâh'ım! Ben bir kulunum. Birine kötü bir söz söylemişsem veya eziyet etmişsem beni azaplandırma!'* diye dua ediyordu."[447]

4050. Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* adlı eserinde Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'i gördüm, ellerini kaldırmış şöyle dua ediyordu:

---

[442] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8548. Heysemî: İsnadında Abdurrahman b. İshak el-K3ufî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 155).

[443] Hâkim'de bu lafızla bulamadım. *(B)*.

[444] Tirmizî, 3386.

[445] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 289.

[446] Ahmed, *Müsned*, VI, 133. Heysemî: Ahmed, hadisi üç isnadla rivayet etti. Tüm ravileri sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 168).

[447] Abdurrezzak, *Musannef*, II, 3249; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 291.

"Ben, sadece senin bir kulunum, bana azaba çekme! Mü'minlerden birine kötü bir şey söylediysem veya ona eziyet ettiysem beni azaplandırma!"[448]

b) Hz. Peygamber'in böyle yapıp Ahzab ehline beddua etmesi, İbn Ömer ve İbn Zübeyr'in de böyle yapması

4051. Abdurrezzak, Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Müslüman olmuş göçebe bir kavmin yanından geçti, Ahzab ehli, onların memleketini harebeye çevirmişti. Hz. Peygamber, ellerini kaldırdı, ayaları yüzüne doğru olduğu halde dua etti. Bir göçebe, kendisine 'Ellerini uzat! Anam-babam sana feda olsun' dedi. Hz. Peygamber ellerini yüzüne doğru uzattı, semaya doğru kaldırmadı. "[449]

4052. Buhârî, Ebu Nu'aym Vehb'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer ve İbn Zübeyr'i gördüm, dua ettiklerinde ayalarını yüzünün üstünde yuvarlak yaptıklarını gördüm. "[450]

---

[448] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, 610.
[449] Abdurrezzak, *Musannef*, II, 3249; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 291.
[450] Buharî, *el-Edebu'l-mufred*, 609.

CEMAATLA BERABER DUA ETMEK, DUA EDİNCE SESİNİ VE ÂMÎN DEYİNCE SESİNİ YÜKSELTMEK

a) Hz. Peygamber'in, Hz. Zeyd'in, Ebu Hüreyre'nin ve başka birinin duasına âmîn demesi

4053. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Kays el-Medenî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Zeyd b. Sabit'e (radıyallahu anh) geldi ve ona bir şey sordu. Hz. Zeyd, kendisine 'Ebu Hüreyre'ye git' dedi. Çünkü ben, Ebu Hüreyre ve filan adam mescitte bulunuyor, dua ediyor, Allâh'ı zikrediyorduk. O sırada Hz. Peygamber geldi, yanımızda oturdu ve biz sustuk. Hz. Peygamber, *'Ne yapıyorduysanız devam edin'* dedi. Hz. Zeyd anlatıyor: Ben ve arkadaşım Ebu Hüreyre'den önce davranarak duamızı yaptık, Hz. Peygamber de duamıza âmîn diyordu. Sonra Ebu Hüreyre dua etti ve 'Ey Allâh'ım! Arkadaşlarımın istediği şeyleri istiyor ve unutulmayan bir ilim talep ediyorum' dedi. Hz. Peygamber de *'Âmîn'* dedi. Biz, 'Ya Resulallâh! Biz de unutulmayan bir ilim istiyoruz' dedik. Hz. Peygamber, *'Devsli olan bu genç sizden önce davrandı'* dedi. "[451]

b) Hz. Ömer'in dua etmesi ve halkın âmîn demesini istemesi ve kıtlık yılında yaptığı dua

4054. İbn Sa'd, Câmi b. Şeddad←bir akrabasından şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ın, üç sözcük kullandığını duydum, onları söylediğimde siz de âmîn deyin, dedi: 'Ey Allâh'ım! Ben zayıfım, bana güç ver, ey Allâh'ım! Ben katıyım, beni yumaşak kıl, ey Allâh'ım! Ben cimriyim, beni cömert kıl!"[452]

4055. İbn Sa'd, Sâib. Yezid'den şöyle rivayet etmektedir: "Kıtlık yılında bir gün Ömer b. Hattab'ı mütevazi şekilde gördüm. Üzerinde ise dizlerine yetişmeyen eski bir elbise vardı. Mağfiret talep etmek için sesini yükseltiyor, gözyaşları da yanaklarına dökülüyordu. Sağında Abbas b. Abdulmuttalib (radıyallahu anh) vardı. Hz. Ömer, o gün kıbleye dönerek ve ellerini de semaya kaldırarak Rabbine seslendi. Hz. Ömer dua etti, halk da onunla beraber dua etti. Sonra Hz. Abbas'ın elinden tuttu ve 'Ey Allâh'ım! bir Resulullâh'ın amca-

---

[451] Heysemî: İsnadda bulunan Kays, Ömer b. Abdulaziz'in vâizidir. Oğlu Muhammed'den başka ravisi yoktur. Diğer raviler ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 361).
[452] İbn Sa'd, *et-Tabakâtk*, III, 275.

sını vesile kılıyoruz' dedi. Hz. Abbas, ayakta bir tarafa meyl ederek dua ediyor ve gözyaşları da dökülüyordu. "[453]

c) Hz. Ömer'in mescitte bir cemaatla oturması ve hepsinin teker teker dua etmesi

4056. İbn Sa'd, Ebû Useyd'in azatlısı Ebu Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, yatsıdan sonra mescidi dolaşırdı. Namaz kılan müstesna kimi bulsa dışarı çıkarırdı. Bir gün yine kontrol ederken Hz. Peygamber'in ashabından bir cemaati gördü, içlerinde Übeyy b. Ka'b da vardı. 'Bunlar kimdir?' diye sordu. Hz. Übeyy, 'Ey mü'minlerin emiri! Ahalinden bir cemaattir' dedi. Hz. Ömer, 'Namazdan sonra neden burada kaldınız?' dedi. Hz. Übeyy, 'Oturduk, Allâh'ı zikrediyorduk' dedi. Hz. Ömer de onlarla beraber oturdu, sonra en yakınındakine 'başla!' dedi. Adam dua etti. Sırayla herkes dua etti ve sıra bana geldi, Hz. Ömer'in yanındaydım. Hz. Ömer, bana 'gel!' dedi. Ben (korkudan) tutuldum ve beni titreme aldı ve Hz. Ömer, bunu fark edince 'Keşke 'Ey Allâh'ım bizi bağışla, bize merhamet et!' deseydin' dedi. Ben sonra Hz. Ömer dua etmeye başladı. Onun kadar ağlayan, gözyaşı döken kimse yoktu. Akabinde 'Şimdi oldu, artık dağılabilirsiniz' dedi. "[454]

d) Hz. Habîb b. Mesleme ve Hz. Nu'mân b. Mukarrin'in savaştan önce dua etmesi

4057. Taberânî, Ebu Hubeyra←Habib b. Mesleme el-Fihrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Habib duası makbul biriydi. Hz. Habîb bir orduya komutan oldu. Yolda ilerledi, düşmanla karşılaşınca halka 'Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *'Bir cemaat toplansa, bazısı dua etse, bazısı da âmîn derse Allâh, dualarını kabul eder. '* Hz. Habîb, sonra Allâh'a hamd-senâ etti ve 'Ey Allâh'ım! kanlarımızı akıt, bize şehit mükâfatı ver!' diye dua etti. Biz böyle iken düşman ordusunun komutanı gelip Hz. Habîb'in çadırına girdi. "[455]

4058. Daha önce "Şahadeti arzulama ve şehid olmak için dua etme" bahsinde Ma'kil b. Yesar'ın hadisi uzunca geçmişti. Nu'mân b. Mukarrin şöyle

---

[453] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 321.
[454] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 294.
[455] Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etti. Henbât rum dilince komutan demektir, demiştir. İbn Lehîa müstesna isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. İbn Lehîa ise hasenu'l-hadistir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 170).

demiştir: "Ey Allâh'ım! Bu gün Müslümanlara zafer ve fetih, Numan'a da şahadeti nasip kıl!' dedi."[456]

e) Zû'l-bicâdeyn adındaki sahabînin dua ederken sesini yükseltmesi ve Hz. Peygamber'in "O, Allâh'a yalvaran biridir" demesi

4059. Ahmed ve Taberânî Ukbe b. Âmir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir:" Hz. Peygamber, Zû'l-bicâdeyn adında biri için *'O Allâh'a yalvaran biridir'* dedi. Bunu söylemesinin nedeni, bu sahabînin Kur'ân okuyarak çok Allâh'ı zikretmesiydi. Dua ederken de sesini yükseltirdi."[457]

SALİH KİMSELERDEN DUA TALEB ETMEK

a) Hz. Peygamber'in Hz. Ömer'den dua taleb etmesi ve Ebu Ümâme'nin Hz. Peygamber'den dua istemesi

4060. Ebu Davud ve Tirmizî Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ümreye gitmek için Hz. Peygamber'den izin istedim. Hz. Peygamber izin verdi ve *'Ey kardeşim! Duanda bizi unutma'* dedi. Hz. Ömer, 'Dünyada beni bu kelimeden daha mutlu eden bir şey olmamıştır' dedi."[458]

4061. İbn Ebî Şeybe, Ebu Ümâme el-Bâhilî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber evinden çıkınca bize dua etmesini istedik ve Hz. Peygamber, *'Allah bizi affetsin, bize merhamet etsin, bizden razı olsun ve yaptığımız ibadeti kabul etsin, bizi cennete koysun, cehennemden ise korusun, tüm işlerimizin rast gitmesini sağla!'* diye dua etti. Daha fazla dua etmesini arzular gibi olduk, Hz. Peygamber, *'Ben size kısa ve öz her şeyi kapsayan bir dua yaptım'* dedi."[459]

b) Kızgın kumlar içine giren birinden Hz. Peygamber'in dua istemesi

4062. İbn Ebî Dünya, Talha b. Übeydillah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, bir gün elbiselerini çıkardı, kızgın kumlara girdi

---

[456] Taberî, *Târîh*, IV, 119. Taberânî de bu şekilde rivayet etti. İsnadındaki raviler ise sahih hadis ravileridir. Bir rivayette şöyle bir ek yaptı: "Ordu ise âmîn dedi. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 216). Hâkim ise hadisi bu şekilde uzun bir hadis içinde rivayet etmiştir. (Müstedrek, III, 294).

[457] Ahmed, *Müsned*, IV, 159; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVII, 813. Heysemî: İki isnada hasendir. Bu hadisi ayrıca İbn Cerîr, Ukbe'den rivayet etmiştir. (İbn Kesir, *Tefsir*, II, 395).

[458] Ebu Dâvud, 1498; Tirmizî, 3562. İbn Sa'd ise hadisi Hz. Ömer'den bu meâlde rivayet etti. *(et-Tabakât*, III, 273).

[459] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 267; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 291.

ve kendi kendine 'Cehennem ateşini tad! Geceleri leş gibi, gündüzleri ise kahraman gibi misin?' diyordu. O sırada Hz. Peygamber bir ağacın gölgesinde oturuyordu. Adam, onu gördü, yanına geldi ve "Nefsim bana galip geldi' dedi. Hz. Peygamber, kendisine *'Sana sema kapıları açıldı, melekler seninle iftihar ediyorlar'* dedi. Hz. Peygamber, sonra ashabına *'Kardeşinizden istifade edin'* dedi. İnsanlar da 'Ey filan! Bana dua et!' demeye başladı. Hz. Peygamber, kendisine *'Hepsine birden dua et'* dedi ve adam şöyle dua etti: 'Ey Allâh'ım! Takvayı onları azık kıl, işlerini hidayet üzere topla!' Hz. Peygamber de adam için *'Ey Allâh'ım onu muvaffak eyle'* dedi. Akabinde adam, 'Ey Allâh'ım! Cenneti onlara mekân eyle' dedi. "[460]

c) Hz. Peygamber'in Üveys el-Karanî'ye yetişen kişilerin ondan dua talep etmesini söylemesi

4063. İbn Sa'd, Üseyr b. Cabir←Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: Üveys'e 'Günahlarımın bağışlanması için bana dua eder misin?' dedim. Üveys, 'Sana nasıl dua edeyim? Sen Hz. Peygamber'in arkadaşısın' dedi. Hz. Ömer şöyle dedi: Hz. Peygamber'in *'Tâbiînlerin en hayırlı Üveys ismindeki zattır'* dediğini işittim. "[461]

d) Arkadaşları kendisinden dua talep ettiklerinde Hz. Enes'in arkadaşlarına dua etmesi

4064. Buhârî, Abdullah er-Rûmî←Hz. Enes b. Malik'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Enes'e 'kardeşlerin Basra'dan onlara dua etmen için sana geldiler' denilince şöyle dua etti: Ey Allâh'ım bizi bağışla, bize merhamet et, dünya ve ahirette bize iyilikler ihsan eyle, bizi cehennem azabından koru' dedi. Daha fazla dua etmesini istediler, bu kadar daha dua etti ve sonra 'Eğer bu dua kabul olursa size dünya ve ahiret için en hayırlı şey verilmiş olur' dedi."[462]

---

[460] Heysemî: Hadisi, Taberânî, Sadaka'nın arkadaşı Ebu Abdillah'dan, o da Alkame b. Mersed'den rivayet etmiştir. Onu tanımıyorum. Diğer ravileri ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 185). Ebu Nu'aym ise hadisi Bureyde'den buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 308).

[461] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 163. Bu hadis uzundur. Muslim, Sahîh (VII, 188) adlı eserinde Hz. Ömer'den merfu şekilde rivayet etmiştir. (İsâbe, I, 155). Rivayetinde Hz. Peygamber şöyle demiştir: "Sizden kim, Üveys'le karşılaşırsa ondan dua talep etsin. "

[462] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, 633.

GÜNAH İŞLEYENE DUA ETMEK

a) Hz. Ömer'in devamlı içki içen biri için dua etmesi

4065. İbn Ebî Hâtim, Yezid b. Asamm'den şöyle rivayet etmektedir: "Şam ehlinden güçlü bir adam vardı, zaman zaman Hz. Ömer'e gelirdi. Bir ara Hz. Ömer'e hiç gelmedi. Hz. Ömer, 'Filan oğlu filan nerde?' dedi. Halk, 'Ey mü'minlerin emiri! İçki mübtelası oldu' dedi. Hz. Peygamber, kâtibini çağırdı ve şöyle yazmasını söyledi: 'Ömer b. Hattab'dan filan oğlu filana... Selâmun aleyk. Senden başka ilah olmayan Allâh'ım sana hamd ederim. Sen, günahları bağışlayan, tövbeleri kabul edensin, azabı çetin, güçlüsün. Senden başka ilah yok ve dönüş yalnız sanadır. ' Sonra Hz. Ömer, ashabına 'Kardeşiniz için Allâh'a dua edin de Allâh, onun kalbine çevirsin ve tövbesini kabul etsin' dedi. Hz. Ömer'in mektubu adama ulaşınca mektubu okumaya başladı ve şunu tekrar etmeye başladı: 'Günahları bağışlayan, tövbeleri kabul edensin, azabı çetin, güçlü olan Allâh'ın azabına karşı beni uyarıyor, Allâh'ın beni bağışlayacağını va'd ediyor. '"

4066. Hafız Ebu Nu'aym, hadisi Cafer b. Burkân'dan rivayet etti ve hadiste şu eki yaptı: Adam, devamlı bunu tekrar ediyordu. Sonra ağladı ve içkiyi terk etti. Bir daha içmedi. Hz. Ömer'e bu ulaşınca 'Bir kardeşinizin ayağının kaydığını gördüğünüzde böyle yapın, onu doğru yola yönlendirin, ona Allâh'ın ona affedeceğine dair söz verin, Allâh'ın onu affetmesi için dua edin, sakın şeytanın yardımcıları olmayın' dedi. "[463]

[463] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, IV, 97-98; İbn Kesir, *Tefsir*, IV, 70.

DUAYA BAŞLAMAK İÇİN SÖYLENEN SÖZCÜKLER

a) Hz. Peygamber'in dua eden birine, Ebu Ayyâş'a "Sen Allâh'ın ismi A'zam'ı ile dua ettin" demesi

4067. Ebu Davud, Tirmizî –hadise hasen demiştir- İbn Mâce ve İbn Hibban –*Sahih* adlı eserinde- Bureyde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, birinin şöyle dua ettiğini duydu: Ey Allâh'ım! senden istiyorum. Senden başka ilah olmadığına şahadet ediyorum. Sen teksin, hiçbir şeye muhtaç değil, her şey sana muhtaçtır. Sen, doğmadın, doğrulmadın ve senin dengin yoktur' dedi. Hz. Peygamber, *'Sen, Allâh'a İsm-i Azam ile dua ettin. Onunla bir şey istendiğinde verir, onunla çağrıldığında icabet eder'* dedi. "[464]

4068. Tirmizî, -hadise hasen demiştir- Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, birinin *'Ey celâl ve ikram sahibi!'* diye dua ettiğini duydu. Adama *'Duan kabul olacaktır, iste'* dedi. "[465]

4069. Ahmed -lafız onundur- ve İbn Mâce Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ebu Ayyaş Zeyd b. Sabit ez-Zurakî'nin yanından geçti, Ebu Ayyaş o sırada namaz kılıyor ve şöyle diyordu: Ey Allâh'ım! Senden istiyorum, çünkü hamd senin içindir. Senden başka ilah yoktur. Ey Hannân, ey Mennân, ey gökleri ve yerleri yaratan, ey celâl ve ikram sahibi!' Hz. Peygamber, *'And olsun ki, Allâh'tan ismi azamı ile istedin. Onunla dua edilince Allâh kabul eder, onunla istendiğinde verir'* dedi."[466]

b) Bir göçebe, duasında Allâh'ı çok güzel övdüğünden dolayı Hz. Peygamber'in oan altın hediye etmesi

4070. Taberanî, *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir göçebenin yanından geçti, göçebe namazda şöyle dua ediyordu: Gözlerin görmediği, zanların karışmadığı,

---

[464] Ebu Davud, 1493; Tirmizî, 3475; İbn Mace, 3857; İbn Hibban, 891. Hâkim de bu hadisi rivayet etmiş; fakat "Sen Allah'ın ism-i azamı ile istedin" demiştir. Hadis, şeyhanın şartı üzere sahihtir. (*Et-Terğib*, III, 145). Nesâî de hadisi rivayet etmiştir. (Nevevî, Ezkâr, 501).

[465] Tirmizî, 3527; Munzirî, *et-Terğib*, III, 145.

[466] Ahmed, *Müsned*, III, 120; İbn Mâce, 3858. Ebu Davud, Nesâî, İbn Hibban ve Hâkim de hadisi rivayet etti; fakat şu eki yaptılar: "Ey hayy, ey Kayyûm!" Hâkim: Hadis, Müslim'in şartı üzere sahihtir. Hâkim, rivayetinde şu eki yapmıştır: "Senden cenneti istiyorum, cehennemden de sana sığınıyorum. " (Terğîb, III, 146).

vasıflandıranların vasıflandıramadığı, zamanın kendisini değiştiremediği, neticelerden korkmayan, dağların ağırlığını, denizlerin ölçüsünü, yağmurun damla sayısını, ağaçların yaprak sayısını, gece ve günmdüzün sayısını bilen, semanın başka semayı, yerin bir başka yeri, denizin derinliğini, dağın içindekindekini kendisinden gizleyemediği zat! Ömrümün son kısmını en hayırlı bölüm, en son amelimi en hayırlı amel, sana geldiğim günü en hayırlı gün kıl!' Hz. Peygamber, Arabî'nin yanında birini bıraktı, namazını bitirince kendisine getirmesini söyledi. Namazını kılınca Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber'e bir madenden çıkarılan altın hediye edilmişti. Göçebe, kendisinin yanına gelince ona bu altını hediye etti ve *'Ey göçebe! Kimlerdensin?'* dedi. 'Ya Resulallâh! Âmişr b. Sa'sa'aoğullarındanım' dedi. Hz. Peygamber, *'Neden sana altını verdiğimi biliyor musun?'* dedi. Adam, 'Aramızdaki akraba bağından dolayı' dedi. Hz. Peygamber, *'Akraba bağının hakkı vardır. Fakat sen Allâh'ı çok güzel övdüğünden dolayı verdim'* dedi. "[467]

c) Hz. Peygamber'in Hz. Âişe'nin önünde Allâh'ın İsm-i Azamı ile dua etmesi

4071. İbn Mâce, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *'Ey Allâh'ım! Senin temiz, mübarek, sana en sevimli olan isminle dua ediyorum. O isim ki, onunla çağrıldığında icabet edersin, onunla bir istendiğinde verirsin, onunla merhamet senden talep edildiğinde merhamet edersin, kurtulmak isteyeni kurtarırsın. '* Hz. Peygamber, bir gün *'Ey Âişe! Biliyor musun, kendisiyle dua edilince duanın kabul edildiği ismi azamını bana öğretti'* dedi. Ben, 'Ya Resulallâh! Anam-babam sana feda olsun! Bana da öğretsene' dedim. Hz. Peygamber, *'Bunu senin bilmemen gerekir'* dedi. Hz. Peygamber'in yanından bir müddet ayrıldım, sonra bir müddet oturdum, akabinde kalktım, Hz. Peygamber'in başını öptüm ve 'Ya Resulallâh! Bana da öğretsene' dedim. Hz. Peygamber, *'Ey Âişe! Senin bilmen doğru olmaz, çünkü onunla dünyadan bir şey istenmez'* dedi. Kalktım, abdest aldım, iki rekât namaz kıldım, sonra 'Ey Allâh'ım! Sana dua ediyorum, ey Rahman! Sana dua ediyorum, Ey hayırlı ve merhametli olan zat! Sana dua ediyorum, bildiğim ve bilmediğim tüm Esmâ-i husnâ ile sana dua ediyorum ki, benim günahlarımı bağışlayasın, bana merhamet edesin!' dedim. Hz. Pey-

---

[467] Heysemî: İsnadındaki raviler, Abdullah b. Muhammed Ebu Abdirrahman el-Ezramî müstesna sahih hadis ravileridir. Abdullah da sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 158).

gamber güldü ve *'Allah'ı kendileriyle çağırdığın isimler arasında İsm-i azam'ı da var'* dedi. "[468]

d) Hz. Peygamber'in duasına onunla başlaması ve onunla sonlandırması

4072. Ahmed, Seleme b. Ekva' el-Eslemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den ne zaman dua işitmişsem *"sübhâne Rabbiye'l-a'lâ'l-vahhab"* ile başlamıştır. "[469]

4073. İbn Neccâr, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yüz defa da dua ederse başında, ortasında ve sonunda *'Ey Rabbimiz! Bize dünya ve ahirette iyilik ver'* derdi. "[470]

e) Hz. Peygamber'in, namaz kılan ve Allâh'a dua eden iki kişiyle kıssası

4074. Ahmed, Ebu Davud, Tirmizî –lafız onundur, hadise hasen demiştir- Nesâî, İbn Huzeyme ve İbn Hibban –*Sahîh* adlı eserlerinde- Fedâle b. Ubeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in oturduğu bir sırada bir adam, mescide girdi, namaz kıldı ve 'Ey Allâh'ım! Beni bağışla, bana merhamet et!' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey namaz kılan! Acele davrandın. Namaz kılınca oturduğunda Allâh'a uygun şekilde hamd et, sonra bana salat getir, sonra kendine dua et'* dedi. Ondan sonra bir adam daha geldi. Namaz kıldı, Allâh'a hamd etti, Hz. Peygamber'e salât getirdi. Hz. Peygamber, kendisine *'işte şimdi dua et, duan makbul olur'* dedi. "[471]

f) İbn Mes'ûd'un Allâh'a övgü ile duaya başlanılmasını söylemesi

4075. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sizden her kim, Allâh'a dua etmek isterse Allâh'a layık olduğu şekilde medh ve övgü ile başlasın. Sonra Hz. Peygamber'e salat getirsin,

---

[468] İbn Mâce, 3859.

[469] Ahmed, *Müsned,* IV, 54. Heysemî: Hadisi, Ahmed ve Taberânî buna yakın şekilde rivayet etmiştir. İsnadında Ömer b. Raşid el-Yemâmî var. Birçok kişi, kendisine sıka demiştir. Diğer ravileri ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* III, 156). Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe, Seleme'den buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 290).

[470] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 4904.

[471] Ahmed, *Müsned,* VI, 18; Ebu Davud, 1481; Tirmizî, 3476; Nesâî, III, 144; İbn Huzeyme, 709; İbn Hibban, 1960; Munzirî, *et-Terğib.* Bu hadisi, Taberânî, buna yakın lafızla rivayet etti. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 155).

sonra da ne istiyorsa onu istesin. Böyle dua etmesi ihtiyacının karşılanması için daha uygundur. "[472]

HZ. PEYGAMBER'İN ÜMMETİNE DUA ETMESİ

a) Hz. Peygamber'in, arafe gecesi ümmetinin günahları affedilsin diye dua etmesi

4076. Beyhakî, Abbas b. Mirdas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, Arefe gecesi ümmeti için mağfiret ve rahmet diledi. Çok dua etti. Allâh da kendisine şöyle vahyetti: 'Birbirine zulmetmeyenler müstesna hepsini affettim, benim ve onların arasında bulunan günahlarının hepsini affettim. ' Hz. Peygamber, *'Ya Rabbi! Sen bu mazluma uğradığı zülüm miktarınca hayır vermeye, bu zalimin de zulmünü affetmeye muktedirsin'* dedi. Bu gece kendisine bir şey denmedi. Müzdelife sabahı bir daha duasını tekrar etti ve Allâh (celle celâlühü), 'Onların günahlarını da affettim' dedi. Hz. Peygamber tebessüm etti. Bir sahabî, kendisine 'Ya Resulallâh! Öyle bir zamanda tebessüm ettin ki, normal bu vakit etmezsin' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah'ın düşmanı İblis'e güldüm. Ümmetim için yaptığım duayı Allâh'ın kabul ettiğini öğrenince dövünerek 'mahvoldum, helak oldum' deyip başına toprak serpiyordu'* dedi. "[473]

b) Hz. Peygamber'in ümmeti için dua etmesi ve Allâh'ın "ümmetin hususunda seni razı edeceğiz" demesi

4077. İbn Vehb, Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ayette geçen Hz. İbrahim'in sözünü:

رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Rabbim! Çünkü o putlar insanlardan birçoğunu saptırdılar. Artık kim bana uyarsa o bendendir. Kim de bana karşı gelirse şüphesiz sen çok bağışlayan, çok merhamet edensin. " (İbrahim: 36). Hz. İsa'nın sözünü:

---

[472] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8780. Heysemî: İsnadındaki raviler, sahih hadis ravileridir. Ancak Ebu Ubeyde, babasından hadis işitmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 155).
[473] Beyhakî, *el-Kübrâ*, V, 118.

إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"Eğer onlara azap edersen, şüphe yok ki onlar senin kullarındır. Eğer onları bağışlarsan, yine şüphe yok ki sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin. " Okudu. Sonra ellerini kaldırdı ve *'Ey Allâh'ım ümmetim, ümmetim, ümmetim!'* dedi ve ağlamaya başladı. Allâh (celle celâlühü), 'Ey Cibrîl! Muhammed'e git –rabbin daha iyi bilir- neden ağlıyorsun?' diye sor' dedi. Hz. Cibrîl geldi, ona sordu, Hz. Peygamber de anlattı. Akabinde Allâh Hz. Cibrîl'e dedi ki: 'Git, Muhammed'e de ki: 'ümmetin hususunda seni razı edeceğiz, seni üzmeyeceğiz. '"[474]

c) Hz. Peygamber'in, ümmetine ve Hz. Âişe'ye dua etmesi

4078. Taberânî, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ümmetine dua etti ve *'Ey Allâh'ım! Onların kalplerini sana itaat etmeye yönlendir ve rahmetinle onları kuşat!'* dedi. "[475]

4079. Bezzar, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'i mutlu görünce 'Ya Resulallâh! Bana dua et' dedim. Hz. Peygamber de *'Ey Allâh'ım! Âişe'nin gelmiş geçmiş, gizli aşikar tüm günahlarını bağışla!* dedi. Hz. Âişe o kadar çok güldü ki, nerdeyse düşüyordu. Hz. Peygamber, *'Duam hoşuna gitti mi?* dedi. Hz. Âişe, 'Neden duan hoşuma gitmesin ki?' dedi. Hz. Peygamber, *'Vallahi, sana ettiğim bu dua, her namazda ümmetim için ettiğim duadır'* dedi. "[476]

---

474 Müslim, I, 132; İbn Hibban, 7235; İbn Kesir, *Tefsir,* II, 540.

475 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* V, 4791. Heysemî: İsnadında Ebu Şeybe var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 69).

476 Heysemî: İsnadındaki raviler, Ahmed b. Mansur er-Remâdî müstesna sahih hadis ravileridir. Ahmed de sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 244).

HZ. PEYGAMBER'İN HALİFELERE DUA ETMESİ

a) Hz. Peygamber'in, Hz. Ebu Bekr ve Hz. Ömer'e dua etmesi

4080. Ebu Nu'aym, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Kıyamet günü Ebu Bekr'i benim mertebeme yükseltir!"*[477]

4081. Ahmed, Tirmizî –hadise sahih demiştir- İbn Sa'd ve başkası İbn Ömer'den (radıyallahu anh) Nesâî ise Habbab'dan merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! İslam'ı bu iki kişiden sana en sevimli olan kişiyle güçlendir: Ömer b. Hattab veya Ebu Cehl b. Hişam. "*[478]

4082. İbn Mâce, Hâkim ve Beyhakî Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! İslam'ı ömer b. Hattab ile güçlendir!"*[479]

4083. Taberânî ve Ahmed İbn Mes'ûd'dan *"Ey Allâh'ım! İslam'ı Ömer'le güçlendir!"* rivayet edildi. [480]

b) Hz. Peygamber'in, Hz. Osman'a dua etmesi

4084. İbn Asâkir, Zeyd b. Eslem'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman, koyu kırmızı bir deveyi Hz. Peygamber'e gönderdi. Hz. Peygamber, *'Ey Allâh'ım! Onu sırattan sapasağlam geçir!'* dedi. "

4085. İbn Asâkir, Hz. Âişe'den ve Ebu Sa'îd'den, Ebu Nu'aym, Ebu Sa'îd'den merfu şekilde şöyle rivayet etmiştir: *"Ey Allâh'ım! Ben Osman'dan razı oldum, sen de ondan razı ol!"*

4086. Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde, Ebu Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde ve İbn Asâkir İbn Mes'ûd'dan merfu şekilde rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Osman'ının geçmiş ve gelecek, gizli ve aşikar olan günahlarını affet!"*[481]

c) Hz. Peygamber'in, Hz. Ali'ye dua etmesi

4087. İbn Ebî Âsım, İbn Cerîr –hadis sahih demiştir- Taberânî *–el-Evsat* adlı eserinde- ve İbn Şâhîn *es-Sünne* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Çok hastalandım, Hz. Peygamber'e geldim, beni yerinde oturttu, kalkıp namaz kıldı, elbisesinin bir kısmını üzerime attı, sonra şöyle dedi: *Ey*

---

[477] Ebu Nu'am, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 33; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 345.
[478] Ahmed, *Müsned*, II, 95; Tirmizî, 3681
[479] İbn Mâce, 105; Hâkim, Müstedrek, III, 83.
[480] Ahmed, *Müsned*, I, 456; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 370.
[481] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 6.

İbn Ebî Talib! İyileştin, senin bir sorunun yok. Allâh'tan kendim için ne istediysem, senin içinde aynı şeyi istedim. Allâh'tan ne istediysem bana vermiştir. Sadece bana 'senden sonra peygamber olmaz' denmiştir (bu husus bana verilmedi). 'Hz. Ali anlatıyor: Kalktım, sanki önceden hiç ağrım olmamıştı."[482]

4088. Bezzar, Zeyd b. Yüsey ve Sa'îd b. Vehb, Amr b. Zî-Merr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'nin şöyle dediğini işittik: 'Allah aşkına Hz. Peygamber'in Ğadîrihum'da benim hakkımda söylediği şeyi işiten ayağa kalksın' dedi. On üç kişi ayağa kalktı ve şahadet ederek Hz. Peygamber'in şöyle dediğini aktardılar: *'Ben, mü'minlere kendi nefislerinden daha yakın değil miyim?'* dedi. Sahabe de 'evet, ya Resulallâh' dedi. Hz. Peygamber, Hz. Ali'nin elinden tuttu ve dedi ki: *'Ben kimin mevlasıyım, Ali de onun mevlasıdır. Ey Allâh'ım! kim, Ali'ye dost olursa sen de ona dost ol, kim, ona düşman olursa sen de ona düşman ol, kim, onu seviyorsa sen de onu sev, kim ona buğz ederse sen de ona buğz et, kim, ona yardım ederse sen de ona yardım et, kim, onu rencide ederse sen de onu rencide et!'"*[483]

4089. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anh) bu lafızla rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım Ali'ye yardım et, onunla halka yardım et, ona merhamet et, onun vesilesiyle halka merhamet et, ona yardım et, onun vesilesiyle halka yardım et, ey Allâh'ım! ona dost olana sen de dost ol, ona düşman olana da sen de düşman ol!'*[484]

4090. Hâkim, Hz. Ali'den merfu şekilde şöyle rivayet etmiştir: *"Ey Allâh'ım! Onun diline sebat ver, kalbini ise hidayete erdir!"*[485] İbn Abbas'tan bu lafızla rivayet etmiştir: *Ey Allâh'ım mahkeme kararı hususunda onu doğru yola yönlendir!"*[486]

d) Hz. Peygamber'in, Sa'd b. Ebî Vakkas'a ve Zübeyr b. Avâm'a dua etmesi

4091. İbn Asâkir ve İbn Neccar Ebu Bekr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in, Hz. Sa'd için şöyle dua ettiğini duy-

---

[482] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 43.

[483] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, III, 2542. Heysemî: Fıtr b. Halîfe müstesna isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Fıtr ise sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 105). *Mecma'u'z-zevâid* in hamişinde: Bu hadisi Buhârî de rivayet etmiştir.

[484] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XII, 12653; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 32.

[485] Hâkim, Müstedrek, IV, 88.

[486] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 35.

dum: *Ey Allâh'ım! onu okuna isabetli kıl, duasını kabul et ve kendisini halka sevdir!'*

4092. Tirmizî, İbn Hibban ve Hâkim Hz. Sa'd'dan merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Sa'd, dua edince onun duasını kabul et!"*[487]

4093. Ebu Ya'lâ ve İbn Asâkir, Zübeyr b. Avâm'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana çocuklarıma ve torunlarıma dua etti. "[488]

e) Hz. Peygamber'in, ehli beyti için dua etmesi

4094. Ebu Ya'lâ, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Fatıma'ya *'eşini ve çocuklarını al, getir'* dedi. Hz. Fatıma da onları getirdi. Hz. Peygamber, onların üstüne elbisesini attı. Bu elbise Hayber'den elde edilen ganimetlerden elde edilmişti. Sonra Hz. Peygamber şöyle dua etti: *'Ey Allâh'ım! Bunlar, Muhammed'in ailesidir. Bereketini ve rahmetini İbrahim'in ailesi üzerine kıldığın gibi rahmetini ve bereketini, Muhammed'in ailesi üzerene de kıl! Çünkü sen çok övülen ve yüce bir zatsın.'*"[489]

4095. Taberânî, Ebu Ammâr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Vâsile b. Aska'ın yanına oturuyordum. Hz. Ali'den bahsettiklerinde ona hakaret ettiler. Kalktıklarında Hz. Vasile, 'Otur da sana kime hakaret ettiklerini söyleyeyim' dedi. Bir gün Hz. Peygamber'in yanından iken Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin geldi. Hz. Peygamber, elbisesini onların üstüne attı ve *'Ey Allâh'ım! Bunlar ehli beytimdir. Onlardaki kiri gider, onları (günahlardan) tertemiz et!'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Ya ben' dedim. Hz. Peygamber de *'Sen de onlardansın'* dedi. Allâh'a and olsun ki, ahiret için amellerim içinde bu söz kadar bana ümit veren bir şey yoktur. "

4096. Bir rivayette: "Hz. Peygamber'in bu sözü, ahirette benim için en ümitli şeydir. "[490]

---

[487] Tirmizî, 3751; İbn Hibban, 6990; Hâkim, Müstedrek, III, 499; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 70.

[488] Ebu Ya'lâ, *Müsned*, II, 682; İbn Asâkir, *Tehzibu't-Târîh*, V, 363; Ali el-Muttakî, Muhatabu'l-Kenz, V, 70.

[489] Heysemî: İsnadında Ukbe b. Abdillah er-Rufâî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 166). Tirmizî, hadisi muhtasar şekilde rivayet etmiştir. (Sünen, 3871).

[490] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, 159. Heysemî: Taberânî, hadisi iki isnadla rivayet etti. Bu siyakta olan hadisin ravileri, Külsüm b. Ziyad müstesna sahih hadis ravileridir. Külsûm'ü de İbn Hibban tevsik etmiş; fakat kendisinde az zayıflık vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 167).

4097. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in huzuruna girdim, yere bir sergi serdi, Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin üzerine oturdu. Sonra Hz. Peygamber, serginin köşelerinden tutup üzerlerine attı, sonra şöyle dua etti: *'Ey Allâh'ım! Ben onlardan razı olduğum gibi sen de onlardan razı ol!'*"[491]

e) Hz. Peygamber'in Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e dua etmesi

4098. Bezzar, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için *'Ey Allâh'ım! Ben onları seviyorum, sen de onları sev, kim onları severse muhakkak ki, beni sevmiştir'* dedi. "[492]

4099. Bezzar, Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) bu lafızla rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Ben onları seviyorum, sen de onları sev!"*[493]

4100. Buhârî, Müzlim ve başkaları Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh), Taberânî Sa'îd b. Zeyd'den ve Hz. Âişe'den (radıyallahu anhuma) merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Ben Hasan'ı seviyorum, sen de onu ve onu seveni de sev!"*[494]

4101. İbn Asâkir, Muhammed b. Sîrîn'den bu lafızla rivayet etmiştir: *"Ey Allâh'ım! Onu güvende kıl, onun vesilesiyle halkı güvende kıl!"*[495]

4102. Ebu Davud mustesna Kutubu-i Sitte müellifleri Hz. Berrâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'i gördüm, Hz. Hüseyin'i omzunda taşıyordu ve *'Ey Allâh'ım! Ben onu seviyorum, sen de onu sev!'* dedi. "[496]

---

[491] Heysemî: İsnadındaki raviler, Ubeyd b. Tufeyl müstesna sahih hadis ravileridir. Ubeyd de sıka biridir. Künyesi ise Ebu Sîdân'dır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 169).

[492] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, III, 2623. Heysemî: İsnadı güçlüdür (ceyyiddir). (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 180).

[493] Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 180). Bu hadisi, Nesâî ve İbn Hibban Hz. Üsame'den (radıyallahu anh) rivayet etmişler sonunda "Ey Allah'ım! onları seveni sen de sev!" başında ise "Bu ikisi, çocuklarım, kızlarımın çocuklarıdır" eki yapılmıştır. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 105). İbn Ebî Şeybe ve Tayâlisi Ebu Hureyre'den birinci hadis lafzıyla hadisi rivayet etti ve şu eki yaptı: Ey Allah'ım! onlara buğz edene sen de buğz et!" (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 106).

[494] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 102.

[495] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 104.

[496] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 105.

f) Hz. Peygamber'in Hz. Abbas'a ve çocuklarına dua etmesi

4103. Tirmizî -hadise hasen demiştir- ve Ebu Ya'lâ İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Abbas'ın ve çocuklarının açık gizli tüm günahlarını affet! Ey Allâh'ım! çocukları içinde kendisine halef ver!"*

4104. İbn Asâkir, Ebu Hüreyre'den merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Abbas'ın ve zürriyetinin kıyamete kadar açık ve gizli tüm günahlarını affet!"*[497]

4105. İbn Asâkir ve Hatîb merfu şekilde Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Abbas'ı, evlatlarını ve onları seveni affet!"*[498]

4106. İbn Asâkir, Âsım←babasından merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Abbas amcam, baba yarısı, atalarımdan kalan son kişidir. Ey Allâh'ım! Onun günahını affet, onun amellerini en güzel şekilde kabul et, yaptığı kötü şeylerden vazgeç, zürriyetini islah eyle!"*[499]

4107. Taberânî, Ebu Useyd es-Sâîdî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Abbas b. Abdilmuttalib için *'Çocuklarınla beraber yarın evden ayrılma, ben size geleceğim. Sizinle bir işim var'* dedi. Evde Hz. Peygamber'i beklediler ve Hz. Peygamber, kuşluk vaktinden sonra geldi, *'Es-selâmu aleyküm'* dedi. Onlar da 'Aleykümü's-selâm ve rahmetullâhi ve berakâtuhu' dedi. Hz. Peygamber, '*Nasılsınız?* dedi. Onlar da 'Allah'a hamd ediyoruz' dedi. Hz. Peygamber, *'Yaklaşın ve iç içe girin'* dedi. Birbirlerine iyice yaklaştıklarında Hz. Peygamber, onların üstüne abâsını attı ve *'Ey Rabbim! Bu amcam, baba yarısıdır. Bunlar, benim ehli beytimdir. Onları bu elbisemle örttüm gibi sen de onları ateşten koru!'* diye dua etti. Kapının eşiğinde ve evin duvarlarından 'âmîn, âmîn, âmîn' diye sesler duyuldu. "[500]

4108. İbn Ebî Şeybe, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Meymûne'nin evinde idim. Hz. Peygamber için abdest suyunu hazırladım. Hz. Peygamber, *'Kim, bunu hazırladı?'* dedi. Hz. Meymûne, 'Ab-

---

[497] İbn Asâkir, Tehzîb't-*Târîh*, VII, 239.
[498] İbn Asâkir, VII, 239; Hâtîb, *Târîh*, X, 39.
[499] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 207.
[500] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XIX, 584. Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 170). Bu hadisi, Beyhakî Ebu Useyd'den buna yakın lafızla, İbn Mâce de ondan muhtasar şekilde rivayet etti. (Bidâye, VI, 133). Ebu Nu'aym ise hadisi Ebu Useyd'den uzunca rivayet etmiştir.

dullah hazırladı' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Allâh'ım! Dini konularda ona ince bir kavrama yeteneği ver, ona tevili öğret!'* dedi. "

4109. İbn Neccar, İbn Abbas'tan sadece duasını rivayet etmiştir: *"Ey Allâh'ım! Ona Kur'ân'ı öğret, ona din hususlarında ince bir kavrama yeteneği ver!"*[501]

4110. İbn Mâce, İbn Sa'd ve Taberânî bu lafızla rivayet etmiştir: *"Ey Allâh'ım! Ona hikmeti ve Kur'ân'ın tevilini öğret!"*[502]

4111. Ebu Nu'aym, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! İbn Abbas'a bereket ver ve bereketini yay!"*[503]

g) Hz. Peygamber'in, Hz. Cafer'e ve evlatlarına, Hz. Zeyd b. Hârise'ye ve İbn Ravâha'ya dua etmesi

4112. Taberânî ve İbn Asâkir İbn Abbas'tan, Ahmed ve İbn Asâkir ise Abdullah b. Cafer'den merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Evlatları içinde Cafer'e bir halef ver!"*[504]

4113. Tayâlisî İbn Sa'd, Ahmed ve başkaları Abdullah b. Cafer'den merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Ailesi içinde Cafer'e bir halef ver, Abdullah'ın sağ elini bereketli kıl!"* Bunu üç defa dedi. [505]

4114. İbn Ebî Şeybe, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Cafer b. Ebî Tâlib (radıyallahu anh), Mü'te Savaşında Belkâ denen yerde şehid oldu. Hz. Peygamber, *'Ey Allâh'ım! Cafer'e Salih kullarına kıldığın haleflerden daha faziletli bir halef kıl!'* diye dua etti. "[506]

4115. İbn Sa'd, Ebu Meysere'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Zeyd b. Harise'nin, Hz. Cafer'in ve İbn Ravâha'nın Şahadet haberi Hz. Peygamber'e ulaşınca kalktı, onları anlattı, önce Zeyd'den başladı ve şöyle dua etti: *'Ey Allâh'ım! Zeyd'i, bağışla, Ey Allâh'ım Zeyd'i bağışla, Ey Allâh'ım Zeyd'i bağışla! Ey Allâh'ım Cafer'i ve İbn Ravâha'yı bağışla!'*[507]

---

[501] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 231.
[502] İbn Mâce, 166; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 365; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 10588.
[503] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 315; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 228.
[504] Ahmed, *Müsned*, I, 205; İbn Asâkir, Tehzîb, VII, 329.
[505] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 36; Ahmed, *Müsned*, I, 204.
[506] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XIV, 516; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 155. İbn Sa'd, bu hadisi Şa'bî'den buna yakın lafızla rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, IV, 39).
[507] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 46.

h) Hz. Peygamber'in Yâsir ailesine, Ebu Seleme'ye ve Usame b. Zeyd'e dua etmesi

4116. Ahmed ve İbn Sa'd Osman b. Affan'dan (radıyallahu anh) merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Yâsir ailesinin günahlarını affet ve günahlarını affettin de"*[508]

4117. İbn Asâkir, Hz. Âişe'den merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Ammâr'ı mübarek kıl..."*[509]

4118. Ahmed, Müslim ve Ebu Davud Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Ebu Seleme'yi affet, onun derecesini yükseltip mukarrebînlerden kıl, ondan sonra kendisine halef kıl, bizim ve onun günahlarını affet ya Rabbe'l-âlemîn! Onun kabrini genişlet, kabrini nurlandır!"*[510]

4119. Ahmed, Ebu Ya'lâ, Nesâî ve İbn Hibban Usâme b. Zeyd'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, beni alır, dizinde oturtur, Hz. Hasan da sol dizine otururdu. Sonra bizi birbirimize yapıştırır ve *'Ey Allâh'ım! Ben bunlara çok şefkatliyim, sen de onlara merhamet et!'* dedi."[511]

4120. Ahmed, Tirmizî –hasen demiştir- Taberânî ve başkaları şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber'in hastalığı ağırlaşınca Cürüf'teki ordugâhtan ben ve ordu Medine'ye geldi. Hz. Peygamber'in huzuruna girdiğimde konuşamıyordu. Hz. Peygamber, ellerini üzerime koyuyor, kaldırıyordu. Bana dua ettiğini biliyordum."[512]

ı) Hz. Peygamber'in Amr b. Âs'ı, Hâkim b. Hizâm'ı, Cerîr ve Büsr ailesine dua etmesi

4121. İbn Adiyy, Hz. Cabir'den (radıyallahu anh) merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, üç defa *'Ey Allâh'ım! Amr b. Âs'ın gü-*

---

508 Ahmed, *Müsned,* I, 62; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 248.
509 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz,* V, 245.
510 Ahmed, *Müsned,* VI, 297; Müzlim, III, 38; Ebu Davud, 3118; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz,* V, 219.
511 Ahmed, V, 205; Nesâî, 102; İbn Hibban, 6961. Bu hadisi, İbn Sa'd'dan buna yakın lafızla rivayet etti. *(et-Tabakât,* IV, 62). Başka bir rivayette: "Ey Allah'ım! ben onları seviyorum, sen de onları sev!"
512 Ahmed, *Müsned,* V, 201; Tirmizî, 3817; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VII, 5; Muntahab, V, 136.

nahlarını affet!' dedi. Sonra *'Çünkü ona sadaka vermesi için çağırdığımda bana icabet ediyor'* dedi. "[513]

4122. Taberânî, Hakîm'den merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Onun eline bereket ver!"* Bunu Hakîm b. Hizâm için söyledi. [514]

4123. Abdurrezzak ve İbn Ebî Şeybe Hakîm'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, kurbanlık hayvan almam için Hakîm'e bir dinar verdi. Kurbanlık satın aldı, sonra onu iki dinara sattı. Koyunu bir dinara satın aldı, diğer dinarı alıp Hz. Peygamber'e getirdi. Hz. Peygamber de kendisine bereket duası etti ve bir dinarı tasadduk etmesini söyledi. "[515]

4124. Taberânî, Cerîr'den şöyle rivayet etmektedir: "Artık atın üstünde duramıyordum. Bunu Hz. Peygamber'e anlattım. Hz. Peygamber, göğsüme vurdu, elinin izini göğsümde gördüm. Sonra *'Ey Allâh'ım! Ona sebat ver, onu doğru yola ve onun vesilesiyle halkı hidayete erdir!' dedi. Bir daha atımdan düşmedim'* dedi. "[516]

4125. İbn Ebî Şeybe, Cerîr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana *'Beni bu zû'l-halasa'dan nasıl kurtarırsın'* dedi. Zû'l-halasa, Has'am Kabilesinde cahiliye döneminde kalma, kendisine Yemen'in Kâ'be'si isminde bir binaydı. Ben de 'Ya Resullelâh! Ben at üzerinde duramıyorum' dedi..."[517]

4126. İbn Asâkir, Abdullah b. Büsr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Ben ve babam evimizin kapısında oturuyorduk. Hz. Peygamber, katırına üzerine geliyordu. Babam, ona 'Ya Resulallâh! bineğinden insen, yemek yesen ve bereket duası etsen!' dedi. Hz. Peygamber de indi, yemek yedi, sonra *'Ey Allâh'ım! Onlara merhamet et, onları bağışla, onların rızkına bereket ver!* dedi. "[518]

i) Hz. Peygamber'in Berrâ b. Ma'rûr, Sa'd b. Ubâde ve Ebu Katâde'ye dua etmesi

4127. İbn Mende ve İbn Asâkir Nadle b. Amr el-Ğifârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ğifâr Kabilesinden bir adam, Hz. Peygamber'e

---

[513] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 250.
[514] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, III, 3136.
[515] Abdurrezzak, *Musannef*, 14831; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XIV, 218; Ali el-Muttakî, Muntahab, V, 169.
[516] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 2252; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*,
[517] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XII, 153; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 152.
[518] Bu hadisi, Taberânî, mutavvel şekilde rivayet etti ve şu eki yaptı: "Allah, bize devamlı bol rızık verdi ve hiç skıntı çekmedik. " (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 220).

geldi ve ona *'İsmin nedir?'* dedi. 'Nebhân' dedi. Hz. Peygamber, *'Asil birisin'* dedi. Hz. Peygamber, Medine'ye geldikten sonra Berrâ b. Ma'rûr'ın namazını kıldırdı ve *'Ey Allâh'ım! Berrâ b. Ma'r'ur'a rahmet et, kıyamet günü onu mahcup etme, onu cennete koy! Zaten öyle de yaptın.* "[519]

4128. İbn Sa'd, Abdullah b. Ebî Katâde'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Medine'ye geldiğinde ilk namazını kıldırdığı kişi Berrâ b. Ma'rûr oldu. Ashabıyla beraber saf tuttu ve *'Ey Allâh'ım! Onu bağışla, ona merhamet et, ondan razı ol! Zaten öyle yaptın da.* "[520]

4129. Ebu Davud, Kays b. Sa'd'dan merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Salâtını, rahmetini Sa'd b. Ubâde üzere kıl!'*[521]

4130. Ebu Nu'aym, Ebû Katâde'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber bir yolculukta bulunuyorduk. Bineği üzerinde uyur gibi oldu, elimle dürterek uyandırdım. Yine uyur gibi oldu yine dürterek uyandırdım. Akabinde *'Ey Allâh'ım! Bu gece beni koruduğun gibi Ebu Katâde'yi muhafaza et!'* diye dua etti, sonra bana dönerek *'Bu gece seni yorduk galiba'* dedi. "[522]

j) Hz. Peygamber'in, Enes b. Malik'e ve başka sahabîlere dua etmesi

4131. Ebu Nu'aym, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Süleym, 'Ya Resulallâh! Enes'e dua et' dedi. Hz. Peygamber de *'Ey Allâh'ım! malını ve evlatlarını çoğalt ve onun için bunları bereketli kıl!'* dedi..."[523]

4132. Taberânî, Ebu Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Harmele adında biri, Hz. Peygamber'e geldi ve diline işaret ederek 'Ya Resulallâh! İman buradır' kalbine işaret ederek 'nifak ise buradadır. Allâh'ı çok az zikrediyorum' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Allâh'ım! ona zikreden bir dil, şükreden bir kalp ver! Sevdiklerimi sevdiği müddetçe onu sev ve onun işlerini hayırlı kıl!'* dedi. "[524]

---

[519] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 144.
[520] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 620.
[521] Ebu Davud, 5185; Ali el-Muttakî, Muntahab, V, 190.
[522] Taberânî sadece duayı rivayet etmiştir. (*el-Kebîr*, III, 3271; Muntahab, V, 161).
[523] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, VIII, 267; Ali el-Muttakî, Muntahab, V, 142.
[524] Heysemî: İsnadında ismi bilinmeyen biri var, diğer raviler ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 402).

4133. Taberânî, Telib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Telib, Peygamber efendimize geldi ve kendisine dua etmesini söyledi. Hz. Peygamber de *'Allah tarafından izin verildiğinde dua ederim'* dedi. Bir müddet durdu, sonra sahabîyi çağırdı, eliyle yüzünü meshetti ve üç defa *'Ey Allâh'ım! Telib'in günahlarını affet, ona merhamet et!'* dedi. "[525]

4134. İbn Sa'd ve Taberânî, Ebu Musa'dan (radıyallahu anh) merfu olarak şöyle rivayet etmektedir: *"Ey Allâh'ım! Ubeyd Ebu Âmir'i Kıyamet günü insanların en üstünü kıl!"*[526]

4135. Ebu Nu'aym, Hassan b. Şeddad'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Annem, beni alıp Hz. Peygamber'e götürdü ve 'Ya Resulallâh! Çocuğumun büyüyünce iyi biri olması için dua edesin diye sana getirdim' dedi. Hz. Peygamber, kendi abdest suyundan kalanı ile abdest aldı, çocuğun yüzünü meshetti ve *'Ey Allâh'ım! Ona bereket ver, onu büyüyünce iyi biri kıl!'* dedi. "[527]

k) Hz. Peygamber'in zayıf sahabîlere dua etmesi

4136. Bezzar, Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, selam verdikten sonra başını kıbleden semaya doğru çevirdi ve *'Ey Allâh'ım! Seleme b. Hişam'ı, Ayyaş b. Ebu Rabîa'yı, Velid b. Müslim'i ve zayıf Müslümanları bu sıkıntıdan kurtar! Onların gücü takati yok, hicret de güçleri yetmiyor'* dedi. "[528]

4137. Bu hadisi, İbn Sa'd, Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) buna yakın şekilde rivayet etmiş ve rivayetinde *"Ey Allâh'ım onları kurtar!"* denmiştir. Başka bir rivayette: Hz. Peygamber, sabah namazını kıldıktan sonra başını kaldırdı ve *'Ey Allâh'ım! Velid b. Velid'i, Seleme b. Hişam'ı, Ayyaş b. Rabîa'yı ve Mekke'deki zayıf Müslümanları kurtar! Ey Allâh'ım! Mudar kabilesine kıtlık ver, onların yılları Yusuf'un dönemi gibi olsun'* dedi. "

---

[525] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 1298. Heysemî: Milkam b. Telib'den iki kişi rivayet etmiştir. Diğer raviler ise tevsik edilmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 402). Bu hadisi, İbn Sa'd da rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, VII, 42). Bir rivayetinde: Hz. Peygamber'e 'benim için istiğfar dile!' dedim. Hz. Peygamber, 'izin verildiğinde ederim' dedi..."

[526] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 115; Ali el-Muttakî, Muntahab, V, 239.

[527] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 167.

[528] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, IV, 3172. Heysemî: İsnadında Ali b. Zeyd var, kendisi hakkında farklı görüşler var. Diğer raviler ise sıkadır. Buhârî (VI, 47) ve Müslim'de (II, 134) konut duası okuduğu söylenmiştir.

NAMAZLARDAN SONRA HZ. PEYGAMBER'İN ETTİĞİ DUALAR

a) Hz. Peygamber'in "Ey Allâh'ım! Seni anmak, sana şükretmek, güzel ibadet setmek için bana yardım et" duası

4138. Ebu Davud, Nesâî –lafız onundur- İbn Huzeyme, İbn Hibban –sahihlerinde- ve Hâkim –şeyhan şartı üzere sahihtir- Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün Mu'âz'ın elinden tuttu ve şöyle dedi: *'Ey Mu'âz! Vallahi seni seviyorum.* ' Hz. Muâz da 'Anam-babam sana feda olsun ya Resulallâh! Vallahi ben de seni seviyorum' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Mu'âz! Sana vasiyet ediyorum, namazdan sonra sakın şöyle demeyi terk etme: 'Ey Allâh'ım! Seni anmak, sana şükretmek, güzel ibadet etmek için bana yardım et!'"* Hz. Mu'âz da Sanâbihî'ye bunu vasiyet etti, o da Ebu Abdirrahman'a, Ebu Abdirrahman da Ukbe b. Müslim'e vasiyet etti. "[529]

b) Hz. Peygamber'in '"Allâhümme ente's-selâmu ve minke's-selâm, tebârekte yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm" demesi

4139. Taberânî, Avn b. Abdillah b. Utbe'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Abdullah b. Amr b. Âs'ın kenarında namaz kıldı, Abdullah'ın selam verdiğinde

اللّٰهُمَّ أَنْتَ السَّلاَمُ وَمِنْكَ السَّلاَمُ تَبَارَكْتَ ذَا الْجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ

"Allâhümme ente's-selâmu ve minke's-selâm, tebârekte yâ ze'l-celâlî ve'l-ikrâm" dediğini işitti. Sonra Abdullah b. Ömer'in kenarında namaz kıldı, onun selam verdiğin aynısını söylediğini duydu. Adam güldü, İbn Ömer, kendisine 'Neden gülüyorsun?' dedi. Adam, 'Abdullah b. Amr'ın kenarında namaz kıldım, aynen senin dediğini söylediğini duydum' dedi. İbn Ömer de 'Hz. Peygamber böyle derdi' dedi. "[530]

---

[529] Ebu Dâvud, 1522; Nesâî, III, 53; İbn Huzeyme, 751; İbn Hibban, 2020; Hâkim, Müstedrek, I, 273; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 114.

[530] Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 102). İbn Ebî Şeybe, Sıla b. Züfer'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'in namazdan sonra..." Fakat merfu hadisi Abdullah b. Amr'ın zöylediğini aktarmaktadır. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 290). Bu hadisi, Ebu Davud, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha): "Hz. peygamber, selam verince dedi ki..."

c) Hz. Peygamber'in "Ey Allâh'ım bendeki keder ve hüznü gider" diye dua etmesi

4140. Taberânî, Enes b. Malik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, namazını kıldıktan sonra sağ eliyle başını mesheder ve 'Bismillâhillezi lâ ilâhe illâ hüve'r Rahmânü'r-Rahîm. Allâhümme'z-hib anni'l-hemme ve'l-hazeni' derdi. Bir rivayette: Alnını sağ eliyle mesheder ve *'Ey Allâh'ım benden dert ve kederi gider'* diye dua ederdi."[531]

d) Ebu Eyyub ve İbn Ömer'in namazdan sonra Hz. Peygamber'in yaptığı dua hakkında sözü

4141. Taberânî, Ebu Eyyub'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in arkasında ne zaman namaz kıldıysam namazdan sonra şöyle demiştir:

اللهم اغفر خطاياي وذنوبي كلها اللهم وأنعشني واجبرني واهدني بصالح الأعمال والأخلاق لا يهدي لصالحها ولا يصرف سيئها إلا أنت

'Ey Allâh'ım Hatalarımın hepsini affet. Ey Allâh'ım! Derecemi yükselt, beni güzel amellere ve güzel ahlaka yönlendir, amelin ve ahlakın güzeline yönlendiren ve kötülüklerinden de sakındıran sadece sensin' dedi. "[532]

4142. Taberânî, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'in arkasında ne zaman namaz kıldıysam namazdan sonra şöyle demiştir:

اللهم اغفر لى خطاياى وعمدى اللهم اهدنى لصالح الأعمال والأخلاق إنه لا يهدى لصالحها ولا يصرف سيئها إلا أنت

"Ey Allâh'ım! Bilerek, bilmeyerek yaptığım günahları affet! Ey Allâh'ım! Beni güzel emel ve ahlaka yönlendir. Güzel amele ve ahlaka sadece sen yönlendirirsin, kötü amel ve ahlaktan da sadece sen sakındırırdın'[533]

---

[531] Heysemî: Hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde rivayet etti. Bezzar buna yakın şekilde birkaç isnadla rivayet etti. İsnadında Zeyd el-Ammî var. Birçok kişi kendisine sıka demiş, cumhur ise kendisine zayıf demiştir. Taberânî'nin bir isnadındaki diğer raviler sıkadır. Bazısı hakkında ihtilaf vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 110).

[532] Taberânî, er-Ravdu'd-dânî, I, 610. Heysemî: Hadisi, Taberânî es-Sağîr ve *el-Evsat* adlı eserinde rivayet etmiş, isnadı güçlüdür (ceyyid).

[533] Heysemî: İsnadındaki raviler tevsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 173).

e) Ümmü Seleme'nin ve Hz. Âişe'nin namazdan sonra Hz. Peygamber'in ettiği dualar hakkında hadisi

4143. Taberânî, *es-Sağîr* adlı eserinde Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sabah namazından sonra şöyle derdi: *Ey Allâh'ım! Senden helal rızık, faydalı ilim, kabul edilen amel istiyorum.* '"[534]

4144. Taberânî, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, namazdan sonra şöyle derdi: *"Ey Allâh'ım, Cibrîl, Mîkâîl, İsrâfîl'in Rabbi! Beni cehennem ateşinin sıcaklığından ve kabir azabından koru!*"[535]

f) Hz. Ebu Bekr'in, Mu'âviye'nin ve Ebu Musa'nın Hz. Peygamber'in namazdan sonra yaptğı dua hakkında sözü

4145. İbn Ebî Şeybe, Ebu Bekr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, namazdan sonra şöyle dua ederdi: *"Ey Allâh'ım! Küfürden, fakirlikten, kabir azabından sana sığınırım.* '[536]

4146. Nesâî, Mu'âviye'den[537] (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Pegamber'in namaz kıldıktan sonra şöyle dediğini işittim:

لاَ مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ

"Ey Allâh'ım! Senin verdiğini engelleyen yoktur, senin mahrum bıraktığına veren yoktur. Hiçbir kişinin soyunun senin yanında bir değeri yoktur. '[538]

4147. İbn Ebî Şeybe, Ebu Musa el-Eş'arî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e abdest suyu getirdim. Hz. Peygamber abdest aldı, namaz kıldı, sonra *'Ey Allâh'ım günahlarımı affet, evimi genişler ve rızkıma bereket ver!'* dedi. "

---

[534] Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 111).

[535] Heysemî: Hadisi, Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde hocası Ali b. Sa'îd er-Râzî'den rivayet etmiştir. Hocası hakkında zarar vermeyen bir eleştiri var. Diğer raviler ise sıkadır. Nesâî (Amelu'l-yevm, 94) ise hadisi "namazdan sonra" lafzını söylemeden rivayet etmiştir.

[536] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, III, 374; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 296.

[537] Yazar, hadisi Mu'âviye'den rivayet ederek büyük bir hata yapmıştır. Bu hataya *Kenzu'l-ummâl*dan nakil yaptığı için düşmüştür. Bu hadis, Muğîre b. Şu'be'den rivayet edilmektedir. (Buharî, I, 214; Müslim, II, 95).

[538] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 296.

g) Zeyd b. Arkam'ın ve Hz. Ali'nin namazdan sonra Hz. Peygamber'in yaptığı dua hakkında dediği

4148. Ebu Dâvud, Zeyd b. Arkam'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, namazdan sonra şöyle dua ederdi:

اللهم ربنا ورب كل شىء أنا شهيد أنك أنت الرب وحدك لا شريك لك اللهم ربنا ورب كل شىء أنا شهيد أن محمدا عبدك ورسولك اللهم ربنا ورب كل شىء أنا شهيد أن العباد كلهم إخوة اللهم ربنا ورب كل شىء اجعلنى مخلصا لك وأهلى فى كل ساعة فى الدنيا والآخرة يا ذا الجلال والإكرام اسمع واستجب الله أكبر الأكبر اللهم نور السموات والأرض ». قال سليمان بن داود « رب السموات والأرض ». « الله أكبر الأكبر حسبى الله ونعم الوكيل الله أكبر الأكبر

"Ey Allâh'ım! Bizim ve her şeyin Rabbi! Şahadet ederim ki, senden başka ilah yok ve ortağın da yoktur. Ey Allâh'ım, Bizim ve her şeyin Rabbi! Muhammed'in senin kulun ve elçin olduğuna şahadet ediyorum. Ey Allâh'ım, bizim ve her şeyin Rabbi! Şahadet ederim ki, tüm kulların kardeştir. Ey Allâh'ım! Bizim ve her şeyin Rabbi! Dünya ve ahirette bulunan her vakit beni sana ve aileme karşı ihlâslı kıl! Ey celâl ve ikram sahibi! Beni duy, duamı kabul et! Allâh'u ekber, Allâh'u ekber. Ey Allâh'ım! Gökleri ve yeri nurlandır. Allâh'u ekber, Allâh'u ekber. Allâh bana yeterlidir ve o ne güzel vekildir! Allâh'u ekber, Allâh'u ekber."[539]

4149. Ebu Dâvud, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, namazını bitirip selam verince şöyle dua ederdi: *Ey Allâh'ım! Geçmiş ve gelecek, açık ve gizli tüm günahlarımı, yaptığım israfı senin daha iyi bildiğin günahlarımı bağışla! Sen ilk ve sonsun, ilah olarak sadece sen varsın."*[540]

---

[539] Ebu Dâvud, 1508.
[540] Ebu Dâvud, 1509.

HZ. PEYGAMBER'İN SABAH VE AKŞAM YAPTIĞI DUALAR

a) Hz. Peygamber'in "Ey Allâh'ım! Kabir azabından ve kabir fitnesinden sana sığınırım" demesi

4150. Ahmed, Abdullah b. Kasım'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in hanım bir komşusu bana aktardığına göre Hz. Peygamber'in fecir doğduğunda şöyle dediğini işitmiştir:

اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ

"Ey Allâh'ım! Kabir azabından ve kabir fitnesinden sana sığınırım!"

b) Hz. Peygamber'in "Biz sabahladık ve mülk de Allâh'ındır" demesi

4151. Bezzar, Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sabahladığında şöyle derdi:

أصبحنا وأصبح الملك لله والحمد لله لا شريك له لا إله إلا الله وإليه النشور

"Sabahladık, mülk de Allâh'ındır. Ortağı olmayan Allâh'a hamd olsun. Ondan başka ilah yoktur, dönüş ancak onadır. " Akşam olunca ise şöyle derdi:

أمسينا وأمسى الملك والحمد كله لله لا شريك له لا إله إلا هو وإليه المصير.

"Akşam oldu, mülk de Allâh'ındır. Ortağı olmayan Allâh'a hamd olsun. Ondan başka ilah yoktur, dönüş de sadece onadır. "[541]

4152. Müslim, Tirmizî ve Ebu Davud İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber akşam olunca *'Gece oldu, mülk de Allâh'ındır. Tek olan ve ortağı olmayan Allâh'a hamd olsun. Mülk ve övgü sadece onundur. Onun her şeye gücü yeter. Ya Rabbim! Bu gecenin ve sonrasında olan en hayırlı şey neyse onu senden istiyorum. Bu gecenin ve sonrasının şerrinden sana sığınırım. Ya Rabbim! Tembellikten ve yaşımın iyice ilerlemesinden sana sığınırım. Ya Rabbim! Cehennem ateşinden ve kabîr azabından sana sığınırım. "* Sabahladığında yine bunu söylerdi: *"Biz sabahladık, mülk de Allâh'ındır... "*[542]

---

[541] Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* IV, 3105. Heysemî: İsnadi ceyyiddir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 114).
[542] Müslim, VIII, 82; Tirmizî, 3390; Ebu Davud, 5071.

c) Hz. Peygamber'in, "İslam dini ve ihlâs kelimesi üzere sabahladık" sözü

4153. Ahmed ve Taberânî Abdurrahman b. Ebzâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sabahladığında ve gecelediğinde şöyle derdi: *'İslam dini, ihlâs kelimesi, peygamberimiz Muhammed'in dini, hanîf ve Müslüman olan İbrahim'in milleti üzere sabahladık (veya geceledik). İbrahim müşrik değildi.* '"[543]

d) Hz. Peygamber'in "Allah'ı Rab, İslam'ı din olarak kabul ettim" sözü

4154. Ahmed, Ebu Sellâm'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hıms mescidi'nden geçti. 'Bu Hz. Peygamber'in hizmetçisidir' dedi. Yanına gittim ve 'Direk Hz. Peygamber'den işittiğin bir hadisi bana rivayet eder misin?' dedim. Adam da Hz. Peygamber'in şöyle dediğini aktardı: *'Müslüman olan, sabahladığında ve akşamladığında üç defa 'Allah'ı Rab, İslam'ı din, Muhammed'i peygamber olarak kabul ettim' derse Allâh, kıyamet günü kesin onu razı eder.* "[544]

e) İbn Ömer'in sabah ve akşam Hz. Peygamber'in ettiği dua hakkında hadisi

4155. İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in sabah ve akşam şöyle dua ettiğini duyardım, vefat edip dünyadan ayrılana kadar bu duaya devam etti: *Ey Allâh'ım! Dünya ve ahirette afiyet istiyorum. Ey Allâh'ım! Dinim, dünyam, ailem ve malım hususunda senden bağışlanma ve afiyet talep ediyorum. Ey Allâh'ım! Ayıplarımı ört, korkularımı gider! Ey Allâh'ım! Ön taraftan, arka taraftan, sağdan, soldan ve üstten gelecek tehlikelerden beni koru! Ey Allâh'ım! Alt taraftan ihanete uğramaktan sana sığınırım.* ' Cübeyr b. Ebî Süleyman: Hz. Peygamber yerin çökmesini kastediyor. Ali el-Muttakî: Bu son sözün Cübeyr'e mi, Peygamber efendimize mi ait olduğunu bilmiyorum. "[545]

---

[543] Ahmed, *Müsned,* III, 406. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 116).

[544] Ahmed, *Müsned,* IV, 367. Heysemî: Hadisi, Taberânî de rivayet etti. İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 116). Bu hadisi, Ebu Davud (5072) ve Nesâî (Amelu'l-yevm, 4, 565)de rivayet etmiştir.

[545] İbn Ebî Şeybe, *Musannef,* X, 239-240; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 294.

f) Hz. Peygamber'in, Hz. Ebu Bekr'e sabah-akşam söylemesini emrettiği dua

4156. Ahmed, İbn Menî, Ebu Ya'lâ ve İbn Sunnî *–Amelu'l-yevm ve'l-leyle* adlı eserinde- Ebu Bekr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sabahladığımda, geceledigimde, yatağıma yattığımda şöyle dememi emretti: *Gökleri ve yeri yaratan, gaib olanı ve gaib olmayanı bilen ey Allâh'ım! Sen her şeyin Rabbi ve malikisin. Şahadet ederim ki, senden başka ilah yoktur, sen tek ve ortağı olmayan bir zatsın. Yine şahadet ederim ki, Muhammed senin kulun ve elçindir. Nefsimin şerrinden, şeytanın şerrinden, onun şirkinden, kendi nefsime veya bir Müslümana karşı bir kötülük yapmaktan sana sığınırım.* "[546]

g) Nefsi, malı ve ailesi için korkan birine Hz. Peygamber'in dua öğretmesi

4157. İbn Asâkir, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e biri geldi ve 'Ya Resulallâh! Ben, kendi nefsim, evlatlarım, ailem ve malım hususunda korkuyorum' dedi. Hz. Peygamber, ona sabahladığında ve gecelediğinde şöyle demesini söyledi:

بسم الله على ديني ونفسي وولدي وأهلي ومالي

"Allah'ın ismiyle dinimle, nefsimle, evlatlarımla, ailemle ve malımla ilgilenmeye başlıyorum. " Adam, bunu söyledi ve sonra Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber, ona *'Sendeki korku geçti mi?'* dedi. Adam, 'Seni hak dinle gönderen Allâh'a and olsun ki, duyduğum tüm korkularım geçti' dedi. "[547]

---

[546] Ahmed, *Müsned,* I, 9, 14; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 294. Bu hadisi, Ebu Davud (5067) ve Tirmizî (3392) lafızlarda az farkla Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir.

[547] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 294.

UYUMA VE UYANMA ESNASINDA YAPILAN DUALAR

a) Hz. Peygamber'in, "el-hamdu lillahî'llezî et'amenâ ve sekânâ ve kefânâ" şeklinde dua etmesi

4158. Müslim, Tirmizî ve Ebu Davud Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yatağına uzandığında şöyle derdi: *"el-hamdu lillahî'llezî et'amenâ ve sekânâ ve kefânâ ve âvânâ fekem mimmen lâ kâfiye leh ve lâ me'vâ (Bize yediren, içiren, ihtiyaçlarımızı gideren, bize sığınak olan Allâh'a hamd olsun. Nice insanlar var ki, onların ihtiyacını gideren, sığınacakları kimse yoktur).* '[548]

4159. Ebu Davud, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yatağına yatınca şöyle derdi:

الحمد لله الذى كفانى وآوانى وأطعمنى وسقانى والذى من على فأفضل والذى أعطانى فأجزل الحمد لله على كل حال اللهم رب كل شيء ومليكه وإله كل شيء أعوذ بك من النار

'Bana yeterli ve sığınak olan, beni yediren, içiren Allâh'a hamd olsun. Bana fazlından ihsan ederek minnet eden, bana bol bol veren Allâh'a hamd olsun. Her hal üzere Allâh'a hamd olsun. Ey Allâh'ım! Sen her şeyin Rabbi ve sahibisin. Cehennem ataşinden Allâh'a sığınırım. '[549]

b) Hz. Peygamber'in, "Ey Allâh'ım! Kullarını dirilttiğin gün beni azabından koru!" şeklinde dua etmesi

4160. Tirmizî, Hz. Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yatmak istediğinde elini başının altına koyar, sonra da şöyle derdi: *'Ey Allâh'ım! Kullarını topladığın (veya dirilttiğin) gün beni kendi azabından koru!'*[550]

---

[548] Müslim, VIII, 79; Tirmizî, 3396; Ebu Davud, 5053.

[549] Ebu Davud, 5058; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 259.

[550] Tirmizî, 3398; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 259. Heysemî: Bu hadisi, Bezzar Hz. Enes'den rivayet etmiş ve net şekilde "dirilttiğin gün" demiştir. İsnadı da hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 123). Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe ve İbn Cerîr –hadise sahih demiştir- ayrı iki lafızla rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, VIII, 68).

c) Hz. Peygamber'in "Allah'ın ismiyle yan tarafımı Allâh için yere koydum" demesi

4161. Ebu Davud, Ebu'l-Ebher en-Enmârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, gece yatağına yatınca şöyle dua ederdi: *'Allah'ın ismiyle yan tarafımı Allâh için yere koydum. Ey Allâh'ım günahlarımı affet, şeytanımı benden uzaklaştır, kelepçelerimi aç, beni en yüksek topluluk içine koy!'*"[551]

d) Hz. Peygamber'in "Ey Allâh'ım! Senin kerim olan vechine sığınırım" demesi

4162. Ebu Dâvud, Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yatağına yatınca şöyle derdi:

اللّٰهمَّ إني أَعوذ بِوَجهكَ الكريم ، وبِكلماتِكَ التَّامَّات من شَرِّ كل دابَّة أنت آخِذٌ بناصِيَتها ، اللّٰهمَّ أنت تَكْشِفُ المَغْرَمَ والمأْثم ، اللّٰهم لا يُهْزَمُ جُندُكَ ، ولا يُخْلَفُ وعدُك ، ولا يَنفعُ ذَا الجَدِّ منك الجَدُّ ، سبحانك اللّٰهمَّ وبِحَمدِكَ

"Ey Allâh'ım! Senin egemenliğinde bulunan her hayvanın şerrinden senin kerim olan vechine, tam olan kelimelerine sığınırım. Ey Allâh'ım! Sen bulutları ve günahları kaldıransın. Ey Allâh'ım! Askerlerin asla yenilmez, sözünden dönme olmaz, soylunun soyu yanında fayda vermez. Ey Allâh'ım! Seni tesbih eder, sana hamd ederim. '"[552]

e) Hz. Peygamber'in, "Gökleri ve yeri yaratan Allâh'ım!" demesi

4163. Ahmed, Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yatmak istediğinde şöyle derdi:

اللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَهُ كُلِّ شَيْءٍ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ أَعُوذُ بِكَ مِنْ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أَقْتَرِفَ عَلَى نَفْسِي إِثْمًا أَوْ أَجُرَّهُ عَلَى مُسْلِمٍ

---

551 Ebu Davud, 5054; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 260.

552 Ebu Dâvud, 5052. Nevevî, el-Ezkâr adlı eserinde Nesâî'ye nisbet etmiştir. (Amelu'l-yevm, 767). Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl* adlı eserinde Nesâî'ye, İbn Cerîr'e ve İbn Ebî Dünya'ya nisbet etmiş, onların da rivayet ettiğini söylemiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, VIII, 67).

"Gökleri ve yeri yaratan, gaybı ve gayb olmayanı bilen, her şeyin Rabbi, her şeyin ilahı olan Allâh! Şahadet ederim ki, sen teksin, ortağın yoktur ve senden başka ilah yoktur. Yine şahadet ederim ki, Muhammed senin kulun ve elçindir. Melekler de buna Şahadet ediyorlar. Ey Allâh'ım! Şeytandan ve onun şirkinden, kendi nefsime veya bir Müslümana kötülük yapmaktan sana sığınırım. " Abu Abdirrahman anlatıyor: Hz. Peygamber, bu duayı Abdullah b. Amr'a öğretti ve Abdullah uyumak üzere iken bu duayı okurdu. "[553]

4164. Ahmed, hasen bir isnadla Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, uyumak için uzandığında *'Ya Rabbi! Senin isminle uyuyorum, benim günahlarımı bağışla'* derdi. "[554]

f) Hz. Peygamber'in uyku esnadında okuduğu dua hakkında Hz. Ali'nin sözü

4165. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanınada bir gece kaldım. Namazını bitirince ve yatağını hazırlayınca şöyle dediğini duyuyordum: *"Ey Allâh'ım! azabından dolayı afiyetine sığınıyorum. Gazabından rızana sığınıyorum, senden yine sana sığınıyorum. Ey Allâh'ım! İstesem de seni övmeye takatim yoktur. Sen, kendini övdüğün gibisin.* '[555]

g) Hz. Peygamber'in uyku esnasında okuduğu dua hususunda Hz. Berrâ'nın sözü

4166. İbn Cerîr –hadise sahih demiştir- ve İbn Ebî Şeybe Berrâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, yatağına uzanınca şöyle derdi: *"Ey Allâh'ım! Seni arzuladığım ve senden korktuğum için nefsimi*

---

553 Ahmed, *Müsned,* II, 171. Heysemî: Hadisin isnadı hasendir. Ahmed'in ayrı bir rivayetinde hasen isnadla "en akterif" yerine "E'uzu bike en-ekterif" sözüğü kullanılmıştır. Taberânî, hadisi, buna yakın şekilde rivayet etmiş; fakat rivayetinde "alâ nefsî ismen" sözüğü kullanılmıştır. Abdullah b. Amr, bir rivayette Abdullah b. Yezid'e 'Hz. peygamber'in Hz. Ebu Bekr'e uyku anında söylemesi için öğrettiği duayı söyleyeyim mi' dedi..." Heysemî: Taberânî, hadisi iki isnadla rivayet etti. Birinci rivayetin isnadındaki raviler Hüyey b. Abdillah el-Meâfirî müstesna sahih hadis ravileridir. Onu da bir cemaat alim tevsik etmiş, başkaları ise zayıf olduğunu seöylemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 123). Daha önce Hz. Ebu Bekr'in bu hadisi geçmişti.

554 Ahmed, *Müsned,* II, 173; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* X, 123.

555 Heysemî: İsnadındaki raviler, İbrahim b. Abdillah b. Abdilkârî müstesna sahih hadis ravileridir. İbrahim'e de İbn Hibban sıka demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 124). Bu hadisi, Nesâî, Yusuf el-Kâdî Sünen adlı eserinde Hz. Ali'den buna yakın lafızla rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 304).

sana teslim ettim, yüzüme sana çevirdim, işimi sana havale ettim, sırtımı sana dayadım. Sığınak ve kurtuluş sadece sana olur. İndirdiğin kitabına ve gönderdiğin peygamberine iman ettim. '[556]

h) Hz. Huzeyfe'nin bu husustaki sözü

4167. Buhârî, Ebu Davud ve Tirmizî Hz. Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yatağına uzanınca *'Ey Allâh'ım! Senin isminle yaşıyor ve ölüyorum'* derdi. Sabahladığında ise *'Bizi vefat ettirdikten sonra dirilten Allâh'a hamd olsun. Dönüş ancak onadır'* derdi. "[557]

4168. İbn Cerîr, -hadise sahih demiştir- Ebû Zerr'den buna yakın şekilde rivayet etmiş; fakat *"Ey Allâh'ım! Senin isminle ölür ve yaşarız"* demiştir. [558]

ı) Hz. Âişe'nin bu husustaki sözü

4169. Ebu Davud, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, gece uyanınca şöyle derdi:

لا إله إلا أنت سبحانك اللهم أستغفرك لذنبى وأسألك رحمتك اللهم زدنى علما ولا تزغ قلبى بعد إذ هديتنى وهب لى من لدنك رحمة إنك أنت الوهاب

"Senden başka ilah yoktur. Ey Allâh'ım! Seni tesbih eder, sana hamd ederim. Günahlarımdan dolayı senden mağfiret talep eder, senin rahmetini isterim. Ey Allâh'ım! Bilgimi artır, beni hidayete erdirdikten sonra kalbimi saptırma! Katından bana rahmet hediye et, çünkü sen çokça ihsan da bulunansın. "

---

[556] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 247; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 67.

[557] Buhârî, VIII, 85; Ebu Davud, 5049; Tirmizî, 3417; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 259.

[558] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 67.

HZ. PEYGAMBER'İN MESLİCLERDE, MESCİDE VE EVE GİRERKEN, ONLARDAN ÇIKARKEN OKUDUĞU DUALAR

a) Hz. Peygamber'in bir meclisten kalktığında okuduğu dua

4170. Tirmizî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir meclisten kalktığında genelde ashabına şu duaları ederdi:

اللّهمَّ اقْسِم لنَا من خَشْيَتِكَ ما يَحُولُ بيننا وبين معاصِيك، ومِن طاعتك ما تُبَلِّغُنَا به جَنَّتك ، ومن اليَقِين ما تُهوِّنُ به علينا مصائِبَ الدنيا ، اللّهمَّ أَمتِعنا بأسماعنا ، وأبصارنا ، وقُوَّتنا ما أَحيَيتنا ، واجعَلْه الوارثَ منا ، واجعل ثَأْرنا على من ظلمنا ، وانْصُرْنا على منْ عادانا، ولا تجعلْ مُصيبَتَنَا في دِيننا ، ولا تجعل الدنيا أكبرَ همِّنا ، ولا مَبْلَغَ عِلْمِنَا ، ولا تُسَلِّطْ علينا مَن لا يَرحَمُنا

"Ey Allâh'ım! Günahla aramıza engel olacak bir huşû, bizi cennete ulaştıracak bir itaat, dünya musibetlerini bize kolaylaştıracak bir yakîn ver! Ey Allâh'ım! Bizi yaşattığın müddetçe bize kulaklarımızla, gözlerimizle ve azığımızla nimette bulun. Bizden miras olarak onu bırak. Bize zulmedenlerden intikamımızı al, düşmanımıza karşı bize yardım et, din hususunda bize musibet verme, dünyayı en önemli gayemiz ve ilmimizin varış yeri kılma, bize merhamet etmeyeni başımıza musallat etme!'[559]

b) Hz. Peygamber'in eve ve mescide girdiğinde ve çıktığında okuduğu dua

4171. Ebu Davud, Tirmizî ve Nesâî Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, evinden çıktığında şöyle derdi: *"Allah'ın ismiyle... Allâh'a tevekkül ettim. Ey Allâh'ım! Ayağımızın kaymasından, sapıtmamızdan, zülüm etmemizden, zülme maruz kalmaktan, cahil olmamızdan veya cehalete maruz kalmaktan sana sığınıyoruz.* '[560]

4172. Ebu Dâvud, İbn Amr b. As'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, mescide girdiğinde şöyle derdi: *"Kovulmuş, recm edilmiş şeytanın şerrinden büyük olan Allâh'a, kerim olan yüzüne,*

---

[559] Tirmizî, 3502; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 261. Daha önce meclisin kefareti bahsinde bu hususta bazı hadisler geçti.

[560] Ebu Davud, 5094; Tirmizî, 3427; Nesâî, VIII, 268; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid.*

kadîm olan sultanlığına sığınırım. " Hz. Peygamber böyle deyince şeytan, "diğer günlerde de benden korundu" demektedir. [561]

4173. Tirmizî, Fâtıma bt. Hüseyin←Nenesi büyük Fatıma'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, mescide girince Muhammed'e salât ve selam getirirdi ve *'Ey Rabbim! Günahlarımı affet, rahmet kapılarını bana aç!'* derdi. Çıktığında da Muhammed'e salât ve selam getirirdi, sonra *'Ya Rabbim! Günahlarımı affet, ihsan kapılarını bana aç!'* derdi. "[562]

---

[561] Ebu Davud, 466.

[562] Tirmizî, 314. Bu hadisi, Ahmed ve İbn Mâce rivayet etmiştir. Onların rivayetinde: Hz. Peygamber, mescide girince ve mescitten çıkınca "Muhammed'e salat ve selam getirirdi" sözünün yerine "Allah'ın ismiyle, Resulullâh'a selam olsun" demiştir. Tirmizî: İsnadı muttasıl değildir. Hz. Hüseyin'nin kızı Fatıma, büyük nenesi olan Hz. Fatıma'yı görmemiştir.

HZ. PEYGAMBER'İN YOLCULUKTA YAPTIĞI DUALAR

a) Hz. Peygamber'in yolculukta ettiği dua hususunda Hz. Ali'nin rivayeti

4174. Ahmed ve Bezzar Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yolculuğa çıkmak isteyince şöyle derdi: *"Ey Allâh'ım! Senin yardımınla hedefime ulaşıyor, senin yardımınla geziyor, senin yardımınla yürüyorum.* "[563]

b) İbn Ömer'in ve Berrâ'nın Hz. Peygamber'in yolculukta ettiği dua hakkında hadisi

4175. Müslim, Ebu Dâvud ve Tirmizî İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, devesine binip yolculuğa çıkmak üzere iken üç defa Allâh'a hamd eder, tesbih eder ve tekbir getirirdi. Sonra da şöyle derdi:

سبحان الذي سَخَّرَ لنا هذا وما كنا له مُقْرِنين ، وإنا إلى ربّنا لمنقلبون} [الزخرف: ١٣] اللّهمَّ إنا نسألك في سفرنا هذا البرَّ والتقوى ، ومن العمل ما تَرْضى ، اللّهمَّ هَوِّن علينا في سفرنا هذا ، واطوِ عَنَّا بُعْدَ الأرض ، اللّهمَّ أنت الصاحبُ في السفر، والخليفةُ في الأهلِ ، اللّهمَّ إني أعوذ بك من وَعْثاءِ السفر، وكآبَةِ المنْظَرِ ، وسوءِ المُنْقَلَبِ في الأهل والمال، وإذا رجع قالهنَّ - وزاد فيهنَّ -: آيِبُون تائِبُونَ عابِدُون ، لربِّنا ساجدون

"Bunu hizmetimize veren Allâh'ın şanı yücedir. Bunlara bizim gücümüz yetmezdi. Şüphesiz biz Rabbimize döneceğiz" *(Zuhruf: 13). Ey Allâh'ım! Bu yolculukla iyiliği, takvayı ve razı olduğun ameli istiyoruz. Ey Allâh'ım! Yolculuğumuzu kolaylaştır, gideceğimiz uzak yeri bize yakınlaştır, Ey Allâh'ım! Sen seferde arkadaşımız, geride ailemize bakan vekilimizsin. Ey Allâh'ım! Seferin zorluğundan, sıkıntıdan, döndüğümüzde ailemize ve malımıza kötü bir şey gelmesinden sana sığınırız.* " Hz. Peygamber, seferden dön-

---

[563] Ahmed, *Müsned*, I, 90; Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, IV, 3126. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 130.

dükten sonra da bu duayı ederdi; fakat şu eki yapardı: *Tövbe ederek, ibadet ederek, secde ederek Rabbimize döndük.* '[564]

4176. Ebu Ya'lâ, Berrâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yolculuğa çıkınca şöyle derdi: *Ey Allâh'ım! Hayırlı bir yolculuk olmasını, senden günahlarımı bağışlamanı, bizden razı olmanı istiyoruz. Hayırlı olması, senin elindedir. Sen, her şeye kadîrsin. Ey Allâh'ım! Sen seferde arkadaş, geride ise ailemize vekildin. Ey Allâh'ım! Yolculuğu bize kolaylaştır, menzilimizi bize yakınlaştır. Ey Allâh'ım! Seferin sıkıntısından ve kötü ve sıkıntılı şekilde dönmekten sana sığınırım.* '[565]

c) Hz. Peygamber'in seferde seher vakti ve bir köye girmek istediğinde yaptığı dua

4177. Müslim ve Ebu Davud Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, seferde seher vakti olunca *'Allah, ona yaptığımız hamdı duyuyor, cihad için katlandığımız sıkıntıyı da biliyor. Ya Rabbi! Bizle beraber ol, bize ihsanda bulun. Cehennem ateşinden sana sığınırız'* dedi. "[566]

4178. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle seferde girmek istediği bir köyü görünce *'Ey Allâh'ım! Köyü bize bereketli kıl -üç defa derdi- Ey Allâh'ım! Dirilerinden maişetimizi sağla, ahalisine bizi sevdir, salih olan zatlarını da bize sevdir'* derdi. [567]

4179. Taberânî, Hz. Suheyb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, girmek istediği bir köy görünce şöyle derdi: *Yedi göğün ve göklerin yaptığı gölgenin, rüzgarların ve rüzgarların savurduğu şeylerin Rabbi! Bu köyün hayırlı olmasını istiyoruz. Köyün şerrinden, ahalisinin şerrinden ve içindeki şerlerden sana sığınıyoruz.* '[568]

---

[564] Müslim, IV, 104; Ebu Davud, 2599; Tirmizî, 3447; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 261.

[565] Ebu Ya'lâ, *Müsned*, III, 1663. Heysemî: İsnadındaki raviler, Fıtr b. Halife mustesna sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 130).

[566] Müslim, VIII, 80; Ebu Dâvud, 5086; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 262.

[567] Heysemî: İsnadı güçlüdür (ceyyiddir). (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 134).

[568] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VIII, 7299. Heysemî: İsnadındaki raviler Atâ b. Ebî Mervan ve babası müstesna sahih hadis ravileridir. Bunlar da sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 135). Hz. Peygamber'in seferde yaptığı dualar "Allah yolunda uyapılan cihadda duaların önemi" bahsinde geçmişti.

HZ. PEYGAMBER'İN VEDALAŞTIĞINDA YAPTIĞI DUALAR

a) Hz. Peygamber'in, vedalaştığında "Dininize Allâh'a emanet ediyorum" demesi

4180. Ebu Davud, Kaza'a'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), bana dedi ki: Hz. Peygamber'in benimle vedalaştığı gibi seninle vedalaşayım:

أَسْتَوْدِعُ اللهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ

"Dinini, emanetini, amellerin iyi sonuçlanmasını Allâh'a emanet ediyorum."[569]

b) Hz. Peygamber'in, sefere çıkacağını söyleyen birine sözü

4181. Tirmizî, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Sefere çıkmayı düşünüyorum, bana azık versene' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah, sana azık olarak takva versin'* dedi. Adam yine 'Bana biraz daha azık versene' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah, günahlarını affetsin'* dedi. Adam, 'Anam-babam sana feda olsun! Daha da verse' dedi. Hz. Peygamber de *'Nerde olursan ol, Allâh sana hayrı kolaylaştırsın'* dedi."[570]

c) Hz. Peygamber'in, Katâde er-Rehâvî'nin ve başka birinin vedasında söylediği

4182. Taberânî ve Bezzar Hişam b. Katâde er-Rehâvî←babası Katâde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, beni kavmime vali olarak tayin ettiğinde elinden tutup onunla vedalaştım. Hz. Peygamber, *'Allah, takvayı sana azık kılsın, günahlarını bağışlasın, her zaman seni hayra yönlendirsin'* dedi."[571]

4183. Tirmizî, Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, 'Ya Resulallâh! Ben sefere çıkmayı düşünüyorum, bana tavsiye de bulunur musun?' dedi. Hz. Peygamber de *'Devamlı takvalı ol, çıktığın*

---

[569] Ebu Davud, 2600. Bu hadisi, Tirmizî, Salim'den şöyle rivayet etmektedir: İbn Ömer, sefere çıkmak isteyen kişiye 'Yaklaş da Hz. Peygamber'in yaptığı gibi seninle vedalaşayım' derdi: "Dinini Allah'a emanet ediyorm..." Tirmizî: Bu hadis, hasen, sahih ve ğaribdir.

[570] Tirmizî, Sünen, 3444. Tirmizî: Bu hadis, hasen ğaribdir.

[571] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XIX, 22; Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, IV, 3201. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 131).

her yükseklikte tekbir getir' dedi. Adamı tayin edince *'Ey Allâh'ım! Uzak olan yolunu yaklaştır, seferi ona kolaylaştır'* dedi. "[572]

d) Hz. Peygamber'in, yemek, içmek ve giymek anında ettiği dualar

4184. Buhârî, Ebu Davud ve Tirmizî Ebu Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sofrayı kaldırdığında şöyle dua ederdi:

الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ غَيْرَ مَكْفِيٍّ وَلَا مُوَدَّعٍ وَلَا مُسْتَغْنًى عَنْ ربنا

'Allah'a güzel ve mübarek şekilde çok hamd olsun. Yemeği daim olsun, bu son yemeği olmasın, insan daim O'na muhtaçtır. '"[573]

4185. Tirmizî ve Ebu Davud Ebu Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber yemek yediğinde veya bir şey içtiğinde

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ

"Bizi yediren, içiren ve bizi Müslümanlardan kılan Allâh'a hamd olsun' dedi. "[574]

4186. Tirmizî ve Ebu Dâvud Ebu Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yeni bir elbise giyince şöyle dua ederdi: *"Ey Allâh'ım! Sana hamd olsun. Sen, bana bu elbiseyi giydirdin –elbisenin ismini söylerdi; gömlek, sarık ve kürk- Senden bunun hayırlı olmasını ve hayırla giyilmesini diliyorum. Bu elbisenin şerrinden ve şerli şekilde giyilmesinden sana sığınırım.* '[575]

---

[572] Tirmizî, 3445. Tirmizî: Bu hadis hasendir.
[573] Buhari, VII, 106; Ebu Davud, 3849.
[574] Tirmizî, Şemâil, 191; Ebu Davud, 3850; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 264.
[575] Tirmizî, 1767; Ebu Dâvud, 4020; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 264.

HZ. PEYGAMBER'İN HİLALİ GÖRDÜĞÜNDE, GÖK GÜRÜLTÜSÜNDE, BULUTLU VE RÜZGÂRLI HAVADA OKUDUĞU DUALAR

a) Hz. Peygamber'in Hilali gördüğünde okuduğu dua

4187. Tirmizî, Hz. Talha'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hilal'i gördüğünde şöyle derdi: *'Ey Allâh'ım! Hilal'i bize uğurlu, güvence, sağlıklı ve İslam üzere kıl! Benim de senin de Rabbin Allâh'tır.* '"[576]

4188. İbn Asâkir, İbn Ömer'den şu lafızla rivayet etti: *"Allah'u ekber. Ey Allâh'ım! Hilal'i, üzerimize emniyet, güvence, sağlıklı, İslam ve senin razı olacağın şekil üzere kıl! Bizim de senin de Rabbin Allâh'tır.* '[577]

4189. Taberânî, Râfi b. Hadîc'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hilal'i gördüğünde *'Hilal hayırlı ve yol gösterir'* derdi. Sonra üç defa *'Ey Allâh'ım! Bu ayın en hayırlı ay olmasını, hayırlı bir kader olmasını senden istiyorum. Bu ayın şerrinden sana sığınırım'* derdi. "[578]

b) Hz. Peygamber'in, gök gürültüsünde bulutlu ve rüzgarlı olan havada ettiği dua

4190. Tirmizî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, gök gürültüsü ve yıldırımın çaktığını görünce şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! gazabınla bizi öldürme, azabınla bizi helak etme, bunlar olmadan bizi affet!'*"[579]

4191. Buhârî, Müslim ve Tirmizî Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, kasırga olunca şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Senden onun, içindekinin ve gönderme amacının hayırlı olmasını istiyorum.* '"[580]

4192. Ebu Dâvud, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, semada bulut görünce ibadeti bırakır, namazda ise kısa keserdi ve sonra

---

[576] Tirmizî, 3451.

[577] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 326. Bu hadisi, Taberânî, İbn Ömer'den bu lafızla rivayet etmiş, ancak "Allah'u ekber" sözcüğünü zikretmemiştir. Heysemî: İsnadında Osman b. İbrahim el-Hâtıbî var, kendisinda zayıflık vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 139).

[578] Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 139).

[579] Tirmizî, 3450; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 264.

[580] Buhârî, Edeb, 686; Müslim, III, 26; Tirmizî, 3449.

şöyle derdi: *'Ey Allâh'ım! Onun şerrinden sana sığınırım!'* Yağmur yağsa 'Ey Allâh'ım! Sağanak ve sağlıklı bir yağmur olsun!' derdi. "[581]

4193. İbn Ebî Şeybe, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ufukta büyük bir bulut görünce namazda dahi olsa uğraştığı şeyi hemen bırakır, buluta döner ve *'Ey Allâh'ım! Onun şerrinden ve gönderildiği şerden dolayı sana sığınırız'* derdi. Yağmur yağdığında ise *'Ey Allâh'ım! Sağanak ve faydalı yağmur olsun'* derdi. Allâh, havayı açıp yağmur yağdırmayınca Allâh'a hamd ederdi. "[582]

4194. Taberânî, *el-Kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserinde Seleme b. Akva'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Rüzgar şiddetlenince Hz. Peygamber, *'Ey Allâh'ım! Faydalı bir rüzgar kıl, faydasız ve zararlı kılma!'* dedi. "[583]

c) Hz. Peygamber'in belli bir vakite bağlamadan yaptığı dualar

4195. Müslim, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, şöyle derdi: *'Ey Allâh'ım! Senden hidayet, takva, iffeti ve zenginliği istiyorum.* "[584]

4196. Müslim ve Buhârî Ebu Musa el-Eş'arî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Günahlarımı affet, cehaletimi ve işlerdeki israfımı gider, benden daha iyi bildiğin günahlarımı affet! Ey Allâh'ım! Ciddiyet, şakalaşma, hata ve bilerek yaptığım tüm günahlarımı affet! Bunların hepsini biliyorsun. Ey Allâh'ım! Geçmiş ve gelecek, gizli ve aşikar ve senin benden daha iyi bildiğin tüm kusurlarımı affet! Sen ilk ve sonuncusun. Senin her şeye gücün yeter.* '"[585]

4197. Müslim, Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! İşlerimin ana esasını teşkil eden dinimi koru, yaşantımın içinde olduğu dünyamı islah eyle, dönüşümün olduğu ahireti islah eyle, hayatı benim için her şeyde hayırlı kıl, ölümü her türlü sıkıntının kurtuluşu kıl!'*"[586]

---

[581] Ebu Dâvud, 5099; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 265.

[582] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 218; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 290.

[583] Heysemî: İsnadındaki raviler, Muğîre b. Abdirrahman müstesna sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 135).

[584] Müslim, VIII, 81.

[585] Müslim, VIII, 80; Buhârî, VIII, 105.

[586] Müslim, VIII, 81.

4198. Müslim ve Buhârî İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *Ey Allâh'ım! Sana teslim oldum, sana iman ettim, sana tevekkül ettim, sana döndüm, senden dolayı halka hasm oldum. Ey Allâh'ım! Sapıtmaktan senin izzetine sığınırım. Allâh'tan başka ilah yoktur. Sen Hayy'sın, ölmeyeceksin; fakat cin ve insanlar ise ölecektir.* '"[587]

4199. Tirmizî, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, genelde şöyle dua ederdi: *'Ey kalpleri çeviren! Kalbimi dinin üzere kıl!*'"[588]

4200. Tirmizî, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Bedenimde, gözümde bana afiyet ver, beni ondan mahrum etme! Senden başka ilah yoktur, sen hâlim ve çok cömertsin. Büyük olan arşın Rabbi Allâh'ı tesbih ederim. Hamd, âlemlerin Rabbine olsun.* '"[589]

4201. Tirmizî, Ebu Davud ve İbn Mâce İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, şöyle dua ederdi: *Ya Rabbim! Bana yardım et, aleyhime kimseye yardım etme, bana yardım et, aleyhimde kimseye yardım etme, lehime düşmanlarıma tuzak kur, sakın aleyhimde bana tuzak kurma, beni hidayete erdir, hidayetimi kolaylaştır, bana zülmedene karşı bana yardım et, ya Rabbi! Beni şükredenlerden, seni zikredenlerden, sana itaat edenlerden, sana yönelerenlerden eyle! Ya Rabbi! Tövbemi kabul et, günahlarımı temizle, duamı kabul et, hüccetimi sabit kıl, kalbimi hidayete erdir, dilimi dosdoğru kıl, kalbimdeki kini söküp at!*'"[590]

4202. Hâkim, -Müslim şartı üzere sahihtir- İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Rahmetinin gereklerini, mağfiretinin azametini, tüm günahlardan bağışlanmayı, her hayırlı şeyden karlı çıkmayı, cehenmden kurtulup cennete girerek kurtulmayı senden istiyorum.* '"[591]

4203. Ahmed ve Taberânî Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Yaptığımız günahları, haksızlıkları, şakalaşmamızı, ciddi iken yapatıklarımızı ve*

---

[587] Müslim, VIII, 80; Buhârî, IX, 143.
[588] Tirmizî, 3522. Tirmizî: Hadis hasendir.
[589] Tirmizî, 3480.
[590] Tirmizî, 3551; Ebu Davud, 1510; İbn Mâce, 3830. Tirmizî: hadis hasen ve/veya sahihtir.
[591] Hâkim, Müstedrek, I, 525; Nevevî, Ezkâr, 498.

bilerek yaptığımız tüm kusurlarımızı bağışla! Bunların hepsini sen biliyorsun."[592]

4204. Ahmed, Taberânî ve Bezzar İmran b. Husayn'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber genelde şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Hataen bilmeyerek, gizli açık, bilerek bilmeyerk yaptığım tüm günahları affet!*'"[593]

4205. Ahmed, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Yaratılışımı çok güzel yapmışsın, ahlakımı da güzel kıl!*'"[594]

4206. Ahmed ve Ebu Ya'lâ –hasen olan iki isnadla- Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ya Rabbi! Günahlarımı affet, bana merhamet et, beni dosdoğru yola hidayete erdir!*'"[595]

4207. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Enes b. Malik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, şöyle dua ederdi: *'Ey İslam'ın ve Müslümanların yardımcısı! Sana kovuşana kadar beni İslam dini üzere sabit kıl!*'"[596]

4208. Ahmed ve Taberânî Busr b. Ebî Artâ el-Kureyşî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in şöyle dua ettiğini işittim: *'Ey Allâh'ım! işlerimizde hayırlı sanuçlar ihsan eyle, bizi dünya rezaletinden ve ahiret azabından koru!*'"

4209. Taberânî şu eki yaptı: *"Kim, böyle dua etmeye devam ederse hiçbir belaya maruz kalmadan vefat eder.* '[597]

4210. Ahmed ve Taberânî Ebu Sırme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Senden bana ve dostlarıma zenginlik vermeni diliyorum!*'"[598]

---

[592] Ahmed, *Müsned,* II, 173. Heysemî: İkisinin isnadı da hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 172).
[593] Ahmed, *Müsned,* IV, 437; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XVIII, 242. Heysemî: İsnadındaki raviler Avn el-Ukayl'i müstesna sahih hadis ravileridir. Avn da sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 172).
[594] Ahmed, *Müsned,* VI, 68. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Hadisi, Ahmed ve Ebu Ya'lâ İbn Mes'ûd'dan bu lafızla sahih bir isnadla rivayet etti. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 173).
[595] Ahmed, *Müsned,* VI, 303; Ebu Ya'lâ, XII, 6893.
[596] Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 174).
[597] Ahmed ve Taberân^nin bir isnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 178).

4211. Bezzar, Sevbân'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Senden helal olan şeyleri yapmayı, münker olan şeyleri terk etmeyi, fakirleri sevmeyi, tövbemi kabul etmeni, eğer kullarına musibet vereceksen musibet gelmeden ruhumu kabzetmeni diliyorum!'*"[599]

4212. Taberânî, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Yaşım ilerlediğinde, hayattan ayrılmak üzere iken en bol rızkını bana ihsan et!'*"[600]

KISA VE ÖZ DUALAR

a) Hz. Peygamber'in kısa ve öz duaları sevmesi ve bunları Hz. Âişe'ye öğretmesi

4213. İbn Ebî Şeybe, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, kısa ve öz duaları sever, diğerlerini terk ederdi."[601]

4214. Hâkim, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr, Hz. Peygamber'in huzuruna girdi, Hz. Âişe'den gizli şekilde onunla bir şey konuştu. Hz. Âişe de o sırada namaz kılıyordu. Hz. Peygamber, Hz. Âişe'ye *'Ey Âişe! Devamlı kâmil (veya başka bir kelime kullandı)duaları yap!'* dedi. Hz. Âişe namazını bitirince Hz. Peygamber'e kâmil duanın ne olduğunu sordu. Hz. Peygamber, şöyle dua etmesini söyledi: *Ey Allâh'ım! Acil olanı, sonra olanı, bildiğim bilmediğim tüm hayırları istiyorum. Ey Allâh'ım! Acil olanı, sonra olanı, bildiğim bilmediğim tüm şerlerden sana sığınıyorum. Senden cenneti ve cennete yaklaştıran söz ve davranışları istiyorum. Cehennemden, cehenneme yaklaştıran söz ve davranışlardan sana sığınırım. Kulun ve elçin Muhammed'in istediği en hayırlı şeyi istiyorum. Kulun ve elçin Muhammed'in Allâh'a sığındığı konular hususunda ben de sana sığınıyorum. Bana takdir ettiğin şeylerini sonunu hayırlı kılmasını diliyorum!*"[602]

---

598 Ahmed, *Müsned,* III, 453; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XXII, 828. Heysemî: Ahmed'in bir isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 178).

599 Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* IV, 3197. Heysemî: hadisin isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 181).

600 Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 182).

601 İbn Ebî Şeybe, *Musannef,* X, 199; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 291.

602 Hâkim, Müstedrek, I, 521.

4215. Ahmed ve İbn Mâce bu hadisi Hz. Âişe'den buna yakın şekilde rivayet etti; fakat şu eki yaptı: *"Ey Allâh'ım! Cehennemden ve ona yaklaştıran söz ve fiillerden sana sığınırım.* '[603]

4216. Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* adlı eserinde Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yanıma geldi, ben namaz kılıyordum. Hz. Peygamber'in bir işi vardı, ben de yavaş kılıyordum. Hz. Peygamber, *'Ey Âişe! Kısa ve öz duaları oku!'* dedi. Namazımı bitirince 'Ya Resulallâh! Kısa ve öz dualar nelerdir?' dedim. Hz. Peygamber de şöyle dememi emretti..." Hâkim'in ziyadesi ile yukarıdaki duayı zikretti. [604]

b) Hz. Peygamber'in, Ebu Ümâme ve arkadaşlarına kısa ve öz dua öğretmesi

4217. Tirmizî, Ebu Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber birçok dua ederdi, fakat onlardan hiçbir şey ezberlemedik. Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Birçok dua ediyorsun; fakat hiç ezberleyemiyoruz' dedik. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *'Sizi kısa ve öz duaya yönlendireyim. Her biriniz şöyle dua etsin: 'Ey Allâh'ım! Senden Peygamberin olan Muhammed'in istediğini istiyoruz, ayrıca peygamber'in Muhammed'in sana sığındığı hususlarda biz de sana sığınıyoruz. Yardım sadece senden olur, hedefe ulaşmak ancak seninle olur, güç ve kuvvet sadece Allâh'ındır.* '"[605]

---

[603] Hâkim: Hadisin isnadı sahihtir. Nevevî, Ezkâr, 506.

[604] Buharî, *el-Edebu'l-mufredu*'l-müfred, 639.

[605] Tirmizî, 3521. Tirmizî: hadis hasen ğaribdir. Bu hadisi, Buhârî, *el-Edebu'l-mufredu*'l-müfred (679) adlı eserinde bu meâlde rivayet etmiştir.

İSTİ'AZE (ALLAH'A SIĞINMAK)

a) Hz. Peygamber'in Allâh'a sığındığı hususlar

4218. Buhârî ve Müslim Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Acizlikten, tembellikten, korkudan, yaşlılıktan, cimrilikten sana sığınırım. Kabir azabından, ölü ve hayatta olanların fitnesinden sana sığınırım.* " Bir rivayette: *"Ağır borçtan ve erkeklerin galebe çalmasından sana sığınırım.* '[606]

4219. Müslim, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber duasında şöyle derdi: *'Ey Allâh'ım! Yaptığım ve yapmadığım kötü şeylerden sana sığınırım.* '"[607]

4220. Müslim, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Nimetin yok olmasından, afiyetin gitmesinden, senin buğzuna maruz kalmaktan ve tüm buğzundan sana sığınırım!'"*

4221. Müslim, Zeyd b. Arkam'dan şöyle rivayet etmektedir: "Size sadece Hz. Peygamber'in ettiği duayı söylüyorum: *'Ey Allâh'ım! Acizlikten, tembellikten, korkudan, cimrilikten, sıkıntıdan, kabir azabından sana sığınırım. Ey Allâh'ım! Nefsime takva ver, nefsimi temizle! Sen en güzel şekilde temizleyensin, sen nefsimin sahibi ve efendisisin. Ey Allâh'ım! Faydasız ilimden, korkmayan kalpten, doymayan nefisten, kabul edilmeyen duadan sana sığınırım!'"*[608]

4222. Dört sünen sahibi sahih isnadla Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmişler: "Hz. Peygamber şu kelimelerle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Cehennem fitnesinden, cehennem azabından, zenginlik ve fakirlik fitnesinden (imtihanından) sana sığınırım!'"*[609]

4223. Tirmizî, Kutbe b. Malik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Kötü ahlaktan, kötü amellerden, nefsin kötü arzularından sana sığınırım.* '"[610]

---

606 Buhari, IV, 28; Müslim, VIII, 75.
607 Müslim, VIII, 79, 80.
608 Müslim, VIII, 81.
609 Aslında bu hadis sadece dört sünende değil, Kutub-i sitenin tüm kitaplarında rivayet edilmektedir. *(B).* Buharî, VIII, 98; Müslim, VIII, 75; Ebu Dâvud, 880; Tirmizî, 3495; Nesâî, I, 51; İbn Mâce, 3838.
610 Tirmizî, 3591. Tirmizî: Hadis hasendir.

4224. Ebu Dâvud ve Nesâî sahih iki isnadla Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Sedef, cüzzam, deli ve kötü hastalıklardan sana sığınırım!'*"[611]

4225. Ebu Dâvud ve Nesâî sahabî olan Ebu Yeser'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *Ey Allâh'ım! Evimin yıkılmasından, yere düşmekten, boğulmaktan, yanmaktan, yaşlılıkla çökmekten sana sığınırım. Ölümden evvel şeytanın bana zarar vermesinden, dininden yüz çevirmiş şekilde ölmekten, haşarat tarafından sokularak ölmekten sana sığınırım.* "[612] Bu, Ebu Davud'un lafzıdır.

4226. Ebu Davud ve Nesâî sahih bir isnadla Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Açlıktan sana sığınırım. Açlık zor bir acıdır. İhanete uğramaktan sana sığınırım. Çünkü ihanet, insanı kuşatan kötü bir astardır.* '"[613]

4227. Ebu Davud ve Nesâî Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: "*Ey Allâh'ım! Muhalefetten, nifaktan ve kötü ahlaktan sana sığınırım.* "[614]

4228. Taberânî, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Acizlikten, tembellikten, kabalıktan, gafletten, fakirlikten, zilletten, miskinlikten sana sığınırım. Fısktan, muhalefetten, nifaktan, riyadan sana sığınırım. Sağır, dilsiz, deli, sedef ve kötü hastalıklara müptela olmaktan sana sığınırım.* '"[615]

4229. Taberânî, Ukbe b. Âmir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: *'Ey Allâh'ım! Kötü gün ve geceden, kötü andan, kötü adamdan, devamlı kaldığım yerde bulunan kötü komşudan sana sığınırım.* '"[616]

4230. Ahmed, İbn Ebî Şeybe, Ebu Davud, Nesâî ve başkaları Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, beş şeyden Allâh'a sığı-

---

[611] Ebu Davud, 1554; Nesâî, VIII, 270.
[612] Ebu Davud, 1552; Nesâî, VIII, 282.
[613] Ebu Davud, 1547; Nesâî, VIII, 263; Nevevî, Ezkâr, 499.
[614] Ebu Davud, 1546; Nesâî, VIII, 264; Teysîru'l-vusûl, II, 83.
[615] Taberânî, er-Revdu'd-dânî, I, 316. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 143).
[616] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVII, 810. Heysemî: İsnadındaki raviler Bişr b. Sabit müstesna sahih hadis ravileridir. Bişr de sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 144).

nırdı; *'Ey Allâh'ım! Cimrilikten, korkudan, kalp fitnesinden, kabir azabından ve kötü hayattan sana sığınırım'* derdi. "[617]

4231. Ebu Nu'aym, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin hususunda istiâze çekerdi, şöyle derdi: *'Bu ikisini, her türlü şeytan ve hayvanın şerrinden, her kem gözlerin şerrinden tam olan Allâh'ın kelimelerine sığınıyorum.* '"[618]

CİNLERDEN ALLAH'A SIĞINMAK

a) Cinlerin hile yapmak istediği gece Hz. Peygamber'in ettiği dua

4232. Ahmed ve Ebu Ya'lâ Ebu Teyyâh'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdurrahman b. Hanbeş et-Temîmî'ye (radıyallahu anh) –yaşı da ilerlemişti- 'Hz. Peygamber'i gördün mü?' dedim. 'Evet' dedi. Ben de 'Cinlerin kendisine hile yapmak istediği gece ne yaptı?' diye sordum. Şöyle cevap verdi: Şeytanlar, o gece vadilerden ve tepelerden kendisine gelmişlerdi. Onların içinde elinde ateş olan ve bu ateşle Hz. Peygamber'in yüzünü yakmak isteyen bir şeytan vardı. Hz. Cibril gelip Hz. Peygamber'e 'Ya Muhammed! Dediğimi tekrar et, şöyle de: '*Yarattığın tüm şeylerinden, semadan indirdiğin şeylerin şerrinden, semaya çıkan şeylerin şerrinden, gece ve gündüzün şerrinden, kapıları çalanların şerrinden –hayırlı şeyler için çalan müstesna- tam olan Allâh'ın kelimelerine sığınıyorum.* ' Hz. Peygamber bunu deyince cinlerin ateşi söndü ve Allâh, onları hezimete uğrattı. "[619]

b) Hz. Peygamber'in bir göçebenin korunması için okuduğu dua

4233. Ahmed, Hâkim ve Tirmizî *ed-Daâvât* adlı eserinde Übeyy b. Ka'b'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanındaydım. Bir göçebe geldi ve 'Ey Allâh'ın Peygamberi! Çok hasta olan bir kardeşim var' dedi. Hz. Peygamber, *'Neyi ağrıyor?'* dedi. Göçebe de 'Sinir hastalığı (delilik) var' dedi. Hz. Peygamber, adama kardeşini getirmesini söyledi. Kardeşini getirip

---

[617] Ahmed, *Müsned,* I, 22; İbn Ebî Şeybe, *Musannef,* III, 374; Ebu Davud, 1539; Nesâî, VIII, 255; Buhârî, *el-Edebu'l-mufred,* 670.

[618] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* V, 44; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 212.

[619] Munzirî: İki isnada ceyyyiddir, ihticac edilir. Malik, hadisi *Muvatta* (2000) adlı eserinde Yahya b. Sa'îd'den mürsel şekilde rivayet etti. Nesâî, hadisi İbn Mes'ûd'dan buna yakın lafızla rivayet etti. İbn Ebî Şeybe ise hadisi mekhûl'dan bu meâlde, muhtasar şekilde bazı lafızlarda farklılıkla rivayet etmiştir. (*Musannef,* X, 362; *Kenzu'l-ummâl,* I, 212).

Hz. Peygamber'in önüne koydu. Hz. Peygamber de Fatiha suresini, Bakara Suresinin ön kısmından dört ayeti, Bakara Suresinin 163. ayeti ile Ayete'l-kürsî ve sonundaki üç ayeti, Âl-i İmran Suresinde 18. ayeti, A'raf Suresinin 54. ayeti, Mü'minûn Suresinin 114. ayeti, Cin Suresinin 3. ayeti, Sâffât Suresinin başındaki on ayeti, Haşr Suresinin sonundaki üç ayeti, İhlas, Falak ve Nas Surelerini okuyarak şifa bulmasını diledi. Adam sanki hiç hastalanmamış gibi sapasağlam kalktı. "[620]

HZ. PEYGAMBER'İN UYKUSU KAÇINCA VEYA GECE KORKUNCA OKUDUĞU DUA

a) Hz. Halid b. Velid, gece gördüğü rüyadan dolayı sıçradığını söyleyince Hz. Peygamber'in ona öğrettiği dua

4234. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Ebu Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Halid b. Velid, Hz. Peygamber'e gece gördüğü bazı şeylerden korktuğunu ve bu korkudan dolayı gece namazını kılamadığını söyledi. Hz. Peygamber de *'Ey Halid b. Velid! Söyleyeceğin bazı sözcükler öğreteyim mi? Üç defa bu duayı edersen sendeki korku hemen gidecektir?'* dedi. Hz. Halid de 'Evet ya Resulallâh! Anam-babam sana feda olsun. Bu sıkıntımı sadece sana söyledim, çünkü senin vesilenle bu sıkıntıdan kurtulacağımı ümit ediyorum' dedi. Hz. Peygamber, Hz. Halid'in şöyle demesini söyledi:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ

'Allah'ın gazabından, azabından, kötü kullarından, şeytanların vesveselerinden ve şeytanların bana gelmelerinden sana sığınırım.' Hz. Âişe anlatıyor: Birkaç gece sonra Hz. Halid b. Velid geldi ve 'Ya Resulallâh! –Anam ve babam sana feda olsun- Seni hak dinle gönderen Allâh'a and olsun ki, bana öğrettiğin sözcükleri üç defa okumadan Allâh, tüm sıkıntımı giderdi. And olsun ki, artık gece vakti aslanın sığınağına gitsem de korkmuyorum' dedi. "[621]

---

[620] Ahmed, *Müsned,* V, 128; Hâkim, Müstedrek, IV, 413; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 112.

[621] Munzirî, *et-Terğîb,* III, 116. Heysemî: İsnadında Hakem b. Abdillah el-Eylî var, kendisi metruk biridir (yani hadis çok zayıfdır). (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 127).

4235. Nesâî, Ebu Davud, Hâkim –hadise sahih demiştir- Tirmizî –hadise hasen demiştir, lafız onundur- Amr b. Şuayb←babası←dedesinden merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *"Sizden biri, uykuda korkarsa 'Eûzu bi-kelimâti'llâhi't-tâmmeti...'* okusun. Abdullah b. Amr, temyiz yaşına gelen çocuklarına bu duayı öğretirdi. Temyiz çağına ermemiş olanlar içi ise bir şeye yazar ve boynuna asardı. "[622]

SIKINTI, ÜZÜNTÜ VE HÜZÜN DUALARI

a) Hz. Peygamber'in sıkıntı anında okuması için Hz. Ali'ye öğrettiği dua

4236. Ahmed, Nesâî, İbn Cerîr –hadise sahih demiştir- İbn Hibban ve başkaları Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana bazı kelimeler öğretti, bir sıkıntı veya zor bir şeyle karşılaştığımda onları söylememi emretti:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَ اللهِ وَتَبَارَكَ اللهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

'Allah'tan başka ilah yoktur, O hâlim ve çok cömerttir. Allâh'ı tesbih ederim. Büyük arşın Rabbi ne yücedir. Âlemlerin Rabbi olan Allâh'a hamd olsun. "[623]

---

[622] Nesâî, Amelu'l-yevm, 765; Ebu Davud, 3893; Hâkim, Müstedrek, I, 548; Tirmizî, 3528. Nesâî'nin başka bir rivayetinde: Hz. Halid b. Velid, uykuda korkan biriydi. Bunu Hz. peygamber'e anlattı. Hz. Peygamber de yatağına uzandığında 'Bismillâhi eûzu bi-kelimâti'llâhi't-tâmme...' okumasını söyledi. " Mâlik, Hz. Halid b. Velid'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. peygamber'e 'uykuda korkarak uyanıyorum. Hz. Peygamber de..." Ahmed, Velid b. Velid'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. peygamber'e 'Ya Resulallâh! ben korkunç şeyler görüyorum' dedi. Hz. Peygamber de yatağına yatınca şöyle demesiniş söyledi..."(*Müsned,* IV, 57; Munzirî, *et-Terğib*, III, 116).

[623] Ahmed, *Müsned,* I, 91; Nesâî, Amelu'l-yevm, 627; İbn Hibban, 865; Bezzar, *Müsned,* 469; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 298. Bu hadise, İbn Hibban sahih demiş, Hâkim rivayet ederek, Müslim'in şartı üzere sahih olduğunu belirtmiştir. (Tuhfetu'z-zâkirîn, 194). Daha önce "Zikirlerin öğretilmesi" bahsinde bu hadisin bir tariki geçmişti.

b) Hz. Peygamber'in sıkıntıya maruz kalınca okuduğu ve Abdulmuttalib oğullarına öğrettiği dua

4237. İbn Neccar, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'i sıkıntıya sokan bir şey olunca *'Yâ heyyûm, yâ keyyûm! Rahmetinden yardım istiyorum'* derdi. "[624]

4238. İbn Cerîr, Hz. Esmâ bt. Umeys'ten (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'i üzen bir olan vuku bulsa veya sıkılsa *'Allah Allâh Rabbim! Sana hiçbir şeyi şirk koşmam'* derdi. "[625]

4239. İbn Cerîr ve İbn Ebî Şeybe Hz. Esmâ'dan bu lafızla rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber, bana bazı kelimeler öğretti, sıkıntı anında onları okuyorum..."[626]

4240. Taberânî, *el-Evsat* ve *el-Kebîr* adlı eserinde İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, kapının iki tarafına elini dayadı, biz de evdeydik. Sonra şöyle buyurdu: *'Ey Abdulmuttaliboğulları! Bir sıkıntı veya zor şeyle karşılaştığınızda 'Allah Allâh bizim Rabbimizdir. Ona hiçbir şey şirk koşmayız'* deyiniz. '"[627]

4241. Buhârî ve Müslim İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sıkıntı anında şöyle derdi: *'Azim ve hâlim olan Allâh'tan başka ilah yoktur. Büyük olan arşın Rabbinden başka ilah yoktur. Yerlerin, göklerin ve büyük olan arşın Rabbinden başka ilah yoktur.* '"[628]

4242. İbn Asâkir, Sevbân'dan (radıyallahu anh) merfu olarak şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir şeyden korkunca *'Allah Allâh Rabbimdir. Ona hiçbir şeyi şirk koşmam'* derdi. "[629]

c) Ebu Derdâ ve İbn Abbas'ın sıkıntıların geçmesi için okuduğu dua

4243. Hâkim, Ebu Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Herhangi bir insan, yedi defa 'Allah bana yeterlidir. Ondan başka ilah yok-

---

624 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 299.
625 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 300.
626 İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 197; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 300.
627 Heysemî: Hadisin isnadında Salih b. Abdillah Ebu Yahyâ var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 137). İbn Cerîr de İbn Abbas'dan buna yakın lafızla rivayet etmiş; fakat şu eki yapmıştır: "Allah Allah! Onun ortağı yoktur. " (*Kenzu'l-ummâl*, I, 300.
628 Buhari, VIII, 93; Müslim, VIII, 85.
629 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 300.

tur, ona tevekkül ettim. O, büyük olan arşın Rabbidir' derse ister samimi olsun, ister samimi olmasın Allâh, onun sıkıntısını giderir. "[630]

4244. Buharî, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Kim, sıkıntıya, üzüntüye düşerse veya bir yöneticiden korkarsa bu kelimelerle dua ederse, duası kabul olur: Ey Allâh'ım senden bu sözlerin hatırına istiyorum:

أسألك بلا اله الا أنت رب السماوات السبع ورب العرش العظيم وأسألك بلا اله الا أنت رب السماوات السبع ورب العرش العظيم وأسألك بلا اله الا أنت رب السماوات السبع والأرضين السبع وما فيهن انك على كل شيء قدير

"Yedi semanın, büyük arşın Rabbi! Senden başka ilah yoktur. Yedi semanın ve kerim olan arşın Rabbi! Senden başka ilah yoktur. Yedi sema, yedi yerin ve içindekilerin Rabbi! Senden başka ilah yoktur. Sen, her şeye gücü yetensin" Bunları söyledikten sonra dua etmek istediği hususu söyleyecektir. '[631]

YÖNETİCİDEN KORKTUĞUNDA OKUNACAK DUA

a) Hz. Peygamber'in, Hz. Ali'ye bu duayı öğretmesi, Abdullah b. Cafer'in de bu duayı kızına öğretmesi

4245. Harâitî, *Mekârimu'l-ahlâk* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yöneticiden korktuğunda ve kötü bir şey olunca okuması için kendisine bazı kelimeler öğretti:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَ اللهِ رَبِّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ والْحَمْدُ لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

"Halîm ve kerim olan Allâh'tan başka ilah yoktur. Yedi semanın ve büyük arşın Rabbi olan Allâh'ı tesbih ederim. Âlemlerin Rabbi olan Allâh'a hamd olsun. Kullarının şerrinden sana sığınırım. "[632]

4246. İbn Asâkir, Ebu Râfi'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Cafer, kızını Haccac b. Yusuf ile evlendirdi. Kızına şöyle demesini söyledi: *'Halîm ve kerim olan Allâh'tan başka ilah yoktur. Büyük arşın Rabbi olan Allâh'ı tesbih ederim. Alemlerin Rabbi olan Allâh'a hamd olsun.* ' Hz. Pey-

---

[630] Ebu Dâvud, 5081; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 300.
[631] Buharî, *el-Edebu'l-mufred*u'l-müfred, 709.
[632] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 299.

gamber, bir şeyden korkunca bu duayı ederdi. Kızı, bu duayı okuduğundan dolayı Haccac, kendisine bir kötülük yapamadı."[633]

b) İbn Abbas'ın bu duayı öğretmesi

4247. İbn Ebî Şeybe, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Yöneticinin yanına geldiğinde korkarsan, sana kötü bir şey yapacağını düşünürsen üç defa *'Allah'u ekber, Allâh'u ekber (Allah en büyüktür), Allâh, mahlûkun hepsinden, korktuğum şeyden daha güçlüdür. Filan kulunun, askerlerinin, etba insan ve cin yardımcılarının şerrinden kendisinden başka ilah olmayan, yedi semayı havada tutan, yere düşmesini engelleyen Allâh'a sığınırım. Kendi izniyle olması başka. Ey Allâh'ım! Beni onların şerrinden koru. Sen ki, övgün yüce, koruyucu özelliğin güçlü, ismin mübarektir. Senden başka ilah yoktur'* dersin."[634]

c) İbn Mes'ûd'un, bu duayı öğretmesi

4248. İbn Ebî Şeybe ve İbn Cerîr İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Üzerinize yönetici olan birinin zulmünden korkuyorsanız şöyle deyin: *'Yedi semanın ve büyük arşın Rabbi Allâh'ım! Filan adamın, taraftarlarının, ins ve cin yardımcılarının bana zulmetmelerini, haddi aşmaları hususunda sana sığınıyorum. Senin koruyucu özelliğin güçlü, övgün yüce ve senden başka ilah da yoktur.'* Bunu okursanız korktuğunuz ve sevmediğiniz şeyler size ulaşmayacaktır."[635]

4249. Taberânî, İbn Mes'ûd'dan merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: Biriniz, yöneticiden korkarsa... Rivayetinde: *"Filan oğlu filanın –artık kimi kastediyorsa, onun ismini verir- şerrinden, ins ve inlerin şerrinden, onların taraftarlarının şerrinden beni koru, bana karşı haddi aşmasınlar. Senin koruyucu gücün güçlü, övgün yüce ve senden başka ilah yoktur.'*[636]

---

[633] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 300.

[634] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 203; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 300. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî, İbn Abbas'dan buna yakın şekilde, bazı lafızlarda farklılıkla rivayet etmiş, isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 137). Buhâri ise bu hadisi *el-Edebu'l-mufred*u'l-müfred (708) adlı eserinde İbn Abbas'dan buna yakın lafızla rivayet etmiştir.

[635] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 202; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 300. Bu hadisi, Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*u'l-müfred (707) adlı eserinde İbn Mes'ûd'dan mevkuf şekilde bu meâlde bundan daha kısa olarak rivayet etmiştir.

[636] Taberânî, X, 9795. Heysemî: Hadisin isnadında Cünâde b. Selm var, İbn Hibban kendisine sıka demiş, diğerleri ise zayıf demiştir. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 137).

BORCUNU ÖDEMEK İÇİN OKUNAN DUALAR

a) Hz. Ali'nin bu duayı mükâteb olan köleye öğretmesi

4250. Tirmizî, Ebu Vâil←Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mükâteb[637] bir köle, Hz. Ali'ye geldi ve 'Efendime olan borcumu ödeyemiyorum, bana yardım et' dedi. Hz. Ali de 'Hz. Peygamber'in bana öğrettiği bazı sözcükleri sana öğreteyim mi? Sîr Dağı kadar borcun dahi olsa Allâh, bu dua vesilesiyle borçlarını öder. Şöyle de: *'Ey Allâh'ım! Helalinle beni haramından koru, fazlınla beni zengin kıl, kimseye muhtaç etme!'"*[638]

b) Hz. Peygamber'in bu duayı Ebu Ümâme'ye öğretmesi

4251. Ebu Davud, Ebu Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün mescide girdi, Ensar'dan Ebu Ümâme adında bir Ensar vardı. Hz. Peygamber, *'Ey Ebu Ümâme! Ne yapıyorsun, namaz vaktinin dışında mescitte oturduğunu görüyorum'* dedi. Ebu Ümâme, 'Sıkıntılarım, borçlarım beni buraya hapsetti' dedi. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *'Sana bir dua öğreteyim mi, onları söylersen Allâh tüm sıkıntılarını giderir ve borcunu öder'* dedi. Ebu Ümâme de 'Olur' dedi. Hz. Peygamber, sabahladığında ve gecelediğinde şöyle demesini söyledi: *'Ey Allâh'ım! Sıkıntıdan, hüzünden, acizlikten, tembellikten, cimrilikten, korkudan, borcun çoğalıp insanların başıma üşüşmesinden sana sığınırım.'* Bu duayı okuyunca Allâh, tüm sıkıntılarımı giderdi ve borçlarımı ödedi."[639]

c) Hz. Peygamber'in, Hz. Mu'âz'a bu duayı öğretmesi

4252. Taberânî, Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Cuma günü Hz. Mu'âz'ı göremedi. Namaz kıldıktan sonra Hz. Mu'âz'a geldi ve *'Ey Mu'âz! Bu gün seni göremedim'* dedi. Hz. Mu'âz, 'Ya Resulallâh! Bir Yahudi'ye bir ukiyye borcum vardı, sana gelmek istedim; fakat adam bırakmadı' dedi. Hz. Peygamber, kendisine dedi ki: *'Ey Mu'âz! Sana okuyacağın bir dua öğreteyim mi? Üzerinde Sîr dağı kadar borcun olsa –Yemen'de bir dağın ismidir- yine de Allâh öder. Ey Mu'âz şöyle dua et:*

---

[637] Efendisiyle anlaşıp belli bir para karşılığı hurriyetine kovuşacak köleye mükateb köle denir.
[638] Tirmizî, 3563. Tirmizî: Hadis hasen ğarîbdir.
[639] Ebu Davud, 1555.

اللهم مالك الملك تؤتي الملك من تشاء وتنزع الملك ممن تشاء وتعز من تشاء وتذل من تشاء بيدك الخير إنك على كل شيء قدير تولج الليل في النهار وتولج النهار في الليل وتخرج الحي من الميت وتخرج الميت من الحي وترزق من تشاء بغير حساب رحمن الدنيا والآخرة ورحيمهما تعطي منهما من تشاء وتمنع من تشاء ارحمني رحمة تغنيني بها عن رحمة من سواك

"Mül sahibi Allâh'ım! Mülkü istediğine verirsin, istediğinden mülkü alırsın, istediğini aziz, istediğini rezil edersin. Hayır senin elindedir, senin her şeye gücün yeter. Geceyi, gündüzün içine, gündüzü ise gecenin içine koyarsın. Ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkarırsın. İstediğine hesapsız rızık verirsin. Sen, dünya ve ahiretin Rahmanı ve Rahimisin (ne merhametlisisin). Dilediğine verir, dilediğine vermezsin, bana öyle bir rahmet ihsan et ki, senden başkasına muhtaç olmayayım."[640]

4253. Taberânî, Enes b. Malik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Mu'âz'a dedi ki: *Sana okuyacağın bir dua öğreteyim mi, şayet üzerinde Uhud Dağı kadar borç olsa Allâh yine de o borcu öder. Ey Mu'âz şöyle dua et: Ey mülk sahibi Allâh'ım...* " Fakat hadiste "geceyi gündüzün içine..." kısmını zikretmemiştir. Rivayetinde ayrıca şöyle denmiştir: "Dünya ve ahiretin en merhametlisi, dilediğine verir, dilediğine vermezsin. "[641]

---

[640] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, 323. Heysemî: Hadisin isnadında Nasr b. Merzuk var, onu tanımıyorum, diğer raviler ise sıkadır. Fakat Sa'îd b. Müseyyib, Hz. Mu'âz'dan hadis işitmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 186).

[641] Taberânî, es-Sağîr, I, 558. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 186).

EZBERİN GÜÇLENMESİ İÇİN DUA

a) Hz. Peygamber'in, Hz. Ali'ye bu duayı öğretmesi

4254. Tirmizî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında olduğumuz bir sırada Ali b. Ebi Talib (radıyallahu anh) geldi ve 'Anam-babam sana feda olsun. Ezberlediğim bölümü bir daha unutuyorum, bir türlü düzgün ezberleyemiyorum' dedi. Hz. Peygamber de *'Ey Ebu Hasan! Bu hususta sana fayda verecek bazı sözükler öğreteyim mi? Bu kelimeler vasıtasıyla birine bir şey öğrettiğinde veya sen öğrendiğinde her şey hafızanda kalır'* dedi. Ben de 'Evet ya Resulallâh! Öğret bana' dedim. Hz. Peygamber dedi ki: *Cuma gecesi gecenin son üçte biri olunca kalkabilirsen kalk. Çünkü bu vakit, meşhûd ve duaların makbul olduğu bir vakittir. Kardeşim Yakub, çocuklarına* **"Sonra sizin bağışlanmanız için dua edeceğim"**[642] *dedi. Bu duayı cuma gecesine kadar ertelemişti. Gecenin son üçte birinde kalkamıyorsan ortasında kalk, ortasında kalkamıyorsan başında kalk ve dört rekât namaz kıl, birinci rekâtta Fatiha ve Yasin Suresi, ikinci rekâtta Fatiha ve Duhân Suresi, üçüncü rekâtta Fatiha ve Secde Suresi, dördüncü rekâtta Fatiha ve Mülk (Tebâreke) suresini oku! Teşehhüdü okuduktan sonra Allâh'a hamd ve sena et, bana ve diğer peygamberlere salat getir, Mü'minlere, senden önce yaşamış mü'min kardeşlerine dua et. Sonunda da şöyle de: Ey Allâh'ım! Hayatta beni bıraktığın müddetçe günahlardan uzak durmama yardım et, faydasız şeylerle meşgul olmaktan beni alıkoy, razı olacağın davranışları bana nasip et! Ey Yer ve göklerin yaratıcısı, celal, ikram ve mağlup edilmeyen izzet sahibi Allâh! Senden istiyorum. Ey Allâh, Ey Rahman! Celalin ve yüzündeki nur hatırına bana öğrettiğin gibi Kur'ân'ı ezberlememi sağla! Hoşnut olacağın şekilde Kur'ân'ı okumamı sağla! Ey yer ve göklerin yaratıcısı, celal, ikram ve mağlub edilmeyen izzet sahibi Allâh! Senden istiyorum. Ey Allâh, Ey Rahman! Celâlin ve yüzündeki nur hatırına gözlerimi kitabınla nurlandır, dilimi kitabınla meşgul et, onunla kalbime genişlik ver, göğsüme genişlik ver, bedenimi temizle. Senden başkası hak hususunda bana yardım etmeyecektir. Bunu ancak sen verirsin. Güç ve kuvvet sadece büyük ve yüce olan Allâh'ındır. ' Ey Ebu Hasan! Bu dediklerimi bir üç cuma veya beş cuma veya yedi cuma yap, Allâh'ın izniyle duan kabul olacaktır. Beni hak din ile gönderen Allâh'a and olsun ki, böyle dua eden Mü'minin*

---

[642] Yusuf: 98.

duası kabul olur. " İbn Abbas anlatıyor: Hz. Ali beş veya yedi hafta geçmedi, Hz. Peygamber'e böyle bir mecliste geldi ve 'Ya Resulallâh! Daha önce ancak dört ayet kadar ezberleyebiliyordum. İçimden okumak istediğimde ise okuyamıyordum. Fakat bu gün kırk ayet kadar ezberliyorum. İçimde okumak istediğimde ise Kur'ân gözümün önündeymiş gibi okuyorum. Hadisleri de dinlediğimde ezberleyemiyordum. Fakat bu gün hadisleri dinliyorum, rivayet etmek istediğimde ise bir harfini dahi değiştirmiyorum' dedi. Hz. Peygamber de kendisine *'Kâ'be'nin Rabbine yemin olsun ki, Ebu Hasan Mü'mindir (veya güvence altındadır)'* dedi. " [643]

---

[643] Tirmizî, 3570. Tirmizî: Hadis, hasen ğaribdir.

HZ. PEYGAMBER'İN ASHABININ DUALARI

a) Hz. Ebu Bekr'in duaları

4255. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bana ulaştığına göre Hz. Ebu Bekr şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! İşlerimin güzel şekilde sonuçlanmasını istiyorum. Ey Allâh'ım! Bana verdiğin hayır, rıza ve cennetteki yüksek dereceler olsun.'"

4256. Sa'îd b. Mansur ve başkası Mu'âviye b. Kurre'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr Sıddîk şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! Ömrümün sonunu hayırlı, amellerimin neticesini hayırlı kıl!'"[644]

4257. İbn Ebî Dünya, Abdulaziz b. Ebî Seleme Mâcişûn'dan şöyle rivayet etmektedir: "Doğru sözlü olduğuna inandığım biri, bana Hz. Ebu Bekr'in şöyle dua ettiğini aktardı: 'Tüm işlerimde tam bir nimet vermeni, bana verdiğin nimete karşı razı olana kadar sana şükretmeyi istiyorum. Ey Kerim olan Allâh! Hayırlı işlerin zorlarını değil, kolay olanları istiyorum.'"

4258. İbn Ebî Dünya, *el-Yakîn* adlı eserinde Ebu Yezid el-Medâinî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Bekr Sıddîk, 'Ey Allâh'ım! Bana imanı, yakîni, afiyeti ve iyi niyeti ver' diye dua ederdi."[645]

b) Hz. Ömer'in duaları

4259. İbn Ebî Şeybe ve Ebu Nu'aym Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! ihanet ile beni suçlamandan, gaflet içinde bırakmandan veya beni gafillerden kılmandan sana sığınırım.'"[646]

4260. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! Amelimi salih ve ihlâslı şekilde sadece kendin için kıl, başkası için kılma!'"

4261. İbn Sa'd ve el-Buhârî el-Edeb adlı eserinde Amr b. Meymûn'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! Beni hayırlı insan olarak vefat ettir, beni şerli insanlardan kılma, beni cehennem azabından koru ve beni hayırlı insanlardan kıl!'"[647]

---

[644] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 5030.

[645] Ali el-Muttakî, II, 5031.

[646] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 323; Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 54.

[647] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 331; Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, 629.

4262. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Ebu'l-Âliye'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'den en çok işittiğim şey şu duaydı: 'Ey Allâh'ım! Bize afiyet ver ve bizi affet!'"[648]

4263. İbn Sa'd ve Ebu Nu'aym Hz. Hafsa←babası Hz. Ömer'in, 'Ey Allâh'ım! Allâh yolunda şahadeti nasip et, Hz. Peygamber'in memleketinde vefat ettir' dediğini işittim. 'Bu nasıl olacak?' dedim. Hz. Ömer, 'Allah, dilediğini dilediği yerde yapar' dedi. "[649]

4264. İbn Ebî Hâtim, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, 'Ey Allâh'ım! Günahlarımı ve nankörlüğümü affet!' dedi. Biri, 'Ey Mü'minlerin emiri! Zülmü anladık da küfür (nankörlük) ne demektir?' dedi. Hz. Ömer, 'İnsan zâlim ve nankördür' dedi. "

4265. Lâlekâî, Ebu Osman en-Nehdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Kâ'be'yi tavaf edince şöyle dua ettiğini işittim: 'Ey Allâh'ım! eğer beni saîdlerden yazdıysa bana orda sebat ver, beni şakîlerden yazdıysa benim ismi ordan sil ve beni saîd olanlar içinde yaz. Sen dilediğini siler, dilediğini bırakırsın. Asıl amel defteri senin yanındadır. "[650]

4266. İbn Sa'd, Sâib b. Yezid←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ın, kıtlık döneminde gece yarısı Mescid-i Nebevî'de namaz kıldığını gördüm, şöyle dua ediyordu: 'Ey Allâh'ım! Bizi kıtlıkla helak etme, bizdeki sıkıntıyı kaldır!' Devamlı bunu tekrar ediyordu. [651]

4267. İbn Sa'd, Sâib'in babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'i kıtlık vaktinde gördüm. Üzerine on altı yamalı bir izar (elbise) vardı. Abâsı ise beş buçuk karıştı ve şöyle dua ediyordu: 'Ey Allâh'ım! Muhammed'in ümmetini benim yönetimim döneminde helak etme!'"[652]

4268. Buhârî, Mâlik, İbn Râhûyeh ve Ebu Nu'aym –hadise sahih demiştir- Zeyd b. Eslem←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) şöyle dua ederdi: "Ey Allâh'ım! Benim ölümümü tek rekât

---

[648] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 5040.
[649] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 331.
[650] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 5040. Bu hadisi, Abd b. Humeyd, İbn Cerîr ve İbn Munzir daha kısa şekilde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 5037).
[651] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 319.
[652] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 320.

veya tek secde yapan biri tarafından gerçekleştirme ki, kıyamet gnü kıldığı rekât veya secde ile benimle tartışmasın. "[653]

4269. Ebu Nu'aym, Sa'îd b. Museyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab, çakıllardan bir yığın oluşturdu. Sonra üzerine elbisesini serdi ve üzerine uzandı. Ellerini semaya kaldırdı ve şöyle dua etti: 'Ey Allâh'ım! Yaşım ilerledi, gücüm, takatim kalmadı, yardımcılarım dağıldı. Beni hakkını zayi etmemiş ve haddi aşmamış şekilde huzuruna al!'"[654]

4270. Ebu Nu'aym, Esved b. Hilal el-Muhârîbî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, hilafete geçince minbere çıktı, Allâh'a hamd ve sena etti, sonra şöyle konuştu: Ey insanlar! Bir dua edeceğim, siz de âmîn deyin: 'Ey Allâh'ım! Ben katıyım, sen beni yumuşak kıl, ben cimriyim, sen beni cömert kıl, zayıfım bana kuvvet ver!'"[655]

4271. Ebu Ya'lâ, sahih bir isnadla Sa'îd b. Museyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, bir cenaze namazını kıldırınca şöyle dedi: 'Bu kulun, dünyayı ve ahalisini bıraktı, sana ihtiyaç duydu, sen de onu müstağni kıldın. Allâh'tan başka ilah olmadığına Muhammed'in de senin kulun ve elçin olduğuna şahadet ediyordu. Ey Allâh'ım! Onu bağışla, onun günahlarından vazgeç ve onu peygamberine ilhak et!'"[656]

4272. Beyhakî, Kesîr b. Mudrik'ten şöyle rivayet etmektedir: "Ölü kabre koyulup üzerine toprak atılınca Hz. Ömer, şöyle dua ederdi: Ey Allâh'ım! Ailesini, malını ve akrabalarını sana teslim etti. Günahları çoktur, sen onun günahlarını affet!'"[657]

c) Hz. Ali'nin duaları

4273. Yusuf el-Kâdî, Hz. Ali'nin şöyle dua ettiği aktarmaktadır: "Belanın zorluğundan, şakî olmaktan ve düşmanlarımı sevindirmekten sana sığınırım. Hapisten, iple bağlanmaktan ve kamçılanmaktan sana sığınırım. "[658]

---

[653] Mâlik, *Muvatta*, 285; Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 53; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 413.
[654] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 54.
[655] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 53.
[656] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 113.
[657] Beyhakî, *el-Kübrâ*, IV, 56; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 119.
[658] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl* I, 304.

4274. Dîneverî, Süfyan es-Sevrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali b. Ebî Talib'in şöyle dua ettiği bana ulaştı: 'Ey Allâh'ım! Günahlarım sana zarar vermez. Bana merhamet etmen ise sende bir şey noksan etmez. '"[659]

4275. İbn Neccar, Hz. Ali'nin Hilal'i görünce şöyle dua ettiği aktarmaktadır: "Ey Allâh'ım! Bu ayın hayır, fetih, zafer, bereket, nur, temizlik ve hidayete vesile olmasını diliyorum. Bu ayın şerrinden, ayın içindeki şeylerin şerrinden ve sonraki ayların şerrinden sana sığınırım. "[660]

4276. Beyhakî, Ömer b. Sa'id en-Nehaî'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Müknef'in cenaze namazını Ali b. Ebî Talib'in arkasında kıldım. Dört tekbir getirdi ve bir selam verdi. Akabinde cesedini kabre koydu ve Hz. Ali şöyle dua etti: Ey Allâh'ım! Bu senin kulun, iki kulunun çocuğudur. Sana misafir oldu, sen en hayırlı misafirperversin. Ey Allâh'ım yerini genişlet, günahlarını bağışla! Biz onun hakkında sadece hayırlı şeyler biliyoruz. Sen daha iyi bilirsin. Allâh'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allâh'ın elçisi olduğuna şahadet ediyordu. "[661]

d) Hz. Abdurrahman b. Avf'ın ettiği dua

4277. İbn Cerîr, Ebu Heyyâc el-Esedî'den şöyle rivayet etmektedir: "Kâ'be'yi tavaf ediyordum, birini gördüm, 'Ey Allâh'ım! Nefsimi cimrilikten koru!' diyordu, başka bir şey demiyordu. 'Neden sadece böyle dua ediyorsun?' dedim. Adam da 'Nefsimi cimrilikten alıkoyarsam, hırsızlık yapmam, zina yapmam, ...yapmam' dedi. Bu adamın Abdurrahman b. Avf olduğunu öğrendim. "[662]

e) Hz. Abdullah b. Mes'ûd'un ettiği dua

4278. İbn Ebî Şeybe, Ebu Ubeyde'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah'a 'Hz. Peygamber'in sana *'İste! Ne istesen Allâh verir'* dediğinde ne diye dua ettin?' diye soruldu. Abdullah anlatıyor: Dedim ki: 'Ey Allâh'ım! Senden dinden dönmeyeceğim bir iman, bitmeyen bir nimet, ebedi olan cennetin yüksek derecelerinde Hz. Peygamberle beraber olmak istiyorum. '"[663]

---

[659] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 305.
[660] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 326.
[661] Beyhakî, *el-Kübrâ*, IV, 38; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 119.
[662] İbn Kesîr, *Tefsir*, IV, 339.
[663] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 332; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 307. İbn Asâkir, hadisi Kümeyl←Hz. Ömer'den namaz ve dua kıssasını da ekleyerek rivayet etmiştir. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 236).

4279. Ebu Nu'aym, Ebu Ubeyde←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Bir gece namaz kıldığım bir sırada Hz. Peygamber, Hz. Ebu Bekr ve Hz. Ömer yanımdan geçti. Hz. Peygamber de 'İste, ne dilersen sana verilecektir' dedi. Hz. Ömer anlatıyor: Hemen koşarak İbn Mesûd'a gidip söyledim, Abdullah b. Mes'ûd da 'Benim bir duam var, onu hiç terk etmem: Ey Allâh'ım! zail olmayacak bir iman istiyorum..." ve 'Hiç kesilmeyen göz aydınlığı istiyorum" eki yapılmıştır. "

4280. Ebu Nu'aym, ayrı bir rivayette Avn b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Bekr hemen Abdullah'a gitti ve 'Biraz önce ettiğin duayı tekrarlar mısın' dedi. Abdullah b. Mes'ûd da dedi ki: 'Allah'a hamd ettim, şanını yücelttim. Sonra da şöyle dedim: Senden başka ilah yoktur. Vaadin haktır. Sana kavuşmak haktır. Cennet haktır. Cehennem haktır. Elçilerin haktır. Kitabın haktır. Nebîlerin haktır. Muhammed haktır. '"[664]

4281. Buhârî, Şakîk'ten şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd, genelde şöyle dua ederdi: Ey Rabbimiz! Aramızı düzelt, bizi İslam'ın yollarına hidayete erdir, karanlıktan aydınlığa çıkar, fuhşiyatın zahir ve gizli olanı bizden uzaklaştır, kulaklarımızı, gözlerimizi, kalplerimizi, eşlerimizi, evlatlarımızı mübarek kıl. Tövbemizi kabul et, çünkü sen çok tövbe kabul eden ve çok merhametlisin. Bizi, nimetine şükredenlerden, nimetini övenlerden, nimetini konuşanlardan eyle ve nimetini üzerimize tamamla!'"[665]

4282. Taberânî, Ebu'l-Ahves'ten şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd'un şöyle dua ettiğini işittim: Ey Allâh'ım! Senin herkese verdiğin bol nimetinle, bana verdiğin bela vesilesiyle, bana verdiğin fazlın hatırı için beni cennete koymanı istiyorum. Ey Allâh'ım! Beni fazlın, minnetin ve rahmetinle cennetine koy!'"[666]

4283. Taberânî, Ebu Kilâbe←İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle dua ettiği rivayet etmektedir: "Ey Allâh'ım! Beni şakîlerden yazdıysan beni oradan sil ve saîdlerin içine yaz!"[667]

---

[664] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 128. Ebu Nu'aym: Hadisi, Sa'3id b. Ebî Hisam←Şerîk'den rivayet etti. İsnadda Avn ve Abdullah arasında Saîd b. Museyyibî zikretti ve aynı tarikle rivayet etti.

[665] Buhari, *el-Edebu'l-mufred*, 630.

[666] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8917. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 185).

[667] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8847. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir; fakat Ebu Kilâbe, İbn Mes'ûd'a yetişmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 185).

4284. Taberânî, Abdullah b. Ukeym'den şöyle rivayet etmektedir: İbn Mes'ûd şöyle dua ederdi: "Ey Allâh'ım! İmanımı, yakinimi ve anlayışımı artır!"[668]

4285. Taberânî, Ebu Vâil'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün sabah namazından sonra İbn Mes'ûd'a sordum. Sonra huzuruna girmek için izin istedik, o da 'Buyrun, girin' dedi. Biz de 'Biraz bekleyelim, belki birilerinin işi vardır' dedik. İbn Mes'ûd, tesbih çekerek geldi ve 'Abdullah'ın ailesinin gaflet içinde olduğunu mu sandınız?' dedi. Sonra 'Ey Cariye! Güneş doğru mu?' dedi. 'Hayır' dedi. Üçüncü defa 'Bir bak, Güneş doğdu mu?' dedi. Cariye 'Evet, doğmuş' dedi. İbn Mes'ûd, 'Bu günü bize hibe eden ve sıkıntılarımızı gideren Allâh'a hamd olsun. –zannedersem- Bizi cehennem azabında yakma' dedi. "[669]

4286. Taberânî, Süleym b. Hanzala'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd, çarşının önüne gelince 'Ey Allâh'ım! Çarşının hayırlı olmasını, hayırlı ahalisi ile muhatap olmayı istiyorum. Çarşının şerrinden, şerli ahalisinden sana sığınırım' derdi. "[670]

4287. Taberânî, Katâde'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd (radıyallahu anh), bir köye girmek isteyince 'Ey semavâtın, altındakilerin, şeytanların ve sapıttıkları kişilerin Rabbi olan Allâh'ım! Ey rüzgarların ve rüzgarın savurduğu şeylerin Rabbi! Senden bu köyün hayırlı olmasını ve içindeki hayırlı insanları istiyorum' diye dua ederdi. "[671]

f) Hz. Mu'âz'ın ve Hz. Bilal'in ettiği dua

4288. Ebu Nu'aym, Sevr b. Yezid'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Mu'âz b. Cebeli, gece teheccüte kalktığında şöyle dua ederdi: Ey Allâh'ım! Gözler uyudu, yıldızlar kayboldu; fakat sen diri ve her şeyi idare edensin. Ey Allâh'ım! Cennete doğru gitmem yavaş, cehennemden kaçmam ise zordur.

---

[668] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8549. Heysemî: İsnadı ceyyiddir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 185).

[669] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8901. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 118.

[670] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8895. Heysemî: Hadisi, Taberânî mevkuf şekilde rivayet etti. İsnadındaki raviler ise Süleym b. Hnazala hariç sahih hadis ravileridir. Süleym de sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 129).

[671] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8867. Heysemî: İsnadındaki raviler, sahih hadis ravileridir. Fakat Katâde, İbn Mes'ûd'a yetişmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 135).

Ey Allâh'ım! Katında benim için bir hidayet olsun ve kıyamette bana verirsin. Sen sözünden dönmezsin. "[672]

4289. İbn İshak, Urve←Benî Neccar Kabilesinden bir kadın tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Benim evim, mescidin etrafındaki en yüksek evdi. Hz. Bilal her sabah üstüne çıkar, ezan okurdu. Seher vakti evin yanına gelir oturur, sabah namazının vaktini beklerdi. Fecrin doğduğunu görünce yavaş yavaş hareket ederdi ve şöyle derdi: 'Ey Allâh'ım! Sana hamd ederim, Kureyş'in dinini ayakta tutması için senden yardım talep ederim. ' Sonra ezan okurdu. Kadın anlatıyor: Vallahi bunu bir defa dahi terk ettiğini görmedim. Yani bu duayı hep ederdi. "[673]

4290. Bu hadisi Taberânî Hz. Bilal'in hanımı Hind'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Bilal, yatağına yatınca 'Ey Allâh'ım! Günahlarımdan vazgeç, onları bağışla, yaptığım kötülüklerden dolayı beni zor gör!'"[674]

g) Hz. Zeyd ve Sa'd b. Ubâde'nin ettiği dua

4291. Taberânî, Zeyd b. Sabit'in (radıyallahu anh) yatağına yatınca şöyle dediği aktarılmaktadır: "Ey Allâh'ım! Ailemin ve dostlarımın zengin olmasını istiyorum. Kestiğim akraba bağından dolayı beni sorumlu tutmandan sana sığınırım. "[675]

4292. İbn Sa'd, Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Sa'd b. Ubâde (radıyallahu anh) şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! Bana Allâh'ı hamd etmeyi, yüceltmeyi nasip et. Mecd ancak bir şey yapmakla olur, bir şey yapmak da ancak mal ile olur. Ey Allâh'ım! Az bana yetmez, ben de aza tamah etmem."[676]

h) Ebu Derdâ'nın ettiği dualar

4293. Ebu Nu'aym, Bilal b. Sa'd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derdâ (radıyallahu anh) şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! Kalbimin parçalanma-

---

672 Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 233. Heysemî: Taberânî rivayet etti, isnadı munkatıdır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 185).

673 İbn Hişam, Sîret, I, 509. Ebu Davud, hadisini sadece bu kadından rivayet etmiştir. (İbn Kesir, Bidâye, III, 233).

674 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, I, 1009. Heysemî: Hind'in kim olduğunu bilmiyorum. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (Mecma'u'-z-zevâid, X, 125).

675 Heysemî: İsnadı ceyyiddir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 125).

676 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 614.

sından sana sığınırım. ' 'Kalbin parçalanması da nedir?' diye soruldu. Ebu Derdâ, 'Her vadide bana ait malın olmasıdır' dedi. "[677]

4294. Ebu Nu'aym, İsmail b. Ubeydullah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derdâ şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! Beni hayırlı insanlar vefat ettir, beni hayırsız insanlarla bırakma!"[678]

4295. Ebu Nu'aym, Lokman b. Âmir'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derdâ şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! Beni kötü amel ile sınayıp kötü adam diye çağrılan biri kılma!"

4296. Ebu Nu'aym, Hassan b. Atiyye'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derdâ, 'Ey Allâh'ım! Âlimlerin kalbinin bana lanet etmesinden sana sığınırım' dedi. 'Âlimlerin kalbi nasıl sana lanet eder?' diye soruldu. 'Âlimlerin kalbi beni sevmemekle lanet etmiş olurlar' dedi. "[679]

4297. Ebu Nu'aym, Abdullah b. Yezid b. Rabîa ed-Dimaşkî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derdâ dedi ki: Bir gece mescide girdim, mescide girdiğimde secde eden birinin yanından geçtim, şöyle dua ediyordu: 'Ey Allâh'ım! Ben korkuyorum, sana sığınıyorum, beni azabından koru. Dilenci ve fakir biriyim. Bana fazlından ihsan et! Özrümü beyan eden bir günahkâr veya kuvvetli olup yardım dileyen biri değilim. Senden günahlarımı bağışlamanı isteyen bir günahkârım. ' Ebu Derda sabahlayınca duayı çok sevdiğinden dolayı arkadaşlarına bu duayı öğretiyordu. "[680]

4298. Buhârî, Temmâm b. Huzn'dan şöyle rivayet etmektedir: "Yaşlı birinin gür sesiyle şöyle bağırdığını duydum: 'Ey Allâh'ım! Halis şerden sana sığınırım!' Bu yaşlı adamın kim olduğunu sorduğumda Ebu Derdâ olduğunu söylediler. "[681]

4299. Hâkim, Ebu Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ey Allâh'ım! Kardeşim Abdullah b. Ravâha'nın gördüğünde hayâ edeceğim bir amelimi ona gösterme!"[682]

---

[677] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 219.
[678] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 220.
[679] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 223.
[680] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 224.
[681] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, 675.
[682] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 306.

ı) Hz. Abdullah b. Ömer'in ettiği dualar

4300. Ebu Nu'aym, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), Safâ Tepesinde şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! Dininle, sana ve Resulüne itaat etmekle beni muhafaza et! Ey Allâh'ım! Beni sınırlarının dışına çıkmaktan koru, ey Allâh'ım! Beni senin, meleklerin, elçilerinin ve salih kullarının sevdiği kişilerden eyle! Ey Allâh'ım! Bana kolayı kolaylaştır, zoru benden uzaklaştır, dünya ve ahirette beni bağışla ve beni muttakî önderlerden eyle! Ey Allâh'ım! Sen **'Bana dua edin, ben de dualarınızı kabul edeyim'** dedin, sen sözünden dönmezsin. Ey Allâh'ım! Beni İslamla hidayete erdirdikten sonra beni ondan ayırma, İslam üzere iken ruhumu kabzedene kadar beni İslam'dan ayırma!' İbn Ömer, Safâ'da, Merve'de, Arafat'da, Müzdelife'de, Minâ'da ve tavafta uzun bir duayla beraber bu duayı ederdi. "[683]

4301. Ebu Nu'aym, Abdullah b. Sebre'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma) sabahladığında şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! Sabahları kendilerine hayrı, taksim ettiğin önde gelen kullarından eyle, beni hidayet nurunu, rahmetini dağıttığın, rızık verdiğin, zarar, bela ve fitneden uzak tuttuğun kimselerden eyle!'"[684]

i) Abdullah b. Abbas'ın ettiği dualar

4302. Bezzar, Sa'îd b. Cübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas (radıyallahu anhuma) şöyle dua ederdi: 'Ey Allâh'ım! Semâ ve yeri aydınlattığın yüzünün nuru hatırına beni himayene, sorumluluğuna almanı rica ediyorum.'"[685]

4303. Buhârî, Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas şöyle dua ediyordu: 'Ey Allâh'ım! Beni kanaat sahibi kıl, bana bereket ver, geride kalan her şeye hayırlı şekilde vekil ol!'"[686]

4304. İsmâil el-Kâdî, Tâvus'tan şöyle rivayet etmektedir: "Ey Allâh'ım! Muhammed'in büyük şefaatini kabul et, onun yüksek derecelerini yükselt, Hz. İbrahim'e verdiği gibi dünya ve ahirette onun arzusunu yerine getir!'"

---

[683] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 308.

[684] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 304. Bu hadisi, Taberânî (el-Kebir, XII, 13079), buna yakın metinle rivayet etmiştir. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 184).

[685] Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 184.

[686] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, 681.

j) Fedâle b. Ubeyd'in ettiği dua

4305. Taberânî, Ümmü Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Fedâle b. Ubeyd şöyle dua ediyordu: Ey Allâh'ım! Kaza ve kadere razı olmayı, ölümden sonra tekrar hayatı, yüzüne bakarak lezzet almayı, zarar verici sıkıntıya ve sapıtan fitneye kapılmamayı diliyorum. " Hz. Peygamber'in de bu duaları ettiğini söylemekteydi. [687]

j) Ebu Hüreyre'nin ettiği dua

4306. İbn Sa'd, Mekburî←Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mervân, Ebu Hüreyre'nin ölüm hastalığında huzuruna girdi ve 'Allah, sana şifa versin' dedi. Ebu Hüreyre ise 'Ey Allâh'ım! Sana kavuşmak istiyorum, sen de sana kavuşmamamı iste!' diye dua etti. Mervân, Katâ Ahalisine ulaşmadan Ebu Hüreyre vefat etti. "[688]

k) Bir yıl, ay girince veya bir köye girdiklerinde sahabenin ettiği dua

4307. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Abdullah b. Hişam'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabı, yeni bir yıl veya ay girince şu duayı ederdi: 'Ey Allâh'ım! Bu ayı, emniyete, imana, selamete, İslam'a, Allâh'ın rızası ve şeytanın korumasına vesile kıl!'"[689]

4308. Bezzar, Ebu Ümâme b. Sehl←Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: Ebu Hüreyre, Hz. Peygamber'e 'İslam ordusu, bir köye girdiğinde veya girmek üzere iken 'Ey Allâh'ım! Bize bu köyde rızık ver!' dediklerinde neden korkmaktadırlar?' dedi. Hz. Peygamber, *'Yöneticilerin zulmünden ve yağmur yapmayıp kıtlık olacağından korkarlar'* dedi. "[690]

l) Hz. Enes'in ettiği dua

4309. Buhârî, Sabit'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Enes, kardeşine dua edince şöyle dua ederdi: Allâh, hayırlı insanların duasını onun üzerine

---

[687] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVIII, 825. Heysemî: Taberânî, hadisi *el-Evsat* ve *el-Kebîr* adlı eserinde rivayet etmekte ve isnadındaki raviler sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 177).

[688] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 339.

[689] Heysemî: Hadisin isnadı hasendir. İbn Hacer, kenar notunda: İsnadında Rişdîn b. Sa'd var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 139).

[690] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, IV, 3130. Heysemî: İsnadındaki raviler Kays b. Salim mustesna sahih hadis ravileridir. Kays da sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 135).

kılsın. O hayırlı insanlar ki, zulmetmez, haksızlık yapmaz, gece namaz kılar, gündüz oruç tutarlar."[691]

m) Abdullah b. Zübeyr'in, Gök gürültüsünü duyunca okuduğu dua

4310. Buhârî, Abdullah b. Zübeyr'den aktarıldığına göre gök gürültüsünü duyunca konuşmayı kesti ve şöyle dedi: 'Gök gürültüsünün ve meleklerin kendisinden korktuklarından dolayı kendisine hamd ettiği zat olan Allâh'ı tesbih ederim. Bu, yeryüzündekiler için büyük bir tehdittir.'"[692]

---

[691] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, 631.

[692] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, 723. Bu hadisi, Mâlik, İbn Zübeyr'den bu lafızla rivayet etti. Fakat son cümleyi rivayet etmemiştir.

SAHABENİN BİRBİRİNE ETTİĞİ DUALAR

a) Hz. Ömer'in, Simak b. Mahrame ve ayrı iki kişiye ettiği dua

4311. İbn Asâkir, Seyf b. ömer←Muhammed, Talha, Mühlec, Amr ve Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "Simak b. Mahrame, Simak b. Ubeyd ve Simak b. Haraşe heyeti, Hz. Ömer'e geldi. Hz. Ömer de onlara 'Ey Allâh'ım! onları mübarek kıl, onlar vasıtasıyla İslam'ı yücelt ve İslam'ı güçlendir!' diye dua etti. "[693]

b) Ka'b b. Malik'in Es'ad b. Zürâre'ye ettiği dua

4312. İbn Ebî Şeybe, Taberânî ve Ebu Nu'aym *el-Ma'rife* adlı eserinde Abdurrahman b. Ka'b b. Malik'ten şöyle rivayet etmektedir: "Babam gözlerini kaybedince ben onu gezdiriyordum. Cuma namazına onu götürünce ezanı duydu ve Ebu Ümâme Es'ad b. Zürâre için mağfiret talep etti, dua etti. Babama 'Ezanı duyunca neden Ebu Ümâme için mağfiret taleb ettin, ona dua ettin?' dedim. Babam, 'Yavrum! Hz. Peygamber Medine'ye gelmeden bize ilk cuma namazını kıldıran kişidir. Benîbeyâda Dağının eteğinde Hadimât Gölünün olduğu yerde kıldırmıştı. Babama 'O gün kaç kişiydiniz?' diye sordum. 'Kırk kişiydik' dedi. "[694]

c) Hz. Bureyde el-Eslemî'nin Hz. Ali'ye, Hz. Osman'a, Hz. Talha'ya Hz. Zübeyr'e dua etmesi

4313. İbn Sa'd, Ebu'l-Alâ b. Şihhîr←Bekr b. Vâil' oğullarından bir adamdan şöyle rivayet etmektedir: "Sicistan'da Bureyde el-Eslemî ile beraberdim. Hz. Ali, Hz. Osman, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr hakkında fikrini almak için lafı onlara getiriyordum. Hz. Bureyde, kıbleye döndü, ellerini kaldırdı ve şöyle dua etti: 'Ey Allâh'ım Hz. Osman'ı, Hz. Ali b. Ebi Talib'i, Hz. Talha b. Ubeydillah'ı, Hz. Zübeyr b. Avâm'ı affet!' Sonra bana döndü ve 'Ey azap olasıca beni helak etmek mi istiyorsun?' dedi. Ben de 'Vallahi öyle bir amacım yoktu. Ben sadece fikrini almak istemiştim' dedim. Hz. Bureyde de 'Bu kimseler Allâh yolunda birçok hizmette önde olan kimselerdir. Allâh, dilerse onların öncülüğünden dolayı tüm günahlarını affeder, dilerse de yaptıkları şeylerden dolayı onları azap eder. Onların hesabı Allâh'adır' dedi. "[695]

---

[693] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 131.
[694] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XIV, 71; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, I, 900.
[695] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 243.

16. BÖLÜM

SAHABENİN VERDİĞİ HUTBELER

Hz. Peygamber ve ashabı insanlara Cumalarda, topluluklarda, hacda, gazvelerde ve diğer hallerde nasıl hutbe verirlerdi, tecrübe ve müşahedeye muhalif dahi olsa onları nasıl İslamın emirlerine teşvik ederlerdi, Nasıl onları dünya lezzetlerinden alıkoyup daimi olan ahiret lezzetlerine yönlendirirlerdi? Sanki ümmetin zenginlerini-fakirlerini, havâsını-avâmını canlarını ve mallarını feda ederek Allâh ve Resulünün emrini yerine getirmeye yönlendirirlerdi. Halkı geçici mallara ve zâil olacak zevklere yönlendirmezlerdi.

SAHABENİN VERDİĞİ HUTBELER

a) Hz. Peygamber'in verdiği ilk hutbe

4314. Beyhakî, Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberin Medine'de verdiği ilk hutbe için ayağa kalktı, Allâh'a hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi: *Ey insanlar! Ahiret için hazırlık yapın, vallahi düşüp bayıldığınızda ne dediğimi öğreneceksiniz. Sonra da çobansız şekilde koyunları terk edecektir. Sonra Rabbi, tercümansız ve onu Rabbinden alıkoyacak bir hâcib olmadan kendisine 'Elçilerim gelip sana tebliğ yapmadılar mı, sana mal-mülk vermedim mi, sana ihsanda bulunmadım mı? Kendin ne için ne hazırlık yaptın?' diyecektir. Kişi, sağına soluna bakacak; fakat hiçbir şey görmeyecektir. Sonra önüne bakacak ve cehennemden başka şey görmeyecektir. Kim, yüzünü cehennem ateşinden koruyabilirse bir hurma parçası ile dahi olsa yapsın. Onu bulamazsa güzel bir sözcükle yapsın. Güzel bir sözcükle yapılan iyiliğe 10-700 katına kadar sevap verilir. Size, Resulullah'a selam, Allâh'ın rahmeti ve bereketi olsun.* "

4315. Hz. Peygamber bir başka hutbesinde şöyle demiştir: "*Hamd Allâh'a olsun. Allâh'a hamd eder, ondan yardım talep ederim. Nefsimizin şerrinden ve kötü amellerimizden Allâh'a sığınırız. Allâh, kime hidayet verirse onu saptıracak yoktur. Allâh, kimi saptırırsa onu hidayete erdirecek yoktur. Şahadet ederim ki, tek olan ve ortağı olmayan Allâh'tan başka ilah yoktur. En güzel söz Allâh'ın kitabıdır. Allâh, kimin kalbini Allâh'ın kitabıyla süslerse, küfürden sonra kimi İslam'a koysa ve Allâh'ın kelamını diğerlerin sözüne tercih eden kurtuluşa ermiştir. Allâh'ın kelamı, en güzel söz ve en edebî kelamdır. Kim, Allâh'ı severse siz de sevin, Allâh'ı tüm kalbinizle sevin, Allâh'ın kelamından, zikrinden bıkmayınız. Kalpleriniz ondan uzaklaşarak katılaşmasın. Allâh, yarattığı mahlûklar içinde kimi seçerse onu en hayırlı amellerle, en hayırlı ibadetlerle, en güzel kelamla, insanlara verilen helal ve haramın en güzeliyle derecesini yükseltir. Allâh'a ibadet edin ve ona hiçbir şey şirk koşmayın. Allâh'ı layığı ile korkun, konuştuğunuz en güzel sözcüklerle Allâh'a karşı dü-*

rüst olun. Aranızdaki Allâh ruhu ile birbirinizi sevin. Allâh, verdiği ahdi bozana buğz eder. Allâh'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun. '[696]

b) Hz. Peygamber'in Cuma günü hutbe vermesi

4316. İbn Cerir, Sa'îd b. Abdirrahman el-Cumahî'den şöyle rivayet etmektedir: Ona ulaştığına göre Hz. Peygamber, Medine'de kıldırdığı ilk Cuma namazının hutbesini Sâlim b. Avfoğulları Kabilesinden vermişti: *"Hamd Allâh'a olsun. Allâh'a hamd eder, ondan yardım talep ederim. Ondan mağfiret talep eder, ondan hidayet dilerim. Ona iman ediyor, onu inkâr etmiyorum. Allâh'ı inkar edene düşman olurum. Ortağı olmayıp tek olan Allâh'tan başka ilah yoktur, Muhammed onun kulu ve elçisidir. Allâh, Muhammed'i hidayet, İslam nuru, nasihat için peygamberler zincirinin kesildiği, ilmin azaldığı, insanların sapıttığı, zamanın kesildiği, kıyametin yaklaştığı, ölümün yaklaştığı bir dönemde göndermiştir. Kim, Allâh'a ve Resulüne itaat ederse doğru yapmış, kim onlara isyan ederse sapıtmış, haddi aşmış, ve büyük bir delaletle sapıtmıştır. Allâh'tan korkmanızı tavsiye ederim. Bu, ahireti teşvik, Allâh'tan korkmayı emretme hususunda Müslümanın Müslümana yapacağı en güzel tavsiyedir. Allâh'ın sizi alıkoyduğu şeylerden sakınınız. Nasihat olarak, zikir olarak bundan daha faziletlisi yoktur. Takva, Allâh'tan korkarak amel eden kişi için ahireti kazanma hususunda büyük bir yardımdır. Kim, Allâh ile arasındaki bağı gizli olsun, aşikar olsun her durumda sağlam tutup bunu sırf Allâh rızası için yaparsa bu onun için dünya hayatında güzel bir zikir, insanın amellere muhtaç olduğu ölümden sonraki ahiret hayatı için bir azıktır. Kişi, ahirette bunun haricindeki şeylerle arasında büyük bir mesafe olsun ister. Allâh, sizi kendi nefsine karşı uyarıyor. Allâh, kullarına karşı çok şefkatlidir. Allâh, sözünde doğru, verdiği sözüne hızlı şekilde yerine getiren, asla sözünden dönmeyen bir zattır. Allâh (celle celâlühü) şöyle buyurmaktadır: "Benim katımda söz değiştirilmez ve ben kullara zulmedici değilim. '*[697] *Dünya ve ahiret işlerinizde gizli olsun, aşikâr olsun Allâh'tan korkunuz. Kim, Allâh'tan korkarsa Allâh, onun günahlarını affeder, ona büyük mükâfat verir. Kim, Allâh'tan korkarsa büyük bir kurtuluşa ermiştir. Takva, kişiyi Allâh'ın buğzundan ve azabından korur. Takva, yüzleri nurlandırır, Rabbini razı eder,*

---

[696] Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvvet*, II, 524. Bu tarik mürseldir. (İbn Kesir, *el-Bidâye*, III, 214). İbn Asâkir, Hz. Enes'den bu hutbenin baş kısmını farklı lafızlarla muhtasar şekilde rivayet etti. Bu, daha önce geçmişti.

[697] Kâf: 29.

dereceleri yükseltir. O halde payınızı alın, Allâh hususunda haddi aşmayın. Muhakkak Allâh, içinizde bulunan doğru sözlü ve yalancıları bilmek için size kitabını öğretmiş ve yoluna göstermiştir. Allâh'ın size ihsanda bulunduğu gibi siz de iyilik yapın. Allâh'ın düşmanlarına düşmanlık besleyin, hakkıyla Allâh yolunda cihad edin. Sizi seçen ve size Müslüman ismini veren O'dur. Bunu da helak olanlar bilinçli şekilde helak olsunlar, yaşayanlar ise bilinçli şekilde hayatta kalsınlar diye yapmıştır. Güç ve kuvvet sadece Allâh'ındır. Allâh'ı çok zikredin, önümüzdeki gün için çalışın. Kim, Allâh ile aranı güzel tutarsa Allâh da onunla insanlar arasını güzel yapar. Çünkü Allâh, insanlara hükmeder, onlar Allâh'a hükmetmez, O, insanlara maliktir, onlar O'na değil. Allâh en büyüktür. Güç küvet sadece büyük olan Allâh'ındır. '[698]

---

[698] İbn Kesîr: İbn Cerîr de hadisi böyle rivayet etmiştir. İsnadında inkita vardır. (Bidâye, III, 213). Bu hadisi, Kurtubî de Tefsîrinde uzun şekilde buna yakın isnadsız olarak rivayet etmiştir. (el-Câmi li-ahkâmi'l-Kur'ân, XVIII, 98).

HZ. PEYGAMBER'İN GAZVELERDE VERDİĞİ HUTBELER

a) Hz. Peygamber'in bir gazvede verdiği hutbe

4317. Taberânî ve Bezzar Sahabî olan Cidâr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamberle beraber cihad ediyorduk, düşmanla karşılaştık, Hz. Peygamber ayağa kalktı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle devam etti: *"Ey insanlar! Siz yeşil, sarı, kırmızı ve binekler arasındasınız. Düşmanınızla karşılaştığınızda ilerleyin. Kişi, Allâh yolunda cihad edince hemen kendisine iki huri gelir. Şehid olunca yere düşen ilk damlayla Allâh, onun tüm günahlarını affedecektir. İki huri yüzündeki kumları siler ve 'İşte şimdi seniniz' diyecekler, o da 'ben de sizinim' diyecektir. '*[699]

b) Hz. Peygamber, Tebuk Gazvesinde Hicr denen yerde konakladığında verdiği hutbe

4318. Taberânî, Hz. Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Tebûk Gazvesinde Hicr denen yerde konaklayınca kalktı, halka şöyle hutbe verdi: "*Ey insanlar! Peygamberinizden mucize istemeyin. Hz. Salih'in kavmi, peygamberlerinden mucize olarak bir deve istedi. Hz. Salih de onların isteğini yerine getirdi. Deve, bu geniş yoldan geliyor, nöbeti olduğu gün suyunu içiyor, onlar da onun sütünü sağıyor ve deveyi aynı yoldan geri götürüyorlardı. Bir müddet sonra deve yine bu geniş yoldan geldi, bazı kişiler deveyi kesti, Allâh, onlara üç gün mühlet verdi. Allâh verdiği sözünden dönmez. Sonra öyle bir ses gürültüsü geldi, Allâh, yer ve gök arasında bulunan herkesi helak etti, kendisinin himayesinde olan kişi müstesna. O kişi Allâh'ın azabından korunmuştur.* Hz. Peygamber'e 'O kişi kimdi?' diye soruldu. O kişinin Ebu Riğâl olduğunu söyledi. "[700]

c) Hz. Peygamber'in Tebûk'de okuduğu başka bir hutbe

4319. Taberânî, Hasan b. Ali'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Tebûk Gazvesinde minbere çıktı, Allâh'a hamd ve sena getirdikten sonra şöyle dedi: *Ey insanlar! Ben, size sadece Allâh'ın emrettiği şeyleri emrediyorum, sadece Allâh'ın yasakladığı şeylerden alıkoyuyo-*

---

[699] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 2203; Bezzar, Keşfu'l-estar, II, 1714. Heysemî: İsnadında Abbas b. Fadl el-Ensârî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 275).

[700] Heysemî: Hadisi, Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde, Bezzar ve Ahmed de buna yakın lafızla rivayet etti. Ahmed'in isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 38).

rum. Rızkı güzel şekilde talep edin. Ebu Kasım'ın nefsi elinde olan zata and olsun ki, kişinin eceli nasıl arayıp onu buluyorsa rızkı da onu öyle arar bulur. Eğer rızık hususunda sıkıntıya düşerseniz Allâh'a itaat ederek rızkınızı taleb edin. "[701]

4320. Taberânî, Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mekke'yi fethedince *'Benî Bekr Kabilesine karşı Huzâa Kabilesi hariç herkes silahını bıraksın'* dedi. Huzâa Kabilesine silah kullanma izni verildi, ikindi namazını kıldırdı, sonra *'Silahı bırakınız!'* dedi. Böyle emir verdikten bir gün sonra Huzâa Kabilesinden biri, Benî Bekr Kabilesinden birini Müzdelife'de gördü ve onu öldürdü. Bu, Hz. Peygamber'e ulaşınca Hz. Peygamber kalktı sırtını Kâ'be'ye dayadı ve şöyle hutbe verdi: *'İnsanlar arasında Allâh'a en düşman olan kişi, haremde birini öldüren veya cahiliye düşmanlığıyla birini öldüren kişidir.'* Bir adam kalktı ve 'Filan kişi benim oğlumdur' dedi. Hz. Peygamber, *'İslam'da böyle bir şey yoktur. Cahiliyye adeti bitmiştir. Çocuk, yatak sahibinin, zina edene de esleb vardır'* dedi. 'Esleb nedir' diye sordular. *'Taştır'* diye cevap verdi. Sonra şöyle buyurdu: *Sabah namazından sonra güneş doğana kadar, ikindi namazından güneş batana kadar olan zaman diliminde namaz kılınmaz. Kadın, halası veya teyzesi ile beraber aynı nikahta toplanmaz.*"[702]

d) Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethinde verdiği başka bir hutbe

4321. İbn mâce, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mekke'nin fethinde Kâ'be'nin merdiveninde ayakta durarak halka hitab etti, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: "*Hamd; sözü doğru, kuluna yardım eden, tek başına ahzab ehlini hezimete uğratan Allâh'a olsun. Hataen birini öldüren kişi –bu sopa ve asa ile öldüren kimsedir- yüz deve diyeti vardır. Kırk tanesi hamile olan deve olacaktır. Cahiliyye döneminin övünç kaynağı ve kan davaları ayağımın altındadır. Kâ'be'nin hizmeti ve zemzem suyunu dağıtma övüncü bundan istisna edilmiştir. Önce kim, bu görevleri üstlendiyse yine onlar üstlenmeye devam etsin.*"[703]

---

[701] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, III, 2737; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 196.

[702] Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. Sahih Buhârî'de sabah namazından sonra namazın kılınmaması konusunda bu hadisin bir kısmı rivayet edilmiştir. Sünenlerde de bir kısmı yer almaktadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 178).

[703] İbn Mâce, 2628.

4322. İbn Ebî Hâtim, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mekke'nin fethedildiği gün Kasvâ ismindeki devesi üzerinde tavaf yapıyor, elinde bulunan asayla da rükünlere dokunuyordu. Mescitte devesini çökerteceği yer bulamadı ve insanların elleri üzerinde devesinden indi. Deve de Betnu'l-mesîl denen yere çıkartıldı ve orda çökertildi. Sonra Hz. Peygamber, bineğinin üstünde hutbe verdi. Allâh'a layığı ile hamd ve sena ettikten sonra şöyle buyurdu: "*Ey insanlar! Allâh (celle celâlühü), cahiliye övünç kaynaklarını ve atalarla övünmeyi kökünden kazımıştır. İnsanlar iki çeşittir; Hayırlı, Allâh'tan korkan, Allâh'a karşı cömert olan kişi ve günahkâr, zâlim ve Allâh'a karşı rezil olan kimsedir. Allâh (celle celâlühü) şöyle buyurmuştur:*

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ
أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

"Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allâh katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allâh hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır. "[704] Sonra Hz. Peygamber, *'Ben sözümü söyledim, Allâh'tan kendim ve sizin için mağfiret talep ederim'* dedi. "[705]

---

[704] Hucurât: 13.

[705] Abd b. Humey de böyle rivayet etmiştir. (İbn Kesir, *Tefsir*, IV, 218).

RAMAZAN AYINDAKİ HUTBELER

a) Hz. Peygamber'in Ramazan ayını karşılama amacıyla verdiği büyük hutbe

4323. İbn Huzeyme, Hz. Selman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Şa'bân'ın son gününde şöyle hitab etti: '*Ey insanlar! Mübarek ve büyük bir ay gelip çatmıştır. Öyle bir ay ki, bin aydan daha hayırlı olan Kadir Gecesi bu aydadır. Allâh, bu ayda oruç tutmayı farz kılmış, gece ibadet etmeyi sünnet kılmıştır. Kim, Allâh'a hayırlı bir haslet ile bu ay yaklaşırsa diğer aylarda yaptığı farz gibi sevap kazanır. Kim, bu ay içinde bir farz yaparsa diğer aylarda yapılan yetmiş farz gibi sevap kazanır. Bu, ay sabır ayıdır, mükâfatı ise cennettir. Bu ay, pazarlık ayı, mü'minlerin rızkının fazlalaştığı aydır. Kim oruçlu olan birine iftar verirse bütün günahları bağışlanır ve boynunu cehennem azabından kurtarmış olur. Ecrinden hiç eksiklik olmadan iftar eden kişiye de aynen mükâfat verilir.* ' Sahabe, 'Ya Resulallâh! Herkes oruçluya iftar verecek güçte değildir' dedi. Hz. Peygamber de '*Allah, bu sevabı tek hurma veya su içirmekle veya bir yudum süt ile iftar veren kişiye de vermektedir. Bu ayın başı rahmet, ortası mağfiret, sonu ise cehennemden azad olmaktır. Kim, elinin altında çalışan birine bu ay fazla iş yüklemezse Allâh, onu affedecek ve cehennemden azad edecektir. Bu ay dört hasleti çokça yapın: İki hasletle Rabbinizi razı edersiniz, iki hasleti ise yapmak zorundasınız. Rabbiniz razı ettiğiniz iki haslet, Allâh'tan başka ilah olmadığını söylemeniz ve Allâh'tan mağfiret talep etmenizdir. Yapmanız gereken iki şey ise Allâh'tan cenneti istemek, cehennemden ise Allâh'a sığınmaktır. Kim, oruçlu birine su verirse Allâh, havzı Kevser suyundan ona bir yudum su verir, cennete girene kadar susamayacaktır.* '"[706]

b) Hz. Peygamber'in, Ramazanın ilk gecesinde Müslümanların günahlarının bağışlanması hususunda verdiği hutbe

4324. İbn Neccâr, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Ramazan yaklaşınca Hz. Peygamber, akşam namazında kısa bir hutbe verdi ve şöyle

---

[706] İbn Huzeyme, 1887. Munzirî: Hadisi, İbn Huzeyme Sahîh adlı eserinde rivayet etmiş, sonra Hadis sahihtir, demiştir. Onun tariki ile Beyhakî, Ebu'ş-Şeyh, *es-Sevâb* adlı eserinde muhtasar şekilde rivayet etti. (Terğîb, II, 218). İbn Neccâr ise hadisi uzunca rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 323).

dedi: *"Ramazan bizi, biz de Ramazanı karşıladık. Ramazanın ilk gecesi kıble ehlinden olan herkesin günahları bağışlanır.* "[707]

c) Hz. Peygamber'in, Ramazan ayında şeytanların hapsedildiğine ve duaların kabul olduğuna dair hutbesi

4325. Esbehânî, *Terğîb* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Ramazan'ın ilk gecesi Hz. Peygamber kalktı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle dedi: '*Ey insanlar! Allâh, düşmanınız olan cinler hususunda size yeterlidir. Allâh, dualarınızı kabul edeceğine dair 'Bana dua edin, dualarınızı kabul edeyim' demiştir. İyi biliniz ki, Allâh (celle celâlühü), Ramazan ayında her kovulmuş şeytan için yedi melek görevlendirmiştir. Ramazan ayı bitene kadar şeytanlar salıverilmeyecektir. İyi bilin ki, semanın kapıları ramazanın ilk gecesinden son gecesine kadar açıktır, bu ayda yapılan dualarda makbuldür.* ' Son on günün ilk gecesinde ise mi'zerini bağladı, hanımlarının arasından çıktı, itikafa girdi, gecelerini ise ihya etti. 'Mi'zeri bağlamak nedir?' diye sorulunca *'Kadınlarla ilişkiye girmeyip onlardan uzak durmaktır'* dedi."[708]

d) Hz. Peygamber'in, Cuma namazının önemine dair hutbesi

4326. İbn Mâce, Hz. Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bize şöyle hutbe verdi: *'Ey insanlar! Ölmeden evvel Allâh'a tövbe edin, henüz meşgul olmadan Salih amellerle uğraşın, Allâh'ı çok zikrederek, gizli ve aşikâr çok tasadduk ederek aranızdaki bağı güçlendirin ki, size rızık verilsin, size yardım edilsin, açıklarınız kapatılsın. İyi bilin ki, Allâh (celle celâlühü), size Cuma namazını burada, bu gün, bu ay, bu yıldan kıyamete kadar farz kılmıştır. Kim, ben hayatta iken (veya benden sonra) yönetimde bulunan adil veya zâlim devlet başkanını tanımayarak, onu küçümseyerek bu namazı terk ederse Allâh, onun işini rast getirmez, işlerini bereketli kılmaz. İyi bilin ki, onun namazı, zekâtı, haccı, orucu ve yaptığı hiç bir hayır kabul edilmez. Ancak tövbe ederse durum değişir. Kim, tövbe ederse Allâh da onun tövbesini kabul eder. Sakın, kadın erkeğe imam olmasın, sakın göçebe, Muhacir olan birine imam olmasın, sakın facir biri, mü'min olan birine imam*

[707] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 325.
[708] Ali el-Muttakî, Kenzu'l-ummâql, IV, 325.

olmasın. Ancak facir olan kişinin kırbacından veya kılıcından korkulan zâlim biriyse kılabilir. "[709]

4327. Ebu Ya'lâ, iki isnadla Cabir b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Cuma günü ayapa kalkıp şöyle hutbe verdi: *'Öyle kimseler olacak ki, 'Medine'ye bir mil uzaklıkta olmasına rağmen Cuma namazına gelmeyecektir'* ikinci defada *'Öyle kimseler olacak ki, Medine'ye iki mil uzaklıkta olmasına rağmen Cuma'ya gelmeyecektir'* üçüncü kez ise *'Öyle kimseler olacak ki, Medine'ye üç mil uzaklıkta olacak; fakat yine Cuma namazına gelmeyecektir. Allâh, işte bu kimselerin kalbini mühürlemiştir'* dedi. "[710]

e) Hz. Peygamber'in hacda verdiği hutbeler

4328. Hâkim, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, veda haccında şöyle buyurdu: '*Şeytan, topraklarınız kendisine ibadet edilmesinden ümitsiz olmuştur. Fakat bunun haricinde fazla önemsemediğiniz hususlarda kendisine itaat edilmesine razı olmaktadır. Ey insanlar! Bundan sakınınız! Size iki şey bırakıyorum, bunları sarıldığınızda asla sapıtmazsınız: Allâh'ın kitabı ve Hz. Peygamber'in sünneti. Müslümanlar birbirinin kardeşidir. Müslümanlar kardeştir. Kişiye Müslüman kardeşinin malı haramdır, ancak gönül rızası ile verdiği müstesna. Sakın kimseye zulmetmeyin, sakın benden sonra yine birbirimizin boynunu vuran kafirler olmayınız.* "[711]

4329. Taberânî, Ebu Bekr Haffaf *–Mu'cem* adlı eserinde- ve İbn Neccar İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hayf Mescidinde bize hutbe verdi. Allâh'a layık olduğu şekilde hamd ve sena etti. Sonra dedi ki: *Kimin derdi ahiret ise Allâh, onun işini rast getirir, gözünü zenginlikle doyurur, dünyayı arzulamasa da dünyayı onun ayağına getirir. Kimin gayesi*

---

[709] İbn Mâce, 1081. Munzirî: Hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde Ebu Sa'3id el-Hudrî'den daha kısa şekilde rivayet etti. (Terğîb, II, 31).

[710] Ebu Ya'lâ, *Müsned,* 1856.

[711] Hâkim, Müstedrek, I, 93. Hâkim: "Buhârî, İkrime'nin hadislerine ihticac etmiştir. Müslim de Ebu Uveys'in hadislerineihticac etmiştir. Diğer raviler ise ikisinin ittifakıyla kabul edilmiştir. Hz. Peygamber'in hutbesine dair bu hadis, muttefekun aleyh bir hadistir. Sahih Buharî'de kitapta şöyle rivayet edilmiştir: Ey insanlar! Size öyle bir şey bırakıyorum ki, ona sarıldığınızda benden sonra sapıtmayacaksınız. Bu da Allah'ın kitabıdır. Size benim hakkında tebliğ edip etmediğim size sorulacaktır,o zaman ne diyeceksiniz?' dedi. " Bu hutbenin içinde sünnetin de zikredilmesi ğarîbdir. Fakat sünnete de tutunmak gerekir. " Zehebî de kendisine muvafık olmuştur.

dünya ise Allâh onun işini rast getirmez, hep aç göz olur, dünya malı sadece kendisine takdir edilen kadar gelir. "[712]

4330. İbn Neccar, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mina'da Hayf Mescidinde bize şöyle hutbe verdi: *'Allah, hadisimi işitip kardeşine aktarmayı düşünen kişinin yüzünü nurlandırdı. Üç şeyde kin ve kıskanma olmaz; sırf Allâh için bir şey yapmak, devlet yöneticilerine nasihatte bulunmak, Müslümanların cemaatinden ayrılmamak. Çünkü onların duası onları arkalarından korur.* "[713]

4331. Müslim, Hz. Cabir'den "Haccın sıfatı" bahsinde uzunca rivayet etmiş ve hadisin bir bölümünde şöyle denmiştir: Hz. Peygamber yola devam etti ve Arefe'ye vardı. Hz. Peygamber, kendisi için kurulan çadırı gördü, içine girip dinlendi. Güneş batıya meyl ettikten sonra Kasvâ adındaki devesini istedi ve yola devam etti. Batne'l-vâdî denen yere gelince halka şöyle hitab etti: *'Kanlarınız ve mallarınız birbirinize bu gün, bu ay, bu şehirde haram kılınmıştır. Cahiliyye adetlerinin hepsi, kan davaları ayağımın altındadır. Ayağımın altına aldığımız ilk kan davanız da İbn Rabîa b. Haris'in kan davasıdır. İbn Rabîa, Benî Sa'd Kabilesinde süt emerken Hüzeyl Kabilesi onu öldürmüştü. Cahiliyye faizi ayağımın altındadır. Ayağımın altına aldığım ilk faiz de Abbas b. Abdilmuttalib'in faizidir. Faiz terk edilmiştir. Kadınlar hususunda Allâh'tan korkun. Çünkü onları Allâh'ın emaneti ile aldınız. Onları Allâh'ın kelimesi ile kendinize helal kıldınız. Sizin onlar üzerinizde hakkı, istemediğiniz birini eve almamasıdır. Şayet böyle bir şey yaparlarsa acıtmayacak şekilde hafiften vurabilirsiniz. Onların, üzerinizdeki hakkı ise onları güzel şekilde yedirip içirmenizdir. Size öyle bir şey bıraktım ki, ona sarılırsanız benden sonra haktan ayrılmazsınız. Bu da Allâh'ın kitabıdır. Benim tebliğ edip etmeyeceğim size sorulacaktır, siz ne diyeceksiniz?'* Halk da 'Şahadet edeceğiz ki, sen tebliğ ettin, nasihat ettin, görevini yerine getirdin' dedi. Hz. Peygamber de şahadet parmağını semaya doğru kaldırdı, sonra halka doğru çevirdi ve üç defa *'Şahid ol, şehid ol ya Rab!'* dedi. "[714]

4332. Buhârî, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber Kurban Bayramında *'Ey insanlar! Bu gün nedir?'* dedi. Onlar da 'Haram

---

[712] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XI, 11690; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 202.

[713] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 228.

[714] Müslim, IV, 38; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 148; Ebu Davud, 1905; İbn Mâce, 3074; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 23.

gündür' dedi. *'Bu şehir nasıl bir şehirdir?'* diye sordu. Onlar da 'Harem şehridir' dedi. *'Bu ay nasıl bir aydır?'* dedi. 'Haram bir aydır' dediler. Hz. Peygamber de şöyle devam etti: *'Kanlarınız, mallarınız, ırzlarınız bu gün gibi, bu şehir gibi, bu ay gibi birbirinize haramdır. '* Hz. Peygamber, bunu birkaç defa tekrar ettikten sonra başını kaldırdı ve *'Ey Allâhîm! Tebliğ yaptım'* dedi. İbn Abbas anlatıyor: Nefsim elinde olan zata and olsun ki, Hz. Peygamber'in ümmetine vasiyeti şudur: *'Huzurda bulunan, bulunmayana aktarsın. Benden sonra sakın ola kafir olup birbirinizin boynunu vurmayasınız!'*"[715]

4333. Ahmed, Cerîr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana *'İnsanları sustur'* dedi. Sonra *'Sakın gördüklerimden sonra bir daha küfre dönüp birbirinizin boynunu vurmayın' dedi. Veda hutbesindeki başka bir rivayette 'Ey Cerir! İnsanları sustur'* dedi..."[716]

4334. Müslim, Ümmü Husayn'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber veda haccına gittim. Hz. Üsame ve Hz. Bilal'i gördüm, biri Hz. Peygamber'in devesinin eyerinden tutmuş, diğeri ise elbisesiyle Hz. Peygamber'e gölgelik yapıp onu güneşten koruyordu. Cemretu'l-Akabe'ye taş atana kadar bu böyle devam etti. Hz. Peygamber birçok şey konuştu, sonra şöyle dediğini işittim: *'Azaları olmayan bir köle -zannedersem siyah tenli bir köle dedi- başınıza geçer ve sizi Kur'ân ile yönetirse onu dinleyin ve ona itaat edin!'*"[717]

4335. Ahmed, Ebu Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, veda haccında şöyle demiştir: "*Allah, hak sahibine hakkını (mirası) vermiştir. Bundan sonra varise vasiyet farz değildir. Çocuk yatak sahibinin, zina edene ise recm vardır. Hesabı ise Allâh'adır. Kim, babasından başkasına veya efendisinden başkasına kendisini nisbet ederse kıyamete kadar onun üzerine Allâh'ın laneti olsun. Kadın, sadece kocasının izni ile evinde bir şey infak etsin. '* 'Ya Resulallâh! Yemek de mi vermesin?' denildi. Hz. Peygamber de *'Yemek, en değerli malımızdır'* dedi. Sonra Hz. Peygamber, *'İğreti (âriye) olarak alınan sahibine geri verilsin, istifade edilsin diye verilen*

[715] Buhari, II, 215; İbn Kesir, Bidâye, V, 194. Bu hadisi, Ahmed, İbn Ebî Şeybe ve İbn Mâce İbn Ömer'den, Taberânî, Hz. Ammar'dan, Ahmed ve Beğavî ise Ebu Ğadiye'den rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, III, 25.

[716] Ahmed, *Müsned*, IV, 363; İbn Kesir, Bidaye, V, 197.

[717] Müslim, IV, 79; İbn Kesir, Bidaye, V, 196. Bu hadisi, Nesâî bu metne yakın bir lafızla rivayet etti. (Ali el-Mutttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 62). İbn Sa'd, hadisi buna yakın şekilde rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, II, 184).

deve geri şey (hayvan, para vs)geri verilsin, borcun ödenmesi gerekir, kefil borçludur' dedi. "[718]

4336. Ahmed, Ebu Ümâme'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Cad'â ismindeki devesi üzerinde ayakları da üzengilere koymuş, halk duysun diye sesli şekilde sesleniyor ve *'Duyuyor musunuz?'* diyordu. Halk arasında bir adam, 'Ya Resulallâh! Bize ne vasiyet edersin?' dedi. Hz. Peygamber de *'rabbinize ibadet edin, beş vakit namazınızı kılın, Ramazan ayında oruç tutun, devlet başkanınıza itaat edin ki, Rabbinizin cennetine giresiniz'* dedi. "[719]

4337. Ebu Davud, Abdurrahman b. Mu'âz et-Teymî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz Mina'da bulunurken Hz. Peygamber, bize hutbe verdi. Konakladığımız yerde durmuş kulaklarımızı açıp dediklerini dinliyorduk. Hz. Peygamber de bize menâsikleri öğretti, taş atma yerine vardığımızda Şahadet parmaklarıyla işaret ederek *'Küçük taşları atın'* dedi. Sonra Muhacirler'in gelmesini söyled, mescidin önünde toplandılar. Sonra Ensar'ı çağırdı, mescidin arkasında durdular. Onların arkasında da diğer halk durdu."[720]

4338. Ebu Davud, Rafi b. Amr el-Müzenî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in kuşluk vaktine kadar Mina'da halka hitab ettiğini gördüm. Hz. Peygamber gri bir katır üzerinde idi. Hz. Ali de halkın duyması için Hz. Peygamber'in dediklerini yüksek sesle tekrar ediyordu. Halk ayakta, Hz. Peygamber ise oturuyordu. "[721]

4339. Ahmed, Ebu Harre er-Rekkâşî←amcasından (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Teşrik günlerinin[722] ortasında Hz. Peygamber'in devesinin yularından tutmuş, ona yolu açıyordum. Hz. Peygamber, halka *'Ey insanlar! Hangi ayda olduğunuz, hangi günde olduğunuzu, hangi şehirde olduğunuzu biliyor musunuz?'* dedi. Halk da 'Haram günde, haram ayda,

---

[718] Ahmed, *Müsned,* V, 267. Bu hadisi, dört sünen sahibi de rivayet etmiştir (Ebu Davud, 2870; Tirmizî, 670; İbn Mâce, 2007; Nesâî, 75). Tirmizî, hadise "hasen" demiştir. Ebu Davud, Ebu Ümâme'den: "Hz. Peygamber'in hutbesini Mina'da kurban bayramında dinledim. "

[719] Ahmed, *Müsned,* 251. Tirmizî de hadisi rivayet etmiş ve hadis için "hasen ve/veya sahih" demiştir. (İbn Kesir, Bidaye, V, 198).

[720] Ebu Davud, 1957. Bu hadisi, İbn Sa'd, Ahmed ve Nesâî de bu şekilde rivayet etmiştir.

[721] Ebu Davud, 1956; İbn Kesir, Bidaye, V, 198.

[722] Teşrik günleri, Kurban bayramından sonraki iki gün veya üç gündür. Müçtehit imamlar bu hususta ihtilaf etmiştir.

haram beldedeyiz' dedi. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *'Kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız bu gün, bu ay ve bu şehir gibi kıyamete kadar birbirinize haramdır. '* Sonra şöyle devam etti: *'Beni dinleyin ki, güzel hayat süresiniz. Sakın birbirinize zulmetmeyin, sakın birbirinize zulmetmeyin, sakın birbirinize zulmetmeyin! Müslümanın malı gönül hoşnutluğuyla vermesinin haricinde asla helal değildir. Cahiliyye döneminden kalan kan davaları, mal ve servet davaları kıyamete kadar ayağımın altındadır. İlk ayağımın altına aldığım kan davası da (amcaoğlum) Rabî b. Haris b. Abdilmuttalib'in kan davasıdır. Kendisi Benî Leys Kabilesinde süt içerken Hüzeyl Kabilesi tarafından öldürülmüştü. İyi bilin ki, cahiliye ribası (faizi) ayağımın altındadır. Allâh'ın emri gereği terk edilen ilk faiz (amcam) Abbas b. Abdilmuttalib'in faizidir. Anaparanız sizindir, zulmetmeyeceksiniz, zulme de uğramayacaksınız. Zaman, Allâh'ın gökleri ve yeri yarattığı ilk gün gibi Allâh'a ibadet edilen bir yer olmaya dönmüştür. Allâh şöyle buyurmaktadır:*

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

"Şüphesiz Allâh'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazısında, Allâh katında ayların sayısı on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. [3] İşte bu Allâh'ın dosdoğru kanunudur. Öyleyse o aylarda kendinize zulmetmeyin. Fakat Allâh'a ortak koşanlar sizinle nasıl topyekûn savaşıyorlarsa, siz de onlarla topyekûn savaşın. Bilin ki Allâh, kendine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir. "[723] *Sakın benden sonra kâfir olup birbirinizin boynunu vurmayın. Muhakkak ki, şeytan, namaz kılanların kendisine ibadet etmesinden ümidini kesmiştir. Fakat aranıza fitne koymak için sizi kışkırtmaktadır. Kadınlar hususunda Allâh'tan korkun! Çünkü onlar himayenizde olup güçsüz insanlardır. Onların, üzerinize hakkı vardır, sizin de onlar üzerinde hakkınız vardır; Sizden habersiz sakın kimseyi eve almasınlar, sevmediğiniz kişiyi eve sokmasınlar. Hanımlarınızın itaatsizliğinden endişe ettiğinizde onlara nasihat edin, onlarla yatağınızı ayırın, onlara acıtmayacak şekilde vurabilirsiniz. Kadınların yiyeceği ve giyeceği sizin üzerinize bir borçtur. Kadınları, Allâh'ın emaneti ile aldınız, onları Allâh'ın (nikâh)*

---

[723] Tevbe: 36.

kelimesiyle kendinize helal kıldınız. Kimin yanında bir emanet varsa onu sahibine iade etsin. " Hz. Peygamber, ellerini semaya doğru açtı ve *'Tebliğ ettim mi?'* dedi. Sonra dedi ki: *'Hazır bulunan, bulunmayanlara tebliğ yapsın. Bazı tebliğ edilen kişiler, hadisleri bilfiil duyandan daha iyi anlayabilir'* dedi. " Humeyd anlatıyor: Hasan el-Basrî, bu kelimeye ulaşınca dedi ki: "Vallahi, hadisleri aktardıkları bazı kişiler, hadisleri daha güzel kavradı. "[724]

4340. Bezzar, hadisi İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) bu meâlde rivayet etmiş, başına şu eki yapmıştır: "Nasr Suresi, Hz. Peygamber'e Minâ'da veda haccında, teşrik günlerinin ortasında nazil oldu. Bu ayet nazil olunca Hz. Peygamber, bunun bir veda olduğunu anladı. Kasvâ denen devesini istedi, deve hazırlandı, deveye bindi, Akabe'de halk için bekledi, Allâh'ın dilediği kadar Müslümanlar toplandı. Hz. Peygamber, Allâh'a layık olduğu şekilde hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: *'Ey insanlar! Cahiliye dönemi adetlerinden olan kan davaları boştur... Ey insanlar! Şeytan, memleketinizde kendisine ibadet edilmesinden ümitsiz olmuştur. Fakat sizin önemsemediğiniz basit hususlarda sizi aldatmaya razı olmuştur. Basit gördüğün ameller hususunda dininize sarılın!'* şöyle ek yapılmıştır: *'Ey insanlar! Size öyle bir şey bırakıyorum ki, ona sarıldığınız müddetçe sapıtmazsınız. Bu da Allâh'ın kitabıdır, ona göre amel edin!'* Sonunda şöyle denmiştir: *'Hazır bulunan, burada bulunmayana ulaştırsın. Benden sonra peygamber ve başka bir ümmet olmayacaktır. '* Sonra ellerini kaldırdı ve *'Ey Allâh'ım şahid ol!'* dedi. "[725]

4341. Beyhakî, Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, teşrik günlerinin ortasında son hutbesinde şöyle demiştir: *'Ey insanlar! Rabbiniz bir, babanız birdir. Arabın Acem'e, Acem'in Arab'a, kızılın, siyah tenliye, siyah tenlinin kızıla üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva ile olur. Allâh katında en ikram edileniz Allâh'tan en çok korkanızdır. İyi dinleyin! Tebliğ görevimi yerine getirdim mi?'* Sahabe, 'evet ya Resulallâh' dedi. Sonra şöyle devam etti: *'Hazır olan, olmayana aktarsın.* '"[726]

4342. İbn Mâce, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Arafât'da kulağı kesilmiş olan devesinin üstünde

---

[724] Ahmed, *Müsned,* V, 72.

[725] İbn Kesir, hadisi İbn Ömer'den uzunca Bidâye adlı eserinde rivayet etmiştir. Ebu Harre er-Rekkâşî'nin hadisini amcası tarki ile Beğavî, Bâverdî ve İbn Merdûyeh uzunca rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* III, 26).

[726] Beyhakî: İsnadında meçhul var. (Munzirî, *et-Terğib,* IV, 392).

iken *'Bu gün hangi gün, bu ay hangi ay, bu şehir nasıl bir şehir olduğunu biliyor musunuz?'* dedi. Onlar da 'Bu şehir haram, bu ay haram ve bu gün haramdır' dedi. Hz. Peygamber şöyle devam etti: '*Bu ay, bu şehir ve bu gün gibi mallarınız, kanlarınız birbirinize haramdır. Ben ilk havz-ı Kevser'e giden, sizin çokluğunuzla övünen kişiyim. Sakın yüzümü kara çıkarmayın! Ben, bazı insanları kurtarırım, bazısını ise melekler önümden alıp cezalandırır. Ben, 'Ya Rabbi! Benim sahabemdendir' diyeceğim, Allâh ise 'Senden sonra neler yaptığını bilmiyorsun' diyecektir.* '"[727]

---

[727] İbn Mâce, 3057. İbn Mâce: Bu hadis, ğarîbdir. Ahmed (*Müsned,* V, 412), bu hadisi buna yakın bir metinle rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* III, 25).

HZ. PEYGAMBER'İN DECCAL, MÜSEYLİME, YE'CÛC ME'CÛC VE YERİN BATMASI İLE ALAKALI HUTBELERİ

a) Deccal ile alakalı İbn Ömer'in rivayeti

4343. Ahmed, Abdullah b. Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Veda haccı hususunda konuşuyorduk. Bu haccın veda haccı olduğunu bilmiyorduk. Veda haccı olunca Hz. Peygamber hutbe verdi, Mesîh Deccal'dan bahsetti ve çok uzattı. Sonra dedi ki: '*Allah (celle celâlühü), hangi peygamberi göndermişse ümmetini Deccal'a karşı uyarmıştır. Hz. Nuh ve ondan sonra gelen peygamberlerin hepsi ümmetini bundan dolayı uyarmıştır. Onun vasıfları size gizli değildir. Onu kolay tanıtacaksınız. İyi bilin ki, sizin Rabbinizin gözü şaşı değildir.*'"[728]

b) Deccal hususunda Hz. Sef'ine'nin rivayet ettiği hadis

4344. Ahmed ve Taberânî –lafız onundur- Hz. Sefîne'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bize şöyle hutbe verdi: '*Benden önce her peygamber, ümmetini Deccal ile korkutmuştur. Deccal, sol gözü şaşı, sağ gözünde ise kalın bir et parçası vardır. Alnın ortasında 'kafir' olduğu yazılmaktadır. Yanında iki vadi var, biri cenneti, diğeri ise cehennemidir. Onun cennet dediği aslında cehennem, cehennem dediği ise aslında cennettir. Yanında iki melek bulunur, bu melekler peygamberlere benzetilir. Biri sağında, diğeri ise solunda durur. İşte bu, insanların çetin fitne dönemidir. Deccal, 'Rabbiniz değil miyim, bakın diriltiyor ve hayat veriyorum' diyecektir. Yanındaki iki melekten biri, 'yalan söyledin' diyecek, fakat bu meleğin sesini sadece yanındaki melek işitecektir ve bu melek de arkadaşını doğrulamak amacıyla 'evet, doğru söyledin' diyecektir. Deccâl, bu meleğin sesini halka işittirecek ve halk, bu meleğin Deccal'ı tasdik ettiğini sanacaktır. İşte bu kötü bir imtihandır. Deccal, ilerleyip Medine'ye girmek isteyecek; fakat kendisine izin verilmeyecektir. Sonra da 'Bu şehir, bu adamın (Hz. Muhammed'in) şehridir' diyecektir. Sonra ilerleyip Şam'a gelecek ve Allâh (celle celâlühü), onu Afîk tepesinde onu helak edecektir.*"[729]

---

[728] Ahmed, *Müsned,* II, 85. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Buhari (II, 216) ve Müslim'de (I, 58) bu hadisin bir kısmı vardır.

[729] Ahmed, *Müsned,* V, 221; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* VII, 6445. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. Bazısında ise zarar vermeyen basit tenkitler vardır. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 340).

c) Hz. Peygamber'in Deccal hususunda verdiği üçüncü hutbe

4345. Ahmed, Cünâde b. Ümeyye el-Ezdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ben ve Ensar'dan biri Hz. Peygamber'in bir sahabîsine gittik ve 'Hz. Peygamber'den Deccal hususunda işittiğin bir hadis aktarır mısın?' dedik. Sahabî de şöyle dedi: Hz. Peygamber bize şöyle hutbe verdi: *'Sizi Deccal hususunda uyarıyorum. Her peygamber, ümmetini Deccal fitnesinden dolayı uyarmıştır. Ey ümmetim! Deccal sizin içinizden çıkacaktır. O kıvırcık, esmer, sol gözü kör, yanında cennet ve cehennem, ekmekten dağlar ve su nehirleri vardır. Yağmur yağdırır; fakat yağdırdığı yağmur, ağaç yeşertmez. Sadece bir kişi öldürür, başkasını öldüremez. Yeryüzünde kırk gün kalacak ve her su kaynağına ulaşacaktır. Sadece dört mescide yaklaşamaz: Mescid-i Haram, Mescidi Nebevî, Mescid-i Tûr ve Mescid-i Aksâ. Sakın onu gördüğünüzde şüpheye kapılmayın, çünkü Rabbiniz şaşı değildir.'*"[730]

d) Deccal hakkında Ebu Ümâme'nin rivayet ettiği uzun hutbe

4346. Hâkim, Ebu Ümâme el-Bâhilî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün bize hutbe verdi, hutbeyi bitirene kadar hutbenin genelinde Deccal'dan bahsetti. O gün bize şöyle demişti: *'Allah, hangi peygamber göndermişse illa o peygamber, ümmetini Deccal'dan dolayı uyarmıştır. Ben son peygamber, siz ise son ümmetsiniz. Deccal, sizin içinizden çıkacak, başka yolu yok. Ben içinizde iken zuhur ederse her Müslüman için onunla mücadele eder, delillerini çürütürüm. Fakat benden sonra zuhur ederse herkes kendini korusun. Allâh, benim yerime Müslümanların vekilidir. Deccal, Irak ve Şam arasında bir yolda zuhur edecek, sağa sola fesat dağıtacaktır. Ey Allâh'ın kulları! Durun ve 'ben peygamberim' diye söze başlayacaktır. İyi bilin ki, benden sonra peygamber gelmeyecektir. İkinci defa seslenecek ve 'Ben, sizin Rabbinizim' diyecektir. İyi bilin ki, ölmeden Rabbinizi göremezsiniz. Deccal'ın alnında kafir olduğu yazılıdır. Her mü'min, bunu okuyacaktır. Sizden her kim, onunla karşılaşırsa yüzüne tükürüp Kehf suresinin ön kısmını okusun. Bir insana saldıracak, onu öldürecek, sonra diriltecektir. Bu adamın haricinde hiç kimseye saldıramayacak, öldüremeyecektir. Onun fitnesinden biri de yanında cennet ve cehennem olacaktır. Onun cehennemi aslında cennet, cennet dediği ise aslında cehennemdir. Onun cehennemi ile imtihan edi-*

[730] Ahmed, *Müsned,* IV, 62. Heysemî: İsnadındaki raviler, sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 343).

len gözlerini kapatsın, Allâh'tan yardım istesin. İşte o zaman Hz. İbrahim'e olduğu gibi cehennem onun için de serin ve esenlik kaynağı olacaktır. Bir fitnesi ise bir kabileye uğrayacak, hepsi ona iman edecek, onu tasdik edecektir, onlar için dua edecek ve o gün onlara yağmur yağacak, o gün yerler yeşerecek, o gün hayvanlar otlanacak ve her zamankinden daha çok semizlenecek, baldırları daha iri olacak ve memeleri süt ile dolu olacaktır. Ayrı bir kabilenin yanından geçecek, bunlar ise onu inkar edip onu yalanlayacaktır. Deccal da onlara beddua edecek ve tüm hayvanları helak olur. Deccal'ın yeryüzünde kalma suresi kırk gündür. Bir günü sene gibi, bir günü ay gibi, bir günü hafta gibi, diğer günleri normal günler gibidir. Son günü ise serap gibi olur. Kişi, şehrin bir kapısında sabahlar, diğer kapısına gidene kadar akşam olur. ' Sahabe, 'Bu günlerde namaz nasıl kılacağız?' diye sordular. Hz. Peygamber de *'Uzun günlerde nasıl zamanları ayarlıyorsanız, aynı o şekilde zamanları ayarlayıp (24 saat içinde) beş vakit namaz kılacaksınız'* dedi. "[731]

e) Hz. Peygamber'in, Deccal'ın Mekke ve Medine'ye giremeyeceğine dair hutbesi

4347. Ebu Ya'lâ, Hz. Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, minberin üzerine çıktı ve şöyle dedi: *Ey insanlar! Ben, sizi gökten gelen bir vahiy için çağırmadım... (Cessâse hadisini aktardı ve şu eki yapmıştır). Mesih Deccal, kırk gün yeryüzünde dolaşacaktır. Sadece Medine ve Mekke'ye giremeyecektir. Çünkü her iki şehrin kapısında da kılıcını çekmiş bekleyen melekler vardır, onu engelleyeceklerdir.* "[732]

f) Hz. Peygamber'in, Güneş tutulması ve Deccal'ın çıkması hususundaki hutbesi

4348. Ahmed, Basralı Sa'lebe b. İbad el-Abdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün Semure b. Cündüb'ün (radıyallahu anh) hutbesinde bulundum. Hutbesinde Hz. Peygamber'den bir hadis aktardı. Güneş tutulmasını anlatı ve şöyle dedi: Güneşin açılması Hz. Peygamber'in ikinci rekâtına denk geldi. Züheyr anlatıyor: Zannedersem şöyle dedi: Hz. Peygamber, selam verdi, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra kendisinin Allâh'ın kulu ve elçisi oldu-

---

[731] Hâkim, Müstedrek, IV, 536. Hâkim: "Bu hadis, Müslim'in şartı üzere sahihtir. Fakat şeyhan, bu siyakla hadisi rivayet etmemiştir. " Zehebî de kendisine muavık olmuştur.

[732] Ebu Ya'lâ, *Müsned,* IV, 2164. Heysemî: Hadisi, Ebu Ya'lâ, iki isnadla rivayet etti. Bir isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 346).

ğuna şahadet ettikten sonra *'Ey insanlar! Allâh şahidimiz olsun! Allâh'tan aldığım görevi ifa etmede bir kusurum olduysa bana söyleyin'* İnsanlar ayağa kalktı ve *'Şahadet ederiz ki, sen risalet görevini yerine getirdin, ümmetine nasihat ettin, üzerindeki görevi ifa ettin' dedi. Hz. Peygamber de devamında dedi ki: Emmâ ba'd: Bazı insanlar, güneş ve ay tutulmasını, yıldızların yok olmasını yeryüzündeki büyük insanların öldüğüne bağlamaktadır. Bu kimseler yalan atıyorlar. Bunlar, Allâh'ın gösterdiği ayetleridir. Bunlarla, kullarını sınamakta ve kimin tövbe edip etmediğine bakmaktadır. Vallahi namaza başladığımdan beri dünya ve ahiret hususunda karşılaşacağınız şeyleri görmekteyim. Otuz yalancı çıkmadan kıyamet kopmayacaktır. Sonuncuları sol gözü olmayan A'ver Deccal'dır. Deccal'ın gözü Ebu Tihyâ'nın gözüne benzemektedir. Ebu Tihyâ, Hz. Peygamber ve Hz. Aişe'nin hucre-i saadeti arasında evi olan Ensar'dan yaşlı bir adamdır. Deccal zuhur edince tanrı olduğunu söyleyecektir. Kim, ona iman eder, onu tasdik eder, peşine takılırsa yaptığı hiçbir salih amel ona fayda sağlamayacaktır. Kim, onu inkâr eder, onu yalanlarsa yaptığı hiçbir şeyden dolayı azaba çekilmeyecektir. Deccal ilerde yeryüzünde zuhur edecektir. Sadece harem bölgesi ve Mescid-i Aksâ'ya giremeyecektir. Müslümanları, Mescid-i Aksa'ya sıkıştıracak ve Müslümanlar birçok sıkıntı çekecektir. Sonra Allâh, onu helak edecektir. Öyle bir zaman gelecek ki, duvarın temeli veya ağacın gövdesi 'Ey mü'min! (veya ey Müslüman!' 'Yahudî (veya kâfir) buradadır, gel onu öldür' diyecektir. Bu olay, kafanızı karıştıracak birçok olay vuku bulmadan, dağlar yerinden oynamadan gerçekleşmeyecektir. Aranızda birbirinize 'Hz. Peygamber, bu olaylardan hiç bahsetti mi?' diye soracaksınız. İşte bu olaydan sonra herkesin ruhu kabzedilecektir. '* Sonra Hz. Semure'nin başka bir hutbesine denk geldim, yine bu hadisi aktardı, bir kelimenin yerini dahi değiştirmedi. "[733]

g) Hz. Peygamber'in, Müseylimetu'l-Kezzâb hakkındaki hutbesi

4349. Ahmed ve Taberânî Ebu Bekre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber henüz konuşmadan halk, Müseylime hakkında

---

[733] Ahmed, *Müsned,* V, 14. Heysemî: Hadisi, Ahmed, Bezzar ise bir kısmını rivayet etti. Bezzar, hadisinde şöyle demiştir: "Kim, Allah'a sarılır, 'benim rabbim Allahtır, o haydır, asla ölmeyecektir' derse ona azap olmayacaktır. Fakat kim, Deccal'a 'sen rabbimsin' derse muhakkak ki, büyük bir fitneye kapılmıştır. " Ahmed'in isnadındaki ravileri Sa'lebe b. İbad mustesna sahih hadis ravileridir. Sa'lebe'ye de İbn Hibban sıka demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 341).

çok konuşuyordu. Hz. Peygamber kalkıp bir hutbe verdi: '*Emmâ ba'd: Hakkında çok konuştuğunuz bu adam, kıyamete yakın çıkacak otuz yalancıdan biridir. Hiçbir şehir yok ki, Deccal korkusu oraya yetişmesin.* "[734]

h) Hz. Peygamber'in, Ye'cûc, Me'cûc ve yerin batması ile alakalı hutbesi

4350. Ahmed ve Taberânî Halid b. Abdillah b. Harmele←Teyzesinden şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, akrep ısırmasından dolayı başını bağlamış ve şöyle buyurdu: *'Siz düşman bitti, diyorsunuz. Ye'cuc me'cûc çıkana kadar siz savaşmaya devam edeceksiniz. Onların yüzleri geniş, gözleri küçük, kızıl saçlıdırlar. Her tepeden inerler, yüzleri, kat kat olan kalkanlar gibidir.* "[735]

4351. Ahmed ve Taberânî Ka'kâ'ın hanımı Bukeyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Kadınların saffında oturuyordum. Hz. Peygamber'in hutbesini dinliyordum. Sol eliyle işaret ederek *'Ey insanlar! Burada yerin battığını işittiğinizde kıyamet gerçekleşmiştir'* dedi. "[736]

ı) Hz. Peygamber'ın gıybeti kötüleme hususundaki hutbesi

4352. Ebu Ya'lâ, Berrâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bize hutbe verdi, evlerinde oturan genç kızlara işittirecek şekilde konuşuyordu ve şöyle dedi: *"Ey dilleriyle iman etmiş, kalplerine iman girmemiş toplum! Müslümanların gıybetini yapmayın, birbirinizin ayıbını araştırmayın. Kim, birinin ayıbını araştırırsa Allâh da onun ayıbını araştırır. Allâh, kimin ayıbını araştırırsa evinin içinde onu rezil kepaze eder.* "[737]

4353. Taberânî, hadisi İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) buna yakın şekilde rivayet etmiş, hadisin bir bölümünde şöyle demiştir: *"Mü'minlere ezi-*

---

[734] Ahmed, *Müsned,* V, 41. Heysemî: Ahmed ve Taberânî'nin bir isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 332). Hâkim, bu hadisi Ebu Bekre'den buna yakın şekilde rivayet etmiş ve şu eki yapmıştır: Deccal, sadece Medine'ye giremeyecektir. Medine'ye gelen her yol üzerinde Deccal'ın korkusunu Medine'den uzaklaştıracak iki melek bulunur. (Müstedrek, IV, 541).

[735] Ahmed, *Müsned,* VI, 379. Heysemî: İsnadındaki raviler, sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 6).

[736] Ahmed, *Müsned,* VI, 379; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XXIV, 523. Heysemî: İsnadında İbn İshak var. İbn İshak müdellistir. Bir isnadının diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 9).

[737] Ebu Ya'lâ, *Müsned,* III, 1675. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 93).

yet etmeyin, onların ayıplarını araştırmayın. Kim, Müslüman kardeşinin ayıbını araştırırsa Allâh, onun tüm gizli sırlarını ortaya döker. "[738]

i) Hz. Peygamber'in iyiliği emretme, kötülüğü nehyetme hususundaki hutbesi

4354. İbn Mâce ve İbn Hibban Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yanıma geldi, yüzünden bir şey olduğunu anladım. Abdest aldı, hiç kimseyle konuşmadı. Hücremin duvarına dayandım ve onu dinledim. Minberin üzerinde oturdu, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: *'Ey insanlar! Allâh (celle celâlühü) size 'İyiliği emredin, kötülüğü nehyedin! Bunu, henüz duanız kabul edilmeden, henüz isteyip size istediğiniz verilmeden, yardım isteyip henüz size yardım edilmeden yapın!' demektedir.* "[739]

j) Hz. Peygamber'in kötü ahlaktan sakındırmak için verdiği hutbe

4355. Hâkim, -Müslim'in şartı üzere hadisin sahih olduğunu belirtmiştir- ve Ebu Davud muhtasar şekilde Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber bize şöyle hutbe verdi: '*Zulümden sakınınız. Zülüm, kıyamet günü karanlıklara boğacaktır. Kötülükten ve kötü olmaksan sakınınız, cimri olmaktan sakınınız. Sizden öncekileri cimrilik helak etmiştir. Cimrilik, onlara akraba bağını kesmelerini emretti, onlar da kesti, malı infak etmede cimrilik yapmasını söyledi, onlar da cimrilik yaptılar, kötülük yapmalarını amretti, onlar da kötülük yaptılar.* ' Bir adam kalktı ve 'Ya Resulallâh hangi İslam daha faziletlidir' dedi. Hz. Peygamber, *'Müslümanların elinden ve dilinden korundukları kişinin İslam'ı faziletlidir'* dedi. Bu adam veya başka biri 'Ya Resulallâh! Hangi hicret daha faziletlidir?' dedi. Hz. Peygamber de *'Rabbinin sevmediği şeyleri terk ettiğin hicret en faziletlidir. Hicret, şehirli olanın ve göçebe olanın hicreti diye ikiye ayrılır. Göçebe olan kişinin*

---

[738] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XI, 11444. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 94). Beyhakî ise hadisi Hz. Berrâ'dan buna yakın lafızla rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, VIII, 200).

[739] İbn Mâce, 4004; İbn Hibban, 290; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 12. Hadisi, Ahmed ve Bezzar hadisi buna yakın bir metinle rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 266).

hicreti, çağrıldığında icabet etmesi, emredildiğinde itaat etmesidir. Şehirlinin hicreti ise 'en çetin ve mükâfat olarak en faziletli olandır' dedi. "[740]

k) Hz. Peygamber'in büyük günahlardan sakındırması

4356. Ahmed, Tirmizî –hadise ğarib demiştir- Beğavî, İbn Kâni ve Ebu Nu'aym, Eymen b. Hureym'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber hutbe vermek için kalktı ve dedi ki: *Ey insanlar! Yalancı şahitlik, Allâh'a şirk koşmakla denktir.* –Bunu üç defa tekrar etti, sonra şu ayeti okudu- **"...Artık putlara tapma pisliğinden kaçının, yalan sözden kaçının.** " (Hac: 30). [741]

4357. İbn Ebî Dünya, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, faiz hususundan bahsetti, kötü bir şey olduğunu söyledi ve dedi ki: *'Faizden insanın eline geçen bir dirhem, Allâh katında kişinin yaptığı 36 zinadan daha kötüdür. Faizin en kötüsü Müslümanın ırz ve onuruyla oynamaktır.* "[742]

4358. İbn Ebî Şeybe, Ebu Musa el-Eş'arî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, bir gün bize şöyle hutbe verdi: *'Ey insanlar! Şirkten sakınınız. Çünkü o, karıncanın izinden daha gizlidir.* ' Biri, 'Ya Resulallâh! Karıncanın izinden daha gizliyse ondan nasıl sakınacağız?' dedi. Hz. Peygamber, şöyle demelerini söyledi: *'Ey Allâh'ım! Bilerek şirk koşmaktan sana sığınırız. Bilmediğimi şirkten de senden mağfiret talep ederiz.* "[743]

l) Hz. Peygmber'in şükür hakkındaki hutbesi

4359. Abdullah b. Ahmed, Bezzar ve Taberânî Nu'mân b. Beşir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, minberin üzerinde şöyle buyurdu: *'kim, aza şükretmezse çoğa da şürk etmez. Kim, insanlara şükretmezse Allâh'a da şükretmez. Allâh'ın verdiği nimetleri dillendirmek şükür, dillendirmemek ise nankörlüktür. Cemaat rahmet, ayrılma ise azaptır.* ' Ebu Ümâme el-Bâhilî, 'Sevâdu'l-azam'ı çok okuyun' dedi. Bir adam, 'Sevâdu'l-azam da nedir?' dedi. Ebu Ümâme, 'Nur Suresinin şu ayetidir diye bağırdı: **"Eğer yüz çevirirseniz bilin ki ona yüklenen sorumluluğu**

---

740 Hâkim, Müstedrel, I, 11; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 158. Taberânî, bu hadisi Hirmas b. Ziyad'dan muhtasar şekilde rivayet etti. (Terğîb, III, 467). Başında şöyle bir ek yapmıştır: "Sakın ihanet etmeyin! Hiyanet insanı saran çok kötü bir elbisedir. "

741 Ahmed, *Müsned*, IV, 178; Tirmizî, 2299; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 7.

742 Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 282.

743 İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 337; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 169.

ancak ona ait; size yüklenen görevin sorumluluğu da yalnızca size aittir. " (Nur: 54). [744]

4360. İbn Neccar, Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'i hutbe okurken işittim. Hz. Peygamber, **"Ey Davûd ailesi şükredin! Kullarımdan şükredenler pek azdır. "** Ayetini okudu. Sonra Hz. Peygamber şöyle buyurdu: '*Kime üç şey verilmişse Hz. Davud'a verilen ona da verilmiştir: Açık-gizli devamlı Allâh'tan korkan, kızgınlığında normal halinde adaletli olan, fakirlik ve zenginlikte orta halli olan. "*[745]

m) Hz. Peygamber'in, güzel hayat hususundaki sözü

4361. Askerî, Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle hutbe verdi: *'Sadece dinleyen, itaat eden veya konuşan âlimin hayatında hayır vardır. Ey insanlar! Siz hüdne zamanında yaşıyorsunuz. Hızlı şekilde gözüyorsunuz. Gece ve gündüzün her yeniyi çürüttüğünü, her uzağı yakınlaştırdığınız, her va'd edileni getirdiğini görüyorsunuz. O zaman çarpışma alanında cihad etmek için hazırlanın. "* Hz. Mikdad, 'Ya Resulallâh! Hudne nedir?' dedi. Hz. Peygamber, şöyle buyurdu: *'Hudne, bela ve imtihandır. İşler, gece karanlığı gibi işinden çıkılmaz şekilde karışınca Kur'ân'a yapışın. Kur'ân, şefaati makbul bir şefaatçi, tasdik edilen bir hasımdır. Kim, Kur'ân'ı kendisine rehber edinirse cennete girer, kim, arkasına atarsa onu cehenneme götürür. Kur'ân, en hayırlı yolun göstergesidir. Bu, hak ve batılı ayırıcıdır, bir oyuncak değildir. Onun açık ve kapalı kısmı vardır. Zahiri hüküm, kapalı kısmı ise ilimdir. İlim denizi geniş, harikaları çoktur, âlimler kendisine doymaz, Allâh'ın sağlam bir ipi ve dosdoğru yoludur. Kur'ân öyle bir haktır ki, cinler dahi kendisini dinleyince* **"Şüphesiz biz doğruya ileten hayranlık verici bir Kur'an dinledik de ona inandık. Artık Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız. "** *Demekten kendilerini alamamışlardır. " Kim, Kur'ân'ın dediğini söylerse doğru söylemiş olur, kim, ona göre amel ederse mükâfat almış olur, kim ona göre karar verirse adil davranmış olur, kim, onunla amel ederse doğru yolla hidayete ermiştir. Kur'ân'da hidayet kandilleri, hikmet alametleri ve hüccetin göstergesi vardır. "*[746]

---

[744] Abdullah, *Müsned,* IV, 278; Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* II, 1637. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 218).
[745] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VIII, 226.
[746] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 218.

n) Dünya'dan yüz çevirme hususunda Hz. Peygamber'in hutbesi

4362. Ebu Nu'aym, Huseyn b. Ali'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in, ashabı içinde şöyle hitap ettiğini gördüm: *'Ey insanlar! Sanki ölüm, bize değil de başkasına yazılmış, sanki hak bize değil de başkasına vacip olmuştur. Sanki uğurladığımız ölüler kısa bir müddet sonra geri gelecek, biz de ebediymişiz gibi onların miraslarını yiyoruz. Her nasihati unutuyor, her musibetten emin gibi yaşıyoruz. Kendi ayıbıyla meşgul olup başkasının ayıbını araştırmayana, helal şekilde rızkını kazanana, gizli ve aşikar durumlarda iyi olana, doğru yolda olana müjdeler olsun. Kusuru olmamasına rağmen Allâh'a karşı tevazu gösterene, helal şekilde kazandığı rızkını infak edene, fikir ve hikmet sahibi insanlarla oturup kalkana, fakir ve kötü durumda olanlara yardım edene müjdeler olsun. Malının arta kalanını infak edene, sözün fazla olanı tutan, sünnetle uğraşıp bidate sapmayana müjdeler olsun. '* Sonra minberden indi. "[747]

4363. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, minber üzerinde, halk da etrafında iken *'Ey insanlar! Allâh'tan layıkı ile haya edin'* dedi. Bir adam, 'Ya Resulallâh! Biz zaten Allâh'tan haya ediyoruz' dedi. Hz. Peygamber de *'Kim, Allâh'tan hayâ ediyorsa ecelini görür gibi gecelesin, karnını, kulağını, başını ve diğer azalarını haramdan korusun. Ölümü, çürümeyi hatırlasın, dünya ziynetini terk etsin'* dedi. "[748]

---

[747] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, III, 202. Ebu Nu'aym: Bu hadis, Ehli beytin garib bir hadisidir. Bunu sadece Hafız Kâdî'dan işittik. Ayrıca bu hadis, Hz. Peygamber'den Hz. Enes rivayet etmiştir. İbn Asâkir, Hz. Enes'in hadisine buna yakın bir lafızla rivayet etti ve hadisin başında şöyle demiştir: Hz. peygamber Cad'â adındaki devesi üzerinde –Adbâ adındaki devesi değil- hutbe verdi: "Ey insanlar... Evleriniz kabir olacak, siz ise oturmuş insanların mirasını yiyorsunuz. " Bir rivayette "sünnete tabi olup bidata sapmayana" denmiştir. Bezzar, hadisi Enes'den buna yakın lafızla rivayet etmiş, rivayetinde "Adbâ devesi üzerinde Cad'â devesi değil" rivayetinde "onların kabirlerini hazırlayıp sonra da mallarını yiyoruz" denmektedir. Rivayetinde "İlim ehliyle oturup kalkan, şüphe ve bidat ehlinden sakınan, zahiri güzel olan, insanların şerrinden sakınana müjdeler olsun" denmiştir. (*Keşfu'l-estâr*, IV, 3225). Heysemî: Hadisi, Bezzar rivayet etmiştir. İsnadında zayıf olan Nadr b. Muhriz ve başkaları vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 229).

[748] Tirmizî, bu hadisi İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) buna yakın şekilde rivayet etti ve 'bu hadis ğarîbdir' dedi. (Terğîb, V, 200).

o) Hz. Peygamber'in haşr hususundaki hutbesi

4364. Buhârî, Müslim ve başkaları İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, minber üzerinde şöyle hutbe verdiğini işittim: '*Siz, Allâh'la yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz şekilde karşılaşacaksınız.* ' Bir rivayette *"yaya olarak"* denmiştir. Başka bir rivayette: Hz. Peygamber nasihat etmek için kalktı ve dedi ki: *'Ey insanlar! Siz yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz şekilde haşr edileceksiniz.* **"Başlangıçta ilk yaratmayı nasıl yaptıysak, -üzerimize aldığımız bir vaad olarak- onu yine yapacağız. Biz bunu muhakkak yapacağız. "**[749] *İyi bilin ki, ilk elbise giydirilen kişi Hz. İbrahim'dir. Ümmetimden bazı kimseler getirilip cehennemlikler safına (amel defteri sol elinden verilenler safına) koyulacaktır. Ben, 'Ya Rabbi! Bunlar ashabımdır' diyeceğim. Allâh, 'senden sonra neler yaptıklarını bilmiyorsun' diyecektir. Ben de Salih kul olan Hz. İsa gibi şöyle diyeceğim:*

مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (١١٧) إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"Ben onlara, sadece bana emrettiğin şeyi söyledim: Benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allâh'a kulluk edin (dedim.) Aralarında bulunduğum sürece onlara şahit idim. Ama beni içlerinden aldığında, artık üzerlerine gözetleyici yalnız sen oldun. Sen her şeye hakkıyla şahitsin. " "Eğer onlara azap edersen, şüphe yok ki onlar senin kullarındır. Eğer onları bağışlarsan, yine şüphe yok ki sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin. "[750] Bana denecek ki: 'Sen onlardan ayrıldığın günden beri onlar topukları üzere geri döndüler ve mürted oldular. ' Bir rivayette: ben de *'Benden uzak olsunlar, benden uzak olsunlar'* diyeceğim. "[751]

ö) Hz. Peygamber'in kader hususundaki hutbesi

4365. Taberânî *-el-Evsat* adlı eserinde- ve Ebu Sehl el-Cundeysâbûrî Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, minbere çıktı, Allâh'a

---

[749] Enbiyâ: 104.
[750] Mâide: 117, 118.
[751] Munzirî, *et-Terğîb*, V, 345.

hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: '*Cennet ehlinin isminin ve nesebinin yazıldığı kısa ve öz bir kitap vardır. Kıyamete kadar bunlarda ne eksilme, ne azalma olur. Cehennem ehlinin isimlerinin ve neseplerinin yazıldığı kısa ve öz bir kitap vardır. Bunların sayısında da kıyamete kadar bir eksilme ve fazlalaşma olmayacaktır. Cennet ehli olan kimse, son emelini cennet ehlinin ameli olarak sonuçlandırmıştır. Daha önce ne amel işlerse işlesin. Cehennemlik ise son amelini cehennem ehlinin ameli ile sonuçlandırmıştır. Daha önce ne amel işlerse işlesin. Bazen cennetlik olan biri, cehennemliklerin yolundan gider ve 'Bu, onlara ne kadar benziyor, zaten onlardandır' denecektir. Sonra cennetlik ameli ona yetişir ve onu kurtarır. Bazen de cehennemlik, cennet ehli gibi amel işler ve 'cennetliklere ne kadar benziyor, zaten cennetliktir' denecek, akabinde cehennemliklerin amelini işler ve onu cennetliklerden çıkarır. Allâh, ana kitapta kim için cennetlik yazmışsa, Allâh, bu kişiyi dünyadan almadan ve henüz ölmeden önce ona öyle bir amel yaptırır ki, onu cennetlik yapar. Çok kısa bir müddet içinde dahi bunu yapar. Allâh, kimi ana kitapta cehennemlik yazmışsa onu dünyadan almadan, henüz ölmeden ona öyle bir amel yaptırır ki, onu cehennemliklerden kılar. Çok kısa bir müddet dahi olsa bunu yapar. Ameller sonuçları itibari ile değer kazanır.* "[752]

p) Hz. Peygamber'in akraba bağının faydalı oluşu hususunda hutbesi

4366. İbn Neccar, Ebu Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, minber üzerinde şöyle demektedir: *'Ne oluyor bazı insanlara! 'Hz. Peygamber'in yakınlığı kıyamette fayda vermeyecek' diyorlar. Vallahi benim bağım, dünya ve ahirette faydası olacaktır. Ey insanlar! Kıyamet günü Havz-ı Kevser'e ilk giden ben olacağım. Bazı kimseler, 'Ya Resulallâh! Ben filan oğlu filanım' diyecek; fakat ben, 'Nesebi tanıdım. Fakat siz, benden sonra birçok şey yaptınız ve gerisin geriye dönüp mürted oldunuz' diyeceğim.* "[753]

---

[752] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 87. Heysemî: Hadisi, Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde rivayet etmiştir. Hadisin isnadında Hammad b. Vakid es-Saffâr var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 213).

[753] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 98. Bu hadisi, Ahmed, Ebu Sa'îd'den buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (İbn Kesir, *Tefsir*, III, 256).

r) Hz. Peygamber'in yönetici ve memurlarla alakalı hutbesi

4367. Taberânî, Ebu Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber bize hutbe verdi, hutbesinde şöyle buyurdu: *' Yakın zamanda çağrılacağım ve ben de icabet edeceğim. Benden sonra bazı kimseler, yönetici olacak ve yaptığınız gibi, bildiğiniz gibi amel edecekler. Bunlara itaat etmek, Allâh'a itaattir. Bu şekilde bir müddet yönetileceksiniz. Onlardan sonra başka kimseler yönetici olacak, yapmadığınız şekilde davranacak, bilmediğiniz şekilde yöneticilik yapacaklardır. Kim, onlara yardımcı olur, onların sözcüsü olursa kendisi helak olmuş ve başkasını helaka sürüklemiştir. Bunlar, bedenlerinizle bir olup amelleri farklı olan kimselerdir. Muhsin (iyi) olanın iyi olduğuna, günahkâr olanın günahkâr olduğuna şahitlik edin. "*[754]

4368. Buhârî, Ebu Humeyd es-Sâidî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, birini görevlendirdi. Adam işini bitirdikten sonra geldi ve 'Ya Resulallâh! Bu sizin, bu da bana hediye edilendir' dedi. Hz. Peygamber, *'Hiç anne-babanın evinde oturup sana bunların hediye edildiğini gördün mü?'* dedi. Hz. Peygamber, sonra akşam vakti, yatısı namazından sonra kalktı. Şahadet getirdi, Allâh'a layıkı ile övgü yağdırdı. Sonra da dedi ki: *'Emmâ ba'd: Ne oluyor, bazı görevlilere! Onları görevlendiriyoruz, bize geldiklerinde 'Bu sizin, bu da bana hediye edilendir' diyor. Anne-babasının evinde oturup beklesin, bakalım ona bunlar hediye edilecek mi? Muhammed'in nefsi elinde olan zata and olsun ki, her kim, bu verilen mallarda ihanet ederse kıyamet günü o şey boynuna bağlı şekilde gelecektir. Eğer aldığı şey deveyse kükreyecek, inekse böğürecek, koyunsa meleyecektir. Muhakkak ki ben tebliğ görevimi yerine getirdim. "* Ebu Humeyd anlatıyor: Hz. Peygamber sonra elini kaldırdı ve koltuk altındaki beyazlığı dahi gözüktü. Ebu Humeyd: "Bu hadisi, benle beraber Zeyd b. Sabit de Hz. Peygamber'den işitmiştir. İsterseniz ona sorun. "[755]

s) Hz. Peygamber'in Ensar hususundaki hutbesi

4369. Ahmed, Ebu Katâde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in, minber üzerinde Ensar hakkında şöyle demiştir: *İyi bilin ki, insanlar, benim dış elbisemse, Ensar benim iç elbisemdir. İnsanlar, bir*

---

[754] Heysemî: Hadisi, Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde hocası Muhammed b. Ali el-Mervezî'den rivayet etmiş, hocası zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 237).

[755] Müslim, VI, 11; Ebu Davud, 2946; Ahmed, *Müsned*, V, 423. (el-Câmi'u's-sağîr).

vadide, Ensar ise bir patikadan gitse ben Ensar'ın yolunda giderim. Şayet Muhacir olmasaydım, Ensar'dan olmak isterdim. Kim, Ensara yönetici olursa onlara karşı güzel davransın, onların hatalarını affetsin. Kim, onları korkutursa –eliyle iki kısmına işaret ederek- bunların arasında bulunan beni korkutmuş olur. "[756]

4370. Ahmed, Abdullah b. Ka'b b. Malik el-Ensârî'den (radıyallahu anh) –babası Ka'b, Tebûk Gazvesinde geride kaldığın için, bir müddet sonra tövbesi kabul edilen kişidir- şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından bazı kişiler şöyle anlatmaktadır: Hz. Peygamber, bir gün evden çıktı, başını bağlamıştı ve şöyle hutbe verdi: *'Emmâ ba'd: Ey Muhacir topluluğu! Siz zamanla çoğalacaksınız. Fakat Ensar, bu gün olduğu gibi kalacak, hiç fazlalaşmayacaktır. Ensar, benim sığındığım sırdaşımdır. Onların önde gelenlerine saygılı olun, hata yapanlarını ise affedin.* "[757]

ş) Hz. Peygmber'in, ayrı ayrı verdiği hutbeler

4371. Ebu Ya'lâ ve Bezzar Ebu Bekr Sıddîk'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, minberin tahtaları üzerinde iken şöyle dediğini işittim: *Bir hurma parçasıyla dahi olsa ateşten kendinizi koruyun. Çünkü bu yarım hurma, açlıktan yamulmuş insanı doğrultur, kötü ölümden alıkoyar, aç olanı doyurmuş gibi değerlendirilir.* "[758]

4372. Ahmed, İbn Ebî Şeybe ve İbn Mâce Abdullah b. Âmir b. Rabîa←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in şöyle hutbe verdiğini işittim: *Kim, bana salât getirirse bana getirdiği müddetçe melekler de ona salât getirirler. İsteyen az salât getirsin, isteyen çok salat getirsin, bu kendisine kalmıştır.* "[759]

4373. İbn Cerîr, Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber hatîp olarak kalktı ve şöyle konuştu: '*Kim cehennemden uzaklaşıp cennete girmek istiyorsa ölüm kendisine ulaştığında Allâh'a*

---

[756] Ahmed, *Müsned,* V, 307. Heysemî: İsnadındaki raviler, Yahya b. Nadr el-Ensârî mustesna sahih hadis ravileridir. Yahya, sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 35).

[757] Ahmed, *Müsned,* III, 100. Heysemî: İsnadındaki raviler, sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 26).

[758] Ebu Ya'lâ, *Müsned,* I, 85; Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* I, 933; Munzirî, *et-Terğîb,* II, 134.

[759] Ahmed, *Müsned,* III, 445; İbn Ebî Şeybe, *Musannef,* II, 516; İbn Mâce, 907; Munzirî, *et-Terğîb,* III, 160.

ve ahiret gününe iman eden biri olsun. Ayrıca şahsi beklentilerini halka yapsın. "[760]

4374. Buhârî ve Müslim Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber öyle bir hutbe verdi ki, daha önce benzerini görmemiştim. Dedi ki: *'Şayet benim bildiklerimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız.* ' Sahabe de yüzlerini kapatıp ağlamaya başladı. "

4375. Başka bir rivayette: Sahabenin yaptığı bazı şeyler, Hz. Peygamber'in kulağına ulaştı. Hz. Peygamber de şöyle hutbe verdi: *'Bana cennet ve cehennem arz edildi. Bu gün gördüğüm gibi hiç hayır ve şerri görmedim. Benim bildiğimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız.* ' Sahabeye bu gün kadar ağır gelen bir gün olmadı, başlarını eğip ağlamaya başladılar. "[761]

4376. İbn Ebî Hatim, Ebu Sa'id'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, hutbe verdi ve **"Şüphesiz, kim Rabbine günahkâr olarak varırsa, kesinlikle ona cehennem vardır. Orada ne ölür, ne de (güzel bir hayat) yaşar. "**[762] Ayetini okuyunca Hz. Peygamber dedi ki: *Cehennemlikler, cehennemde hiç ölmeyecek ve hiç yaşamayacaktır. Cehennemlik olmayanlara ise ateş dokunacaktır. Sonra şefaatçiler, kalkıp şefaat edecekler ve bu grup Hayat veya Hayavan adındaki nehire getirilecekler, suyun taşıdığı çöpler gibi orda yeşereceklerdir.* "[763]

4377. İbn Ebi Dünya ve İbn Neccar Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, içimizde kalktı ve dedi ki: *'Ey insanlar! Âlemlerin Rabbi hususunda güzel düşünün. Çünkü Allâh, kulun zannı üzeredir.* "[764]

4378. Hâkim, Ebu Züheyr es-Sakafî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in hutbesinde şöyle dediğini işittim: *'Ey insanlar! Cennet ehlini cehennem ehlinden ayırabilirsiniz. Hayırlı olanları şerli olanlardan ayırabilirsiniz.* ' İnsanlardan biri, 'Nerden tanıyacağız?' dedi. Hz. Peygamber, *'Güzel övgü ve kötü yergi ile tanıyabilirsiniz. Siz, birbirinizin şahitlerisiniz'* dedi. "[765]

---

[760] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 76.
[761] Buhari, VI, 68; Müslim, VII, 92; Munzirî, *et-Terğib*, V, 226.
[762] Tâhâ: 74.
[763] İbn Kesir, *Tefsir*, III, 159.
[764] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 143.
[765] Hâkim, Müstedrek, IV, 338. Hâkim: Bu hadisin isnadı sahihtir. Fakat şeyhan hadisi rivayet etmemiştir. Zehebî: hadis sahihtir.

4379. Hasan b. Süfyan ve Ebu Nu'aym Abdullah b. Sa'lebe←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, hatîp olarak kalktı ve fıtır sadakasını bir sa' hurma, bir sa' arpa şeklinde kişi başına; çocuk-büyük, hür-köle verilmesini emretti. "[766]

[766] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl* IV, 338.

HZ. PEYGAMBER'İN KISA VE ÖZ HUTBELERİ

a) Hz. Peygamber'in Tebûk Gazvesinde verdiği kısa ve öz hutbesi

4380. Beyhakî, *Delâil* adlı eserinde ve İbn Asâkir Târîhinde Ukbe b. Âmir el-Cühenî'den şöyle rivayet etmektedir: "Tebûk Gazvesinde Medine'den çıktık. Bir gecelik yolumuz kalmışken Hz. Peygamber uyudu. Güneş bir mızrak boyu yükselmeden uyanmadı. Sonra 'Ey Bilal! Bizi sabah namazına kaldır, demedim mi?' dedi. Hz. Bilal de 'Ya Resulallâh! Ben de sizin gibi dalmışım' dedi. Az ilerledikten sonra namaz kıldı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: *Emmâ ba'd: En doğru kelam, Allâh'ın kitabıdır, en sağlam kulp takva kelimesidir, en hayırlı millet İbrahim'in milletidir, en hayırlı sünnet Muhammed'in sünnetidir, en hayırlı söz Allâh'ı zikretmektir, en güzel kıssa işte bu Kur'ân'dır. Amellerin en hayırlısı farzlardır, en kötü şey sonradan dine sokulan şeylerdir, en güzel sünnet peygamberlerin sünnetidir, en hayırlı ölüm şehid olarak ölmektir, en kör kişi, hidayetten sonra sapıtan kişidir, en hayırlı ilim faydalı olan ilimdir. En hayırlı sünnet, tabi olunandır, en şerli körlük kalbin körlüğüdür, üstteki el, alttaki elden üstündür. Az olup yeten, çok olup insanı oyalayan maldan daha hayırlıdır. En kötü özür, ölüm esnasında olan özürdür, en kötü pişmanlık kıyamette olan pişmanlıktır. Bazı insanlar ancak namazın sonunda namaza geliyor, bazısı ise çok az Allâh'ı zikrediyor. En büyük hata, yalan atan dildir, en büyük zenginlik gönül zenginliğidir, en hayırlı azık takvadır. Hikmetin başı, Allâh korkusudur. Kalplerde sabit olan en hayırlı şey yakindir. Şüphede kalmak küfür, ölünün arkasında bağırıp çağırmak cahiliye adeti, ganimet malını çalmak, cehennemden ateş almaktır. Altın ve gümüş edinip zekâtını vermemek ateş ile dağlanmaktır. Şiir, şeytanın mizmarlarındandır (çalgılarındandır). İçki, günahların anasıdır. Kadın, şeytanın maskarasıdır, gençlik, delilikten bir parçadır. En kötü kazanç, faiz kazancıdır, en kötü yiyecek yetim malını yemektir. Cennetlik, başkasının nasihatinden ders alan, cehennemlik ise anne karnında cehennemlik olarak yazılandır. Sonunda hepimiz dört ziralık bir yere gireceğiz. İşler sonuçları itibariyledir, ameller sonuçlarıyla değer kazanır. En kötü rivayet, yalan rivayettir. Vuku bulacak her şey yakındır, Mü'min'e sövmek fısk, Mümin'i öldürmek küfür, etini yemek (gıybet etmek) Allâh'a isyan etmektir. Mü'min'in kabı gibi malı da haramdır. Kim, kötü bir şey için yemin ederse Allâh, onu yalancı çıkarır, kim,*

Allâh'tan mağfiret talep ederse Allâh da onu affeder. Kim, affederse Allâh da onu affeder, kim, kinini yutarsa Allâh da ona mükâfat verir. Kim, bir musibete karşı sabırlı olursa Allâh, kaybettiği şeyin yerini doldurur, kim dedikoduları dinlerse Allâh, onu rezil eder. Kim sabrederse Allâh mükâfatını kat kat verir. Kim, Allâh'a isyan ederse Allâh, onu azaba çeker. Ey Allâh'ım! Beni ve ümmetimi bağışla! Ey Allâh'ım! Beni ve ümmetimi bağışla! Ey Allâh'ım' Beni ve ümmetimi bağışla! Allâh'tan kendim ve sizin için mağfiret talep ediyorum. "[767]

b) Hz. Peygamber'in câmi olan başka bir hutbesi

4381. Ahmed, Iyâd b. Himar el-Mücâşiî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün hutbe verdi ve hutbesinde dedi ki: Benim Rabbim, bu gün bana öğrenip de sizin bilmediğiniz şeyleri size öğretmemi emretti. Allâh şöyle buyurdu: 'Kullarıma verdiğim mal helaldir. Tüm kullarıma hanîf dini üzere Müslüman olarak yarattım. Şeytan gelip onları dinlerinden saptırdı, onlara helal kıldıklarımızı haram kıldı, delilsiz şekilde bana şirk koşmalarını emretti. Sonra Allâh (celle celâlühü), yeryüzünde yaşayanlara baktı, Arap olsun olmasın bazı ehli kitap olan kişiler müstesna herkese gazaplanmıştır. Ben, sadece seni imtihan için, seninle halkı imtihana çekeyim diye gönderdim. Sana öyle bir kitap gönderdim ki, su onu yıkayıp silemez ve sen, onu uyurken-uyanıkken okursun. ' Sonra Allâh, Kureyş'i yakmamı emretti ve ben de 'Ya Rabbi! O zaman başımı ezer, ekmek parçası gibi yaparlar' dedim. Allâh da şöyle buyurdu: 'Sizi çıkardıkları gibi onları çıkarın, onlarla cihad et ki, sana yardım edelim. Onlarla cihad edince infak et de biz de sana infak edelim. Sen, bir ordu gönder ki, biz beş mislini gönderelim. Sana itaat eden kişilerle bir olup sana isyan edenlerle cihad et. Cennet ehli üçtür: a) Adil, tasdik edilen ve uygulamalı Allâh'ın isteği doğrultuda olan devlet başkanı b) Her Müslüman'a ve akrabasına karşı şefkatli, ince kalpli olan c) İffetli, aile sahibi ve tasadduk eden fakirdir. Cehennemlikler beştir: a) Günahtan kendisini alıkoyacak akla sahip olmayan zavallılar b) Öncekilerin yoluna tabi olup malı ve çocuğu olmayan soytarılar c) Aç gözlü en kötü şeyde bile ihanet eden kimse-

---

[767] Beyhakî, Delâil, V, 241. Bu hadisi, Ebu Nasr es-Siczî'den el-İbâne adlı eserinde Ebu Derdâ'dan merfu şekilde rivayet etmiştir. İbn Ebî Şeybe, Ebu Nu'aym *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde, Kudâî eş-Şihâb adlı eserinde İbn Mes'ûd'dan merfu şekilde rivayet etmiştir. Şihâb'ın bazı şarihleri "bu hadis hasan ğaribdir1 demiştir. Askerî ve Deylemî Ukbe'den rivayet etmiştir. (Suyutî, el-Câmi'u's-sağîr; Münâvî, Feydu'l-kadîr, II, 179. Hâkim de hadisi Ukbe'den rivayet etmiştir. (Zâdu'l-Me'âd, III, 7).

ler d) Sabah akşam ailesi ve malı hususunda seni aldatan cimri, yalan söyleyen kimseler e) Ahlakı kötü ve günah işleyenler. "[768]

c) Ebu Sa'îd'in rivayet ettiği câmi bir hutbe

4382. Ahmed, Tirmizî, Hâkim ve Beyhakî Ebu Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ikindi namazını kıldı, sonra hutbe vermek için kalktı, kıyamete kadar ne olacaksa hepsini anlattı, anlattıklarını ezberleyen ezberledi, unutan ise unuttu. Dedikleri içinde şunlar vardı: *'Dünya, tatlı bir yeşilliktir. Allâh, sizi dünyada halife kılmıştır. Nasıl davranacağınıza bakacaktır. Dünya ve kadın hususunda titiz olun. İsrailoğullarının ilk fitnesi kadın hususunda olmuştu. İnsanoğlu farklı tabiatlar üzere yaratılmıştır. Bazısı Mü'min üzere yaratılmış, Mümin olarak yaşar, Mümin olarak vefat eder. Bazısı ise kâfir olarak doğar, kâfir olarak yaşar, kâfir olarak ölür. Bazısı ise Mümin olarak doğar, Mümin olarak yaşar, kâfir olarak ölür. Bazısı ise kâfir olarak doğar, kâfir olarak yaşar, Mümin olarak ölür. İyi bilin ki, kızgınlık, insanoğlunun karnında tutuşmuş bir ateş parçasıdır. Kızan insanın gözlerinin kırmızılığın, damarlarının şiştiğini görmez misin? Sizden biri böyle kızınca hemen yere otursun. İnsanların en hayırlısı, kolay kolay kızmayan ve kolay gönlü alınan kişidir. En kötüsü ise çabuk kızan ve geç razı olandır. Fakat kişi, geç kızıp geç gönlü alınıyorsa veya hızlı kızıp hızlı gönlü alınıyorsa orta hallidir. En hayırlı tüccar, güzel karar veren, güzel şekilde isteyendir. Kötü tüccar ise kötü karar veren ve kötü şekilde bir şey isteyendir. Kişinin kararı güzel, isteği kötüyse veya kararı kötü, isteği güzelse orta hallidir. Kıyamet günü her zalimin zulmü nispetince taşıdığı bir bayrak vardır. En büyük zülüm ise devlet başkanının zulmüdür. Kişi biliyorsa sakın insanların zulmünden korktuğunda hakkı söylemekten geri durmasın. En faziletli cihad, zâlim devlet başkanının yanında hakkı söylemektir. Dünyada kalanların gidenlere göre durumu, içinde bulunduğunuz bu günün kalan kısmının geçen kısmına olan durumu gibidir. "*[769]

---

[768] Müslim, VIII, 158; Nesâî, Fedâilu'l-Kur'ân, 95; İbn Kesîr, *Tefsir,* II, 35.

[769] Ahmed, *Müsned,* III, 7; Tirmizî, 2191; Hâkim, Müstedrek, IV, 505; Suyutî, el-Câmi; Münâvî, el-Feydu'l-kadîr, II, 181. Münavî: İsnadında Ali b. Zyed b. Cud'ân var. Zehebî, kendisini zayıflar arasında zikretmiştir. Ahmed ve Yahya ise hakkında 'hiçbir değeri yoktur (Leyse bişeyin)' demiştir.

d) Hz. Ömer'in Hz. Peygamber'den rivayet ettiği Câmi bir hutbe

4383. İbn Merdûyeh, Beyhakî –*Şu'abu'l-îmân* adlı eserinde- ve İbn Asâkir Şamlı ve tabiînden Sâib b. Mihcân'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer, Şam'a gelince Allâh'a hamd ve sena etti, vaaz ve nasihat etti, iyiliği emredip kötülükten nehyetti, sonra dedi ki: Şu an içinizde ayakta olduğum gibi Hz. Peygamber de bir gün içimizde kalktı, takvayı, akraba bağını emretti, birbirinizle aranız iyi olsun ve şöyle dedi: '*Cemaatten ayrılmayın –bir lafızda devlet başkanını dinleyin ve itaat edin, denmiştir- Allâh'ın eli, cemaatin üzerindedir. Şeytan, tek kişiyle olur, iki kişiden uzaklaşır. Sakın kişi, kadınla tek başına bir yerde kalmasın, çünkü üçüncüleri şeytan olur. Kimin günahları onu üzüyor, iyilikleri ise onu sevindiriyorsa bu Mü'min ve Müslüman olan insanın alametidir. Münafığın alameti ise kötülükleri onu üzmez, iyilikleri de onu mutlu etmez. Şayet hayırlı bir şey de yapsa bundan dolayı Allâh'tan hayır ümit etmez. Günah işlediğinde ise bu günahtan dolayı Allâh'ın azabından korkmaz. Dünyayı talep ettiğinizde normal şekilde isteyin. Çünkü Allâh, rızkınıza kefil olmuştur. Kişi yaptığı her şeyin sonuca ulaştırır. Yaptığınız işlerde Allâh'tan yardım isteyin. Allâh, dilediği günahı siler, dilediğini bırakır. O'nun yanında ana kitap vardır. Allâh'ın salatı, rahmeti ve bereketi Peygamber Efendimiz Muhammed ve ailesi üzerine olsun.*"[770]

e) Hz. Peygamber'in son hutbeleri

4384. Taberânî, Mu'âviye b. Ebî Süfyan'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Yedi ayrı kuyudan alınmış su kırbalarını üzerime dökün de belki de kendime gelir, halka çıkıp vasiyette bulunurum.* ' Hz. Peygamber başını bağlamış şekilde gelip minbere çıktı. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: *'Allah'ın kullarından biri, dünya ve Allâh'ın katındaki arasında özgür bırakılmış; fakat kendisi Allâh katındakini seçmiştir.* ' Hz. Peygamber'in bu sözden kendisini kastettiğini sadece Hz. Ebu Bekr anladı, ağlamaya başladı ve 'Anamız, babamız, çocuklarımız sana feda olsun' dedi. Hz. Peygamber, *'Ben de sana kurban olurum. Sahabe içinde benim yanımda en faziletli kişi Ebu Kuhâfe'nin oğlu (Ebu Bekr)'dir. Sokaktan mescide açılan*

---

[770] Beyhakî ve İbn Asâkir demiştir ki: Bu, Hz. Ömer'in Hz. Peygamber'den rivayet ederek Şamlılara verdiği hutbedir. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 207).

kapılara bakın, Ebu Bekr'in kapısından başka tüm kapıları kapatın. Ben, onun üzerinde nur gördüm. ' dedi. "[771]

4385. Ahmed, Ebu Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle hutbe verdi: *'Allah, bir kulunu, dünya ve yanındakiler arasında özgür bıraktı; fakat kulu Allâh katındakini istedi. '* Ebu Bekr ağlamaya başladı. Ebu Bekr'in, Hz. Peygamber bir kuldan bahsederken ağlamasına hayret ettik. Özgür bırakılan kişi Hz. Peygambermiş. Hz. Ebu Bekr en güzel anlayan kişiydi. Hz. Peygamber dedi ki: *Sohbetinden ve mal varlığından en güven duyduğum kişi Ebu Bekr'dir. Allâh dışında birini dost edinseydim Ebu Bekr'i edinirdim. Fakat İslam dostluğu ve muhabbeti her daim vardır. Mescide açılan tüm kapılar kapatılsın, Hz. Ebu Bekr'in kapısı mustesna.* "[772]

4386. Buhârî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ölüm hastalığında başını siyah bir sarıkla bağlı şekilde kuyruğunu da omuzlarının arasına sarkıtmış şekilde evinden çıkıp minber üzerinde oturdu. İbn Abbas, hutbeyi zikretti, hutbede olan Ensar'a vasiyeti söyledi ve dedi ki: Bu, Hz. Peygamber'in son meclisiydi. Bu hutbeden sonra ruhu kabzedilene kadar hutbe vermedi. "[773]

---

[771] Heysemî: Taberânî, hadisi *el-Evsat* adlı eserinde ve *el-Kebîr* (XIX, 791) adlı eserinde muhtasar şekilde rivayet etmiştir. Fakat şu eki yapmıştır: "Uhud şehidlerini zikretti, onlara çok salat getirdi. " (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 42). Beyhakî, Eyyub b. Beşir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, hastalığında 'Üzerime su dökün!' dedi. Hadisi yukardaki metne yakın şekilde rivayet etti; fakat şu eki yaptı: Allah'a hamd ve sena ettikten sonra ilk Uhud şehidlerinden bahsetti, onlar için mağfiret talep etti, onlara dua etti. Sonra dedi ki: '*Ey Muhacir topluluğu! Siz git gide fazlalaşıyorsunuz. Fakat Ensar aynı şekilde durmuş, fazlalaşmıyor. Onlar, benim sığındığım sırdaşlarımdır. Onların iyi olanlarına saygılı davranın, kötü olanların hatalarını affedin. '* Sonra Hz. Peygamber dedi ki: Ey insanlar! Allah'ın kullarından biri..." Rivayetinde: "İnsanlar arasından sadece Ebu Bekr anladı ve ağlamaya başladı. " İbn Kesir: Bu hadis mürseldir. Fakat birçok şahidi bulunmaktadır. (Bidaye, V, 229).

[772] Ahmed, *Müsned,* III, 18; Buhârî, V, 73; Müslim, VII, 108; İbn Kesir, Bidâye, V, 229.

[773] Buhârî, II, 14; İbn Kesir, Bidâye, V, 230. Bu hadisi İbn Sa'd, Ebu Sa'îd'den (radıyallahu anh) bu meâlde rivayet etmiştir. Taberânî, Abdurrahman b. Ka'b b. Malik←babasından –babası Ka'b Tebuk Gazvesinde tövbesi kabul olan üç kişiden biridir- şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, hutbe vermek için kalktı, Allah'a hamd ve sena etti, Uhud şehidleri için dua etti ve dedi ki: 'Ey Muhacir topluluğu!... ' Eyyub hadisinde olduğu gibi ensara hakkındaki vasiyeti söyledi. Heysemî: İsnadındaki raviler, sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 37). Taberânî, Abdullah b. Ka'b b. Malik←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in bize verdiği son hutbesi..." muhtasar şekilde rivayet etti. Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etti, isnadındaki raviler de sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 37). Hâkim, hadisi

4387. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Ebu Seleme b. Abdirrahman← Ebu Hüreyre ve İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in son hutbesinde şöyle dediğini işittik: '*Kim, bu beş vakit farz namazını cemaatle kılmaya devam ederse çakan şimşek gibi en hızlı şekilde sırattan geçen kişi olur. Allâh, onu kendisine tabi olan ilk zümre içinde haşreder. Cemaatle namaz kıldığı her gün ve gece kendisi için Allâh yolunda şehid olmuş bin şehid mükâfatı verilir.* "[774]

f) Hz. Peygamber'in, sabahtan akşama kadar süren hutbesi

4388. Hâkim, Ebu Zeyd el-Esârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bize sabah namazını kıldırdı, öğle olana kadar sohbet etti. Sonra minberden inip öğle namazını kıldırdı. Akabinde ikindiye kadar sohbet etti. Sonra minberden inip ikindi namazını kıldırdı. Akabinde minbere çıktı, akşam namazına kadar sohbet etti. Olacak her şeyi anlattı. O gün en çok ezberleyen, en çok bilgin olanımızdır. "[775]

g) Hz. Peygamber'in hutbe verirkenki duruşu

4389. İbn Sa'd, Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, insanlara hutbe verince gözleri kızarır, sesi yükselir, öfkelenir, orduyu uyarır gibi... Sonra şahadet ve orta parmağını işaret ederek şöyle buyurdu: '*Ben ve kıyamet şu iki parmağım gibi gönderildik. En hayırlı sünnet, Muhammed'in sünnetidir. En şerli işler ise sonradan uydurulan işlerdir. Her bidat sapıklıktır. Kim, ölür de ardından mal bırakırsa bu, ailesinindir. Fakat kim, ölür, ardından borç ve ailesini bırakırsa borcunu ödemek ve ailesine bakmak benim üzerimedir.* "[776]

Abdullah b. Ka'b←babasından buna yakın şekilde rivayet etti ve 'Hadisin isnadı sahihtir; fakat şeyhan rivayet etmemiştir. Zehebî: Hadis sahihtir. (Mustedrek, IV, 78).

[774] Heysemî: İsnadında Bakiyye b. Velid var, kendisi müdllistir ve muanan şeklinde hadisi rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 39).

[775] Hâkim: "Bu hadisin isnadı sahihtir; fakat şeyhan, hadisi rivayet etmemiştir. " Zehebî de hadise sahih demiştir. (Müstedrek, IV, 487).

[776] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 276. Beyhakî, hadisi *el-Esmâ ve's-sıfât* (144) adlı eserinde Hz. Cabir'den buna yakın şekilde rivayet etmiştir. Rivayetinde "Hz. Peygamber sesini yükseltirdi" demiştir. Beyhakî: Müslim, bu hadisi *Sahih* (III, 11) adlı eserinde rivayet etmiştir.

HZ. PEYGAMBER'İN HALİFESİ HZ. EBU BEKR'İN HUTBELERİ

a) Hz. Peygamber hilafete geçtiğinde verdiği hutbeler

4390. İbn Sa'd, Mehâmilî ve başkaları Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr, halife olunca Allâh'a hamd ve sena etti, sonra dedi ki: 'Emmâ ba'd: Ey insanlar! Hilafetle görevlendirildim; fakat en hayırlınız değilim. Ancak Kur'ân nazil oldu, Hz. Peygamber sünnetini koydu. En hayırlı elbise takva, en ahmakça hareket günah işleme, yanımda en güçlü olanınız en zayıf olanınızdır. Onun hakkını güçlüden alır, ona veririm. En zayıfınız ise güçlü olanınızdır. Zayıfın hakkını ondan alırım. Ey insanlar! Ben sadece tabi olan biriyim, mubtedi değilim. Doğru bir şey yapınca bana yardım edin, doğrudan saparsam beni düzeltin. Ben diyeceğimi dedim, Allâh'tan kendim ve sizin için mağfiret talep ederim. "[777]

4391. Dîneverî, Abdullah b. Ukeym'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Bekr'e bey'at edilince minbere çıktı, Hz. Peygamber'in durduğu yerden bir aşağı basamakta durdu, Allâh'a hamd ve sena etti, sonra dedi ki: 'Ey insanlar iyi biliniz ki, en hayırlı elbise takva elbisesidir...' Sonra hadisin sonuna şu eki yaptı: Hesaba çekilmeden evvel nefsinizi hesaba çekin. Hangi kavim, cihadı terk ederse Allâh, onlara fakirlik musibeti verir. Hangi kavimde kötülük zuhur ederse Allâh, hepsine bela verir. Allâh'a itaat ettiğim müddetçe Allâh'a itaat edin, ben dediğimi dedim, Allâh'tan kendim ve sizin için mağfiret talep ederim. "[778]

4392. Beyhakî, Hasan el-Basr'i'den geçen hadisin bir kısmını rivayet edip şu eki yapmıştır: "En büyük ahmak günahkârdır" sözünden sonra "İyi bilin ki, doğruluk, yanımda güvenirlik, yalan ise ihanettir. " "Sizin en hayırlınız değilim" sözünden sonra Hasan el-Basrî: "Vallahi Ebu Bekr, tartışmasız en hayırlılarıdır. Fakat Müslüman alçak gönüllü olur. " Ayrıca şöyle bir ek yapılmıştır: Hz. Ebu Bekr, 'İsterdim ki, benim haricimde biri bu görevle görevlendirilsin -Hasan el-Basrî: vallahi doğru demiştir- Hz. Peygamber'den beklediğinizi sakın benden beklemeyin. Çünkü Allâh, peygamberini vahiy ile destekleniyordu. Ben ise sıradan biriyim. Beni gözetiniz. "[779]

---

[777] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 182; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 130.
[778] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 135.
[779] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VI, 353.

4393. Ebû Zerr el-Herevî ve İbn Râhûyeh Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr Sıddîk, şöyle hutbe verdi: 'Vallahi, ben sizin en hayırlınız değilim. Bu hilafet görevini de üstlenmek istemiyorum. Keşke sizden biri bu görevi üstlenseydi. Aynen Hz. Peygamber gibi mi yöneteciğimi düşünüyorsunuz? Öyle düşünüyorsanız ben böyle bir şey yapamam. Çünkü Hz. Peygamber, vahiy ile destekleniyordu, onunla beraber yardımcı melek vardı. Fakat benimle beraber ise beni kuşatan şeytan vardır. Öfkelendiğimde benden uzak durunuz ki, size kötü bir şey yapmayayım. Beni gözetiniz, doğru olduğumda bana yardımcı olun, haktan sapınca ise beni doğru yola iletin. ' Hasan el-Basrî: Hz. Ebu Bekr öyle bir hutbe verdi ki, ondan sonra böyle bir hutbe verilmedi. [780]

4394. Ahmed, Kays b. Ebî Hâzım'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ben, Hz. Peygamber'in vefatından bir ay sonra Hz. Peygamber'in halifesi Hz. Ebu Bekr ile oturuyordum... İnsanlara "es-selâtu câmietun" diye nida edildi. Halk da toplandı, Hz. Ebu Bekr de minbere çıktı –kendisi için yapılan bir minberdi, üzerine çıkardı- bu Hz. Peygamber'den sonra ilk hutbeydi. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Ey insanlar! Keşke bu görevi başkası üstlenseydi. Şayet Hz. Peygamber gibi davranmamı bekliyorsanız buna gücüm yetmez. Çünkü Hz. Peygamber, şeytandan korunmuş ve ona semadan vahiy nazil olmaktadır. "[781]

4395. Daha önce Taberânî'nin İsa b. Atiyye tariki ile rivayet ettiği hadis geçti: "Ey insanlar! Halk isteyerek veya istemeyerek İslam'a girdi. Bunlar, Allâh'a sığınanlar, onun himayesinde olanlardır. Allâh'ın zimmetinde olan bir şey istemeyebiliyorsanız yapın. Bana musallat olan bir şeytanım var. Beni öfkeli iken gördüğünüzde size bir fena yapmamak için benden uzaklaşın. Ey insanlar! Kölelerinize ağır yükler yüklemeyin. Zülüm ile beslenen etin cennete girmesi düşünülemez. "

4396. Taberî, Âsım b. Adiy'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ebu Bekr'in sözcüsü, Hz. Peygamber'in vefatının ertesi gününde Hz. Usame ordusunun görevini tamamlaması için şöyle seslendi: Hz. Üsâme'nin ordusunda

---

[780] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 126. Ebu Zerr el-Herevî, el-Câmi adlı eserinde Kays b. Ebî Hâzım'dan muhtasar şekilde rivayet etmiş (*Kenzu'l-ummâl*, III, 136) ve rivayetinde şöyle denmiştir: "Ben, sıradan biriyim. Doğru da yapar, hata da işlerim. Doğru yapında Allah'ahamd edin, hata yaptığımda ise beni düzeltin!"

[781] Ahmed, *Müsned*, I, 13-14. Heysemî: İsnadında İsa b. Müseyyib el-Becelî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 184).

bulunmuş olan hiç kimse Medine'de kalmasın. Herkes Cürf'te bulunan ordugâha gitsin. Hz. Ebu Bekr kalktı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Ey insanlar! Ben de sizin gibi biriyim. Bilmiyorum, belki Hz. Peygamber'in yapabildiği şeyleri benim de yapmamı isteyeceksiniz. Allâh, Muhammed'i âlemlere peygamber olarak seçti, onu afetlerden korudu. Ben onun yoluna tabi olacağım, mübtedi olmayacağım (yeni bir yol izlemeyeceğim). Doğru bir şey yapınca bana tabi olun, haktan saptığımda beni düzeltin. Hz. Peygamber ruhunu teslim edince hi kimsenin ondan talep edeceği bir kırbaç veya düşük bir hakkı yoktu. İyi biliniz ki, bana musallat olmuş bir şeytan vardır. Şeytan bana bela olunca benden uzaklaşın da size bir zarar vermeyeyim. Bilmediğin bir zaman diliminde sabahlayıp geceleyeceksiniz. Bu zaman diliminde hep salih amellerle ilgilenebiliyorsanız öyle yapın. Buna sadece Allâh'ın yardımıyla güç yetirebilirsiniz. Ecel gelip amellerinizi sonuca erdirmeden salih amellerde yarışın. İnsanlar, ecellerini unutup başkası için çalışıyorlar. Sakın bunlar gibi olmayınız. Ciddiyet içinde hızlı şekilde kurtuluşa gidiniz. Arkanızda gizli şekilde sizi takip eden ecel vardır. O, hızlı gelir. Ölümden korkunuz, babalarınızdan, oğullarınızdan ve kardeşlerinizden ibret alın. Hayatta olduğunuzda değil, öldükten sonra gıpta edeceğiniz hususları gıpta edin."[782]

4397. İbn Zencûyeh, *el-Emvâl* adlı eserinde Sa'îd b. Ebî Meryem'den şöyle rivayet etmektedir: "Bana ulaştığına göre Hz. Ebu Bekr halife olunca minbere çıktı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: And olsun ki, henüz içinizde bulunurken işlerinizin bozulmasından endişe etmeseydim, bu işin en buğz ettiğim kişinin boynunda olmasını isterdim ve bu iş de onun için hiç hayırlı olmazdı. İyi bilin ki, dünya ve ahirette en azgın insanlar meliklerdir. Halk boynunu uzattı, başını kaldırdı ona baktı. Şöyle devam etti: Yavaş yavaş hareket edin, acele etmeyin. Hiçbir melik yok ki, Allâh, ona melikliği vermeden onun ne kadar krallık yapacağını bilmesin, ömrünün yarısını kısaltmasın, ona korku ve hüzün vermesin, elindekilerle yetinmeyip başkasının malına göz dikmesin ve hayatı zor, çetin olmasın. Güzel yemek ve yeni elbiseler giyse bile. Nihayetinde ise gölgesi gider, canı çıkar, Rabbine kovuşur ve Allâh, onu çetin bir hesaba çeker, onu affetmesi zordur. İyi bilin ki, asıl bağışlananlar fakirlerdir. İyi bilin ki, asıl bağışlananlar fakirlerdir. İyi bilin ki, asıl bağışlananlar fakirlerdir."[783]

---

[782] Taberî, *Târîh*, III, 223.
[783] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 162.

b) Hz. Ebu Bekr'in, takva ve ahiret için amel etme hususundaki hutbesi

4398. Ebu Nu'aym, Abdullah b. Ukeym'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr, bize şöyle hutbe verdi: Emmâ ba'd: Size Allâh'tan korkmanızı, Allâh'a layıkı ile övgü yağdırmanızı, ümitle beraber korku içinde olmanızı, ısrarla Allâh'tan isteklerinizi istemenizi tavsiye ederim. Allâh, Hz. Zekeriyya'ya ve ailesine övgü yağdırdı ve dedi ki:

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَى وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ

"Onlar gerçekten hayır işlerinde yarışırlar, (rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize dua ederlerdi. Onlar bize derin saygı duyan kimselerdi. "[784] Ey Allâh'ın kulları! Allâh, üzerinizdeki hakkı için sizi rehin tutmuştur. Bundan dolayı sizden söz almıştır. Ebedi ve çok olana mukabil sizdeki fani ve az olanı satın almıştır. Bu Allâh'ın kitabıdır, içindeki hayret edici şeyler bitmez ve nuru da sönmez. Allâh'ın sözünü tasdik edin, kitabından nasihat alınız. Karanlık gün için Kur'ân'dan bir aydınlık arayın. Allâh, sizi sırf ibadet için yarattı, size Kiramen Kâtibîn melekleri vekil bıraktı, yaptıklarınızı bilmektedirler. Sonra iyi bilin! Ey Allâh'ın kulları! Ne zaman sonlanacağını bilmediğin bir ömür içinde sabahlayıp geceliyorsunuz. Allâh için olan salih amellerle meşgul olurken ecelinizin gelmesini istiyorsanız yapın. Bunu ancak Allâh'ın yardımıyla başarabilirsiniz. Eceliniz gelip sizi en kötü duruma sürüklemeden salih amellerde yarışın. Bazı insanlar, ecellerini başkası için kılmış, kendilerini unutmuşlar. Bunlar gibi sakın olmayın. Ciddiyet içinde hızlı şekilde kurtuluşa gidiniz. Arkanızda gizli şekilde sizi takip eden ecel vardır. O, hızlı gelir. "[785]

c) Hz. Ebu Bekr'in Takva ve geçmişten ibret alma hususundaki hutbesi

4399. Ebu Nu'aym, Amr b. Dînâr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr şöyle hutbe verdi: Size fakirlikte yoksullukta Allâh'tan korkmanızı,

---

[784] Enbiyâ: 90.

[785] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 35. Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe, Hennâ, Hâkim ve Beyhakî aynı lafızla rivayet etti. İbn Ebî Dünya, hadisin bir kısmını Kısaru'l-emel adlı eserinde rivayet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 206).

ona layığı ile övgü yağdırmanızı, ondan mağfiret talep etmenizi -çünkü bağışlayandır- tavsiye ederim..." Abdullah b. Ukem'in hadisi gibi rivayet etti; fakat şu eki yaptı: "Sırf Allâh için yaptığınız hususlarda bilin ki, Allâh'a itaat etmiş, hakkınızı korumuş olursunuz. Daha önceki suçlarınız için yatırım yapmış olursunuz, ilerde önünüze çıkacak hususlar için yedekte tutmuş olur, ihtiyaç duyduğunuzda ise bu yatırımınızı kullanmış olursunuz. Sonra ey Allâh'ın kulları! Daha önce yaşayanlar hakkında tefekkür edin, dün nerdeydiler, bu gün nerdeler? Yeryüzünü tercih edip ihya eden melikler nerdeler? Unutuldular, artık hiç hatırlanmaz oldular. Onlar bu gün hiç yaşamamış hükmündeler. Zulmettiklerinden dolayı bu evler üzerlerine çökmüş ve onlar karanlık kabirde bulunmaktadırlar. Onlar sizi hissediyor, sizin fısıltılarını hiç işitiyorlar mı, tanıdığınız arkadaşlarınız ve kardeşleriniz şu an nerede? Ne hazırlık yapmışlarsa onunla karşılaştılar, ya kötülük ya da mutluluk ile muamele gördüler. Allâh'ın (celle celâlühü) hiç kimse ile nesep bağı yok ki, ona torpil geçip hayırlar ihsan etsin. Allâh kişiden sadece Allâh'a itaat ve emrine ittiba ile azaptan uzaklaştırır. Bunun haricinde bir hayır yoktur. Hiçbir kötülük yok ki, sonucu cennet olsun. Ben dediğimi dedim, Allâh'tan kendim ve sizin için mağfiret talep ederim. "

4400. Ebu Nu'aym, Nu'aym b. Nemha'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr Sıddık'ın hutbesi şöyleydi: "İyi bilin ki, siz belli bir ömür içinde sabahlayıp akşamlayacaksınız. " Abdullah b. Ukeym'in hadisine yakın şekilde hadisi rivayet etti ve şu eki yaptı: "Allah rızası kastedilmeyen bir şeyde hayır yoktur. Allâh yolunda infak edilmeyen bir malda hayır yoktur. Cehaleti, hâlimliğine galebe çalmış insanda hayır olmaz, Allâh için kınayıcının kınamasından korkanda da hayır olmaz. "[786]

d) Takva ve geçmişten ibret hususunda Taberî'nin rivayet ettiği hutbe

4401. Taberî, Târîh'inde Âsım b. Adiyy'den -isnadında Seyf var- rivayet etmiş, başında başka bir hutbe zikretmiş, sonra şöyle aktarmıştır: Hz. Ebu Bekr, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Allâh, sadece kendi rızası

---

[786] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 36. Taberânî, hadisi Nu'aym b. Nemha tariki ile uzunca ve Ebu Nu'aym'in ziyadesi ile rivayet etmiş. İbn Kesir: Bu hadisin isnadı zeyyiddir. İsnadındaki raviler ise sıkadır. Hariz b. Osman'ın hocası Nu'aym b. Nemh hakkında ne olumsuz ne olumlu bir şey bilmiyorum. Fakat Ebu Davud es-Sicistânî, Harîz'in tüm hocalarının sıka olduğunu belitmiştir. Bu hutbenin farklı tariklerle birçok şahidleri vardır. (İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 342).

ile yapılan ameli kabul eder. Allâh rızası için amel işleyin. İyi bilin ki, sırf Allâh rızası için yaptığınız amellerde Allâh'a itaat etmiş olursunuz ve başarılı olduğunuz bir davranıştır. Borcunuzu ödemiş, fani günlerde ebedi günler için hazırlık yapmak, ihtiyaç ve fakirlik döneminde size bir azık olur. Ey insanlar! Sizden öncekilerden ibret alın, sizden öncekiler hususunda tefekkür edin, dün nerdeydiler, bu gün nerdeler, zâlimler nerde, harp meydanlarında namları şanları söylenenler nerede, zaman onları ezip geçti ve çürümüş kemiklere dönüştüler. Şu sözler geride kaldı: Kötü kadınlar, kötü erkekler içindir, kötü erkekler kötü kadınlar içindir. Dünyayı tercih edip yeryüzünü ihya edenler nerede? Uzun zaman oldu onların gidişi, isimleri unutuldu ve hiç yaşamamış gibiler. İyi bilin ki, Allâh, yaptıklarını geride bıraktı, arzularını kesip attı ve onlar amelleriyle gittiler. Dünyaları ise başkalarına kaldı, onlardan sonra biz kaldık. Şayet onlardan ibret alsak kurtuluşa ereriz, şayet aldanırsak biz de onlar gibi oluruz. Nerde o yakışıklı yüzlü insanlar, gençlikleriyle övünenler? Hepsi toprak oldu. Dünyada hayırlı işleri yapamamaları onlar için hasret hüzün oldu. Şehirler inşa edip surlarla şehirleri koruyan ve orda birçok zevk yaşayanlar nerede? O şehirleri kendilerinden sonra gelenlere bıraktılar. Bunlar ise onların üzerine yıkılmış evleridir ve kabirlerinde karanlıkta bulunmaktadırlar. Onlar, sizi hissediyorlar mı, sizin fısıltılarınızı işitiyorlar mı, tanıdığınız çocuklarınız ve kardeşleriniz nerede? Hepsinin eceli doldu, yaptıklarının karşılığını gördüler, ölümden sonra cennetlik ve cehennemlik olarak yerlerine geçtiler. İyi biliniz ki, Allâh ile kimse arasında nesep bağı yok ki, ona torpil olarak hayır versin. Allâh, ancak kendisine yapılan itaat ve emrine ittiba eden kişiyi azabından uzaklaştırır. İyi biliniz, siz, Allâh'a karşı borçlu kullarsınız. Allâh katındakine ancak ona itaatle elde edilir. Sonucu cehennemlik olan mutlulukta hayır yoktur. Sonucunda cennet olan sıkıntıda ise günah yoktur. "[787]

e) Hz. Ebu Bekr'in Câmi bir hutbesi

4402. İbn Ebî Dünya el-Hazer adlı eserinde ve İbn Asâkir Musa b. Ukbe'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Bekr Sıddîk şöyle hutbe veriyordu: "Alemlerin Rabbine hamd olsun. Allâh'a hamd eder, ondan yardım talep ederim. Ölümden sonra Allâh'tan cömertlik diliyoruz. Benim de sizin de ecelinizde yaklaştı. Şahadet ederim ki, tek olan, ortağı olmayan Allâh'tan başka ilah yoktur, Muhammed ise onun kulu ve elçisidir. Allâh, onu hak din ile müj-

[787] Taberî, *Târîh*, III, 224.

deleyici, uyarıcı ve aydınlatıcı bir ışık olarak gönderdi ki, dirileri uyarsın, kafirlere azabı hak etsin. Kim, Allâh ve Resulüne itaat ederse doğru yapmış olur. Kim, onlara isyan ederse açık bir sapıklığa girmiş olur. Allâh'tan korkmanızı, size çizdiği yola ve hidayetine tutunmanızı tavsiye ederim. Tevhid kelimesinden sonra İslamla hidayet bulmanın özeti size yönetici olan kişiyi dinlemeniz ve ona itaat etmenizdir. Kim, iyiliği emretme ve kötülükten nehyetme görevi üstlenmiş bir yöneticiye itaat ederse kurtulmuş ve üzerindeki hakkı eda etmiştir. Sakın nefsin hevasına uymayınız. Nefsin hevasından, açgözlülükten ve öfkeden kendisini koruyan iflah olmuştur. Övünmekten sakınınız. Topraktan yaratılmış ve yine toprağa dönecek kişi ne ile övünebilir? Sonra onu kurtlar yiyecek, sonra bu gün diri olsa da yarın ölü olacaktır. Her gününüzü ve her anınızı değerlendirin. Mazlumun bedduasından kendinizi koruyun, kendiniz ölü olarak kabul, sabredin, çünkü tüm güzel ameller sabırla olur. Sakınınız, sakınmanın faydası vardır. Salih amel işleyin, çünkü amel kabul edilir. Allâh'ın azabı hususunda uyardığı noktalardan sakınınız. Allâh, rahmetini va'd ettiği noktalara koşunuz. Anlayın ki, siz de anlaşılasınız, sakınınız ki, sizden de korunasınız. Allâh, sizden öncekileri neden helak ettiğini açıkladı, neden kurtuluşa erdirdiğini de açıkladı. Muhakkak ki, Allâh, helal ve haramı, sevdiği ve sevmediği amelleri açıklamıştır. Hizmet etmekten asla geri durmam. Yardım Allâh'tandır. Güç ve kuvvet sadece Allâh'ındır. İyi bilin ki, sırf Allâh rızası için yaptığınız hususlarda Allâh'a itaat etmiş ve mükâfattan payınızı almış olursunuz. Sünnet olarak yaptıklarınızı da ilerde önünüze çıkacak nafile olarak kabul ediniz. Bununla geçmiş borcunuzu öder, ihtiyaç ve fakirlik esnasında ise ihtiyacınızı gidermiş olursunuz. Ey insanlar! Ölen kardeşlerinizi ve arkadaşlarınızı bir düşünün. Ne yaptılarsa onunla karşılaştılar, ölümden sonra ya cehennemlik ya da cennetlik oldular. Allâh'ın ortağı yoktur. Allâh ile kimse arasında nesep bağı yok ki, ona fazladan hayır ihsan etsin. Allâh, ancak kendisine yapılan itaat ve emerine ittiba ile kişiyi azabından korur. Sonucu cehennem olan mutluluktan bir hayır gelmez. Sonucu cennet olan bir sıkıntı ise hayırsız addedilemez. Ben diyeceğimi dedim. Kendim ve sizin için Allâh'tan mağfiret talep ediyorum. Peygamber Efendiniz'e salat, rahmet ve bereket dileyin. "[788]

---

[788] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 206.

f) Hz. Ebu Bekr'in nimete nankörlük edenin ahiretteki durumu hususundaki hutbesi

4403. Ebu Şeyh, Yezid b. Harun'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr Sıddîk şöyle hutbe vermektedir: "Ahirette Allâh'ın kendisine nimet vermesine, bol rızık vermesine, bedenine sıhhat vermesine rağmen Allâh'ın nimetine nankörlük eden bir kul getirilir. Allâh'ın önüne konulur ve kendisine 'Bu gün için ne hazırlık yaptın, kendin için ne hazırladın?' denecektir. Hayırlı bir hazırlık yaptığını göremez. Öyle ağlar ki, gözyaşları kurur. Akabinde azarlanır ve Allâh'a itaat etmediğinden rezil olur, bu kez kan ağlamaya başlar. Sonra bir daha azarlanır, rezaletten ellerini dirseklerine kadar yer. Sonra bir daha azarlanır, Allâh'a itaat etmediğinden öyle rezil olur ki, bu kez hıçkıra hıçkıra ağlar ve gözleri çıkıp yanakları üstüne düşer. Sonra bir daha azarlanacak ve rezaletten 'Ya Rabbi! Beni cehenneme gönder, bana o makamda rahmet et' diyecektir. Bu, Allâh'ın bu sözünde geçmektedir:

أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يُحَادِدِ اللهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ

"Allah'a ve Resûlüne karşı gelen kimseye, içinde ebedî kalacağı cehennem ateşinin olduğunu bilmediler mi? İşte bu, büyük bir rezilliktir. " (Tevbe: 63). [789]

g) Hz. Ebu Bekr'in farklı farklı hutbeleri

4404. İbn Ebî Dünya ve Dîneverî Muhammed b. İbrahim b. Haris'ten şöyle rivayet etmektedir: Ebu Bekr Sıddîk, halka hutbe verdi ve dedi ki: "Nefsim elinde olan zata and olsun ki, Allâh'tan korkar ve iyilik yaparsanız Allâh'ın kısa bir müddet sonra sizi doyuracağı kadar ekmek ve yağ göndermesi yakındır. "[790]

4405. Ebu Nu'aym, Urve b. Zübeyr←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Bekr (radıyallahu anh), halka hutbe verdi ve dedi ki: Ey Müslüman topluluğu! Allâh'tan hayâ ediniz. Nefsim elinde olan zata and olsun ki, büyük

---

[789] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 246.

[790] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 206.

abdestimi gidermeye gidince Allâh'tan haya ettiğimden dolayı elbisemle kendimi örtüyorum. "[791]

4406. İbn Hibban, *Ravdetu'l-ukâlâ* adlı eserinde İbn Şihab'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr Sıddîk bir gün hutbe verirken şöyle dedi: "Allah'tan haya ediniz. Vallahi Hz. Peygamber'e bey'at ettiğim günden beri ihtiyacımı giderdiğimde Allâh'tan haya ettiğimden dolayı illa başımı örtmüşümdür. "[792]

4407. Tirmizî -hadise hasen demiştir- ve Nesâî Ebu Bekr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr, minbere çıktı, sonra ağlamaya başladı ve dedi ki: Hz. Peygamber, bir yıl evvel bu minbere çıktı, ağladı ve dedi ki: Allâh*'tan mağfiret ve afiyet isteyin. Yakîn şekilde imandan sonra afiyet kadar hayırlı bir şey kişiye verilmez.* "[793]

4408. Ahmed, Nesâî, İbn Hibban ve Hâkim Evsat'tan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ebu Bekr, bize şöyle hutbe verdi: Hz. Peygamber, geçen sene burada içimizden kalktı ve dedi ki: *'Allah'tan afiyet isteyin. Yakin şekilde imandan sonra afiyetten daha faziletli şey insana verilmemiştir. Doğrudan ayrılmayınız. Doğruluk iyilikle beraberdir. İkisi de insanı cennete sürükler. Yalandan sakınınız. Yalan, fücurla beraberdir. İkisi de insanı cehenneme sürükler. Birbirinize haset etmeyiniz, birbirinize öfkelenmeyiniz, akraba bağınızı kesmeyiniz, birbirinize sırtınızı dönmeyin, Allâh'ın emrettiği gibi Allâh'ın kardeş kulları olunuz.* "[794]

4409. Hakîm, Askerî ve Beyhakî Ebu Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr Sıddîk şöyle hutbe verdi: Hz. Peygamber, *'Nifakın hüşûundan Allâh'a sığınınız'* dedi. Ashab, 'Nifakın hüşûu ne demektir?' dedi. Hz. Peygamber de *'Bedenin hüşûu içinde, fakat kalbi nifak içinde demektir'* dedi. "[795]

4410. Ebu Nu'aym ve İbn Cerir Ebu'l-Âliye'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Bekr Sıddîk şöyle hutbe verdi: Hz. Peygamber dedi ki: '*Misafir için*

---

[791] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 34. Bu hadisi, İbn Mübarek, Rusteh, İbn Ebî Şeybe ve *Harâitî Mekârimu'l-ahlak* adlı eserinde İbn Zübeyr'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, VIII, 306).

[792] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 124. Hadis için "munkatı" demiştir.

[793] Tirmizî, 3558; Nesâî, Amelu'l-yevm, 884; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 233.

[794] Ahmed, *Müsned*, I, 33; Nesâî, Amelu'l-yevm, 879; İbn Hibban, 952; Hâkim, I, 529; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 291.

[795] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 229.

iki rekât, mukim için ise dört rekât namaz vardır. Doğum yerim Mekke, hicret yerim ise Medine'dir. Zû'l-huleyfe denen yerde yukarı doğru çıktığım vakitten dönene kadar iki rakat namaz kılıyorum. '"[796]

4411. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Ebu Damra'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr, hutbe verdi, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Muhakkak ki, Şam'ı fethedeceksiniz. Sonra yumuşak bir araziye gideceksiniz ve orda ekmek ve zeytinyağı ile doyacaksınız, orda sizin için mescitler inşa edilecektir. Sakın Allâh, sizin o mescitlere eğlence için gittiğinizi görmesin. Çünkü bunlar, sadece zikir için inşa edildi. "[797]

4412. İbn Ebî Şeybe, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr, bize hutbe verdi, insanın ilk yaratılışından bahsetti ve iki defa 'İnsan, küçük abdest mecrasından doğmuştur' dedi. İnsanın yaradılışından öyle bahsederdi ki, kişi kendisinden tiksinirdi. "[798]

4413. Daha önce Hz. Ebu Bekr'in cihad bölümünde mürtedleri öldürmeye teşvik ettiği, cihada teşvik ettiği, Rum Savaşına katılma hususundaki, Şam'a gittiklerinde verdiği hutbe geçmiştir. Ayrılmaktan sakındırdığı, Hz. Peygamber'in öldüğü ve dine sımsıkı sarılma hususundaki, hilafette Kureyş'in tercih edilmesi gerektiğine dair, hilafeti kabul etmemek için mazeret beyan ettiği, bey'atı reddetme hususundaki, halifelerin özellikleri hususundaki hutbesi de sahabenin tek kelime ve ahkam altında toplanmaya önem vermesi bölümünde geçmişti. "Siz hidayete erdiğinizde sapıtanlar size hiç zarar veremeyecektir" ayeti hususundaki hutbesi, iyiliği emretme, kötülükten nehyetme bölümünde geçmişti.

---

[796] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, II, 222; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 239.
[797] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 259.
[798] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XIII, 261; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 205.

MÜ'MİNLERİN EMİRİ ÖMER B. HATTAB'IN HUTBELERİ

a) Hz. Ebu Bekr, defnedildiğinde verdiği hutbe

4414. İbn Sa'd, Humeyd b. Hilal'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Bekr Sıddîk'ın vefatına şâhid olan birinin bize aktardığına göre Hz. Ömer, defin işlerini bitirdikten sonra kabirden ellerine bulaşan tozları silkeledi, sonra yerinde şu hutbeyi verdi: 'Muhakkak ki, Allâh, sizi benimle, beni de sizinle imtihana tabi tutmaktadır. İki arkadaşımdan (Hz. Peygamber ve Hz. Ebu Bekr'den) sonra beni (yönetici olarak) hayatta bıraktı. Önüme gelen her husus için herkesten çok çalışacağım. Olayı çözmek için gerekli olan şeylerde eksik bırakıp olaya duyarsız kalmayacağım. Şayet halk iyi olsa ben de onlara iyi davranacağım. Kötü olurlarsa ben de onları cezalandıracağım. ' Ravî olan adam dedi ki: Vallahi hayattan ayrılana kadar bu şekilde davranmaya devam etti. "[799]

b) Hz. Ömer, hilafete geçince verdiği hutbe

4415. Dîneverî, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, halife seçilince minbere çıktı ve 'Allah, kendi nefsimi Ebu Bekr'in meclisine layık olarak görmediğimi biliyor' dedi ve bir basamak aşağı indi. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: 'Kur'ân'ı okuyun ki onunla tanınasınız. Onunla amel ediniz ki, Kur'ân ehli olasınız. Hesaba çekilmeden evvel kendinizi hesaba çekiniz. Allâh'a amellerinizin arz olunacağı büyük arz gününe hazırlık yapınız. Yaptığınız hiçbir şey size gizli kalmayacaktır. Allâh'a isyan hususunda hiç kimsenin kimseye itaat hakkı yoktur. İyi biliniz ki, ben kendimi, Allâh'ın malı üzerinde yetim velisi gibi görüyorum. İhtiyacım olmayınca almayacağım, ihtiyacım olunca da uygun şekilde alacağım. "[800]

4416. İbn Mübarek, Sa'îd b. Mansur, Ahmed *–ez-Zühd* adlı eserinde- İbn Ebî Şeybe ve başkaları Hz. Ömer'in hutbede şöyle dediğini aktarmaktadır: "Hesaba çekilmeden evvel kendinizi hesaba çekin. Bu, sizin hesabı daha da kolaylaştırır. Amelleriniz tartılmadan siz tartınız. Sizden hiçbir şeyin saklı kalmadığı ve amellerinizin arz olunacağı büyük arz gününe hazırlık yapınız. "[801]

---

[799] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 275.

[800] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 210. Bu hadisi, Fedâilî, Şa'bî'den buna yakın metinle rivayet etmiştir. (er-Riyâdu'n-nadra, II, 89).

[801] İbn Ebî Şeybe, XIII, 270; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 208.

c) Hz. Ömer'in, halkı tanıma ve başka hususlardan dolayı verdiği hutbe

4417. Ahmed, İbn Sa'd, Müsedded, İbn Huzeyme, Hâkim, Beyhakî ve başkaları Ebu Firas'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer şöyle hutbe verdi: Ey insanlar! Hz. Peygamber içimizde iken sizi tanıyorduk. Çünkü vahiy nazil oluyor ve Allâh sizin hakkınızda haberler veriyordu. Fakat Hz. Peygamber gitti, vahiy kesildi. Artık sizi şöyle tanıyoruz: Sizden her kim, zahiren hayırlı gözüküyorsa onun hayırlı biri olduğunu düşünür ve onu severiz. Fakat kim, zahiren kötü olursa onun hayırsız biri olduğunu düşünür ve ona buğz ederiz. İçinizdekiler ise siz ve Allâh arasındadır. Bir zamanlar, kim Kur'ân okursa sırf Allâh rızası için okuyor sanıyordum. Fakat bir müddet sonra halkın yanındaki malı elde etmek amacıyla Kur'ân okuduklarını gördüm. Kur'ân kıraatini ve diğer amellerinizi Allâh için yapınız. And olsun ki, memurlarımı size dövsünler, malınızı alsınlar diye göndermeyeceğim. Size dininiz, sünnetinizi öğretsinler diye göndereceğim. Kim, bunun haricinde bir şeye maruz kalırsa hemen bana bildirsin. Nefsim elinde olan zata and olsun ki, hemen ondan kısasını alacağım. Sakın Müslümanları dövüp rezil etmeyin, sakın Müslümanları sınırlarda fazla bekletip fitneye girmelerinde sebep olmayınız, haklarını vermezlik etmeyin, onları küfre sokarsınız. Sakın onları ormanlarda konaklayıp düşmana yem etmeyiniz."[802]

d) Hz. Ömer'in, mehirlerde abartıya kaçılmaması hususundaki sözü ve "filan şehid oldu" demekten nehyetmesi

4418. Abdurrezzak, Tayâlisî, Ahmed, Dârimî, Tirmizî –hadise sahih demiştir- Ebu Davud, Nesâî, İbn Mâce ve başkaları Ebu Acfâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer hutbe verdi ve dedi ki: Kadınlara verilen mehirde dünya için bir güzellik, Allâh katında ise bir takva olmuş olsaydı bunu ilk Hz. Peygamber yapardı. Hz. Peygamber, hanımlarına on iki ûkiyyeden fazla mehir vermedi, kızları da bundan fazla mehir almadı. Kişi, bir kadına fazla mehir verince içinden ona düşmanlık besler. Bir zaman gelir ki, kadın 'Kırba ipi dahi her şeyi benimdir' der. Ayrıca gazvelerde öldürülenlere 'şehid olarak

---

802 Ahmed, *Müsned*, I, 41; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 123; Hâkim, Müstedrek, IV, 439; Beyhakî, *el-Kübrâ*, IX, 29; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 209. Heysemî: Ebu Firas hakkında ne cerh ne de tevsik gördüm. Diğer raviler ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 211). Hâkim: "Bu hadis, Müslim'in şartı üzere sahihtir; fakat şeyhan hadisi rivayet etmemiştir. " Zehebî de kendisine muvafık olmuştur. (Müstedrek, IV, 439).

öldürüldü veya şehid olarak öldü' diyorsunuz. Belki bu adamın amacı para kazanmaktı ve bundan dolayı bineğini altın ve gümüşle doldurmuştu. Bu cümleyi kullanmayın. Hz. Peygamber gibi şöyle deyin: '*Kim, Allâh yolunda öldürülür veya ölürse cennettedir.* '"

4419. Sa'îd b. Mansur, Ebu Ya'lâ Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), minbere çıktı ve dedi ki: 'Ey insanlar! Neden kadınlara çok mehir veriyorsunuz. Muhakkak ki, Hz. Peygamber ve ashabı mehir olarak dört yüz dirhem ve aşağısını verirdi. Şayet mehri fazlalaştırmak Allâh katında takva ve güzel bir şey olsaydı bu hususta onları geçemezdiniz. "[803]

e) Hz. Ömer'in, kader hususunda konuşmayı nehyeden hutbesi

4420. Ebu Davud, *el-Kaderiyye*[804] adlı eserinde, İbn Cerir, İbn Ebî Hatim ve başkaları Hz. Ömer'in Câbiyye'de hutbe verdiğini, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle dediğini aktarmıştır: "Allah, kimi hidayete erdirirse onu saptıracak yoktur. Allâh kimi saptırırsa da onun hidayete erdiren yoktur. ' Biri farsça bir kelime kullandı. Hz. Ömer, mütercime ne dediğini sordu. Mutercim de adamın, Allâh'ın kimseyi saptırmayacağını söylediğini aktardı. Hz. Ömer, 'Ey Allâh düşmanı! Yalan söyledin. Bilakis Allâh seni yarattı, dilerse seni saptırır ve cehenneme atar. Şayet antlaşmalı ehli kitap olmasaydın, boynunu vururdum' dedi. Sonra dedi ki: Allâh, Hz. Adem'i yaratınca zürriyetini dağıttı. Cennet ehlini ve yapacaklarını yazdı. Cehennemlikleri ve yapacaklarını yazdı. Sonra 'işte bunlar cennete, bunlar da cehenneme' dedi. İnsanlar dağıldı ve kader konusunda ihtilaf ettiler. "

4421. Lâlekâî, İbn Asâkir ve başkaları Abdurrahman b. Ebzâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'e biri geldi ve 'insanlar kader hususunda konuşmaktalar' dedi. Hz. Ömer, minbere çıkıp şöyle hutbe verdi: Ey insanlar! Sizden öncekiler kader hususundan dolayı helak oldular. Ömer'in nefsi elinde olan zata and olsun ki, sakın kimsenin bu konuda konuştuğunu işitmeyeyim, yoksa ikisinin de boynunu vururum. İnsanlar sustu, bu konuyu bir daha konuşmadılar. Haccac döneminde Şam'da yeni bir cemaat zuhur edince bir daha tartışmaya başlanıldı. "[805]

---

[803] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 297. Bu hadisin, bazı tariklerini Nikah bahsinde zikrettik.
[804] Ali el-Muttakî, kitaba "al-Kaderiyye" demiştir, halbuki kitabın ismi "el-Kader"dir. *(B)*.
[805] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 86.

f) Hz. Ömer'in, Câbiyye'de verdiği hutbe

4422. Adenî, Bâhilî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Şam'ın kuzeyinde olan Câbiyye köyünde halka şöyle hitap etti: Kur'ân'ı öğrenin ki, onunla tanınasınız. Onunla amel edin ki, Kur'ân ehli olasınız. Allâh'a isyan hususunda hiçbir hak sahibine itaat edilmemelidir. Hakkı söylemek ve Allâh'ı hatırlatmak ne eceli yaklaştırır ne de insanın rızkını uzaklaştırır. İyi bilin ki, kişi ve rızkı arasında bir perde vardır. Sabrederse rızkı ona gelir, sabretmezse saldırırsa perdeyi yırtar ve rızkından fazlasını da elde edemez. Atlarınızı yetiştirin, ok atmayı öğrenin. Ayakkabı giyiniz, misvak kullanınız, Ma'd b. Adnan gibi yaşayın. Acemlerin ahlakından ve zâlimle oturup kalkmaktan sakınınız, yaşadığın yerlerde haçın yükselmesine engel olun, içki içilen sofrada oturmayın, avret yerlerini örtmeden hamama girmeyiniz, hanımlarınızın hamama girmesini engelleyiniz. Çünkü onların hamama girmesi helal değildir. Acemler'in memleketine gittiğinizde sakın onlarla yaptığınız anlaşmalarla kendinizi oraya bağlamayın. Çünkü yakında memleketinize dönebilirsiniz. Sakın kendinizi zelil etmeyin, Gidecekseniz Araplar'ın binekleriyle istediğiniz yere gidiniz. İyi bilin ki, içecek üç şeyden yapılır; üzüm, bal ve hurmadan. Bunlardan keskinleşen içkidir ve o helal değildir. İyi bilin ki, Allâh, üç kişiyi aklamaz, onların yüzüne bakmaz, Kıyamet günü onları kendisine yakın tutmaz, onlar için elem verici bir azap vardır: Birincisi dünya malı için halifeye bey'at eden kişidir. Onun zamanında dünya malı elde edince ona bağlı kalır, elde etmeyince ise ona bağlı kalmaz. İkincisi ise ikindi vaktinden sonra çıkıp vallahi bu mal için bu kadar bu kadar verdiler, satmadım diyen ve böylece malını satmasıdır. Mü'mine sövmek fısktır, öldürmek ise küfürdür. Mü'min kardeşinle üç günden fazla küs olman sana helal değildir. Kim, sihirbaza, kâhine, falcıya gider ve onu tasdik ederse Allâh'ın Muhammed'e nazil ettiği vahyi inkâr etmiş olur."[806]

g) Hz. Ömer'in Câbiyye'de verdiği Câmi hutbesi

4423. Ali el-Muttakî, Musa b. Ukbe'den şöyle rivayet etmektedir: Bu, Hz. Ömer'in Câbiyye'de verdiği hutbedir: Emmâ ba'd: Size Allâh'tan korkmanızı tavsiye ederim. O ebedidir, onun haricindekiler ise fânidir. Ona itaat etmekle dostlarına saygı gösterilir, ona isyan ettiklerinden düşmanları sapıtmıştır. Delâleti hidayet sanıp sapıtan ve helak olan kişiye mazeret yoktur. Bir

---

[806] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 207. Burda üçüncü şahls zikredilmemiştir. Üçüncüsü ise çölde fazla suyu olmasına rağmen yolcuya vermeyendir. *(B).*

hakkı sapıklık zannedip terk edene de mazeret yoktur. Bir yöneticinin en önemli görevi halkı, Allâh'ın, kendilerini hidayete erdirdiği için onların sorumluluklarını yerine getirip getirmediği hususunda onları teftiş etmektir. Bize düşen Allâh'ın itaat etmesini emrettiği hususları emretmek, Allâh'ın günah addedip neyhettiği hususlardan ise alıkoymak, Allâh'ın dinini uzak yakın herkes üzerinde egemen kılmaktır. Haktan sapanları umursamayız. Bildiğime göre sizden bazı kimseler, namaz kılanlarla namaz kıldıklarını, mücahitlerle cihad ettiklerini, hicrete katıldıklarını söyleyerek dine minnet ediyorlar. Halbuki bunları da hakkıyla yapmıyorlar. İman, süslemek ile olmaz. Namaz için Allâh'ın şart koştuğu bir vakit vardır, namaz sadece o vakitte olur. Sabah namazının vakti, gece karanlığının geçmesidir. Bu vakitten sonra oruçlu insanın yemesi, içmesi haramdır. Bu namazı kıldığınızda Kur'ân'dan büyük bir pay okuyunuz. Öğle namazının vakti ise yaz aylarında güneşin batıya biraz meyletmesinden başlar, gölgenin misli olana kadar devam eder. Son vakti, sıcak günlerde yollarına devam etmek isteyenlerin vaktine denk gelmektedir. Kış ayı olunca ise güneş batıya meyledince başlar ve güneşe döndüğünde kaşına kayana kadar devam eder. Allâh'ın şart koştuğu abdest, rükû ve secdeyi de ifa etme koşuluyla namazını kılar. Bu şartların gayesi namaz kılanın tembellik yapıp uykuya dalmaması içindir. İkindi namazının vakti güneşin beyaz şekilde parladığı vakitten başlar sararana kadar devam eder. Güneş batmadan deve üstünde yavaş bir şekilde iki fersah yol kat eden kişinin müddetine tekabül eder. Akşam namazının vakti ise güneşin batma ve oruçlunun iftar etme vaktinden başlamaktadır. Yatısı namazı ise gece karanlığın çökmesi ve ufuktaki kızıllığın gitmesinden gecenin üçte birine kadar devam etmektedir. Kim, bu vakitten evvel uyumaya çalışırsa Allâh onun gözüne uyku vermesin. İşte bunlar, namazların vaktidir. **"Muhakkak ki namaz, mü'minlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır. "**[807] Kişi, 'Ben hicret ettim' diyor; fakat hicret etmemiştir. Çünkü hicret edenler, günahları terk edenlerdir. Bazıları ise 'Cihad ettik' diyor, halbuki Allâh yolunda cihad etmek düşmanla çarpışmak, haramlardan sakınmaktır. Bazıları savaşır, çok güzel de savaşır; fakat bunu Allâh rızasını kazanmak, Allâh'ı anmak için yapmamaktadırlar. Böyle insanların ölümü normal ölümlerdendir. Herkes savaşın amacına göre değerlendirilir. Kişi vardır, cesareti gereği savaşır, tanıdığı tanımadığı herkesi kurtarır. Adam var tabiatı gereği korkaktır, babasını annesini de düşmana teslim eder. Köpek

[807] Nisâ: 103.

dahi sahibinin arkasından havlar. İyi bilin ki, oruç kutsaldır. Oruçta kişi yeme, içme ve ilişkiden kendini alıkoyduğu gibi Müslümanlar'a eziyet etmekten özellikle alıkoysun. İşte böyle olan oruç tam oruçtur. Ayrıca Hz. Peygamber'in farz kıldığı zekâtı da gönül hoşnutluğuyla versin, yoksa karşılığında sevap göremez. Nasihat olacak şeyleri iyice anlayınız. Asıl soyguna maruz kalan kimse elinden dini alınan kimsedir. Cennetlik, başkasından ibret alan, cehennemlik ise annesinin karnında şakî diye yazılan kimsedir. En kötü şeyler, sonradan uydurulan şeylerdir. Sünnette iktisat, bidatteki içtihattan daha hayırlıdır. İnsanlar genelde sultanlarından nefret ederler. Bana karşı böyle bir şey beslemeniz hususunda Allâh'a sığınırım. Kinli olmaktan, nefislerin hevasına tabi olmaktan, dünyayı tercih etmekten sakınınız. Bu Kur'ân'a yapışınız. Bundan nur ve dertlere şifa vardır. Bunun dışında ise kötülük vardır. Allâh'ın işlerinizde beni sorumlu tuttuğu hususları yerine getirdim, Size nasihat olsun diye va'z ettim. Rızkınızı almanız hususunda size emir de bulunduk, sizden ordular kurduk, sizin için gazveler düzenledik, size konaklama yerleri hazırladık, ganimeti elde edebileceğiniz yere kadar ve kılıçlarınızla üzerine savaştığınız hususlarda size imkân verdik. Allâh sunacağınız hiçbir gerekçeniz yoktur. Bilakis Allâh'ın sizin aleyhinize hücceti vardır. Ben diyeceğimi dedim, Allâh'tan kendim ve sizin için mağfiret talep ediyorum. "[808]

4424. Seyf, hutbenin siyakında şöyle demiştir: Hz. Ömer, yerine Hz. Ali b. Ebî Talib'i bıraktıktan sonra hızlı ilerlemek için Medine'den bir ata bindi. İlerleyip Câbiyye'ye geldi ve atından indi. Câbiyye'de uzun ve belîğ bir hutbe verdi, bir kısmı şöyledir: Ey insanlar! Gizli hallerinizi ıslah edin ki, zahiriniz de islah olsun. Ahiretiniz için çalışın ki, dünya işlerinde müstağni olasınız. Kişi ile Hz. Adem arasında yaşayan bir babası olmayan, Allâhla arasında bir sevgi bağı olmayan şimdiden ölmüştür. Kim cennete gitmek için yol arıyorsa cemaatten ayrılmasın. Çünkü şeytan tek olanın yanındadır. İki kişiden daha uzak durur. Sakın kimse bir kadınla tek başına bir yerde kalmasın. Çünkü bu durumda şeytan üçüncüleri olur. Kimin iyilikleri onu mutlu ediyor, kötülükleri ise onu üzüyorsa o mü'mindir. Bu uzun bir hutbedir, biz kısaca aktardık. "[809]

---

[808] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 210.
[809] İbn Kesir, Bidâye, VII, 56.

h) Hz. Ömer'in, Cabiyye'de verdiği hutbede Hz. Peygamber'den rivayeti

4425. Ahmed, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Cabiyye'deşöyle hutbe verdi: Hz. Peygamber, makamında kalktı ve dedi ki: *Ashabıma, onlardan sonra gelenlere (tâbiinlere), onlardan sonra gelenlere (tebeu tâbiinlere) hayırlı şeylerle nasihatte bulunun, sonra öyle yalan yayılacak ki, kişiden hiç istenmeden (yalan yere) Şahadet etmektedir. Sizden her kim, cennetin ortasına girmek istiyorsa cemaatten ayrılmasın. Şeytan, tek olana musallat olur; fakat iki kişiden daha uzak olur. Sakın bir kimse, bir bayanla tek kalmasın, çünkü bu durumda üçüncüleri şeytan olur. Kimin iyilikleri kendisini mutlu ediyor, günahları ise üzüyorsa o kişi mü'mindir.* "[810]

4426. Ahmed, Suveyd b. Ğafele'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Cabiyye'de halka hutbe verdi ve eline işaret ederek dedi ki: Hz. Peygamber, iki, üç veya dört parmak yeri müstesna ipek giyilmesini yasakladı."[811]

ı) Hz. Ömer'in, Amavâs taun hastalığında Cabiyye'den dönmek üzere iken verdiği hutbe

4427. Seyf, Hz. ömer'in Medine'den Amevâs taun hastalığı yüzünden h. 17. senenin sonunda gelişini aktardıktan sonra dedi ki: Hz. Ömer, Zîlhicce ayında Medine'ye dönmek üzere iken halka hutbe verdi, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: İyi bilin ki, ben size yönetici olarak tayin edildim. Allâh'ın beni görevlendiği hususlarda görevimi ifa ettim. İnşaallah ganimeti, konaklama yerlerini ve gazvelerinizi adil şekilde yürüttüm. Durumunuz bize ulaştı ve sizden ordu oluşturduk, size çıkış yolları hazırladık, size hazırlıklar yaptık, ganimetinizin ulaştığı yere kadar ve elde etmek için savatlığınız hususlarda size imkân ve bolluk verdik. Yiyeceğinizi sayarak verdik, size maaş, rızık ve ganimet verdik. Kim, yapmamız gereken bir şey biliyorsa haber versin, biz de Allâh'ın izniyle yapalım. Güç ve kuvvet yalnız Allâh'ındır. "[812]

---

[810] Ahmed, *Müsned,* I, 18.
[811] Ahmed, *Müsned,* I, 51.
[812] İbn Kesir, Bidâye, VII, 79.

i) Hz. Ömer'in hilafet hususunda ve halkı yöntme hususunda iki hutbesi

4428. İbn Cerir Taberî, Urve b. Zübeyr ve başkasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer hutbe verdi, Allâh'a layık olduğu şekilde hamd ve sena ettikten sonra halka Allâh'ı ve ahiret gününü hatırlattı ve dedi ki: Ey insanlar! Ben size halife oldum. Sizin için en hayırlı, en muktedir, önemli işlerinizi en güzel şekilde halledebilen kişi olduğumu düşünmeseydim bu işi üstlenmezdim. Ömer'e haksızlık yaptığında kıyamette çekileceği hesabı düşünerek üzülmesi ve sıkıntı çekmesi yeterlidir. Nasıl hakkınızı elinizden alırım, hakkınızı nerede harcarım, ne yüzle içinizde gezebilirim. Yardım Rabbimdendir. Allâh'ın rahmeti, yardımı ve desteği haricinde Ömer hiçbir şeye güvenmemektedir."[813]

4429. İbn Cerir, aynı isnadla Hz. Ömer'in şöyle hutbe verdiğini aktarmaktadır: "Allah, beni size halife yaptı. Sizin için en hayırlı şeyin ne olduğunu biliyorum. Allâh'ın hilafet hususunda bana yardımcı olmasını diliyorum. Allâh'ın daha önce olduğu gibi hilafet döneminde de beni korumasını, emrettiği gibi size adaletle davranmayı bana ilham etmesini istiyorum. Ben Müslüman ve zayıf bir kulum. Ancak Allâh, yardım ederse başarılı olurum. Size halife olmam, inşallah hiçbir ahlak yapım değiştirmeyecektir. Büyüklük sadece Allâh'ındır. Kullar için büyüklük olmaz. Sakın sizden kimse, 'Ömer, yönetime geçtikten sonra değişti' demesin. Önce kendim düşünürüm, sonra önünüze gelir ve durumu anlatırım. Kimin bir ihtiyacı varsa veya bir zulme maruz kalmışsa veya ahlakî hususta bize karşı bir eleştirisi varsa bize bildirsin. Ben de sizden biriyim. Gizli açık her zaman Allâh'tan korkun, haramlardan sakınınız, ırzlarınızı koruyunuz. Üzerinizde birinin hakkı varsa onu verin, sakın birbirinizin hakkına girip sonra benim yanıma mahkemeye gelmeyin (sorun varsa kendi aranızda güzellikle halledin). Sizden bir kimse ile benim aramda bir bağ yoktur. Birbirinizle iyi geçinmeniz beni mutlu eder, birbirinizle çekişmeniz ise benim ağrıma gider. İnsanların geneli şehirlerde yaşamaktadır. Allâh'ın kendisine getirdiği müstesna şehir ehlinin arazisi ve sağacağı hayvanı olmaz. Allâh, size büyük bir bolluğu va'd etmiştir. Bana verilen emanetten ve işimden sorumluyum. Benim huzurumda olan davalara ben bakarım, kimseye yönlendirmem. Benden uzak olan davalara ise güvenilir ve nasihat ehli olan-

[813] İbn Cerîr, *Târîh*, IV, 214.

ları görevlendiririm. Allâh'ın izniyle görevimi sizin haricinizde kimseye vermem. "

j) Hz. Ömer'in, halka nasihat etmesi ve halkın üzerinde olan hakkına dair hutbesi

4430. İbn Cerir, *Târih*'inde Hz. Ömer'in hutbe verdiğini zikreder, Allâh'a hamd sena, Muhammed'e ise salât getirdikten sonra şöyle dediğini aktarır: Ey insanlar! Bazı açgözlülük fakirlik, bazı ümitsizlik ise zenginliktir. Siz yiyemeyeceğiniz kadar mal topluyor, uzak hayaller peşinden koşarsınız. Siz aldatan dünyada beli bir müddet yaşamla sınırlandırılmışsınız. Hz. Peygamber döneminde vahiyle sorumlu tutulurdunuz, kim gizli bir şey yapsa gizli yaptığı şeyden sorumlu tutulurdu, kim açıkça bir şey yapsa ondan dolayı sorumlu tutulurdu. Bize en güzel ahlakınızı izhar ediniz. Sırları Allâh daha iyi bilir. Kim, zahiren bir kötülük yapsa, iç dünyası güzel dahi olsa onu tasdik edemeyiz. Kim, zahiren güzel bir şey yapsa onun hakkında güzel düşünürüz. İyi biliniz ki, bazı cimrilikler, nifaktan bir kısımdır. Ondan dolayı **"Kendiniz için hayırlı şeyler infak ediniz. Kim, kendisini cimrilikten korursa işte asıl kurtuluşa erenler bunlardır. "** (Teğâbun: 16) Ey insanlar dönüş yerinizi güzel kılınız, işlerinizi iyi yapınız, Rabbinizden korkunuz, kadınlarınızı ince Mısır elbiselerini giydirmeyiniz. Bu elbiseler içini göstermese de nasıl olduğunu belli ettiriyor. Ey insanlar! Günah ve sevapların eşit şekilde olup kurtulmam beni mutlu eder. İçinizde az çok ne kadar yaşarsam Allâh'ın izniyle içinizde hak ve adaletle hükmetmek istiyorum. Evinde dahi olsa her Müslümanın Allâh'ın malındaki hakkını ve nasibini hiç çabalamadan, bir sıkıntı çekmeden olduğu yerden almasını istiyorum. Allâh'ın size verdiği malları güzel kullanın. Hesabı kolay olan az mal, sonu sıkıntılı olan çoktan daha hayırlıdır. Savaşta öldürülmek de bir ölümdür. İyiye de kötüye de nasip olur. Şehid, Allâh rızası için cihad eden demektir. Sizden her kim, bir deve almak isterse uzun ve büyük olanı alsın ve asasıyla vurup kalbinin keskin olup olmadığına baksın, sonra satın alsın. "[814]

k) Hz. Ömer'in Allâh'ın Müslümanlara ihsan ettiği nimetler hakkındaki hutbesi ve Allâh'a şükretmeye teşvik etmesi

4431. İbn Cerir, Urve ve başkasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer şöyle hutbe verdi: Noksanlıktan münezzeh olan Allâh'a hamd ederim.

[814] İbn Cerîr, *Târîh*, IV, 215.

Allâh'a şükretmek üzerinize vaciptir. Hiç istekte bulunmamanıza rağmen size dünya ve ahiret hususunda ihsanlarda bulunarak sizden söz almıştır. Yüce Allâh siz bir hiçken ve ona kulluk etmezken sizi yaratmıştır. Sizi en aşağılık mahlûk olarak yaratmaya muktedirdi. Tüm mahlûku sizin için, sizi de sadece kendisi için yarattı.

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً

"Göklerde, yerde ne varsa hepsini Allâh'ın sizin hizmetinize verdiğini ve açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi?" Allâh (celle celâlühü), sizi denizde ve karada taşıdı, şükredersiniz diye size güzel rızıkları ihsan etti. Sonra Allâh, size kulak ve göz vererek büyük ihsanda bulundu. Allâh'ın nimetlerinin bir kısmı tüm insanlığa, bir kısmı ise sadece sizin din mensuplarına verilmiştir. Sonra bu nimetlerin özeli ve geneli devletinizde, zamanınızda ve çağınızda zuhur etmiştir. Sadece birine bahşedilen nimet, tüm insanlara dağıtılırsa Allâh'a hakkıyla şükredemezler. Ancak Allâh'a ve Resulüne iman edip Allâh'ın yardımıyla şükretmeye muktedir olabilirler. Siz Allâh'ın yeryüzündeki halifelerisiniz. İnsanlara gâlip geleceksiniz. Çünkü Allâh, dininize ikâme etmeye yardım etmiştir. Dininize ancak bu iki ümmet muhalefet eder; birincisi İslam'a ve Müslümanlara köle olmuş topluluktur. Size cizye verirler. Sıkıntıyı, alın teriyle geçimlerini kazanmak için onlar sıkıntı çekmekte; fakat faydasını siz görmektesiniz. Diğer topluluk ise her gün ve gece Allâh'ın belasını beklerler. Allâh, onların kalplerine korku salmıştır. Onların sığınacakları, kaçıp kurtulacakları bir yer kalmamıştır. Allâh'ın askerleri bol nimet ve refah içinde onlara baskı yapmış ve onların sahalarına inmiştir. Ordular birbiri peşine saldırmış, Allâh'ın izniyle açıklar kapatılmış, İslam geldi geleli bu ümmet bu kadar bolluk ve refah görmemiştir. Beldelerdeki büyük fetihlerden dolayı hamd Allâh'a olsun. Bununla beraber şükredenlerin şükrü, zikir ehlinin zikri, müçtehitlerin çabası bu sayılamayan, miktarı bilinmeyen ve hakkı eda edilmeyen nimetlerin hakkını yerine getiremez. Ancak Allâh'ın yardımıyla ve lütfüyle yerine getirebilirler. Kendisinden başka ilah olmayan, bizi bu imtihana tabi tutan Allâh'tan dileğimiz ona itaat edebileceğimiz bir kuvvet vermesi ve rızasına mazhar olma hususunda yarışmayı bize nasip etmesidir. Ey Allâh'ın kulları! Allâh'ın sizi imtihan ettiğini sakın unutmayınız. , teker teker, ikişer ikişer halde Allâh'ın size verdiği nimeti

tamamlamaya çalışın . Allâh (celle celâlühü), Hz. Musa'ya **'Kavmini karanlıktan aydınlığa çıkar ve onlara Allâh'ın günlerini hatırlat'** dedi. Allâh, Hz. Muhammed'e dedi ki:

وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Hatırlayın ki, bir zaman siz yeryüzünde âciz tanınan az (bir toplum) idiniz; insanların sizi kapıp götürmesinden korkuyordunuz da şükredesiniz diye Allâh size yer yurt verdi; yardımıyla sizi destekledi ve size temizinden rızıklar verdi. " Dünya malından mahrum ve zayıf olduğunuzda hak üzere olaydınız, Allâh'a iman etmiş olsaydınız, Allâh'ı ve dinini tanıyıp ölümden sonraki hayatta hayırlı bir hayat ümit etseydiniz bu sizin için olurdu. Fakat siz geçimi sıkıntılı ve Allâh'ın cehaletini onayladığı kimselerdiniz. Dünyada hiçbir mükâfat verilmemiş olsaydı dahi sırf dönüş yeri olan ahiret hayatını garanti altına almak için onu her şeyden üstün tutmanız gerekirdi. Sıkıntılı bir hayat içinde olmanızdan dolayı kendi payınız hakkında cimrilik yapıp başkasını tercih etmediniz. Üstelik Allâh, hem dünyada hem ahirette ihsanda bulunmuştu. Sizden her kim, dünya ve ahiret mutluluğunu yakalamak isterse kalplerinize nüfuz eden Allâh'ı hatırlatırım. Bunu ancak Allâh'ı hakkıyla tanıyıp ona göre amel ederseniz, ona itaat etmek üzere şartlanırsanız, Allâh'ın verdiği nimetlere karşı mutlulukla beraber elinizden çıkacak diye korku içinde olursanız elde edebilirsiniz. Allâh'a nankörlük etmekten daha çok nimeti yok eden başka bir şey yoktur. Şükretmek, kıskançlığa ilaç olur, nimetin devamını ve fazlalaşmasını sağlar. Bunları Allâh için size emir ve nehiy hususundaki nasihatlerimdir.

l) Hz. Ömer'in Uhud Savaşı hakkındaki hutbesi

4432. İbn Cerîr, Kuleyb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Cuma günü hutbe verdi, Âl-i İmran Sûresini okudu, **"İki topluluğun karşılaştığı gün, içinizden yüz çevirip kaçanları, şeytan ancak yaptıkları bazı hatalardan dolayı yoldan kaydırmak istemişti. "**[815] Ayetine gelince dedi ki: Uhud Savaşında müşrikleri hezimete uğrattık. Kaçıp dağa çıktım, dağ keçisi gibi hızlı koşuyordum. İnsanlar da 'Muhammed öldürüldü' diyorlardı.

[815] Âl-i İmrân: 155.

Ben de 'Kim Muhammed öldürüldü derse onu öldürürüm' dedim. Dağ üzerinde toplandığımızda Ali İmran Suresinin 155. ayeti nazil oldu. "

4433. İbn Munzir, Küleyb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, bize hutbe verdi. Minber üzerinde Al-i İmran Suresini okuyordu ve 'Bu sure Uhud Savaşı hakkındadır' diyordu. Sonra şöyle dedi: Uhud Savaşında halk, Hz. Peygamber'in etrafında dağıldı. Ben de dağa doğru çıktım. Bir Yahudinin 'Muhammed öldürüldü' dediğini işittim. Bunun üzerine 'Sakın kimse Muhammed öldürüldü demesin, yoksa boynunu vururum' dedim. Baktım ki, Hz. Peygamber ve insanlar bize doğru geliyorlar. Akabinde şu ayet nazil oldu:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللهُ الشَّاكِرِينَ

"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allâh'a hiçbir zarar veremez. Allâh şükredenleri mükâfatlandıracaktır. "[816]

m) Hz. Ömer'in farklı hutbeleri

4434. Ebu Ubeyd, Harâitî, Sâbûnî ve Abdurrezzak Ubeydullah b. Adiyy b. Hıyar'dan şöyle rivayet etmektedir: "Minber üzerinde olan Hz. Ömer'in şöyle dediğini işittim: Kul, Allâh için tevazu gösterirse Allâh onun makamını yükseltir ve ona 'Silkin, Allâh günahlarını silmiştir' diyecektir. Mütevazi her ne kadar kendini küçük görse de halkın gözünde büyük biri olmaktadır. Fakat kişi, kibirli davranıp haddini aşarsa Allâh, onu yere atar ve 'Rezil ol, Allâh seni rezil etmiştir' dedi. Bu adam, her ne kadar kendini büyük görse de insanların gözünde küçük biridir. Öyle ki, domuzdan daha aşağılık biri olarak kabul edilir. "[817]

4435. Hatîb, Ebu Sa'îd el-Hudrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer bize şöyle hitap etti: Belki bazen sizin için hayırlı olan şeylerden nehyedeceğim, bazen de hayırlı olmayan şeyleri emredeceğim. Kur'ân'da en son nazil olan faiz hakkındaki ayetti. Hz. Peygamber vefat etti; fakat bize faizi açıklamadı. Şüpheli şeylerden sakınıp şüphe olmayan şeylere yönlenin. "[818]

---

[816] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 238.
[817] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 143.
[818] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 232.

4436. İbn Diyâ, Esved b. Yezid←Ömer b. Hattab'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, halka şöyle hitap etti: Sizden her kim, hacca gitmek istiyorsa mîkatlarda ihrama girsin. Hz. Peygamber'in size bildirdiği mikatlar şunlardır: Medineli ve Medineli olmayıp Medine'den geçenler için Zû'l-huleyfe'yi, Şamlılar ve Şamlı olmayıp oradan gidenler için ise Cuhfe'yi, Necdliler ve Necdli olmayıp oradan geçenler için Karn'ı, Yemenliler için ise Yelemlem'i, Iraklılar ve diğer insanlar için ise Zate-Irk denen yeri tayin etti."[819]

4437. Ahmed, Ebu Ya'lâ ve Ebu Ubeyd İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer hutbe verdi, recmden bahsetti ve dedi ki: Sakın bu hususta aldanmayın. Çünkü recm, Allâh'ın had cezalarından bir cezadır. İyi bilin ki, Hz. Peygamber recm etmiştir, biz de ondan sonra recmi uyguladık. İnsanların, 'Ömer, Kur'ân'a ek yaptı' demelerinden endişe etmeseydim Kur'ân'ın kenarına 'Ömer b. Hattab, Abdurrahman b. Avf, falan ve falan kişi Hz. Peygamber'in recm cezasını uyguladığına şahid olmuştur, biz de ondan sonra recm cezası uyguladık' yazacaktım. İyi bilin ki, sizden bir topluluk çıkacak ve recm cezasını, Deccal'ı, şefaatı, kabir azabını, cehennem ateşinden azap gördükten sonra cehennemden çıkacaklarını inkar edeceklerdir. "[820]

4438. Mâlik, İbn Sa'd, Müsedded ve Hâkim Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Mina'dan indiğinden Abtah denen yerde devesini çökertti. Taş çakıllarından bir küme yaptı, sonra elbisesinin bir kısmına çakılların üstüne attı ve elbisesinin üzerine uzanıp ellerini semaya kaldırdı ve dedi ki: 'Ey Allâh'ım! Yaşım ilerledi, gücüm gitti, idaremdeki insanların sayısı arttı. Hilafeti kötü kullanmadan, haddi aşmadan ruhumu kabzet!' Medine'ye geldiğinde halka hutbe verdi ve dedi ki: Ey insanlar! Size bazı şeyler farz kılındı, bazı şeyler de sünnet kılındı ve siz apaçık bir din üzere bırakıldınız. Sonra sağ eliyle sol eline vurdu ve dedi ki: 'Ancak insanları sağa sola yönlendirip saptırsanız o zaman durum değişir. Recm ayetinden dolayı helak olmaktan ve 'Allah'ın kitabında iki had (recm ve celde) cezasını göremiyoruz' demekten sakınınız. Hz. Peygamber'in recm cezasını uyguladığını gördüm, kendisinden sonra biz de uyguladık. Vallahi insanlar, 'Ömer, Kur'ân'a ek yaptı' demeseydi recm ayetini Kur'ân'a yazardım. Muhakkak ki, biz bu ayeti

---

[819] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 30.

[820] Ahmed, *Müsned*, I, 23; Ebu Ya'lâ, I, 146.

okuduk: 'Evli erkek ve bayan zina ettiklerinde onlara kesinlikle recm cezası uygulayın. ' Sa'îd anlatıyor: Zî'l-hicce ayı çıkmamıştı ki, Ömer hançerlendi."[821]

4439. Tayâlisî, İbn Sa'd, İbn Ebî Şeybe, Ahmed, İbn Hibban, Müslim, Nesâî, Ebû Avâne ve Ebû Ya'lâ Ma'dân b. Ebî Talha el-Yamurî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Cuma günü minbere çıktı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra Hz. Peygamber'den, Hz. Ebu Bekr'den bahsetti. Sonra dedi ki: 'Bir rüya gördüm, onu da ecelimin yaklaştığına yordum. Horozun kırmızı gagası ile bana vurduğunu gördüm. Bu rüyamı Esma bt. Umeys'e anlattım ve 'Seni Acem biri öldürecektir' dedi. Halk, yerime birini halife seçmemi istemektedir. Fakat Allâh, dinini ve gönderdiği Peygamber'in hilafetini zayi etmeyecektir. Eğer vefat edersem hilafet seçimi için yetki Hz. Peygamber vefat edince kendilerinden razı olduğu şu altı kişilik şurada olacaktır. Bunlar, Osman, Ali, Zübeyr, Talha, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd b. Ebî Vakkas'tır. Bunlardan bey'at ettiğiniz kişiyi dinleyin, itaat edin. İyi biliyorum ki, bazı kimseler, bu hususta bana laf söyleyecektir. Ben, bu elimle İslam'dan dolayı onlarla cihad ettim. Şayet beni bu husustan dolayı kınarlarsa işte bunlar, Allâh'ın düşmanları olan kâfir ve sapıktırlar. Kelâl[822]e meselesinden daha çok önem verdiğim bir şey yoktur. Allâh'a and olsun ki, Hz. Peygamberle beraber olduğum sırada Hz. Peygamber'in kelâle konusuna kızdığı kadar başka bir şeye kızdığını bilmiyorum. Hatta parmağı ile göğsüme vurdu ve 'Nisa Suresinin son ayeti olan sayf (yaz) ayeti senin için yeterlidir. Şayet yaşarsam kelâle hususunda öyle bir karar vereceğim ki, okuyan okumayan herkes bilecektir. Allâh şahit olsun ki, şehirlere gönderdiğim komutanları sadece halkı eğitsinler, Hz. Peygamber'in sünnetini öğretsinler diye gönderdim. Çözemedikleri meseleleri ise bana göndersinler. Ey insanlar! Siz bu iki bitkiyi yiyorsunuz; fakat ben bu iki bitkiyi; sarımsak ve soğanı kötü görüyorum. Allâh'a and olsun ki, Hz. peygamber, kimde bunların kokusunu görürse elinden tutulup mescitten çıkarılmasını ve Bakî Mezarlığına kadar götürülmesini emrederdi. Kim, bu iki bitkiyi yemek istiyorsa onları pişirerek kokusunu öldürsün. ' Hz. Ömer, halka Cuma günü bu hutbeyi verdi. Zî'l-hicce'nin bitimine dört gün kala Çarşamba günü hançerlendi. "[823]

---

[821] Mâlik, *Muvattâ*, I, 1766; İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 334; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 90.

[822] Kişinin ölüp arkasında mirasçı olarak anne-baba ve çocuk bırakmaması meselesidir.

[823] Tayâlisî, 11; İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 335; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VIII, 304; Müslim, II, 81; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 153.

4440. Taberânî *-el-Evsat* adlı eserinde- Ahmed, Şaşî, Beyhakî ve Sa'îd b. Mansur Seyyâr b. Ma'rûr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer şöyle hutbe verdi: Ey insanlar! Hz. Peygamber, bu mescidi inşa etti. Biz Ensar ve Muhacirler de onunla beraberdik. Mescit kalabalık olunca kişi, kardeşinin sırtına secde etsin. Bir cemaatin yolda namaz kıldığını gördü ve onlara 'Mescitte namaz kılın' dedi. "[824]

4441. İbn Asâkir, Sa'îd b. Mansur ve Temmâm Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, halife olunca halka şöyle hutbe verdi: Hz. Peygamber, üç gün muta nikâhına müsaade etti, sonra haram kıldı. Vallahi evli olup muta yapan birini bilirsem taşla recm edeceğim. Ancak Hz. Peygamber mutayı haram kıldıktan sonra helal kıldığına dair dört kişi şahitlik ederse fikrimden dönerim. Bekâr olup muta yapan olursa ona yüz kırbaç vururum. Ancak Hz. Peygamber'in haram kıldıktan sonra helal kıldığına dair dört kişi şahitlik ederse durum değişir. "[825]

4442. Beyhakî, Abdullah b. Sa'îd←dedesinden şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer'in minber üzerinde şöyle dediğini aktarır: Ey Müslümanlar! Allâh, Acemler'in memleketlerinden Resulullah'a ve Ebu Bekr'e vermediği kadar size kadın ve çocuk ganimet olarak verdi. Bazı kişilerin, bu kadınlarla yattığını biliyorum. Kimin bu kadınlardan bir çocuğu olursa ümmü veled olan kadınları satmasın. Şayet böyle yaparsanız bilmeden hareminizden biriyle evlenip onunla ilişkiye girmenizden korkulur. "[826]

4443. İbn Ceir, Ma'rûr'dan veya İbn Ma'rûr et-Temîmî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ı dinledim. Minbere çıktı, Hz. Peygamber'in oturduğu yerden iki basamak altta oturdu, sonra dedi ki: 'Size takvalı olmanızı vasiyet ediyorum. Allâh, kimi size idareci kılarsa ona itaat edin, ve onu dinleyin. "[827]

4444. Beyhakî, Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, hutbede şöyle diyordu: Nefsi arzularından, kızmaktan, açgözlülükten kendisini koruyan, doğru sözlü olan kurtuluşa ermiştir. Bu, onu hayra yönlendirir. Yalan atan ise facir olur, facir olan ise helak olur. Fucurdan sakınınız. Topraktan yaratılıp yine toprağa dönen kişi nasıl facir

---

[824] Ahmed, *Müsned*, I, 32; Beyhakî, *el-Kübrâ*, III, 182.
[825] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 263.
[826] Beyhakî, *el-Kübrâ*, X, 344; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 292.
[827] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 208.

olabilir. Bugün hayatta olsa da yarın ölecektir. Bu günün işini yarına bırakmayın. Mazlumun bedduasından sakınınız. Kendinizi ölü olarak kabul edin."[828]

4445. Buhari, İbn Huzeyme ve Cafer el-Firyâbî Kabîsa'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in minber üzerinde şöyle dediğini işittim: Kim, merhamet etmezse ona da merhamet edilmez. Kim, affetmezse o da affedilmez. Kim, tövbe etmezse tövbesi kabul edilmez. Kim, günahlardan kendini korumazsa o da korunmaz. "[829]

4446. Ebu Nu'aym, Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, hutbesinde dedi ki: 'İyi biliniz ki, açgözlülük fakirliktir. Başkasından bir şey beklememek zenginliktir. Kişi, beklenti içinde olmazsa zengin olur. "[830]

4447. Ebu Nu'aym, Abdullah b. Hıraş←amcasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in hutbede iken şöyle dediğini işittim: 'Ey Allâh'ım! ipinle bizi koru, bize dinin üzerinde sebat ver!"[831]

4448. Ahmed, Ebu Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer, halka şöyle hitab etti: "Allah (celle celâlühü), peygamberine dilediği kadar kolaylık sağlamıştır. Hz. Peygamber de onun yolunda gitmiştir. Allâh emrettiği gibi haccınızı ve umrenizi tamamlayın. Bu kadınların ırz ve namuslarını koruyunuz. "[832]

4449. Ahmed, İbn Zübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in hutbesinde şöyle dediğini işittim: Hz. Ömer'in şöyle dediğini işittim: 'Kim, dünyada ipek giyerse ahirette giymeyecektir. "[833]

4450. Ahmed, Abdurrahman b. Avf'ın azatlısı Ebu Ubeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab ile beraber bir bayramda bulundum. Hutbeden evvel ezan okunmadan ve kamet getirilmeden namaz kıldırdı. Sonra şöyle hutbe verdi: Ey insanlar! Hz. Peygamber, bu iki günde oruç tu-

---

[828] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 208.
[829] Buhari, *el-Edeb*, 372; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 207.
[830] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 50. İbn Mübarek de hadisi rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, VIII, 235).
[831] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 54. Bu hadisi, Ahmed, ez-Zühd adlı eserinde, Rûyânî, Lâlekâî ve İbn Asakir rivayet edip şu eki yapmıştır: "Fazlından bize rızık ver"(*Kenzu'l-ummâl*, I, 303)
[832] Ahmed, *Müsned*, I, 17.
[833] Ahmed, *Müsned*, I, 20.

tulmasını nehyetti. Birincisi iftar ettiğiniz ve bayram ettiğiniz gündür. İkincisi ise kurban etlerinizi yediğiniz kurban bayramıdır. "[834]

4451. Ahmed, Alkame b. Vakkas el-Leysî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), insanlara şöyle hutbe verdi: Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: *"Ameller niyete bağlıdır. Kişiye niyet ettiği vardır. Kimin hicreti Allâh ve Resulü için ise hicreti de bu doğrultuda olur. Kimin hicreti dünya malı elde etmek veya bir kadınla evlenmek için hicret ederse hicreti de bu doğrultuda olur.* "[835]

4452. İbn Sa'd, Süleyman b. Yesar'dan şöyle rivayet etmektedir: "Kıtlık döneminde Hz. Ömer b. Hattab şöyle hutbe verdi: 'Ey insanlar! Kendi nefsinizde ve insanlardan ayrı olduğunuz zamanlarda yaptığınız işlerde Allâh'tan korkun. Muhakkak ki, siz benimle ben de sizinle imtihan edilmekteyim. Gazabın benim üzerimde size göre daha fazla mı, sizinkinin mi daha fazla olduğunu bilmiyorum. Yoksa Allâh'ın gazabı hepimizi mi kapladı, bunu da bilmiyorum. Gelin de Allâh'a dua edelim de kalplerimizi islah etsin, bize merhamet etsin, üzerimizdeki sıkıntıyı kaldırsın. ' Süleyman devam ediyor: O gün Hz. Ömer'in, ellerini kaldırıp Allâh'a dua ettiği görülüyordu. İnsanlar da dua etti. Hz. Ömer ve halk ağladı. Akabinde minberden indi. "[836]

4453. Ahmed, Ebu Osman en-Nehdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer minberde hutbe verirken ben de hutbenin alt kısmında oturuyordum. Hutbesinde dedi ki: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Bu ümmet için en korktuğum şey, güzel konuşan münafıklardır.* "[837]

---

[834] Ahmed, *Müsned*, I, 34.
[835] Ahmed, *Müsned*, I, 43.
[836] Ahmed, *Müsned*, I, 22.
[837] Hz. Ömer'in hutbeleri daha önce geçmişti.

MÜ'MİNLERİN EMİRİ OSMAN B. AFFAN'IN HUTBELERİ

4454. İbn Sa'd, İbrahim b. Abdirrahman el-Mahzûmî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'a bey'at edilince insanların huzuruna çıktı, hutbe verdi. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Ey insanlar! Bir işi ilk defa yüklenmek zordur. Fakat bundan sonra önümüzde çok günler olacaktır. Hayatta kalırsam daha çok hutbe vereceğim. Hatip değiliz; fakat Allâh, bize öğretecektir."[838]

4455. İbn Cerir et-Taberî, Seyf←Bedr b. Osman←amcası tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Şûrâ ehli, Hz. Osman'a bey'at edince sıkıntılı bir halde geldi. Minbere çıktı ve halka hitab etti. Allâh'a hamd edip sena etti, Hz. Peygamber'e salat getirdikten sonra dedi ki: Siz, değişken bir hayat içindesiniz ve hayatınızın geri kalanını yaşıyorsunuz. Gücünüz yettiği kadar ölüm size gelmeden ahiret için hazırlanın. Muhakkak ki, ölüm sabah veya akşam size gelecektir. Muhakkak ki, dünya aldatma üzere kurulmuştur. **"Sakın ola ki dünya, sizi aldatmasın. Şeytan da sizi Allâh'a karşı aldatmasın."** (Lokman: 33). Geçmişten ibret alın, sonra ciddi olun, gafil olmayın. Çünkü sizin ne yaptığınızdan gafil olunmuyor, her yaptığınızdan dolayı hesaba çekileceksiniz. Dünyayı tercih edip, dünyalarını ihya eden ve uzun müddet dünyada zevk yaşayan dünyanın çocukları ve kardeşleri nerede? Allâh gibi siz de dünyayı önemsemeyin. Ahiret için çabalayın. Muhakkak ki, Allâh, dünya hayatı için güzel bir örnek vermiştir. Allâh şöyle buyurdu:

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ
فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَاحُ وَكَانَ اللهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًاالْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا

"Onlara dünya hayatının örneğini ver: (Dünya hayatı), gökten indirdiğimiz yağmur gibidir ki, onun sebebiyle yeryüzünün bitkileri boy verip birbirine karışırlar. Fakat bütün bu canlılık sonunda rüzgarın savurduğu kuru bir çer çöpe döner. Allâh, her şey üzerinde kudret sahibidir. Mallar ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür. Baki kalacak salih ameller ise, Rabbinin katında, sevap olarak da ümit

[838] İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 62.

olarak da daha hayırlıdır. " (Kehf: 45, 46). İnsanlar da yönelip kendisine bey'at etmeye başladı. "[839]

4456. İbn Cerir, isnadında Seyf←Utbe olan hadisini şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Osman'a bey'at edildikten sonra halka hutbe verdi ve dedi ki: Emmâ ba'd: Bana bir sorumluluk yüklendi, ben de kabul ettim. Ben, kendimden öncekilerine tabiyim, mübtedi değilim. İyi biliniz ki, Allâh'ın kitabından ve Hz. Peygamber'in sünnetinden başka üç hakkınız vardır; birincisi benden önceki halifelerle bir hususta yaptığınız icmalara ve sünnetinize tabi olmam, ikincisi sünnetin bulunmadığı hususlarda ilim ehliyle istişare etmem, üçüncü ise ancak hakkıyla size bir şey yüklememdir, onun haricinde size elimi kaldırmamamdır. İyi biliniz ki, dünya süslenmiş ve insanların iştahını kabartmaktadır. Birçok insan, dünyaya meyletmiştir. Sakın dünyaya meyletmeyin, ona güvenmeyin. Dünya güvenilir değildir. İyi biliniz ki, sadece kendisini terk edeni terk etmektedir. "[840]

a) Hz. Osman'ın farklı hutbeleri

4457. Dîneverî *el-Mücâlese* adlı eserinde ve İbn Asakir Mücahid'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman b. Affan hutbe verdi ve hutbesinde dedi ki: Ey Âdemoğlu! İyi bil ki, senin için görevlendirilen ölüm meleği devamlı peşinde gezmektedir. Sen dünyada kaldığın müddetçe başkasının peşinden de gitmektedir. Fakat birgün başkasının boynundan atlayıp sana gelecektir. Kalkanını al ve hazırlığını yap. Sakın gafil olma, çünkü senin amellerinden gafil olunmayacaktır. Şunu bil ki, ey insanoğlu! Kendi nefsinden gafil olursan ve hazırlık yapmazsan başkası senin için hazırlık yapmayacaktır. Allâhla kesin bir şekilde karşılaşacaksın, şimdiden hazırlığını yap, bunu başkasına yükleme. Selam sizin üzerinize olsun. "[841]

4458. Dîneverî ve İbn Asakir Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Affan, halka hutbe verdi, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle konuştu: Ey insanlar! Allâh'tan korkun. Allâh'tan korkmak ganimettir. En hayırlı elbise mütevazı olup ölümden sonraki hayat için çabalamaktır. Kabir karanlığını gidermek için Allâh'ın nurunu kesp edin. Gözü dünyada mevcutken Allâh'ın kişiyi âmâ olarak diriltmesinden korksun. Hikmet sahibi kişiye

---

839 İbn Cerir, *Târîh,* IV, 243.
840 İbn Cerîr, *Târîh,* IV, 422.
841 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VIII, 109.

kısa ve öz kelimeler yeterlidir. Sağıra uzak yerden bağırılır. İyi biliniz ki, Allâh kimle beraber olursa o kimse hiçbir şeyden korkmaz. Allâh, kimin aleyhinde olursa artık ne ümidi olabilir ki?"[842]

4459. İbn Cerir ve İbn Ebî Hatim Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'ı minber üzerinde gördüm, şöyle diyordu: Ey insanlar! Gizli hallerinizde Allâh'tan korkun. Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: *Muhammed'in nefsi elinde olan zata and olsun ki, kim gizli bir ibadet işlerse illa Allâh ona aleni şekilde bir elbise giydirecektir. Hayır işlerse hayırlı elbise, günah işlerse kötü bir elbise giydirir.* Sonra şu ayeti okudu:

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ

"Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik. Takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır. Bu (giysiler), Allâh'ın rahmetinin alametlerindendir. Belki öğüt alırlar (diye onları insanlara verdik). " (A'râf: 26). [843]

4460. Ahmed, Bezzar, Mervezî, Şâşî, Ebu Ya'lâ ve Sa'îd b. Mansur Abbâd b. Zâhir'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'ın şöyle hutbe verdiğini işittim: And olsun ki, seferde ve hazarda Hz. Peygamber'e eşlik ettik. Hz. Peygamber, hastalarımızı ziyaret eder, cenazelerimizi uğurlar, bizle beraber gazveye katılır, bize az-çok tavsiyede bulunurdu. Fakat bugün onu hiç görmeyen bazı insanların onu bana tanıtmaya çalıştıklarını görüyorum. "[844]

4461. Şâfiî ve Beyhakî Mâlik←amcası Ebu Süheyl b. Mâlik← babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'ın hutbesinde şöyle dediğini işittim: Sakın küçük çocukları çalışmaya zorlamayın. Çalışmaya zorlarsanız hırsızlık yapabilirler. Sanatı olmayan cariyeleri de çalışmaya zorlamayın. Onları çalış-

---

[842] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 224.

[843] İbn Cerîr, *Tefsîr*, VIII, 149.

[844] Ahmed, *Müsned*, I, 69; Bezzâr, *Keşfu'l-estâr*, I, 401. Heysemî: Hadisi, Ahmed ve Ebu Ya'lâ *el-Kebîr*'de rivayet etti ve şu eki yaptı: "Ferezdak'ın hanımının oğlu A'yen, Hz. Osman'a 'Ey Na'sel! Sen her şeyi değiştirdin' dedi. Hz. Osman, 'Bu kimdir?' dedi. 'A'yen'dir' dediler. Hz. Osman, 'ey köle! Asıl sen doğru yolda değilsin, yolu değiştirdin' dedi. İnsanlar, A'yen'e saldırdı. Leysoğullarından bir adam, halka engel oldu ve A'yen'i alıp evine soktu. " İsnadındaki raviler Abbâd b. Zâhir müstesna sahih hadis ravileridir. Abbad ise sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 228).

maya zorlarsanız zina yoluyla para kazanabilirler. Allâh imkân vermişse kötü kazancı terk edin. Yiyeceklerden de helal olanı talep ediniz. "[845]

4462. Beyhakî, Zeyd b. Salt'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'ın minber üzerinde iken şöyle dediğini işitti: 'Ey insanlar! Kumardan – yani tavla'dan- sakınınız. Kulağıma geldiğine göre bazı insanların evinde tavla vardır. Kimin evinde tavla varsa onu yakın veya onu kırın. ' Hz. Osman minber üzerinde başka bir hutbesinde şöyle dedi: 'Ey insanlar! Tavla hususunda sizinle konuştum. Tavlayı evinizden çıkardığınızı göremiyorum. Evinde tavla olanların evine odun taşınması emredip evlerini onlarla beraber yakmayı düşündüm. "[846]

4463. Beyhakî ve İbn Asâkir Abdurrahman b. Humeyd'in azatlısı Salim'den şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Affan (radıyallahu anh), Mina'da namazını dört rekat şeklinde kıldı. Sonra halka hutbe verdi ve dedi ki: Ey insanlar! Sünnet, Hz. Peygamber'in sünneti ve iki arkadaşının (Hz. Ebu Bekr ve Hz. Ömer'in) sünnetidir. Fakat insanların geneli şu an buradadır. İki rekat olarak kasr şeklinde kalırsam bunu adet edinirler diye korkuyorum. "[847]

4464. İbn Asâkir, Kuteybe b. Müslim'den şöyle rivayet etmektedir: "Haccac b. Yusuf bize hutbe verdi, kabirden bahsetti ve devamlı 'Kabir yalnızlık ve gurbet evidir' dedi. Sonra ağlamaya başladı, etrafındakiler de ağladı ve sonra dedi ki: Mü'minlerin emiri Abdulmelik b. Mervan'ın şöyle dediğini işittim: Mervan, hutbesinde dedi ki: Osman b. Affân bize hutbe verdi ve hutbesinde dedi ki: 'Hz. Peygamber, ne zaman kabre baksa veya kabri hatırlarsa hemen ağlardı. "[848]

4465. Ahmed, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Affan minber üzerinde iken şöyle dediğini işittim: Yahudilerden Benî Kaynukâ Kabilesinden hurma satın alıyordum. Onlardan alıp karla satıyordum. Bu, Hz. Peygamber'e ulaşınca dedi ki: '*Ey Osman! Satın alınca ölç, satınca bir daha ölç!*"

4466. Ahmed, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'ın hutbe verirken köpeklerin ve güvercinlerin öldürülmesini emrettiğine şahit oldum. "

---

[845] Beyhakî: Hz. Osman'dan gelen bu hadisi, bazı kimseler Süfyan es-Sevrî'nin tariki ile merfu şekilde rivayet etmiştir. Fakat hadisin merfu olması zayıftır. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 47).

[846] Beyhakî, *el-Kübrâ*, X, 215; Ali el-Muttakî *Kenzu'l-ummâl*, VII, 334.

[847] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 239.

[848] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 109.

b) Hz. Osman'ın son hutbesi

4467. İbn Cerir et-Taberî, Seyf←Bedr b. Osman←amcasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman, son hutbesinde cemaate şöyle demiştir: Allâh (celle celâlühü), size dünyayı ahireti talep etmeniz için ihsan etmiştir. Dünyaya meyl edesiniz diye Allâh size vermemiştir. Dünya fani, ahiret ise bâkîdir. Fani olan sakın sizi aldatmasın, bâkî olandan sizi alıkoymasın. Bâkî olanı fânî olana tercih ediniz. Dünya hayatı bir gün son bulmaktadır. Dönüş Allâh'adır. Allâh'tan korkun. Allâh'tan korkmak azaptan korumakta ve Allâh katında iyi bir makama yükselmeye vesile olur. Allâh'ın gazabından sakınınız ve cemaatten ayrılmayınız, bölük pörçük olmayınız.

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

"Hep birlikte Allâh'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allâh'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de o, kalplerinizi birleştirmişti. İşte onun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de o sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allâh size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz. " (Ali- İmran: 103). Daha önce Hz. Osman'ın Cihad bölümünde Allâh yolunda nöbet tutma bahsindeki sözü geçmişti.

MÜ'MİNLERİN EMİRİ ALİ B. EBÎ TÂLİB'İN HUTBELERİ

a) Hz. Ali'nin ilk hutbesi

4468. İbn Cerir, Seyf←Ali b. Hüseyin tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, halife olunca ilk verdiği hutbe şöyleydi. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Allâh (celle celâlühü), hidayete ulaştıran bir kitap nazil etti. Allâh, bu kitapta hayır ve şerri açıklamıştır. Hayırlı şeyler talep edin ve şerri bırakın. Allâh için farz namazlarınızı eda edin, Allâh sizi cennetine koysun. Allâh, belli şeyleri haram kılmıştır. Allâh, Müslümanın dokunulmazlığını her türlü kutsaldan daha üstün tutmuştur. İhlas ve tevhitle Müslümanları güçlendirmiştir. Müslüman, halkın dilinden ve elinden korunduğu kimselerdir. Ancak hakkıyla olması müstesna. Müslümana haksız yere kimseye eziyet etmesi helal değildir. Halkın işlerinde acele edin. Özellikle ölüme hazırlanın. İnsanlar önünüzde (ölüme) gitmektedirler. Siz de sonra gelenler de sizi takip etmektedirler. Yavaş yavaş onlara yetişeceksiniz. İnsanlar ancak sonrakileri beklerler. Kulları hususunda Allâh'tan korkun. Siz topraktan ve hayvanlardan dahi sorguya çekileceksiniz. Allâh'a itaat ediniz, ona isyan etmeyiniz. Hayrı gördüğünüzde hayrı alın. Şerri gördüğünüz de ise ondan sakınınız. Az ve memleketinizde zayıf insanlar olduğunuzu hatırlayın. "

b) Hz. Ali'nin, kişinin akrabalarının kendisine faydası hususundaki hutbesi

4469. Ebu Şeyh, Hz. Ali'nin şöyle hutbe verdiğini aktardı: Kişinin akrabalarının kendisine olan faydası kendisinin akrabalarına olan faydasından daha düşüktür. Çünkü sadece kendisi onlara zarar vermezse sadece kendi elini korumuş olur. Fakat aşiret, birine sevgi, koruma ve yardım ederek yardımcı olurlarsa karşıdaki adam tüm aşiretin zararından korunmuş olur. Bazen kişi, sadece nesebini bildiği birini korumak için öfkelenir. Bu hususta size Allâh'ın kitabından bazı ayetler okuyacağım. Sonra şu ayeti okudu: "**(Lût da:) 'Keşke size karşı (koyacak) bir gücüm olsaydı, ya da sağlam bir desteğe dayanabilseydim' dedi.** " Hz. Ali dedi ki: 'Sağlam bir destekten maksat aşiret, akrabadır. Hz. Lut'un akrabaları yoktu. Kendisinden başka ilah olmayan Allâh'a and olsun ki, Hz. Lut'tan sonra Allâh, hangi peygamberi göndermişse onu bir aşirete sahip kılmıştır. ' Sonra Hz. Şu'ayp ile alakalı şu ayeti okudu: "**Dediler ki: "Ey Şu'ayb! Dediklerinin çoğunu anlamıyoruz. Hem biz seni aramızda zayıf görüyoruz. Eğer kabilen olmasaydı**

seni taşa tutardık. Zaten sen bizce itibarlı biri değilsin. " (Hûd: 91). Hz. Ali dedi ki: Kendisinden başka ilah olmayan zata and olsun ki, Allâh'ın celalinden korktuklarından değil, aşiretinden çekindiklerinden dolayı ona karışamadılar. "[849]

c) Hz. Ali'nin Ramazanda verdiği hutbe

4470. Hüseyin b. Yahya el-Kattân ve Beyhakî Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: Ramazan gelince Hz. Ali hutbe verirdi ve sonra şöyle derdi: "Bu mübarek ayda Allâh, oruç tutmayı farz kılmış, geceyi ibadetle geçirmeyi farz kılmamıştır. Sakın hiç kimse 'Falan oruç tutuyor veya falan iftar ediyor diye ben oruç tutuyorum, iftar ediyorum' demesin. Çünkü oruç, yemekten ve içmekten kesilmek demek değildir. Oruç, yalandan, batıldan ve küfürden kesilmektir. Sakın ayları öne çekmeyin. Hilâli gördüğünüzde oruç tutun, gördüğünüzde istar edin. Bulutlu olursa sayısını otuza tamamlayın. " Hz. Ali, bunu sabah ve ikindi namazından sonra da söylerdi. [850]

d) Hz. Ali'nin kabir ve hayatı hakkında verdiği hutbe

4471. Sâbûnî, *el-Mieteyn* adlı eserinde ve İbn Asâkir Hz. Ali'nin şöyle hutbe verdiğini rivayet etmektedirler: "Allah'a hamd ve sena ettikten sonra ölümden bahsetti ve dedi ki: Ey Allâh'ın kulları! Vallahi ölümden kaçılmaz. Ona karşı koymaya çalışırsanız da o sizi ele geçirir. Ondan kaçmaya çalışsanız da size yetişir. Hızlı şekilde kurtuluşa, kurtuluşa koşunuz. Peşinizden sessizce sizi takip eden bir kabir hayatı vardır. Kabrin sıkmasından, karanlığından ve vahşetinden kendinizi koruyun. Kabir, ya cehennem çukurlarından bir çukur ya da cennet bahçelerinden bir bahçe olur. Kabir günde üç defa konuşur; ben karanlık bir evim, ben kurt ve böceklerin olduğu bir evim, ben vahşet eviyim. Kabir hayatından sonra ondan daha çetin bir hayat vardır. Cehennem ateşinin sıcaklığı şiddetlidir, derinliği çok, süsleri ise demir, bekçisi Malik adında bir melektir. Allâh'ın orada rahmeti olmaz. İyi biliniz ki onun arkasında ise cennet vardır. Genişliği gökler ve yerler kadardır, Allâh'tan korkanlar için hazırlanmıştır. Allâh, bizi ve sizi takvalı olanlardan eylesin. Bizi ve sizi elim olan azaptan korusun. "[851]

---

[849] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 250.
[850] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 322.
[851] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 110.

4472. İbn Kesir, *el-Bidâye* adlı eserinde bu hutbeyi Asbağ b. Nübâte'den rivayet etmiştir: Hz. Ali, bir gün minbere çıktı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra ölümden bahsetti..." Şöyle bir ek yapmıştır: Kabir, 'ben vahşet eviyim' dedi. Onun arkasında öyle bir hayat var ki, küçüğü yaşlandırır, büyüğü sarhoş eder, hamilenin hamlini düşürür. İnsanların (o günün şiddetinden) sarhoş olduğunu görürsün, halbuki bir şey içerek sarhoş olmamışlardır. Fakat Allâh'ın azabı şiddetlidir. " Ayrıca rivayetinde şöyle bir ek yapılmıştır: "Hz. Ali ve etrafında bulunan Müslümanlar ağlamaya başladı. "

e) Hz. Ali'nin dünya, kabir ve ahiret hayatı hususundaki hutbesi

4473. Dîneverî ve İbn Asâkir Abdullah b. Salih el-İclî←babasından şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali, bir gün hutbe verdi, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra Hz. Peygamber'e salat getirdi ve dedi ki: Ey Allâh'ın kulları! Dünya hayatı sizi aldatmasın. Dünya, belalarla çevrili ve fânî olmakla meşhur ve aldatmakla mevsuf bir diyardır. Dünyadaki her şey zail olacaktır. Dünya, insanlar tarafından devletlere ayrılmış ve hep savaş halindedirler. Orda bulunanlar asla onun belasından korunamazlar. Bir bakarsın halkı rahat ve mutluluk içinde, bir bakarsın bela ve aldatma içindedirler. Orada yaşamak kötü, oradaki rahatlık geçicidir. Dünyada yaşayanlar hedef halindedirler. Dünya, onlara oklarıyla saldırmakta ve onlara ölümü taksim etmektedir. Ey Allâh'ın kulları! Siz ve elinizdeki dünya malları, sizden daha çok yaşamış, daha güçlü, daha çok şehir kurmuş, tesirleri daha derinden gelen insanlardan size miras kalmıştır. Uzun bir hayattan sonra onların sesi kesilmiş, cesetleri çürümüş ve diyarları boşalmış, tesirleri silinmiştir. Sağlam köşkler, (kaliteli) tahtlar, yastıklar yerine dikilmiş kaya ve taşlarla döşenmiş ve çamurla sıvalanmış kabirlerde kalmaktadırlar. Yeri sakin olmasına rağmen ahalisi yalnızlık çekmektedir. Birbirlerinin yalnızlığını gidermezler, komşuları ve evleri yakın olmasına rağmen komşular gibi birbirlerini ziyaret etmez. Nasıl birbirine gidip gelebilsinler ki, belalar onları un gibi yapmış, kaya ve toprak onları yiyip bitirmiştir. Hayattan sonra ölmüşler ve güzel bir hayattan sonra kemik yığını haline gelmişler. Dostları ağladı, onlar da toprağı mesken edindiler. Bir daha dünyaya dönüşleri mümkün değildir. İş işten geçti. Öldükten sonra dönmek için söyledikleri sözler ise onların sayıkladıkları sözcüklerden ibarettir. Kabir hayatından sonra onlar için dirilecekleri güne kadar berzah hayatı vardır. Siz de yakında onlar gibi ölüm diyarında bu yalnızlık ve sıkıntılara maruz kalacaksınız. Kabri yatak olarak edineceksiniz ve sizi bırakıp gidecekler. İşler bitip ölüler kabirlerinde

dirilince, kalplerde olanlar açığa çıkınca, celal sahibi Allâh'ın huzuruna getirildiğinizde haliniz nice olacaktır. Kalpler, işlenen günahlardan dolayı korkuya kapılacak, perdeler ve hicaplar yırtılacak ve tüm ayıplar, sırlar ortaya çıkacaktır. İşte orada herkes ektiğinin karşılığını görecektir. İyilik yapanlar onun mükafatını alacaklar, günah işleyenler ise onun karşılığını göreceklerdir. Amel defteri ortaya koyulunca günah işleyenler defterde bulunan günahları için korkacak ve 'Bu nasıl bir kitaptır? Küçük-büyük ne işlemişsek hepsini yazmıştır' diyecekler. Ne yapmışlarsa onun defterde olduğunu görecekler, Allâh, hiç kimseye zülmetmez. Allâh, bizi ve sizi kitabıyla amel edenlerden, evliyalarına tabi olanlardan eylesin. Öyle ki, bizi ve sizi fazlıyla cennetine koysun. Çünkü o hamda layık ve yüce bir zattır. "[852]

f) Hz. Ali'nin cenazeyi son kez uğurlama hususundaki hutbesi

4474. Ebu Nu'aym, Cafer b. Muhammed←babasından←dedesinden şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, bir cenazeyi son yolculuğuna uğurladı, kabrine koyulunca ailesi bağırdı ve ağlamaya başladı. Hz. Ali, 'Neden ağlıyorsunuz?. Vallahi ölülerinizin gördüğünü siz görseydiniz dehşete kapılıp ölülerinizi unuturdunuz. Ölüm meleği devamlı gelip gitmektedir. Sizden hiç kimse kalamayana kadar böyle gelip gidecektir. Ey Allâh'ın kulları! Ömrünüzü biçen ve ecelleriniz için vakit belirleyen, duymanız için size kulak, görmeniz için size göz, tasavvurunu anlamanız için size kalp veren Allâh'tan korkmanızı tavsiye ediyorum. Allâh, sizi boşuna yaratmadığı gibi başıboş bırakmamıştır. Bilakis size bol nimet ihsan etmiştir. Size en güzel şeyler vermiş, her birinizin ismini deftere yazmış ve darda bollukta hakkınız olan rızkı vermiştir. Ey Allâh'ın kulları! Allâh'tan korkun, ciddi şekilde çabalayın. Lezzetleri ve ihtiyaçları kesen ölüm için çabalayın. Dünyanın nimetleri devam etmez, belalarından emin olunmaz, dünya değişken bir aldatma, belli etmeyen bir zayıf, düşmek üzere olan bir duvar ve devamlı yeni bir şey peşinden koşan bir şeydir. Kendi peşinden koşanları zevkleri vasıtasıyla helaka sürüklemektedir. Ey Allâh'ın kul-

---

[852] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 219; *el-Muntahab*, VI, 324. İbn Cevzî, *Sıfatu's-safve* adlı eserinde hutbeyi uzunca rivayet etti ve evvelinde şu eki yaptı: "Hamd Allah'a olsun. Allah'a hamd eder, ondan yardım talep eder, ona iman eder, ona tevekkül ederim. Allah'ın tek ve ortağı olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şehadet ederim. Allah, elçisini hidayet ve hak olan dini için gönderdi. Böylece onların hastalığını gidersin, gafletlerinden onları uyandırsın. İyi biliniz ki, siz öleceksiniz. Ölümden sonra tekrar dirileceksiniz. Amellerinize göre konumlandırılacak ve onlara göre karşılık göreceksiniz. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın..." (*Sıfatu's-safve*, I, 124).

ları! Geçmişten ibret alın, ayetlerden ve kalıntılardan ibret alın, uyanları dikkate alın, nasihatlerden faydalanınız. Ölümün pençeleri sizi yakalayacak, toprak ev sizi içine alacak, sûrun üflenmesiyle, kabirden insanların diriltilmesiyle, mahşere doğru ilerleyince, Cebbar olan Allâh'ın yanında hesaba çekilince karşılaştığınız felaketlerde karşısında dehşete kapılacaksınız. Herkesle beraber onu mahşere doğru götüren ve onun amellerine şahid olan bir görevli vardır. Yeryüzü Rabbinin nuru ile aydınlanacak, amel defteri ortaya konacak, peygamberler ve şehidler getirilecektir. Adaletle onların hesabı yapılacak, onlara hiç zulmedilmeyecektir. İşte o gün şehirler şiddetli şekilde sarsılır. Münâdî seslenir ve o gün buluşup hesaplaşma günüdür. Ayakların paçaları çekilir, güneş düşer, vahşi hayvanlar bile mahşer yerinde toplanır, gizli şeyler açığa çıkar, kötüler helak olur, (korkudan) kalpler sarsıntı geçirir. Cehennemliklere Allâh'tan helak edici bir azap, onları bağırtan bir ceza iner. Cehennem, güçlü alevi ve gök gürültüsünü andıran sesi, öfkesi, ses çıkaran ateşi, kaynayan kızgın suyu, tutuşan zehiri ile ortaya çıkar. Cehennemde ebedi kalacaklara bir an dahi rahatlık verilmeyecek, çileleri bitmeyecek, halatları kopmayacaktır. Yanlarında bulunan melekler, kendilerini kaynar suyla ve cehennem ateşine yaslanmakla müjdelerler. Onlar, Allâh'ın rahmetinden mahrum, dostlarından ayrı olup cehenneme koşacak kimselerdir. Ey Allâh'ın kulları! Allâh'tan alçak gönüllü ve zelil şekilde, korkup günahlardan kaçan, uyarıldığında görüp sakınan, hızlı şekilde ahiret için çalışan, koşarak kurtulan, ahiret için hazırlık yapan, azığını alan kişi gibi Allâh'tan korkunuz. Allâh intikam alıcı ve görücü olarak yeterlidir. Amel defteri, hasım ve tartışması olarak yeterlidir. Cennet, mükâfat olarak, cehennem ise bela ve azap olarak yeterlidir. Allâh, beni ve sizi affetsin."[853]

4475. Dîneverî ve İbn Asâkir Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali halka hutbe verdi, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Emmâ ba'd: Dünya, bize sırtını çevirerek veda etmekte, ahiret ise bize doğru yönelip hızla yaklaşmaktadır. Hazırlık bu gün, yarın ahirette ise yarışma vardır. İyi biliniz ki, siz arkasında ecelin bulunduğu bir hayat içindesiniz. Kim, eceli gelmeden arzularından kısıp ahiret için çalışmazsa hüsrana uğrayacaktır. Allâh'ın rahmetini umarak ve azabından korkarak amel yapın. Cennet gibi bir şeyi talep edenin ve cehennemden kaçmak isteyen birinin uyuyabileceğine inanmıyorum. Hak, kime menfaat vermezse ona batıl zarar verir. Hidayetin kendi-

---

[853] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 77.

sini doğru yola iletmediği kişiye ise batıl eşlik eder. Göç etmeniz emredilmiş ve azığınızın ne olduğu gösterilmiştir. Ey insanlar! Dünya hazır olan geçici bir menfaattır. Hayırlı insan da hayırsız insan da ondan yer. Ahiret ise sadık bir söz ve orda her şeye gücü yeten Allâh hükmedecektir. İyi biliniz ki, şeytan size fakirlik va'd eder, size kötülük emreder. Allâh ise size mağfiret ve ihsan va'd eder. Allâh'ın merhameti geniş ve her şeyi bilendir. Ey insanlar! Hayatınızı güzel geçirin ki, ahiretinizde iyi olsun. Allâh (celle celâlühü), kendisine itaat edene cennet, isyan edene ise cehennem va'd etmiştir. Cehennem ateşi uğultusu bitmeyen, esiri salıverilmeyen, çatlakları onarılmayan bir yerdir. Sıcaklığı şiddetli, derinliği çok, suyu irindir. Sizin için en korktuğum şey nefsinizin arzularına ve emellerinizin peşine takılmanızdır. "[854]

g) Hz. Ali'nin Nehrevân Vakasından sonra verdiği hutbe

4476. İbn Neccâr, Ziyâd el-A'râbî'den şöyle rivayet etmektedir: "Mü'minlerin emiri Ali b. Ebu Tâlib (radıyallahu anh), Harici fitnesinden ve Nehrevân Vakasından sonra Kûfe'de minbere çıktı. Allâh'a hamd etti ve gözyaşlarına boğuldu. Öyle ağladı ki, sakalları gözyaşlarıyla ıslandı ve gözyaşları aktı. Gözyaşlarını silince gözyaşları minberin altında olanlara döküldü. Biz şöyle diyorduk: Onun gözyaşları kime değerse Allâh, ona cehennem ateşini haram kılacaktır. Hz. Ali, akabinde şöyle dedi: Ey insanlar! Amelsiz şekilde ahireti arzulayan, uzun ümitlerin peşine takılarak tövbesini geciktiren, dünya hakkında zahitler gibi konuşup peşinden giden, dünyadan bir şey verilse doymaz, verilmezse kanaat etmez, kendisine verilene şükretmeyen, devamlı daha fazla isteyen, iyiliği emredip iyilik yapmayan, kötülüklerden alıkoyan; fakat kendisini alıkoymayan, salihleri seven; fakat onlar gibi salih amel işlemeyen, zalimlere buğz etmesine rağmen zalim olan, zan hususlarda nefsine mağlup olup kesin bildiği şeylerde nefsine mağlup olmayan, zengin olunca yoldan çıkan, hastalandığında üzülen, fakir olunca ümitsiz olup tembelleşen, günah ve nimet arasında bir yerde hayat süren, afiyet verilince şükretmeyen, musibet gelince sabretmeyen, ölümle ve diğer hususlarda uyarılan kendisi değilmiş gibi hayat süren kimselerden olmayın. Ey ölümün hedefleri, Ey ölümün rehineleri, ey hastalık kapları, ey günlerin ve zamanın heba ettikleri, ey

---

[854] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 220; *el-Muntahab*, VI, 324. İbn Kesir, *el-Bidâye* adlı eserinde bu hutbeyi uzunca Vekî←Amr b. Münebbih←Evfâ b. Delhem'den rivayet etmiştir. Rivayetinde şöyle demiştir: "Nefsin arzularına uymak, hak yoldan engeller, uzun emellerin peşine takılmak ahireti unutturur. " (*el-Bidâye*, VIII, 7).

hayattan zevk alanlar, ey tartışmada dilsiz kesilenler, ey fitneye dalıp giden ve ibret ile kendileri arasına engel olan kimseler! Size hakkı söylüyorum: Kurtulan, ancak nefsini tanıyan kimsedir. Helak olan ise ancak eliyle kuyusunu kazıyan kimsedir. Allâh şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, Allâh'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır. " (Tahrîm: 6). Allâh, bizi ve sizi nasihati dinleyen ve hayatında uygulayan, amele davet edildiğinde amel eden kimselerden eylesin. "[855]

h) Hz. Ali'nin emr-i bi'l-ma'rûf ve nehyi ani'l-münker hususundaki hutbesi

4477. İbn Ebî Dünyâ ve İbn Asâkir Yahyâ b. Ya'mer'den şöyle rivayet etmektedir: "Ali b. Ebî Tâlib (radıyallahu anh), insanlara hutbe verdi. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Ey insanlar! Sizden öncekiler, işledikleri günahlardan dolayı helak oldu. Yahudi ve Hıristiyan din adamları da onları alıkoymamıştı. Onlara inen belalar size de gelmeden iyiliği emredin, kötülükten ise alıkoyun. İyi biliniz ki, iyiliği emredip kötülükten nehyetmek rızkı kesmez, eceli yaklaştırmaz. Her şey, yağmur taneleri gibi semadan yeryüzüne inmektedir. Allâh, takdir ettiği kadar ailesinde, malında ve nefsinde fazla veya noksan şekilde kişiye nazil etmektedir. Birinizin ailesinde, malında veya kendi nefsinde noksanlık olursa ve başkasının ailesinin varlığını görünce sakın ola ki onu fitneye düşürmesin. Müslüman kişi alçaklığı içinde gizlemez, alçaklık zikredildiğinde ondan korktuğunu ve sakındığını gösterir. Kötü insanlar ise ilk defa kumar oynayıp kazanan ve devamlı kazanıp borçlarını ödeyeceğine inanan insanın cesareti gibi günahlara karşı cesur olur. Müslüman ve hıyanetten uzak duran kişi, Allâh'a dua edince iki güzellikten birini beklemektedir. Allâh katında olan onun için daha hayırlıdır. Allâh ona istediği malı dünyada da ihsan edebilir. O zaman da mal ve aile sahibi olur. Kazanç iki çeşittir. Çocuklar dünya kazancı, Salih amel ise ahiret kazancıdır. Allâh, bazen ikisini de

---

[855] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 220; *el-Muntahab*, VI, 325.

topluluklara verir. " Süfyan b. Uyeyne, 'Bu güzel kelamı ancak Hz. Ali yapabilir' dedi. [856]

ı) Hz. Ali'nin Kûfe'de verdiği hutbe

4478. Beyhakî, Ebû Vâil'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, Kûfe'de insanlara hutbe verdi. Hutbesinde şöyle dediğini işittim: "Ey insanlar! Kim kendini fakir görürse fakir olur. Kim, dünyada çok yaşarsa belalara maruz kalır. Olacak belalara hazırlıklı olmayan belalara sabredemez. Kim, idareci olursa başkasını kendisine tercih etmelidir. İstişare etmeyen sonra pişman olur. Bu kelamdan sonra şöyle dedi: İslam'ın sadece ismi, Kur'ân'ın sadece resminin kalması yakındır. Sakın kişi bilgi elde etme hususunda haya etmesin. Kişi bilmediği bir şey hususunda kendisine soru sorulunca 'bilmiyorum' demekten haya etmesin. Mescitleriniz o sırada ma'mur; fakat kalpleriniz ve bedenleriniz hidayet hususunda harabeye dönmüş olacaktır. O zaman gök kubbenin gölgesinde en şerlileriniz fakîhleriniz olacaktır. Fitne onlarla başlayacak, yine onlara dönecektir. " Bir adam kalktı ve 'Neden böyle olacaktır ey mü'minlerin emiri?' dedi. Hz. Ali, 'Fıkıh rezillerinizin eline geçtiği için, hayırlılarınızın kötülüklere bulaştığı için, idarecilik küçüklerinizin eline bırakıldığı için böyle olacaktır. İşte o zaman kıyamet kopacaktır. "[857]

i) Hz. Ali'nin edebî, câmi ve faydalı bir hutbesi

4479. İbn Kesir, Hz. Ali'nin hatîb olarak kalkıp şöyle hutbe verdiğini aktarmaktadır: "Hamd, mahluku yoktan var eden, sabah ışığını yaratan, ölüleri dirilten, kabirde olanları dirilten Allâh'a hamd olsun. Şehadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur, Muhammed de onun kulu ve elçisidir. Size takvayı vasiyet ediyorum. Kişinin tevessül edebileceği en güzel şey iman, Allâh yolunda cihad etmesi ve kelime-i tevhid getirmesidir. İşte İslam fıtratı budur. Ayrıca namaz kılmaktır, çünkü din namazla ayaktadır. Zekat vermektir, çünkü zekat islamın esaslarındadır. Ramazan ayında otuç tutmak, çünkü oruç Allâh'ın azabına kalkan (engel) olur. Hacca gitmek, çünkü bu, fakirliği giderir,

---

[856] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 220; *el-Muntahab*, VI, 326. İbn Kesir, bu hutbeyi İbn Ebî Dünyâ'dan Yahya tariki ile rivayet etti. Hz. Ali'nin sözünde şöyle demiştir: "İşler, semadan inmektedir..." Ayrıca şöyle demiştir: "Allah, dünyada rızık verince aile ve mal sahibi olur. Yanında soyu ve dini de olur. Fakat ahirette mükafatını verirse ahiret daha hayırlı daha kalıcıdır. Kazanç iki türlüdür: Dünya kazancı, mal ve takvadır. Ahiret kazancı ise kalıcı salih amellerdir. " (*el-Bidâye*, VIII, 8).

[857] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 218.

günahları siler. Akraba bağını sağlam tutmak, çünkü bu, malı çoğaltır, eceli geciktirir, aile içinde sevgiyi sağlar. Gizli şekilde sadaka vermek, çünkü bu günahlara kefaret olur, Allâh'ın gazabını söndürür. İyilikte bulunmak, çünkü bu, insanı kötü ölümlerden ve dengesiz düşüşlerden korur.

Allah'ı çok zikredin, çünkü bu, en güzel zikirdir. Allâh'ın muttakilere va'd ettiği şeyleri talep edin, çünkü Allâh'ın va'd ettiği en doğrudur. Hz. Peygamber'in sünnetine tabi olun. Çünkü bu, en faziletli sünnettir. , Onun sünnetini yol ediniz, çünkü onun yolu en faziletli yoldur. Allâh'ın kitabını öğrenin, çünkü bu, en faziletli kelamdır. Dinde fakih olun, çünkü bu kalplerin baharıdır. Allâh'ın nuruyla şifa bulmaya çalışın, çünkü onun nuru kalplere şifadır. Kur'ân'ı güzel okuyun, çünkü onda en güzel ibretlık kıssalara vardır. Kur'ân okunulunca susup onu dinleyin ki, belki Allâh'ın rahmetine mazhar olursunuz. İlim elde ettiğinizde bildiğinizle amel edin ki, doğru yolda olasınız. İlmiyle amel etmeyen âlimin, cehaletinden dolayı doğru yoldan çıkmış zalim cahilden farkı yoktur. Bilakis bu ilmiyle amel etmeyen alimin aleyhine olan deliller cehaleti içinde şaşkın olan cahilden daha büyük, sıkıntısı ondan daha devamlıdır. İkisi de sapıtmış helak olmuş kişilerdir.

Ey insanlar! Sakın sapık fikirlere dalıp şüpheye düşmeyesiniz, şüphe edip kafir olmayasınız, ruhsatların peşine takılıp yoldan çıkmayasınız, haktan sapıp hüsrana uğramayasınız. Güvenmeniz kararlıktandır. Aldatmamanız güvendendir. Kendisine en nasihatçi olan kişi, Allâh'a en çok itaat eden kişidir. Nefsini en çok aldatan kişi ise Rabbine isyan edendir. Kim, Allâh'a itaat ederse azabından emin ve mutlu olur. Kim, Allâh'a isyan ederse azabından korkar ve pişman olur. Allâh'tan yakîni bir iman ve afiyet isteyin. İşlerin azimeti en faziletli olanıdır. Sonradan icat edilen bidatlar ise en şerli şeylerdir. Din hususunda sonradan icat edilen her şey bidattır. Her icat eden ise mubtedidir. Kim, bidat icat ederse amelini zayi etmiş olur. Kim, bir bidat icat ederse illa bir sünneti ilğa (işlevsiz hale) etmiştir. Aldanan, dini husustan aladan ve nefsini hüsrana uğratandır. Riyâ şirktir, ihlas ise amel ve imandandır. Oyun ve eğlence yerleri Kur'ân'ı unutturur, orada şeytanlar hazır olur ve insanı her türlü kötülüğü yönlendirir. Bayanlarla oturmak kalpleri ve gözleri yoldan çıkarır. Kadınlar, şeytanın tuzaklarıdır. Allâh'a karşı samimi ve dürüst olun, Allâh doğru sözlü olanla beraber olur. Yalandan sakının, çünkü yalan da imandan uzaklaşır. İyi biliniz ki, doğruluk kurtuluş ve asalet örneğidir. Yalan ise alçaklığa ve helak olmaya sebep olur. Hakkı söyleyin ki, onunla tanınasınız. Hakla

amel edin ki, hak ehli olasınız. Emaneti ehline verin. Akraba bağını kesen kişiyle irtibatınızı kesmeyin. Sizi mahrum bırakanlara siz yardımcı olunuz. Söz verdinizse sözünüzü tutun, hakem olduğunuz adaletle hükmedin, babalarınızla övünmeyin, birbirinize kötü lakaplar takmayın, aranızda (sizi düşürecek şekilde) şakalaşmayın, birbirinize kızmayın, zayıf, mazlum, borçlulara, mücahitlere, yolculara, dilencilere ve kölelere yardımcı olun. Dul ve yetimlere şekat edin, selamı yayın, size selam verene verdiği gibi veya daha güzel şekilde karşılık verin. **"İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allâh'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allâh'ın cezası çok şiddetlidir. " (Mâide: 2).** Zayıflara ikramda bulunun, komşularınıza iyi davranın, hastalarınızı ziyaret edin, cenazelerinizi son yolculuğa uğurlayın, Allâh'ın kardeş olan kulları olunuz.

Emmâ ba'd: Dünya bize sırtını döndü ve bize veda etmektedir. Ahiret ise bize yaklaşmakta ve gözükmek üzeredir. Hazırlık bugün, yarış ise yarın ahirettedir. Kazanan cennet, kaybedene ise cehennem vardır. İnsanlar sonrasında hızlı şekilde ecelin geldiği bu günlerde yaşıyorlar. Kim, sırf Allâh rızası için eceli henüz gelmeden bu günlerde Salih amel işlerse amelini güzel yapmış ve emeline ulaşmıştır. Kim, Salih amel işlemezse ameli heba olmuş, ümidi yok olmuş ve emeli ona zarar vermiştir. Allâh'ın rahmetini umarak ve azabından korkarak amel edin. Allâh'tan bir rahmet gelirse Allâh'a şükredin ve Allâh'ın azabından da korkun. Bir bela nazil olursa Allâh'ı zikredin ve Allâh'ın rahmetini de düşünün. Allâh, Müslümanlara güzel bir hayat, şükredenlere ise daha fazla vereceğine dair söz verdi. Cenneti isteyenin ve cehennemden kaçmak isteyenin uyuyup amel işlemeyeceğini düşünemiyorum. Ahiret azığı kadar değerli bir başka kazancın olacağını düşünmüyorum. Ahiret ki, orda azıklar toplanır, sırlar ifşa olur, büyük günahlar orda toplanır. Hakkın menfaat vermediği kişiye batıl zarar verir. Hidayetin doğru yola getirmediği kişiyi delalet yoldan çıkarır. Yakinin fayda vermediği kişiye şüphe zarar verir. Yanındaki dostu kendisine yardım etmiyorsa uzakta olan kör ve daha aciz olur. Siz dünyadan göç etmekle emrolundunuz ve azığınızın ne olduğu da size söylendi. Sizin için en korktuğum şey şu ikisidir; uzun emeller ve nefsinizin arzusunun peşinde gitmektir. Uzun emeller, ahireti unutturur, nefsin arzularının peşinden gitmek ise haktan uzaklaştırır. İyi biliniz ki, dünya sırtını bize dönüp gitmiştir. Ahiret ise bize doğru ilerlemektedir. İkisinin de çocukları vardır. Gücünüz yeti-

yorsa ahiretin çocukları olunuz, dünyanın değil. Bu gün, amel günüdür, bu gün hesap günü değildir; fakat yarın hesap günüdür, amel günü değildir. "[858]

j) Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in soyunun başına geleceklere dair hutbesi

4480. Taberânî, Ebu Hayra'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali Kûfe'ye gelene kadar ona eşlik ettim. Minbere çıktı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: 'Siz hayatta iken Hz. Peygamber'in soyunun başına belalar gelince ne yapacaksınız?' Halk da 'O zaman Allâh'ın izniyle en güzel şekilde onları savunurduk' dedi. Hz. Ali şöyle devam etti: Nefsim elinde olan zata and olsun ki, siz hayatta iken onların başına belalar gelecektir. Onlara karşı ayaklanacak ve onları öldüreceksiniz. Sonra da sözlerine şöyle devam etti:

هم أوردوه بالغرور وغردوا أجيبوا دعاه لا نجاة ولا عذرا

Onlar, aldatarak onu getirdiler ve kuşlar gibi onu öttürdüler. Onun çağrısına uyun! Yoksa ne kurtuluş ne özür vardır. [859]

k) Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'den yaptığı rivayetlere yer verdiği hutbesi

4481. Ahmed, İbrahim et-Teymî←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, bize hutbesinde dedi ki: Kim, Kur'ân'ın ve bu sahifenin dışında – içinde zekat ve diyet olarak verilen develerin yaşlarının olduğu bir sahifedir- bir şey olduğunu iddia ederse yalan söylemiş olur. Sahifede Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu yazılıdır: *Medine Ayr ve Sevr dağı arası harem bölgedir. Kim, burada herhangi bir suç işler veya suç işleyeni barındırırsa Allâh'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun. Kıyamet günü Allâh, onun ne tövbesini ne de fidyesini kabul edecektir. Kim, babasından başkasına veya efendisinin dışında birine kendisini nibet ederse Allâh'ın, meleklerinin ve tüm insanların laneti onun üzerine de olsun. Kıyamet günü Allâh, ondan ne*

---

[858] Hafız İbn Kesir: Bu hutbe, edebî, faydalı ve hayırları toplayan, kötülükleri nehyeden bir hutbedir. Başka tariklerden muttasıl olarak şahidleri de rivayet edilmiştir. Hamd ve minnet Allah'adır. (*el-Bidâye*, VII, 30.

[859] Taberânî, *el-Kebîr*, III, 2823. Heysemî: Hadisin isnadında müteahhir olan Sa'îd b. Vehb vardır. Kendisi hakkında bilgim yoktur. Diğer raviler ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 191).

fidye ne de tövbe kabul edecektir. Müslümanların zimmeti birdir. En düşükleri dahi onlar adına eman verir. '[860]

l) Hz. Ebû Bekr'in ve Hz. Ömer'in faziletine dair Hz. Ali'nin hutbesi

4482. Ahmed, İbrahim en-Nahaî'den şöyle rivayet etmektedir: "Alkame b. Kays, bu minbere vurdu ve dedi ki: "Hz. Ali, bu minber üzerinde bize hutbe verdi. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra yaptığı kadar nasihatta bulundu ve sonra dedi ki: Hz. Peygamber'den sonra insanların en hayırlısı Ebu Bekr'dir, sonra da Ömer'dir. Onlardan sonra bazı olaylar oldu, Allâh, o hususlarda ahirette hükmedecektir. "[861]

4483. Ahmed, Ebu Cuheyfe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, minbere çıktı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra Hz. Peygamber'e salat getirdi ve dedi ki: Hz. Peygamber'den sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebu Bekr, ikincisi ise Ömer'dir. Allâh, hayrı sevdiğine ihsan eder. "[862]

4484. İbn Ebî Âsım, İbn Şâhîn, Lâlekâî *-es-Sünne* adlı eserinde- Esbehânî *–el-Hücce* adlı eserinde- ve İbn Asâkir Alkame'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali bize hutbe verdi, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Bana ulaştığına göre bazı kimseler, beni Ebu Bekr ve Ömer'den daha üstün görüyor. Daha önce bunu nehyetmiş olsaydım, onları cezalandırırdım. Fakat uyarmadan önce cezalandırmayı sevmem. Bundan sonra kim böyle bir şey derse müfteridir ve ona müfteri cezasını uygularım. Hz. Peygamber'den sonra en hayırlı kişi Ebu Bekr, sonra ise Ömer'dir. Onlarda sonra bazı hadiseler oldu, Allâh dilerse o hususlarda ahirette karar verecektir. "[863]

4485. Ebu Nu'aym, Zeyd b. Vehb'den şöyle rivayet etmektedir: "Süveyd b. Ğafele, hilafeti döneminde Hz. Ali'nin huzuruna girdi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Bir cemaatin yanından geçtim, Ebu Bekr ve Ömer'i hiç hoş olmayan, onların layık olmadığı şekilde anıyorlardı. Bunun üzerine Hz. Ali minbere çıktı ve 'Taneyi ve insanı yaratan Allâh'a and olsun ki, onları ancak mü'min ve faziletli kişi sever ve onlardan ancak şakî ve alçak insan buğz

---

[860] Ahmed, *Müsned*, I, 81.

[861] Ahmed, *Müsned*, I, 127.

[862] Ahmed, *Müsned*, I, 106. Ahmed ayrıca hadisi Vehb es-Sivâî'den bu meâlde rivayet etmiş; fakat şunu zikretmemiştir: "Onlardan sonra bazı olaylar oldu..." Hz. Ali dedi ki: hak ve sekînetin Ömer'in lisanı ile kâim olduğunu söylememiz yanlış olmaz.

[863] Ali el-Muttakî, *el-Muntahab*, IV, 446.

eder. Onları sevmek ibadet, buğz etmek ise haddi aşmaktır. Ne oluyor da insanlar, Hz. Peygamber'in kardeşlerini, vezirlerini, arkadaşlarını, Kureyş'in efendilerini, Müslümanların babalarını kötü şekilde zikrediyorlar. İnsanların, onları kötü şekilde anmalarından beriyim ve bundan dolayı insanları cezalandıracağım."[864]

4486. Lâlekâî, Ebu Tâlib el-Üşârî ve Nasr –*el-Hücce* adlı eserinde- Ali b. Hüseyin'de şöyle rivayet etmektedir: "Benî Hâşim Kabilesinden bir genç, Sıffîn'den döndüğünde Hz. Ali'ye 'Cuma günü verdiğin hutbede 'Ey Allâh'ım raşid halifelerini islah ettiğin gibi bizi islah et!' dediğini işittim. Bu raşid halifeler kimlerdir?' dedi. Hz. Ali'nin gözleri doldu ve 'Ebu Bekr ve Ömer hidayet önderleri, İslam'ın yaşlıları, Hz. Peygamber'den sonra tabi olunacak kişilerdir. Kim, onlara tabi olursa hidayet üzeredir, doğru bir karar vermiş olur. Kim, onlara tutunursa Allâh'ın taraftarı olmuş olur ve Allâh'ın taraftarları kurtuluşa erenlerdir' dedi."[865]

m) Hz. Ali'nin farklı hutbeleri

4487. Ahmed, Benî Temîm Kabilesinden dolan bir yaşlıdan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, bize şöyle hutbe verdi (veya Hz. Ali dedi ki): Öyle bir zaman gelecek ki, böyle emrolunmamasına rağmen zengin elindeki malı ısırırmış gibi tutacaktır. Allâh şöyle buyurmuştur: **"Aranızdaki fazileti, fedakârlığı unutmayın!"** Günahkarların değeri artacak, hayırlı insanların ise değerleri düşecek ve zorbalara bey'ar edilecektir. Hâlbuki Hz. Peygamber zorla yapılan akdi, aldatmaya dayalı alışverişi, henüz olgunlaşmamış meyvenin satışını yasaklamıştır."[866]

4488. Ahmed, Abdurrahman b. Avf'ın azatlısı Ebu Ubeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Kurban bayramını Hz. Ali ile beraber geçirdim. Hutbeden önce ezansız, kametsiz şekilde namaz kıldırdı. Sonra hutbe verdi ve dedi ki: Ey insanlar! Hz. Peygamber, kestiğiniz kurban etlerini üç günden sonra yemenizi yasaklamıştır. O zaman üç günden sonra yemeyiniz."[867]

4489. Ahmed, Rib'î b. Hiraş'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'nin şöyle hutbe verdiğini işitti: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Benim adıma*

---

864 Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, IV, 185; *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 443. Büyüklerden dolayı kızma bahsinde bu hadis uzunca geçmişti.

865 *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 444.

866 Ahmed, *Müsned*, I, 116.

867 Ahmed, *Müsned*, I, 141.

yalan uydurmayın. Kim, benim adıma yalan atarsa cehennem ateşine girer."[868]

4490. Ahmed, Ebu Abdirrahman es-Sülemî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali şöyle hutbe verdi: Ey insanlar! Kölelerinize had cezalarını uygulaın. İster evli olsun, ister bekâr olsun. Hz. Peygamber'in bir cariyesi zina yaptı, Hz. Peygamber, ona had cezası uygulamamı emretti. Cezasını vermek için yanına geldiğimde yeni nifastan çıktığını gördüm. Ona had cezasını uygularsam öleceğinden endişe ettim (ve cezayı uygulamadım). Hz. Peygamber'e gelip durumu anlattım ve bana *'iyi yaptın'* dedi. "[869]

4491. Ahmed, Abdullah b. Sebu'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali şöyle hutbe verdi: 'Taneyi ve insanı yaratan Allâh'a and olsun ki, bu sakalım kana bulanacaktır. ' İnsanlar, 'Kim bunu sana yapacak, bize söyler misin? Vallahi onun akrabalarının kökünü kazırız' dedi. Hz. Ali de 'Allah aşkına sakın kimse katilimden başkasını öldürmesin' dedi. Halk, 'Öldürüleceğini biliyorsan yerine halife seçsen' dedi. Hz. Ali, 'Hayır kimseyi seçmem, fakat Hz. Peygamber'in vekil bıraktığı kişiye sizi emanet ediyorum' dedi. "[870]

4492. Abdurrezzak, Ebu Ubeyd *-el-Emvâl* adlı eserinde- Hâkim *-el-Künâ* adlı eserinde- Ebu Nu'aym Ebu Amr b. Alâ←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali şöyle hutbe verdi: 'Ey insanlar! Kendisinden başka ilah olmayan Allâh'a and olsun ki, malınızdan ne az ne çok hiçbir şey almadım. ' Gömleğinin yeninden bir cam şişe koku çıkardı ve 'Sadece budur, bunu da Dihkân bana hediye etti' dedi. "[871]

4493. İbn Merdûyeh, Ümeyr b. Abdilmelik'ten şöyle rivayet etmektedir: "Ali b. Ebî Talib, Kûfe Camisinin minberinde bize hutbe verdi: Hz. Peygamber'e sormadan kendisi bir şey anlatırdı. Ben sorduğumda bana bilgi verirdi. Hz. Peygamber, Allâh'tan aktardığı kudsi hadisi şöyle aktardı: *"Arşın üzerindeki celalime and olsun ki, herhangi bir köy ehli, ev ehli, çöl ehli hoşlanmadığım bir günahtan dönüp sevdiğim bir hususta itaat ederse ben de azap etmekten vazgeçer ve onların sevdiği rahmetime mazhar ederim. Köy ehli, ev ehli ve çöl ehli sevdiğim bir itaat içinde iken ondan vazgeçip sevmediğim bir*

---

[868] Ahmed, *Müsned*, I, 150. Bu hadisi, Tayâlisî Rib'î'den bu lafızla rivayet etti.
[869] Ahmed, *Müsned*, I, 156.
[870] Ahmed, *Müsned*, I, 156.
[871] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 54.

günaha yönelirse ben de sevdiğim rahmetimden vazgeçip onların sevmediği gazabıma yönelirim. "[872]

MÜ'MİNLERİN EMİRİ HASAN B. ALİ'NİN HUTBELERİ

a) Hz. Hasan'ın babasından verdiği hutbe

4494. İbn Sa'd, Hübeyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Ali b. Ebî Talib vefat edince Hz. Hasan b. Ali kalktı, minbere çıktı ve dedi ki: Ey insanlar! Bu gece öyle biri vefat etti ki, ilk Müslüman olanların geçemediği, sonrakilerin kendisine yetişmediği bir zattır. Hz. Peygamber, onu seriyyelere gönderirdi. Sağında Cibrîl, solunda Mîkâîl vardı. Allâh, ona fetih müyesser kılardı. Geride sadece yedi yüz dirhem para bıraktı. Bu parayla bir hizmetçi tutmak istedi; fakat İsa b. Meryem'in ruhunun kabz edildiği gün olan Ramazan'ın yirmi yedinci gecesi onun ruhu kabzedildi. "[873]

4495. Ebu Ya'lâ, İbn Cerîr ve İbn Asâkir Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali şehid edilince Hz. Hasan hutbe için kalktı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Emmâ ba'd: Vallahi adamı öyle bir gecede öldürdünüz ki, bu gecede Kur'ân nazil oldu, bu gecede İsa b. Meryem'in ruhu kabzedildi. Bu gecede Hz. Musa'nın yanındaki delikanlı Yûşa b. Nûh öldürüldü. Bu gece İsrailoğullarının tövbesi kabul edildi. "

4496. Bu hadisi, Taberânî, Ebu Tufeyl'den İbn Sa'd ve Ebu Ya'lâ'nın rivayetinin bu meâlde rivayet etmekte ve şöyle bir ek yapmıştır: "Beni tanıyan tanıyor. Tanımayan varsa kendimi tanıtayım. Ben Hasan b. Muhammed'im. Sonra şu ayetteki Hz. Yusuf'un sözünü okudu: **"Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine uydum. Bizim Allâh'a herhangi bir şeyi ortak koşmamız (söz konusu) olamaz. Bu, bize ve insanlara Allâh'ın bir lütfudur, fakat insanların çoğu şükretmezler. " (Yusuf: 38).** Sonra Kur'ân'dan ayetler okumaya başladı. Sonra dedi ki: Ben, müjdeleyici, uyarıcı, Hz. Peygamber'in, Allâh'a davet edenin oğluyum. Ben, aydınlatıcı kandilin oğluyum. Alemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber'in oğluyum. Allâh'ın günahlarını sildiği ve onları tertemiz ettiği ehli beytten biriyim. Allâh'ın sevil-

---

[872] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 203.

[873] Başka bir rivayette şu ek yapıldı: Ne altın ne gümüş bıraktı. Sadece yedi yüz dirhem maaşından geride kaldı. Ruhun kabzedilme kısmı zikredilmemiştir. Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 65) adlı eserinde Hübeyre'den ikinci siyakla bu meâlde rivayet etmiştir. Ahmed ise hadisi muhtasar şekilde rivayet etti. (*Müsned*, I, 199).

melerini ve dost edinmelerini farz kıldığı ehli beyttenim. Allâh, Hz. Peygamber'e nazil ettiği kitabında şöyle buyurdu: **De ki: "Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum. " (Şûrâ: 23).** [874]

4497. Hâkim, hadisi Ali b. Hüseyin'den Ebu Tufeyl'in rivayetinin mealinde rivayet etti ve şu eki yaptı: 'Hz. Cibrîl'in misafir olduğu ve ordan kalktığı evin ailesindenim. ' Ayrıca şöyle ek yaptı: **"Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız. "** (Şûrâ: 23). Bu ayette geçen güzel bir iş yapmaktan amaç ehli beyti sevmektir. "[875]

b) Hz. Hasan hançerlendiğinde verdiği hutbe

4498. Taberânî, Ebu Cemîle'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali şehid edilince Hz. Hasan b. Ali halife oldu. İnsanlara namaz kıldırdığı bir sırada bir adam, onun üzerine atladı ve hançeriyle kalçasına vurdu. Birkaç ay hasta kaldı. Sonra minbere çıkıp şöyle hutbe verdi: Ey Iraklılar! Bizim hakkımızda Allâh'tan korkun. Biz sizin idarecileriniz ve misafirleriniziz. Biz, Allâh'ın haklarında şöyle buyurduğu ehli beytteniz: Ey **"Peygamberin ev halkı! Allâh sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor. "** O gün mescitte öyle konuştu ki, herkes ağlamaya başladı. "[876]

c) Hz. Hasan, Mu'âviye ile sulh yapınca verdiği hutbe

4499. Taberânî, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hasan b. Ali'yi Irak'ta Nuheyle denen yerde gördüm. Mu'âviye ile sulh ettiği zamandı. Mu'âviye, kendisine 'Eğer sulh ediyorsan çık, halka söyle ve hilafeti bana bıraktığını haber ver' dedi. (Süfyan'ın rivayetine göre 'Bıraktığın hilafet işini halka haber ver' demiştir.) Hz. Hasan da kalktı, minbere çıkıp hutbe verdi. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra (Şa'bî'nin rivayetine göre 'ben de işiti-

---

[874] Heysemî: Hadisi, Taberânî, *el-Evsat* ve *el-Kebîr* adlı eserinde muhtasar şekilde rivayet etti. Ebu Ya'lâ da muhtasar şekilde rivayet etti. Bezzar ise buna yakın bir lafızla rivayet etti ve şöyle demiştir: "Hz. Peygamber, sancağı ona verirdi. Harp şiddetlenince Hz. Cibrîl onun sağında savaşırdı. " Vefat tarihi Ramazan ayının yirmi birinci günüydü. Ahmed, hadisi bayağı muhtasar şekilde rivayet etti. Ahmed'in isnadı, Bezzar'ın ve Taberânî'nin bir tariki hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 146).

[875] Hâkim, *Müstedrek*, III, 172. Zehebî: Hadis sahih değildir. Hâkim ise hadis için bir şey dememiştir.

[876] Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 172). Bu hadisi, İbn Ebî Hâtim, Ebu Cemîle'den buna yakın lafızla rivayet etti. Rivayetinde şöyle denmiştir: "Devamlı konuştu ve mescitte kim vardıysa ağlamaya başladı. " (İbn Kesir, *Tefsîr*, III, 2559).

yordum' dedi.) Sonra dedi: En güzel elbise takva elbisesidir. En büyük ahmaklık günahkarın ahmaklığıdır. Ben ve Mu'âviye'nin üstlendiği bu hilafet, eğer benim hakkımsa ümmetin selahı ve kan akmaması için onu Mu'âviye'ye bırakıyorum. Eğer benden başkası bu işe daha layıksa ben de bu işi bırakmış durumundayım. **"Bilmem! Belki bu (mühlet) sizin için bir imtihan ve bir vakte kadar yararlanmadır. "**[877]

4500. İbn Cerîr, Hasan b. Ali'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hasan b. Ali (radıyallahu anhuma), bu hutbesinde dedi ki: Emmâ ba'd: Ey insanlar! Sizi ilklerimiz vasıtasıyla hidayete erdirdi, sonrakilerimizi vasıtasıyla ise kanlarınızın akmasını engelledi. Bu hilafet bir müddettir. Dünya devamlı el değiştiren bir maldır. Allâh (celle celâlühü), peygamberine şöyle buyurdu: **"Bilmem! Belki bu (mühlet) sizin için bir imtihan ve bir vakte kadar yararlanmadır. "**[878]

---

[877] Enbiyâ: 111. Taberânî, *el-Kebîr*, III, 2559. Heysemî: İsnadında Mecâlid b. Sa'îd var, tavsik edilmesine rağmen hakkında tenkit bulunmaktadır. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IV, 108). Hâkim, Mecâlid←Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hasan b. Ali Mu'âviye ile sulh edince Nuhayle'de bize hutbe verdi. Kalktı, Allah'a hamd ve sena ettik..." Sonun şöyle bir ek yapmıştır: "Ben diyeceğimi dedim. Kendim ve sizin için Allah'tan mağfiret talep ederim. " Beyhakî ise hadisi Mecâlid tariki ile Şa'bî'den buna yakın lafızla rivayet etmiştir.

[878] İbn Cerîr, *Târîh,* V, 163.

MÜ'MİNLERİN EMİRİ MU'ÂVİYE B. EBÎ SÜFYAN'IN HUTBELERİ

4501. İbn Abdilber, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âviye b. Ebî Süfyan (radıyallahu anhuma) Medine'de şöyle hutbe verdi: 'Ey insanlar! Allâh'ın verdiğini engelleyen yoktur, Allâh'ın mahrum bıraktığına da veren yoktur. Soy sahibine, soy asla fayda vermeyecektir. Allâh, kime hayrı irade ederse onu dinde ince düşünceli biri kılar. ' Bu kelimeleri, bu minber üzerinde Hz. Peygamber'den işittim. "[879]

4502. İbn Abdilber, Humeyd[880] b. Abdirrahman'dan şöyle rivayet etmektedir: Mu'âviye hutbe verirken şöyle dediğini işittim: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: '*Allah, kime bir hayır irade ederse onu dini hususlarda ince düşünceli kılar. Ben sadece taksim edenim, veren ise Allâh'tır. Bu ümmet, Allâh hususunda haktan asla sapmaz. Allâh'ın emri gelene kadar da onlara muhalefet edenler onlara asla zarar vermeyecektir.* '"

4503. Ahmed, Ebu Ya'lâ, Yakub b. Süfyân ve başkaları Ümeyr b. Hânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âviye b. Süfyân, halka şöyle hitap etti: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: Ümmetim içinde bir cemaat devamlı Allâh'ın emrini ayakta tutacaktır. Kendilerine muhalefet eden ve kınayanlar asla zarar vermeyecektir. Allâh'ın emri gelince bu hal üzere olurlar. " Bir lafızda "Onlar devamlı insanlara karşı galip gelecektir. " Ümeyr b. Hânî dedi ki: Mâlik b. Yehâmir kalktı ve dedi ki: "Mu'âz b. Cebel'in 'onlar o sırada Şam'daydılar' dediğini işittim. "[881]

4504. İbn Asâkir, hadisi Yunus b. Halbes el-Cenedî'den buna yakın şekilde rivayet etmiş ve şu eki yapmıştır: Sonra şu ayeti delil olarak sundu:

إِذْ قَالَ اللهُ يَا عِيسَى إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

"Ey İsa! Şüphesiz, senin hayatına ben son vereceğim. Seni kendime yükselteceğim. Seni inkar edenlerden kurtararak temizleye-

---

[879] İbn Abdilber, *Câmi,* I, 20.
[880] Asılda ve Câmi'de muharref olmuş ve Muhammed olarak gelmiştir. (B).
[881] Ahmed, *Müsned,* IV, 101.

ceğim ve sana uyanları kıyamete kadar küfre sapanların üstünde tutacağım. " (Âl-i İmrân: 55).

4505. İbn Asâkir, Mekhul←Mu'âviye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âviye minber üzerinde şöyle hutbe verdi: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Ey insanlar! İlim, eğitimle olur. Fıkıh, tefekkuh ile olur. Allâh, kime hayırlı bir şey irade ederse onu dini hususlarda ince düşünceli yapar. Allâh'tan ancak Allâh'ın alim kulları korkarlar. Ümmetim içinde haktan ayrılmayacak ve insanlara galip gelecek bir cemaat olacaktır. Kendilerine muhalefet edenlere ve kendilerinden uzak duranlara aldırış etmezler. Allâh'ın emri gelene kadar galip olacaklardır.* "[882]

---

[882] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 130.

MÜ'MİNLERİN EMİRİ ABDULLAH B. ZÜBEYR'İN HAC MEVSİMİNDEKİ HUTBELERİ

4506. Taberânî, *el-Kebîr* adlı eserinde Muhammed b. Abdillah es-Sakafî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hac mevsiminde İbn Zübeyr'in hutbesinde hazır bulundum. Terviye gününden bir gün evveldi. Haberimiz yoktu, birden yakışıklı ve orta yaşlı biri geldi. İlerleyince halk, 'Bu, mü'minlerin emiridir' dedi. Minbere çıktı, üzerinde iki parça beyaz elbise vardı. Halka selam verdi, onlar da selamını aldı. Sonra öyle güzel telbiye getirdi ki, hiç böylesini duymamıştım. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: 'Emmâ ba'd: Siz, farklı farklı bölgelerden Allâh'a gelen heyetlersiniz. Allâh'ın misafirlerine saygıda bulunmak gerekir. Kim, Allâh'ın katında olanı talep etmek için gelmişse o asla mahrum olmaz. Sözlerinizi fiillerinizle destekleyin. Sözün desteği hayatında uygulamaktır. Kalpler için ise niyet vardır. Bu günlerde Allâh'tan korkun. Bunlar günahların bağışlandığı günlerdir. Siz, farklı bölgelerden ticaret, mal ve dünyayı arzulamak için değil, sırf Allâh için gelmiş bulunuyorsunuz. ' Sonra telbiye getirdi, halk da telbiye getirdi. Çok konuştu ve sonra şöyle dedi: Emmâ ba'd: Allâh, kitabında **"Hac (ayları), bilinen aylardır"** demiştir. Bu aylar üçtür; Şevvâl, Zî'l-Kaade, Zî'l-hicce aylarıdır. "**Kim o aylarda hacca başlarsa, artık ona hacda cinsel ilişki, günaha sapmak, kavga etmek yoktur. Siz ne hayır yaparsanız Allâh onu bilir. (Ahiret için) azık toplayın. Kuşkusuz, azığın en hayırlısı takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma)dır. " Allâh** (celle celâlühü) **"(Hac mevsiminde ticaret yaparak) Rabbinizin lütuf ve keremini istemekte size bir günah yoktur"** demiş ve ticareti helal kılmıştır. Sonra şöyle buyurmuştur: **"Arafat'tan ayrılıp (sel gibi Müzdelife'ye) akın ettiğinizde..."** Burası güneşin batımına kadar durduğunuz ve sonra oradan indiğiniz yerdir. "**Meş'ar-i Haram'da Allâh'ı zikredin"** Burası Müzedlife'de durduğunuz dağlardır, dedi. **"Onu, size gösterdiği gibi zikredin. "** Bu herkes için değildi. Bu sadece buralı olanlar içindi. Onlar Müzdelife'den iniyor, diğer insanlar ise Arafat'tan iniyorlardı. Allâh, bunu kabul etmedi ve şu ayeti nazil etti: **"Sonra insanların akın ettiği yerden siz de akın edin. "** Müşrikler, hac görevini yerine getirdikten sonra atalarıyla övünürlerdi. Allâh da şu ayeti nazil etti:

فَإِذَا قَضَيْتُم مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

"Hac ibadetinizi bitirdiğinizde, artık (cahiliye döneminde) atalarınızı andığınız gibi, hatta ondan da kuvvetli bir anışla Allâh'ı anın. İnsanlardan, "Ey Rabbimiz! Bize (vereceğini) bu dünyada ver" diyenler vardır. Bunların ahirette bir nasibi yoktur. Onlardan, "Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru" diyenler de vardır. " (Bakara: 200, 201). İnsanlar, dünyada hem dünyaları için hem de ahiretler için salih amel ederler. Sonra **"Allah'ı sayılı günlerde zikredin"** ayetine kadar okudu. Bu günler, teşrik günleridir. Sonra insanların ihrama gireceği yeri söyledi. Medinelilerin, Zî'l-hüleyfe, Iraklılar Akîk'de, Necdliler ve Tâifliler Karn'de, Yemenliler de Yelemlem'de ihrama gireceklerdir. Sonra ehli kitap kafirlerine şöyle beddua etti: 'Ey Allâh'ım! Ayetlerini inkar eden, elçilerini yalanlayan, yolundan alıkoyan ehli kitap kafirlerini azaplandır! Ey Allâh'ım! onları azaplandır. Onların kalplerine fahişe bayanların kalplerine dönüştür!' Çok dua etti. Sonra dedi ki: Burda bazı insanlar var ki, Allâh, gözlerini kör ettiği gibi onların kalplerine de mühür vurmuştur. Haccı temettu hakkında fetva veriyorlar. Örneğin Horosan'dan hac için gelen birine hac için ihrama girmesini, sonra da hac için ikinci defa ihrama girmesini söylüyorlar. Vallahi temettu haccı ancak engellenmiş, alıkonmuş insanlar içindir. ' Sonra telbiye getirdi, halk da telbiye getirdi. İnsanlar öyle çok ağladı ki, böyle bir şey hiç görmedim. "[883]

a) Hz. Abdullah'ın farklı farklı hutbeleri

4507. İbn Cerîr, Hişam b. Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Zübeyr hutbesinde dedi ki: İyi biliniz ki, Urane Vadisi dışında Arafat'ın her

---

[883] Heysemî: İsnadında tavsik edilmiş Sa'îd b. Merzubân vardır. Hakkında çok tenkit vardır. Ayrıca hakkında ilgimin olmadığı biri var. (*Mecma'u'z-zevâid*, III, 250). Bu hadisi, Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 336) adlı eserinde Muhammed b. Abdillah es-Sakafî'den buna yakın lafızla rivayet etmiş ve bır kısmını (tekelleme-muhsar) zikretmemiştir. İsnadında Sa'îd b. Merzuban vardır.

yeri vakfedir. İyi biliniz ki, Muhassir vadisi dışında Müzedlife'nin her yeri vakfedir. "[884]

4508. Ebu Nu'aym, Abbas b. Sehl b. Sa'd es-Sâidî el-Ensârî'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Zübeyr'in Mekke'de minber üzerinde şöyle hitab ettiğini işittim: Ey insanlar! Hz. peygamber şöyle buyurdu: *"Âdemoğluna bir vadi altın verilirse ikincisini ister. İkincisi verilirse üçüncüsünü ister. İnsanoğlunun karnını ancak toprak doldurur. Allâh, tövbe edenin tövbesini kabul eder.* "[885]

4509. Ebu Dâvud et-Tayâlisî, Atâ b. Ebî Rebâh'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Zübeyr hutbe verirken şöyle dedi: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: '*Benim mescidimdeki namaz, mescidi Haram dışındaki mescitler kılınan namazlardan bin kar daha faziletlidir. Mescid-i Haram'da kılınan namaz ise yüz kat daha faziletlidir.* ' Atâ dedi ki: Galiba yüz bin demek istedi. Ben de 'Ey Ebu Muhammed! Bu fazilet sadece Mescid-i Haram'ın mı yoksa Harem'de kılınan her namaz için mi geçerlidir?' dedi. Atâ, 'Hayır, Harem için geçerlidir. Çünkü Harem'in hepsi mescittir' dedi. "[886]

4510. Ahmed, İbn Zübeyr'in azatlısı Vehb b. Keysan'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Zübeyr'i bayram günü dinledim. Hutbeden evvel namaz kıldırdı, sonra minbere çıkıp hutbe verdi: Ey insanlar! Bunların hepsi, Allâh'ın ve Resulullah'ın sünnetidir. "[887]

4511. Ahmed, Sâbit'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Zübeyr'in şöyle hutbe verdiğini işittim: Hz. Muhammed şöyle buyurdu: *'Kim, dünyada ipek elbise giyerse ahirette giyemez.* '"

4512. Ahmed, İbn Zübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Zübeyr'in hutbede iken şöyle dediğini işittim. Hz. Peygamber, namazdan veya namazlardan sonra selam verince şöyle derdi:

لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ لاَ نَعْبُدُ إِلاَّ إِيَّاهُ أَهْلَ النِّعْمَةِ وَالْفَضْلِ وَالثَّنَاءِ الْحَسَنِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

---

884 İbn Cerir, *Tefsîr,* II, 290.
885 Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 338.
886 Tayâlisî, *Müsned,* 1367.
887 Ahmed, *Müsned,* IV, 4.

"Tek ve ortağı olmayan Allâh'tan başka ilah yoktur. Mülk, hamd onundur. O'nun her şeye gücü yeter. Güç ve kuvvet sadece Allâh'ındır. Sadece ona ibadet ederiz. O nimet, fazilet ve güzel övgüye sahiptir. Ondan başka ilah yoktur. Kâfirlerin hoşuna da gitmezse biz, dini sadece ona has kılarız. "[888]

4513. Ahmed, Süveyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Zübeyr'in minber üzerinde şöyle dediğini işittim: Bu gün Aşûra günüdür. Bu günde oruç tutun, çnükü Hz. Peygamber de bu günde oruç tutulmasını emrederdi. "[889]

4514. Buhârî, Kulsûm b. Cebr'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Zübeyr bize hutbe verdi ve dedi ki: Ey Mekkeliler! Bana ulaştığına göre Kureyş'li bazı gençler Nerdeşîr (tavla) adında bir oyun oynuyorlar –zor bir oyundur- Allâh şöyle buyurdu: **"Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. " (Mâide: 90). Allâh**'a yemin ederim ki, tavla oynayan biri bana getirilirse onu saçlarıyla ve bedeniyle onu azaplandırırım. Üzerindeki elbiseleri de gelene veririm. "[890]

---

[888] Ahmed, *Müsned*, IV, 5.
[889] Ahmed, *Müsned*, IV, 6.
[890] Buhârî, *el-Edeb,* 1275.

ABDULLAH B. MES'ÛD'UN HUTBELERİ

a) Hz. Peygamber'in önündeki hitabı

4515. Taberânî, Ebu Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber kısa bir hutbe okudu. Hutbesini bitirince *'Ey Ebu Bekr! Kalk ve hutbe ver'* dedi. Hz. Ebu Bekr daha kısa şekilde hitab etti. O da hutbesini bitirince *'Ey Ömer! Kalk, hutbe ver'* dedi. Hz. Ömer de kalktı, Hz. Ebu Bekr'den daha kısa şekilde hitab etti. Sonra *'Ey filan! Sen kalk, hutbe ver'* dedi. Adam güzel konuşmaya çalıştı. Hz. Peygamber, kendisine *'sus! (veya otur) çünkü güzel konuşmaya çalışmak şeytandandır. Güzel konuşmak sihirdendir'* dedi. Sonra *'Ey Ümmü Abd'ın oğlu sen kalk, hutbe ver'* dedi. Abdullah b. Mes'ûd kalktı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: 'Ey insanlar! Allâh Rabbimiz, İslam dinimiz, Kur'ân önderimiz, Kâ'be kıblemizdir -Hz. Peygamber'in kabrine işaret ederek- bu da Peygamberimizdir. Allâh ve Resulünün bizim için hoşnut olduğu şeyden biz de razı olduk. Allâh ve Resulünün sevmediği şeyden biz de hoşlanmadık. ' Akabinde Hz. Peygamber, *'Ümmü Abd'ın oğlu doğru söyledi. Ümmü Abd'ın oğlu doğru söyledi. Allâh'ın, Ümmü Abd'ın oğlunun benim ve ümmetim için razı olduğu şeyden ben de razı oldum'* dedi. "[891]

4516. İbn Asâkir, Sa'îd b. Cübeyr←Ebu Derdâ'dan aynı lafızla rivayet etti ve rivayetinde dedi ki: "Allah'ın ve Ümmü Abd'ın benim için ve ümmetin için razı olduğu şeye ben de razı oldum. Allâh ve Ümmü Abd'ın oğlu benim ve ümmetim için neden hoşnut oluyorsa ben de ondan razı oldum. "[892]

4517. İbn Asâkir, Amr b. Hureys'den hadisi rivayet etmiş, rivayetinde şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber, Abdullah b. Mes'ûd'a *'konuş'* dedi. Abdullah da önce Allâh'a hamd ve sena etti. Muhammed'e salât getirdi, hak şehadeti getirdi ve dedi ki: 'Allah'ı rab, İslam'ı din olarak kabul ettim. Allâh ve Resulünün razı olduğu şeye ben de razı oldum. ' Hz. Peygamber de *'Ümmü Abd'ın sizin için hoşnut olduğu şeye ben de razı oldum'* dedi. "[893]

---

[891] Heysemî: İsnadındaki raviler, sahih hadis ravileridir. Ancak Abdullah b. Osman b. Hüseym, Ebu Derdâ'dan işitmemiştir. Allah daha iyi bilir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 290).

[892] İbn Asâkir: Sa'îd b. Cübeyr, Ebu Derdâ'ya yetişmiştir.

[893] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 237.

b) Abdullah b. Mes'ûd'un farklı farklı hutbeleri

4518. Ahmed, Ebu Ahves el-Cüşemî'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd bir gün bize hutbe veriyordu. Bir yılan duvarın üzerinde yürüyordu. Hutbesini kesti ve elindeki asayla yılana vurdu ve onu öldürdü. Sonra da şöyle devam etti: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: '*Kim, bir yılanı öldürürse kanı helal olan bir müşriki öldürmüş olur.* '"[894]

4519. İbn Sa'd, Ebû Vâil'den şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Affân halife olunca Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh), Medine'den Kûfe'ye sekiz günde gitti. Kûfe'ye varınca Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle dedi: Emmâ ba'd: Mü'minlerin emiri Ömer b. Hattab vefat etti. Ömer'in öldüğü gün gibi insanların ağladığını görmedim. Hz. Muhammed'in ashabı olarak toplandık ve en hayırlımızı halife olarak seçmek için var gücümüzü sarf ettik ve Osman b. Affan'ı seçtik ve ona bey'at ettik, halk da peşimizden ona bey'at etti. "[895]

HZ. UTBE B. GAZVÂN'IN HUTBESİ

4520. Müslim, Halid b. Ümeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Utbe b. Gazvân (radıyallahu anh) Basra'da vali iken bize hutbe verdi. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Emmâ ba'd: Dünya, bizden ayrılacağını ilan edip hızlı şekilde sırtını dönüp gitmektedir. Dünyadan sadece bir yudumluk su kalmıştır ve onu da sahibi içmektedir. Siz, dünyadan fani olmayacak bir hayata göç edeceksiniz. O hayata güzel şekilde hazırlanarak gidiniz. Bize anlatıldığına göre Cehennem çukurunun kenarından cehenneme bir taş atılsa yetmiş sene de onun dibine ulaşamaz. Allâh and olsun ki, hayret etseniz de cehennem dolacaktır. Bize anlattığına göre cennetin bir kapısının arası kırk yıllık yol mesafesi kadardır. Öyle bir gün gelecek ki, izdihamdan her taraf dolacaktır. Ben, Hz. Peygamber'in yanında bulunan yedi kişinin yedincisiydim. Yanımızda yiyecek olarak sadece ağaç yaprakları vardı. Bu yüzden dudaklarımız yara olmuştu. Bir gün bir kürk gördüm, onu ben ve Sa'd b. Malik bölüştük. Ben yarısını, Hz. Sa'd da diğer yarısını izar (elbise) olarak kullandı. Onların hepsi bu gün bir şehre vali olarak tayin olmuştur. Nefsimde büyük, Allâh katında ise küçük olmaktan Allâh'a sığınırım. "[896]

---

[894] Ahmed, *Müsned*, I, 395.
[895] İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 63.
[896] Müslim, VIII, 215; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 179.

HZ. HUZEYFE B. YEMÂN'IN HUTBELERİ

4521. Ebu Nu'aym, Ebu Abdirrahman es-Sülemî'den şöyle rivayet etmektedir: "Babamla beraber Medâin şehrinde Cuma'ya gittik. Bizimle camii arasındaki mesafe bir fersah kadardı. Hz. Huzeyfe b. Yeman, Medâin şehrinin valisiydi. Minbere çıktı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: **"Kıyamet yaklaştı, ay yarıldı" (Kıyamet: 5).** İyi biliniz ki, ay yarılmıştır. İyi biliniz ki, dünya bizden ayrıldığını ilan etmiştir. İyi biliniz ki, hazırlık bugün, yarın ise yarış günüdür. " Babama dedim ki: 'Yarıştan neyi kastediyor' dedim. Babam, 'cennete girmeye kim hak kazanacak onu kastediyor' dedi. [897]

4522. İbn Cerîr, hadisi Ebû Abdirrahman es-Sülemî'den yakın bir lafızla rivayet etmiş, başına şu eki yapmıştır: "İyi biliniz ki, Allâh şöyle buyurmaktadır: **"Kıyamet yaklaştı, ay da yarıldı. "** İyi biliniz ki, ay yarılmıştır. Dünya ise bizden ayrıldığını ilan etmiştir. Hazırlık bugün, yarış ise yarındır. " Sonunda şöyle bir ak yapılmıştır: Babama 'Ey baba! Yarın insanlar yarışacak mı?' dedim. Babam, 'Yavrum! Sen ne cahilsin. Kastettiği amellerde yarışmaktır' dedi. Bir sonraki Cuma günü olunca yine hazır bulunduk. Hz. Huzeyfe hutbe verdi ve dedi ki: Allâh şöyle buyurmuştur: **"Kıyamet yaklaştı, ay da yarıldı. "** Dünya, bizden ayrıldığını ilan etmiştir. Hazırlık bugün, yarış ise yarındır. Bu yarışta kaybeden cehenneme, kazanan ise cennete girecektir. "[898]

4523. Ebu Nu'aym, Kurdus'tan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Huzeyfe, Medâin'de hutbe verdi ve dedi ki: Ey insanlar! Kölelerinizin kazançlarını kontrol ediniz. Eğer helal ise yiyebilirsiniz. Helal değilse yemeyin. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: '*Zulümden beslenen beden, cennete giremez.*'"[899]

4524. Abdurrezzak, Ebu Davud el-Ahmerî'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Huzeyfe, Medâin'de bize şöyle hutbe verdi: "Ey insanlar! Kölelerinizin kazançlarını kontrol ediniz. Kazançlarının kaynağını öğrenin. Haramla beslenen beden, asla cennete giremez. İyi biliniz ki, içkiyi satan, alan, imal eden herkes için hükmündedir. "[900]

---

[897] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 281.

[898] İbn Cerîr, *Tefsîr*, XXVII, 86; İbn Kesir, *Tefsîr*, IV, 261. Bu hadisi, Hâkim, *Müstedrek* adlı eserinde Ebu Abdirrahman'dan buna yakın lafızla rivayet etmiş ve hadis için şöyle demiştir: Hadisin isnadı sahihtir; fakat şeyhan rivayet etmemiştir. Zehebî: Hadis sahihtir. (*Müstedrek*, IV, 609).

[899] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 281.

[900] Abdurrezzak, *Musannef*, IX, 17073.

EBU MUSA EL-EŞ'ARÎ'NİN HUTBESİ

4525. İbn Sa'd, Kasâme b. Züheyr'den şöyle rivayet etmektedir: Ebu Musa (radıyallahu anh), Basra'da halka hutbe verdi ve dedi ki: Ey insanlar! Ağlayın, ağlamıyorsanız da ağlamaklı olun. Cehennem ehli olanlar, öyle ağlayacak ki, gözyaşları kuruyacak, sonra gözlerinden kan akmaya başlayacak, öyle gözyaşları ve kan dökecekler ki, içinde gemiler olsa yüzebilirler. "[901]

İBN ABBAS'IN (RADIYALLAHU ANHUMA) HUTBESİ

4526. Ebu Nu'aym, Şakîk'ten şöyle rivayet etmektedir: İbn Abbas, hac mevsiminde hutbe verdi, Bakara Suresini okumaya başladı. Hem okuyor, hem tefsir ediyordu. Ben de kendi kendime şöyle diyordum: Bu adam gibi konuşanı görmedim. İran ve Bizanslılar onu işitmiş olsalardı, hemen Müslüman olurlardı. "[902]

---

[901] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 110.
[902] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 261.

EBU HUREYRE'NİN HUTBESİ

4527. Ebu Nu'aym, Ebu Yezid el-Medînî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Hureyre Medine'de Hz. Peygamber'in minberine çıktı, onun durduğu yerden bir basamak daha aşağıda durdu ve şöyle konuştu: Ebu Hureyre'yi İslam'la hidayete erdiren Allâh'a hamd olsun. Ebu Hureyre'ye Kur'ân'ı öğreten Allâh'a hamd olsun. Ebu Hureyre'ye Muhammed ile minnet eden Allâh'a and olsun. İyi yoğrulmuş ekmeği bana yediren, bana ipek elbise giydiren Allâh'a hamd olsun. Yanında karın tokluğuna çalıştığım Gazvân'ın kızıyla beni evlendiren, bana efendilik yaptığı gibi beni de ona efendi yapan Allâh'a hamd olsun. Yakın olan şerden dolayı vay Araplar'ın haline! Çocukların idareci olmasından dolayı vay onların haline! Arzularına göre hükmedecek ve öfkelendiklerinde adam öldürecekler. Acamler'e müjdeler olsun! Nefsim elinde olan zata and olsun ki, İslam dini Süreyya yıldızında asılı olsa yine sizden bir cemaat ona ulaşırdı. "[903]

4528. Hâkim, Ebu Habîbe'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Habîbe, Hz. Osman'ın evine girdi, Hz. Osman o sırada inhisara alınmıştı. Ebu Hureyre, konuşmak için Hz. Osman'dan izin istedi, o da verdi. Ebu Hureyre kalktı, Allâh'a hamd ve sena etti. Sonra dedi ki: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *'Benden sonra fitne ve ihtilaflarla karşılaşacaksınız. '* Bir adam, 'Ya Resulallâh! Öyle bir zamanda ne yapmamızı emredersiniz?' dedi. Hz. Peygamber, *'Devlet başkanı ve görevlilerinden ayrılmayınız'* dedi. Ebu Hureyre, bu hadisle Hz. Osman'a işaret ediyordu. "[904]

---

[903] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 383.

[904] Hâkim, *Müstedrek*, IV, 433. Hâkim: Bu hadisin isnadı sahihtir; fakat şeyhan hadisi rivayet etmemiştir. Zehebî: Hadis sahihtir.

HZ. ABDULLAH B. SELÂM'IN HUTBESİ

4529. Taberânî, Abdulmelik b. Ümeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Muhammed b. Yusuf b. Abdillah b. Selam, Haccac b. Yusuf'un huzuruna girmek için izin istedi, o da izin verdi. Huzuruna girdi, selam verdi. Haccac da tahtının yanında iki kişiye yer açmalarını emretti. Onlar da yer açtılar ve Muhammed b. Yusuf oturdu. Haccac, 'Abdulmelik b. Mervan'ın deden Abdullah b. Selâm'dan rivayet ettiği hadisi biliyor musun?' dedi. Muhammed, 'Allah sana rahmet etsin. Birçok hadis var, hangisini kastediyorsun?' dedi. Haccac, 'Mısırlıların Hz. Osman'ı inhisara alma hadisini' dedi. Muhammed de 'o hadisi biliyorum. Hz. Osman inhisara alındığında Abdullah b. Selam huzuruna girmek için ilerledi. Halk önünü açtı ve Hz. Osman'ın huzuruna girdi. Abdullah b. Selam, 'es-selâmu aleyk ey mü'minlerin emiri' dedi. Hz. Osman da 'vealeyke's-selâm. Ey Abdullah b. Selam neden geldin?' dedi. Abdullah (radıyallahu anh), 'şehid olmak için veya Allâh'ın sana bir çıkış yolu açması için geldim. Dışardaki insanların seni öldüreceğini düşünüyorum. Eğer seni öldürürlerse bu senin için iyi, onlar için ise kötüdür' dedi. Hz. Osman, 'Üzerinde olan hakkım için senden istiyorum. Çık, onlarla konuş, belki Allâh senin vasıtanla bir hayra vesile olur ve senden dolayı kötü bir şeyi engeller' dedi. Abdullah b. Selam da halifeyi dinledi, itaat etti ve halkın huzuruna çıktı. Onu gördüklerinde hemen etrafında toplandılar, belki onları mutlu edecek bir haber getirmiştir, sandılar. Hz. Abdullah kalktı hutbe verdi, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Emmâ ba'd: Allâh (celle celâlühü), Hz. Muhammed'i müjdeliyici, uyarıcı olarak gönderdi. Allâh'a itaat edeni cennetle müjdeliyor, isyan edeni ise cehennemle uyarıyordu. Allâh, ona tabi olanları, müşrikler istemese de diğer din sahiplerine karşı galip getirdi. Sonra onlar için ikame edecekleri yerler seçti. Hz. Peygamber için de Medine'yi seçti. Allâh, Medine'yi hicret ve iman diyarı olarak seçti. Allâh'a and olsun ki, Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinden bugüne kadar melekler tarafından korunmaktadır. Hz. Peygamber, Medine'ye geldiğinden bugüne kadar Allâh'ın kılıcı kınından çıkmamıştır. Allâh, Muhammed'i hak din için göndermiştir. Kim, hidayete ermişse ancak Allâh'ın hidayeti ile ermiştir. Kim, sapıtmışsa hak ve batıl apaçık belli olduktan sonra olmuştur. Geçmişte öldürülen her bir Peygamberle beraber yetmiş bin savaşçı da öldürülmüştür. Ne zaman bir halife öldürülürse onunla beraber otuz bin savaşçı da öldürülmüştür. Bu yaşlı hali-

feyi öldürme hususunda aceleci olmayın. Allâh'a and olsun ki, sizden her kim, bu adamı öldürürse kıyamette eli kesilmiş, felç olmuş halde Allâh ile karşılaşacaktır. İyi biliniz ki, babanın bir çocuğu üzerinde nasıl hakkı varsa bu yaşlı halifenin de aynı şekilde herkes üzerinde hakkı vardır. ' Orda bulunanlar kalktı ve 'Yahudiler yalan söyledi, Yahudiler yalan söyledi' dedi. Hz. Abdullah da 'Vallahi siz yalan söylüyorsunuz ve siz günah işliyorsunuz. Ben Yahudi değilim. Ben de bir Müslümanım. Bunu Allâh da elçisi de Müslümanlar da biliyor. Allâh, benim hakkımda Kur'ân'da şu ayeti nazil etti:

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفَى بِاللهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ

"İnkâr edenler, "Sen peygamber değilsin" diyorlar. De ki: "Benimle sizin aranızda şahit olarak Allâh ve bir de yanında kitap (Kur'an) bilgisi bulunanlar yeter. " Allâh, ayrı bir ayet daha nazil etti:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَآمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

De ki: "Ne dersiniz? Şâyet bu, Allâh katından ise ve siz onu inkâr etmişseniz, İsrailoğullarından bir şâhit de bunun benzerini (Tevrat'ta görerek) şahitlik edip inandığı halde, siz yine de büyüklük taslamışsanız (haksızlık etmiş olmaz mısınız?). Şüphesiz Allâh zâlimler topluluğunu doğru yola iletmez. "[905]

[905] Hadisi, Hz. Osman'ın şehadeti bahsinde rivayet etmiştir. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 93).

HZ. HÜSEYİN B. ALİ'NİN HUTBESİ

4530. Taberânî, Muhammed b. Hasan'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Sa'd, Hz. Hüseyinle kaşı karşıya gelince Hz. Hüseyin, kendisini öldüreceklerine kanaat edince kalktı ve ashabına hutbe verdi. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Gördüğünüz gibi olanlar oldu. Dünya değişti ve çirkinleşti. Dünyanın güzellikleri gitmiş ve uzaklaşmıştır. Dünya kabın altında kalmış su damlası, kurumaya yüz tutmuş bir mera gibidir. Görmüyor musunuz? Hak ile amel edilmiyor, batıl ise nehyedilmiyor. Bu durumda mü'min olan kişi, Allâh'a kavuşmayı arzulamalıdır. Ben ölümü sadece mutluluk, zalimlerle yaşamayı ise zehir olarak görüyorum. "[906]

4531. Kandehlevî: İbn Cerîr, bu hutbeyi Ukbe b. Ebi Ayzâr'dan rivayet etmiştir: Hz. Hüseyin Zî-Husum denen yerde kalktı. Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra buna yakın şekilde hutbeyi rivayet etti. Ayrıca Ukbe b. Ebî Ayzâr'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Hüseyin, ashabına hutbe verdi. Yezid'in komutanı Hürr[907] ise Beyda denen yerdeydi. Hz. Hüseyin, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: '*Ey insanlar! Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: Kim zalim ve Allâh'ın yasaklarını helal kılan, Allâh'a verdiği sözü tutmayan, Hz. Peygamber'in sünnetine muhalif, insanlar arasında günah ve düşmanlık yayan bir devlet başkanı görürse onu fiili ve sözüyle değiştirmeye çalışmazsa Allâh'ın onu hak ettiği yere koyması vacip olur.* ' İşte bunlar, şeytana itaat ediyor, Rahman'a itaat etmeyi terk eden, fesadı yayan, had cezalarını uygulamayan, ganimette istedikleri gibi tercihte bulunan, Allâh'ın haramlarını helal kılan, helâlını haram kılan kişilerdir. Bunu değiştirmeye çalışanlara karşı çıkmak ilk önce benim hakkımdır. Sizin mektuplarınız bana ulaştı, bey'at için gönderdiğiniz temsilciler bana geldi. Siz beni düşmana teslim etmeyecek ve beni yüzüstü bırakmayacaksınız. Verdiğiniz bey'atlarınıza sadık olursanız doğru bir hareket yapmış olursunuz. Ben, Ali'nin oğlu Hüseyin, ben Hz. Peygamber'in kızı Fatıma'nın oğluyum. Ben, sizinle beraberim. Ailem de sizinle beraberdir. Sizin için ben de uymanız gereken güzel bir örnek vardır. Şayet bunu yapmaz, sözünüzde durmaz, boynunuzdaki bey'atı bozarsanız hayatıma

---

[906] Taberânî, *el-Kebîr*, III, 2842. Heysemî: Muhammed b. Hasan, İbn Zebâle'nin oğludur. Kendisi metruk bir ravi olup bu kıssaya yetişmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 193).

[907] Hürr b. Yezid et-Temîmî, Ömer b. Sa'd'dan evvel Yezid'in Hz. Hüseyin'i öldürmesi için gönderdiği komutandı. Sonra Hz. Hüseyin tarafına geçti ve onunla beraber şehid oldu. Allah kendisine rahmet etsin. (B).

and olsun ki, kötü bir şey yapmış olursunuz. Siz, daha önce bunu babama (Hz. Ali'ye), kardeşime (Hz. Hasan'a) ve amcaoğluma (Müslim b. Akîl'e) da yaptınız. Mağrur olan size inanıp aldanan kimsedir. Siz payınızı kaçırdınız, nasibinizi zayi ettiniz. Kim, sözünde durmazsa sadece kendisine zarar vermiş olur. İlerde Allâh, beni size muhtaç etmeyecektir. Allâh'ın selamı, rahmeti ve bereketi sizin üzerinize olsun. "[908]

HZ. YEZİD B. ŞECERE'NİN HUTBESİ

4532. Taberânî, Mücahid←Yezid b. Şecere'den (radıyallahu anh) –yaptığı sözüne uygun olan bir zattı- şöyle rivayet etmektedir: Hz. Hüseyin bize hutbe verdi ve dedi ki: Ey insanlar! Allâh'ın size ihsan ettiğini nimetleri düşünün. Allâh, size ne güzel nimetler bahşetmiştir. Şu an kırmızı, yeşil ve sarı elbiseler içinde evinizde oturuyorsunuz. Müslümanlar, namaz ve cihad için saf tuttuklarında semanın, cennetin ve cehennemin kapıları açılır, Hûriler süslenir ve ortaya çıkar. Kişi ilerlediğinde 'Ey Allâh'ım ona yardım et' savaşta geriye döndüğünde ise hemen ondan kaybolurlar ve 'Ey Allâh'ım! Onu affet' derler. Ey Müslümanlar! Anam-babam size feda olsun. Var gücünüzle düşmana saldırın ve hurileri mahcup etmeyiniz. Kişiden akan ilk damla onun tüm amellerine kefaret olur ve hurilerden iki hanımı semadan inip yüzündeki toprağı siler ve 'İşte şimdi seniniz' diyecekler. Şehid olan zat da 'Ben de sizinim' diyecektir. Sonra İnsanoğlunun görmediği cennet ekininden yapılmış yüz elbise giydirilir, bu yüz elbise iki parmak genişliği kadar dahi olmaz. Bana ulaştığına göre kılıçlar, cennetin anahtarlarıdır. "[909]

4533. Hâkim, Mücahid←Şam valilerinden olan Yezid b. Şecere er-Rehâvî'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Mu'âviye, onu orduya komutan olarak tayin ederdi. Bir gün bize hutbe verdi ve dedi ki: Ey insanlar! Allâh'ın size ihsan ettiği nimetleri hatırlayın. Keşke siz de benim gördüğüm siyah, kırmızı, yeşil, beyazı ve meskenlerdeki şeyleri görseydiniz, şaşırır kalırdınız. Namaz kılındığında semanın, cennetin, cehennemin kapıları açılır. Hûriler süslenip gözükür. Sizden her kim, cihada doğru ilerlerse 'Ey Allâh'ım! on sebat ver, ey Allâh'ım! Ona yardım et' diye dua eder. Fakat kişi savaştan kaçarsa hemen ondan kaybolur ve 'Ey Allâh'ım onu bağışla, ey Allâh'ım ona merhamet et'

---

[908] İbn Cerîr, *Târîh,* IV, 403.

[909] Heysemî: Taberânî, hadisi iki tarikle rivayet etti. Bir isnadındaki raviler sahih hdis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 294).

diyecektir. Anam-babam size feda olsun. Düşmana var gücünüzle saldırın. Sizden her kim savaşa katılır ve kanı dökülürse ilk damla kanıyla ağaçların yaprakları gibi tüm hataları dökülür. Şehid olduğu gibi semadan iki huri iner, yüzündeki tozu silerler. Şehid olan, onlara 'ben sizinim' diyecek, onlar ise 'hayır, bilakis biz seniniz' diyecekler. Kendisine yüz elbise giydirilecek. Öyle ince elbiseler ki, şahadet ve orta parmağımla ölçmeye çalışsam elbiseden daha kalın olurlar. Bu elbiseler, insanların mamul ettiği değil, cennet elbiseleridir. İsimleriniz, simalarınız, özellikleriniz, gizli konuşmalarınız, meclislerinizin hepsi Allâh katında yazılmıştır. Kıyamet günü olunca 'Ey filan! Bu senin nurundur, ey filan! Senin nurun yoktur' denilecektir. Cehennemin deniz gibi sahili vardır. İçinde deve boyu yılan ve zararlı böcekler, katır boyunca akrepler vardır. Cehennemlikler azapları hafiflesin diye bağırınca onlara 'sahile inin' denecektir. Sahile indiklerinde haşaratlar onların dudaklarından, yüzlerinden ve Allâh'ın istediği yerlerinden tutup ısıracaklar. Sonra onları kurtaracak ve onlar cehenneme kaçmak için bağıracaklar. Bu kez onlara öyle bir uyuz hastalığı musallat olacak ki, derilerini kaşıya kaşıya kemikleri gözükecektir. Biri, 'Ey filan! Acıtıyor mu?' diyecek, o da 'evet' diyecektir. O da 'bu, Müslümanlara verdiğin eziyetin cezasıdır' diyecektir. "[910]

HZ. ÜMEYR B. SA'D'IN HUTBESİ

4534. Ahmed, Sa'îd b. Süveyr←Ümeyr b. Sa'd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Humus valisi olan sahabî Ümeyr, halka şöyle hutbe verdi: İyi biliniz ki, İslam sağlam bir duvar ve engelleyici bir kale, güvenilir bir kapıdır. İslam'ın duvarı kapı, kapısı hakkaniyettir. Duvar ve kapı yıkılırsa düşman tarafından fethedilmiş olur. Devlet başkanı sağlam olduğu müddetçe İslam da sağlam bir kale gibi olur. Sultanın güçlü olması kılıçla öldürmesinde, kırbaçla vurmasında değil, hak ile hükmedip adilane bir yönetim sergilemesidir. "[911]

---

[910] Hâkim, *Müstedrek*, III, 494. Bu hadisi, İbn Mübarek -ez-Zühd adlı eserinde- İbn Mende ve Beyhakî Mücahid tariki ile mevkuf ve mutavvel şekilde rivayet etmiştir. (İbn Hacer, İsâbe, III, 658).

[911] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 375.

ÜMEYR'İN BABASI HZ. SA'D B. UBEYD EL-KÂRÎ'NİN HUTBESİ

4535. İbn Sa'd, Sa'd b. Übeyd'din şöyle hutbe okuduğunu aktarmaktadır: "Biz yarın düşmanla karşılaşacağız. Biz yarın şehid olacağız. Sakın sizden akan kanı temizlemeyin, biz üzerimizdeki kanlı elbise ile kefenleniriz. "[912]

HZ. MU'ÂZ B. CEBEL'İN HUTBESİ

4536. İbn Cerir ve İbn Ebî Hâtim Seleme b. Sebre'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Mu'âz b. Cebel, Şam'da hutbe verdi ve dedi ki: Siz mü'min, cennet ehlisiniz. Allâh'a and olsun ki, İran ve Bizanslılar'dan esir aldığınız kişilerin de Müslüman olacağını ve Allâh'ın onları cennetine koyacağına inanıyorum. Çünkü onlardan biri sizin için bir şey yaparsa ona 'Güzel yaptın, Allâh sana rahmet etsin, iyi yaptın, Allâh seni mübarek kılsın' diye dua edecektir. Sonra şu ayeti okudu:

وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ

"Allah, iman edip salih ameller işleyenlerin dualarına karşılık verir; lütfunden onlara fazlasını da verir. "[913]

HZ. EBU DERDÂ'NIN HUTBESİ

4537. İbn Asâkir, Havşeb el-Fezârî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derda'nın minber üzerinde şöyle hutbe verdiğini işittim: Allâh'ın 'Ey Uveymir!' diye sesleneceği günden korkuyorum. Ben de 'Buyur ya Rabbim' diyeceğim. Allâh, 'bilginle nasıl amel ettin?' diye soracaktır. O gün emredeci ve nehyedici tüm ayetler gelecek ve farzları yapıp yapmadığımı soracaktır. Sonra emredici ayetler, emredilenleri yapmadığıma, nehyedici ayetler ise nehyedilenleri terk etmediğime dair şahitlik edecekler. "[914]

---

[912] İbn Sa'd, *Tabakât,* III, 485.
[913] İbn Cerîr, *Tefsîr,* XXV, 29; İbn Kesir, *Tefsîr,* IV, 115.
[914] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VII, 78.

17. BÖLÜM

H. Z. PEYGAMBERİN VE SAHABENİN ÖĞÜTLERİ

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashab'ı (radıyallahu anh) seferdeyken ve mukim oldukları zaman nasıl vaaz ederlerdi? Nasıl kendilerini dünya nimetlerinden ve lezzetlerinden alıkoyup ahiret nimetlerine yöneliyorlardı? Nasıl insanları Allâh'a karşı o derece sakındırıyorlardı ki insanların gözleri yaşla dolup kalpleri titriyordu? Sanki ahiret ve mahşer meydanı gözlerinin önündeydi. Nasıl oluyordu da vaazlarıyla ümmeti muhammedin elinden tutup onları yerlerin ve göklerin yaratıcısı olan Allâh'a yönlendirip, gizli ve açık olan şirkin damarlarını kökünden söküp atıyorlardı?

HZ. PEYGAMBER'İN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) NASİHATLARI

a) Hz. Peygamber (a. s.)'in Ebû Zerr el-Ğıfâriye Nasihatı

4538. İbn Hıbban *Sahih* adlı eserinde ve Hâkim -hadisin sahih oldugunu belirtmiştir- Ebu Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler: Hz. Peygambere "Ey Allâh'ın Resûlü İbrahim (a. s.)'ın sahifeleri nelerdi?" diye sordum. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Hepsi örneklerden ibaretti. Ey insanlara musallat olup onları rahatsız eden gururlu kral! Ben seni dünya malı toplayıp servet yapman için göndermedim. Bilakis mazlumun hakkını zalimden alarak mazlumun beddua etmesini engellemen için gönderdim. Çünkü ben, kâfir bile olsa mazlumun bedduasını geri çevirmem. Akıllı kimse vaktini değerlendiren kişidir. Akıllı kişi vaktini Rabbine dua ederek, kendi nefsini hesaba çekerek, mahlûkattaki sanatı tefekkür ederek, yiyecek, giyecek gibi ihtiyaçlarını karşılamak için çalışır. Akıllı kişi sadece üç şeyin mücadelesini verir. Ahiret için erzak toplamak, dünyayı ıslah etmek, haram olmayan lezzetleri tatmak. Akıllı kişi içinde yaşadığı dönemi idrak edebilen, o dönemin işleriyle alakadar olan, dilini muhafaza eden kimsedir. Konuşmasını kendi işinden sayan kimse, sadece kendisini ilgilendiren konularda konuşur. "*

Ben dedim ki: "Ey Allâh'ın Resûlü! Musa a. s. 'ın sahifeleri nelerdi?"

Hz. peygamber cevaben şöyle buyurdu: *"Hepsi ibretlerden ibaretti. Ölümün geleceğini yakînen bilip daha sonra eğlenen kimseye hayret ederim. Ateşi yakînen bilip daha sonra gülen kimseye hayret ederim. Kadere inanıp daha sonra yorulan kimseye hayret ederim. Dünyayı ve dünya içerisinde yaşayanların ölüp yerlerine başkalarının geldiğini görüp daha sonra dünyaya meyleden kimseye hayret ederim. Yarın (mahşer gününde) hesap vereceğini bilip daha sonra amel etmeyen kimseye hayret ederim"*

Ben dedim ki: "Ey Allâh'ın Resûlü! Bana tavsiyede bulunur musun?"

Hz. peygamber şöyle buyurdu: *"Sana Allâhtan korkmanı tavsiye ederim; zira bütün işlerin başı Allâhtan korkmaktır"*

Ben dedim ki: "Ey Allâh'ın Resûlü! Biraz daha tavsiyede bulun"

Hz. peygamber şöyle buyurdu: "Kur'an oku, Allâh'ı an; zira Allâh'ı anmak senin için yeryüzünde bir nur, gökte ise azıktır. "

Ben dedim ki: "Ey Allâh'ın Resûlü! Biraz daha tavsiyede bulun"

Hz. peygamber: *"Çok gülme; zira o kalbi öldürür, yüzün nurunu götürür"* buyurdu.

Ben dedim ki: "Ey Allâh'ın Resûlü! Biraz daha tavsiyede bulun"

Hz. peygamber: *"Cihada katıl; zira benim ümmetimin ruhbanlığı cihaddır"* buyurdu.

Ben dedim ki: "Ey Allâh'ın Resûlü! Biraz daha tavsiyede bulun"

Hz. peygamber: *"Çok konuşma, zira sükût etmek şeytanı kovar ve dini işlerde sana yardımcı olur"* buyurdu.

Ben dedim ki: "Ey Allâh'ın Resûlü! Biraz daha tavsiyede bulun"

Hz. peygamber: *"Fakirleri sev ve onlarla oturup kalk"* buyurdu.

Ben dedim ki: "Ey Allâh'ın Resûlü! Biraz daha tavsiyede bulun"

Hz. peygamber: *"Senden daha kötü durumda olanları düşün, senden daha iyi durumda olanlara bakma; zira bu, Allâh'ın sana verdiği nimetleri küçük görmemeni sağlar"* buyurdu. Ben dedim ki: "Ey Allâh'ın Resûlü! Biraz daha tavsiyede bulun"

Hz. peygamber: *"Acı da olsa doğruyu söyle"* buyurdu.

Ben dedim ki: "Ey Allâh'ın Resûlü! Biraz daha tavsiyede bulun"

Hz. peygamber: *"Sende bulunan ayıplardan dolayı başkalarına atıp tutma. Senin işlediklerini işleyenlere buğzetme. Çünkü sende bulunan ayıpları görmeyip de aynı ayıplardan dolayı başkalarını kötülemen, işlediğin bir suçtan dolayı başkalarına kızman ayıp olarak sana kâfidir"* buyurdular. Sonra da mübarek elleriyle göğsüme vurarak şunları söylediler:

"Ey Ebâ Zerr! Tedbir gibi akıl, yasaklardan sakınmak gibi takva ve güzel ahlak gibi şeref yoktur. "[915]

b) Kişinin; Ailesi, Malı ve Amelleriyle İlgili Durumu Nasıldır?

4539. Râmehürmezî *"el-Emsal"* adlı eserinde Hz. Âişe'den (r. anhâ) şöyle rivayet eder: Birgün Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) sahabelere

[915] İbn Hıbbân, *Sahîh,* s. 361. Hâkim, *el-Müstedrek,* II, 597. Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliya,* I, 166-168. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 201. Münziri *Terğîb*'de şöyle dedi: Babasından sadece İbrahim b. Hişam (İbrahim herkes tarafından bilinen bir yalancıdır. Hadis ya zayıf ya da mevzu'dur.) bu hadisi rivayet etmiştir. Bu uzun bir hadistir. Başlangıcında peygamberlerin kıssaları vardır. Ben ise hikmetlerle dolu olan bu kısmı aldım. Münzirî, *et-Tergîb ve't-terhîb,* III, 473. Bu hadis'in tamamını Hasan b. Süfyân ve İbn Asâkir rivayet etmiştir.

"Kişinin; ailesi, malı ve amelleriyle ilgili olan durumunu biliyor musunuz?" diye sordu.

Sahabeler: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" diye cevap verdiler.

Resûlüllah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Kişinin; ailesi, çocukları, malı ve amelleriyle ilgili olan durumu üç kardeşi olan kimse gibidir. Bu kimse vefatının yaklaştığını anlayınca kardeşlerinden birisini çağırdı ve ona şöyle dedi: "Senin de gördüğün gibi vefatım yaklaştı, bundan sonra benim için ne yapacaksın?" Kardeşi: " Bıkmadan, usanmadan hastalığın boyunca sana bakarım, geride bıraktığın işlerle ilgilenirim. Öldüğün zaman seni yıkar, kefenler ve diğer taşıyanlarla beraber tabutunu taşırım. Tabutunu biraz taşırım biraz uzaklaşırım. Geri döndüğüm zaman seni bana sorduklarında seni hayırla yâdederim" dedi. İşte bu kardeşi o kimsenin ailesidir. Onun hakkında görüşünüz nedir?"*

Sahabeler: "Ey Allâh'ın Resûlü! Biz onda bir fayda görmüyoruz" diye cevap verdiler.

Bunun üzerine Hz. Peygamber sözlerini şöyle sürdürdüler: *"Ölüm döşeğinde yatmakta olan o kişi, ikinci kardeşini çağırarak ona "Benim ölmek üzere olduğumu görüyorsun. Aramızda bunca senelik kardeşlik ve hukuk vardır. Bunun gereği olarak benim için ne yapacaksın?" dedi. O da "Sana ancak diriler arasında bulunduğun sürece herhangi bir faydam dokunabilir. Öldüğünde yollarımız ayrılacak, sen başka bense daha başka bir yola gideceğiz. Bu durumda senin için ne yapabilirim?" cevabını verdi. İşte bu kardeşi de onun malıdır. Bu kardeşi nasıl buluyorsunuz?"*

Sahabiler "Ey Allâh'ın Resûlü! Biz bunu da pek yararlı biri olarak görmüyoruz" dediler.

Hz. Peygamber de devamla şunları söylediler:

"Ölüm döşeğindeki adam üçüncü kardeşine "Görüyorsun ki ölüyorum. Ailemin ve sahip olduğum malımın verdikleri cevabı da duydun. Peki, sen kardeşlik gereği benim için ne yapacaksın?" dedi. Üçüncü kardeş de şunları söyledi: "Ben onlara benzemem. Kabre girdiğinde ve tek başına kaldığında sana yoldaşlık yaparım. Tartı ve hesap gününde terazinin hasenât (iyilikler) kefesini ağırlaştırırım".

Sahabiler buna "Ey Allâh'ın Resûlü! O güzel bir kardeş ve iyi bir arkadaştır" karşılığını verdiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber *"İşte gerçek kardeş bu-*

dur" buyurdular. O zaman Abdullah b. Kürz adlı sahabi kalkarak "Ey Allâh'ın Resûlü! İzin verirseniz bu anlattıklarınızı şiirleştireyim" dedi. Hz. Peygamber de *"İzin veriyorum"* buyurdular. Abdullah b. Kürz o geceyi evinde geçirerek ertesi gün o Hz. Peygamber'in huzuruna çıktı. Sahabiler de oraya topladılar. Abdullah şu şiiri okudu:

فإني وأهلي والذي قدمت يدي كداع إليه صحبة ثم قائل
لإخوته إذ هم ثلاثة إخوة أعينوا علي أمر بي اليوم نازل
فراق طويل غير مشق به فماذا لديكم في الذي هو عائلي
فقال امرؤ منهم أنا الصاحب الذي أطيعك فيما شئت قبل التزايل
فإما إذا جد الفراق فإنني لما بيننا من خلة غير واصل
فخذ ما أردت الآن مني فإنني سيسلك بي في مهبل من مهابل
وإن تبقين لا تبق فاستنفدنني وعجل صلاحا قبل حتف معاجل
وقال امرؤ قد كنت جدا أحبه وأوثره من بينهم في التفاضل
غنائي أني جاهد لك ناصح إذا جد الكرب غير مقاتل
ولكنني باك عليك ومعول ومثن بخير عند من هو سائلي
ومتبع الماشين أمشي مشيعا أعين برفق عقبة كل حامل
إلى بيت مثواك الذي أنت مدخل وراجع مقرونا بما هو شاغلي
كأن لم يكن بين وبينك خلة ولا حسن ود مرة في التباذل
فذلك أهل المرء ذاك غناؤهم وليسوا وإن كانوا حراصا بطائل
وقال امرؤ منهم أنا الأخ لا ترى أخا لك مثلي عند كرب الزلازل
لدى القبر تلقاني هنالك قاعدا أجادل عند القول رجع التجادل
وأقعد يوم الوزن في الكفة التي تكون عليها جاهدا في التثاقل
ولا تنسني واعلم مكاني فإنني عليك شفيق ناصح غير خاذل
فذلك ما قدمت من كل صالح تلاقيه إن احسنت يوم التواص

"Ben, ailesi, malı ve elleriyle yaptığı ameller olmak üzere üç kardeşi olan ve öleceği sırada onları çağırarak kendilerine şöyle diyen kişi gibiyim:

"Bugün başıma gelen şu çetin günde bana yardımcı olunuz. Bu gün çok uzun ve korkunç bir ayrılığın başlangıcıdır. Bu konuda bana ne gibi bir yardımda bulunabilirsiniz?". Bunun üzerine kardeşlerden biri şöyle dedi:

"Ben, hayatta olduğun sürece sana itaat eder ve her dediğini yaparım. Fakat ayrılık vakti geldiğinde senin için hiç birşey yapamam. Eğer benden birşey isteyeceksen şimdi istemelisin. Çünkü seninle birlikte gelecek olsam birçok tehlikelere atılmış olurum. Eğer gidecek olursan sakın beni arkanda bırakma. Ölmeden önce beni, halini islah etmek için harcamalısın". İkinci kardeşse şunları söyledi:

"Ben seni cidden sever ve fazilet bakımından diğerlerinden üstün tutarım. Senin için yorulur ve sana nasihat ederim. Ancak ölüm geldiğinde senin için ona karşı koyamam; bu konuda elimden ağlamaktan başka birşey gelmez. Evet vefat ettiğinde hıçkıra hıçkıra ağlar, soran olduğunda seni överim. Cenazene katılıp diğerleriyle birlikte seni son ikametgâhına kadar taşırım. Oraya yerleştiğinde evime geri dönerek sanki hiç bir şey olmamışcasına ve seninle aramızda dostluk ve kardeşlik yokmuşcasına işimin başına geçerim". İşte bu kardeş o kişinin ailesidir, birincisi ise onun malıydı. Bu ikisinin ölen kişiye en ufak bir faydaları dokunmadı. Sıra üçüncü kardeşe geldiğinde o şunları söyledi:

"Ben senin için gerçek bir kardeşimdir. Korkunç ve tehlikeli anlarında benim gibi bir dost ve kardeş bulamazsın. Kabrinde seni yalnız bırakmam ve her türlü tehlikeye karşı savunurum. Kıyamet gününde hesaplar görülürken hasenâtını artırmak için terazinin kefesine otururum. Bunun için de sakın beni unutma ve kıymetimi bil. Çünkü ben senin için daima şefkatli ve seni hiçbir zaman mahcup etmeyecek bir nasihatçıyım". İşte bu kardeşde insanın kendisi için önden gönderdiği salih amelleridir. İnsan yaptığı iyilikleri ahirette bulacaktır".

Bu şiiri dinleyen Hz. Peygamber ve onunla birlikte, orada bulunan sahabiler ağladılar. Daha sonraları Müslümanlar Abdullah'ı yanlarına çağırtıp ona bu şiiri okutarak ağlarlardı. [916]

MÜMİNLERİN EMİRİ ÖMER B. HATTAB'IN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

a) Hz. Ömer'in Bir Kişiye Nasihat Etmesi

4540. Dinûrî Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Hz. Ömer birgün adamın birine şöyle nasihatta bulundu: 'Diğer insanlarla meşgul olup da kendi nefsini unutma. Çünkü bunun zararı onları değil dönüp dolaşıp seni bulur. Her zaman için dengeli hareket et ve amaçsız birşey yapma; çünkü her yaptığın amel defterine yazılır. Bir kötülük işlediğinde arkasından hemen bir iyilik yap ki bu, işlemiş olduğun o kötülüğü silsin". [917]

4541. Beyhakî Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Sana eziyet veren şeyden uzak dur. Bulunması zor olduğu halde salih bir dostla arkadaşlık etmeye çalış. İşlerini Allâh'tan korkan kimselerle istişare et. [918]

b) Hz. Ömer'in İfade Ettiği On Sekiz Hikmet

4542. Hatîb, İbn Asâkir, İbn Neccâr; Saîd b. el-Müseyyib'den şöyle rivayet ederler:

Hz. Ömer'in insanlara tamamı hikmetlerle dolu olan on sekiz nasihatı vardır. Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle dedi: Sen kendin hakkında Allâh'a isyan eden kişi hakkında Allâh'a itaat etmek suretiyle o kişiye bundan daha kötü ceza veremezsin. Kardeşinin işleri hakkında sana kesin bilgi gelinceye kadar hüsnü zanda bulun. Müslüman'ın dile getirdiği, hayır ifade etmesi mümkün olan bir sözü şerre yorma.

Kendisini töhmet altında bırakacak işler yapan kimse, kendisi hakkında sui zanda bulunan kişiyi kınamasın. Kim sırrını gizlerse tercih hakkını kendi elinde bulundurur.

Doğru arkadaşlar edin, onlarla beraber hayatını yaşa. Zira onlar sevinçli günlerde neşe kaynağı, sıkıntılı günlerde de destek olurlar. Ölümüne sebep

---

[916] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 124. *el-İsâbe* II, 362. Cafer el-Firyâbi *"el-Künâ"*, İbn ebi Âsım *"el-Vuhdân"*, İbn Şâhin, İbn Mende *"es-Sahabe"*, İbn ebi'd-dünya *"el-Kefâle"*.
[917] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 208.
[918] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 208.

olsa bile doğruluktan ayrılma. Boş işlerle meşgul olma. Seni ilgilendirmeyen şeylere karışma. Olmayacak işler peşinde koşma, çünkü böyle birşey yararsız, boş bir uğraş olur. Senin başarılı olmanı istemeyen kimseden ihtiyacını gidermesini isteme. Yalan yere yemin etme ki Allâh seni helak etmesin. Facirlerle arkadaşlık yapma ki kötü şeyler öğrenmeyesin. Düşmandan uzak dur. Güvenilir olan arkadaşlarının gayrısından sakın. Güvenilir kişi Allâh'tan korkan kimsedir. Kabirlerin yanında huşu içerisinde dur. İtaat ettiğinde kendini zelil kıl. Günah işlerken âkıbetini düşün. İşlerini Allâh'tan korkan kimselerle istişare et; zira Allâh-u Teâlâ şöyle buyuruyor: **"Allah'tan kulları içinde ancak âlimler korkar. "** (Fâtır: 28)[919]

4543. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Muhammed b. Şihâb'dan şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle dedi: Seni ilgilendirmeyen işlerle uğraşma. Düşmanından uzak dur. Güvenilir olmayan dostlarından kendini koru; zira kavimde hiçbir şey güvenilir kimsenin yerini tutmaz. Facirlerle arkadaşlık yapma ki sana kötü şeyler öğretmesin. Sırrını ona ifşa etme. İşlerini Allâh'tan korkan kimselerle istişare et. [920]

c) Erkekler ve Kadınlar Üç Kısımdır

4544. İbn Ebî Şeybe, İbn Ebi'd-Dünya, Harâidî, Beyhakî ve İbn Asâkir; Semure b. Cündüb'den şöyle rivayet ederler:

Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle dedi: Erkekler ve kadınlar üç kısımdır.

Birinci kısım kadınlar: İffetli, Müslüman, yumuşak huylu, sevgi dolu olan, doğurgan ve hayat yüzlerine gülmemesine rağmen her zaman ailesine yardımcı olan kadınlardır. Bu kadınlar pek nadir bulunur.

İkinci kısım kadınlar: Kap görevi gören, sadece çocuk doğuran kadınlardır.

Üçüncü kısım kadınlar: Kindar, bitli kadınlardır. Allâh bu tür kadınları dilediği kimsenin başına musallat eder, dilediğinde de tekrar geri alır.

Erkeklere gelince, birinci kısım erkekler: İffetli, şatavatsız, yumuşak huylu, fikir sahibi, istişareye önem veren erkeklerdir. Bu kısım erkekler bir olayla

---

919 Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 235.

920 Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 55.

karşılaştıkları zaman görüşlerini başkalarıyla istişare ederler, böylelikle işleri hep yolunda gider.

İkinci kısım erkekler: Bilgisi olmayan erkeklerdir. Bu kişilerin başına bir iş geldiği zaman bilgili insanların yanına gidip onların görüşleri doğrultusunda hareket ederler.

Üçüncü kısım erkekler: Şaşkın, hayatta bir şeyle karşılaşmamış toy erkeklerdir. Bunlar akledemezler, akıllı olanlara da itaat etmezler. [921]

d) Hz. Ömer'in Ahnef b. Kays'e Nasihatları

4545. Taberânî *"el-Evsat"* adlı eserinde Ahnef b. Kays'dan şöyle rivayet eder: Hz. Ömer (radıyallahu anh) bana şöyle dedi: Ey Ahnef! Çok gülen kimsenin heybeti azalır. Çok şaka yapan kimse hafife alınır, tahkir edilir. Çok konuşan kimsenin değeri azalır. Değeri azalan kimsenin hayâsı azalır. Hayâsı azalan kimsenin takvası da azalır. Takvası azalan kimsenin kalbi ölür. [922]

4546. İbn Ebi'd-Dünya, Askerî, Beyhakî ve diğerleri bu hadisi Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmişlerdir:

Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle dedi: Çok gülen kimsenin heybeti azalır. Çok şaka yapan kimse hafife alınır, tahkir edilir. Kim bir şeyi çokça yaparsa artık o işle tanınır. Çok konuşan kimsenin değeri azalır. Değeri azalan kimsenin hayâsı azalır. Hayâsı azalan kimsenin takvası da azalır. Takvası azalan kimsenin kalbi ölür. [923]

e) Allâh'ın Batılı Terk etmek Suretiyle Onu Ortadan Kaldıran, Hakkı da Yapmak Suretiyle Ḥakkı Yaşatan Kulları Vardır

4547. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Allah'ın öyle kulları vardır ki batılı terk etmek suretiyle onu ortadan kaldırırlar, hakkı da yapmak suretiyle onu yaşatırlar. Bir işe teşvik edildikleri zaman o işe rağbet ederler. Bir işten nehyedildikleri zaman o işten uzak dururlar. (Allah'tan) korkarlar. (Cennete gireceklerinden) emin olmazlar. Bizzat görmemelerine rağmen yakinen görmüş gibi inanırlar. Korku onların ihlâslı olmalarını sağladı. Yok olup gidecek olan dünyayı bırakıp ebedi olan ahirete

---

921 Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 235.

922 Heysemi: "Senedde Devîd b. Mücaşı'a vardır, ben onu tanımıyorum. Seneddeki diğer raviler ise sikadırlar (güvenilirlerdir)" dedi. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 302).

923 Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 235.

yönelirler. Onlar için hayat bir nimet, ölüm ise bir şereftir. İri gözlü hurilerle evlendirilecekler, ebedi olan hizmetçiler tarafından hizmet görecekler. [924]

f) Hz. Ömer'in Çeşitli Nasihatları

4548. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Kitab'ın kapları ilmin de pınarları olunuz. Her günün rızkını Allâh'tan isteyin.

Yine Ebû Nuaym Hz. Ömer 'dan (radıyallahu anh) rivayet etmiştir. Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle dedi: Tövbe edenlerle oturunuz. Çünkü onlar kalbi en ince olanlardır. [925]

4549. İbn Ebi'd-Dünya, Dînûri *"Mücâlese"* adlı eserinde, Hâkim *"el-Künâ"* adlı eserinde Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler: Kim Allâh'tan korkarsa kin gütmez. Kim Allâh'tan sakınırsa nefsinin her istediğini yapmaz. Şayet kıyamet günü gelecek olmasaydı (dünyada) daha farklı şeyler görürdün. [926]

4550. Harâidi ve başkaları Hz. Ömer 'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler:

Kim insanlara karşı insaflı olursa işlerinde başarılı olur. İzzetli olup (gururlanmaktansa) kendini zelil kılıp itâat etmek daha güzeldir. [927]

4551. İbn Ebi Şeybe, Askerî, İbn Cerîr, Dârakutnî ve İbn Asâkir Malik'den şöyle rivayet ederler:

Malik: "Hz. Ömer'in şöyle dediğinin haberi bana geldi" dedi. Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle dedi: "İnsanın büyüklüğü takvası, şerefi ve üstünlüğü dini, kişiliği ise güzel ahlakıdır. Korkaklık ve cesaret insanlarda yaratılıştan var olan şeylerdir. Cesur kişi tanıdığı ve tanımadığı kimseler için savaşır. Korkak kişilerse kendi anne ve babasından bile kaçar. Dünyanın zenginliği mal ise âhiretin ki takvâdır. Sizler bir Fârisi'den, bir Acem'den ya da bir Nebatî'den ancak takvâ ile üstün olabilirsiniz. [928]

---

[924] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 55.

[925] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 51.

[926] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 235.

[927] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 235.

[928] İbn-i Ebi Şeybe, *Musannef,* VIII, 520; Dârekutnî, *Sünen,* III, 304; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 235.

4552. İbn Ebi'd-Dünya ve Dînûri; Süfyanü's-Sevriden şöyle rivayet ederler:

Hz. Ömer (radıyallahu anh) Musa el-Eşarî'ye (radıyallahu anh) şöyle yazdı: Hikmet kişinin yaşının büyük olması değildir. Hikmet Allâh'ın bir ihsanıdır, dilediğine verir. Kötü işlerden ve çirkin ahlaktan sakın. [929]

4553. İbn Ebi'd-Dünya, Ebu Bekr es-Suvlî ve İbn Asâkir Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler:

Hz. Ömer oğlu Abdullah b. Ömer'e şöyle yazdı: Sana Allâh'tan korkmanı tavsiye ediyorum; çünkü Allâh kendisinden korkan kimseyi korur. Allâh kendisine tevekkül eden kimseye yeter. O, kendisine (sadaka vererek) borç veren kimseleri mükâfatlandırır. O, kendisine şükreden kimsenin rızkını artırır. Takva gözlerinin önünde olsun. İşlerinin direği kalbinin cilası olsun. Zira niyeti olmayan kimsenin ameli yoktur. Allâh rızası için çalışmayan kimse hiçbir ecir kazanamaz. Yumuşak huylu olmayan kimsenin malı olmaz. Eskisi olmayan kimsenin yenisi de olmaz. [930]

4554. Beyhakî *"ez-Zühd"* adlı eserinde ve İbn Asâkir; Cafer b. Berkan'dan şöyle rivayet ederler: Hz. Ömer valilerden bazılarına mektup gönderdi. Gönderdiği mektubun sonuna şöyle yazdı: şiddetli hesap günü gelmeden önce iyi günde kendini hesaba çek. Çünkü kim şiddetli hesap günü gelmeden iyi günde kendini hesaba çekerse sonunda mutlu ve hoşnut olur. Kim de dünya hayatında gününü gün edip kötülükler yaparsa sonunda pişman olur. Bu anlatılanları unutma ki nehyedilen şeyleri yapmayasın. [931]

4555. Ebu'l-Hasan b. Razkûye Cüzünde Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler: Hz. Ömer (radıyallahu anh) Muaviye b. Ebî Süfyan'a şöyle yazdı: Haktan (Doğruluktan) ayrılma ki hak sana hak ehli olan kimselerin yerlerini göstersin. Sadece doğrulukla hükmet. Selametle.

---

[929] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 235.
[930] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 207.
[931] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 208.

MÜMİNLERİN EMİRİ HZ ALİ'NİN NASİHATLARI

a) Hz. Ali'nin Hz. Ömer'e Nasihatı

4556. İbn Asâkir İbn Abbas 'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Hz. Ömer Hz. Ali'ye "Ey Hasan'ın babası! Bana nasihat et!" dedi. Hz. Ali: "Yakinen bildiğin şeylerden şüphe etme. Bildiğin halde cahil olduğun zannına kapılma. Kesin bilmediğin şeylerin doğruluğuna karar verme. Dünyada sana sadece malını bitirinceye kadar sadaka olarak dağıtman, (insanlar arasında) adaletli taksim yapman ve eskittiğin elbiseler kaldı" dedi. Hz. Ömer: "Doğru söyledin ey Ebu'l-Hasan!" dedi. [932]

4557. Beyhakî Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ey müminlerin emiri! İki arkadaşına (Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Hz. Ebu Bekr'e) kavuşmak istiyorsan emelini kısalt, doymadan sofradan kalk, elbiseni kısalt, gömleğini yama, ayakkabılarını dik ki onlara kavuşabilesin. [933]

b) Hz. Ali'nin Bir Nasihatta Hayrın Hakikatını Açıklaması

4558. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Hz. Ali 'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hayır, malının ve çocuklarının çok olması değilldir. Hayır, ilmin çok olması, yumuşak huylu olman ve diğer insanlardan Allâh'a çok ibadet etmendir. Güzel şeyler yaptığında Allâh'a hamdetmendir. Kötü şeyler yaptığında ise Allâh'tan af dilemendir. Dünyada sadece şu iki adam için hayır vardır: Birincisi günah işleyip sonra tövbe ederek günahlarından pişmanlık duyan kimsedir. İkincisi de hayırda yarışan kimselerdir. Takva ile yapılan amel az görünmez. Zaten kabul edilen amel nasıl az görülebilir. [934]

c) Hz. Ali Yaralandığı Zaman Oğlu Hasan'a Nasihatları ve Diğer Nasihatları

4559. İbn Asâkir Ukbe b. Ebi's-Sahbe'den şöyle rivayet eder: İbn Mülcem Hz. Ali'yi yaraladığı zaman Hz. Hasan ağlayarak Hz. Ali'nin yanına geldi. Hz. Ali ona şöyle dedi: "Ey oğulcağızım! Neden ağlıyorsun?"

---

[932] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 221.

[933] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 219.

[934] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 75; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 221; İbn-i Asâkir *"Emâli"* adlı eserinde hadisin benzerini Hz. Ali'den rivayet etmiştir.

Hz. Hasan: "Sen dünyada son gününü yaşayıp ahirete intikal ederken ben nasıl ağlamayayım?" dedi.

Hz Ali: "Ey oğulcağızım! Dört şey vardır ki onları yaptığın müddetçe sana hiçbir şey zarar veremez" dedi.

Hz. Hasan: "Nedir onlar babacığım?" dedi.

Hz Ali: "En büyük zenginlik akıl, En büyük fakirlik ahmaklık, en felaket durum kendini beğenmişlik, en büyük kerem güzel ahlaktır" buyurdu.

Hz. Hasan: "Ey babacığım! Bana bunlardan başka dört şey daha öğret" dedi.

Hz. Ali: "Ahmakla arkadaşlık etme; çünkü o, sana faydam olsun diye bir iş yapar ancak sana zararı olur. Yalancı kimseyle de arkadaşlık etme; çünkü o, sana uzağı yakın yakını da uzak gösterir. Cimriyle de arkadaşlık etme; çünkü o, en çok ihtiyaç duyduğun şeyi senden uzaklaştırır. Facir kimseyle de arkadaşlık etme; çünkü o, seni yok pahasına satar" buyurdu. [935]

4560. Beyhakî ve İbn Asâkir Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler: Muvaffakiyet en hayırlı komutandır. Güzel ahlak en hayırlı yakınımızdır. Akıl en hayırlı arkadaştır. Edep en hayırlı mirastır. Kibirlenmekten daha vahim bir durum yoktur. [936]

4561. İbn es-Semâni *ed-Delâil* adlı eserinde Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Konuşana değil, konuştuklarına bak."[937]

4562. Yine Semâni Hz. Ali'den (radıyallahu anh) rivayet eder: Bütün dostluklar sona erer. Ancak menfaat gözetmeyen dostluklar baki kalır. [938]

---

[935] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 236.
[936] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 236.
[937] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 236.
[938] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 236.

EBU UBEYDE B. EL-CERRAH (RADIYALLAHU ANH)'IN NASİHATLARI

a) Ebu Ubeyde'nin Ordusuna Nasihatları

4563. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Nimran b. Muhmir ebi'l-Hasan'dan, o da Ebu Ubeyde b. el-Cerrah'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler:

Ebu Ubeyde b. el-Cerrah bir gün askerlerin arasında yürüyordu, şöyle dedi: Nice elbiselerini bembeyaz tutanlar vardır ki dinlerini kirletmişlerdir. Hakir olduğu halde kendini büyük gören nice kişiler vardır. Eskiden yaptığınız kötülükleri yeni iyilikler yaparak siliniz. Şüphesiz ki sizden birisi yerle göğü dolduracak kadar kötülük işlerse sonra da güzel bir şey yaparsa; işte o yaptığı güzel şey bütün kötülükleri silip atar. [939]

b) Ebu Ubeyde B. El-Cerrah'ın Taun Hastalığına Yakalandıktan Sonraki Nasihatları ve Mümin Kişinin Kalbi Hakkındaki Sözleri

4564. İbn Asâkir, Said b. el-Makburi'den şöyle rivayet eder:

Ebu Ubeyde b. el-Cerrah Ürdünde taun hastalığına yakalandığı zaman -kabri Ürdün'dedir- yanında bulunan Müslümanları çağırdı ve şöyle dedi: Size bir takım nasihatlarda bulunacağım. Eğer onları yaparsanız hayat boyu hayır içerisinde olursunuz. Namaz kılın, zekat verin, ramazan orucunu tutun, sadaka verin, hac ve umre yapın, birbirinize tavsiyelerde bulunun, yöneticilerinize nasihat edin, onlara ihanet etmeyin, dünya sizi aldatmasın, zira bir kişiye bin yıl ömür verilse, o kişi için benim içinde bulunduğum bu halden kaçış yoktur. Allâh'u Teâlâ İnsanoğluna ölümü yazmıştır. Her insan ölümü tadacaktır. İnsanların en akıllısı Rabbine en çok itaat edip ahireti için de en fazla çalışandır. Selam ve Allâh'ın rahmeti üzerinize olsun. Ey Muaz b. Cebel insanlara namazı sen kıldır deyip vefat etti. İnsanların arasında Muaz ayağa kalkıp şöyle dedi: Ey insanlar! Günahlarınızdan dolayı Allâh'a Nasuh bir tövbeyle tövbe edin. Zira Allâhu Teâlâ günahlarından tövbe eden kulunun kul hakkı hariç bütün günahlarını affeder. Kişi kul hakkını ödemek zorundadır. Kim Müslüman kardeşiyle küsmüşse derhal onu bulup onunla barışsın. Zira

---

[939] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 102.

Müslüman, Müslüman kardeşiyle üç günden fazla küs olarak durmaz. Bu çok büyük bir günahtır. [940]

4565. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu Ubeyde 'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Mümin'in kalbi her gün defalarca değişik değişik sıçramalar yapan serçe gibidir. [941]

MUAZ B. CEBEL'İN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

4566. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivayet eder: Misafirlerini uğurlamakta olan bir adam Muaz b. Cebel'in yanına geldi. Muaz şöyle dedi: Sana iki şey tavsiye edeceğim. Eğer onları muhafaza edersen emniyette olursun. Dünyadaki nasib neyse onu muhakkak kazanırsın. Asıl muhtaç olduğun ahiretteki nasibindir. Dünyadaki nasibine karşı ahiretteki nasibini tercih et ki her nereye gidersen git o da seninle birlikte olsun. [942]

4567. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Amr b. Meymun el-Evdi'den şöyle rivayet eder: Muaz b. Cebel (radıyallahu anh) aramızda ayağa kalkarak şöyle dedi: Ey Evdoğulları! Ben Allâh'ın Resûlünün elçisiyim. Şunu iyi öğrenin ki dönüş sadece Allâh'adır. Sonra da ya cennete ya da cehennemedir. Bu geri dönüşü olmayan bir yolculuktur. Orada bedenimizle ebedi kalıp hiç ölmeyeceğiz. [943]

4568. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Muaviye b. Kurra'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Muaz b. Cebel oğluna şöyle nasihat eder: Ey oğulcağızım! Namazlarını bir daha hiç kılamayacakmışcasına veda eder gibi kıl! Şunu bil ki mü'min bir takdim ettiği (yaptığı) diğeri geride bıraktığı iki güzellik arasında ölür. [944]

4569. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Abdullah b. Seleme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Bir adam Muaz b. Cebel (radıyallahu anh) şöyle dedi: Bana bir şeyler öğret. Muaz: "Dediklerimi yapacak mısın?" dedi. Adam: "Dediklerini yapma hususunda son derece azimliyim" dedi. Muaz şöyle dedi: "Bazen oruç tut, bazen de iftar et (oruç tutmayıp yemeğini ye).

---

[940] İbn Asâkir, *Tehzîbü tarihi Dimeşk,* VII, 167; Ali el-Müttakî, *Müntehabü Kenzi'l-ummâl,* V, 74.
[941] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 102.
[942] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 234.
[943] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 236.
[944] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 234.

Hem namazını kıl hem de (gereği kadar) uyu. Rızkını helal yoldan kazan. Müslüman olarak ruhunu teslim et. Mazlumun ahını alma. [945]

4570. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Muaz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Üç şey vardır ki, kim bunları yaparsa kötü şeylere maruz kalır. Bu üç şey şunlardır: Gereksiz yere gülmek, hiç uyanmıyacakmiş gibi uyumak, acıkmadan sofraya oturup karnını doyurmak. [946]

4571. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Muaz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: sizler sıkıntılarla imtihan olundunuz. Buna sabrettiniz. Yakında bollukla imtihana çekileceksiniz. Korktuğum şeylerin en büyüğü kadın fitnesidir. Kadınlar altından ve gümüşten yapılmış bilezikler takıp ince ve yumuşak Şam elbiseleri, bembeyaz yemen kıyafetleri giydiklerinde zenginleri yorup fakirlere kaldıramayacağı külfetler yüklerler. [947]

---

[945] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 233.
[946] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 237.
[947] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 236.

ABDULLAH B. MESUD (RADIYALLAHU ANH)'IN NASİHATLARI

4572. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Dünya ve ahiret işleriyle meşgul olmayıp boş boş duran kimseyi sevmem. [948]

4573. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Sizden biriniz geceleri ceset gibi gündüzleri de (dünyası için) hiç durmadan çalışıp hareket eden böcekler gibi görmeyeyim. [949]

4574. Ebû Nuaym İbn Uyeyne'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Kutrub; Bir an burda diğer an başka yerde olan hayvandır. [950]

4575. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Abdullah'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Dünyanın özü gitmiş bulanıklığı (kederi) kalmış. Ölüm her Müslüman için hediyedir. [951]

4576. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Abdullah'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Dünya ufak bir su birikintisi gibidir. Özü gitmiş çamuru kalmıştır. [952]

4577. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Abdullah'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Çirkin görülen ölüm ve fakirlik aslında ne kadar güzel şeylerdir. Allâh'a yemin ederim ki zenginlik ve fakirlikten hangisiyle imtihan edilirsem edileyim umursamam. Çünkü eğer zenginlikle imtihan edilirsem onda merhamet etmek gerekir. Eğer fakirlikle imtihan edilirsem onda da sabır göstermek gerekir. [953]

4578. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Abdullah'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Kul, imanın zirvesine ulaşmadığı müddetçe onun hakikatına ulaşamaz. Fakirlik zenginlikten, tevâzu şereften ona daha güzel gelinceye kadar ve kendisini övenle zemeden onun yananda eşit oluncaya kadar imanın zirvesine ulaşamaz.

---

[948] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 130; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 232; Yine bu hadisi Abdurrezzak İbni Mesud'dan rivayet etmiştir.

[949] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 130.

[950] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 130.

[951] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 131-132.

[952] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 132.

[953] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 132.

Abdullah (radıyallahu anh)'ın arkadaşları bu sözü şöyle açıkladılar: Helal yoldan olan fakirlik haram yollarla kazanılmış zenginlikten, Allâh'a itaat yolunda gösterilen tevâzu Allâh'a isyanda gösterilen şereften daha güzel oluncaya kadar ve kendisini öven kişiyle zemeden kişi onun yanında hak hususunda eşit oluncaya kadar imanın zirvesine ulaşamaz. [954]

4579. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Kendisinden başka hiçbir ilah olmayan Allâh'a yemin olsun ki, İslam üzerine sabahlayıp akşamlayan kula, dünyada kendisine isabet eden hiçbir şey zarar vermaz. [955]

4580. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: İbn Mesud (radıyallahu anh) oturduğu zaman şöyle derdi: sizler gece ve gündüzün uğrağısınız. Her geçen gün eceliniz yaklaşır. Amelleriniz ise saklı tutulur. Ölüm ansızın gelecektir. Kim hayır ekerse mutluluk biçer, kim de şer ekerse pişmanlık biçer. Herkes ektiğinin karşılığını alır. Geç kalan (ağır hareket eden) kendi payını kaçırmaz. Hırslı olan da güç yetiremediği şeyi elde edemez. Kime bir hayır verilmişse bilsin ki ona Allâhu Teâlâ hayrı vermiştir. Kim de bir şerden korunmuşsa bilsin ki onu Allâhu Teâlâ korumuştur. Takva sahipleri insanların liderleridir. Fakihler ise yöneticidirler. Onlarla oturup kalkmak (insanlara) bir şeyler katar. [956]

4581. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Hepiniz misafirsiniz. Mallarınız da sizlere verilmiş emanetlerdir. Misafir gidicidir. Emanet olan mallar da sahiplerine iade edilir. [957]

4582. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Abdurrahman b. Abdullah b. Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: İbn Mesud (radıyallahu anh)'a birisi gelip şöyle dedi: Ey Abdurrahman'ın babası! Bana her şeyi içinde barındıran faydalı şeyler öğret.

İbn Mesud şöyle dedi: Allâh'a ibadet et ve ona hiçbir şeyi ortak koşma. Kur'an nereye giderse onunla beraber git. Kim hakkı getirirse her ne kadar

---

[954] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 132; Safvetü's-Safve: I, 164; İmamı Ahmed, İbni Mesud'dan (radıyallahu anh) hadisin benzerini rivayet etmiştir.

[955] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 132.

[956] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 134; Safvetü's-Safve: I, 161; İmamı Ahmed, İbni Mesud'dan (radıyallahu anh) hadisin benzerini rivayet etmiştir.

[957] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 134.

ondan uzak olup sevmediğin birisi de olsa onu kabul et. Kim de batılı getirirse her ne kadar ona yakın olup sevdiğin birisi olsa da onu kabul etme reddet. [958]

4583. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Hak ağır ve acıdır. Batıl ise hafif ve tatlıdır. Nice istekler vardır ki (yapıldıkların da) geriye büyük üzüntüler bırakır. [959]

4584. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Kalplerin şehvet ve eğilimleri vardır. Yine kalplerin duraksamaları ve dönüşleri vardır. Şehvet ve eğilim anlarında kalpleri ganimet bilin. Duraksama ve dönüş anlarında onları terk edin. [960]

4585. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Münzir'den şöyle rivayet eder: İbn Mesud'a (radıyallahu anh) birtakım liderler geldi. İnsanlar onları boyunlarının kalınlığına ve sağlıklarına hayret ettiler. Abdullah b. Mesud (radıyallahu anh) şöyle dedi: Sizler kâfirleri beden bakımından en sağlıklı, kalp bakımından da en hasta kişiler olarak görürsünüz. Müminleri de kalp bakımından en sağlıklı beden bakımından en zayıf kimseler olarak görürsünüz. Allâh'a yemin olsun ki şayet kalpleriniz hastalıklı olup bedenleriniz sağlıklı olsaydı Allâh katında bok böceğinden daha değersiz olurdunuz. [961]

4586. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Mümin huzuru ancak Allâh'a kavuştuğunda bulur. Kim huzuru Allâh'a kavuşmakta arasa Allâh'a kavuşmuş gibi olur. [962]

4587. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Hiçbiriniz dini hususunda başkasını taklit etmesin. Zira taklit ettiği kişi iman ettiğinde o da iman etmiş kafir olduğunda o da kafir olmuş olur. Eğer ille de birilerine uyacaksanız ölülere uyunuz. Çünkü dirilerin fitnelerinden emin olunmaz. [963]

4588. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Hiçbiriniz İmmea olmasın. Ey Ebu Abdurrahman "İmmea" nedir? Diye sordular. Şöyle cevap verdi: "Ben insanlara tabi olurum. Eğer onlar doğru yolda olurlarsa ben de doğru yolda olurum. Eğer onlar sapıtırsa

---

[958] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 134.
[959] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 134.
[960] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 134.
[961] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 135.
[962] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 136.
[963] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 136.

ben de sapıtırım" diyen kimsedir. Hepiniz kendisini bütün insanlar kafir olsa da kafir olmayacağım diye şartlandırsın. [964]

4589. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Üç şey bir de dördüncüsü vardır ki bunların olacağına dair yemin etsem yeminim boşa gitmezdi (çünkü bunlar kesinlikle gerçekleşecekler).

Birincisi: Allâh (Celle Celalühü) İslam'dan nasibi olan kimseyle nasibi olmayan kimseyi bir tutmaz.

İkincisi: Allâh Teâlâ bu dünyada yardımcısı olduğu kişileri kıyamet gününde de yardımsız bırakmayacaktır.

Üçüncüsü: Kişi hangi kavmi severse kıyamette onlarla beraber gelir.

Yemin ettiğim takdirde yeminimin boşa çıkmayacağı dördüncü şey: Allâh'ın dünyada hiçbir kulun günahlarını örtmeyeceği ancak ahirette örteceğidir. [965]

4590. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Kim dünyayı isterse ahiretini zarara uğratır. Kim de ahireti isterse dünyasını zarara uğratır. Ey kavim! Baki olan şeyler için fani olanlarda zarara uğrayın. [966]

4591. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Sözlerin en doğrusu Allâh (c. c.)'ın kitabıdır. En sağlam bağ takva kelimesidir. En hayırlı millet İbrahim milletidir. En güzel sünnet Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetidir. En hayırlı hidayet peygamberlerin hidayetidir. Sözlerin en şereflisi Allâh'ı zikretmektir. Kıssaların en hayırlısı Kur'an'dır. İşlerin en hayırlısı sonuçlanan işlerdir. İşlerin en şerlisi sonradan çıkanlardır. Az ve yeterli olan şey çok olup insanları oyalayan şeyden daha hayırlıdır. Kurtaracağın bir nefis sorumluluklarını yerine getiremeyeceğin emirlikten daha hayırlıdır. Kınamanın en kötüsü ölüm anında olandır. Pişmanlığın en kötüsü kıyamet günündeki pişmanlıktır. Sapkınlığın en kötüsü hidayetten sonra olandır. Zenginliğin en hayırlısı gönül zenginliğidir. Azıkların en hayırlısı takvadır. Kalbe atılan en hayırlı şey yakindir. Şüphe inkardandır. Körlüğün en kötüsü kalp körlüğüdür. İçki bütün günahların birleştiği noktadır.

---

[964] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 136.
[965] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 137.
[966] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 138.

Kadınlar şeytanın tuzaklarıdır. Gençlik deliliğin bir şubesidir. Ölü için ağıt yakma cahiliye adetlerindendir. İnsanlardan bir kısmı Cuma'ya geç gelip Allâh'ı az zikrederler. En büyük hata yalandır. Mümin'e sövmek fasıklıktır. Mümin'i öldürmek küfürdür. Mümin'in malının haramlığı kanının haramlığı gibidir. Kim affederse Allâh da onu affeder. Sinirlerine hâkim olan kimseyi Allâh mükâfatlandırır. Kim merhamet ederse Allâh da ona merhamet eder. Kim afete karşı sabrederse Allâh o afeti ıslah eder. Kazançların en kötüsü faiz kazancıdır. Malların en kötüsü haksız yere yenilen yetim malıdır. Mutlu kimse başkasından ibret alan kimsedir. Şaki kimse annesinin karnında şaki olan kimsedir. Kişiye kendisinin kanaat ettiği şey yeter. Herkes dört zira yere girecektir. İş ki şehit olabilmektir. Kim bela karşısında sabretmenin sevabını bilirse sabreder. Kim de bilmezse o belaya isyan eder. Kim kibirlenirse Allâh onu yerden yere vurur. Kim dünyaya yönelirse dünya onu yarı yolda bırakır. Kim şeytana itaat ederse Allâh'a isyan etmiş olur. Kim de Allâh'a isyan ederse Allâh o kişiyi cezalandırır. [967]

4592. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Kim dünyada riyakâr olursa ahirette Allâh onun riyasını yüzüne çarpar. Kim dünyada gösteriş yaparsa Allâh onu ahirette teşhir eder. Kim gururlanırsa Allâh onu alçaltır. Kim de mütevazi olursa Allâh onu yüceltir.[968]

---

[967] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 138.
[968] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 138.

SELMÂNİ FÂRİSİ'NİN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

4593. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Cafer b. Bürkân'dan Selmâni Fârisi'nin şöyle dediğini aktarır: Beni üç şey ağlatır üç şey de güldürür. Şu üç şeye gülerim:

Ölüm onu istediği halde dünyayı arzulayan kişiye, kendisi unutulmadığı halde gaflet içerisinde olana, Rabbinin kendisinden razı olup olmadığını bilmediği halde ağız dolusu gülene.

Şu üç şeye de ağlarım: Sevdiklerimden -Muhammed (a. s.) ve onun arkadaşlarından- ayrılmama, ölümün şiddetli anlarında başıma geleceklere, cehenneme mi cenete mi gideceğimi bilmediğim halde âlemlerin Rabbinin huzuruna çıkışıma. [969]

4594. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Selmâni Fârisi'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Allâhu Teâlâ bir kişi hakkında şer dilerse veya onu helak etmeyi isterse o kimseden hayâyı alır. Böylelikle insanlar ondan nefret ederler, sevmezler. Kişi sevilmeyince o kimseden merhamet duygusu da alınır. Böylelikle insanlar onu kötü ahlaklı kaba birisi olarak tanırlar. Kişi bu durumda olunca kendisinden güvenilirlik de alınır. Böylelikle insanlar onu hain olarak tanırlar. Kişi hain olunca İslam'ın ipi onun boynundan alınır. Böylelikle lanetlenmiş birisi olur. [970]

4595. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Selmâni Fârisi'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Dünyada Mü'min'in misali; hastalığını ve hastalığının tedavisini bilen doktorun yanında bulunduğu hasta gibidir. Kendisine zarar verecek şeyleri arzuladığı zaman doktoru onu engeller, ona: "Buna yaklaşma eğer yaklaşırsan seni helak eder" der. Doktor hasta iyileşinceye kadar onu engellemeye devam eder. İşte Mümin de böyledir. Hayatta başkalarına üstün geleceği birçok şey ister. Ancak Allâh onu o şeylerden men eder, onu engeller ta ki canını alıncaya kadar. Sonunda onu cennetine koyar. [971]

4596. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Yahya b. Saîd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ebu'd-Derdâ (radıyallahu anh) Selmâni Fârisi (radıyallahu anh)'ye: "Mukaddes topraklara gel" diye bir mektup yazdı. Selmâni Fârisi cevap olarak şöyle yazdı: "Toprak parçası insanı yüceltmez.

---

[969] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 207.
[970] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 204.
[971] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 207.

İnsanı yücelten yaptığı amelidir. Duydum ki doktor olmuşsun. Eğer hastaları iyileştirebiliyorsan ne güzel senin için. Ama eğer tıp ilmini bilmeyip de doktor gibi davranıyorsan insanları öldürmekten sakın ki cehenneme gitmeyesin. "

Ebu'd-Derdâ (radıyallahu anh) bundan sonra iki kişi arasında hükmedip ikisi mahkemeden ayrıldıktan sonra onları tekrar karşısına alıp: "Ben henüz acemiyim, tekrar gelip olayınızı yeniden anlatın" derdi. [972]

EBU'D-DERDÂ (RADIYALLAHU ANH)'NIN NASİHATLARI

4597. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Hasan b. Atıyye'den Ebu'd-Derdâ'nın (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır: Sizler aranızdaki en hayırlı kişileri sevdiğiniz müddetçe ve sizin hakkınızda hak ile hükmedilip siz de ona rıza gösterdiğinizde hayırdan ayrılmış olmazsınız. Hakkı tanıyan onu yapan gibidir. [973]

4598. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: İnsanlara mesul olmadıkları şeyleri yüklemeyin. Rablerinin verdikleri hükümler dışında insanları hesaba çekmeyin. Ey Ademoğlu! Sana düşen nefsine hâkim olmaktır. Zira insanlarda gördüğü ayıpları araştıran kimsenin üzüntüsü daimi olup öfkesi dinmez. [974]

4599. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Allâh'a sanki onu görüyormuş gibi ibadet edin. Kendinizi ölülerin yerine koyun. Bilin ki size fayda veren az şeyler sizi meşgul eden çokluktan daha hayırlıdır. Yine biliniz ki iyilik eskimez, kötülük unutulmaz. [975]

4600. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Hayır; malının ve çocuklarının çok olmasında değildir. Bilakis hayır, ilminin ve hilminin çok olup insanlarla ibadette yarışmandadır. İyilik yaptığında Allâh'a hamd et. Kötülük yaptığında da Allâh'a istiğfar et. [976]

4601. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Salim b. Ebi'l-Ca'd'den Ebu'd-Derdâ'nın (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır: Kişi farkında olmadan Mü-

---

[972] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 205.

[973] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 210; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 224. Beyhakî "Şuabü'l-imânda" ve İbn Asâkir, Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) bu hadisin benzerini rivayet etmişlerdir.

[974] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 211.

[975] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 212.

[976] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 212.

minlerin kalbinin kendisine buğz etmesinden sakınsın. Sonra Ebu'd-Derdâ Salim'e "Bu nasıl olur biliyor musun?" diye sordu. Salim b. Ebi'l-Ca'd: "Bilmiyorum" dedi. Ebu'd-Derdâ: "Kul Allâh'a isyan ederse Allâhu Teâlâ o farkında olmadan ona buğzetmeyi Müminlerin kalbine yerleştirir" dedi. [977]

4602. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: İmanın zirvesi verilen hükme sabretmek, kadere rıza göstermek, tevekkülde ihlaslı olmak, alemlerin Rabbine teslim olmaktır. [978]

4603. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Dünya malı biriktirip deli gibi ağzını açan, kendi sahip olduklarını görmeyip başkalarının sahip olduklarında gözü olan kimseye yazıklar olsun. Şayet onun gücü yetseydi gecesini gündüzüne katıp çalışırdı. Vay haline o kimsenin ki şiddetli bir azap, çetin bir hesap onu bekliyor. [979]

4604. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ey Şam ahalisi! Yiyemeyeceklerinizi biriktirmekten, içinde oturmayacağınız evler yapmaktan, ulaşamayacağınız emelleri düşünmekten utanmıyor musunuz? Sizden öncekiler de biriktirdikleri şeyleri sağlam yerlerde saklıyor, büyük emeller peşine düşüyor, sapasağlam binalar yapıyorlardı. Sonuçta biriktirdikleri yok oldu. Emelleri kayboldu, evleri de kabirleri oldu. İşte bu Âd Kavmidir ki Adn ile Umman arasını çocukları ve mallarıyla doldurmuşlardı. Şimdi kim iki dirhem karşılığnda Âd Kavminin mirasını benden satın alır? [980]

4605. İbn Ebi Hâtim Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) bu hadisi şöyle rivayet eder: Ebu'd-Derdâ (radıyallahu anh) Müslümanların Guvata bölgesinde yaptıkları binaları ve diktikleri ağaçları görünce mescitte ayağa kalktı, Ey Şam ahalisi diye söze başlayınca insanlar yanına toplandı. O da Allâh'a hamdederek yukarıdaki hadiste geçen konuşmasını yaptı. [981]

4606. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Safvan b. Amr'dan Ebu'd-Derdâ'nın (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır: Ey mal sahipleri! Bizim sizinle beraber mallarınıza bakıp sizinle eşit olduğumuz gün gelmeden mallarınızla kendinizi serinletin. Sizi meşgul eden nimetteki gizli şehvetten korkuyorum. İşte bu yemeğe doyup ilme aç olduğunuz zamandır. Sizin en hayırlınız;

---

[977] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 215.
[978] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 216.
[979] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 217.
[980] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 217.
[981] *Tefsiri İbn Kesir, III, 341.*

arkadaşına "Ölmeden önce baraber oruç tutalım" diyen kimsedir. En şerliniz de arkadaşına "Gel ölmeden yiyip içip eğlenelim" diyen kimsedir. Ebu'd-Derdâ (radıyallahu anh) yeni binalar yapan bir kavme uğradığında şöyle dedi: "Sizler dünyayı yeniliyorsunuz. Allâh ise dünyanın harap olmasını istiyor. Allâh istemiş olduğu şeyleri yerine getiricidir. " [982]

4607. Ebû Nuaym bu hadisi Mekhûl'den şöyle rivayet eder: Ebu'd-Derdâ (radıyallahu anh) yıkık dökük yerlerde dolaşırken şöyle dedi: Ey yıkık dökük yerler! Hani nerede ilk sahipleriniz?

4608. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Üç şey vardır ki bunları insanlar çirkin görür. Ben ise severim. Bunlar: Fakirlik, hastalık ve ölümdür. [983]

4609. Aynı şekilde Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Rabbime olan özlemimden dolayı ölümü seviyorum. Rabbime olan tevazumdan dolayı fakirliği seviyorum. Hatalarıma kefaret olduğu için hastalığı da seviyorum. [984]

4610. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Şurahbil'den şöyle rivayet eder: Ebu'd-Derdâ (radıyallahu anh) bir cenaze gördüğü zaman "Gidin bakalım, bizler de yakında geliciyiz" derdi. Ölüm apaçık bir vaazdır. Kişiye vaaz olarak ölüm yeter. İnsanlar teker teker giderler. Kendilerinde hilim olmayanlar ise kalırlar. [985]

4611. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

"Halkın gizli hallerini araştıranlar onların güvenini kaybeder. Kötu durumlara karşı hazırlıksız olan kişi de başına gelen musibetlere sabredemez. Halka küfrettiğinde onlar da sana küfredecektir; fakat sen onları terk etsen bile onlar seni terk etmeyecektir". Bunları dinleyen kişinin

"O halde bana ne yapmamı önerirsin?" demesi üzerine de

"Bolluk zamanlarında, fakirlik günlerinde almak üzere borç ver" buyurdu.[986]

---

[982] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 218.
[983] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 217.
[984] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 217.
[985] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 217.
[986] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 218.

4612. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Kim ölümü çok hatırlarsa onun mutluluğu ve hasedi az olur. [987]

4613. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ne oluyor da kefil kılındığınız şeylerde sizi hırslı, vekil kılındığınız şeylerde de zayi edici olduğunuzu görüyorum. Ben içinizden şerli olanları, baytarın attan anlamasından daha iyi anlarım. Onlar namaza sonradan gelirler. Kur'an'ı dinlemeyip bırakıp giderler. Azat ettikleri köleler azat edilmemiş gibidirler. [988]

4614. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Zamanınızın tamamını hayra harcayın. Allâh'ın rahmet esintilerini isteyin. Allâh rahmet esintilerini kullarından dilediğine nasip eder. Allâh'tan ayıplarınızı örtmesini, korkularınızdan emin kılmasını dileyin. [989]

4615. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Abdurrahman b. Cübeyr'den şöyle rivayet eder: Adam'ın biri Ebu'd-Derdâ (radıyallahu anh)'a: "Bana öyle bir kelime öğret ki Allâhu Teâlâ beni onunla faydalandırsın" dedi. Ebu'd-Derdâ (r. a): İki, üç, dört hatta beş kelime de öğretirim. Kim onlarla amel ederse onun sevabı Allâh katında yüksek derecelerdir. Helal kazanıp helal rızık boğazından geçir, evine de helal rızık götür, Allâh (c. c.)'den günlük rızkını iste. Sabahladığın zaman sanki ölülerin arasına katılmış gibi kendini onlardan say. Allâh'a olan arzını huşu içerisinde yap. Kim seni söver, seni kötüler, seninle mücadele ederse onu Allâh'a havale et. Kötülük yaptığın zaman Allâh'a istiğfar et. [990]

4616. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Yaşlılıktan dolayı köprücük kemikleri eğilenlerin nefisleri dünya sevgisi hususunda genç kalacaktır. Ancak Allâh'ın kalplerini takva ile imtihan ettiği kimseler müstesna. Bunlar da pek azdır. [991]

4617. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Şu üç şey Âdemoğlunun işlerinin temelinde vardır.

---

[987] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 220.
[988] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 221.
[989] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 221.
[990] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 222.
[991] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 223; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 224; İbn Asâkir bu hadisin benzerini Ebu'd-Derdâ 'dan (radıyallahu anh) rivayet etmiştir.

Başına gelen musibetlerden dolayı şikayet etmez, acısını söylemez, diliyle kendini tezkiye etmez. [992]

4618. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Mazlumun ve yetimin bedduasından sakının. Zira o beddualar geceleyin insanlar uyurken sirayet ederler. [993]

4619. Aynı şekilde Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: İnsanlardan en çok çekindiğim kimse zulmettiğim halde bana karşı sadece Allâh'tan yardım dileyendir.

4620. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Mamer'den o da arkadaşından şöyle rivayet eder: Ebu'd-Derdâ Selmâni Farisi'ye bir mektup göndererek şöyle yazdı: Ey kardeşim! Kulların geri çeviremeyeceği belalar başına gelmeden sağlığını ve boş vaktini değerlendir. Zor durumda olan kimselerin (onlara yardım ederek) dualarını almaya çalış.

Ey kardeşim! Mescit evin olsun. Çünkü ben Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den şöyle işittim: *"Mescitler, her takva sahibinin evidir. Allâh (c. c.) mescitler evi olan kimsenin rahat ve huzuruna, Sırat Köprüsünden geçişine ve kensinin razı olacağı kulları arasında olacağına kefil olmuştur. "*

Ey kardeşim! Yetime merhamet et, ona yakınlık göster, yemeğine onu da ortak et. Zira bir adam Resulullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) kalbinin katı olmasından şikâyet ettiğinde Resulullah *"Kalbinin yumuşamasını ister misin?"* dedi.

Adam: "Evet" diye cevap verdi.

Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Yetime yakınlık göster, başını okşa, ona yemeğinden yedir. Çünkü bunlar kalbini yumuşatır, sen de istediğini almış olursun. "*

Ey kardeşim! Şükrünü edâ edemeyeceğin mal biriktirme. Çünkü ben Resulullah'tan (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle işittim: *"Allah'a itaat eden dünyalık sahibi kişi kıyamet gününde kendisi önde malı arkasında olarak getirilir. Sırat Köprüsü onu düşüreceği zaman malı der ki: "Sıratı geç, çünkü sen malının sana düşen hakkını edâ ettin". Allâh'a itaat etmeyen dünyalık sahibi kişi ise malı omuzlarında olduğu halde getirilir. Malı onun tökezlemesine sebep olur ve şöyle der: "Yazıklar olsun sana, sen malının hakkını edâ etmeyerek*

---

[992] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 224.
[993] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 221.

Allâhu Teâlâya itaat etmedin". Durum böylece sürüp gider. Malı her defasında ona yazıklar olsun diye beddua eder.

Ey kardeşim! Duydum ki hizmetçi satın almışsın. Ben Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den şöyle işittim: Hizmet edilmedikçe kul Allâh'tan, Allâh da kul'dandır. Hizmet edildiği zaman ise hesap ona vacip olur. Bir kere eşim Ümmü'd-Derdâ benden hizmetçi istedi. Ben Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den bu hadisi işitince isteğini hoş karşılamadım.

Ey kardeşim! Bizim kimimiz var ki bizi kıyamet gününde korusun, (kime güvenerek) hesaptan korkmayalım.

Ey kardeşim! Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in arkadaşlığının seni cennete sokacağını zannetme. Çünkü biz ondan sonra uzun süre yaşadık. Ondan sonra neler yaptığımızı Allâh en iyi bilendir. [994]

4621. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Abdurrahman b. Muhammed el-Muhâribi'den şöyle rivayet eder: Ebu'd-Derdâ (radıyallahu anh) kardeşine gönderdiği mektupta şöyle yazdı: Sen dünya malına sahip değilsin. Çünkü onların senden önce sahibi olduğu gibi senden sonra da yeni sahipleri olacaktır. Sana faydası olan şey önceden yaptığın amellerdir. Malı çocuklarına bırakmak yerine hayır yolunda onları harca. Çünkü sen özrün kabul edilmediği yere gidiyorsun.

Malını seni övmeyecek kimseler için biriktiriyorsun. Malını iki kişiden biri için biriktiriyorsun. Birincisi Allâh'a itaat ederek malının hakkını verir. Böylece senin şaki olduğun malla o kişi mesut olur. İkincisi de mal sebebiyle Allâh'a isyan eder. Böylece senin biriktirdiğin malla şaki olur. Allâh'a yemin ederim ki o ikisinden hiçbirisi (mal kazanacağım diye) sırtını terletip üşütmene layık değildir. Malı kendine tercih etme. Çocuklarından gelip gidenler için Allâh'ın rahmetini dile. Geride kalanlar hakkında da Allâh'ın rızkına güven. Selam üzerine olsun. [995]

4622. İbn Asâkir, Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ebu'd-Derdâ (radıyallahu anh) Müselleme b. Mühalled'e gönderdiği mektupta şöyle yazdı: Kul Allâh'a itaat ettiği zaman Allâh kulunu sever ve onu diğer

---

[994] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 214; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 224; İbni Asâkir "Ümmü'd-Derdâ benden hizmetçi istedi" kısmı hariç bu hadisin benzerini rivayet etmiştir.
[995] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 216.

mahlûkatına sevdirir. Kul Alah'a isyan ettiği zaman da Allâh ona buğzeder ve diğer insanların kalbine de o kişiye karşı nefret duygusunu yerleştirir. [996]

4623. İbn Asâkir, Ebu'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: İslam ancak itaatle olur. Hayır ancak cemaattedir. Nasihat Allâh için, halife için ve bütün Müminler içindir. [997]

EBU ZERR (RADIYALLAHU ANH)'IN NASİHATLARI

4624. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Süfyânüs-Sevri'den şöyle rivayet eder: Ebu Zerr el-Gıfâri (radıyallahu anh) Kabenin yanında ayağa kalktı ve şöyle dedi: "Ey insanlar ben Cündüb el-Gıfâri'yim. Şefkatli olup sizlere nasihat edecek bu kardeşinize yaklaşın. " İnsanlar onun etrafına toplandılar.

Ebu Zerr de konuşmaya başladı: Şayet biriniz yolculuk yapmak isterse gideceği yere kadar ona yetecek azık temin etmek zorunda değil midir?

İnsanlar: "Evet! Temin etmelidir" dediler.

Ebu Zerr: "Sizin çıktığınız yolculukların en uzunu kıyamet yolculuğudur. O halde size yetecek kadar azık temin edin" dedi.

İnsanlar: "Hangi azıklar bize yeter?" diye sordu.

Ebu Zerr şöyle cevap verdi : "Kıyamet günündeki zor anlar için hac yapın. Haşir günü uzun süreceği için uzun günlerde oruç tutun. Kabrin karanlığından kurtulmak için gecenin karanlığında iki rekât namaz kılın. Büyük günün sıkıntılarından kurtulmak için hayır söyleyin. Kötü sözden kaçının. Malını tasadduk et ki malın zorlu hesabından kurtulasın. Dünyada iki şey için çalış. Birincisi ahiretin için çalış. İkincisi de helal rızık için çalış. Üçüncü bir şey için çalışma. Çünkü onun sana zararı olur, faydası olmaz. Malını iki dirheme ayır. Birini helalinden ailen için harca. Diğerini de ahiretin için infak et. Üçüncü dirheme talip olma. Çünkü onun sana zararı olur, faydası olmaz. Sonra sesini yükselterek şöyle dedi: Ey insanlar! Sizi asla anlayamadığınız hırsınız öldürdü.[998]

4625. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Muhammed b. Abdullah'dan bir hocanın şöyle dediğini aktarır:

---

[996] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 225.
[997] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 227.
[998] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 165.

Ebu Zerr (radıyallahu anh) şöyle dedi: Ey insanlar! Ben size öğüt veririm. Sizin iyiliğinizi isterim. Kabrin karanlığından kurtulmak için gece karanlığında namaz kılın. Haşir gününün hararetinden kurtulmak için oruç tutun. Çetin günden korkarak tasadduk edin. Ey insanlar! Ben size öğüt veririm. İyiliğinizi isterim. [999]

4626. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: İnsanlar ölmek için dünyaya gelirler. Yıkılmaları için (binalar, köprüler, yollar) yaparlar. Fani olan dünya için hırs yaparlar. Ebedi olan ahireti ise terk ederler. İnsanlar tarafından çirkin görülen iki şey ne güzeldir. O iki şey ölüm ve fakirliktir. [1000]

---

[999] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 165.

[1000] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 163; İbni Asâkir Kenz adlı eserinde Hıbban b. Ebi Cebel'den Ebu Zerr ve Ebu'd-Derdâ'nın yakarıdaki hadisin son kısmı hariç aynısını söylediklerini rivayet etmiştir. (Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 224).

HUZEYFE B. EL-YEMÂN (RADIYALLAHU ANH)'IN NASİHATLARI

a) Yaşayan ölüler

4627. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebi'd-Düfeyl'den Huzeyfe'nin (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır: Ey insanlar! Bana soru sormuyor musunuz? İnsanlar Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e hayırlı şeyler hakkında soru sorarlardı. Ben ise şerli olan şeyler hakkında soru sorardım. Sizler yaşayan ölüler hakkında soru sormaz mısınız?

Sözlerini şöyle sürdürdü: Allâhu Teâlâ Muhammed (a. s.)'i gönderdi. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) insanlara kötülüğü bırakıp iyiliğe, inkârı bırakıp imana gelmeleri için çağrıda bulundu. Kabul edenler davetine icabet etti. Ölü gibi olan insanlar hak ile hayat buldu. Bazı insanlar da batıl ile ölü gibi yaşadılar. Sonra nübüvvet gitti. Hilafet nübüvvetin gittiği istikamette devam etti. Sonra zalim sultanlar geldi. İnsanlardan bir kısmı onunla kalbi, dili ve elleriyle mücadele etti. İşte bunlar hakkı tamamen yerine getirdiler. Bir kısmı da kalbi ve diliyle mücadele edip elleriyle karşı koymadılar. Bunlar hakkın bir tanesini yerine getirmemiş oldular. Bir kısmı da elleri ve dilleriyle değil sadece kalben buğzettiler. Bunlar ise hakkın iki tanesini yerine getirmediler. Sonuncu kısım ise hiçbirisiyle kalpleriyle, dilleriyle, elleriyle mücadele etmediler. İşte bunlar yaşayan ölülerdir. [1001]

b) Kalpler Dört Çeşittir

4628. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Kalpler dört çeşittir. Birincisi kılıflı olan kalptir. Bu kâfirin kalbidir. İkincisi ikiyüzlü olan kalptir. Bu da münafığın kalbidir. Üçüncüsü içi dışı bir olan kalptir ki onda aydınlık saçan bir lamba bulunur. İşte bu Mümin'in kalbidir. Dördüncüsü içinde nifakın ve imanın barındığı kalptir. İmanın misali temiz suyun beslediği ağaç gibidir. Nifakın misali ise irin ve kanın beslediği iltihaplanmış yaraya benzer. Hangisi diğerine ağır basarsa o galip gelir.[1002]

[1001] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 274.
[1002] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 276.

c) Fitneler ve Diğer Olaylar Hakkında Nasihatlar

4629. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Fitne kalplere arz edilir. Hangi kalp fitne ile dolarsa o kalpte simsiyah bir nokta belirir. Eğer kalp içinde fitneyi barındırmazsa o kalbin içinde bembeyaz bir nokta belirir. Sizden kim kendisinde fitne arız olmuş mu olmamış mı diye bilmek isterse kendisine baksın. Eğer önceden helal gördüğü şeyi şimdi haram görüyorsa veya önceden haram gördüğü şeyi şimdi helal görüyorsa şüphesiz kendisine fitne isabet etmiştir. [1003]

4630. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Fitnelerden sakınınız. Hiç kimse fitnelere yönelmesin. Allâh'a yemin olsun ki, fitneler kendilerine yönelen kimseyi senin önüne gelen çer çöpü sürüklediği gibi sürükler. Fitneler karma karışıktır. Cahil kişi: "Bunlar karışık işler insan içine girip çıkmadıkça anlayamıyor" der. Fitne zamanında yaşarsanız evlerinize kapanın, kılıçlarınızı kırın, oklarınızın yaylarını parçalayın. [1004]

4631. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Fitnelerin bir duraksadığı zaman vardır bir de ayyuka çıktığı zamanlar. Sizden kim duraksadığı zaman yaşarsa gücü yetiyorsa o zamanda ölümü tadsın. Duraksadığı anlardan maksat kılıcın kınından çıkmadığı anlardır. [1005]

4632. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Fitne, üç kişiye havale edilmiştir. Her şeyi zorbalık ve kılıçla halletmeye çalışan zalim, fitneye davet eden hatîp ve yöneticidir. [1006]

4633. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Saf hakiki şarap bile fitnelerden daha fazla insanların aklını alıcı değildir. [1007]

4634. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Öyle bir zaman gelecek ki insanlardan sadece boğulan kişinin dua edişi gibi dua edenler kurtulacaktır. [1008]

[1003] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 272.
[1004] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 273.
[1005] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 274.
[1006] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 274.
[1007] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 274.
[1008] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 274.

4635. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Sizin en hayırlınız ahireti için dünyasını dünyası için de ahiretini terk eden kimse değildir. En hayırlınız her ikisini de elde edendir. [1009]

ÜBEYY B. KA'B'IN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

4636. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebi'l-Âliye'den şöyle rivayet eder: Adam'ın birisi Übeyy b. Kâ'b'a: "Bana tavsiyede bulun" dedi.

Übeyy b. Ka'b: Allâh'ın kitabını yol gösterici imam edin. Hâkim ve hüküm olarak ona rıza göster. Çünkü şefaat edecek olan, itaat edilen, itham edilmeyen, şahit olan Peygamberimiz sizlere onu bırakmıştır. Onda sizin, sizden öncekilerin ne sizden sonrakilerin haberleri ayrıca sizin için hükümler vardır. [1010]

4637. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Übeyy b. Ka'b 'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Allâh kendisi için bir şeyleri yapmayı terk eden her kula beklemedikleri yerden daha hayırlısını verir. Kim de bunu önemsemez doğru olmayan biçimde onu yaparsa Allâh ona beklemediği yerden çok daha ağır olan yükümlülükler yükler. [1011]

4638. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Übeyy b. Ka'b 'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Mümin dört şey arasındadır. İmtihan edildiği zaman sabreder, nimet verildiği zaman şükreder, konuştuğu zaman doğru sözlü olur, hükmettiği zaman adaletli olur. İşte bu Mümin beş nur içerisinde yaşar. Allâhu Teâlâ onun için: **"Nur üstüne nurdur"**[1012] buyurmuştur. Onun sözü, ilmi, girdiği yer, çıktığı yer ve sonunda gideceği yer nurdur. Kafir ise beş karanlık içerisinde yaşar. Sözü, ameli, girdiği ve çıktığı yer, kıyamet günü gideceği yer karanlıktır. [1013]

4639. Buhârî *el-Edeb* adlı eserinde Ebi'n-Nadra'dan şöyle rivayet eder: Kendisine Cebr veya Cüveybir denilen bir adam şöyle anlattı: Halifeliği zamanda Hz. Ömer'den bir cariye istedim. Geceleyin Medineye gelip onun yanına gittim. Ben üstün bir zekâ ve keskin bir dile sahiptim. (Onun yanında)

[1009] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 278.
[1010] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 253.
[1011] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 253.
[1012] Nûr Suresi/35.
[1013] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 255.

dünyadan bahsettim. Dünyayı o kadar küçülttüm ki hiç önemi olmayan bir şey mesabesinden daha zelil kıldım.

Hz. Ömer'in yanında da bir adam vardı. Ben sözlerimi bitirince şöyle dedi: Dünya hakkında konuştukların hariç diğerleri doğrudur. Ama dünya nedir sen biliyor musun? Dünya bizi ahirete ulaştıran vasıtadır. Amelleri dünyada yapar karşılığını ahirette alırız.

Cüveybir şöyle dedi: "Bu kişi dünya hakkında benden daha bilgiliydi. Ey Müminlerin emiri bu kimdi?" diye sordum. Hz. Ömer: "Müslümanlar'ın lideri Übeyy b. Ka'b'dır" buyurdu. [1014]

4640. İbn Asâkir, Übeyy b. Ka'b 'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Bir adam Übeyy b. Kâ'be: "Bana tavsiyede bulun ey Ebu'l-Münzir!" dedi.

Übeyy b. Ka'b: Seni meşgul eden boş şeylerle ilgilenme. Düşmanından uzak dur. Dostuna karşı tedbirli ol. Yaşayanlara gıpta etme. Onlara öldüklerinde gıpta edersin. İhtiyacını gideremeyeceğin kimseden bir şey isteme. [1015]

ZEYD B. SÂBİT'İN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

4641. İbn Asâkir Abdullah b. Dinar el-Behrâni'den şöyle rivayet eder: Zeyd b. Sâbit (radıyallahu anh) Übeyy b. Ka'b (radıyallahu anh)'a bir mektup yazdı. Mektubun içeriği şöyle: Allâhu Teâlâ dili kalbe tercüman kıldı. Kalbi de kap ve koruyucu kılmıştır. Dil kalbin gösterdiği yolda kalbe boyun eder. Kalp dilin kapasitesinin daha üstünde olursa (yani dil kalbin konturolünde olursa) sözler dökülür. Bu sözler uyum ve düzen içinde olur. Dil için bir hata tökezleme meydana gelmez. Kalbi dilinin önünde olmayan kişinin anlayışı yoktur. Kişi diliyle konuşmayı bırakır kalbi de buna muhalif olursa durum ne kötüdür! Kişi sözüyle fiilini dengede tutarsa söylediği sözün tesiri olur. Sözleriyle cömertlik tasladığı halde fiiliyle bunu yapmayan bir cimri görmediğini hatırlıyor musun? İşte bu kalbin lisanın elinde oluşundan kaynaklanır. Söylediğinin arkasında durmayıp onları yapmayan kimsenin şerefi ve kişiliği olduğunu mu sanıyorsun? Şerefli kişi sözünü esirgemez, sonra da bilir ki bu söylediklerini önce kendisi yapması gerekir. Bu kişi başkalarının ayıplarını da görmez.

[1014] Ali el-Müttakî, *Müntehabü Kenzi'l-ummâl,* V, 132.

[1015] İbn Asâkir, *Tehzîbu tarihi Dimeşk,* II, 331-332; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 224.

Çünkü başkasının ayıplarını görüp kendi kusurlarını görmeyen kimse emrolunmadığı şeyleri yapan kimse gibidir. [1016]

ABDULLAH B. ABBAS'IN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

4642. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Abdullah b. Abbas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ey günahkâr kişi! Günahının kötü sonuçlanacağından emin olma. İşlemiş olduğun günahı, ondan daha kötüsü takip eder. Günah işlerken sağında ve solunda bulunan meleklerden utanmaman işlediğin günahlardan çok daha kötüdür. Allâh'ın sana ne ceza vereceğini bilmeden senin gülmen çok daha kötüdür. Günahı işlerken o günahla mutlu olman işlediğin günahtan daha kötüdür. Günahı işleyemediğin zaman üzülmen işleyeceğin günahtan daha kötüdür. Günah işlerken kapının perdesini sallayan rüzgardan korkup seni gözetleyen Allâh'dan kalbinin rahatsızlık duymaması işlediğin günahtan daha kötüdür. Yazıklar olsun sana! Eyyüp (a. s.)'ın günahı neydi biliyor musun? Allâhu Teâlâ onun malını alıp bedenine verdiği hastalıkla imtihan etti. Eyyüp (a. s.)'ın günahı ise; uğradığı zulmü ortadan kaldırması için kendisinden yardım isteyen mazluma yardım etmemesi, zalimi bu mazluma yaptığı zulumden nehyedip ona iyiliği emretmemesidir. Bunun üzerine Allâhu Teâlâ onu belalarla imtihan etmiştir. [1017]

4643. İbn Asâkir Abdullah b. Abbas'tan (radıyallahu anh) bu hadisin benzerini "Yazıklar olsun sana! Eyyüp (a. s.)'ın günahı neydi biliyor musun?" kısmına kadar rivayet etmiştir. [1018]

4644. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Abbas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Farzlara sımsıkı yapışın. Allâh'ın sana vazife olarak verdiği hakkını ödeyin. Bunu yaparken de Allâh'tan yardım isteyin. Çünkü Allâh kulları arasında ayrım yapmaz. Ancak kendi yanında bulunan sevaba karşı hırslı olan, niyeti düzgün kişileri çirkin gördüğü şeylerden uzak tutar. O Melik'dir. Dilediğini yapar. [1019]

4645. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Abbas'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Bütün Mümin ve günahkârların helal rızıklarını Allâhu Te-

---

[1016] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 224.
[1017] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 324.
[1018] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* II, 348.
[1019] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 326.

âlâ belirlemiştir. Helal rızık kendisine nasip oluncaya kadar sabrederse Allâh onu helal rızıkla rızıklandırır. Eğer endişelenip haram lokmaya el uzatırsa Allâhu Teâlâ onun helal rızkını kazandığı haram lokma kadar eksiltir. [1020]

ABDULLAH B. ÖMER'İN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

4646. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Kişi kerem sahibi olsa bile kazandığı her dünyalık karşısında Allâh katındaki derecesi azalır. [1021]

4647. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Kul, insanlar kendisine ahmak deyinceye kadar imanın hakikatına ulaşamaz. [1022]

4648. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Mücahid'den şöyle rivayet eder: Ben İbn Ömerle beraber yürüyordum. Bir harabeye rastladık. İbn Ömer: "Şu harabeye: "Sahiplerin ne yaptı? diye sor" dedi. Bunun üzerine ben de: "Ey harabe, sahiplerin neler yaptı?" diye sordum. İbn Ömer şöyle dedi: Kendileri gittiler geride sadece amalleri kaldı. [1023]

ABDULLAH B. ZÜBEYR'İN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

4649. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Vehb b. Keysân'dan şöyle rivayet eder: Abdullah b. Zübeyr bana içerisi nasihatla dolu olan bir mektup gönderdi. Mektupta şunlar yazıyordu: Takva sahipleri için birtakım alametler vardır. Bu alametleri taşıdıklarını kendileri bildikleri gibi çevrelerinde de bunlarla tanınırlar. Bu alametler şunlardır: Belalar karşısında sabrederler, verilen hükme rıza gösterirler, nimetlere karşı şükrederler, Kur'an'ın hükmüne boyun eğerler. Lider çarşı gibidir. Çarşıda ne daha iyi alıcı bulursa çarşıya onlar getirilir. Liderin yanında da hak bulunursa kendisine hak ve ehli hak gelir. Eğer batıl bulunursa batıl ehli gelir, yanında da batıl bulunur. [1024]

[1020] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 326.
[1021] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 306.
[1022] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 306.
[1023] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 312.
[1024] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 336.

HASAN B. ALİ'NİN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

4650. İbn'n-Neccâr, Hasan b. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Kim dünyayı isterse dünya onu (yerin dibine) oturtur. Kim dünyada zühd içinde yaşarsa dünyayı yiyenlerle ilgilenmez. Dünyaya meyleden kişi ona sahip olanın kölesidir. Dünyada az bir şey yeterli olur. Fazlası fayda vermez. İki günü eşit olan kimse aldanmıştır. Bugünü yarından daha hayırlı olan kimse hüsrandadır. Kendindeki noksanlığı görmeyen kimsenin her tarafı noksandır. Her tarafı noksan olan kimse için ölüm daha hayırlıdır. [1025]

4651. İbn Asâkir, Hasan b. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Bilin ki yumuşak huyluluk süstür. Vefalı olmak yiğitliktir. Acelecilik sefihliktir. Sefer zayıflıktır. Alçak kişilerle oturmak utançtır. Fasıkların arasına karışmak şüphedir. [1026]

4652. İbn Asâkir, Hasan b. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: İnsanlar dört kısımdır. Birincisi hayırlı nasibi olup ahlakı olmayandır. İkincisi ahlakı olup nasibi olmayandır. Üçüncüsü hem ahlakı hem de nasibi olmayandır. Bu kimse insanların en şerlisidir. Dördüncüsü de hem ahlakı hem de nasibi olanlardır. Bunlar da dünyanın en hayırlılarıdır. [1027]

ŞEDDAD B. EVS'İN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

4653. Ebû Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ziyad b. Mâhek'den Şeddâd b. Evs'in (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır: Sizler hayrın ve şerrin kendilerini değil sadece sebeplerini gördünüz. Hayrın tamamı cennettedir. Şerrin tamamı da cehennemdedir. Dünya bir metadır ki ondan iyi kimse de kötü kimse de faydalanır. Ahiret doğru bir vaattir. Orada kahhar olan, mülk sahibi hükmedecektir. Her birinin (dünya ve ahiretin) çocukları vardır. Ahiret çocuklarından olun. Dünya çocuklarından olmayın. Ebu'd-Derdâ şöyle dedi: İnsanlardan bir kısmına ilim verilir, hilim verilmez. Ebu Y'alaya ise hem ilim hem de hilim verilmiştir. [1028]

[1025] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 222.

[1026] Tehzîbu tarihi Dimeşk, IV, 222; *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 237.

[1027] Tehzîbu tarihi Dimeşk, IV, 220; *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 237.

[1028] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 264.

CÜNDÜB EL-BECELİ'NİN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

4654. Beyhakî *"Şuabü'l-İmân"* adlı eserinde Cündüb el-Beceli'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Allâh'tan korkun. Kur'an okuyun. Çünkü o karanlık gecelerin nurudur. Başa gelen sıkıntılar üzerine de gündüzün güzelliğidir. Bela geldiği zaman canlarınızı değil mallarınızı feda edin. Yine bela gelirse canlarınızı feda edin, dininizi değil. Dini hüsrana uğrayan hüsrana uğramıştır. Dini helak olan helak olmuştur. Dikkat edin! Cennetten sonra fakirlik yoktur. Cehennemden sonra zenginlik yoktur. Çünkü cehennemin esiri serbest bırakılmaz, onun yarası iyileşmez, ateşi sönmez. Müslüman kardeşinin bir avuç kanını akıtan Müslümanla cennet arasına akıttığı o kan girer. Cennet kapılarından girmek için gittiği zaman akıttığı o kan onu geri çevirir. Bilin ki insan ölüp defnedildiği zaman ilk önce karnı kokar. Kokuyla beraber pis şeyler bırakmayın orda. Mallarınız hususunda Allâh'tan korkun. Kan akıtmaktan kaçının.[1029]

EBU ÜMÂME'NİN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

a) Ebu Ümâme'nin Bir Cenazede İnsanlara Nasihatta Bulunması

4655. İbn Ebi Hâtim, Süleyman b. Âmir'den şöyle rivayet eder: Ebu Ümâme el-Bâhiliyle beraber Şam kapısında bir cenazeye gittik. Cenaze namazını kıldıktan sonra defnetmeye başladılar. Bu esnada Ebu Ümâme şöyle dedi: Ey insanlar! Şu an siz iyiliklerin ve kötülüklerin bulunduğu bir evde yaşıyorsunuz. Bu evden ayrılıp diğer eve gitmeyi bekliyorsunuz. Kabri göstererek işte bu ev yalnızlık, karanlık, böceklerin bulunduğu darlık evidir. Ancak Allâh'ın genişlettiği kabirler müstesna. Kabirden çıktıktan sonra kıyamet gününde birtakım bölgelere intikal edeceksiniz. Allâh'tan bir emir gelinceye kadar sizler bu yerlerde bekleyeceksiniz. O gün birtakım yüzler bembeyaz olurken diğer yüzler simsiyah olucak. Oradan başka bir yere intikal edeceksiniz. İnsanları zifiri karanlık kaplayacak. Bu esnada nur taksim edilecek. Müminlere nur verilecek. Kafir ve münafıklara ise hiçbir şey verilmeyecek. İşte bu anlattığım olay Allâhu Teâlâ'nın kitabında şöyle anlatılmaktadır.

[1029] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 222.

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ

"(Kafirlerin küfürleri ve küfre bağlı amelleri) üzerini yığın yığın dalgalar kaplayan, daha üstüne bulut çöken, engin deryadaki karanlıklar gibi karanlıklar üzerine çökmüş karanlıklara benzer. Öyle ki (böyle zulmete düşen) insan o zifiri karanlıkta elini kaldıracak olsa neredeyse onu bile göremez. Allâh bir kimse için nur (hidayet) kılmadıktan sonra onun nuru (hidayete ermesi) olamaz" (Nur: 24/40).

O gün kafirler ve münafıklar Mü'minlerin nurlarından faydalanamazlar. Bu tıpkı körlerin gözleri sağlam olan kimselerden faydalanamamalarına benzer. "O gün münafık erkeklerle kadınlar Mü'minlere: **"Bize bakın (veya bizi bekleyin)! Nurunuzdan bir parça ışık alalım" diyeceklerdir. (Ancak onlara) "Arkanıza dönün ve orada nur arayın" denilir". (Hadid: 57/13)**

Bu münafıklar için aldatıcı bir tuzaktır. Çünkü Allâh Teâlâ **"Münafıklar (güya) Allâh'ı kandırmaya çalışırlar. Oysa Allâh onların hilelerini başlarına geçirir" (Nisa: 4/142)** buyurmaktadır.

Nurun dağıtıldığı yere tekrar gelirler. Ancak orada bir şey bulamazlar. Geri dönecekler. Onlara **"Arkanıza dönün ve orada nur arayın!" denilecek ve arkalarını döndüklerinde de aralarına kapısı bulunan bir duvar çekilecektir; bu duvarın iç tarafında rahmet, dış tarafında da azap vardır" (Hadid: 57/13)"**

Süleyman b. Âmir şöyle dedi: Münafıklar aldatılmaya nur bölüştürülene kadar devam edecek. Allâhu Teâlâ sonra münafıklarla Müminlerin arasını ayıracaktır. [1030]

b) Yanına Gelen Bir Guruba Nasihatları

4656. İbn Asâkir, Süleyman b. Habib'den şöyle rivayet eder: Ebu Ümâme'nin yanına bir gurupla beraber gittik. Ebu Ümâme yaşlanmış ve zayıflamıştı. Aklı ve fikirleri görüntüsünden daha iyi durumdaydı. Konuşmasının

---

1030 Tefsiri İbn Kesir, IV, 308; Beyhakî *"el-Esm'a ve's-sıfât"* adlı eserinde Selim b. Âmir'den bu hadisin benzerini rivayet etmiştir. (Beyhakî, *el-Esm'a ve's-sıfât,* s. 340).

başlangıcında şöyle dedi: Bu meclisiniz Allâh'ın size bir tebliği ve size karşı bir delilidir. Çünkü Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisine gönderilen şeyi tebliğ etti. Sahabeler de Peygamberden duyduklarını sonrakilere anlattılar. Sizler de duyduklarınızı anlatınız.

Üç kişi vardır ki Allâh onların cennete gireceğine veya büyük bir ecir ve ganimetle döneceklerine kefildir.

Birincisi Allâh yolunda yola çıkan kimsedir. Bu kişinin cennete gireceğine veya ganimetle döneceğine Allâh kefildir.

İkincisi abdest alıp mescide doğru yürüyen kişidir. Allâh, bu kişinin de cennete gireceğine veya ganimet elde edeceğine kefildir.

Üçüncüsü evine selam vererek giren kimsedir.

Sonra sözlerine şöyle devam eder: Cehennemde yedi setten oluşan bir köprü vardır. Bunun ortasında Allâh'ın hükmü vardır. Kişi o köprünün ortasına kadar getirilir, kendisine: "Borçların nelerdir?" diye sorulur. Borçlarını hesaplar. Ebu Ümâmme: **"Allah'tan hiçbir sır gizleyemez" (Nisa: 4/42)** ayetini okudu.

Kişi: "Ya Rabbi şu kadar borcum var" der.

Allahu Teâlâ: "Borçlarını öde" buyurur.

Kişi: "Benim bir şeyim yok. Nasıl ödeyim?" der.

O takdirde iyiliklerini alın denilir. İyilikleri bitinceye kadar iyilikleri alınır. İyilikleri bitince de alacaklıların kötülükleri alınıp ona yüklenir. Duydum ki kıyamette birtakım kişiler dağlar kadar iyilikler getirirler. Getirdikleri iyilikler bitinceye kadar alınıp alacıklılarına dağıtılır. Sonra da alacaklıların kötülükleri onların sırtına yüklenir. Öyleki yüklendikleri kötülükler dağlar kadar olur.

Sonra sözlerine devam ederek şöyle dedi: Yalandan kaçının. Çünkü yalan kişiyi günaha götürür. Günah da cehenneme götürür. Doğruluğa sımsıkı sarılın. Çünkü doğruluk iyiliğe götürür. İyilik de cennete götürür.

Şüphesiz sizler cahiliye devrindeki insanlardan daha sapkınsınız. Çünkü Allâhu Teâlâ infak ettiğiniz her dirhem ve dinar için size yediyüz kat fazlasını vaat ettiği halde sizler infak etmeyip (malınızı) yanınızda tutuyorsunuz. Allâh'a yemin olsun ki fetihler, altın ve gümüşle süslenmiş kılıçlarla gerçekleşmedi. Kemik, kurşun ve demirden yapılmış kılıçlarla fetihler yapıldı. [1031]

[1031] İbn Asâkir, *Tehzîbu tarihi Dimeşk,* VI, 422; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 223.

ABDULLAH B. BÜSR'İN (RADIYALLAHU ANH) NASİHATLARI

4657. Beyhakî ve İbn Asâkir, Abdullah b. Büsr'den şöyle rivayet eder: takva sahipleri (toplumda) saygı gören kimselerdir. Alimler liderlerdir. Onlarla oturmak hem ibadettir hem de kişiye bir şeyler katar. Gece ve gündüz geçtikçe sizin eceliniz yaklaşır. Amelleriniz (defterde) kayıtlıdır. Sanki ahiretteymişsiniz gibi azıklarınızı hazırlayın. [1032]

[1032] İbn Asâkir, *Tehzîbu tarihi Dimeşk,* VII, 312; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 224.

18. BÖLÜM

SAHABEYE YAPILAN GAYBİ YARDIMLAR

Maddi sebepleri terk edip ruhani sebeplere sımsıkı sarılınca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Ashabı gaybi yardımlarla nasıl desteklendiler. Sahabelerin insanları İslam'a davet edip hidayete ermeleri hususundaki gayeleri Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in gayesi ile aynıydı. Yine sahabeler cihad ve İslam'a davet hususunda Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ahlakı ve vasıflarıyla bezenmişlerdi.

MELEKLERİN MÜSLÜMANLARA YARDIM ETMESİ

a) Bedir Gününde Sahabelerin Meleklerden Yardım Görmesi

4658. Beyhakî Sehl b. Sa'd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ebu Üseyd (radıyallahu anh) gözlerini kaybettikten sonra şöyle dedi: "Ey yeğenim! Allâh'a yemin ederim ki şu anda Bedir'de bulunsak ve Allâh Teâlâ da gözlerimi bana geri verseydi, imdâdımıza gelen meleklerin çıktıkları vadiyi sana hiç tereddütsüz gösterebilirdim"[1033]

4659. Taberânî Urve'den şöyle rivayet eder: Cebrail (a. s.) Bedir gününde Zübeyr (radıyallahu anh)'in simasında ve başında sarımtırak bir sarık olduğu halde indi. [1034]

4660. Hâkim, Abbâd b. Abdillah b. Zübeyr'den şöyle rivayet eder: Bedir gününde Zübeyr'in (radıyallahu anh) başında bir ucunu yüzü tarafına sarkıttığı sarı bir sarık vardı. Melekler de aynı şekilde, başlarında sarı renkli sarıklarla indiler. " [1035]

4661. Ebu Nuaym *Delâil* adlı eserinde İbn Abbas'tan şöyle rivayet eder: Melekler, Bedir gününde ucunu arka taraflarına sarkıttıkları beyaz sarıklar giymişlerdir. Huneyn gününde ise sarıklarının rengi yeşildi. Onlar Bedir hariç hiçbir savaşta düşmanla savaşmamışlardır. Yaptıkları sadece Mü'minlerin sayılarını çok göstermekti. [1036]

4662. İbn İshak, İkrime'den şöyle rivayet eder: Hz. Peygamber'in azatlısı Ebu Râfi' şöyle anlatıyor: Ben Hz. Abbas'ın hizmetçisi idim. İslâm dini bulunduğum eve girmiş, Abbas'la karısı Ümmü'l Fadl Müslüman olmuştu. Onlarla birlikte ben de Müslüman olmuştum. Hz. Abbas, kavminden korkuyor ve onlara aykırı harekette bulunmak hoşuna gitmiyordu ve bu yüzden de Müslümanlığını gizliyordu. Zengindi ve malı, ticaret yaptığı için kavmi arasında dağılmış durumdaydı. Ebu Leheb Bedir Savaşına gitmeyerek yerine As b. Hişam

---

[1033] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* III, 53; İbn İshak, *Sîretü ibn Hişam* I, 633; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* III, 280; Taberânî, *Mucemü'l-kebir* XIX, 578. Heysemî: "Senedde Selâme b. Ravh vardır. İbn Hıbban bu kişinin sika olduğunu söylerken diğerleri bu şahısda bulunan gafletten dolayı sika olmadığını söylemişlerdir". (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 84).

[1034] Taberânî, *el-Kebir* I/h. 230. Heysemi: "Bu hadis mürseldir, senedi sahihtir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 84).

[1035] Hâkim, *el-Müstedrek,* III, 361. Taberâni Üsâme b. Umeyr'den aynı manada başka bir hadis rivayet etmiştir. (Taberânî, *el-Kebir* I/h. 518). İbn Asâkir Abdullah b. Zübeyr'den hadis'in benzerini rivayet etmiştir. (Ali el- Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* V, 268).

[1036] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve* 170.

b. Muğîre'yi göndermişti. Kureyş'ten bir kişi savaşa gitmediğinde yerine bir başka kişiyi gönderirdi. Kureyş'lilerin Bedir'de mağlup ve tarumar oldukları haberi geldiğinde Allâh Teâlâ, Ebu Leheb'i rezil etti ve o üzüntüsünden ölüm derecesine geldi. Bizse içimizden büyük bir sevinç hissettik. Ben bünye bakımından zayıf bir kişiydim. Zemzem hücrelerinden birinde ok yontuyordum. Allâh'a yemin ederim ki haberin geldiği gün Ümmü'l-Fadl da orada bulunduğu halde yine o hücrede ok yontuyordum. Gelen haber bizi cok sevindirmişti. O sırada Ebu Leheb karşıdan çıkageldi. Ayaklarını sürüyerek öfkeli ve üzgün bir şekilde yürüyordu. Bulunduğumuz hücrenin yanına geldiğinde onun duvarının dibine oturdu; sırtı benim sırtıma dönüktü. Bu sırada halk

"Ebu Süfyan b. Hâris b. Abdilmuttalib geliyor" dediler. Ebu Leheb onu yanına çağırarak

"Ey yeğenim! Anlat bakalım ne haberler getirdin?" dedi. Ebu Süfyan b. Hâris gelip amcası Ebu Leheb'in yanına oturdu. Halksa ayakta duruyorlardı. Ebu Leheb

"Ey yeğenim! Durum nasıl? Bana haber ver!" dedi. Ebu Süfyan da şunları söyledi:

"Allah'a yemin ederim ki biz onlarla karşılaştığımız ilk anda sırtımızı kendilerine çevirdik. Onlar bizi diledikleri şekilde öldürüyorlar ve diledikleri şekilde esir ediyorlardı. Ancak ben bu konuda halkı (bizimkileri) kınamıyorum. Çünkü biz doru atlara binip bembeyaz elbiseler giymiş bazı kimselerin yer ile gök arasında durduklarını gördük. Allâh'a yemin ederim ki bunlar hiçbirşey bırakmıyorlar ve hiç kimse de kendilerine mukavemet edemiyordu". Bunun üzerine dayanamayarak hücrenin perdesini kaldırıp

"Allah'a yemin ederim ki onlar meleklerdir" dedim. O zaman Ebu Leheb elini kaldırıp bütün kuvvetiyle bana bir tokat attı. Karşı koymak istedimse de çok güçsüz olduğumdan hiçbirşey yapamadım. Ebu Leheb beni kaldırıp sırtüstü yere vurdu. Sonra da göğsüme çıkarak bana vurmaya başladı. Bu durumu gören Ümmü'l-Fadl hücrenin direklerinden birini yerinden sökerek, onunla üzerime çullanmış olan Ebu Leheb'in kafasına vurdu. Ebu Leheb'in başı fena halde yarıldı. Sonra da

"Efendisi Abbas burada yoktur diye kölesine zulüm mü edeceksin?" dedi. Bunun üzerine Ebu Leheb perişan bir vaziyette kalkıp gitti. Allâh'a yemin

ederim ki Ebu Leheb o günden sonra ancak yedi gün yaşadı. Allâh Teâlâ ona adese denilen bir hastalığı musallat etti ve bu hastalık onu öldürdü.

Bu olayı Yunus İbn İshak'tan rivayet etmiş ve şu ilaveyi eklemiştir: Ebu Leheb öldüğünde oğulları onun cesedini üç gün içerde bıraktılar; ona yaklaşmaya korkuyorlardı. Çünkü Kureyş'liler onun ölümüne sebep olan hastalıktan, taundan kaçtıkları gibi kaçarlardı. Sonunda ceset çürüyüp kokmaya başladı. Bunun üzerine bazı kişiler Ebu Leheb'in oğullarına:

"Azap olunasıcalar! Utanmıyor musunuz? Babanızın cesedi evde kokmaya başlamış ve siz hâlâ onu defnetmiyorsunuz" dediler. Onlar da bu hastalığa yakalanmaktan korktuklarını söylediler. O zaman adamın biri

"Bu konuda ben size yardımcı olurum" dedi. Onu yıkamadılar: fakat üzerine su döktüler. Ancak bunu da cesede yaklaşmaksızın uzaktan yaptılar. Sonra da cesedi Mekke'nin üst taraflarında bir yere götürüp bir duvara dayadılar ve üzerine de taş yığdılar. [1037]

b) Huneyn Gününde Sahabelerin Meleklerden Yardım Görmesi

4663. Beyhakî, Ümmü Bürsün'ün mevlası olan Avf b. Abdurrahman'dan Huneyn Savaşına kâfir olarak katılmış olan bir adamın şöyle dediğini aktarır: Huneyn gününde karşı karşıya geldiğimizde Müslümanlar bir koyun sağımı kadar bile dayanamayarak Hz. Peygamber'i yalnız bırakarak kaçtılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in çok yakınlarına sokulduk ve onu öldürmek için etrafını kuşattık. İşte o sırada onunla bizim aramıza güzel yüzlü birtakım erkeklerin girdiğini gördük. Bunlar bize "Geri dönün ey yüzleri kara kimseler" diyordu. İşte onların bu sözleri bizim dağılıp kaçmamıza sebep oldu.[1038]

4664. İbn Cerir, Avf el-Arâbi'den Ümmü Bürsün'ün mevlası olan Abdurrahman'ın şöyle dediğini aktarır: Huneyn gününde müşriklerle beraber

---

[1037] İbn S'ad, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* IV, 73 ve Hâkim *Müstedrek* III, 321; İbn İshaktan bu hadisin benzerini daha uzun olarak rivayet etmiştir. Aynı şekilde Taberânî (*el-Kebir* I/h. 912) ve Bezzâr (*Keşfü'l-estâr* II/1778) Ebî Râf'ı'den bu hadisi uzunca rivayet etmişlerdir. Heysemi: "Senedde Hüseyin b. Abdullah vardır. Ebu Hâtim ve diğerleri bu kişinin sika olduğunu söylerken başka bir gurup sika olmadığını söylemiştir. Senetteki diğer raviler sikadır". (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 89). Hâkim (III,322); "Yunus, İbn İshak, Hüseyin b. Abdullah, İkrime, İbn Abbas, Ebi Râf'ı" senediyle hadisin benzerini rivayet etmiştir. Ebu Nu'aym *Delâil* (170) adlı eserinde İkrime, Ebi Râf'ı senediyle muhtasar olarak rivayet etmiştir. İbn Kesir, *el-Bidâye* III, 308. *Siratü İbn Hişam* I, 646-647.

[1038] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve* V, 143; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* IV, 332.

olan bir kişi söyle anlatıyor: Huneyn gününde Hz. Peygamber ve ashabıyla karşı karşıya geldiğimizde onlar önümüzde bir koyun sağımı kadar bile dayanamadılar. Arkalarına düşerek onlara vurmaya başladık; beyaz katırın sahibinin (Hz. Peygamber'in) yanına gelinceye kadar bu böyle devam etti. Yaklaştığımızda onun Hz. Peygamber olduğunu gördük. Onun çevresinde bulunan güzel yüzlü, bembeyaz bazı erkekler bize "Geri dönün ey yüzleri kara kimseler" dediler. Bunun üzerine dağıldık ve bu kez de sahabiler bizim omuzlarımıza bindiler ve böylece yenilgiye uğradık. [1039]

4665. İbn İshak, Cübeyr b. Mut'im 'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Huneyn gününde Hz. Peygamberle beraberdim. Savaşın bütün şiddetiyle sürmekte olduğu bir sırada gökten beyaz abalar giymiş birilerinin indiğini gördüm. Bunlar bulunduğumuz vadiyi karıncalar gibi doldurarak kafirlerin arasına girdiler ve onları bozguna uğratarak kaçırdılar. İşte o zaman onların melek olduklarında şüphemiz kalmamıştı. [1040]

c) Uhud ve Hendek Savaşlarında Sahabelerin Meleklerden Yardım Görmesi

4666. İbn S'ad, Abdullah b. Fazl'dan şöyle rivayet eder: Hz. Peygamber Uhud gününde Mus'ab b. Umeyr'e sancağını verdi. Mus'ab şehid düştü. Onun suretinde bir melek sancağı aldı. Akşama doğru Hz. Peygamber "Ey Mus'ab! Gel" dedi. Melek, Hz. Peygamber'e dönerek "Ben Mus'ab değilim" deyince, Hz. Peygamber onun melek olduğunu ve yardıma geldiğini anladı. [1041]

4667. Ebu Nuaym *Delâil* adlı eserinde Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Hz. Peygamber'in Benî Kureyza Yahudileri üzerine yürüdüğünde, Cebrail ve askerlerinin Benî Ğanem sokaklarında kaldırdıkları toz bulutunu görür gibiyim. [1042]

4668. Yine İbn S'ad, Humeyd b. Hilal'dan şöyle rivayet eder: Beni Kurayza Savaşındaki hadisi uzun uzun anlattıktan sonra şöyle dedi: Hz. Peygamber ve ashabı silahlarını çıkardılar. Cebrail, Resûlullah'a geldi. Hz. Pey-

---

1039 *Tefsiri İbn Cerir* 10/103; *Tefsîri İbn kesir* 2/345.

1040 *Sîretü ibn Hişam* II, 449; Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve* V, 146; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* IV, 334.

1041 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* III, 121.

1042 Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve* 182; İbn S'ad Enes'den (radıyallahu anh) hadisin benzerini rivayet etmiştir. (*Tabakâtü'l-kübra* II, 76).

gamber Cebrail'i karşılamaya çıktı. Cebrail atının göğsüne dayanmıştı. Hz. Peygamber'e "Biz hâlâ silahlarımızı bırakmadık, kalk Benî Kureyza Yahudilerinin üzerine yürü" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): *"Arkadaşlarım yoruldu. Onlara bir kaçgün mühlet versek iyi olacak"* dedi. Cebrail "Hayır, kalk ve Beni Kureyza'ya saldırıya geç, yemin ederim ki, atımı kalelerinin içine süreceğim" dedi. Sonra yanındaki meleklerle beraber yürüdüler. Atlarının, Ensar'dan Benî Ğanem'in sokaklarında çıkardıkları tozlar göklere yükseliyordu. [1043]

d) Meleklerin Müşrikleri Esir Alması ve Onlarla Savaşması

4669. İbn Asâkir ve Vâkıdi, Süheyl b. Amr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Bedir günü kır atlara binmiş bazı kimseleri yer ile gök arasında gördüm. Başlarında miğferler vardı. Müşriklerden bazılarını öldürüyor, bazılarını da esir alıyorlardı. [1044]

4670. Ahmed Berâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ensar'dan bir kişi Abbas'ı esir ederek Peygamber'e getirmişti. Abbas: "Ey Allâh'ın Resûlü! Beni esir eden şu Ensar'lı zat değildir. Beni, bir ata binmiş, saçı dökülmüş, çok güzel yüzlü bir adam esir etti. Onun kılık kıyafeti şöyle şöyle" idi diyerek tarif etti. Hz. Peygamber *"Allah Teâlâ, keremli ve şerefli bir melekle sana yardım etmiştir"* buyurdu. [1045]

4671. İbn ebi Şeybe, Ahmed, İbn Cerir –hadisin sahih olduğunu belirtmiştir- ve Beyhakî *Delâil* adlı eserinde Hz. Ali 'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ensar'dan bir kişi Abbas b. Abdulmuttalib'i esir ederek Hz. Peygamber'e getirdi. Abbas, "Ey Allâh'ın Resûlü! Bu kişi beni esir eden zat değildir. Beni, saçının ön kısmı dökülmüş ve insanların yüz bakımından en güzeli olan bir kişi esir etti. Doru bir atın sırtındaydı ve ben onu şimdi kavmin içinde görmüyorum" dedi. Ensarlı "Ey Allâh'ın Resûlü! Onu ben esir ettim" dedi. Hz. Peygamber, Ensariye *"Sus! Allâh seni keremli bir melekle takviye etmiştir!"* buyurdu. [1046]

[1043] İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* II, 77.

[1044] Vâkıdî, *Meğâzî,* I, 76; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* V, 268.

[1045] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 283; Heysemi şöyle dedi: "Senedeki ricaller sahihtirler". (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 85).

[1046] İbn Ebi Şeybe, *Musannef,* XIV, 362-364; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* I, 117; *Tarihi İbn Cerir* II, 424-426; Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve* III, 64; Ali el- Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* V, 266. Heysemi bu hadisi Ahmed ve Bezzâr'a nispet etti ve şöyle dedi: "Ahmed'in rivayet ettiği

4672. İbn S'ad, İbn Abbas'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Abbas'ı esir eden Ebu'l-Yeser Kâ'b b. Amr'dır. Bu zat Benî Seleme Kabilesine mensubdur. Bu adam kısa boyluydu. Abbas ise iri yarı birisiydi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): "Ey Ebe'l-Yeser! Sen Abbas'ı nasıl esir ettin?" dedi. Ebu Yeser de "Ey Allâh'ın Resûlü! Abbas'ı esir etmem için bana daha önce ve daha sonra görmediğim bir kişi yardım etti. Şekli şöyle şöyle idi" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *"Abbas'ı esir etmek hususunda sana keremli bir melek yardımcı oldu"* dedi. [1047]

4673. Müslim, İbn Abbas'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Müslümanlardan bir kişi, müşriklerden birini kovalıyordu. O sırada yukardan bir kırbaç sesi duyuldu ve bir süvari ortaya çıkıp "Ey Hayzum ilerle" dedi. Ensari önüne baktığında kaçan müşriğin sırt üstü yere düştüğünü, burnunun kırıldığını ve kamçı izinden yüzünün morardığını gördü. Ensari Hz. Peygamber'e gelerek durumu anlattı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) "Dediklerin doğrudur. O göklerin üçüncü katından gönderilen bir yardımcıdır" dedi. O günde müşriklerden yetmiş kişi öldürülmüş, yetmiş kişi de esir alınmıştı. [1048]

4674. İbn Abbas, Benî Gıffâr Kabilesine mensup bir adamdan şöyle rivayet eder: Ben ve amcamın oğlu dağın üzerine çıktık. Oradan Bedir sahasını görüyorduk. İkimiz de müşriktik. Tepeden savaşı seyrediyor ve sonucunu bekliyorduk. Yağmacılarla beraber yağmacılık yapacaktık. Biz dağda pusuda iken, bir bulut bize yaklaştı. Buluttan atların kişnemesi duyuluyordu. Birisi de 'Hayzum ilerle" diyordu. Amcamın oğlunun korkudan ödü patladı, oracıkta öldü. Ben de neredeyse helâk olacaktım. Fakat kendimi toparladım. [1049]

4675. Ebu Nuaym *Delâil* adlı eserinde Ebu Talha'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Peygamber'e beraber bir gazvede bulunuyorduk. Düşmanla karşılaştık. Hz. Peygamber *"Ey ceza gününün sahibi! Ancak sana iba-*

---

senette Hârise b. Muzarrib dışındaki rical sahihtir. Hârise ise sika'dır". (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 75).

[1047] İbn Sa'd, Tabakâtu'l-kübra IV, 12; Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve* 169. Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas'dan hadisin benzerini rivayet etmiştir *(Müsned,* I,353). Heysemi şöyle dedi: "Senette ismi bilinmeyen bir ravi var, diğer raviler ise sika'dır" (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 86).

[1048] Müslim V, 156; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* III, 279; Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve* II, 170.

[1049] *Sîretü ibn Hişam* I, 633.

det eder, ancak senden yardım dileriz" diye dua etti. Yemin ederim ki, o anda melekler tarafından vurulup yere düşen kimseler gördüm. [1050]

4676. Beyhakî, Ebi Ümâme b. Sehl'den babasının şöyle dediğini aktarır: Babam bana "Ey oğlum! Bedir Savaşındaydık. Hatırlıyorum ki, Müslümanlardan birisi, müşriklerden birinin başını hedefliyor, fakat daha kılıcını vurmadan başı yere düşüyordu" dedi. [1051]

4677. İbn İshak Ebi Vâkıd el-leysi'den şöyle rivayet eder: Ben herhangi bir müşriğe vurmak için yaklaşıyordum. Fakat ben daha kılıcımı vurmadan, onun başı yere düşüyordu. Anladım ki, onu öldüren ben değildim. [1052]

4678. Taberâni *el-Evsat* adlı eserinde Sehl b. Ebi Hasme'den şöyle rivayet eder: Ebu Berze el-Harisi, Bedir günü üç baş getirdi. Hz. Peygamber onu görünce *"Ellerine sağlık"* dedi. Ebu Berze de "Ey Allâh'ın Resûlü! İki tanesini ben öldürdüm, üçüncüsünü ise, bembeyaz yüzlü bir adam başına vurarak öldürdü" dedi. Hz. Pevğamber *"İşte o filan melaikedir"* dedi. [1053]

4679. Taberâni ve Bezzâr Mahmud b. Lebîd'den şöyle rivayet eder: Hâris b. Samime "Hz. Peygamber vadide, bana *"Abdurrahman b. Avf'ı gördün mü?"* dedi. "Evet, ey Allâh'ın Resûlü! Onu dağın eteğinde gördüm. Müşrikler onun etrafını sarmışlardı. Ona yardım etmek istedim, fakat sizi burada görünce yardımınıza koştum" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): *"Onun için üzülme. Melekler onunla beraber savaşırlar"* dedi. Daha sonra Abdurrahman b. Avf'ın yanına gittiğimde, yedi kişinin öldürülmüş olduğunu gördüm ve "Ellerine sağlık, bütün bunları sen mi öldürdün?" dedi. Abdurrahman "Ertat b. Şurahbil'i ben öldürdüm" dedi. Bir adamı daha gös-

---

[1050] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve* 164.

[1051] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve* III 56. İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* III, 281. Taberânî, *Mucemu'l-Kebir* VI/h. 5556. Hâkim şöyle dedi: "Hadis'in isnadı sahihtir. Bu hadisi Buhârî ve Müslim rivayet etmemiştir". (*Müstedrek* III, 409); Zehebi de hadis'in sahih olduğunu belirtmiştir. Heysemi de şöyle dedi: "Senette Muhammed b. Yahya var. İbn Yunus'un dediğine göre bu kişi münker hadis rivayet etmiştir". (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 84).

[1052] İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* III, 281. Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve* 170. Ahmed b. Hanbel, Bedirde bulunan Ebu Davud el-mâzini'den rivayet etmiştir. (V,450) Heysemi şöyle dedi: "Senette ismi bilinmeyen ravi vardır. " (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 83).

[1053] Heysemi şöyle dedi: Senette Abdülaziz b. Imrân vardır. O zayıftır. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 83).

tererek şunu da ben öldürdüm, fakat diğerlerini göremediğim bir kimse öldürdü" dedi. Bunun üzerine "Allah ve Resûlü doğru söyledi" dedim. [1054]

e) Mekke'de Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) İle Alay Edenlere Cebrail'in Eziyet Etmesi

4680. Taberânî, İbn Abbas'tan şöyle rivayet eder: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'de birtakım insanların yanından geçti. O insanlar Peygamberin arkasından göz kırpıyorlardı. " Bu kendini Nebi ve beraberinde Cebrail'in olduğunu sanan kişidir" diyorlardı. O anda Cebrail parmağıyla onları işaret etti ve onların vücutlarında tırnağa benzer yaralar oluştu ve sarı su bağladı. Öylesine koktular ki hiçbir kimse onlara yanaşamıyordu. İşte o vakit Allâhü Teâlâ **"Muhakkak ki biz, alaycılara karşı sana kâfiyiz"**[1055] ayetini indirdi. [1056]

4681. Taberânî *"el-Evsat"* adlı eserinde İbn Abbas'tan şöyle rivayet eder: **"Muhakkak ki biz, alaycılara karşı sana kâfiyiz"** ayetindeki alay eden kimselerden maksat, Velid b. Muğire, Esved b. Abdi Yeğûs, Esved b. Muttalib Ebu Zem'a Benî Esed b. Abduluzza'dan, Haris b. Aytal es-Sehmî ve As b. Vail es-Sehmî'dir. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e Cebrail geldi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onları Cebrail'e şikâyet etti. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Cebrail'e, Velid b. Muğire'yi gösterdi. Cebrail onun şah damarına işaret etti. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), *"Sen ne yaptın?"* deyince "Senin yerine onun hakkından geldim" dedi. Sonra Cebrail'e Haris b. Aytal'ı gösterdi. Onun karnına doğru işaret etti. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) tekrar Cebrail'e "Sen ne yaptın?" dedi. Cebrail "Senin için onun hakkından geldim" dedi. Velid b. Muğire'ye gelince, o, ok yapan Huzâ Kabilesinden bir adamın yanından geçti ve onun fırlattığı ok onun şah damarına isabet etti. Esved b. Muttalib'e gelince, o âmâ oldu. Bazılarına göre "Bu şekilde âmâ oldu" derken, bazıları ise bir ağacın altında dinlenirken çocuklarına "Niçin

---

[1054] Taberânî, *Mucemu'l-Kebir* 3/h. 3385; Ali el-Müttakî, *Müntehabü kenzi'l-ummâl* V, 86. Heysemi şöyle dedi: Senette Abdülaziz b. Imrân vardır. O zayıftır. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 114). İbn Mende ve Ebu Nu'aym Harise b. Samme'den hadis'in benzerini rivayet etmiştir.

[1055] Hıcr Suresi: 15.

[1056] Heysemi şöyle dedi: "Bu hadisi Taberani *"Evsat"* adlı kitabında rivayet etmiştir, Bezzar da buna benzer bir hadisi Enes'den (radıyallahu anh) rivayet etmiştir. (*Keşfü'l-estâr* 3/h. 2222). Ancak senedinde Yezid b. Dirhem vardır. İbn Main onu zayıf görmüştür, Fellas ise onu tevsik etmiştir. " (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 46).

beni kurtarmıyorsunuz? Gözlerime diken battı dayanamıyorum" dediğini, çocuklarının ise "Biz hiçbir şey göremiyoruz" dediklerini ve böylece gözleri kör oluncaya dek acı çektiğini söylüyorlar. Esved b. Abdi Yeğus'a gelince, onun başında da çıbanlar çıktı ve o çıbanlardan dolayı öldü. Haris b. Atyal'a gelince, o karnından sarı su hastalığına tutuldu. Öyle ki pislikleri ağzından çıkıyordu ve o da bu şekilde öldü. As b. Vail'e gelince, bir gün hiçbir şey yokken ayağına şibrika denilen diken battı ve su aldı, bundan dolayı da öldü. [1057]

f) Ebu Mi'lak Adındaki bir Sahabiye Meleğin Yardım Etmesi

4682. İbn Ebi'd-dünya *"Mücâbi'd-dava"* adlı eserinde Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Ashabı kiramdan, Ebu Mi'lak isminde bir adam vardı. Ebu Mi'lak ticaretle meşgul olur, başkalarının paralarını da işletirdi. Takva ve vera sahibi bir kimseydi. Bir defasında ticaret için sefere çıkmıştı ve eli silahlı bir hırsızla karşılaştı. Hırsız "Eşyalarını yere bırak, seni öldüreceğim" dedi. Ebu Mi'lak "İşte mal burada, senin olsun. Beni neden öldüreceksin ki?" deyince, hırsız: "Ben sadece senin kanını istiyorum" dedi. Ebu Mi'lak "O halde bana izin ver de bir namaz kılayım" dedi. Hırsız, "Dilediğin kadar namaz kıl" dedi. Ebu Mi'lak abdest aldı ve sonra namaza durdu ve namazda iken şöyle dua etti: "Ey Vedüd, ey Mecid olan arşın yegane sahibi. Ey istediğini çokça yerine getiren Allâh! Kastedilemeyen izzetinle, yok olmayan mülkünle senden istiyorum. Arşının etrafını dolduran nurunla senden istiyorum ki, bu hırsızın şerrinden beni muhafaza eyleyesin. Ey yardım eden! Bana yardım et! Bu duayı üç kere tekrarladı. Birden karşısında elinde bir süngü olan süvarinin gelmekte olduğunu gördü. Süngü ile hırsıza vurarak onu öldürdü. Sonra tacirin yanına geldi. Ebu Mi'lak "Sen kimsin ki, Allâh senin sebebiyle beni kurtardı?" dedi. Suvari, "Ben dördüncü semanın meleklerindenim. Sen bu duayı okuduğun vakit sema kapılarının çatırdayarak açıldığını gördüm. İkinci defa okuduğunda, sema ehlinin feryada başladığını gördüm. Üçüncü defa okuduğunda ise "Bu dua, üzüntülü bir kimsenin duasıdır" denildi. Ben Allâh'tan bu kişiye yardım etme vazifesini bana vermesini diledim" dedi. Bunları anlattıktan sonra melek şöyle dedi: "Sana müjdeler olsun! Bil-

---

[1057] Heysemi: "Bu rivayetin senedinde Muhammed b. Abdülhakim nisaburi vardır, ben bu raviyi tanımıyorum, diğer raviler ise sikadır. " demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 47).

miş ol ki, her kim abdest alır, dört rekât namaz kılar ve bu dua ile dua ederse, ister üzüntülü olsun, ister olmasın, duası makbul olur" dedi. [1058]

g) Bir Meleğin Zeyd b. Harise'nin Yardımına Gelmesi

4683. İbn Abdi'l-Berr *"İstîâb"* adlı eserinde Leys b. Sa'd'den şöyle rivayet eder: "Bana şöyle bir haber ulaştı: Zeyd b. Harise Taif'te bir kişiden bir katır kiralamış ve katır sahibi "Nerde istersem orada onu konaklandırırım!" diye şart koşmuştu: Sonra katır sahibi Zeyd'i bir harabeye götürerek orada "in" demiş. Zeyd b. Harise de inmiş ve orada birçok ceset olduğunu görmüş. Katırın sahibi onu öldürmeye kastedince "Beni bırak da iki rekât namaz kılayım" demiş. O da "Namazını kıl. Bu adamlar da senin gibi namaz kılmışlardı. Ancak namazları onlara hiçbir fayda getirmedi" demiş. Zeyd b. Harise de "Namazımı bitirdikten sonra beni öldürmek için üzerime geldi. Ben o zaman "Ey merhamet edenlerin en merhametlisi" diye Allâh'a münacatta bulundum. Bundan sonra "Sakın onu öldürme" diye katır sahibi bir ses işitti ve ses onu çok korkuttu. Bu sesin kimden geldiğini bulmak için dışarı çıktı ama kimseyi bulamadı. Tekrar beni öldürmek için üzerime gelince bir kere daha "Ey merhamet edenlerin en merhametlisi" diye seslendim. Bu olay üç defa tekrarlandı. Bir de gördüm ki bir süvari, elinde bir süngü ve onun başında ateşten bir meşale olduğu halde bize doğru geliyor. Süngüyle adamın karnına vurup sırtından çıkardı ve adam o anda öldü. Süvari, "Sen birinci defa "Ey merhamet edenlerin en merhametlisi" diye dua ettiğinde ben yedinci kat semadaydım. İkinci defa bu şekilde dua edince yeryüzüne en yakın olan semaya geldim. Üçüncü defa da bunu söyleyince sana geldim" dedi. [1059]

[1058] Ebu Musa *"Vezâif"* adlı eserinde bu hadisin tamamını rivayet etmiştir. "*İsâbe,* (IV, 182)" adlı eserde de benzer rivayet vardır.

[1059] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb,* I, 548; II, 546-547.

ASHAB-I KİRAMIN MELEKLERİ GÖRMESİ

a) Hz. Aişe (radıyallahu anh) ve Sahabeden Bazı Kimselerinin Cebrail'i Görmeleri

4684. Ebu Nuaym *"Delâilü'n-nübüvve"* adlı eserinde Aişe'den (r. anhâ) şöyle rivayet eder: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bir adamın sesini işitti. Bir anda ayağa sıçrayarak o adam için dışarı çıktı. Ben de merak edip onun peşine takıldım. Bir de baktım ki, o adam atının yelelerine yapışmış duruyordu. O adam Dihyetü'l Kelbî idi. O başına bir sarık sarmış ve ucunu iki omuz arasına sarkıtmıştı. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hücreme geldiği vakit "Sen hızlı bir şekilde sıçradın ve sonra dışarı çıktın. Ben de seni takip ettim. Baktım ki oradaki Dihyetü'l Kelbî'dir" dedim. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "Sen onu görebildin mi?" diye sordu. Ben de "Evet gördüm" dedim. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "O gördüğün Cebrail'dir. Bana Benî Kureyza'ya çıkmamı emretti" dedi. [1060]

4685. Ebu Nuaym Said b. el-Müseyyib'den şöyle rivayet eder: İçinde Benî Kurayza kıssasını bulunan hadisi zikretmiştir ki orada şöyle denilmektedir: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) dışarı çıktı, kendisiyle Benî Kureyza arasında bulunan bazı meclislerin yanından geçerken "Buradan kimse geçti mi?" diye sordu. Onlar da "Bizim yanımızdan alaca bir katırın üstünde Dihyetü'l Kelbî geçti. Altında da ipekten bir kadife vardı" dediler. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), *"O Dihye değildi, Cebrail'di. Benî Kureyza'ya kalelerini sarsmak ve kalplerine korku atmak için onlara gönderilmişti"* dedi. [1061]

b) Ensar'dan Bir Sahabinin Cebrail'i Görmesi ve Onunla Konuşması

4686. Bezzar ve Taberani, İbn Abbas'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Ensar'dan bir kimsenin yanına gitti. Evine yaklaşınca içeride birisiyle konuştuğunu işitti. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) izin isteyip içeri girince kimseyi göremedi. "İçerde senin bir başkasıyla konuştuğunu duydum" dedi. Ensar'dan

---

[1060] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet,* 182. İbni Sa'd Hz. Âişe'den (r. anhâ) buna benzer hadis rivayet etmiştir. (*Tabakâtü'l-kübrâ,* IV, 250)

[1061] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet,* 182.

sahabi, "Ya Resûlüllah! Sıtmadan dolayı kimse tarafından rahatsız edilmemek için yatağa girdim. Ancak yanıma birisi geldi. Sizden sonra ondan daha hoş sohbet eden ve daha temiz bir kimse görmedim" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), "O yanına gelen Cebrail'dir. Aranızda öyle kimseler vardır ki, Allâh'tan bir şey isteseler, Allâh hemen verir" buyurdu. [1062]

c) Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Yanında Abdullah b. Abbas'ın (radıyallahu anh) Cebrail'i Görmesi

4687. Taberani ve Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Babamla birlikte Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanındaydık. Orada Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ile konuşan bir adam vardı. Sanki Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) babamı umursamaz gibiydi. Rasulullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanından ayrıldıktan sonra babam şöyle dedi "Ey oğlum! Görmedin mi, amcanın oğlu sanki beni umursamaz gibiydi!" Ben de "Baba, Rasülüllah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında bir adam vardı ve onla gizli bir şeyler konuşuyordu" dedim. Bunun üzerine Resûlullah'ın yanına vardık. Babam "Ey Allâh'ın Resûlü, ben Abdullah'a şöyle şöyle anlattım. O da bana seninle bir adamın gizli bir şeyler konuştuğunu söyledi. Acaba böyle bir adam var mıydı?" dedi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "Ey Abdullah! Sen onu gördün mü?" dedi. Ben de "Evet" dedim. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "O Cebrail'di. Seninle meşgul olmaktan o beni alıkoydu" buyurdu. [1063]

4688. Taberani'de bu konu hakkındaki diğer rivayet de şudur: "Abbas, Abdullah'ı, Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanına bir ihtiyacını görmesi için gönderdi. Abdullah b. Abbas içeri girdiğinde Peygamber'in yanında bir adamın olduğunu gördü ve hiçbir şey konuşmadan babasına döndü. Daha sonra Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ey Abdullah! Onu sen gördün mü?"* diye sordu. Abdullah da "Gördüm" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"O Cebrail'dir. Muhakkak*

[1062] Bezzâr, *Keşfü'l-estâr,* III/h. 2811. Taberânî, *el-Kebîr,* XII/h. 12321. Heysemi şöyle dedi: Bu hadisi Bezzar ve Taberani "el-Mu'cem'ül Kebir" ve "el-Mu'cemü'l Evsat" adlı eserlerinde rivayet etmiştirler. Bu hadisin senedleri hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 41).

[1063] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 294,312; Taberânî, *el-Kebir,* X, h. 10584; XII, h. 12836. Heysemi, Ahmed b. Hanbel ve Taberâni'nin bu hadisi senedleriyle rivayet ettiklerini ve bu senedlerin ravilerinin sahih olduklarını söylemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 276).

Abdullah'ın gözleri kör olmadan ölmeyecektir ve ona çok ilim verilecektir" buyurdu. [1064]

d) Şam Mescidinde İrbad b. Sâriye (radıyallahu anh)'nin Bir Melek Görmesi

4689. Taberani Urve b. Rüveym'den şöyle rivayet eder: "İrbad b. Sâriye Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabından yaşlı bir zat idi. Ölmeyi ister ve devamlı "Ey Allâh'ım! Yaşlandım, kemiklerim güçsüzleşti. Artık benim canımı al senin huzuruna varayım" diye dua ederdi. Sonra şöyle anlattı, "Ben Bir gün Şam Mescidindeydim, yeşil bir elbise giymiş ve çok yakışıklı bir gençle karşılaştım. Genç, bana "Ettiğin şu dua nedir?" diye sordu. Ben de "Ey kardeşimin oğlu! Nasıl dua edeyim?" dedim. Genç bana "Şöyle dua et: Ey Allâh'ım! Amelimi güzel eyle, ecelimi ulaştır" dememi tavsiye etti. Ben dedim ki "Allah sana rahmet etsin, sen kimsin?" dedi. Genç, "Ben, Mü'minlerin kalplerinden hüznü gideren Ribail ismindeki meleğim" diye cevap verdi. [1065]

[1064] Heysemi dedi ki, bu hadisi senedleriyle birlikte Taberânî rivayet etmiştir ve bu hadisin ravilerinin hepsi sikadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 277).

[1065] Taberânî, *el-Kebir,* XVIII, h. 616; Heysemi şöyle dedi: "Senedde Urve adında bir ravi vardır, Urve'yi birçok kimse tevsik etmiştir. Senedde bir de Said b. Miklas vardır ve onun hakkında benim bir bilgim yoktur. Diğer kalan raviler sahihtir. " (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 184).

ASHAB-I KİRAM İLE MELEKLERİN SELAMLAŞMALARI VE MUSAFAHA ETMELERİ

4690. Hâkim Mutarrif b. Abdullah'tan (radıyallahu anh) İmran b. Husayn'in (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır: "Bilmiş ol ki Ey Mutarrif, melekler bana, baş ucumda, Kâbe'nin yanında ve Hicr kapısında bana selam veriyorlardı. Ama ben ne zaman ki vücudumu dağlattım, daha sonra artık böyle bir şey göremedim" dedi. İmran sağlığına kavuşunca tekrar onunla konuştum. Bana "Ey Mutarrif bilmiş ol ki, eski halim geri döndü. Ama ben ölünceye kadar bunu gizle, kimseye sakına söyleme" dedi. [1066]

4691. İbn Sa'd Mutarrif'ten şöyle rivayet eder: "İmran b. Husayn bana "Haberin var mı önceden bana selâm verirlerdi. Ben ne zaman ki vücudumu dağlattım sonra selâm vermeleri kesildi" dedi. Ona "Başının ucundan mı, yoksa ayak tarafından mı selam veriyorlardı?" diye sordum. O da "Hayır, başucumdan selam veriyorlardı" dedi. Ben de "Sanırım bu hal sana tekrar gelinceye dek ölmeyeceksin" dedim. Biraz zaman geçtikten sonra bana "Biliyor musun önceki halim bana tekrar geldi" dedi. Bundan sonra fazla bir zaman geçmeden öldü. [1067]

4692. İbn Sa'd Katâde'den şöyle rivayet eder: Meleklerin İmran b. Husayn bedenini dağlatıp melekler ondan uzaklaşıncaya kadar musafaha ettiklerini anlatmıştır. [1068]

a) Meleklerle Konuşmak

4693. Ebu Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Selm b. Atiyye el-Esedi'den şöyle rivayet eder: "Selman-ı Farisi (radıyallahu anh) ruhunu teslim etmekte olan bir adamın ziyaretine gitti ve "Ey melek! Ona karşı şefkatli ol" dedi. O Adam da Selman-ı Farisi (radıyallahu anh)'a "Melek bana "Ben Mü'minlere hep şefkat gösteririm" diyor" dedi. [1069]

b) Meleklerin Konuşmalarının Duyulması

4694. İbn Ebi'd-Dünya *"Zikir"* adlı eserinde Enes'ten (radıyallahu anh) Übey b. Ka'b'ın (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır: "Ben kesinlikle mes-

---

[1066] Hâkim, *el-Müstedrek,* III,472.
[1067] İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 289.
[1068] İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 288.
[1069] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 204.

cide girip namaz kılacağım ve Allâh'a, hiçbir kimsenin hamdetmediği bir şekilde hamdedeceğim" dedi. Namazını bitirince, Allâh'a hamd ve senada bulunmak için oturdu. O esnada arkasından bir adam yüksek bir sesle "Ey Allâh'ım! Bütün hamdler sana mahsustur. Bütün mülkler sana mahsustur. Hayrın tamamı senin elindedir. Emrin tamamı; açığı da gizlisi de sana aittir. Hamd sana mahsustur ve sen herşeye gücü yetensin, benim işlemiş olduğum günahlarımı bağışla. Gelecekte de beni günaha düşmekten koru. Bana senin rızanı kazandıracak tertemiz ameller nasip eyle ve tevbemi de kabul et" diye dua ettiğini duydu. Daha sonra Übey b. Ka'b (radıyallahu anh), Resûlullah'a geldi ve başından geçen olayı anlattı. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "O Cebraildi" dedi. [1070]

MELEKLERİN, ASHAB-I KİRAMIN DİLİYLE KONUŞMASI

a) Meleklerin, Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) Diliyle Konuşması

4695. Taberani *el-Mu'cemü'l-evsat* adlı eserinde Ebu Saîd el-Hudri'den (radıyallahu anh) Rasulullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle dediğini aktarır: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "*Kim Ömer'e buğzederse, bana buğzetmiş gibidir. Kim Ömer'i severse, beni sevmiş gibidir. Allâh Teâlâ'nın geceleyin insanlarla övündüğü olurdu. Ömer ile özellikle övünürdü. Hiçbir Peygamber yoktur ki, ümmetinden bir kimseye ilham etmiş olmasın. Eğer ümmetimin içinde böyle birisi varsa, bu, Ömer'dir*" dedi. Ashab-ı Kiram "Ya Rasulallâh! Nasıl ilham olunmuştur?" diye sordu. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "*Melekler onun diliyle konuşurlardı*" buyurdu. [1071]

b) Buhresir Muhasarasında Ebu Müfezzir'in Diliyle Meleklerin Konuşması

4696. İbn Cerir *Tarih* adlı eserinde Enes b. Huleys (radıyallahu anh)'den şöyle rivayet eder: "Biz bir zamanlar Buhresir ismindeki bir şehri, İran ordusunu mağlub edip hezimete uğrattıktan sonra kuşatmıştık. Bize bir elçi geldi ve kral size şöyle diyor dedi "Dicle'den dağlara kadar olan kısım bizim olsun. Dicle'den sizin tarafınıza düşen kısım da sizin olsun. Bu şartlarla antlaşma yapar mısınız? Daha doymadınız mı? Allâh sizi doyurmasın" dedi. Bundan

---

[1070] Bu hadis "Terğib" adlı eserde de vardır. (Münzirî, et-Terğîb ve't-terhîb, 3, 101).

[1071] Heysemi, "Bu hadisin ravileri arasında Hasan-ı Basri'nin hizmetçisi Ebu sa'd vardır, onun hakkında benim bir bilgim yoktur. Diğer raviler ise sikadır. " demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 69).

sonra Ebu Müfezzir el-Esved b. Kutbe ortaya çıktı ve konuşmaya başladı. Öyle şeyler konuştu ki, ne kendisi ne de biz o konuşmasından bir şey anlayamadık. İran elçisi kalktı ve ordusuna geri döndü. Sonra biz İran ordusunun şehirlerine geçtiklerini gördük. Biz Ebu Müfezzir'e "Ey Ebu Müfezzir! Bu adama sen ne dedin?" dedik. O da "Hayır, Muhammed'i hak Peygamber olarak göndermiş olan Allâh'a yemin olsun ki, ben ne dediğimi bilmiyorum. Sadece benim üzerime bir huzur indiğini ve hakkımızda en hayırlısını konuşturulduğumu zannediyorum" dedi. Herkes ona gelip ne dediğini sormaya başladılar. Ta ki, Sa'd b. Ebi Vakkas bunu duydu ve yanımıza gelerek "Ey Ebu Müfezzir! Sen ne dedin? Allâh'a yemin olsun ki, onlar harap olmuştur" dedi. Ebu Müfezzir, bize anlattıklarını ona da anlattı. Sonra Sa'd b. Ebi Vakkas, hücum emri verdi. Mancınıklarımızla onların üstüne taş yağdırmaya başladık. Şehirde hiç kimse gözükmüyordu, ancak yalnızca bir adam çıkarak eman istedi. Biz de ona eman verdik. Bize "Şehirde kimse yok, niçin girmiyorsunuz?" dedi. Bunun üzerine adamlarımız şehire girdi ve şehrin her tarafını kontrol ettiler, gerçekten de şehre girdiğimizde hiç kimseyi bulamadık. Ancak şehrin dışında esir tuttuğumuz kimselere "Bunlar neden kaçtılar?" diye sorduk. Onlar da "Sizin içinizden birisi antlaşma teklif eden Kral'ın elçisine "Biz Efrizin balı ile Kusî turuncunu yemedikçe sizinle bizim aramızda barış yoktur" demiş. Bunun üzerine Kral "Eyvah! Melekler onların diliyle konuşuyor, bizi red ediyorlar ve Arablardan bize haber veriyorlar. Allâh'a yemin olsun ki, eğer bu meleklerin sözü değilse Allâh'ın o adama ilham etmesidir. Buradan hemen çıkıp daha uzaklara çekilin" diye emir verdi" dediler. [1072]

1072 İbn Cerir, *Târihü'l-ümemi ve'l-mülûk,* III, 7.

ASHAB-I KİRAMIN KUR'AN OKUYUŞUNA MELEKLERİN İNMESİ

4697. Buhari ve Müslim –lafız Müslim'e aittir- Ebu said el-Hudri'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler: "Üseyd b. Hudayr (radıyallahu anh) bir gece hurmalıkta Kur'ân okumakta idi. O esnada atı biraz sıçradı. Üseyd ise yine okumaya devam etti. Atı bir kez daha sıçradı. Üseyd ise yine okumaya devam etti. At bir kez daha sıçrayınca "Yahya'yı çiğnemesinden korktum ve ayağa kalktım. Bir de gördüm ki, başımın üstünde küçük bir bulut gibi bir şey var ve içinde kandile benzer şeyler var. Sonra bunlar gözlerimden kayboluncaya kadar yükseldi. " dedi. Sabah olduğunda Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) gidip "Ey Allâh'ın Resûlü! Dün gece hurmalıkta Kur'ân okuyordum. O esnada birdenbire atım sıçradı" dedim. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): *"Ey Üseyd! Okumaya devam etseydin" dedi. Ben de "Okumaya devam ettim, ancak atım tekrar ürktü"* dedim. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): *"Tekrar okumaya devam etseydin"* dedi. Ben de "Okumaya devam ettim ama atım bir daha ürktü" dedim. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Okumaya devam etseydin"* dedi. Ben de "Yahya ata çok yakındı ve onu çiğnemesinden korktuğumdan Kur'an okuyamayıp kalktım. Başımın üstünde küçük bir bulut gibi duran ve içinde kandil benzer şeyler gördüm. Onlar daha kayboluncaya kadar göğe doğru yükseldi" dedim. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"İşte onlar meleklerdi. Sana, Kur'ân'ı dinlemek için gelmişlerdi. Şayet sen Kur'ân okumaya devam etseydin, onlar sabaha kadar seni dinlerlerdi ve insanlar da onları görürdü"* dedi. [1073]

4698. Hâkim bu hadisi muhtasar olarak şöyle rivayet eder:

Üseyd şöyle dedi: "Yüzümü çevirdim ve kandillere benzer şeyler gördüm. Bunlar gök ile yer arasında sarkıtılmışlardı. " Sonra şöyle devam etti "Ya Rasulullah bunu görünce okumaya devam edemedim" Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): *"Onlar meleklerdi, Kuran okunduğundan dolayı inmişlerdi. Eğer devam edebilmiş olsaydın acaip şeyler görecektin. "* dedi. [1074]

[1073] Buharî, VI, 234; Müslim, II, 194; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 161/ h. 185.

[1074] Hâkim, hadisin müslimin şartına göre sahih olduğunu söylemiştir. (Hâkim, *Müstedrek,* I, 553). Münzirî, *et-Terğîb,* III, 13; İbni Hibban, Taberânî ve Beyhakî Üseyd b. Hudayr'dan Hâkim'in rivayetine benzer bir hadis rivayet etmişlerdir. (İbn Hıbbân, *Sahih,* 779. Taberânî, *el-*

4699. Yine bu hadis şöyle rivayet edilmiştir: "Onlar meleklerdi, senin sesine inmişlerdi. Eğer okumaya devam etseydin, insanlar onları görürlerdi ve hiçbir insanın gözünden de kaçmazdı. " [1075]

ASHAB-I KİRAMIN CENAZELERİNİ MELEKLERİN YIKAMASI

a) Şehit Olan Hanzala'yı (radıyallahu anh) Meleklerin Yıkaması

4700. Ebu Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Mahmud b. Lebid'den Amr b. Afv'ın kardeşi Hanzala b. Ebi Âmir'in (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır: Hanzale b. Ebî Amir ile Ebu Süfyan b. Harb, Uhud gününde karşı karşıya geldiler. Hanzale, Ebu Süfyan'ı yere serip göğsüne çıktığı zaman, Şeddad b. Evs -ona İbn Şeûb denilirdi- onların bu durumunu görünce, Hanzala'ya vurarak onu orada şehit etti. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "Arkadaşınızı -Hanzala'yı kastederek- melekler yıkamıştır. Onun ehline sorun bakalım, bunun sebebi nedir?" dedi. Bunun üzerine Hanzala'nın eşine bu durum soruldu. Hanzala'nın eşi "Cihad emrini duyduğunda cünüptü. Geç kalmamak için yıkanmadan çıkmıştı" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "İşte bundan dolayı melekler onu yıkamışlardır" dedi. [1076]

b) Sa'd b. Muaz'ı Meleklerin Yıkaması

4701. İbn Sa'd Mahmud b. Lebid'den şöyle rivayet eder: Hendek günü Sa'd'ın bileğindeki damarından yaralandı ve durumu gittikçe ağırlaştı. Onu Rufeyde denilen bir kadının yanına götürdüler. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu hadiseyi duyunca, ziyaret etmek için gitti, biz de onunla beraber gittik. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) çok hızlı yürüyordu, hatta hızlı yürümekten ayakkabılarımızın ipleri bile koptu.

Kebîr, I, h. 562, 563, 564, 565, 666, 667, 668; Beyhakî, *Delâil'ün-nübüvve,* VII,84); Ali el-Mütteki, Kenzü'l-ummâl, VII, 7.

[1075] Yine Ebu Ubeyd "Fezâil" adlı eserinde, Ahmed b. Hanbel, Buhârîmuallak olarak-, Nesai ve bir çok kimse bu hadisi muhtasar olarak rivayet etmişlerdir. (Ebu Ubeyd, *Fazâilü'l-Kur'an,* Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 81; Buharî, VI, 234; Nesâî, *Sünen,* Fazâilü'l-Kur'an babı, 41, 99; Fazâilü'l-Sahâbe babı, 140; Abdurrezzâk, *Musannef,* h. 4182, 4183).

[1076] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I,357. İbni İshak *"Meğazi'de"* Asım b. Ömer'den, Serrac ise yine İbni İshak tarikiyle Yahya b. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr'den, o da babasından, o da dedesinden –*İsabe* (I,361) adlı eserde olduğu gibi- benzer bir hadis rivayet etmişlerdir.
Hâkim, İbni İshak tarikiyle Yahya b. Abbad b. Abdullah'dan, o da babasından, o da dedesinden bu manada bir hadis rivayet etmiştir. Hâkim şöyle dedi: "Bu hadis Müslimin şartına göre sahihtir, ancak rivayet etmemiştir. " (Hâkim, *Müstedrek,* III, 204).

Ridalarımız omuzlarımızdan düştü. Ashab-ı kiramdan bazıları "Ya Resûlüllah! Bizi yürümekten bitkin düşürdün" diye hayıflandılar. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "Hanzala'yı yıkadıkları gibi Sa'd'ı da bizden yıkamalarından korktum" buyurdu. [1077]

4702. Yine İbn Sa'd, Asım b. Ömer b. Katâde'den şöyle rivayet eder: Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)e uyurken bir melek veya Cebrail geldi. Uyandığında "Senin ümmetinden bu gece ölen adam kimdir? Bütün sema ehli onun ölümüyle müjdelendi" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "Ben sadece Sa'd'ın dün gece çok hasta olduğunu biliyorum. Şimdi ne oldu bilmiyorum" dedi. "Ya Rasülallah! Sa'd öldü! Kavmi gelip onu aldılar ve diyarlarına götürdüler" dediler. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) sabah namazını kıldı ve ashabıyla beraber yola çıktı. O kadar hızlı yürüyorlardı ki, ayakkabılarının bağcıkları koptu ve ridaları omuzlarından düştü. Bir adam "Ya Rasûlallah! İnsanları çok yordun" dedi. Cevaben Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de *"Sa'd'ı bizden önce meleklerin Hanzala'yı yıkadıkları gibi, yıkamalarından korktum"* buyurdu. [1078]

[1077] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 427.
[1078] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 423.

ASHAB-I KİRAMIN ÖLÜLERİNE MELEKLERİN SAYGI GÖSTERMELERİ

a) Cabir'in (radıyallahu anh) Babasına Meleklerin Saygı Göstermeleri

4703. Buhari ve Müslim Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler: Cabir'in (radıyallahu anh) babası vefat ettiğinde, Cabir (radıyallahu anh) babasının yüzündeki örtüyü kaldırır ve ağlardı. İnsanlarda onu bundan alıkoyuyorlardı. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"İster ağla, ister ağlama, ama baban kabire girinceye kadar meleklerin kanatlarıyla gölgelendirilmeye devam edecektir"* dedi. [1079]

4704. İbn Sa'd Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Babamı melekler götürünceye kadar kanatlarıyla gölgelendirmeye devam ettiler. [1080]

b) Sa' d b. Muaz'a Meleklerin Saygı Göstermeleri

4705. İbn Sa'd, Seleme b. Eslem'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Bir gün Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)i gördüm, o ve biz bir evin kapısının önünde idik. Onunla birlikte içeri girmek istiyorduk. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) içeriye girdi. Ancak içeride Sa'd b. Muaz'ın ölüsünden başka hiçbir şey yoktu ve onun üzeri de örtülü idi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)i yavaş yavaş adım attığını gördüm. Bunun üzerine durdum. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bana dur işareti yaparak kıpırdamamı istedi, ben de durdum ve arkamdakilere de durmaları için işaret ettim. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) biraz oturdu ve sonra dışarıya çıktı. Ben de "Ya Rasûlallah! Ben içeride kimseyi göremedim. Ama sanki siz birileri varmış gibi yavaş yavaş adımlar atıyordunuz" dedim. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Oturacak hiçbir yer bulamadım. Ta ki meleklerden birisi kanatlarından birisini çekti de ancak oturabildim"* dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ne mutlu sana Ey Ebu Amr! Ne mutlu sana Ey Ebu Amr! Ne mutlu sana Ey Ebu Amr"* diye söyleniyordu. [1081]

1079 Buhârî, II/91, 102; IV/26; V/131; Müslim, VII, 151,152; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 403, h. 3000. *"Bidâye"* adlı eserde de bu şekilde bir hadis vardır. İbn Kesir, *el-Bidâye,* IV, 44.

1080 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-kübrâ,* III, 561.

1081 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-kübrâ,* III, 428.

4706. Bezzar, İbn Ömer'den (radıyallahu anh) Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurduğunu aktarır: "*Sa'd b. Muaz için yetmiş bin melek gökten indi. Onlar yeryüzüne daha önce hiç ayak basmamışlardı*" Daha sonra Sa'd defnedilirken "*Sübhanallah! Eğer bir kimse kabir sıkmasından kurtulacak olsaydı, mutlaka Sa'd kurtulurdu*" buyurdu. [1082]

4707. İbn Sa'd, Sa'd b. İbrahim'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Sa'd'ın cenazesi çıkarıldığı zaman bazı münafıklar "Sa'd'ın cenazesi de ne kadar hafiftir" veya "Sa'd'ın teneşir tahtası amma da hafiftir" dedi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "*Sa'd'ın cenazesi için yetmiş bin melek indi. Onun cenazesine geldiler. Bu melekler daha önce hiç yeryüzüne ayak basmamışlardı*" buyurdu. [1083]

4708. Yine İbn Sa'd, Hasan'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Sa'd b. Muaz kalıplı birisiydi. Cenazesinin ardından münafıklar giderken "Bu kadar hafif bir cenaze görmedik. Neden böyle olduğunu biliyor musunuz? Bu, Kureyza Yahudileri hakkında verdiği hükümden dolayıdır" diyorlardı. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)e münafıkların bu sözlerini anlatılınca "*Nefsim yedi kudretinde olan Allâh'a yemin olsun ki, onu yetmiş bin melek taşıyordu*" buyurdu. [1084]

1082 Bezzâr, *Keşfü'l-estâr,* III, h. 2698, 2699. Heysemi şöyle dedi: "Bezzar bu hadisi iki senedle rivayet etmiştir. İki hadisten birisinin ravileri sahihtir" (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 308). İbni Sa'd, İbni Ömer'den (radıyallahu anh) bu manada bir hadis rivayet etmiştir, (İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 430).

1083 İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 429.

1084 İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 430.

ASHAB-I KİRAM'IN DÜŞMANLARIN KALBİNE KORKU SALMALARI

a) Muaviye b. Hayde'nin Korku Salması

4709. Taberani *"Evsat"* adlı eserinde Muaviye b. Hayde el-Kuraşi (radıyallahu anh)'den şöyle rivayet eder: "Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'i ziyaret etmek için yanına gidince "Allah Teâlâ'dan kıtlık ve kuraklık ile kalbinize korku salmasıyla bana yardım etmesini istedim" dedi. Ben "Sana inanmayacağıma ve tabi olmayacağıma dair Allâh'a yemin etmiştim, ancak o günden sonra kıtlık ve kuraklıktan kurtulamadığım gibi, kalbimde de hep bir korku vardı. Ta ki senin karşında mağlup olduğumu kabullenmek zorunda kaldım" dedim. [1085]

b) Müşriklerin Kalbine Huneyn Günü Korku Salınması

4710. Beyhaki, Saib b. Yesar'dan Yezid b. Amir es-Süvâi'nin şöyle dediğini aktarır: "Biz Yezid b. Âmir es-Süvâî'ye Huneyn günü müşriklerin kalbine Allâh'ın nasıl korku saldığını sorduk. Yezid b. Âmir, eline bir çakıl taşı alıp onu boş bir leğenin içine attı ve o taş ses çıkardı. Sonra bize dönerek "Biz içimizde buna benzer bir ses duyuyorduk" dedi. [1086]

DÜŞMANLARIN YAKALANMASI

a) Süraka b. Mâlik'in Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Ebubekir'i Hicret Ederlerken Yakalamaktan Engellenmesi

4711. İbn Sa'd, Zeyd b. Eslem (radıyallahu anh) ve başka ravilerden şöyle rivayet eder: "Süraka b. Mâlik, sefere çıkıp çıkmamak için fal okunu çekti, ancak üç defa sefere çıkmaması yönünde fal çıkmasına rağmen yine de Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Ebubekir'i yakalamak için bineğine bindi. Bir zaman sonra Peygamber Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) yaklaştı. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Süraka'nın atının ayaklarının kuma gömülmesi için dua etti ve Süraka'nın atının ayakları kuma battı. Süraka "Ey Muhammed! Allâh'a dua et de atımı kurtarayım ve

---

[1085] Heysemi şöyle dedi: Bu hadisin isnadı hasendir. Bu hadisi Nesâi (V/4,82) ve birçok kimse (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* XV, 283-287, H. 11595) "ru'b" ve "sene" lafzı olmaksızın rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 66).

[1086] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* V,144; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 333.

ben seni hiç görmemiş gibi geriye döneyim!" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ey Allâh'ım! Eğer doğru söylüyor ise onun atını kurtar"* diye dua etti ve at battığı kumdan ayaklarını çıkarttı. [1087]

4712. Yine İbn Sa'd, Ümeyr b. İshak'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Süraka, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile Ebubekir'e hitaben "Ey ikiniz benim atımın kurtulması için dua edin. Ben de size dönmeyeceğime söz veriyorum" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Ebubekir dua ettiler ve at kurtuldu. Fakat Süraka sözünde durmadı ve tekrar geri döndü. At önceden olduğu gibi yine kuma saplandı. Süraka bir kez daha dua etmelerini istedi ve onlara azık ve binek de teklif etti. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Ebubekir "Sen bizim peşimizi bırak yeter, senden başka yardım istemiyoruz" dediler. Süraka da "Benim size hiçbir zararımın olmayacağına dair söz veriyorum" dedi. [1088]

4713. İbn Sa'd'ın hicret hakkındaki uzun hadisinde Ebi Ma'bed el-Huzâî'den şöyle rivayet edilmiştir: "Süraka "Ya Muhammed! Allâh'a atımı kurtarması için dua et de ben de geri döneyim ki, arkanızdan gelenleri geri başka tarafa çevireyim" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) duasını yaptı ve at kurtuldu. O da geri döndü ve Peygamber Efendimizi (sallallahu aleyhi ve sellem) yakalamak için gelen insanlara "Dönünüz, bu tarafta hiçbir şey yok ve siz benim iz takip etme konusunda ne kadar bilgili olduğumu biliyorsunuz" dedi. Onlar da döndüler. [1089]

4714. İbn Sa'd, Enes 'ten (radıyallahu anh) hicret hakkındaki uzun hadisi zikrettikten sonra şöyle rivayet eder: "Ebubekir (radıyallahu anh) arkasına dönüp baktı, kendilerine yaklaşmakta olan bir süvari gördü ve o "Ey Allâh'ın Nebisi! Bu süvari bize yetişecek" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) arkasına baktı ve *"Allah'ım! Onu yere düşür!"* dedi. At onu üzerinden atarak kişnemeye başladı. Adam "Ey Allâh'ın Resûlü! Bana dilediğini emret" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Yerinde dur! Bize yetişmeye çalışan hiçbir kimseyi bırakma"* dedi. Süraka, sabahleyin Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e karşı düşman iken, akşamleyin

---

[1087] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ,* I, 188.
[1088] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ,* I, 232.
[1089] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ,* I, 232.

Peygamber Efendimizi (sallallahu aleyhi ve sellem) müdafa etmek için bekleyen bir mücahid oldu. [1090]

b) Erbed b. Kays İle Âmir b. Tufeyl'in Helâk Olması

4715. Taberani, İbn Abbas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Erbed b. Kays ile Âmir b. Tufeyl, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'i görmek için Medine'ye geldiler. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanına vardıklarında, o oturuyordu. Onlar da Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in karşısına oturdular. Sonra Âmir b. Tufeyl "Ey Muhammed! Ben eğer Müslüman olursam, bana ne vereceksin?" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Müslümanlara ne verilmişse sana da o verilecektir. Müslümanlara ne gerekir ise sana da o gerekli olacaktır"* buyurdu. Amir b. Tufeyl "Eğer ben Müslüman olursam, senden sonra yetkiyi bana verir misin?" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Bu ne senin, ne de kavmin için mümkün değildir. Sen ancak Bedevilere reislik yapabilirsin"* dedi. Ben "Ben şu an Necd Bedevilerinin hakimi bulunmaktayım. Bana Bedevilerin idaresini bana ver. Şehir bölgesinin idaresi de senin olsun" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Hayır, böyle bir şey mümkün değil"* dedi. Onlar da Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)in huzurundan çıkacakları zaman Amir b. Tufeyl "Allah'a yemin olsun ki, ben Medine'ye süvari ve piyadeleri dolduracağım" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de ona *"Allah seni bu işi yapmaktan engeller"* buyurdu. Âmir ve Erbet oradan çıktıklarında, Amir "Ey Erbet! Gel, dönelim. Muhammed'i ben konuşarak meşgul edeyim, sen de ona kılıçla vur. Eğer onu öldürebilirsen, arkadaşları bizle savaşmaktan çekinir ve bizden diyet almaktan başka çareleri kalmaz, biz de onlara diyet veririz" dedi. Erbet de "Tamam, yapayım. " dedi ve Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldiler. Amir, "Ey Muhammed! Kalk, seninle konuşmam lazım" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de kalktı ve duvarın dibine oturdular, orada konuşmaya başaldılar. O esnada Erbet kılıcını çekip çıkarmak istedi, ancak kılıca elini atınca, eli kabzaya yapıştı ve kılıcı bir türlü çekip çıkaramadı. Amir ise bir an önce onun kılıcını çekmesini sabırsızlıkla bekliyordu. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) arkasına döndü

[1090] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ,* I, 235. Bu hadis, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned* adlı eserinde Bera b. Azib'den Hicret konusunun altındaki Peygamber efendimizin hicreti babında geçmiştir.

ve Erbet'in ne yapmaya çalıştığını gördü ve onlardan hemen uzaklaştı. Âmir ile Erbed Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanından hemen ayrıldılar ve Medine'nin Harre bölgesine gidip orada kaldılar. Orada kaldıkları sırada Sa'd b. Muaz (radıyallahu anh) ile Üseyd b. Hudayr (radıyallahu anh) yanlarına geldiler ve "Ey Allâh'ın düşmanları! Allâh'ın laneti ikinizin üzerinize olsun" dediler. Amir, Sa'd'a "Ey Sa'd bu adam da kim?" diye sordu. Sa'd "Bu, Üseyd b. Hudayr'dır" dedi. Bundan sonra Âmir ile Erbed o bölgeden ayrılıp Medine'nin Riyad yolu üzerinde bulunan Rakım denilen yere kadar gittiler. Allâh Erbed'in üzerine bir yıldırım gönderdi ve o yıldırım onu hemen öldürdü. Âmir de Harim denilen yere kadar gitti. Oraya varınca Allâh ona bir çıban hastalığı verdi. O, Benî Selül Kabilesinden bir kadın onu evine aldı ve o geceyi orada geçirdi. Sabah olana kadar boğazındaki çıbanı sıkmak için parmağını boğazına sokar ve çıbanı sıkardı. Bunu yaparken o kadının evinde ölmesi hoşuna gitmediğinden şöyle yakınıyordu: "Deve çıbanı gibi bir çıbandan dolayı benî Selül Kabilesinden bir kadının evinde ölüyorum. " Sonra atına bindi ve yola çıktı. Fakat atının üstünde dönmeye çalışırken can verdi. Bu olay üzerine Allâh Teâlâ

اللهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَى وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ (٨) عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ (٩) سَوَاءٌ مِنْكُمْ مَنْ أَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ (١٠) لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللهِ إِنَّ اللهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ

"Allah her dişinin rahminde taşıdığını, rahimlerin düşürdüğünü ve alıkoyduğunu bilir. O'nun katında her şey bir ölçüye göredir. Görüleni de görülmeyeni de bilen, yücelerin yücesi büyük Allâh'a göre, aranızdan sözü gizleyen ile, açığa vuran ve geceye bürünerek gizlenip gündüzün ortaya çıkan arasında fark yoktur. Ardında ve önünde insanoğlunu takip edenler vardır; Allâh'ın emriyle onu gözetirler. Bir millet kendini bozmadıkça Allâh onların durumunu değiştirmez. Allâh bir milletin fenalığını dileyince artık onun önüne geçilmez. Onlar için Allâh'tan başka koruyucu da bulunmaz. " (Râ'd Süresi,

8-11) âyetlerini indirdi. El-Muakkibât, Allâh'ın Hz. Peygamber efendimizi (sallallahu aleyhi ve sellem) muhafaza için gönderdiği melekler demektir. [1091]

DÜŞMALARIN YÜZÜNE TOPRAK VE TAŞ ATILMASIYLA HEZİMETE UĞRAMALARI

a) Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Huneyn Gününde, Düşmanın Yüzüne Toprak Atarak Onları Hezimete Uğratması

4716. Taberani, Ebu Nuaym ve İbn Asakir, Haris b. Bedel'den şöyle rivayet ederler: "Huneyn gününde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'i gördüm. Ashabının hepsi dağılmış, sadece Abbas b. Abdulmuttalib (radıyallahu anh) ve Ebu Süfyan b. Haris (radıyallahu anh) kalmışlardı. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yerden bir avuç toprak alıp yüzlerimize doğru saçtı. Biz böylece hezimete uğradık. Her ağaç ve her taş sanki bizim peşimize düşmüş sanmaktaydık. [1092]

4717. Yakub b. Süfyan, Amr b. Süfyan es-Sekafi ve diğer başka ravilerden şöyle rivayet eder: "Huneyn günü Müslümanlar hezimete uğradılar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber sadece Abbas ve Ebu Süfyan b. Haris kalmışlardı. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yerden bir avuç çakıl taşı alarak yüzülerimize attı. Bundan dolayı darmadağın olduk. Bize her taş veya her ağaç bir süvari olup bizi kovalamakta olduğu görür gibiydik. Ben Taif'e girinceye kadar hiç durmadan hızlı bir şekilde atımı sürdüm. [1093]

b) Bedir Gününde Peygamber efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Düşmana Çakıl Taşı Atması ve Düşmanın Hezimete Uğraması

4718. Taberani, *"el-Mu'cemü'l kebir"* ve *"el-Mu'cemü'l evsat"* adlı eserlerinde Hâkim b. Hizâm'dan şöyle rivayet eder: "Gökten yere düşen bir ses işittik. Sanki o ses, bir leğene düşen taşın sesi gibiydi. Peygamber efendi-

---

[1091] Taberânî, *el-Kebir,* X, h. 10760.

[1092] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 3368; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* V, 304; X, h. 30212. Bu hadisi İbni Mende ve İbn Asâkir (*Tarih-u Dimeşk,* III, 438) muhtasar olarak rivayet etmişlerdir.

[1093] Yakub b. Süfyan, *el-Marife ve't-tarih,* I, 327; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 332.

miz (sallallahu aleyhi ve sellem) düşen o taşı bizim yüzümüze doğru attı. Bundan dolayı hezimete uğradık. [1094]

4719. Yine Taberânî, Hâkim b. Hizam'dan şöyle rivayet eder: "Bedir günü olunca Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e bir avuç çakıl taşı alması emredilmişti. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de çakıl taşlarını alıp bizim tarafımıza doğru döndü ve elindeki taşları *"Yüzünüz kara olsun"* diyerek bize savurdu. Biz de hezimete uğradık. Bunun üzerine Allâh Teala **"Sen bir şey attığın zaman sen atmadın, ancak onu Allâh atmıştır"** (Enfâl Süresi, 17) âyetini indirdi. [1095]

4720. Yine Taberani, İbn Abbas'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ali'ye (radıyallahu anh): *"Bana bir avuç taş ver"* dedi. Hz. Ali de (radıyallahu anh) bir avuç kum verdi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) o bir avuç kumu kavmin yüzüne doğru fırlattı ve gözüne kum dolmayan kimse kalmadı. İşte o zaman Allâh Teâlâ **"Sen bir şey attığın zaman sen atmadın, ancak onu Allâh atmıştır"** (Enfal Süresi 17) ayetini indirdi. [1096]

4721. Beyhaki, Yezid b. Âmir es-Süvai'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yerden bir avuç toprak aldı. Sonra müşriklere dönüp onların yüzüne doğru attı. *"Çekip gidin. Yüzleriniz çirkin olsun"* dedi. Hiçbir kimse yoktu ki, atmış olduğu kumdan gözlerine kaçan o kumlardan dolayı eziyet çekmiş olmasın. [1097]

c) Ashabın Gözüne, Müşriklerin Az Gösterilmeleri

4722. Taberânî, Abdullah b. Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Düşman Bedir gününde bizim gözümüze az gözüküyordu. Hatta ben yanımda duran arkadaşıma "Bunların yetmiş kişi olduğunu görebiliyor mu-

---

[1094] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 3127; Heysemi dedi ki: Bu hadisin senedi hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 84).

[1095] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 3128; Heysemi, bu hadisin senedinin hasen olduğunu söylemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 84).

[1096] Taberânî, *el-Kebir,* XI, h. 11750; Heysemi, bu hadisteki ravilerin sika olduğunu söylemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 84).

[1097] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* V, 143; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 333.

sun?" diye sordum. O da "Onları yüz kişi olarak görüyorum" dedi. Hatta içlerinden bir kişiyi tutup kaç kişi olduklarını sorduk. "Biz bin kişiyiz" dedi. [1098]

ASHABI KİRAM'A RÜZGÂR İLE YARDIM OLUNMASI

4723. İbn Sa'd, Said b. Cübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Medine'de Hendek Savaşı yapıldığı günlerde, Ebu Süfyan b. Harb Kureyş'ten bir grubun ve Kinâne Kabilelesinin başında, Uyeyne b. Hisn Benî Gatafan Kabilesinin başında, Tuleyha Benî Esed Kabilesinin başında ve Ebü'l-Aver de Benî Süleym kabilesinin başında bulunduğu halde Medine'ye geldiler. Benî Kureyza Yahudileri ile Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) arasında bir ahid vardı. Onlar bu anlaşmayı bozup müşriklere destek oldular. Bu olay üzerine Allâh Teâlâ **"Kitap ehlinden, kâfirleri destekleyenleri Allâh kalelerinden indirmişti"** (Ahzab Süresi 26) ayetini onlar hakkında indirdi. Cebrail rüzgârla birlikte geldi ve Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisini gördüğü anda üç kere "Müjdeler olsun!" diyerek haykırdı. Bunun ardından Allâh bir fırtına estirdi ki, müşriklerin bütün çadırlarını havaya uçurdu, çömleklerini altüst çevirdi, eşyalarını saçıp savurdu ve diktikleri kazıklarını yerlerinden söküp attı. Öyle ki gözgözü görmüyordu. İşte o zaman Allâh Teâlâ **"Hatırlayın üzerinize ordular gelmişti, biz de onların üzerine rüzgar ve göremediğiniz ordular göndermiştik. "** (Ahzab Süresi 9) ayetini indirdi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Cebrail'in getirdiği bu haber üzerine geri döndü. [1099]

4724. Yine İbn Sa'd, Humeyd b. Hilal'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Peygamberle Benî Kureyza Yahudileri arasında kuvvetli olmayan bir ahid vardı. Beni Kureyza, Müşrik orduları Medine'yi kurtarmak için geldikleri zaman, onlar sulhu bozup Rasulullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) karşı müşriklere destek oldular. Allâh ordular ve rüzgâr gönderdi ve Arap müşrikleri kaçışmaya başladılar. Benî Kureyza da kendi kalelerinde kala kaldılar. (Bu hadisin tamamı, Beni Kurayza Gazvesi konusunda zikredilmiştir.)[1100]

4725. Bezzar, İbn Abbas'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Ahzab Savaşının yapıldığı gece doğu rüzgârı, kuzey rüzgârına gelerek şöyle dedi:

[1098] Taberânî, *el-Kebir,* X, h. 10269; *Mecma'u'z-zevâid,* VI, 84; İbni Cerir, *Tefsir,* X, 13; İbni Kesir, *Tefsir,* II, 315; İbn Ebi Hatim, İbni Mesud'dan (radıyallahu anh) buna benzer bir hadis rivayet etmiştir.

[1099] İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-kübrâ,* II, 71.

[1100] İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-kübrâ,* II, 77.

"Sert olarak es ki, Rasulullah'a yardım etmiş olasın" Kuzey rüzgârı da "Geceleyin kuzey rüzgarı esmez" dedi. Bundan dolayı doğu rüzgârı Hz, Peygamber'e yardım etmiş oldu. [1101]

DÜŞMANLARIN YERE BATIRILARAK HELAK EDİLMELERİ

4726. Bezzar, Büreyde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Uhud Savaşında bir adam "Allah'ım! Muhammed hak bir peygamber ise beni yerin dibine geçir" diye dua etti ve peşinden yerin dibine battı. [1102]

4727. Ebu Nuaym, *Delailü'n-nübüvve* adlı eserinde Nafi b. Asım'dan şöyle rivayet eder: "Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'i yüzünden yaralayan, Huzeyl kabilesinden Abdullah b. Kamie adında birisidir. Bunun üzerine Allâh ona bir tekeyi musallat etti. Teke de onu öldürene dek boynuzladı. [1103]

[1101] Bezzâr, Keşfü'l-estâr, II, h. 1811; İbni Kesir, *Tefsir,* III, 470; Heysemi bu hadisin ravilerinin sahih olduğunu söylemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 66); İbni Ebi Hatim, İbni Abbas'dan (radıyallahu anh), İbni Cerir (Tefsir, XXI, 127) İkrime'den (radıyallahu anh) bu manada hadis rivayet etmişlerdir.

[1102] Bezzâr, Keşfü'l-estâr, II, h. 1799; Heysemi bu hadisin ravilerinin sahih olduğunu söylemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 122).

[1103] Ebu Nu'aym, *"Delailü'n-nübüvve"* 176.

ASHABI KİRAM'IN BEDDUASIYLA DÜŞMANIN GÖZLERİNİN KÖR OLMASI

a) Hudeybiye Gününde Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Bedduasıyla Kureyş'ten Bazı Gençlerin Gözlerinin Kör Olması

4728. Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Muğaffel el-Müzeni'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Biz Peygamberle beraber Hudeybiye'de idik. (Sahabi hudeybiye Antlaşmasını anlatmış ve şöyle devam etmiştir.) Bir anda otuz kadar gencin saldırısına uğradık. Hepsinin de elinde silah vardı. Bize karşı harekete geçtiklerinde Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara bedduada bulundu. Hemen Allâh onların gözlerini kör ediverdi. Biz kalktık ve onları esir olarak aldık. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara *"Siz, herhangi bir kimsenin güvencesiyle mi buraya geldiniz ya da size birisi eman mı verdi?"* diye sordu. Onlar da "Hayır" dediler. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onları serbest bıraktı. Bunun üzerine Allâh Teâlâ

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا

"Sizi onlara üstün kıldıktan sonra, Mekke bölgesinde, onların ellerini sizden, sizin ellerinizi onlardan geri tutan, savaşı önleyen O'dur. Allâh yaptıklarınızı görendir."(Fetih Süresi: 24) âyetini indirdi.[1104]

b) Bir Adamın Hz. Ali'nin Bedduasıyla Kör Olması

4729. Taberânî, *"Evsat"* adlı eserinde Zâzân'dan şöyle rivayet eder: "Hz. Ali bir şey söyledi. Sonra bir adam Hz. Ali'nin yalan söylediğini iddia etti. Hz. Ali de o adama "Eğer sen yalancıysan, sana beddua edeyim mi?" dedi. O da "Beddua et" dedi. Hz. Ali de beddua etti. Adam daha oradan ayrılmadan önce gözlerini kaybetti kör oldu. [1105]

[1104] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 86; Heysemi bu hadisin ravilerinin sahih olduğunu söylemiştir (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 145); Nesâî, *Tefsir,* 531; İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 192, Taberî, *Tefsir,* XXVI, 58; Hâkim, *Müstedrek,* II, 460; Beyhakî, *el-Kübrâ,* VI, 319.

[1105] Heysemi, bu hadisin senedinde Ammar el-Hadrami olduğunu, onun hakkında bilgisi olmadığını, diğer ravilerin ise sika olduğunu söylemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 116).

4730. Ebu Nuaym *"Delailü'n-nübüvve"* adlı eserinde Ammar'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Hz. Ali bir adama bir şey anlattı, o adam da Hz. Ali'yi yalanladı. Bunun üzerine adam daha ayağa kalmadan önce âmâ oldu. [1106]

4731. İbn Ebi'd Dünya, Zâdân'dan şöyle rivayet eder: "Bir adam Hz. Ali'ye bir şey anlattı. Hz. Ali de "Ben sadece beni yalanlamakta olduğunu görüyorum" dedi. O da "Bunu yapmadım" dedi. Hz. Ali "Eğer yalan söylüyorsan sana beddua edeceyim mi?" dedi. O da "Beddua Et" dedi. Hz. Ali de beddua etti. Adam henüz oradan ayrılmadan kör oldu. [1107]

c) Said b. Zeyd'in Bedduasıyla Bir Kadının Gözlerini Kaybetmesi

4732. Ebu Nuaym *"Hilyetü'l Evliya"* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Mervan, Said b. Zeyd'e Erva binti Üveys ile aralarında olan bir ihtilaf hakkında, onu ikna etmeleri için bir adam gönderdi. Said b. Zeyd "Ona zulmettiğimi mi zannediyorlar? Ben Rasulullah'tan *"Kim bir araziden bir karış gasp ederse, Allâh kıyamet gününde yedi kat yerin dibine geçirir"* buyurduğunu işittim. Ey Allâh'ım! Eğer o kadın yalancı ise, gözleri kör olmadan onu öldürme. Onun kabri kuyusu olsun" dedi. Allâh'a yemin olsun ki, kadın ölmeden evvel gözleri kör oldu. Evine gitmek için çıktı ve korka korka giderken kuyusuna düştü. Kuyu da ona kabir oldu. [1108]

4733. Yine Ebu Nuaym, Ebu Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle rivayet eder: "Erva adındaki bir kadın Said b. Zeyd'in aleyhinde yardım istedi. Bunun için Medine valisi Mervan b. Hakem'e gitti. Said b. Zeyd "Ey Allâh'ım! O, benim kendisine zulmettiğimi zannediyor. Eğer yalancı ise onun gözlerini kör et ve onu kendi kuyusuna düşür, benim haklı olduğumu ortaya çıkar ki, Müslümanlar benim ona zulmetmediğimi bilsinler" dedi. Daha sonra Akik bölgesinde öyle bir sel oldu ki, daha önce hiç böyle sel olmamıştı. Sel bittikten sonra Said b. Zeyd ile Erva b. ti Üveys'in ihtilaf ettikleri tarla sınırı ortaya çıktı ve Sa'd'ın doğru söylediği anlaşıldı. Sadece kör olmadan bir ay geçirebildi, sonra kör oldu. Bir gün avlusunda dolaşırken kuyuya düşüp öldü. Biz çocuk olduğumuz zamanlarda insanların birbirlerine "Allah, Erva'yı kör ettiği gibi seni de kör etsin" dediklerini işitirdik. Biz Erva'yı vahşi hayvanlar

---

[1106] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 211.

[1107] İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-nihâye, VIII, 5.

[1108] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 96; Urve'den de benzer hadis rivayet edilmiştir.

olduğunu zannederdik. Ancak bu, Said b. Zeyd'in bedduasının tuttuğu kadının adı imiş. İnsanların konuştuğu şey, Allâh'ın onun duasını kabul ettiği şeylerdenmiş. [1109]

d) Hz. Hüseyin'e Beddua Eden Adamın Kör Olması

4734. Taberânî, Ebu Racâ el-Udâridi'den şöyle rivayet eder: "Hz. Ali'ye ve Ehl-i Beytten hiçbir kimseye sövmeyin. Bizim Belhüceym halkından bir komşumuz vardı. O komşumuz "Şu fasık olan Ali'nin oğlu Hüseyin'i görmüyor musunuz? Allâh onu kahretsin" demişti. Bunun üzerine o bu sözü söylediği zaman, Allâh onun iki gözünün beyazını akıtarak onu kör etti. [1110]

[1109] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 97.

[1110] Taberânî, el-Kebir, III, h. 2830; Heysemi, bu hadisin ravilerinin sahih olduğunu söylemiştir (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 196).

ASHABI KİRAM'IN DUALARIYLA KÖRLERİN GÖZLERİNİN AÇILMASI

a) Kureyş'ten Bir Cemaatin Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Duasıyla Gözlerinin Açılması

4735. Ebu Nuaym *"Delâilü'n-nübüvve"* adlı eserinde İbn Abbas'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) mescidde açıktan Kur'ân okuyordu. Kureyş'ten bazı kimseler bundan rahatsız oldular. Peygamber'i yakalamak için ayağa kalktılar, fakat elleri boyunlarına kenetlendi ve onların gözleri bir anda kör oldu. Bunun üzerine Resûlullah'ın yanına geldiler ve "Ey Muhammed! Senle bizim aramızdaki akrabalıktan dolayı bize yardım et, bize acı" dediler. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bundan dolayı onlara acıyarak onların gözleri açılıncaya kadar dua etti. Bunun üzerine

يس (١) وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ (٢) إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (٣) عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٤)
تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ (٥) لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ (٦) لَقَدْ حَقَّ
الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٧) إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى
الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ (٨) وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا
فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ (٩) وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

"Ya, Sin. Kuran'ı Hâkim'e and olsun ki, sen doğru yol üzere gönderilmiş peygamberlerdensin. Bu, babaları uyarılmadığından gafil kalmış bir milleti uyarman için güçlü ve merhametli olan Allâh'ın indirdiği Kuran'dır. And olsun ki, hüküm çoğunun aleyhine gerçekleşmiştir, bunun için artık inanmazlar. Boyunlarına, çenelerine kadar varan demir halkalar geçirmişizdir, bunun için başları yukarı kalkıktır. Önlerine ve arkalarına sed çekmişizdir. Gözlerini perdelediğimizden artık göremezler. Onları uyarsan da uyarmasan da birdir, inanmazlar" (Yâsîn, 1-10) ayetleri indi. O kişilerden hiçbirisi iman etmedi. [1111]

[1111] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 63.

b) Katâde'nin, Uhud Günü Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Dua Etmesiyle Kör Olan Gözlerinin Tekrar Görmesi

4736. Taberânî, Katâde b. Numân'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Resûlullah'a bir yay hediye edilmişti. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de o yayı Uhud gününde bana verdi. Ben de Peygamber'in önünde onunla düşmanlara ok atmaya başladım, ta ki onların tarafları zayıflayıncaya kadar. Ben Resûlullaha gelen oklara siper olmak için oradan hiç ayrılmadım. Oklardan biri peygamberin yüzüne doğru gelse, ben hemen onun önüne kendi başımı ve yüzümü koyardım ki, Resûlullah'ın yüzünü korumuş olayım ve oklar ona isabet etmesin. Bundan sonra son gelen bir ok benim gözüme isabet etti ve gözümü çukurundan çıkarıp yanağıma düşürdü. Oradakiler dağıldı, ben de gözümü hemen avucuma alıp onu hemen Rasûllullah'a götürdüm. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onu görünce ağlamaya başladı. Bundan sonra "Ey Allâh'ım! Katâde senin Peygamber'ini korumak için yüzünü siper etmiştir. Sen onun gözünü, gözlerin en güzeli ve en keskin bakışlısı yap" diye dua etti. Bundan sonra gözleri, gözlerin en güzeli ve en keskin bakışlısı oldu. [1112]

4737. Dârekutni ve İbn Şahin, Mamud b. Lebid'den Katâde'nin (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır: "Uhud Savaşında benim gözüme ok isabet etmişti. Gözüm yanağımın üzerine düştü. Bunun üzerine Peygamber gözümü tekrar yenine koydu. Bu olaydan sonra gözlerim daha sıhhatli oldu.[1113]

4738. Beğavî ve Ebu Ya'la, Asım b. Ömer b. Katâde'den Katâde b. Numan'ın şöyle dediğini aktarır: "Uhud Savaşında Katâde'nin gözüne ok isabet etti ve gözü yanağının üzerine aktı. Sahabiler onun damarını kesmeye çalıştılar. Sonra "Hayır, Peygamber efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) danışalım ne emrederse onu yapalım" diyerek Katâde'yi Peygamber efendimizin

---

1112 Taberânî, el-Kebir, III, h. 2830; Heysemi, senette meçhul kişilerin olduğunu söylemiştir (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 196). Ebu Nu'aym, *"Delâilü'n-nübüvve (174)"* adlı eserinde Katâde'den benzer bir hadis, İbni Sa'd da Âsım b. Ömer b. Katâde'den muhassar bir hadis rivayet etmişlerdir (*Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 453).

1113 Darekutni ve Beyhakî, Ebu Said el-Hudri'den, o da Katâde'den benzer bir hadis rivayet etmiştir. (Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* III, 100); *el-İsâbe,* III, 225; Ebu Nu'aym da *"Delâilü'n-nübüvve"* adlı eserinde Katâde'den benzer bir hadis rivayet etmiştir (Ebu Nu'aym, *"Delâilü'n-nübüvve,* 174).

(sallallahu aleyhi ve sellem) yanına götürdüler. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Hayır kesmeyin"* dedi ve onun için dua etti. Sonra Katâde'nin gözünü aldı ve yerine koyup eliyle sıvazladı. Peygamber efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) duası sayesinde hangi gözünün aktığı anlaşılamaz hale geldi. [1114]

c) Hz. Peygamber'in Dua ve Müdahelesiyle Ashabdan Bazılarının Göz Ağrısından Kurtulmaları

4739. Ebu Ya'la, Abdurraman b. Hâris b. Ubeyd'den dedesinin şöyle dediğini aktarır: Ebuzer'in gözü Uhud gününde isabet aldı. Hz. Peygamber tükrüğünü sürdü ve o gözü diğerinden daha sağlam oldu. [1115]

4740. Ebu Nuaym *Delâil* adlı eserinde Rifâa b. Râfı (radıyallahu anh)'den şöyle rivayet eder: Bedir günü bir ok atıldı, gözümü çıkardı. Resûlullah gözüme tükürdü ve dua etti. O göz bana hiçbir eziyet vermedi. [1116]

4741. İbn Ebi Şeybe, Beni Selâmân kabilesinden olan bir adamdan annesinin dayısından şöyle dediğini aktarır: Babam beni Hz. Peygamber'e götürdü. Gözlerimde beyazlık vardı. İki gözümle de birşey görmüyordum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *"Niçin böyle oldu?"* dedi. Ona, devemi alıştırırken, çıplak ayakla yılan yumurtasına bastığımı ve gözlerime bu yüzden beyazlık düştüğünü söyledim. Hz. Peygamber gözlerime tükürerek okudu ve gözlerim görmeye başladı. Onu seksen yaşındayken gördüm. İğneye iplik geçiriyordu. [1117]

d) Zinnire'nin Kör Olan Gözünün Açılması

4742. Fâkihi ve İbn Mende Sa'd b. İbrahim'den şöyle rivayet eder: Zennire aslen Rum'du. Müslüman olduktan sonra gözleri kör olmuştu. Müşrikler "Lat ve Uzza onun gözünü çarptılar" deyince o da "Ben Lat ve Uzza'yı inkâr ediyorum" dedi ve Allâh Teâlâ onun gözünü geri verdi.

[1114] Ebu Ya'la, III, h. 1549; *el-İsâbe,* III, 225; Heysimi: "Ebu Ya'la'nın senedinde Yahya b. Abdulhamid el-Hımmânî vardır, bu şahıs zayıftır" dedi (*Mecma'u'z-zevâid,* IIX, 298).

[1115] Ebu Ya'la, Müsned, III, 1555; Heysemi: "Senedde Abdülaziz b. Imrân var, bu şahıs zayıftır" dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* IIX, 298).

[1116] Ebu Nu'aym, *"Delâilü'n-nübüvve,* 223.

[1117] İbn Ebi Şeybe, *Musannef,* XI, 512; Taberânî, *el-Kebir,* IV, h. 3546; İbn Seken şöyle dedi: "Bu hadisi Muhammed b. Bişr'den başkası rivayet etmemiştir, zaten Habib'den de sadece Muhammed b. Bişr rivayette bulunur" *el-İsâbe,* I, 308. Heysemî: "Senette tanımadığım raviler var" dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* IIX, 298). Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 223; Beyhakî, *Delâil,* VI, 174.

4743. Muhammed b. Osman b. Ebi Şeybe Tarihinde Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ebu Talib'in kızı Ümmühanî şöyle anlatıyor: Ebubekir, Zennire'yi azat ettikten sonra onun gözleri kör oldu. Müşrikler "Onun gözünü Lat ve Uzza kör etmiştir" dediler. O da "Yalan söylüyorlar. Allâh'ın beytine yemin ederim, Lat ve Uzza'nın bir zararı ve faydası olmaz" dedi ve Allâh da bunun üzerine gözünü geri verdi. [1118]

MÜSLÜMANLARIN TEHLİL VE TEKBİR GETİRMELERİYLE DÜŞMAN EVLERİNİN SARSILMASI

a) Rum Kralı Herakl'ın Sarayının Sarsılması

4744. Hâkim, Hişam b. el-Âs el-Ümevî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ben ve başka bir kişi Rum kralı Herakl'e gönderildik. Onu İslâm'a davet edecektik. Yola çıktık ve Şam'a vardık. O zaman Herakl adına Şam'ı, Ğassanoğulları idare ediyordu. Cebele b. Eyhem el-Ğassani'nin konağına inerek görüşmek için izin istedik. Cebele yanımıza bir elçi gönderdi.

"Biz elçi ile konuşmayız. Ancak krala gönderildik. Eğer izin verirse kendisiyle görüşürüz. Aksi takdirde elçi ile konuşamayız" dedik. Elçi ona gitti, bu haberi iletince bize içeri girmek için izin verdi.

"Konuşunuz" dedi. Hişam b. As konuştu, onu İslâm dinine davet etti. Sırtında siyah elbiseler vardır. Hişam bu elbiselerin ne olduğunu sordu. Ben bu elbiseleri sizi Şam'dan çıkarıncaya kadar çıkarmamak üzere yemin ederek giydim" dedi. Ben "Allah'a yemin ederim ki, senin konağını bile elinden alacağız. Hatta Allâh izin verirse büyük kralın mülkünü de elinden alacağız. Peygamberimiz bunu bize haber verdi" dedim. O "Siz bu mülkü alacak kimseler değilsiniz. Onlar gündüzü oruç, geceyi ibadetle geçiren bir topluluktur. Sizin orucunuz nasıldır?" diye sordu. Biz ona orucumuzdan haber verince yüzü simsiyah kesilerek "Gidiniz!" dedi ve bizimle beraber bir elçiyi de krala gönderdi. Biz çıktık kralın bulunduğu şehre yaklaştığımızda bizimle beraber bulunan elçi "Sizin bu hayvanlarınız kralın şehrine giremez. İsterseniz size buradan atlar, katırlar temin edelim" dedi. Biz de "Allah'a yemin ederiz ki, biz ancak bu hayvanların sırtında oraya gireriz" dedik. Bu haberi krala gönderdiler. Kral aynı bineklerimizin sırtında şehre girmemize izin verdi. Kılıçlarımız boynumuzda olduğu halde şehre girdik, onun konağına geldik. Konağın tam kapı-

---

[1118] İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 312.

sında indik. O bize bakıyordu. Biz "Lâ ilâhe illallahu vallahu ekber" demeye başladık. Allâh bilir ki, konak sanki şiddetli bir rüzgâra maruz kalmış bir hurma dalı gibi sallandı. Bunun üzerine bize haber göndererek

"Dininizin gereklerini yüksek sesle yerine getirerek bizi rahatsız etmeye hakkınız yoktur" dedi ve bize yanına girmek için izin verdi. İçeri girdik, baktık ki bir yatak üzerinde oturuyor. Yanında Rumlardan harb uzmanları vardı. Odasındaki her şey kırmızıydı. Biz ona yaklaştığımızda gülerek

"Bize aranızdaki usûle göre selâm verseydiniz ne olurdu?" dedi. Yanında duran ve çok güzel Arapça konuşan adamına

"Bizim selâmımız size uygun değildir. Sizin selâmınız da bize uygun değildir" dedik.

"Peki, sizin aranızdaki selâm nedir?" dedi.

"Selâmımız esselâmü aleyke'dir" diye cevap verdik.

"Peki, siz kralınıza nasıl selâm veriyorsunuz?" dedi.

"Aynı şekilde" dedik.

"Sizin sözlerinizin en büyüğü hangisidir?" dedi.

"Lâ ilâhe illallahu vallahu ekber'dir" dedik. Biz bunu söylerken -Allah biliyor- saray o kadar sallandı ki kral başını kaldırıp tavana baktı ve

"Söylediklerinizden sarayım sallandı, bu sözü evlerinizde söylediğinizde evleriniz de sallanır mı?" dedi.

"Hayır, biz bunu ilk defa burada gördük" dedik.

"Keşke bunları söyleyince her şey başınıza yıkılsaydı da sizden kurtulsaydık. Hiç şüphe yok ki, toprağımın yarısı elimden çıkacak" dedi. Sonra bize birçok soru sordu. Biz de cevap verdik. Sonunda

"Namaz ve orucunuz nasıldır?" dedi. Ona da cevap verdikten sonra

"Kalkın" dedi ve bize güzel bir oda ile bol yemek hazırlanmasını emretti. İlk gece orada kaldıktan sonra bir adam göndererek bizi çağırttı. Yanına vardığımızda önceki sorduklarını tekrar sordu. Biz de aynı şekilde cevaplandırdık. Sonra emretti, dört köşeli, altın yaldızlı büyük bir kutu getirdiler. Kutunun içinde küçük gözler vardı. Her gözün kilidi ve kapısı bulunuyordu. O gözlerden birini açarak, siyah renkli, ipekli bir bohça çıkardı. Bohçayı açınca içinden kırmızı bir resim çıktı. Gözleri büyük, kalçaları kalın, boynu hiç görmediğim kadar uzun bir adam resmiydi. Gür sakallı ve Allâh'ın yarattıklarının en

güzeli denecek kadar güzel, saçında iki örgü bulunan bu adamın resmini bize göstererek

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik.

"Bu Hz. Adem'dir" dedi. İnsanların en sık saçlısıydı. Sonra başka bir gözü açtı, oradan da siyah renkli bir ipekli çıkardı. Üstünde beyaz bir resim vardı. Saçı koyu burçak renginde, gözleri kırmızı, başı büyükçe ve sakalı güzeldi. Bize:

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik.

"Bu Hz. Nuh'dur" dedi. Sonra başka bir gözden, siyah bir ipekli parçasının içinden, başka bir resim daha çıkardı. O da beyaz renkli, gözleri güzel, alnı geniş, yüzü uzunca, sakalı beyaz ve gülümseyen bir adamın resmiydi.

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik.

"Bu Hz. İbrahim'dir" dedi. Başka bir gözü daha açtı. Oradan da beyaz bir resim çıkardı. Allâh'a yemin ederim ki, aynen Hz. Peygamber'e benziyordu. Bize

"Peki, bunu tanıyor musunuz?" dedi. Ağlayarak

"Evet, bu Allâh'ın peygamber'i Hz. Muhammed'dir" dedik. Yanılmıyorsam ayağa kalkıp oturdu ve

"Evet, vallahi odur" dedi. "Sen onu görmüş gibi tanıyorsun" dedik. Biraz baktıktan sonra

"Aslında bu resim en son gözde bulunuyordu. Fakat sizi denemek için sırasını bozdum. Ne diyeceğinizi merak ettim" dedi. Bir başka gözü daha açtı ve içinden siyah bir ipekli daha çıkardı. Ondan da, kıvırcık saçlı, esmer, gözleri çukur, keskin bakışlı, asık suratlı dişleri sık ve üstüste gelmiş, öfkeli gibi dudakları kalkık bir adam resmi çıktı. Bize

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik. "Bu Hz. Musa'dır" dedi. Bunun yanında bir resim daha vardı. Saçı yağlı, alnı geniş, gözlerinde hafif şaşılık bulunan bir adamın resmiydi. Bize

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik.

"Bu İmran oğlu Harun'dur" dedi. Başka bir gözü daha açtı. Beyaz renkli bir ipekli çıkardı. Bunun içinden de, esmer, uzuna yakın orta boylu ve dargınmış gibi duran bir adam resmi çıktı. Bize

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik.

"Bu Hz. Lût'tur" dedi. Bir gözü daha açarak beyaz bir ipekli çıkardı. Bundan da, beyaz renkli, gül yanaklı, burnunun ortası yüksek ve güzel yüzlü bir adam resmi çıktı. Bize

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik.

"Bu Hz. İshak'tır" dedi. Bir gözü daha açarak yine beyaz bir ipekli çıkardı. Ondan da Hz. İshak'a benzer bir resim çıktı. Ancak bunun dudağında siyah bir ben vardı. Bize

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik.

"Bu Hz. Yakub'dur" dedi. Bir göz daha açtı, beyaz bir ipekli daha çıkardı. Onun içinden de beyaz, güzel gözlü, burnunun ortası yüksek, biçimi güzel, yüzü nurlu, yüzünde huşû ve Allâh korkusu görülen, rengi hafif kırmızı bir adam resmi çıktı. Bize

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik.

"Bu peygamberlerinizin atası Hz. İsmail'dir" dedi. Bir göz daha açtı. Oradan da beyaz bir ipekli çıkardı. İçinden Hz. Adem'e benzeyen bir resim vardı. Resimdeki adamın yüzü güneş gibi parlıyordu. Bize

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik.

"Bu Hz. Yusuf'tur" dedi. Bir başka göz daha açtı, oradan da yine beyaz bir ipekli çıkardı. İçinden de, kırmızı yüzlü, ince bacaklı, gözleri küçük, karnı büyük, orta boylu ve boynunda kılıç asılı bir adam resmi çıkardı. Bize

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik.

"Bu Hz. Davud'dur" dedi. Başka bir gözden yine beyaz bir ipekli çıkardı, onda da, kolları kalın, bacakları uzun ve ata binmiş bir adam resmi vardı. Bize

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik.

"Bu Hz. Davud'un oğlu Hz. Süleyman'dır" dedi. Bir başka göz daha açarak siyah bir ipekli çıkardı. Ondan da, geniş, beyaz, simsiyah sakallı, gür saçlı, güzel gözlü, nur yüzlü bir adam resmi çıktı. Bize

"Bunu tanıyor musunuz?" dedi.

"Hayır" dedik.

"Bu Hz. Meryem'in oğlu Hz. İsa'dır" dedi. Biz

"Bu resimleri nereden buldunuz'? Bunlar asıllarının aynısıdır. Çünkü biz peygamberimizi gördük. Onun resmi aynen kendi gibidir" dedik. O da, bize

"Hz. Adem, soyundan gelecek bütün peygamberleri kendisine göstermesi için Rabbine niyazda bulunmuş. Allâh da ona bütün peygamberlerin resmini indirmişti. Bu resimler, Hz. Âdem'in batı tarafındaki hazinesindeyken, Zülkarneyn orayı ele geçirdiğinde resimleri alarak Danyal'a vermişti" dedi. Sonra da Allâh'a yemin ederim ki, saltanatımı terk edip sizin en kötünüze, ölünceye kadar kölelik yapmaya razıyım" dedi. Sonra bize büyük ikramlarda bulunup hürmet ve sevgiyle bizi uğurladı. Biz, Ebubekir'in yanına döndüğümüzde, olanları anlattık. Ebubekir ağlayarak

"Doğrudur. Bir düşkün bile Allâh hakkında hayır dilerse ona hayır verir. Allâh'ın Resûlü bize, Hristiyan ve Yahudilerin kitaplarında kendisinin vasıflarının bulunduğunu bize söylemedi mi?" dedi. [1119]

4745. Beyhakî, Cübeyr b. Mudım'dan şöyle rivayet eder: Bana dediler ki: "Bak bakalım suretini görüyor musun?" Baktığımda ansızın ben, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) vasfında ve suretinde olduğumu gördüm. Bir daha bakınca Ebu Bekr'in vasfına ve suretine büründüğümü gördüm. Ebu Bekr Rasulullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) peşindeydi.

Bana "Gördün mü?" dediler.

[1119] Hafız Ebu Bekir ve Beyhakî *"Delâilü'n-nübüvve* (I, 386-390)*"* adlı eserinde Hâkim'den icâzeten rivayet etmişlerdir. İsnadda bir beis yoktur. İbn Kesir, *Tefsir,* II, 251; Ali el- Müttekî, Beyhakî'den hadisin tamamını rivayet etmiştir. Sonra da İbn Kesir'in şöyle dediğini aktarır: Buhadisin senedi ceyyiddir. Ravileri de sika'dır. (*Kenzü'l-ummâl,* V, 322, h. 30309;).
Ebu Nu'aym, Musa b. Ukbe'den bu hadisin benzerini rivayet etmiştir. (*Delâilü'n-nübüvve,* 9).

"Evet" dedim.

Dediler ki: "İşte o Peygamberdir"

Ben de "Ey Allâh'ım! Şahitlik ederim ki gerçekten o" dedim.

"Arkasındakini tanıdın mı?" dediler.

"Evet" dedim.

"Biz şahitlik ederiz ki bu kimse sizin arkadaşınınz ve Hz Peygamberden sonraki halifedir" dediler. [1120]

4746. Taberânî *"el-Kebir ve el-Evsat"* adlı eserlerinde şöyle rivayet eder: Ben Hz. Peygamberin arkasındaki adamın kim olduğunu sordum.

"O peygamber değildir, ancak ondan sonra kendisinden sonra hiç bir peygamber gelmeyecek olan nebi dünyaya gelecek. İşte bu şahıs da o peygamberden sonraki halifedir" dediler.

Halife olacak dedikleri kimse Hz. Ebu Bekir'dir. [1121]

b) Humus'un Sarsılması

4747. İbn Cerir Tarihinde Gassân ve Belkayn kabilelerine mensub şeyhlerden şöyle rivayet eder: Allâh Teâlâ, Humus'un kuşatıldığı günlerde Müslümanlara sabırlarının karşılığını verdi. Humus, içindeki Rumlarla sallandı. Sebebi de şuydu: Müslümanlar onları göğüslerken bir ağızdan tekbir aldılar. O tekbirlerle beraber şehir içerisinde bulunan Rumlar sarsıldılar, duvarlar yarıldı. Hemen önderlerine ve rey sahiplerine gittiler. Bunlar barış yapmaya teşvik ettilerse de halk, barışa yanaşmadı. Bunu teklif ettiklerinden dolayı onları tahkir ettiler. Sonra Müslümanlar ikinci tekbiri aldılar. İkinci tekbirde de birçok evler ve duvarlar yıkıldı. Tekrar rey sahiplerine başvurdular. Onlar da

"Siz Allâh'ın azabını görmüyor musunuz? Barıştan başka yol kalmamıştır" dediler. Böylece barışa razı oldular. [1122]

[1120] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* I, 384-385; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* VI, 63; Hişâm b. el-Âs'dan rivayet edilen hadiste Ebu Bekr'in kıssası yoktur.

[1121] Buhârî, *Tarihu'l-kebir,* I, 545; Taberânî, el-Kebir, II, h. 1537; Heysemi: "Senette tanımadığım raviler var" dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* IIX, 234). Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,*9.

[1122] İbn Cerir, *Tarihü'l-ümemi ve'l-mülük,* III, 600.

SESİN UZAK MESAFELERE ULAŞMASI

a) Sâriye ve Ordusunun Hz. Ömer'in Sesini Duymaları

4748. Beyhakî, el-Lelâlekâî *"Şerhi's-sünne"* adlı eserinde, Deyraâkulî *"Fevâid"* adlı eserinde, İbn Arabi *"Kerâmâtü'l-evliyâ"* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler: Hz. Ömer bir ordu gönderdi. Sariye'yi de kumandan tayin etti. Hz. Ömer Medine'de hutbe okurken aniden, hutbe arasında 'Ey Sâriye! Dağa' diye üç defa bağırdı. Aradan bir müddet geçince, Sariye'nin elçisi Medine'ye geldi. Ömer ona durumu sordu. Elçi:

"Ey Mü'minlerin Emîri! Biz mağlup olmuştuk. Bu durumda iken "Ey Sâriye! Dağa" diye bağıran bir ses duyduk. Bu söz üç kere tekrarlandı. Biz sırtımızı dağa dayadık. Bu sefer düşmanı Allâhu Teâlâ hezimete uğrattı". [1123]

4749. İbn Merdûye, İbn Ömer'den babasının şöyle dediğini aktarır: Hz. Ömer cuma günü hutbe okudu. Hutbesinde

"Ey Sâriye! Dağa! Kim ki kurdu çoban ederse zulmetmiş olur" dedi. Halk birbirlerine baktı. Hz. Ali onlara:

"Ömer söylediğinin altından kalkacaktır" dedi. Cuma bittikten sonra Hz. Ömer'den sordular. Ömer:

"Benim kalbime, müşriklerin bizim kardeşlerimizi hezimete uğrattıkları ve onların bir dağın yanından geçtikleri, eğer dağa sırtlarını dayarlarsa, bir cephede savaşırlarsa muzaffer olacakları, eğer dağı geçerlerse helâk olacakları ilham edildi. İşte o cümleler, o zaman ağzımdan ihtiyarım olmaksızın çıktı" dedi. Bir ay sonra ordudan bir müjdeci fetih müjdesini getirdi ve

"Biz Hz. Ömer'in sesini o gün işittik ve sırtımızı dağa dayadık. Allâh zaferi nasip etti" dedi. [1124]

4750. Bu hadisi Ebu Nuaym *Delâil* adlı eserinde, Ebu Abdurrahman es-Sülemi *"Erbeîn"* adlı eserinde, Hatîb Mâlik'in ravileriyle, İbn Asâkir de İbn Ömer'den aynı şekilde rivayet etmişlerdir. Ancak Hatîb ve İbn Asâkir'in rivayetlerinde şöyle bir ziyade vardır: Halk, Hz. Ali'ye "Sen Ömer'in sözünü dinlemedin mi? Hutbe okuduğu halde 'Ey Sariye!' diye bağırmıştı!" dediler. Hz.

[1123] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 370; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* XII, h. 35788.
[1124] *el-İsâbe,* II, 3; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* XII, 35789.

Ali "Rahmet olasıca! Ömer'i bırakınız. Kesinlikle o bir şey dilerse çıkar" dedi.[1125]

4751. Yine Ebu Nuaym *Delâil* adlı eserinde Nasr b. Tarif senediyle bu hadisi rivayet etmiştir. Onun rivayeti şöyledir:

Hz. Ömer, "Benim kalbime böyle birşey geldi ve düşman onları dağa yapıştırmaya mecbur etti. Ben de bu lafzı söyledim, belki Allâh'ın kullarından birisi bunu ona işittirir, diye düşündüm" dedi. [1126]

4752. Yine Ebu Nuaym *Delâil* adlı eserinde Amr b. el-Hâris yolundan bu hadisi rivayet etmiştir. Onun rivayeti şöyledir:

Abdurrahman b. Avf, Hz. Ömer'in yanına girerek "Seni en çok kınadığım husus şudur ki, sen halkın, aleyhinde dedikodu yapmasına imkan veriyorsun. Hutbe okuduğun bir anda bakıyorsun ki "Ey Sâriye! Dağa yapış" diyorsun. Ne demektir bu?" dedi. Hz. Ömer "Allah'a yemin ederim ki, ben kendimi zaptedemedim. Onları gördüm, dağın yanında savaşıyorlardı. Arkalarından ve önünden düşman hücum ediyordu. Ben "Sariye, dağa yapış" demekten kendimi alamadım. Maksadım onların dağa yapışmalarıydı" dedi. Böylece beklediler. Sariye'nin elçisi geldi. Onun mektubunu getirdi. Mektupta şöyle yazıyordu: Cuma günü düşmanla karşılaştık. Sabah namazından sonra savaşa başladık. Cuma vaktine kadar devam ettik. Güneş nerdeyse batıya doğru yönelmişti. Tam bu esnada "Ey Sariye, dağa!" diye iki defa ses duyuldu. Bunun üzerine biz dağa çekildik ve düşmana galebe çaldık. Allâh onları hezimete uğrattı ve yok etti. Bunun üzerine Ömer hakkında ileri geri konuşanlar "Bu kişiyi kendi haline bırakalım. Çünkü Allâh ona ikramda bulunuyor" dediler.[1127]

4753. Yine Vâkıdî Zeyd b. Ebi Eslem ve Yakub b. Zeyd yolundan bu hadisi rivayet etmiştir. Onun rivayeti şöyledir:

1125 Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 210; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* XII, 35792. İbni Kesir şöyle dedi: "Malik'in rivayet ettiği hadisin sıhhatını araştırmak gerekir". (*Bidâye,* VII, 131).

1126 Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 210; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* VII, 131.

1127 Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 210.

Hz. Ömer'e o konuşmanın ne olduğu soruldu. O da "Allah'a Yemin ederim ki, bir şey bilmiyorum. Ancak bu söz benim iradem dışında ağzımdan çıktı" dedi. [1128]

b) Ebu Kursafe'nin Sesinin Uzak Yerlerden Duyulması

4754. Taberânî, Azze binti Iyâz b. ebi Kırsâfe'den şöyle rivayet eder: Rumlar Ebu Kursafe'nin bir oğlunu esir ettiler. Ebu Kursafe her namaz vakti geldiğinde Askalan Suru'nun üzerine çıkarak "Ey filan! Namaza kalk!" diye bağırır, oğlu da Rum memleketinde bulunduğu halde bu sesi duyar ve namaza kalkardı. [1129]

ASHABIN GAYBDAN SES DUYMASI

a) Hz. Peygamber Gasledilirken Ses Duyulması

4755. İbn Sa'd, İbn Abbas'tan (r. anhüma) şöyle rivayet eder: Hz. Peygamber vefat ettiğinde onu yıkayanlar ihtilafa düştü. Bunun üzerine kim olduğunu bilmedikleri bir kişinin sesini işittiler. Şöyle diyordu: Peygamberinizi iç gömleği sırtında olduğu halde yıkayınız. Bunun üzerine Hz. Peygamber iç gömleği sırtında olduğu halde yıkandı. "[1130]

b) Ebu Musa el-Eş'arî'nin Bir Deniz Birliğinin Kumandanıyken Gaybdan Ses Duyması

4756. Hâkim, İbn Abbas'tan (r. anhüma) şöyle rivayet eder: Hz. Peygamber Ebu Musa'yı bir deniz birliğinin başına geçirdi. O birlik, geceleyin hareket halinde iken, denizde rüzgârın estiği zamanda birisi yukardan onlara: "Size Allâh'ın nefsi üzerine hükmettiği bir kazasından haber vereyim mi? Kim ki bir yaz gününde Allâh için kendisini susuz bırakırsa (yani oruç tutarsa)

[1128] İbni Kesir bu senedlerin birbirini kuvvetlendirdiğini söylemiştir. Yine İbn Kesir ve Hafız İbn Hacer İbn Vehb senedinin hasen olduğunu söylediler. (İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* VII, 131).

[1129] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2523; Heysemi: "Seneddeki rical sahihtir" dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 396).

[1130] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* II, 277; Yine İbn Sa'd Ayşe'den (r. anhâ) bu hadisin manasını rivayet etmiştir. O hadiste şöyle geçer: Tanımadıkları birisi şöyle dedi: "Üzerinde elbisesi olduğu halde Peygamberi yıkayın". (İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* II, 276-277). Bu iki hadis zayıftır.

Allâh'a, ona en büyük susuzluğunun olduğu günde su içirmek gerekli olur" diye seslendi. [1131]

4757. Ebu Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu Bürde'den Ebu Musa'nın (radıyallahu anhümâ) şöyle dediğini aktarır: Biz denizde sefere çıkmıştık. Biz ilerlediğimiz bir devrede güzel de rüzgâr esiyordu ve geminin yelkenleri tam kaldırılmıştı. Baktık ki birisi:

"Ey gemidekiler! Durunuz da size haber vereyim!" diye seslendi. Bu ses yedi defa arka arkaya işitildi.

"Ben geminin baş tarafına doğru gittim ve:

"Sen kimsin? Nereden bağırıyorsun? Sen bizi görmüyor musun, biz burada durabilir miyiz?" dedim. Ses bana:

"Size Allâh'ın nefsi üzerine yazmış olduğu hükümlerinden birisini haber vereyim mi?" diye sordu. Ben de:

"Evet, ver" dedim. O ses:

"Allah, sıcak bir günde susuzluğa sabreden bir kimsenin susuzluğunu kıyamet gününde gidermeyi üzerine yazmıştır. " dedi. İşte bunun için Ebu Musa, çok sıcak günlerde oruç tutardı. [1132]

c) Halkın, İbn Abbas'ın Vefat Ettiği Günde Kur'ân Sesi Duymaları

4758. Hâkim, Saîd b. Cübeyr'den şöyle rivayet eder: İbn Abbas Taif'te vefat etti. Cenazesinde bulundum. Bir kuş geldi. Onun gibi güzel kuş görülmemişti. İbn Abbas'ın kefeninin arasına girdi. Dikkat ettik, fakat çıktığını hiç kimse görmedi. İbn Abbas defnedildiği zaman kabrinin kenarında, kim olduğu bilinmeyen birisi **"Ey huzura eren nefis. Razı edici ve razı edilmiş olarak Rabbine dön. (İyi) kullarım arasına gir! Gir cennetime!"** (Fecr: 89/27-30) ayetlerini okudu. [1133]

[1131] Hâkim, Müstedrek, III, 467; Hâkim şöyle dedi: Bu hadisin isnadı sahihtir. Ancak Buhârî ve Müslim bu hadisi rivayet etmemişlerdir. Zehebi senette bulunan İbni'l-Mümin'in zayıf olduğunu söyledi.

[1132] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 260.

[1133] Hâkim, Müstedrek, III, 543; Hâkim şöyle dedi: İsmail b. Ali ve İsa b. Ali o kuşun bembeyaz bir kuş olduğunu söylediler. Taberânî bu hadisin benzerini Saîd'den rivayet etmiştir (*el-Kebir,* X, h. 10581). Heysemi senetteki ricalin sahih olduğunu söyledi (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 285). Abdullah b. Yâmîn babasından bu hadisin benzerini rivayet etmiştir. Onun rivayetinde şu ilave vardır: İsmi "Urnûk" olan bembeyaz bir kuş geldi.

4759. Yine Ebu Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Meymun b. Mihrân'dan hadisin benzerini rivayet etmiştir. Onun rivayetinde de şu ibare vardır: İbn Abbas'ın mezarının üstü düzeltilince bir ses işittik. Sesi duyuyorduk ancak söyleyeni göremiyorduk. [1134]

4760. İbn Asâkir bu rivayeti uzun bir hadiste Meymun b. Mihrân'dan şöyle rivayet eder: İbn Abbas vefat edip kefene sarıldığında beyaz bir kuş geldi, kefenlerinin arasına girdi. Kuşun çıkarılmasına çalışıldıysa da kuş görülmedi. İbn Abbas'ın mevlası İkrime "Siz amma da akılsız insanlarsınız. Bu, Hz. Peygamber'in, vefat ettiği gün kendisine tekrar verileceğini söylediği İbn Abbas'ın gözüdür" dedi. Kabre konulduğunda da kimsenin görmediği bir kimse tarafından Fecr: 89/27-30 ayetleri okundu. [1135]

[1134] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 329.
[1135] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* XIII, h. 37189.

CİNLERİN VE GAYBDAN GELEN SESLERİN YARDIM ETMESİ

a) Hureym b. Fâtık'ın Cin'den Duyduğu Sesle İman Etmesi

4761. Rûyânî ve İbn Asâkir, Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Hureym b. Fatık, Hz. Ömer'e

"Ey Mü'minlerin Emîri! Müslümanlığımın başlangıç noktasının nasıl olduğunu sana haber vereyim mi?" dedi. Hz. Ömer:

"Evet, ver" dedi. Hureym:

'Ben kaybettiğim devemi arıyordum. Devenin tam izi üzerindeydim. Abraku'l-Azzat denilen yerde karanlık basardı. En yüksek sesimle

"Bu vadinin sefih olan kavminden azizlere sığınıyorum!" diye bağırdım. Bunu söyledikten sonra gaibden:

ويحك عذ بالله ذى الجلال والمجد والنعماء والإفضال

واقرأ بآيات من الأنفال ووحد الله ولا تبال

"Azab olasıca! Celal sahibi Allâh'a sığın. Nimetleri veren Allâh'a sığın!

Enfal Suresinin ayetlerini oku. Allâh'ı birle, gerisinden perva etme!"

Diye bir ses duydum. Bu sözler karşısında dehşetli bir şekilde korktum. Kendime geldikten sonra:

يا أيها الهاتف ما تقول أرشد عندك أم تضليل

بين لنا هديت ما الحويل

"Ey gaibden seslenen, ne diyorsun? Senin katında hidayet mi vardır yoksa dalalet mi vardır?

Söyle bana ne yapayım?" dedim.

O, cevap olarak:

إن رسول الله ذو الخيرات بيثرب يدعو إلى النجاة

يأمر بالصوم وبالصلاة ويزجر الناس عن الهنات

"Hayırlar sahibi Allâh'ın Peygamber'i, Yesrib'de insanları kurtuluşa davet ediyor.

Orucu ve namazı emrediyor. Halkı kötülüklerden alıkoymaya çalışıyor!"dedi.

Bunun üzerine deveme binerek:

أرشدنى رشدا هديت لا جعت ولا عريت

ولا برحت سيدا مقيت وتؤثر على الخير الذى أتيت

"Hidayet olasıca! Bana yol göster. Açlık ve çıplaklık görmeyesin" dedim. O:

صاحبك الله وسلم نفسكا وبلغ الأهل وأدى رحلكا

آمن به أفلج ربى حقكا وانصره أعز ربى نصركا

"Allah sana yoldaş olsun. Seni belâlardan korusun ve ailene kavuştursun. Yükünü de hafifletsin"dedi.

"Sen kimsin? Allâh'ın rahmeti senin üzerine olsun. " dedim.

O:

"Ben Amr b. Usal'ım. Ben Hz. Peygamber'in Necid cinleri üzerindeki valisiyim. Develerin için endişelenme, develerine bir şey olmaz" dedi. Böylece cuma günü Medine'ye vardım. Ebubekir ile karşılaştım. Bana:

"Allah'ın rahmeti üzerine olsun. Senin Müslüman olduğunun haberi bize geldi" dedi. Ben:

"Abdest almayı bilmiyorum!" dedim. Ebubekir bana öğretti. Abdest aldım, mescide girdim. Resûlullah'ı minber üzerinde hutbe okurken gördüm. Sanki ayın on dördü gibi parlıyordu ve

"Herhangi bir Müslüman abdest alır ve abdesti güzel icra ederse, sonra o abdestle bir namaz kılarsa, kıldığı o namazın bilincinde olursa, cennete girer" diyordu. Hz. Ömer bana:

"Bu hadise hakkında bana şahid getireceksin. Aksi takdirse seni cezalandıracağım" dedi. Kureyş'in adamı Osman lehimde şahitlik etti. Hz. Ömer de onun şehadetini kabul etti. [1136]

4762. Ebu Nuaym *"Delâilü'n-Nübüvve"* adlı eserinde Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) hadisin benzerini rivayet etmiştir.

[1136] İbn Asâkir, *Tehzîbu Tarihi Dimeşk,* V, 132-133. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VII, 34, h. 37042.

Onun ibaresi şöyledir:

أرشدنى رشدا بها هديتا   لا جعت يا هذا ولا عريتا

ولا صحبت صاحبا مقيتا   لايثوين الخير إن ثويتا

"Hidayet olasıca! Bana yol göster. Açlık ve çıplaklık görmeyesin". [1137]

4763. Taberânî bu hadisi Muhammed b. Ebi Hımyi'den, o da babasından şöyle aktarır: Bir gün Hz. Ömer, İbn Abbas'a (r. anhüm): "Bana beni hayrete düşürecek bir olay anlat" dedi. Hz. Ömer: "İbn Abbas bana Hureym b. Fâtik el-Üsedîyi anlattı" dedi. Devamında yukardaki hadisin benzerini rivayet etti. [1138]

b) Cinlerin Süvâd b. Kârib'e Hz. Peygamber'in Peygamberliğini Haber Vermesi

4764. Buhâri İbn Ömer'den (r. anhümâ) şöyle rivayet eder: Ben Ömer'in herhangi bir şey hakkında "Ben bunu böyle zannediyorum" deyip de onun dediğinin çıkmadığını görmedim. Hz. Ömer bir gün oturmuştu. Yanından güzel yüzlü bir kişi geçti. Ömer, "Bu adam hâlâ cahiliyedeki dini üzerindedir" veya "Cahiliye devrinde kahînlik yapardı. Onu bana getirin" dedi. Adam gelince, Hz. Ömer:

"Benim kadar İslâm'ı güçlü bir kimseyle karşılaştığını sanmıyorum, öyleyse ve Allâh'ı seviyorsan doğruyu söyle" dedi. Adam:

"Ben cahiliyede kahînlik yapardım" dedi Hz. Ömer:

"Kahinlik yaptığına göre söyle bakalım senin cininin sana gaybdan verdiği haberlerin en tuhafı hangisiydi?" dedi. Adam:

"Bir gün ben pazardayken cinim telaş içinde yanıma geldi.

1137 Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 30.

1138 Taberânî, *el-Kebir,* IV, h. 4166; *el-İsâbe,* III, 353; İbn Kesir, *el-Bidâye,* II, 353. "*İsâbe*" adlı eserde Muhammed b. Ebi Hımyi'den rivayet ediler. Ancak *"el-Kebir"* adlı eserde bu isim yoktur, bu şahsı tanımıyorum. Taberânide onun yerine Hasan b. Muhammed b. Ali b. Ebi Tâlip ismi vardır. Hâkim de bu isimden rivayet etmiş ve ismini açıkça zikretmiştir.
Yine bu hadisi Muhammed b. Osman Tarihinde ve Ebu'l-Kasım b. Bişrân rivayet ettiler.
Heysemi: "Bu hadisi Taberânî rivayet etti, senette tanımadığım raviler var" dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* IIX, 251).
Hâkim bu hadisi, Hasan b. Muhammed b. Ali'nin babasından rivayet ettiği senetle rivayet etti. (*Müstedrek,* III, 621). Zehebi hadisin sahih olmadığını söyledi. Ümevi de bu hadisi rivayet etti.

Bana:

ألم ترى الجن وإبلاسها ويأسها من بعد إنكاسها

ولحوقها بالقلاص وأحلاسها

"Sen cinlerin ne kadar telaşlı ve ümitsizlik içinde olduklarını görmüyor musun?"diye bir şiir okudu dedi. Ömer:

"Doğru söylemiş. Ben putların arasında yatıyordum. Birisi bir buzağı kesti. Bunun üzerine birisi öyle bağırdı ki, onun gibi şiddetli ve yüksek sesle işitmemiştim. O şöyle bağırıyordu:

"Behey alçak adam! Duymadın mı? Fasih bir adam ortaya çıktı ve

"Allah'dan başka ilah yoktur" diyor dedi. Bunu duyanlar yerinden sıçradı. Fakat ben işin sonu ne olacak diye bekledim. O ses bir kere daha aynı şeyleri tekrarladı. Bu sefer ben de kalktım. Bize:

"Birisi peygamberlik iddia ediyor" dediler" dedi. [1139]

4765. Bu hadis Buhâri'nin rivayetinden daha uzun olarak başka tariklerden de rivayet edilmiştir. Hafız Ebu Ya'la el-Mevsılî Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den şöyle rivayet eder: Hz. Ömer bir gün oturuyordu. Yanından bir kişi geçti.

"Ey Mü'minlerin Emîri! Şu geçeni tanıyor musun?" dediler. Ömer:

"Bu kimdir?" dedi.

"Bu, Süvad b. Ğarib'dir. O kişi ki cinlerden olan huddamı kendisine Peygamber'in zuhuru haberini vermiştir" dediler.

"Sen Süvad b. Garib misin?" dedi.

"Evet" dedi. Ömer

"Sen daha eski kâhinliğin üzerinde mi bulunuyorsun?" dedi. Süvad öfkelendi ve

"Ey Mü'minlerin Emîri! Ben Müslüman olduğumdan bu yana hiç kimse bana bu hususta bir şey söylememiştir" dedi. Hz. Ömer:

"Sübhanâllah! Senin cahiliyede kâhinlik yapman, bizim putlara tapmamızdan daha çirkin bir şey midir? Senin cinin Resûlullah'ın ortaya çıkışını sana nasıl haber verdi?" dedi.

[1139] Buhârî, V, 61; Müslim bu hadisi rivayet etmedi sadece Buhâri rivayet etti. Hadiste geçen adam Sevâd b. Kârib'dir.

"Evet, ey Mü'minlerin Emîri! Ben bir gün uyku ile uyanıklık arasında bulunuyordum. Cinim bana geldi, ayağıyla beni dürterek:

"Ey Süvad b. Ğanib! Sözümü dinle, aklını başına devir. Eğer aklın varsa Luey b. Galib Kabilesinden bir peygamber gönderilmiştir. İnsanları Allâh'a ve Allâh'ın hidayetine davet ediyor" dedi. Sonra cin:

عجبت للجن وتطلابها وشدها العيس بأقتابها

تهوى إلى مكة تبغى الهدى ما صادق الجن ككذابها

فارحل إلى الصفوة من هاشم ليس قدامها كأذنابها

"Cinlerin bu peygamberi aramak üzere develere binip doğru yolu bulmak için Mekke yolunu tutmalarına hayret ediyorum. Cinlerin doğrusu, yalancısı gibi değildir. Sen de kalk Haşimoğullarından olan bu seçkin adamın yanına git" anlamında bir şiir okudu. Ona:

"Beni bırak da uyuyayım. Dünden beri uykusuzum" dedim. Ertesi gece tekrar gelerek ayağıyla dürtü ve:

"Ey Süvad b. Ğarib! Kalk, sözümü dinle, Eğer anlayışlıysan bana kulak ver. Lüey b. Galiboğullarından birisi, halkı Allâh'a ve Allâh'a ibadet etmeye çağıran bir peygamber olarak gönderilmiştir" dediler ve sonra da:

عجبت للجن وتحيارها وشدها العيس بأكوارها

تهوى إلى مكة تبغى الهدى ما مؤمنو الجن ككفارها

فارحل إلى الصفوة من هاشم بين روابيها وأحجارها

"Cinlere, cinlerin şaşkına dönenlerine ve doğru yolu bulmak için beyaz develere binip Mekke'nin yolunu tutmalarına hayret ediyorum. Cinlerin Mü'minleri, kafirleri gibi değildir. Sen de kalk ve Haşimoğullarından, Mekke'nin tümsek ve taşlık yerinde oturan o seçkin adamın yanına git" anlamında bir şiir okudu. Ben yine

"Beni bırak da uyuyayım. Dünden beri uykusuzum" dedim. O üçüncü gece tekrar gelerek ayağıyla beni dürttü ve:

"Ey Süvad! Kalk, sözümü dinle ve eğer anlayışlıysan bana kulak ver. Lüey b. Galiboğullarından insanları Allâh'a ve Allâh'a ibadet etmeye çağıran bir peygamber gönderilmiştir" diyerek:

عجبت للجن وتجساسها وشدها العيس بأحلاسها

تهوى إلى مكة تبغى الهدى ما خير الجن كأنجاسها

فارحل إلى الصفوة من هاشم واسم بعينيك إلى رأسها

"Cinlere, cinlerin araştırmalarına ve beyaz develerin sırtında doğru yolu bulmak için Mekke'nin yolunu tutmalarına hayret ediyorum. Cinlerin iyileri, kötüleri gibi değildir. Sen de kalk! Haşimoğullarından o seçkin adamın yanına git, gözlerinle onu gör" anlamında bir şiir okudu. Bu sefer kalktım,

"Bu bir imtihandır, Allâh beni deniyor" diyerek yola çıktım. Mekke'ye vardığımda Hz. Peygamber arkadaşları arasında oturuyordu. Ona yaklaşarak

"Ey Allâh'ın Resûlü! Beni dinle" dedim. O da:

"Söyle bakalım" dedi. Ben:

أتانى نجيى بعد هدء ورقدةولم يك فيما قد بلوت بكاذب

ثلاث ليال قوله كل ليلة أتاك رسول من لؤي بن غالب

فشمرت من ذيل الإزار ووسطتبى الذعلب الوجناء غبر السباسب

فأشهد أن الله لا شيء غيره وأنك مأمون على كل غائب

وأنك أدنى المرسلين وسيلة إلى الله يا ابن الأكرمين الأطايب

فمرنا بما يأتيك يا خير من مشى وإن كان فيما جاء شيب الذوائب

وكن لى شفيعا يوم لا ذو شفاعة سواك بمغن عن سواد بن قارب

"Üç gecedir ben uyurken gözcüm olan cin bana gelerek

"Lüey b. Galiboğullarından bir peygamber gönderildi" diyor. Yemin ederim ki, doğruyu söylüyorum. Cinin bu sözlerinden sonra yola çıktım. Rahvan develerin sırtında düşlükleri geçerek sana geldim. Ben şehadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur ve senin söylediklerin doğrudur. Ey temiz soyun evladı! Peygamberler içinde Allâh'a en yakın olan sensin! Ey yeryüzünde yürüyenlerin en hayırlısı! Benim saçım kötü yollarda ağarmışsa da, bundan böyle bana iyiliği öğret ve hiç bir şefâatçinin Ğarib oğlu Süvad'a sahip çıkamayacağı günde bana şefaatçi ol" anlamında bir şiir okudum.

Hem Hz. Peygamber, hem de arkadaşları o kadar çok sevindiler ki, bu sevinci yüzlerinde rahatça gördüm" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer sıçrayıp Süvad'in boynuna sarıldı ve:

"Şu hadiseyi senden dinlemek istiyorum. Acaba bugün senin gözcün olan cin sana geliyor mu?" dedi. Süvad:

"Kur'ân'ı okuduğumdan beri gelmedi. Zaten gelmesini de istemiyorum. Çünkü Kur'ân'ın bana verdiği bilgiler, cinlerin verdiklerinden daha doğrudur" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer de şunları anlattı: Biz bir gün Kureyş'in Âl-i Zenih ismindeki mahallesinde bulunuyorduk. Onlar bir buzağı kesmişlerdi. Kasap onun derisini yüzüyordu. Buzağının içinden

"Ey Âl-i Zenih! Çok önemli bir şey oldu. Bir haberci fasih bir dille "Allah'tan başka ilah yoktur" diye şahitlik ediyor" diye bir ses duyduk. [1140]

4766. Berrâ, Sevâd b. Kârib'den şöyle rivayet eder: Sevâd, "Ben Hindistanda bulunuyordum. Bir gece benim gözcüm olan cin bana geldi" deyip yukarıdaki kıssanın aynısını anlattı. Son şiiri söyleyince şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) azı dişleri görünecek şekilde gülerek 'Beni sevindirdin ya Sevâd!' dedi". [1141]

4767. Hâkim, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den Ebi Ya'la'nın rivayet ettiği hadisin benzerini daha uzun olarak rivayet etti. Hâkim'in rivayet ettiği hadiste şu ibare vardır: Kalbime İslâm'ın sevgisi düştü ve Müslüman olmayı istedim. Sabahladığımda deveme bindim, Mekke'ye doğru yola çıktım. Yolun ortasına geldiğimde bana Hz. Peygamber'in Medine'ye hicret ettiği haber verildi. Böylece Medine'ye vardım ve Resûlullah'ı sordum. Bana mescidde olduğunu söylediler. Mescide vardım, devemi bağlayıp içeriye girdim. Baktım ki halk Hz. Peygamber'in etrafında toplanmıştı. Hz. Peygamber'e:

"Ey Allâh'ın Resûlü! Beni dinle" dedim. Ebubekir Resûlullah'a yaklaşmamı söyledi. Beni tam Resûlullah'ın huzuruna getirecek şekilde yaklaştırdı. Hz. Peygamber

"Söyle bakalım senin gözcün olan cin sana neler söyledi?" dedi. [1142]

1140 Hadis'in bu senedi munkatı'dır. Ancak Buhâri'nin rivayeti bu senedin şahididir. Harâitî "Hevâtifi'l-Cân" adlı eserinde Ebi Cafer Muhammed b. Ali'den, İbn Asâkir Sevâd b. Kârib'den bu hadisi rivayet ettiler.

1141 İbn Kesir, *el-Bidâye,* II, 332.

1142 Hâkim, *Müstedrek,* III, 608; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 248; *el-İsâbe,* II, 96; Taberânî bu hadisi Muhammed b. Ka'b'den Hâkim'in sıyâkıyla rivayet etti (*el-Kebir,* VII, h.

c) Cinlerin Abbas b. Mirdas'a Hz. Peygamber'in Peygamberliğini Haber Vermesi

4768. Ebu Nuaym *Delâil* adlı eserinde Abbas b. Mirdâs es-Sülemi'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: İslâm'a girişim şöyle oldu: Babam Mirdas sekerata girdiğinde bir putu vardı. İsmi Dimad idi. O puta dikkat etmemi bana vasiyet etti. Ben putu bir eve koydum. Her gün bir defa babamın vasiyeti için ona geliyordum. Hz. Peygamber ortaya çıkınca gece yarısı bir ses işittim, beni korkuttu. Ben de yardımını istemek üzere putun yanına gittim. Baktım ki putun içinden şöyle bir ses geliyordu:

قل للقبيلة من سليم كلها　　هلك الأنيس وعاش أهل المسجد

أودى ضمار وكان يعبد مدة　　قبل الكتاب إلى النبي محمد

إن الذى ورث النبوة والهدى　　بعد ابن مريم من قريش مهتدى

Süleym kabilesine de ki, dostunuz yok oldu ve mescid halkı yaşadı. Peygamber Muhammed'e kitap indirilmeden evvel Dimad'a tapılırken, o şimdi helak oldu. Meryem'in oğlu İsa'dan sonra, Kureyş Kabilesinden kendisine peygamberlik ve hidayet verilen kimsedir, doğru yolu gösteren.

Ben bu sözleri halktan gizledim. Halk Ahzab (Hendek) Savaşından dönerken ben develerin arasında Zâtü Irk adındaki semtin Akik adındaki vadisinde uyuyordum. Bir ses duydum. Baktım ki birisi devekuşunun kanadı üzerinde durarak:

"Salı günü akşamı düşen nur, Adba denilen devenin sahibiyle beraberdir ve Ankaoğullarının ülkesindendir" diyordu. Adamın sol tarafından fakat görünmeyen birisi ona:

بشر الجن وإبلاسها　　أن وضعت المطي أحلاسها

وكلأت السماء أحراسها

"Cin'e müjde ver! Onun şerlilerine, merkeb, üzerindeki eyerini ve yularını düşürdü. Göğü koruyanlar onu otlayarak yedi" diye cevap verdi.

6475). Hasan b. Süfyan, Beyhakî (*Delâilü'n-nübüvve*, II, 253-254) Muhammed b. Ka'b'den, Buhâri Tarihinde, Beğavî ve Taberânî (*el-Kebir*, VII, h. 6476) Sevâd b. Kârib'den, Beyhakî (*Delâilü'n-nübüvve*, II, 249-252) Berâ'dan, İbn Ebi Hayseme ve er-Rûyânî Ebi Cafer el-Bâkır'den, İbn Şâhin Enes b. Malik'den bu hadisi rivayet ettiler.

Ben dehşet içerisinde uyandım. Kesinlikle Muhammed'in peygamber olduğuna inandım. Böylece atıma bindim, süratle Resûlullah'a doğru yola koyuldum. Peygamber'e gelerek ona biat ettim. Sonra Dimad'a gittim, onu ateşte yaktım. Sonra Resûlullah'a dönerek kendisine bir şiir irşad ettim:

لعمرك إني يوم أجعل جاهلا ضمارا لرب العالمين مشاركا

وتركي رسول الله والأوس حوله أولئك أنصار له ما أولئكا

كتارك سهل الأرض والحزن تبتغي ليسلك في وعث الأمور المسالكا

فآمنت بالله الذي أنا عبده وخالفت من أمسى يريد المهالكا

ووجهت وجهي نحو مكة قاصدا أبايع نبي الأكرمين المباركا

نبي أتانا بعد عيسى بناطق من الحق فيه الفصل فيه كذلكا

أمين على الفرقان أول شافع وأول مبعوث يجيب الملائكا

تلافى عرى الإسلام بعد انتقاضها فأحكمها حتى أقام المناسكا

عنيتك يا خير البرية كلها توسطت في الفرعين والمجد مالكا

وأنت المصفى من قريش إذا سمت على ضمرها تبقى القرون المباركا

إذا انتسب الحيان كعب ومالك وجدناك محضا والنساء العواركا

Senin hayatınla and içerim, ben Dimad'ı âlemlerin Rabbine ortak koştuğum gün cahildim. Allâh'ın Peygamberi Evs Kabilesi tarafından korunurken, yardım görürken benim onu terk edişim, tıpkı düz ve yürümesi kolay olan yolu bırakıp da sarp ve dolambaçlı yolu tutan kimsenin durumu gibiydi. Kulu olduğum Allâh'a iman ettim. Kendini helâka götüren kimsenin yolundan ayrıldım. Şereflilerin mübarek peygamberine biat etmek maksadıyla, yüzümü Mekke'ye çevirdim. Öyle bir peygamber ki, İsa'dan sonra bize hakkı getirmiş, hakkı söylemiş, görevinde hıyanet etmemiş, ilk şefâat edecek olandır. Meleklere icabet ederek haşre ilk gönderilendir. İslâm'ın ipi çözüldükten sonra, onu tekrar ördü. Ey bütün insanların en hayırlısı, seni kastederek sana geldim. [1143]

[1143] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 34.

4769. Harâitî bu hadisi Abbas b. Mirdâs'tan muhtasar olarak rivayet etti. İlk üç şiirden sonra onun rivayeti şöyledir: Ben korku ve dehşet içerisinde uyandım, kavmime geldim. Onlara kıssayı anlattım. Benî Harise Kabilesinden olan kavmimden üç yüz kişi ile Resûlullah'a geldik. Medine'ye gelip mescide girdiğimizde Hz. Peygamber bana:

"Ey Abbas! İslâmiyet'in nasıl oldu?" diye sordu. Ben ona kıssayı anlattım. Peygamber çok sevindi. Kavmimle beraber Müslüman olduk. [1144]

d) Cinlerin, Medine'de Bir Kadına, Hz. Peygamber'in Peygamberliğini Haber Vermesi

4770. Ebu Nuaym *Delâil* adlı eserinde Câbir b. Abdullah'dan (r. anhümâ) şöyle rivayet eder: Medine'de Hz. Peygamber'in peygamberlik haberi ilk olarak şöyle yayıldı: Medine ahalisinden bir kadın cinlerden bir huddam sahibiydi. bir gün beyaz bir kuş suretinde geldi, duvarlarına kondu. Kadın ona:

"Gel de bize olan bitenleri anlat" dedi. Kuş

"Mekke'de bir peygamber çıktı, zinayı yasakladı. Biz cinlerin de yeryüzünde kalmasına mani oldu" dedi. [1145]

4771. Vâkıdî Ali b. Hüseyin'den (r. anhümâ) bu hadisi şöyle rivayet eder: Allâh Resûlü'nden Medine'ye ilk gelen haber şöyle idi; Fatıma isimli bir kadının cinden bir huddamı vardı. Bir gün huddam ona geldi, duvar üzerinde durdu. Fatıma, "Niçin inmiyorsun?" dedi. Gözcü, "Hayır, inmem" dedi. Sonra da "Zinayı haram eden bir peygamber gönderildi" dedi. [1146]

e) Cinlerin Şam Civarında Oturan Bir Kadın Kâhine Hz. Peygamber'i Haber Vermesi

4772. Vâkıdî Âsım b. Ömer'den şöyle rivayet eder: Osman b. Affan, bana "Biz Kureyş'in bir kervanıyla Şam'a gittik. Bu, Resûlullah'ın peygamber-

---

[1144] İbn Kesir, *el-Bidâye,* II, 341,342; Ebu Nu'aym "Delâil" adlı eserinde bu hadisi rivayet etti. Taberânî aynı isnadla bu hadisin benzerini rivayet etti. Heysemi şöyle dedi: Senette Abdülaziz el-Leysî var, cumhur bu şahsın zayıf olduğunu söyledi. Said b. Mansur ise sika olduğunu ve İmamı Malik'in bu şahısdan razı olduğunu söyledi. Diğer ravillerin sika olduğunu söylediler. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 247).

[1145] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 29; Ahmed, *Müsned,* III, 356; İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-kübrâ,* I, 189-190; Heysemi'nin de dediği gibi (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 243) senetteki ravilerin hepsinin sika olduğu belirtildi.

[1146] İbn Kesir, *el-Bidâye,* II, 338.

liğinden önce idi. Şam'ın varoşlarına yaklaştığımızda orada bir kahine kadın gördük, bizim önümüze gelerek "Bana cinden olan huddam arkadaşım gelerek kapımın üzerinde durdu. Ona niçin içeri girmediğini sorduğumda "Artık zina etmeye imkânımız yok. Çünkü Ahmed dünyaya geldi ve güç yetmez bir emir geldi" dedi. Sonra ben döndüm, Mekke'ye vardım. Baktım ki Hz. Peygamber Mekke'de ortaya çıkmış, insanları Allâh'a davet ediyor" dedi. [1147]

f) Bu Konuda Başka Bir Adamın Kıssası

4773. İmam-ı Ahmed, Mücahid'den şöyle rivyaet eder:

Biz Rudevs Savaşında iken Cahiliyye döneminde yaşamış İbn İsa denilen bir ihtiyar şöyle anlattı: Ben bir ailenin çobanı idim güttüğüm sürüde bir inek vardı. Bir gün onun karnından şöyle bir ses duydum: Ey Ehli Zerih! Çok güzel konuşan ve Lailehe İllallah diye çok güzel nasihat veren bir adam çıktı. Sonra Mekkeye gittim Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) çıktığını gördüm. [1148]

g) Bir Şeytanın Kureyş'lileri Hz. Peygamber ve Ashabına Karşı Kışkırtması

4774. Ebu Nuaym *Delâil* adlı eserinde İbn Abbas'tan (r. anhümâ) şöyle rivyaet eder:

Cinlerden birisi Ebu Kubeys Dağının tepesinden şöyle bağırdı:

قبح الله رأي كعب بن فهر ما أرق العقول والأحلام؟

حين تغضى لمن يعيب عليها دين آبائها الحماة الكرام

حالف الجن جن بصرى عليكم ورجال النخيل والآطام

هل كريم لكم له نفس حر ماجد الوالدين والأعمام

ضارب ضربة تكون نكالا ورواحا من كربة واغتمام

يوشك الخيل أن تروها تهادى تقتل القوم فى بلاد التهام

Allah, Kâ'b b. Fihr (kabilesini) hayırdan uzak etsin.

Aralarında akıl, fikir ve güç sahibi kimseler kalmadı mı yoksa?

1147 İbn Kesir, *el-Bidâye,* II, 338; Ebu Nu'aym, Vâkıdî'nin senediyle hadisin benzerini rivayet etti. (*Delâilü'n-nübüvve,* 29).

1148 Ahmed, *Müsned,* IV, 75; Heysemi dedi ki, bu hadisin senedindeki raviler sikadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 243).

Gece olduğunda, atalarını dinlerinden dolayı ayıplayana karşı nasıl da boyun eğdiler.

Busra'nın bütün cinleri, Nahil ve Atamın(ikisi de Mekke'de bir mekân ismi) erkekleri de sizin için şöyle yeminleştiler: Yok mu aranızda şerefli, hür, ana-basının ve önderlerin övüneceği biri, buna cezasını versin, kurtarsın sıkıntıdan ve gamdan. Az kaldı bir atlı çıkar ve görürsünüz onları sevince boğar. Temam beldesindeki bir kavim çıkar öldürür ve o adamı öldürür.

İbn Abbas dedi ki: Sabah oldu bu hadise Mekke de yayıldı. Müşrikler bu şiiri aralarında okudular ve Mü'minlerin aleyhinde harekete geçtiler.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) "O, şeytandır, ona Mis'ar derler, putların içine girerek insanlara konuşur. Allâh onu kahretsin" buyurdu.

İbn Abbas dedi ki; üç gün beklediler o sırada dağdan bir cin sesi daha geldi:

نحن قتلنا مسعرا لما طغى واستكبرى

وسفه الحق وسن المنكرا قنعته سيفا جروفا مبترا

بشتمه نبينا المطهرا

Biz Mis'ar'ı öldürdük. Çünkü Mis'ar azmış, kibirlenmişti. Hakka karşı ahlaksızdı ve batılı seçmişti. En yüksek şeref sahibi Peygamberimiz'e küfrettiğinden dolayı, ona kafasını gövdesinden ayırıp parçalayacak bir kılıç darbesi indirdim" diye bağırdı.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) "Bu cinlerden bir ifrittir. Ona Semhac denir. Ona Abdullah ismini verdim zira bana iman etti ve Misar'ı öldürmek için üç gün aradığını söyledi" dedi.

Hz. Ali de "Ey Allâh'ın Resûlü, Allâh onu hayırla mükâfatlandırsın" dedi.[1149]

1149 Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 30; Bu hadiseyi Ümevi, *"Meğâzi"* adlı eserinde İbni Abbas'dan aynen tahric etti. İbn Kesir, *el-Bidâye,* II, 348; Fâkihî *"Mekke"* adlı eserinde İbni Abbas, Amir b. Rebia senediyle ve Humeyd b. Abdurrahman b. Avf, Ebihi senediyle bu hadisi rivayet etti, *el-İsâbe,* II, 78.

h) Has'am Kabilesinden Bazı Adamların, Peygamberimizin Geleceğini Müjdeleyen Bir Cinin Sesini Duymaları

4775. Harâitî Abdullah b. Mahmud'dan şöyle rivyaet eder: Has'am Kabilesinden bazı adamların şöyle dedikleri bana ulaştı: Bizim İslâm'a girmemizin sebebi şudur: Biz putlara tapan bir kavim idik. Bir gün bize ait putun yanında iken küçük bir grup geldi, aralarındaki ihtilafı halletmesi için puta başvurdular. Tartışma nedeni olan şeyden kurtulmayı umuyorlardı.

Ansızın bir cin şöyle seslendi:

يا أيها الناس ذو الأجسام   من بين أشياخ إلى غلام
ما أنتم وطائش الأحلام   ومسند الحكم إلى الأصنام
أكلكم فى حيرة نيام   أم لا ترون ما الذى أمامى
من ساطع يجلو دجى الظلام   قد لاح للناظر من تهام
ذاك نبي سيد الأنام   قد جاء بعد الكفر بالإسلام
أكرمه الرحمن من إمام   ومن رسول صادق الكلام
أعدل ذى حكم من الأحكام   يأمر بالصلاة والصيام
والبر والصلات للأرحام   ويزجر الناس عن الآثام
والرجس والأوثان والحرام   من هاشم فى ذروة السنام
مستعلنا فى البلد الحرام

"Ey yiğitler, genç, yaşlı bütün insanlar! Siz ne kıt akıllı kimselersiniz, davanızı putlara hallettirmek istiyorsunuz. Acaba siz uykuda mısınız? Yoksa Tihamede göklere yükselip karanlık perdeleri yırtan şu kandilden haberiniz mi yok? O bütün insanların şereflisi olan, küfürden sonra İslâm'ı getiren yüce bir peygamberdir. Rahman olan Allâh, onu insanlığa önder olarak seçti. Ondan doğru ve daha adil kimse yoktur. İnsanlara namazı, orucu, birr'i, akrabalık haklarının gözetilmesini emreden ve onları günahlardan, pislikten, putlara tapmaktan ve başkasının hakkına tecavüz etmekten nehyeden, Haşimoğullarından büyük bir insandır ve haram belde Mekke'de ortaya çıkmıştır" diye bir ses duyuldu.

Biz bu şiiri dinledikten sonra o puttan ayrıldık. Hz. Peygamber'in huzuruna vardık ve Müslüman olduk. [1150]

ı) Temim-î Dârî'nin Cinlerden birinden duydukları

4776. Ebu Nuaym Temimi Dâri'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ben Hz. Peygamberin peygamberliğinin ilk zamanlarında Şam'da idim. Bazı ihtiyaçlarım için bir yere gittim. Yolda iken gece oldu. Ben de kendi kendime "Ben şu vadinin efendisi kimse bu gece onun himayesindeyim" dedim. Yatmaya karar verdiğim sırada görmediğim biri şöyle sesleniyordu:

"Allah'a sığın! Cinler hiç kimseyi Allâh' a himaye edemezler" dedi. "Allah adına söyle! Ne diyorsun?" dedim.

O da; "Âlemlerin Rabbinin elçisi Araplar arasından çıktı. Biz Müslüman olduk ve ona tabi olup Hacun denilen yerde onun arkasında namaz kıldık.

O gönderilince cinlerin hilesi eriyip yok oldu ve üzerlerine yakıcı yıldızlar atıldı. Sende âlemlerin Rabbi olan, Allâh'ın peygamberi Muhammed'e git ve Müslüman ol!" dedi.

Temimi Dari (radıyallahu anh) şöyle devam etti. Sabah olunca Eyyüb Manastırına gittim ve olanları bir rahibe aktardım ve açıklamasını istedim. Rahib "Sana doğruyu söylemişler. Harem'den bir peygamber çıkacak ve yine Harem'e (Medineye) hicret edecektir. O peygamberlerin en hayırlısıdır. Ona tabi ol, sakın geç kalma" dedi.

Temim şöyle dedi. Ben de onlara bunu yapacağıma dair söz verdim ve hiç vakit kaybetmeden yola koyuldum. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna varıp hemen Müslüman oldum. [1151]

i) Bir Cinden Duydukları Sebebiyle Haccac B. Ilat'ın Müslüman Olması

4777. İbn Ebi Dünya *"Hevâtifi'l-cânn"* adlı eserinde ve İbn Asakir Vâsile b. Eskâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler:

Haccac b. Ilât el-Behzî es-Sülemi (radıyallahu anh)nun İslâm'a girişi şöyle oldu: Mekkeye gitmek üzere kavminden bir grupla yola çıkmış. Gece bastırdığında korkunç ve vahşi bir vadi imişler, çok korkmuşlar.

[1150] İbn Kesir, *el-Bidâye,* II, 343; Ebu Nu'aym, Has'am kabilesine mensub bir adamdan hadisin benzerini muhtasar olarak rivayet etmiştir. (*Delâilü'n-nübüvve,* 33).

[1151] İbn Kesir, *el-Bidâye,* II, 350.

Arkadaşlarında biri Haccac'a "Ey Ebâ Kilab! Kalk, hem kendin hem de arkadaşların için cinlerden eman dile" dediler. Haccac ayağa kalktı ve:

أعيذ نفسى وأعيذ صحبى   من كل جني بهذا النقب

حتى أؤوب سالما وركبى

"Nefsimi ve arkadaşlarımı bu vadide bulunan her cinin şerrinden sakındırıyorum. Ta ki ben ve arkadaşlarım buradan sağ salim çıkalım" dedi.

Bu sözlerden sonra şöyle bir ses duyuldu:

"Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin katmanlarından aşıp gitmeye gücünüz yeterse geçin gidin. Bunu ancak çok büyük güçle yapabilirsiniz" (Rahman: 33) ayetlerini okudu.

Ne zaman ki Mekke'ye vardılar bu hadiseyi Kureyş'lilerin arasında anlattılar. Onlarsa hemen "Vallahi sen dinden çıktın! Ey Ebâ Kilab! Bu dediklerin Muhammed'in kendisine gökten indiğini iddia ettiği şeylerdendir" dediler. O da "Vallahi ben ve beraberimdekiler bunu kulaklarımızla duyduk" dedi.

Bu sırada As b. Vail geldi. Ona 'Ey Eba Hişam! Ebû Kilab'ın ne söylediğini duydun mu?" dediler. O da "Ne anlatıyor?" dedi. Onlar, Haccac'ın söylediklerini bir bir anlattılar. As "Buna mı şaşırdınız? O vadide bu sözleri onlara söyleyenle, Muhammed'in diline söyleten aynı varlıktır" diyerek beni onlara karşı savundu. Farkında olmaksızın bu konuda gözümün açılmasını sağladı.

Sonra Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) yerini sordum, öğrendim ki O (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'den Medine'ye hicret etmiş. Hemen yola çıktım. Medinede huzuruna vardım o vadide duyduklarımı huzurunda anlattım. Bana "Vallahi sen gerçeği duymuşsun. Vallahi bu, Rabbimin bana vahyettiği ayetlerdendir." dedi. Ey Ebu Kilab! Vallahi sen Hakk'ın kelamını duymuşsun buyurdu. Ben" Ya Rasulallâh bana İslâm'ı öğret" dedim. O da bana İhlâs Sûresini öğretti. Sonra şöyle buyurdu. "Kavminin yanına git ve benim seni davet ettiğim şeye onları davet et, zira bu haktır, doğrudur". [1152]

[1152] İbn Asâkir, *Tehzîbu Tarihu Dimeşk,* IV, 49; Bu hadisin senedindeki ravilerden Eyyub b. Süveyd ve Muhammed b. Abdullah el-Leysi Zayıf ravilerdir. Müntehabul-Kenzde de böyledir. (Ali el-Müttakî, *Müntehabü Kenzi'l-ummâl,* V, 163; *Kenzu'l-ummâl,* XIII, h. 36979).

j) Müslümanlardan Bir Topluluğun Bir Cinin Yardımıyla Ölümden Kurtulmaları

4778. Ebu Nuaym *Delâil* adlı eserinde Übey B. Ka'b'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Bir topluluk Mekke'ye gitmek üzere yola çıktılar, fakat yollarını kaybettiler. Yollarını bulup kurtulamayacaklarını anlayınca kefenlerini giyip oldukları yere uzandılar ve ölümü beklemeye başladılar.

Bu esnada ağaçların arasından bir cin çıkarak yanlarına yaklaştı ve şöyle dedi: "Ben Hz. Peygamber'i (sallallahu aleyhi ve sellem) dinlemiş cinlerden birisiyim. Hz. Peygamber'in "Mü'min mü'minin kardeşidir. Bir Mü'min kardeşinin öncüsü ve rehberidir. Hiçbir zaman kardeşini çaresiz ve yalnız bırakmaz" dediğini duydum. "İste su, işte gideceğiniz yol" diyerek onlara suyun yerini gösterdi ve gidecekleri yolu öğretti. [1153]

k) Hayber Savaşında Cinlerin Müslümanlara Yardımı

4779. İmam Beğavi, Sehm B. Mürre Kabilesine mensup Said b. Şuyeym'den babasının şöyle dediğini aktarır:

Ben Uyeyne b. Hısn'ın ordusunda idim. O Hayber'deki Yahudilere yardıma geldiğinde Uyeyne'nin askerlerinin içinden bir ses duyduk: "Ey İnsanlar! Yetişin düşman ailelerinizi esir almak üzere!" diyordu.

Onlarda birbirlerini beklemeksizin hızlıca ailelerinin yanına koştular. Biz bir daha onlardan haber alamadık. Sonra bunun Allâh'ın Müslümanlara bir yardımı olduğunu anladık. [1154]

[1153] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 128.
[1154] *el-İsâbe,* II, 162.

CİNLERİN VE ŞEYTANLARIN HZ. PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) VE ASHABINA KARŞI GÜÇLERİNİN YETMEMESİ

a) Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Şeytanları ve Cinleri Yakalaması

4780. Ebu Nuaym Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle anlattı *"Bir gün uyuyordum, şeytan bana göründü. Onu boğazından yakaladım, nefessiz kalıncaya dek sıktım. Öyle ki dili dışarı sarktı. Dilinin soğukluğunu o an başparmağımda hissettim. Allâh, Süleyman Aleyhisselam'dan razı olsun, onun duası olmasaydı, siz onu direğe bağlı olarak görecektiniz"* buyurdu. [1155]

4781. Yine Ebu Nuaym Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) *"Cinlerden bir ifrit, dün gece benim namazımı bozmak için üzerime saldırdı. Allâh bana yardım etti. Ben onu yakaladım. İstedim ki onu mescidin direklerinden birisine bağlıyayım. Öylece sabahlasın da siz hepiniz onu göresiniz.*

O anda kardeşim Hz. Süleyman'ın duasını hatırladım: **"Rabbim! Beni affet, bana benden sonra kimseye verilmeyecek bir mülk ver"** (Sâ'd: 35) *ve onu perişan bir şekilde serbest bıraktım*" buyurdu. [1156]

4782. Ebu Nuaym Ebi'd-Derdâ'dan (radıyallahu anh) bu hadisi daha uzun olarak rivayet eder: Onun rivayetinde şöyle bir ibare vardır: Şayet kardeşim Süleyman'ın duası olmasaydı direğe bağlanmış bir halde Medine'nin çocukları onunla oynardı. [1157]

b) Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında Muaz (radıyallahu anh)'ın Bir Şeytanı Yakalaması

4783. Taberani, Büreyde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Bana Muaz b. Cebel'in (radıyallahu anh) Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında bir şeytanı yakaladığına dair bir haber geldi. Kendisine giderek, "Duyduğuma göre sen Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında bir şeytan yakalamışsın" dedim. Muaz (radıyallahu anh) şunları anlattı:

[1155] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 130.

[1156] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 130.

[1157] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 130.

"Evet, yakaladım. Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) beni zekât hurmalarını korumakla görevlendirdi. Ben de o hurmaları bana ait bir odaya koydum. Fakat her gün hurmaların eksildiğini görüyordum. Bu durumu Rasülullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e arzettim. Bana *"O şeytanın işidir, onu gözetle!"* dedi.

Ben de geceleyin şeytanı gözetlemeye başladım. Gecenin az bir kısmı geçtikten sonra, şeytan bir fil şeklinde çıkageldi. Kapıya yaklaşınca da başka bir şekle girip kapının aralığından içeri girdi. Hurma yığınına yaklaştı ve eliyle ağzına götürmeye başladı. Elbisemi üzerine atıp hemen onu yakaladım ve o halde onu tutup, "Ben şehadet ederim ki Allâh'tan başka ilah yok, Muhammed Allâh'ın kulu ve Resûlü'dür. " "Ey Allâh'ın düşmanı! Sen zekat hurmalarına musallat oldun da onu mu çalıyorsun? Halbuki buna Ashabı Kiram'ın fakirleri senden daha layıktırlar. Muhakkak seni Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e huzuruna götüreceğim, o da seni rezilliğini yüzüne vuracaktır" dedim. Bana bir daha gelmeyeceğine dair söz verdi bende onu saldım.

Sabahleyin Resûlullah(sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna vardım. Bana *"Esirini ne yaptı?"* diye sordu. Ben de "Bir daha gelmeyeceğine dair bana söz verdi, gelmeyecektir" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"O gelecektir, onu gözetlemeye devam et!"* buyurdu.

İkinci gece yine onu gözetledim. Önceki gece ne yaptıysa aynısını yaptı. Ben de aynı şekilde onu tekrar yakaladım. Yine bir daha gelmeyeceğine söz verdi. Ben de onu serbest bıraktım.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e durumu anlatmak için sabah namazına gittim, bir de baktım ki birisi "Muaz nerede?" diye bağırıyor. Hz. Peygamber'in yanına varınca *"Ey Muaz! Esirin ne yaptı?"* buyurdu. Olan biteni Efendimiz(sallallahu aleyhi ve sellem)'e anlattım. Efendimiz(sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; *"O dönüp gelecektir, kendisini gözetle"* dedi.

Üçüncü gece onu bekledim. Aynı şekilde yine geldi, tekrar yakaladım ve "Ey Allâh'ın düşmanı! Bana iki defa söz verdin ve sözünü tutmadın. Bu üçüncüsü oluyor. Muhakkak ki seni Resûlullah(sallallahu aleyhi ve sellem)'e götürüyorum. O seni rezilliğini anlatıp yüzüne vuracaktır" dedim.

Bana "Ben çoluk çocuk sahibi bir şeytanım. Nusayb'den buraya geldim. Şayet oradan buraya kadar yiyecek bir şey bulabilseydim sana gelmezdim. Arkadaşınız peygamber olarak gönderilinceye kadar, biz bu şehirde oturuyor-

duk. Ne zaman ki Ona (sallallahu aleyhi ve sellem) o iki ayet indirildi, biz buradan kaçmak zorunda kaldık. Nusaybin'e gidip yerleştik. O iki ayet hangi evde okunursa şeytanlar oraya üç gün giremezler. Şimdi eğer beni bırakırsan sana o iki ayeti öğretirim" dedi. Ben de "Tamam" dedim. "O ayetler, Ayete'l-Kürsî ile Bakara Sûresi'nin son iki ayeti yani Amene'r-rasulü ayetleridir" dedi. Bunun üzerine ben onu tekrar serbest bıraktım.

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e durumu anlatmak için sabah namazına gittim. Baktım ki Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in münadisi "Muaz b. Cebel nerede?" diye bağırıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna girdim, bana *"Esirin ne yaptı?"* dedi. Ben de gece olanları kendisine anlattım.

Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) *"Habis doğru söylemiş"* buyurdu. Ondan sonra bu iki ayeti okumaya devam ettim. Hurmalarda bir daha noksanlık olmadı. [1158]

c) Ebu Hureyre ve Ebu Eyyüb' el-Ensari'nin (radıyallahu anh) Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Zamanında Bir Şeytani Yakalamaları

4784. Buhari Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hz. Peygamber beni fıtır sadakasına vekil tayin etti. Bir gün birisi geldi ve fıtır sadakasından olan hurmadan avuçlayarak almaya başladı. Onu yakaladım ve "Seni Rasulüllah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna götüreceğim" dedim. O kimse "Ben muhtaç biriyim, çoluk çocuğum var, çok fakirim" diyerek yalvardı. Bunun üzerine onu bıraktım.

Sabah oldu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ey Ebu Hureyre! Geceki esirin ne yaptı?"* buyurdu. "Çok fakir olduğundan, çoluk çocuğundan şikayetlendi, merhamet edip onu bıraktım" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Dikkat et, o sana yalan söyledi, yine gelecek"* buyurdu.

Artık onun tekrar geleceğini öğrenmiştim. Çünkü Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) 'gelecek' buyurmuştu. Onu beklemeye başladım.

[1158] Taberânî, *el-Kebir,* XX, h. 89; Heysemi dedi ki: Taberani bunu Şeyhi Yahya b. Osman b. Salihten rivayet etti, o inşaalllah sadûk bir ravidir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 322). Zehebi de aynı görüştedir. İbni Ebi Hatim dedi ki; Bu raviyi tenkit ettiler ama diğer ravileri sikadır. Bu hadisi Ebu Nu'aym Delailde Ebu esved ed-Düeli, Muaz b. Cebel senediyle rivayet etti. *Delâilü'n-nübüvve,* 217.

Yine geldi. Hurmadan avuçlamaya başlayınca onu yakaladım ve 'Seni Rasulüllah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna götüreceğim" dedim. O da "Beni bırak, ben muhtaç biriyim, çoluk çocuğum var, daha gelmeyeceğim" dedi. Yine merhamet ettim, onu serbest bıraktım.

Sabah oldu Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ey Ebu Hureyre! Geceki esirin ne yaptın?"* buyurdu. Ey Allâh'ın Resûlü! Çok muhtaç olduğundan bahsetti ve çocuklarından şikâyet etti, ben de merhamet edip onun serbest bıraktım" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Dikkat et sana yalan söyledi, yine gelecek"* buyurdu.

Onun tekrar geleceğini artık biliyordum. Çünkü Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) 'gelecek' buyurmuştu. Tekrar beklemeye başladım. O da geldi tam hurma avuçlayacağı sırada onu yakaladım ve "Seni Rasulüllah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e götüreceğim. Bu üçüncü ve artık son gelişin, gelmeyeceğini söylüyorsun, fakat her defasında yine geliyorsun" dedim. O da bana "Beni bırakırsan, Allâh'ın seni faydalandıracağı bazı kelimeleri sana öğretirim" dedi.

"O kelimeler nelerdir?" dedim. Bana "Yatağına uzandığında Ayete'l-Kürsî'nin yani Allâhu la ilahe illa hüvel-Hayyul-Kayyum'un tamamını oku. Eğer okursan Allâh'ın tayin ettiği bir muhafızın korumasında olursun. Hiçbir şeytan sabaha kadar sana yaklaşamaz" dedi. Bunun üzerine onu tekrar serbest bıraktım.

Sabah oldu Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ey Ebu Hureyre! Geceki esirin ne yaptı?"* buyurdu. "Bana bazı kelimeler öğretme teklifinde bulundu. Allâh'ın beni bunlarla faydalandıracağını söyledi. Ben de kendisini serbest bıraktım" dedim.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"O kelimeler nelerdir?"* buyurdu. Bana "Yatağına yattığında Ayete'l-Kürsî'yi başından sonuna kadar oku dedi. Senin için Allâh'ın tayin ettiği bir muhafızın korumasında olursun, sabaha kadar hiçbir bir şeytan sana yaklaşamaz dedi" dedim. Ashabı Kiram (radıyallahu anh) böyle hayırlı dualara çok düşkün idiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Dikkat et! O yalancı olduğu halde sana doğru söyledi. "* buyurdu.

"Sen üç gündür kiminle konuştuğunu biliyor musun?" buyurdu. Ben "Hayır" dedim. 'O şeytandır' buyurdu. [1159]

4785. Tirmizi Ebu Eyyub el-Ensari'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Evimin duvarında içi hurma dolu bir göze vardı. Gul (halk arasında karabasan-Albastı) cinsinden olan bir cin geldi. Hurmaları alıyordu. Bu durumu Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e şikayet ettim.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Git, onu gördüğün zaman "Bismillahi Ecibi Rasulallâhi" (Allahın adıyla Resûlüllah senin huzuruna gelmeni istiyor) de"* buyurdu. Gul geldi, ben onu yakaladım, bir daha gelmeyeceğine dair yemin etti. Bu olayın devamı yukarıdaki kıssa ile aynıdır. [1160]

d) Hz. Ömer'in Bir Cinle Güreşmesi, Onu Yenmesi ve Onun Devrinde Şeytanların Bağlanması

4786. Taberânî Ebu Vâil'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Abdullah b. Ömer (radıyallahu anh) şöyle dedi: Şeytan, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabından birisiyle karşılaşmış, güreşmiş ve o Müslüman onu yenmiş ve onun başparmağını ısırmıştır. Bunun üzerine şeytan; Beni bırak, sana öyle bir bir ayet öğreteyim ki bizden kim o ayeti duyarsa hemen kaçar" dedi. Bunun üzerine sahabi onu saldı.

Fakat ayeti öğretmek istemedi. Sahabi tekrar onunla tutuştu ve onu yendi. Onun yine başparmağını ısırdı ve "Bana o ayeti öğret!" dedi. O, yine ayeti öğretmek istemedi. Tekrar güreş tuttular, üçüncü defa da yenilince; "O ayet Bakara Sûresindeki, Ayete'l-Kürsî'dir" dedi ve ayeti sonuna kadar okudu.

[1159] Buhâri, (III, 123) bu hadisi muallak olarak rivayet etmiştir. Nesâî, *"Ameli'l-yevme ve'l-leyle"* (958,959) *"Fezâilü'l-Kur'an"* (42) adlı eserlerinde, İbn Huzeyme de *"Sahihinde"* bu hadisi muttasıl olarak rivayet ettiler. *Mişkâtü'l-masâbih,* 185.

[1160] Tirmizi, *Sünen,* 2880; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 288, h. 3564; Münzirî, *et-Terğîb,* III, 33; Tirmizi dedi ki; bu hadis hasendir garibdir. Bu hadisi Ebu Nu'aym Ebu Eyyub ensari hazretlerinden manen rivayet etti. (*Delâil,* 217). Taberânî de Ebu Üseyd es-Sâ'ıdî'den (radıyallahu anh) Ebu Eyyub'un hadisini manen rivayet etti (*el-Kebir,* XIX, h. 585). Heysemi dedi ki: Ravilerinin çoğu sikadır, bazıları zayıftır (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 323). Bu konuda Übey b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) bir rivayette Ezkâr babında geçti.

Birisi Abdullah b. Ömer'e, "Ey Ebu Abdurrahman o kimdi?" diye sordu. O da "Ömer'den başkasının olma ihtimali var mı?" dedi. [1161]

4787. Yine Taberani İbn Mes'ud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Ashabı Kiram'dan bir kimse cinlerden biriyle karşılaştı. Güreşe tutuştular, cini yendi. Cin ona "Benimle bir daha güreş!" dedi. Sahabi tekrar onu yendi.

Sahabi "Ben seni çok cılız, benzi atık görüyorum. Sanki senin iki kolun köpeğin ayakları gibi, siz cin topluluğu hep böyle misiniz? Yoksa onlardan bir tek sen mi böylesin?" dedi.

O da "Hayır, Allâh'a yemin ederim ki, ben onların arasında en güçlü kuvvetlisi ve en cüsselisiyim. Üçüncü bir defa benimle güreş, beni yenersen sana bir şey öğreteceğim" dedi. Sahabi üçüncü defa onunla güreşti, yine yendi ve; "Haydi, bana öğret!" dedi.

O da "Sen Ayete'l-Kürsî'yi okuyor musun?" diye sorunca, sahabi "Evet" dedi. Cin

"İşte o ayet hangi evde okunursa şeytan oradan eşeğin yellene yellene kaçması gibi bağıra bağıra kaçar. Sabaha kadar artık o eve girmez" dedi.

Orada bulunanlardan biri; "Ey Ebu Abdurrahman Resûlullah'ın ashabından olan kişi kimdir?" diye sordu. Bunun üzerine Abdullah'ın yüzü ekşidi ve

"Ömer'den başka kim olabilir?" dedi. [1162]

4788. İbn Asakir Mücahid'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Bize şöyle diyorlardı ya da biz bunu konuşuyorduk: Şeytanlar Hz. Ömer'in halifeliği döneminde bağlıydılar. Hz. Ömer (radıyallahu anh) şehid edildikten sonra şeytanlar etrafa yayıldı. [1163]

[1161] Taberânî, *el-Kebir,* IX, h. 8824.

[1162] Taberânî, *el-Kebir,* IX, h. 8826. Heysemî şöyle dedi: Taberânî bu hadisi iki farklı senetle rivayet etti. İkinci senetteki raviler sahihtir, ancak Şa'bî, İbn Mesudu gördüğü halde ondan hadis dinlememiştir. İlk senedin ravileri içerisinde el-Mesûdî var, bu şahıs sika'dır, ancak (ömrünün sonuna doğru) zihni bulandı. Bu durumda bize göre Mesûdî'nin rivayeti Şa'bî'nin rivayetinden destek almak suretiyle sahih olmuştur. Allah, her şeyi en iyi bilendir (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 71). (Ebu Nu'aym, bu hadisin manasını Âsım, Zirr, Abdullah senediyle rivayet etmiştir (*Delâilü'n-nübüvve,* 131).

[1163] Ali el-Müttakî, *Müntehabu kenzi'l-ummâl,* IV, 385; *Kenzü'l-ummâl,* XII, h. 35817.

e) Abdullah b. Zübeyr'in Cinlerden Birini Kovması

4789. İbn Mübarek, Amir b. Abdullah b. Zübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Abdullah b. Zübeyr, Kureyşli bir grupla birlikte Umreden dönüyordu. Yenasib Sıradağlarının eteklerine geldiklerinde bir ağacın altında bir kişi gördüler.

İbn Zübeyr onlardan önce davrandı. O kimsenin yanına yaklaşınca selam verdi. Fakat o şahıs İbn Zübeyr'e iltifat etmedi selamını da sessizce aldı. İbn Zübeyr adamın yakınına oturdu, fakat adam yerinden hiç kıpırdamadı.

İbn Zübeyr ona dedi ki: "Gölgelikte azıcık yer ver". İstemeyerek biraz öte tarafa çekildi.

İbn Zübeyr bundan sonrasını şöyle anlatıyor: "Oturdum ve elini tuttum. "Sen kimsin?" dedim. "Cinlerden biriyim" dedi. Bunu der demez bütün tüylerim diken diken oldu. Kendimi hemen geri çektim ve "Sen cinlerden birisin ve bana da bu şekilde görünüyorsun öyle mi?" dedim. O an baktım ki, hayvan gibi tırnakları var ama tırnakları kırılmışlar. Onu kovdum ve şöyle dedim: "Sen yeryüzünün ehlinden olarak kendini bana bu şekilde gösteriyorsun öyle mi. ?" Kaçarak uzaklaştı.

Arkadaşlarım geldiğinde "Yanındaki adam nerede?" diye sordular. Bende "O, cinlerden bir kişiydi, kaçtı" dedim. İbn Zübeyr "Bunu duyup da bineğinden düşmeyen kalmadı" dedi. Her birini kaldırıp bineğine bindirdim ve umreye gidinceye kadar onları hayvanlarının sırtlarına bağladım. Hala akılları anlattıklarımı almamıştı.

4790. Ahmed b. el-Havâri (radıyallahu anh) Ebu Süleyman Dârâni'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

İbn Zübeyr dolunay olduğu bir gece devesine binip yola çıktı. Tebük'te konakladı. Baktı ki devesinin üzerinde saçı ve sakalı ağarmış bir ihtiyar oturuyor. İbn Zübeyr ona hücum etti ve onu devesinden uzaklaştırdı. Sonra İbn Zübeyr devesine binerek yoluna devam etti.

Az önce devesine binmiş olan ihtiyar arkasından şöyle seslendi; "Ey İbn Zübeyr, vallahi eğer senin kalbine bu gece bir tüy kadar korku sokabilseydim kesinlikle senin aklını alır seni çıldırtırdım" dedi.

İbn Zübeyr de "Ey mel'un! Benim kalbime mi senden mi bir şey girecek?" dedi. [1164]

ASHABIN CANSIZ VARLIKLARIN SESLERİNİ DUYMALARI

a) Ebu Zerr'in (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Bazı Sahabilerin Elindeki Çakıl Taşlarının Tesbih Etmelerini Duyması

4791. Bezzâr, Süveyd b. Zeyd'den şöyle rivayet eder: (Her ne kadar Müellif Süveyd rivayeti diye aktarmışsa da Bezzar da bu rivayet Cübeyr b. Nefirden gelmektedir. Bezzar 9/434)

Ebuzer'i mescidde tek başına otururken gördüm. Bu fırsatı ganimet bilip yanına oturdum. O'na Hz Osman'dan bir şeyler sordum. "Resûlullah'ta gördüğüm bir şeyden dolayı, ben Osman hakkında ebediyyen hayırdan başka hiçbir şey demem. Gördüğüm şey şu idi. ben Hz. Peygamber'in yalnız kaldığı zamanları gözetliyordum ve O'ndan bir şeyler öğreniyordum. Bir gün yanına gittim, baktım ki Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) olduğu yerden ayrılmış, onu bulup peşinden gittim.

Bir yere oturdu, ben de yanına oturdum. Bana *"Ey Ebu Zer! Neden geldin?"* dedi. Ben de "Allah ve Resûlü için" dedim.

Bu esnada Ebu Bekir (radıyallahu anh) gelip selâm verdi ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sağına oturdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ey Ebu Bekir! Neden geldin?"* dedi. Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh) "Allah ve Resûlü için geldim" dedi.

Sonra Hz. Ömer (radıyallahu anh) gelip Hz. Ebu Bekir'in(radıyallahu anh) sağına oturdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ey Ömer! Neden geldin?"* dedi. Hz. Ömer (radıyallahu anh) "Allah ve Resûlü için" dedi.

Sonra Hz. Osman (radıyallahu anh) geldi ve Hz. Ömer'(radıyallahu anh)'ın sağına oturdu. Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) ona da *"Ey Osman! Neden geldin?"* dedi. Hz. Osman(radıyallahu anh) da "Allah ve Resûlü için" diye cevap verdi.

[1164] Rivayet edilen bu hadisin farklı yollardan kuvvetli senedleri vardır. İbn Kesir, *el-Bidâye,* IIX, 335.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) yerden yedi veya dokuz küçük taş topladı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in elindeki taşlar, bal arılarının vızıltısına benzer bir sesle tesbih etmeye başladılar.

Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) taşları yere bırakınca sesler kesildi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) tekrar onları aldı ve Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh)'in eline koydu. Taşlar yine tesbih etmeye başladılar. Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh) taşları yere bırakınca sesleri kesildi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) taşları Hz. Ömer (radıyallahu anh)'in önüne koydu. Taşlar yine tesbih etmeye başladılar. Hz. Ömer (radıyallahu anh) taşları yere bırakınca yine sesleri kesildi.

Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) taşları Osman (radıyallahu anh)'ın eline koydu. Taşlar yine tesbih etmeye başladı. Hz. Osman (radıyallahu anh) taşları yere bırakınca sesleri kesildi. [1165]

4792. Beyhaki Süveyd'den, o da Ebu Zerr'den bu hadisi aktarır: Fakat onun rivayetinde "Sonra taşları topladı ve Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) eline koydu birden taşlar tesbih etmeye başladı. Hatta ben, taşların arı vızıltısı gibi ses çıkardıklarını duydum. Hadisin sonuna şu ziyadeyi yaptı. Hz. Peygamber *"İşte bu peygamberlik hilafetidir"*dedi. " [1166]

[1165] Bezzâr, *Keşfü'l-estâr,* III, h. 2413,2414; Heysemi dedi ki: Bezzar Bu hadisi iki senedle rivayet etti. İki Senedden birinin bazı ravileri sika, bazıları zayıftır. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 299). Kandehlevi diyor ki Heysemi'nin Bezzar'dan naklettiği hadiste taşların tesbih etmesi kısmında Ömer kaydı yoktur.

[1166] Beyhakî, *Delâil'n-nübüvve,* VI, 65,66; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 132; Ebu Nu'aym Süveyd, Ebu Zerr senediyle bu hadisi rivayet etti fakat ziyade olan kısmı zikretmedi. (*Delâil'n-nübüvve,* 215).

Taberani el-Mu'cemül-Evsat'ta muhtasar olarak rivayet etti ve şu kısımı ziyade etti. "Sonra Hz. Ali'ye (radıyallahu anh) verdi, o da taşları yere koyunca taşlar tesbih etmeyi bıraktı. "

Heysemi dedi ki: Bu rivayetin senedinde Muhammed B. Ebu Hamid var, bu şahıs zayıf bir ravidir. (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 179) Yine Heysemi şöyle dedi: Taberani Evsatta bu hadisin başka bir rivayetinde şu ziyadeyi rivayet eder: O halkada bulunan her bir kimse o taşların sesini duydu. Sonra taşları bize verdi. Hiçbirimizin elinde taşlar bizimle birlikte zikretmedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 299)

Ebu Nu'aym yine Süveyd'den muhtasar olarak, Cübeyr b. Nefir el-Hadrami senediyle de uzunca rivayet etti. Cübeyr rivayetini uzunca aktardıktan sonra şunu ziyade eder: Halkada bulunan her bir kimse o taşların sesini duydu. (*Delâil'n-nübüvve,* 54).

b) İbn Mes'ud'un (radıyallahu anh) Yiyeceğin Sesini Duyması

4793. Buhâri, Abdullah b. Mes'ud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Bizler mucizeleri bereket sayardık, oysa korku veren bir şey olarak görüyorsunuz. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile bir seferde idik. Su azalmıştı. Efendimiz buyurdu ki *"Suyun kalanını getirin. "* Bir kap getirdiler içinde çok az su vardı. Efendimiz elini suya daldırdı. Sonra şöyle dua eder: *"Haydi temiz ve mübarek olarak çoğal, Aziz ve Celil olan Allâh'ım bu suya bereket ver. "* Kesin olarak ben Rasulullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) parmakları arasında suyun kaynadığını gördüm. Ve Muhakkak biz Rasulullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yediği yemeğin tesbih ettiğini işittik. [1167]

c) Hurma Kütüğünün Efendimiz Sallallahu aleyhi ve sellem'e ağlaması

4794. İmam Buhari, Cabir b. Abdullah'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) cuma günü bir ağacın ya da bir hurma kütüğünün üzerine çıkar oradan hutbe okurdu. Ensar'dan bir kadın "Ya Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Senin için bir minber yapsak" dedi. Efendimiz de: *"İsterseniz yapın"* buyurdu.

Hemen Efendimiz için bir minber yapıldı. Cuma günü geldiğinde Efendimiz minberin üzerine çıktı. O anda hurma kütüğü çocuğun ağlaması gibi ağlamaya başladı. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) indi onu kucakladı. O kütük, ağlayıp inleyip sakinleştirilen çocuk gibi idi. Şöyle buyurdu: *"Kendisinde yapılan zikri dinliyordu bu yüzden ağlıyor. "*[1168]

4795. Yine İmam Buhari, başka bir senedle şöyle rivayet etti. Efendimiz için minber yapıldığında Efendimiz o minbere çıkardı. Biz bu hurma kütüğün-

---

[1167] Buhârî, IV, 235; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* XII, 178, h. 9361; Bu hadisi Tirmizi (3633) de rivayet etti ve hasendir, sahihtir dedi. İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 97.
Yine Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Abbas'a (radıyallahu anh) yaptığı dualardan birinde "Allah seni eşiğinden girdiğin evlerde ve evin içinde emniyette kılsın" diye dua buyurdu. O anda Evin duvarları "Amin, Amin" dedi. Taberânî, bu hadisi Ebi Üseyd'den rivayet etti. (*el-Kebir,* XIX, h. 584); Heysemi Taberânî'nin senedi için hasen hükmünü verdi. Beyhakî, *Delâil'n-nübüvve,* VII, 61,62; *es-Sünenü'l-kübrâ,* VIII, 168; Ebu Nu'aym, *Delâil'n-nübüvve,* 370; İbni Mâce, 3711; İbni Mâce'ye yazdığımız ta'likta belirttiğimiz gibi (İbni Mâcede bulunan) bu hadis zayıftır.

[1168] Buhârî, I, 122; III, 80; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 482-483, h. 2293; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 127.

den gebe deve iniltisi gibi ses duyduk. Ta ki Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi, elini onun üzerine koydu ve onu yatıştırdı. [1169]

4796. Bu hadisi şerifi İmam Ahmed B. Hanbel ve Bezzâr, Cabir'den (radıyallahu anh) birçok senedle rivayet ettiler. İmam Ahmed B. Hanbel'in bazı rivayetlerinde, Efendimiz için minber yapıldığında orada otururdu. Bu hurma kütüğü deve böğürmesi gibi ıstıraplı bir ses çıkardı ki; bu sesi mescidde bulunan herkese duydu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onun yanına geldi ve ona sarıldı. O da sakinleşti. Başka bir rivayette sustu. [1170]

4797. İmam Ahmed b. Hanbel şöyle rivayet etti. Yukarıdaki hadisi Enes'den (radıyallahu anh) nakletti fakat "Kütüğün yapıldığı sırada Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kütükten minbere yöneldi. " Enes (radıyallahu anh) haber verdi ki kendisi kütükten bir aşık ağlaması gibi bir ses duymuş. O inlemeye devam ederken Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) minberden indi, onun yanı geldi ve kütüğe sarıldı, onu sakinleştirdi. [1171]

4798. Aynı hadisi Hafız Ebu Ya'la rivayet etti. Onun rivayetinde; *"Nefsim yedi kudretinde bulanan Allâh Tealaya yemin ederim ki şayet ben o kütüğü sakinleştirmeseydim kıyamete kadar bu hal üzere Allâh Rasülü'nün aşkından hüzünle ağlayacaktı. "* Rasulüllah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu kütüğün gömülmesini emretti ve o kütük defnedildi. [1172]

[1169] Buhârî, II, 11; IV, 237; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 484, h. 2296.

[1170] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 293, 295, 300, 306, 324; Bu sened İmam Müslimin şartına uygundur, fakat bunu rivayet etmediler. İbni Kesir de bunu demiştir. (*el-Bidâye,*VI, 129); İbn Abdilber, bu hadisi şerifi Cabir'den aynı senedle rivayet etti. *(Câmi'u beyâni'l-ilm, II, 197);* Ebu Nu'aym da bu hadisi rivayet edenler arasındadır. Fakat onun rivayetinde: "Eğer ben onu teskin etmeseydim kıyamet gününe kadar böyle çocuk gibi inlerdi" ibaresi yer almaktadır. (*Delâil'n-nübüvve,* 142).

[1171] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 226; İmam Beğavi, Enes'den (radıyallahu anh) bu hadisi nakletti ve şu ziyadeyi yaptı: Hasan bu hadisi anlattığında ağlardı ve şöyle derdi: ey Allahın kulları bir kütük Efendimizin Allah katındaki değerini biliyor da onun için ağlıyor. Oysa Rasulullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) kavuşma aşkıyla yanmaya siz daha layıksınız. Bu hadisi Ebu Nu'aym da Enes'den (radıyallahu anh) rivayet etti. İbni Kesir, *el-Bidâye,*VI, 127.

[1172] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm,* II, 197; Ebu Ya'la, *Müsned,* V, h. 2756; Tirmizi de bu hadisi rivayet etti ve "hasendir, gariptir" dedi. (*Sünen,* 3627); Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 357-358, h. 511; Bu konuda Übey b. Ka'b, Sehl b. Sa'd, Abdullah b. Abbas, İbn Ömer, Ebu Said, Aişe, Ümmü Seleme, Razıyellahü anhum ecmainden hadisler rivayet edilmiştir. İbni Kesir bu hadisleri genişçe el-Bidaye'de rivayet etmiştir. (İbni Kesir, *el-Bidâye,*VI, 125-126).

d) Selman ve Eba Derda'nın Yemek Kabının Tesbih Ettiğini Duymaları

4799. Ebu Nuaym *Hilye* adlı eserinde Ebu'l-Bahteri'den şöyle rivayet eder:

Bir gün Ebu Derda (radıyallahu anh) tenceresini ateşe koymuş yemek pişiriyordu. Selman(radıyallahu anh) da yanında idi. O anda Ebu Derda (radıyallahu anh) tenceresinin içinden bir ses duydu. Sonra ses tesbih ede ede yükseldi. Sesi bir çocuğun çıkardığı sese benziyordu. Sonra ses azaldı. Tencere devrildi. Sonra eski yerine geri geldi. İçindeki yemekten hiçbir şey yere dökülmedi.

Ebu Derda (radıyallahu anh) şöyle bağırmaya başladı:

"Ey Selman! Şu acayipliğe bak! Gel, senin ve babanın daha önce hiç görmediği bir manzaraya bak. " diye seslendi.

Selman (radıyallahu anh) "Eğer sen sussaydın Allâh'ın dana ne yüce mucizelerini görecektik' dedi. [1173]

4800. Ebu Nuaym *Hilye* adlı eserinde Kays'tan şöyle rivayet eder:

Ebu Derda (radıyallahu anh), Selman'a (radıyallahu anh) mektup yazdığında ya da Selman (radıyallahu anh), Ebu Derda'ya (radıyallahu anh) mektup yazdığında mutlaka o tenceredeki mucizeyi mutlaka yazarlardı. Biz de aramızda o ikisinin o tencereden yemek yediklerinden ve tencerenin tesbih etmesinden konuşurduk. [1174]

e) Abdullah B. Amr'ın Ateşin Tesbih Edişini Duyması

4801. Ebu Nuaym *Hilye* adlı eserinde Cafer B. Ebi İmrân'dan şöyle rivayet eder:

Bize gelen habere göre Abdullah b. Amr b. As yanan ateşten bir ses duydu ve "ben de" dedi.

Biri sordu "Ey İbn Amr, ben de sözüyle ne demek istedin?" Dedi ki: "Nefsimi elinde tutan Allâh'a yemin ederim ki bu ateş, en büyük ateşten Allâh'a sığınıyor, bir daha ona dönmemek için Allâh'a yalvarıyor". [1175]

[1173] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 224.
[1174] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 224.
[1175] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 289.

ASHABI KİRAM'IN KABİR EHLİNİN KONUŞMALARINI DUYMASI

a) Hz. Ömer'in Kabirde, Allâh'a Çokça İbadet Eden Bir Gencin Sözünü Duyması

4802. Hâkim, Yahya b. el-Huzâi'den şöyle rivayet eder:

Ben birinden şunu dinledim. Hz. Ömer (radıyallahu anh) zamanında yaşamış, çokça ibadet eden, mescide devam eden bir genç vardı. Hz. Ömer ona gıpta ederdi. Bu gencin çok yaşlı bir babası vardı. Genç her gece yatsı namazını kıldıktan sonra babasının yanına giderdi. Gidiş yolu bir kadının kapısının önünden geçerdi. Kadın gence gönlünü kaptırmıştı. O genç onun evi önünden geçeceği zaman dikkatini çekmek için hemen yolun kenarında beklerdi.

Bir gece genç yine o yoldan geçiyordu. Kadın da kenarda onu yoldan çıkarmak için bekliyordu. Sonunda onu kandırdı ve kadının peşine takıldı. Genç, kadının kapısının önüne gelince peş peşe içeri girdiler.

Genç Allâh'ı hatırladı, Allâh'tan korktu ve kendi durumuna şu ayeti örnek olarak okudu.

"Muhakkak ki takva sahiplerine, şeytandan bir vesvese dokunduğu zaman Allâh'ı hatırlarlar da sonra hemen gözlerini açarlar (gaflet halinden uyanırlar). " (Araf: 201)

Bunun üzerine genç düştü ve bayıldı. Kadın cariyesini çağırdı. İkisi yardımlaşarak, genci dışarı çıkarttılar. Kendi kapısına kadar taşıdılar. Sonra kapının önüne oturur vaziyette bıraktılar ve evinin kapısını vurdular. Babası oğlunu karşılamak için kapıya çıktı. Baktı ki oğlu baygın bir halde kapısında oturuyor. Ailesinden bazılarına seslendi. Oğlunu taşıyıp içeri aldılar. Genç gecenin Allâh'ın dilediği bir müddet geçtikten sonra ayıldı.

Babası ona "Ey oğul, ne oldu sana?" dedi. O da "Hayroldu!" dedi. Babası "Allah adına senden anlatmanı istiyorum. " dedi. Genç de vakıayı olduğu gibi babasına anlattı.

Babası "Ey oğulcuğum! Hangi ayeti okumuştun?" dedi. Genç okuduğu ayeti bir daha okuyunca tekrar bayıldı. Onu sarstılar bir de baktılar ki ölmüş. Onu yıkadılar götürüp o gece defnettiler. Sabah olunca olanları Hz. Ömer (radıyallahu anh)'e aktardılar. Ömer (radıyallahu anh) gelip gencin babasına

taziye etti. "Bana seslenmeli değil miydiniz?" dedi. Baba Hz. Ömer (radıyallahu anh)'a "Ya Emirul-Mü'minin geceydi" dedi.

Hz. Ömer (radıyallahu anh) "O zaman bizi kabrine götürün" dedi. Hz. Ömer ve beraberindekiler kabre vardılar.

Hz. Ömer (radıyallahu anh) **"Ey filan! "Rabb'in makamından korkan bir insan için iki cennet vardır"** (Rahman: 46) ayetini okudu. Genç de kabirden şöyle cevap verdi: "Ey Ömer, Rabbim cennette iki kez o iki cenneti bana vermiştir" dedi. [1176]

b) Hz. Ömer'in Bakî Kabristanındaki Ölülerin Sözlerini Duyması

4803. İbn Ebi'd-Dünya ve İbnü's-Sem'âni Muhammed b. Himyerden şöyle rivayet ederler: Hz. Ömer Bakî Kabristanlığına uğradı, selam verdi ve şöyle dedi. "Ey kabir sahipleri! Bizdeki haberleri soracak olursanız, bilin ki kadınlarınız evlendi, evlerinize başkaları yerleşti ve mallarınız dağıldı. "

Kabirden bir ses de cevap verdi: Bizdeki haberler ise şunlardır; biz dünyada iken ahiret için ne göndermişsek onu bulduk. Neyi infak etmişsek ondan kâr ettik. Bıraktığımız mala gelince, ondan zarara uğradık. [1177]

c) Ashabın Azap Görenlerin Azabını Görmeleri

4804. Taberani İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Bir zaman Bedir'in yakınından geçiyordum. Boynunda zincir olan bir adamın bir çukurdan çıktığını gördüm. Bana üç kez "Ey Abdullah! Bana biraz su ver" dedi. Bilmiyorum, beni tanıdığı için mi adımı söyledi? Yoksa Arapların herkese "Abdullah" dedikleri gibi mi beni çağırdı? Aynı çukurdan elinde kamçı olan biri daha çıktı. Bana "Ey Abdullah! Ona su verme, çünkü o kâfirdir" dedi. Sonra kamçıyla ona vurdu. Sonra çukuruna geri döndü.

Hızlıca Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) gelerek bunu haber verdim. Bana *"Sen onu gördün mü?"* diye sordu. "Evet, gördüm" dedim. Hz. Pey-

---

[1176] Ali el Müttekî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 267, h. 4634; İbni Asakir Tarihinde Amr b. Câmi'nin hayatını anlatırken bu rivayetin benzerini nakletti. İbni Kesir *Tefsir*, II, 279; Beyhaki Hasan'dan muhtasar olarak rivayet etti. (*Şu'abü'l-imân*) Bu muhtasar rivayet *Kenzü'l-ummâl*de de vardır (I, 267, h. 4635); fakat bu rivayette: "Ey Amca, Ömer'e git benden selam söyle ve ona sor: "Rabbin'den korkanın mükâfatı nedir. " Rivayetin sonunda da "Ömer biraz durakladı ve senin için iki cennet var, senin için iki cennet var" dedi.

[1177] Ali el Müttekî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 123, h. 42977.

gamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"İşte o, Allâh'ın düşmanı Ebu Cehil'dir ve bu da onun azabıdır, kıyamete kadar da devam edecektir"* buyurdu. [1178]

ASHABIN ÖLÜMDEN SONRA KONUŞMALARI

Zeyd b. Harice'nin Konuşması Kıssası

4805. Beyhaki Said b. el-Müseyyib'den şöyle rivayet eder:

Harice B. Zeyd el-Ensari, Hz. Osman hilafeti zamanında vefat etti. Kendi elbisesiyle üstü örtüldü. Sonra göğsünde bir hareketlenme oldu ve bir ses duyuldu. Sonra konuşmaya başladı, "Ahmed, Ahmed! İlk kitapta (ilk semavi kitapta) vardır. Ebu Bekir doğru söyledi, doğru söyledi. Onun bünyesi zayıf, ancak Allâh'ın emrini ifa etmekte çok güçlüdür. İlk kitapta böyledir. Ömer doğru söyledi, doğru söyledi. O hem güçlü, hem de emindir. İlk kitapta da böyledir. Osman doğru söyledi, doğru söyledi. O da onların yolundadır. Dört sene geçti, Hz. Osman(radıyallahu anh)'ın hılafetinden geriye iki yıl kaldı. Fitneler geldi. Kuvvetliler zayıfları yedi, kıyamet vakti geldi. Size Eris Kuyusunun askerlerinden haber gelecek. Eris Kuyusu nedir?" diye bazı şeyler söyledi.

Yahya dedi ki, Said şöyle dedi:

Sonra Benî Hatme' Kabilesinden birisi vefat etti. O da kendi elbisesiyle kefenlendi. Onun göğsü hizasında da bir hareket oldu, sonra o da "Hâris B. Hazrec" Kabilesinden olan zat doğru söyledi, doğru söyledi" dedi. [1179]

4806. Taberânî bu hadisi Nu'man b. Beşir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etti.

Zeyd b. Harice öğle ikindi arası, Medine'nin sokaklarından birinde yürürken ansızın düştü ve vefat etti. Cesedi ailesine götürüldü. İki elbise bir aba ile üstü örtüldü. Akşam yatsı arası Ensar'dan bazı hanımlar bir araya geldiler. Etrafında seslice ağladılar. Tam o anda abanın altından iki kere, "Susun ey insanlar" diye bir ses duyuldu.

[1178] Heysemi: "Bu hadisi Taberani el-Evsat'ta rivayet etti, senedinde benim tanımadığım biri var" dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 81).

[1179] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 55; Beyhaki, Hâkimden bu hadisi Hâkim'in senediyle birlikte nakletti ve şöyle dedi: Bu sened sahihtir bunu destekleyen başka hadisler de vardır. İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 156; Bu hadisi İbni Ebid-Dünya ve Beyhaki, başka bir senedle, daha geniş bir şekilde rivayet ettiler. Beyhaki bu hadis sahihtir dedi. (*Delâilü'n-nübüvve,* VI, 56-57); İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 293.

Hemen ölünün yüz ve göğüs kısmı açıldı. Yüzü ve göğsü açılınca "Muhammed Allâh'ın Resûlü'dür. Ümmîdir, nebidir. Peygamberlerin sonuncusudur. Kitap (Levhi Mahfuz'da)da böyledir. Ebu Bekir doğru söyledi, doğru söyledi. Hz. Peygamber'in kuvvetli ve emin bir halifesidir. Her ne kadar bünyesi zayıf ancak Allâh'ın emrini yapmakta kuvvetlidir. İlk kitapta böyledir.

Sonra üç kere "Doğru söyledi, doğru söyledi" dedi ve devam etti. "Kimsenin kendini dini hususta ayıplamasından korkmayan, ortanca halife de, Allâh'ın kulu ve Mü'minlerin emîridir. İnsanların güçlülerinin zayıfları ezmesine mani olurdu. İlk kitapta da böyledir" dedi.

Sonra şöyle dedi. "Mü'minlerin emîri Osman da doğru söyledi, doğru söyledi. O Mü'minlere merhametlidir. İki yıl geçti, geriye dört yıl kaldı. İnsanlar ihtilafa düştü. Onların düzen ve intizamları yok oldu. Allâh'ın haram kıldığı günahlar işlenir oldu, Kıyamet vakti yaklaştı. Güçlü insanları zayıfları harcamaya başladı" dedi. [1180]

4807. Nu'man B. Beşir'den (radıyallahu anh) başka bir rivayet'te:

Zeyd b. Harise vefat ettiği zaman Hz. Osman'ın gelmesini bekledim. Sonra "İki rekât namaz kılayım" dedim.

Bu sırada Zeyd b. Harice'nin yüzü açıldı. " Esselamu aleykum, esselamu aleyküm!" dedi. Oradakiler bu sırada aralarında konuşuyorlardı. Ben namazda olduğum halde, "Sübhanallah, sübhanallah" dedim. O, odada bulunanlara "Susun, susun" dedi. Rivayetin kalan kısmı yukarıdaki gibidir. [1181]

4808. Yine aynı hadisi Beyhaki, İbn Ebid-Dünya'dan Numan B. Beşir (radıyallahu anh) senediyle şu şekilde rivayet eder:

Ortancası, diğer üçünün en kuvvetlisidir. O, Allâh yolunda kimsenin kendisini ayıplamasından çekinmezdi. İnsanlara kuvvetlilerinin zayıfları ezmelerini emretmezdi ve zayıfları ezdirmezdi. O Allâh'ın kuludur, Emirulmü'minin'dir. Doğru söyledi, doğru söyledi. Bu ilk kitapta da vardır.

Sonra şöyle devam etti konuşmasına: "Osman Emirul-mü'minindir. O insanların birçok suçlarını affetmiştir. İki senesi gitti, dört senesi kaldı. Sonra insanlar ihtilafa düştü. Güçlüler zayıfları harcadı. Bir nizam kalmadı, kahra-

---

[1180] Taberânî, *el-Kebir,* V, h. 5144.

[1181] Taberânî, *el-Kebir,* V, h. 5145; Heysemi dedi ki: İki hadisi de Taberani, *el-Kebir* ve *el-Evsat*'ta iki senedle muhtasar olarak rivayet etti. İki seneden birinin ravileri sikadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 180).

manlar ağlaştılar. Kahramanlar yok olup gittiler. Müminler kendi içlerine kapanıp çekildiler. Bu Allâh'ın kitabı ve tayin ettiği kaderidir. Ey insanlar! Emîrinize tazim edin, sözünü dinleyin, itaat edin. Kim ki yetki sahibi olursa, eski husumetleri gündeme getirmesin. Allâh kaderi ezelde takdir etmiştir. Allâh Ekber! İşte cennet, işte cehennem! Peygamberler, sıddîklar, Selamun aleykum diyorlar "Ey Abdullah b. Revaha! Babam Harice'yi ve Sa'dı bildin mi, ikisi de Uhud'da şehit olmuşlardı" dedi.

Sonra şu ayetleri okudu **"Hayır! O, alevlendikçe artan bir ateştir. İnsanın derisini yüzer, çıkartır, (İlahi çağrıya) sırtını dönüp gideni ve mal toplayıp yığanı"** (Mearic: 15-18) ve sesi azalarak kesildi.

Yine bu hadiste "İşte Ahmed! Rasulüllah'tır. Selamun aleyke ya Rasülellah, Allâh'ın rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun" ziyadesi de vardır. [1182]

4809. Taberânî, Nu'man b. Beşir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Bizden Harice B. Zeyd denilen bir adam vefat etti. Bir elbiseyle onu kefenledik. Ben kalktım namaza kılmaya başladım. Namazı bitirip ona döndüm, ne göreyim ölüde bir kıpırdanma var.

Kavmin en güçlüsü ve ortancası Allâh'ın kulu Ömer'dir. Hem kendi işinde hem Allâh'ın emrini ifa etmekte çok kuvvetlidir. Osman b. Affan da Emirulmü'minindir. Çok iffetlidir, haramlardan çokça sakınır. O insanların birçok suçlarını affetmiştir. İki gece dört gece kaldı. İnsanlar ihtilafa düştü, düzen bozuldu. Ey insanlar! İmamınızın etrafında birleşin, onu dinleyin, ona itaat edin. İşte Rasulullah ve İbn Revaha! Zeyd B. Harice (vefat edenin babası) ne haldedir biliyor musun? Sonra şöyle dedi: Erisi Kuyusu zulmen alındı. Sonra ses kesildi. [1183]

[1182] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 56; Beyhaki, İbni Ebid-Dünya'dan gelen rivayetten başka bir senedle bu hadisi rivayet etti ve hadisin senedinin sahih olduğunu söyledi. (*Delâilü'n-nübüvve,* VI, 57); İbn Kesir, *el-Bidaye,* VI, 157; İbni Mendeh, Ebu Nu'aym ve daha başkaları da bu hadisi rivayet etti. İbn Hacer *el-İsabe,* II, 24.

[1183] Taberânî, *el-Kebir,* IV, h. 4139; Heysemi: "Bu hadisin senedindeki raviler sahih kimselerdir" dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 230). Hişam b. Ammâr, bu hadisi *"el-B'ass"* adlı eserinde rivayet etti. İbn Kesir, *el-Bidaye,* VI, 157.

ÖLÜNÜN DİRİLTİLMESİ

Muhacir Bir Kadın ile Oğlunun Bu Konuda Bir Kıssası

4810. İbn Ebi'd-Dünya Enes b. Malik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Ensar'dan hasta bir genci ziyaret ettik. Ziyaretimizin hemen peşinden vefat etti. Gözlerini kapayıp üstünü bir elbise ile örttük. Bazılarımız annesine, "Sabret, mükâfatını Allâh'tan iste!" dedi. Annesi "O vefat etti öyle mi?" diye hayretle sordu. Biz "Evet" dedik.

Kadın ellerini gökyüzüne doğru açarak şu duayı yaptı:

"Ey Allâh'ım! Muhakkak ben sana iman ettim, Resûlüne hicret ettim. Başıma bir bela geldiğinde sana yalvardım da, Sen o belaları yok ettin. Şimdi Ya Rabbi! Senden, bu musibeti benden gidermeni istiyorum" dedi.

Bu duaların ardından genç, üzerine örtülü elbiseyi açtı. Hatta birlikte yemek yedik, o da bizimle yemek yedi. [1184]

4811. Beyhaki, Abdullah b. Avn'dan Enes b. Mâlik'in (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır:

"Bu ümmetin içinde üç hadise gördüm. Eğer bunlar İsrailoğullarından olsaydılar, diğer ümmetlerden hiç kimse onların dengi olamazdı" dedi. Biz "Kimdir o kadınlar ey Ebu Hamza?" dedik.

Şöyle anlattı: Biz Suffe'de, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yakınında bulunuyorduk. Muhacir bir kadın buluğa yeni ermiş oğluyla beraber Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi. Kadını, kadınlar kısmına, oğlunu da bize kattı. Çocuk bir zaman sonra Medine humması hastalığına yakalandı. Birkaç gün hasta yattı, sonra vefat etti. Hz. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) onun gözlerini kapadı, cenaze işlemlerinin yapılmasını emretti. Onu yıkamak istediğimizde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) "Ey Enes! Çocuğun annesine git, bu durumu bildir" dedi. Annesine bu durumu bildirdim. Kadın geldi çocuğunun ayakucuna oturdu. Ayaklarına sarıldıktan sonra şöyle dua eder:

[1184] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 50-51; Beyhaki, Basranın zahid abidlerinden biri olan Salih b. Beşir (ki o hadis rivayetinde leyyin kabul edilir) senediyle Enes'den (radıyallahu anh) bu hadisi rivayet etti. Onun Rivayetinde "Gencin annesi Ümmü Sâib aciz ve kör bir kadındı" ziyadesi vardır. (Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 51).

"Ey Allâh'ım! Ben isteyerek sana teslim oldum. Putlardan hepten yüz çevirdim. Senin rahmetini umarak hicret ettim. Ya Rabbi, putperestlerin bana hakaret etmelerine izin verme ve gücümün yetmeyeceği bu musibeti bana yükletme" diye dua etti.

Allah'a yemin ederim ki, kadının duası bitti bitmedi, oğlunun ayakları hareketlendi ve yüzünden örtüyü attı. Sonra uzun bir süre yaşadı hatta Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ve gencin annesi o gençten önce vefat ettiler. [1185]

[1185] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 51-52; Beyhaki bizim rivayet ettiğimiz gibi hadisi rivayet etti. İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 154, 259; İbn Kesir şöyle dedi: "Bu hadisin senedindeki raviler sikadırlar. Ancak bu senedde Abdullah b. Avn ile Enes arasında inkıta' vardır. Allah daha iyi bilir. (*el-Bidâye,* VI, 292); Ebu Nu'aym bu hadisi Salih, Sabit, Enes senediyle rivayet etti. (*ed-Delail,* 224).

ASHABIN ŞEHİTLERİNDE GÖRÜLEN CANLILIK EMARELERİ

Bu konuda Uhud Şehidleri'nin (radıyallahu anhüm) Kıssası

4812. Hâkim, Ebu Nadra'dan, Cabir b. Abdullah'ın (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır:

"Uhud Savaşı olacağı zaman, babam geceleyin beni çağırdı ve "Ben Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabı arasında, ilk şehit düşeceklerden biri olarak kendimi görüyorum. Allâh'a yemin ederim ki, Resûlullah'tan sonra, benim için senden daha değerli hiç kimse yoktur. Benim bir borcum var, o borcumu öde. Kız kardeşlerine hayırla davran" dedi.

Sabah oldu ve savaş başladı. İlk şehit düşen de babam oldu. Onu başkasıyla aynı kabre gömdüm. Sonra gönlüm babamı başkasıyla aynı kabre koyduğum için rahat etmedi. Başka bir kabre nakletmek için altı ay sonra kabrini açtığımda, kulaklarından az bir kısmı dışında, kabre koyduğum ilk gün nasılsa aynen öyleydi. [1186]

4813. İbn Sa'd Ebu Nadra'dan bu hadisi muhtasar olarak rivayet etti. Fakat onun rivayetinde "Altı ay sonra içim rahat etmedi, babamı kabirden çıkardım tek başına başka bir kabre defnettim. Toprak onun kulak memelerinden az bir şey hariç hiçbir şey yememişti" ziyadesi vardır.

İbn Sa'dın bu senedle başka bir rivayetinde de: "Sakallarından birkaç kıl dışında toprağın ondan bir şey değiştirdiğini görmedim" ziyadeleri vardır. [1187]

4814. İbn Sa'd, Ebu Zübeyr'den Cabir (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır:

"Hz. Muaviye devrinde Medine'ye su yolu getirildiğinde, Uhud şehitlerinin akrabalarına haber verildi. Biz kırk sene sonra, onları çıkardık. Bedenleri hala yumuşaktı. Azaları sağa sola bükülebilirdi. [1188]

4815. İbn İshak el-Meğazi'de şu kıssayı anlattı:

[1186] Hâkim, *Müstedrek,* III, 203; Hâkim dedi ki; bu hadis sahihtir Müslimin şartlarına uygundur.

[1187] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 563; Buhârî (II, 116); Ata, Cabir, senediyle aynı hadisi Hâkim'in lafzıyla rivayet etti. İbn Kesir, *el-Bidâye,* IV, 43; Nesâî, *Sünen,* IV, 84; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 402-403, h. 2999.

[1188] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 563; Ebu Nu'aym aynı senedle bu hadisi rivayet etti. (*Delâilü'n-nübüvve,* 207) Diğer bir rivayetinde de: "Onları kabirlerinden çıkardılar, kırık sene geçmesine rağmen bedenleri kurumamış, hala hareket edebilir durumdaydılar" dedi. İbni Ebi Şeybe aynı senedle bu hadisi rivayet etti. (*Musannef,* XIV, 394); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* V, 274, h. 30029.

"Babam Ensar (radıyallahu anh)'ın ihtiyarlarından bana şunu nakletti. Hz. Muaviye (radıyallahu anh) şehidlerin mezarları arasından içme suyu geçirdiğinde şehidlerin mezarlarına su doldu. Bunun üzerine babam Amr b. Cemuh ve Abdullah'ı mezarlarından çıkardık. Kefenleri hala üzerlerindeydi. Ayaklarının üzerinde de biraz ot vardı. Sanki daha dün defnedilmiş gibi taze ve azaları her tarafa çevrilebiliyordu" dedi. [1189]

4816. Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği uzun bir hadisinde Cabir (radıyallahu anh) şöyle anlattı:

"Muaviye b. Ebi Süfyan'(radıyallahu anh)'ın halifeliği döneminde idim. Biri bana geldi ve "Ey Abdullah'ın oğlu Cabir! Muaviye'nin işçileri, yani suyu getirenler, senin babanın mezarını biraz tahrip etmişler. Kabrin etrafı dağılmış bedeninden az bir kısmı görünüyor" dedi. Bunun üzerine ben babamın mezarına gittim. Baktım ki defnettiğim gibidir. Bedeninden sadece savaşta aldığı yaranın etrafı bozulmuştu. Onu tekrar defnettim. [1190]

4817. İmam Malik *el-Muvatta* adlı eserinde Abdurrahman b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebu Sa'saa'dan, kendisine şöyle bir haber ulaştığını rivayet eder:

"Ensar'dan Uhud Savaşında şehit düşen, Beni Seleme Kabilesinden Amr b. Cemuh ile Abdullah b. Amr (radıyallahu anh) aynı kabre defnedilmişlerdi. Mezarları suyun kenarında olduğundan sel suları mezarı bozmuş ve cesetler dışarıya çıkmış. Başka bir yere taşınmak için mezarları açıldığında, daha dün ölmüşler gibi hiç bozulmadıkları görülmüş, onlardan biri, yaralandığında elini yarasının üzerine koymuş ve öyle vefat etmişti. Mezar açıldığında, eli aynı şekilde duruyordu. Elini düzeltmeye çalıştılarsa da bıraktıklarında yine aynı yere dönüyordu. Oysa gömüleli kırk altı sene olmuştu. [1191]

4818. İbn Sa'd' Tabakatında şöyle rivayet eder: "Abdullah b. Amr, kızıl yüzlü, saçları dökük ve kısa boylu bir zattı. Amr b. Cemuh ise uzun boyluydu. Bundan dolayı ikisi bir kabre konmasına rağmen birbirlerinden ayırt edilebi-

---

[1189] İbni Sa'd da bu hadisi destekleyen Ebu Zübeyr, Cabir (radıyallahu anh) senediyle, sahih rivayeti vardır. İbn Hacer, *Fethu'l-Bâride,* III,142.

[1190] Şeyh Semhûdi İmam Ahmed bu hadisi Nubeyh b. el-Anezi hariç ki oda sikadır, ravileri sahih olan senedle zikretti. (*Vefâü'l-Vefa*, II, 116); İmam Dârimî de Cabir hadisini bu senedle rivayet etti. *el-Evcez,* IV 108.

[1191] İmam Mâlik, *Muvatta,* I, h. 938; Zürkâni, Ebu Ömer'in şöyle dediğini aktarır: "Raviler, hadisin maktu olduğu hususunda ihtilaf etmediler. Birçok senedle bu hadisi manen muttasıl kıldılar. *el-Evcez,* IV, 107.

lirlerdi. Kabirleri su yoluna yakın olduğu için sel suları kabirlerine doldu. Mezarları açıldı. Üstlerinde çizgili iki kefen vardı. Abdullah (radıyallahu anh) savaşta yüzünden yaralanmıştı, eli yaranın üzerindeydi. Eli yarasından alınınca kan aktı. Eli tekrar yerine konulduğunda kan durdu.

Cabir (radıyallahu anh)dedi ki: "Babamı da mezarında gördüm, sanki uyuyordu. Onun halinde azıcık bir değişme vardı. Cabir'e "Sen onun kefenini gördün mü?" denildi. Cabir "O ancak bedenini örten bir elbise içerisinde kefenlenmişti. Onun ayaklarının üzerinde harmel denilen bir ot vardı. Elbisesi de ayaklarına koyduğumuz otlar da aynen koyduğumuz gibi duruyordu. Bu arada kırk altı sene geçmişti. [1192]

4819. Beyhaki Cabir 'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

"Muaviye, Uhud savaşından kırk yıl sonra, Uhud Şehitliğinden içme suyu geçirmek istedi. Bunun üzerine kabir sahipleri davet edildi. Biz de geldik ve ölülerimizi çıkarmaya başladık. Hz. Hamza'nın mezarını kazarken Hamza'nın ayağına kazma değdi ve kan akmaya başladı. [1193]

ASHABIN KABİRLERİNDEN YAYILAN MİSK KOKUSU

Sa'd b. Muaz'ın (radıyallahu anh) Kabrinden Gelen Misk Kokusu

4820. Ebu Nuaym *"Ma'rife"* adlı eserinde Muhammed b. Şurahbil'in şöyle dediğini aktarır:

"Bir insan Sa'd b. Muaz(radıyallahu anh)'ın kabrinden bir avuç toprak aldı. Avucunu açtı, birde baktı ki o toprak misk olmuş kokuyor. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) de bunu gördü ve yüzünde hayret ifadesi görüldü. *"Sübhanallah, Sübhanallah"* dedi. [1194]

4821. İbn Sa'd da Muhammed b. Şurahbil b. Hasene'den aynı hadisi rivayet etti, fakat o merfu değildir. Yine onun başka bir rivayetinde şu ziyade

---

[1192] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 562.

[1193] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* III, 291; İbn Kesir, *el-Bidâye,* IV, 43; Ebu Nu'aym Amr b. Dinarın ve Ebu Zübeyr'in şöyle dediklerini rivayet eder: "Kazma Hamza'nın ayağına değince kırk yıl geçmesine rağmen hemen kanadı. (*Delâilü'n-nübüvve,* 207)
Şeyh Semhudi bu hadisi şöyle tahkik eder: "Şeyhimiz *el-Evcez* (IV, 111) adlı eserde hadise hasendir dedi. Bu kıssa üç kez; birincisi altı ay sonra, ikincisi kırk yıl sonra içme suyu getirildiği zaman, üçüncüsü de kırk altı yıl sonra sel olduğunda meydana gelmiştir. Biz rivayetlerdeki farklılıklardan bunu anlıyoruz. Şeyh Semhudi devamında şöyle dedi; bu hadisenin her meydana gelişinde bir mucize vardır. Bu da tekrarındaki sırdır. (*Vefâü'l-Vefa,* II, 116-117).

[1194] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VII, 41, h. 3709; el-Kenz sahibi "Senedi sahihitir" dedi.

vardır. Bir insan Sa'd'ın kabrinden bir avuç toprak alıp gitti. Bir süre sonra aldığı bir avuç toprağa baktı. O toprak artık misk olmuş, çok güzel kokuyordu.[1195]

4822. Yine İbn Sa'd, Rubeh b. Abdurrahman b. Ebu Said el-Hudri'den, o da babasından o da dedesinden (radıyallahu anhüm) şöyle rivayet eder:

Ben Sa'd'ın Baki'deki mezarını kazanlardan biriydim. Mezar yeri için toprağa her kazma vurulduğunda, kopan bir parça topraktan etrafa misk kokusu yayılıyordu.[1196]

[1195] İbn S'ad, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 431.
[1196] İbn S'ad, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 431.

ASHABDAN ŞEHİD OLNALARIN GÖKYÜZÜNE KALDIRILMASI

Amir b. Füheyre'nin Gökyüzüne Kaldırılması

4823. İmam Buhari, Urve'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Maune Kuyusunda sahabiler şehit edildiğinde aralarından, Amr b. Ümeyye ed-Damrî esir edildi. Amir b. Tufeyl, ona şehitlerden birisini işaret ederek "Bu kimdir?" diye sordu. Amr b. Ümeyye "Bu, Amr b. Füheyre'dir" dedi.

Amir b. Tufeyl "Onun öldürüldükten sonra göklere kaldırıldığını gördüm. Hatta gök ile yer arasında ona bakıyordum. Sonra cesedi yere bırakıldı" dedi. Hz. Peygamber'e sahabilerin şehadet haberleri manen geldi.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) onların şehid edildiğini yanındaki sahabilere söyledi ve *"Sizin arkadaşlarınız şehid oldu. Onlar rablerinden "Ey Rabbimiz! Kerdeşlerimizi bizden haberdar et. Senden razı olduğumuzu, senin de bizden razı olduğunu onlara haber ver!" diye dua ettiler"* buyurdu.

O gün şehid edilenler arasında Urve b. Esma b. Salt da vardı. Urve b. Zübeyr'e onun adı verildi. Münzir b. Amr da o gün şehid olanlar arasındaydı. Onun adı da Münzir b. Zübeyr'e verildi. [1197]

4824. Vâkidi de Ebu Esved ve Urve'den bu kıssayı, Amir b. Füheyre'nin (radıyallahu anh) halini ve Amir B. Tufeyl'in (radıyallahu anh) verdiği haberi nakletti o da Amir b. Füheyre'nin (radıyallahu anh) semaya yükseltilmesidir.

Vâkidi devamında şöyle anlatıyor: Cebbâr b. Selma el-Kilabî, Âmir b. Füheyre'yi mızrağıyla ağır şekilde yaralayınca, Amir, "Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki, ben kazandım" demiş. Cebbar da "Ben kazandım demenin manası ne?" diye sormuş. Orada bulunalar da "Cenneti kastediyor" demişler. Cebbâr da: "Doğru söyledi vallahi" demiş. Cebbar bu olaydan sonra bu sahabiden (radıyallahu anh) dolayı Müslüman oldu. [1198]

4825. Musa b. Ukbe de el-Megazi'de Urve'nin (radıyallahu anh) şöyle dediğini rivayet eder:

[1197] Buhârî, V, 136; Bu rivayet Buhârî'de Urve'den mürsel olarak geldi. Beyhaki ise bu hadisi Hz. Aişe (radıyallahu anh) senediyle rivayet etti. Sonunda da Buhârî'nin bu mürsel rivayetini ilave etti. (*es-Sünenü'l-kübrâ,* IX, 226).

[1198] Vâkıdî, *el-Meğâzî,* I, 347-349.

"Amir b. Füheyre'nin cesedi bulunamadı. İnsanlar, Meleklerin onun bir yere gizlediklerini düşünüyorlardı". [1199]

4826. Ebu Nuaym *Delâil* adlı eserinde Vakıdi'nin Urve'den (radıyallahu anh) rivayet ettiği bu hadisi uzunca bir şekilde rivayet etti. O rivayette şu bölüm vardır:

Rasulüllah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Muhakkak melekler Amir b. Füheyre'nin cesedini bedenini gizlediler. O İliyyin'e konuldu". [1200]

4827. Ebu Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Urve'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

"Orada bulunmuş olanlardan Amir B. Tufeyl(radıyallahu anh) şöyle anlatıyordu: Bir adam şehit edildiğinde semaya doğru yükseltildi. Hatta ben semanın üstünde onu gördüm. O amir b. Füheyre (radıyallahu anh)'tır dediler. [1201]

4828. Ebu Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Zühri'den şunu rivayet eder:

"Bana gelen habere göre sahabe, Amir b. Füheyre'nin cesedini aradılar, fakat bulamadılar. Onlar meleklerin onu defnettiğine karar verdiler. [1202]

[1199] İbn Kesir, *el-Bidâye,* IV, 72.

[1200] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 186; İbni Sa'd Vakidi rivayetinin benzerini uzun bir metinle rivayet etti. (*Tabakâtü'l-kübrâ,* III,231).

[1201] Ebu Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 110; Ebu Nu'aym *"Hilye"* adlı eserinde Urve'den, o da Aişe'den Buhârî'nin rivayetinin benzerini zikretti. Fakat orada "sonra onu yere bıraktılar" kısmı o rivayette zikredilmedi.

[1202] Ebu Nu'aym *(Delail,* 186) adlı eserinde ve İbni Sa'd' da (*Tabakâtü'l-kübrâ,* III,231) adlı eserinde Urve'den benzeri bir hadisi rivayet etti.

ASHABI KİRAMDAN VEFAT EDENLERİN CESEDLERİNİN KORUNMASI

a) Hubeyb b. Adiyy'nin (radıyallahu anh) Cansız Bedeninin Korunması

4829. İmam-ı Ahmed ve Taberâni Amr b. Ümeyye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler: Rasulüllah (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisini tek başına Kureyş'e ajanlık için gönderdiğinde: " Gözcülerden sakınarak Hubeyb'in (radıyallahu anh) asılmış olduğu ağacın yanına vardım. Ağaca çıktım, Hubeybi çözdüm yere düştü ben de indim. Etrafa bakındım Hubeyb'i göremedim sanki yer yarılıp içine girdi. Şu vakte kadar da Hubeyb'i gören olmadı. [1203]

4830. Ebu Yusuf, *Letâif* adlı eserinde Dehhâk'tan şöyle rivayet eder:

Nebi Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mikdâd'ı ve Zübeyr'i (radıyallahu anh), asılıdğı ağaçtan Hubeyb'i indirmeleri için gönderdi. Ten'im denilen yere vardılar. Hubeyb'in cesedinin etrafında sarhoş olmuş kırk kişi vardı. Hubeyb'i ağaçtan indirdiler, Zübeyr onu atına kendine yükledi. Hubeyb'in bedeni hala soğumamış ve bozulmamıştı. Kureyş durumu öğrenince, hemen onların peşine düştü. Müşrikler onlara yaklaşınca, Zübeyr cesedi yere bıraktı. Yer hemen Hubeyb'i yuttu. Bu yüzden Hubeyb'e (radıyallahu anh) "Beli'u'l-Arz" (yerin yuttuğu kişi) lakabı verildi. [1204]

b) Alâ b. Hadramî'nin Cesedinin Korunması

4831. Beyhaki, Enes'ten (radıyallahu anh) "Bu ümmetin içinde üç kadın gördüm. Eğer bunlar İsrailoğullarından olsaydılar, diğer ümmetlerden hiç kimse onların dengi olamazdı" diye başlayan bir kısmı zikredilmiş hadisin devamında şöyle rivayet eder:

"Kısa bir süre sonra onun cenazesi getirildi. Ona bir mezar kazdık, yıkadık, defnettik. Defin işini bitirdiğimizde birisi geldi ve: "Kim bu?" diye sordu. Biz de "Bu beşerin en hayırlısı İbn Hadramî" dedik. O şahıs "Bu zemin sağ-

---

1203 Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 139; V, 287; Heysemi dedi ki: Hadisin senedindeki İbrahim b. İsmail b. Mucmi' var, o zayıftır. (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 321). Beyhaki, İbrahim b. İsmail, Ca'fer b. Amr b. Ümeyye, o da Babası Amr b Ümeyyeden bu hadisin benzerini rivayet etti. (*Delâilü'n-nübüvve,* III, 333) İbn Kesir, *el-Bidâye,* IV, 67; Ebu Nu'aym, Beyhaki'nin senediyle rivayet etti. (*Delailü'n-nübüvve,* 227). İbni Ebi Şeybe'de Amr b. Ümeyye senediyle benzerini rivayet etti. (*Metâlibü'l-âliye,* IV, h. 4344). İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 419.

1204 İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 419.

lam değil, ölüleri dışarı atar. Bir veya iki mil ilerde ölüleri dışarı atmayacak toprağa götürürseniz daha iyi olur!" dedi.

Biz "Öyleyse biz bizim arkadaşımızı niçin onu dışarıya atacak bir toprağa gömülü bırakalım da yırtıcı hayvanlar onu parçalasın" diyerek kabri açmaya başladık. Lahde açtığımızda arkadaşımızın orada olmadığını ve Hahd'in, göz alabildiğince nurla dolduğunu gördük. Lahidi kapatıp üzerini toprakla yeniden doldurduk. Sonra bırakıp gittik. [1205]

4832. Taberani Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) üç ayrı yerde bu hadisi rivayet etmiş birinde: O öldü biz onu kumluğa defnettik. Az bir zaman sonra dedik ki: Yırtıcı hayvanlar gelir, onun cesedeni yer. Geri döndük onu mezarında bulamadık. [1206]

4833. İbn Sa'd bu hadisi Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Biz onun için kılıçlarımızla mezar kazdık ve onu defnettik. Bir müddet sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabından birisi: "Onun kabrini tam bir mezar gibi kazmadık, gidelim ve tam bir mezar gibi derinlemesine ve güzelce yapalım" dedi. Gittik ama onu kabrinde bulamadık. [1207]

c) Asım b. Sabit b. Ebi Eklah'ın (radıyallahu anh) Cesedinin Korunması

4834. Şeyhân yani İmam Buhari ile İmam Müslim Ebu Hureye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler:

"Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Asım b. Sabit b. Ebi Aklah(radıyallahu anh)'ı komutan tayin ettiği bir seriyye (küçük askeri birlik) ile bir yere gönderdi. Bu birlik Kureyş'liler tarafından kuşatıldı. Hubeyb b. Adiyy (radıyallahu anh)'i anlatan uzun bir hadisin bir kısmında Asım b. Sabit b. Ebi Aklah (radıyallahu anh)'ın şöyle dediği rivayet edilir: Kureyş'liler eman teklif etmişler o da: "Ben hiçbir müşriğin emanını kabul etmem. "

Asım daha önceden Allâh'a ahd etmişti ki, hiçbir müşrik ona dokunmasın ve o da hiçbir müşriğe dokunmasın. Savaştılar ve Asım şehid oldu. Kureyş'liler onun bedeninden bir parça koparmak için adamlar gönderdiler.

[1205] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 51; Bu isnadın ravileri sikadır ancak senet munkatı'dır. İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 155; 292.

[1206] Taberânî, *er-Ravzu'd-dânî,* I, h. 400; Heysemi dedi ki: Bu hadisin senedinde İbrahim b. Ma'mer el-Herevi var, o maruf değildir, diğer raviler sikadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 376).

[1207] İbni Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 363). Bu hadisi Ebu Nu'aym, Taberani gibi Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) rivayet etti. (*Delâilü'n-nübüvve,* 208).

Çünkü o Bedir'de onların büyüklerinden birisini öldürmüştü. O anda Allâh Teâlâ gölge gibi bir arı yığını gönderdi. Arı yığını onu korudu. Bunun için ona "Hamiyyuddebr" yani" Arıların koruduğu kimse" lakabı verildi. [1208]

4835. Ebu Nuaym'ın *Delâil* adlı eserinde Urveden bu kısayı rivayette şu bölüm vardır: Müşrikler onun kafasını kesmek istediler, Mekke'deki müşriklere göndermek istiyorlardı. O anda Allâh arı yığınını gönderdi. Arılar müşriklerin yüzlerine doğru saldırıp onları sokuyorlardı. Böylece o zatın kafasını kesmek isteyenlerle, o zatın bedeni arasında bir engel oluşturup onu korudular. [1209]

[1208] Bu hadisi sadece Buhâri rivayet etmiştir. Müellifi burada hataya sürekleyen İbn Hacer'in *"İsâbe"* adlı eserinde "Bu hadis sahihaynde geçiyor" demesidir. Buhâri, IV, 82; V, 100, 132; IX, 147; Mizzî, *Tuhfetü'l-eşrâf,* X, 14271; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* XIIX, 58,60, h. 14641; İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 245.

[1209] Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve,* 183.

VAHŞİ HAYVANLARIN ASHABA BOYUN EĞMESİ VE ONLARLA KONUŞMASI

a) Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Kurt ile Konuşması ve Kurdun Ona Boyun Eğmesi

4836. Beyhaki, Hamza b. Ebu Üseyd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Rasulüllah (sallallahu aleyhi ve sellem) Ensar'dan bir kişinin cenazesinde bulunmak için Bakî Mezarlığına doğru yola çıktı. O sırada bir kurt ön ayaklarını uzatmış yolun ortasında durmakta idi.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) cemâate *"Bu kurt payını takdir etmeniz için geldi, onun payını takdir edin"* buyurdu. Sahabiler "Ey Allâh'ın Resûlü! Sizin görüşün nedir?" diye sordular.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Her sene bir sürüden bir koyun veriniz"* buyurdu. Sahabiler

"Bu çoktur" dediler. Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) kurda *"Madem öyle sen de sürülerden kapmaya devam et"* diye işaret etti. Sonra kurt yoldan kalkıp gitti. [1210]

4837. Vâkıdî, ismi Muttalib b. Abdullah b. Hantab olan bir adamdan şöyle rivayet eder:

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'de bulunduğu bir zamanda, bir kurt Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) önüne çıktı ve huzurunda durdu.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Bu kurt, vahşi hayvanların size gönderdikleri elçidir. Gönül hoşluğuyla onlara bir pay takdir ederseniz, onlar artık sürülerinize saldırmayacaklar. Gönlünüz razı değilse, onlar için pay ayırmayın ama onlardan korununuz. Fakat onlar da sizden ne alırlarsa o onların rızkıdır"* buyurdu.

Ashab- Kiram "Ey Allâh'ın Resûlü! Bizim gönlümüz ona bir şey vermeye razı değildir" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) üç parmağıyla kurda işaret ve "Sen de kapabildiğin kadar kap" dedi. Kurt uluyarak arkasını dönüp gitti.

[1210] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 40.

4838. Ebu Nu'aym, Cüheyne Kabilesinden olan bir adamdan şöyle rivayet eder:

Bir gün Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) namaz kılarken, kurtlar adına elçi olarak, yüze yakın kurt, Peygamber'e (sallallahu aleyhi ve sellem) geldiler, arka ayakları üzerine oturdular.

Hz. Peygamber sahabilere *"Bunlar kurtların elçileridir. Sizden kendileri için gıdanızın bir kısmından kendilerine pay ayırmanızı istiyorlar. Eğer ayırırsanız o paydan başka mallarınıza dokunmayacaklardır"* buyurdu. Bunun üzerine sahabiler fakirliklerinden dem vurdular, Hz. Peygamber "Öyleyse bunda sonra tedbirli olun" buyurdu. Kurtlar da uluyarak dönüp gittiler. [1211]

b) Bir Aslanın, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Azatlısı Sefine'ye Boyun Eğmesi

4839. Hâkim, Muhammed b. El-Münkedir'den şöyle rivayet eder:

Rasulüllah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) azatlısı Sefine (radıyallahu anh) şöyle dedi: "Deniz yolculuğuna çıkmıştık gemi parçalandı. Onun tahtalarından birisine tutundum. Tahta beni içinde bir aslanın olduğu çalılıklı bir kıyıya götürdü. Aslan bana doğru gelmeye başladı, maksadı beni avlamaktı.

Ben "Ey Ebe'l-Haris! (arslanın künyesidir) Ben Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in azadlısıyım" dedim. Bunun üzerine aslan başını eğerek bana doğru geldi. Omzuyla beni iteledi ve beni ormandan çıkararak yola getirip bıraktı. Sonra bir şeyler der gibi hafifçe kükredi. Beni yolcu ettiğini zannettim. Bu onu son görüşüm oldu bir daha karşıma çıkmadı. [1212]

4840. Bezzâr da şu rivayet var: Ben bir gemide idim, gemimiz parçalandı. Yolumuzu kaybettik. Önümüze bir aslan çıktı. Beraberimdekiler geri geri çekilmeye başladılar. Ben ona yaklaşıp "Ben Resûlullah'ın sahabesi Sefine'yim. Biz yolumuzu kaybettik" dedim. Sonra aslan bizim önümüze geçti ve yürüdü. Bizi bir yola getirdikten sonra kendisi yoldan uzaklaştı. Bana sanki yolu gösterir gibi omuzlarıyla beni dürttü. Sonra bana vedalaşıyormuş gibi bir tavır takınarak çekilip gitti. [1213]

4841. Beyhaki, İbn Münkedir'den şöyle rivayet eder:

Rasulüllah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) azatlısı Sefine (radıyallahu anh) Rum memleketinde iken orduyu kaybetmiş veya esir düşmüştü. İslam ordu-

---

[1211] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 40; Bezzâr, *Keşfü'l-estâr,* III, h. 2432; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 146.

suna yetişmek için bulunduğu yerden hızlıca koşmaya başladı. Birden önüne bir aslan çıktı.

Sefine (radıyallahu anh) "Ey Ebe'l-Haris! Ben Resûlullah'ın azatlısıyım. Halimde de şöyle şöyledir" diyerek olanları anlattı. Bunun üzerine aslan kuyruğunu sallayarak onun yanına kadar geldi ve yanında durdu. Beraberce yürümeye başladılar. Bir ses duyulsa aslan derhal o sesin geldiği tarafa hücum ediyordu. Sefine'yı (radıyallahu anh) İslâm ordusunun yanına getirinceye kadar onunla yürüdü, sonra geri döndü. [1214]

c) Abdullah b. Ömer'e (radıyallahu anh) Bir Aslanın İtaat Etmesi

4842. İbn Asâkir, Vehb b. Ebân el-Kuraşi'den İbn Ömer'in (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır:

Bir sefere çıkmış olan İbn Ömer (radıyallahu anh) etrafındakilerle birlikte gidiyordu. O sırada yolcuların bir yerde durakladıklarını görerek "Nedir bu haliniz neden duruyorsunuz?" diye sordu. Yolcular "Yolun üzerinde bir aslan var, yolcuları korkutuyor" dediler.

Bunun üzerine İbn Ömer hayvanından indi, aslan'ın yanına gitti ve onu kulağını tutup kıvırdı, eliyle kafasına vurdu ve yoldan uzaklaştırdı.

Sonra "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) sana (kendisi için diyor) yalan demedi. Resûlullah'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle duydum: *"Âdemoğluna ancak korktuğu şey musallat olur. Eğer insan, Allâh'tan başka hiçbir şeyden korkmasaydı, Allâh'tan başkası ona musallat olmazdı. İnsan sadece fayda umduğu kimsenin eline bırakılmıştır. Eğer insan Allâh'tan başkasından bir fayda ummasaydı Allâh onu başkasına havale etmezdi.* "[1215]

[1212] Hâkim, *Müstedrek,* III, 606; Hâkim dedi ki: "Bu hadis sahihtir İmam Müslim'in şartına uygundur, fakat bu hadisi ne İmam Buhârî ne de İmam Müslim rivayet etmiştir. Zehebi de buna. muvafakat etmiştir. İmam Buhârî İbni Münkedir'den şöyle rivayet eder: "Sefine 'dan (radıyallahu anh) bu hadiseyi dinledim" ve hadiseyi yukarıdaki gibi anlattı. (*et-Tarihu'l-kebir,* 3, Tercüme: 663). Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 369; *Delâilü'n-nübüvve,* 212; Bu hadisi İbn Mendeh'de rivayet etti. İbn Kesir, *el-Bidâye,* V, 316; Taberânî, *el-Kebir,* VII, h. 6432, 6433; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* IX, 366.

[1213] Bezzâr, *Keşfü'l-estâr,* III, h. 2733; Heysemî: "Bezzâr ve Taberânî'nin senetlerindeki ravilerin sika oldukları belirtilmiştir" dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 367).

[1214] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 45; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 147.

[1215] İbn Asakir bu hadisi Nafi'den de muhtasar olarak rivayet etti. Ali el-Müttekî, *el-Kenz,* VII, 59; h. 37257, 37256.

d) Avf b. Mâlik'in Bir Aslanla Konuşması

4843. Taberâni, Avf b. Malik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Ben Eriha'da bir kilisede, kaylule uykusunda idim. O kilise mescide çevrilmişti, kendisinde namaz kılınıyordu. Uyandığımda bana doğru gelen bir aslan gördüm. Hemen ayağa fırlayıp silahıma sarıldım.

Arslan bana "Dur ben sana bir haberi tebliğ etmek için gönderildim" dedi. "Seni kim gönderdi?" dedim. Aslan "Allah beni Muaviye er-Rahhal (radıyallahu anh)'ın cennetlik olduğunu tebliğ etmek için gönderdi" dedi. "Kim bu Muaviye?" dedim. Aslan "Ebu Süfyan'ın (radıyallahu anh) oğludur!" dedi.[1216]

e) Bir Kurdun Bir Çobanla Konuşması, Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem)'in Peygamberliğini Haber Vermesi

4844. İmam Ahmed, Ebu Said El-Hudri'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Bir kurt bir koyun sürüsüne saldırdı ve birini kaptı. Çoban durdu kovalayarak koyunu kurtardı. Kurt arka ayakları üzerinde oturarak: "Ey çoban! Allâh'tan korkmaz mısın, Allâh'ın bana gönderdiği rızkı benden neden alyorsun?" dedi. Çoban "Hayret, bir kurt benimle insanlar gibi konuşuyor" dedi. Kurt, "Bundan daha acayibini sana söyleyeyim mi? Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) Yesrib'de halka, geçmişte olanları haber veriyor" dedi. Bunun üzerine çoban Medine'ye varıncaya kadar koyunlarını sürdü. Koyunları Medine'nin bir kenarında bıraktı. Resûlullah(sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelerek bu olayı haber verdi.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) insanların toplanmasını emir verdi de de şöyle nida edildi: "e-Salât-ü câmiatün" yani namaz toplayıcıdır.

Sonra insanların önüne çıktı ve çobana *"Bu insanlara olayı anlat!"* dedi. O da başından geçenleri anlattı.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Çoban doğru söyledi, Muhammed'in nefsini elinde tutan Allâh'a yemin ederim ki, yırtıcı hayvanlar insanlarla konuşmadıkça, kişinin mızrağının püskülü kişiyle konuşmadıkça,*

1216 Heysemi dedi ki: Bu hadisin ravilerinden Ebubekir b. Ebu Meryem muhtelit idi. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 357).

ayakkabısının bağları onunla konuşmadıkça, ailesi kendisi yokken ne yapmışsa onu uyluğundan dinlemedikçe kıyamet kopmaz" buyurdu. [1217]

4845. Kadı Iyaz bu kurt hadisini, Ebu Hureyre, Ebu Said ve Uhban b. Evs'ten (radıyallahu anh) bu rivayetin benzerini nakletti. Onun rivayeti şöyledir:

Ebu Süfyan b. Harb ile Safvan b. Ümeyye, bir kurtla bir ceylan gördüler. Ceylan kurdun tuzağına düşmüştü. Geyik haremin hududlarına girdiğinde kurt geyiği bıraktı. Ebu Süfyan ile Safvan buna şaştılar. Bunun üzenine kurt "Bundan daha daha acayibi, Abdullah'ın oğlu Muhammed'dir, O sizi cennete davet ediyor, siz de onu ateşe davet ediyorsunuz" dedi.

Ebu Süfyan "Lat ve Uzza ile yemin ederim ki sen bunu Mekke'de söylersen bütün Mekkeliler kesinlikle Mekke'yi bırakıp Medineye hicret edeceklerdir" dedi. [1218]

[1217] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 83-84; Bu isnad sahih hadisin şartlarına uyugundur. Beyhaki bu hadisi sahih gördü (*Delâilü'n-nübüvve,* VI, 42). Tirmizi (2181) "nefsimi elinde tutan" kısmı hariç rivayet etti ve hasendir, sahihtir dedi. Doktor Beşşâr Avvâd şöyle dedi: Matbu olan Tirmizide sadece "hasen gariptir" kısmı vardır. Sahihtir kısmını Mizzî "*Tuhfe,* III, h. 4371" adlı eserinde nakletti. İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 143; Bu hadisin İmam Ahmed (*Müsned,* III, 88,89; II, 306), Beyhaki (*Delâilü'n-nübüvve,* VI, 42), Hâkim (*Müstedrek,* IV, 468) ve Ebu Nuaym'ın yanında başka senetleri daha vardır. İmam Ahmed'in rivayeti Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh), Ebu Nuaym'ın ki Enes'den (radıyallahu anh), Beyhaki'nin ki ise İbni Ömer 'dendir. İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 146.

[1218] İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 146.

DENİZLERİN ASHAB-I KİRAM'A İTAAT ETMESİ

a) Nil Nehrinin Hz. Ömer'in Emrine İtaat Etmesi

4846. İbn Abdulhekm "*Fütûhu Mısır*" adlı eserde Ebu'ş-Şeyh "*Azame*" adlı eserde ve İbn Asâkir, Kays b. Haccac'dan bir adamın şöyle dediğini aktardılar.

Amr b. As, Mısır'ı fethettiğinde Mısırlı Kıptiler kendi aylarının başlangıcında Amr b. As'a gelip "Ey Emir! Bizim bu Nil'imizin bir âdeti vardır. O adet yerine getirilmezse taşmaz" dediler. Amr onlara "Nedir o adet?" diye sordu.

Onlar "Bu ayın on iki gecesi bittikten sonra analı babalı büyümüş bir genç kız buluruz, ana babasını razı ederiz. Kıza da süslü elbiselerin en güzelini giydirir, sonra kızı Nil'e atarız. Böylece Nil taşar" dediler.

Amr, o sırada Bû'ne şehrinde bulunuyordu. Onlara "Bu dediğiniz İslâm'da yoktur. İslâm da kendinden önceki kötü adetleri yıkar" dedi.

O âdeti yerine getirmedi. Böylece Bû'ne, Ebib ve Mesrî şehirlerinin halkı aylarca Nil'in taşmasını beklediler. Zira bütün ihtiyaçlarını Nil'den karşılıyorlardı. Fakat Nil Nehri ne azaldı ne de çoğaldı. Bu şehirlerin halkı kıtlıktan dolayı şehirlerini terk etmek için hazırlanmaya başladılar.

Amr b. As bu hali görünce, Hz. Ömer'e mektup yazarak olanları anlattı. Hz. Ömer de ona "İslâm kendinden önceki kötü gelenekleri yıkmıştır. Sana bir mektup gönderiyorum. Onu Nil nehrine at" diye cevap gönderdi.

Amr, Ömer'in mektubunu alınca açtı ve okudu. Kâğıtta "Allah'ın kulu Emirul-mü'minin Ömer'den Nil Nehrine. Ey Nil! Eğer sen kendi keyfine göre taşıyorsan taşma! Yok, eğer Vâhid ve Kâhhar olan Allâh seni taşırıyorsa, o kudret sahibi olan Allâh'tan seni taşırmasını niyaz ederiz" diye yazılıydı.

Amr b. As, Salîb gününden bir gün önce kâğıdı Nil'e attı. O sırada Mısır halkı da göç etmek için hazırlanmışlardı. Nil taşmamış kuraklık olmuştu. Halk Salib gününün sabahında Nil nehrinin on altı zira yükselmiş olduğunu gördüler. Böylece Allâh Teâlâ Mısır halkından o kötü âdeti kaldırmış oldu. [1219]

[1219] Ali el-Müttekî, *Müntehabu kenzi'l-ummâl,* IV, 380; *Kenzü'l-ummâl,* XII, h. 35759; Bu hadisi Hafız Ebu'l-Kasım el-Lelâlikâî et-Taberi *"es-Sünne"* adlı eserinde Kays b. Hazzac'tan rivayet etti. İbn Kesir, *Tefsir,* III, 463.

b) Ebu Reyhane(radıyallahu anh)'ya Denizin İtaat Etmesi

4847. İbrahim b. Cüneyd *"Evliya"* adlı eserinde Beni Sa'd'ın mevlası, Urve el-A'ma'dan şöyle rivayet eder:

Ebu Reyhane deniz yolculuğuna çıktı. Elinde dağınık parşömenler vardı ve onları birbirine dikiyordu. Bu sırada elindeki iğneyi denize düşürdü. Ebu Reyhane "Ey Rabbim! Azametine sığınarak sana yalvarıyorum. İğnemi bana geri ver" dedi. Bunun üzerine iğne suyun yüzüne çıktı, o da iğnesini aldı. [1220]

c) Alâ b. Hadrami'ye Denizin Musahhar Kılınması

4848. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem), Alâ b. Hadrami'yi Bahreyn'e gönderdiğinde ben de onunla gittim. Onda üç haslet gördüm, hangisinin daha acayip olduğunu kestiremiyorum.

1- Deniz kenarına vardığımızda "Besmele çekin ve denize girin" dedi. Besmele çekip denize daldık. Denizin öbür tarafına geçtiğimiz halde develerimizin ayakları bile ıslanmamıştı.

2- Dönerken de çölden geçiyorduk, suyumuz kalmamıştı. Susuzluğumuz kendisine şikayet ettik. Bunun üzerine Alâ b. Hadrami kalkıp iki rekat namaz kıldı. Sonra duaya başladı. O duasını bitirmeden kalkan gibi bir bulut göründü ve bardaktan boşanırcasına yağmur yağdı. Doyasıya içtik, usanıncaya kadar da hayvanlarımızı suladık.

3- Alâ b. el-Hadrami vefat ettiğinde (Hz. Ömer (radıyallahu anh)'in hilafeti döneminde) onu defnettik. Bir müddet sonra yırtıcı hayvanlar gelip onun cesedini parçalarlar dedik ve dönüp kabrini açtık, fakat onu kabrinde bulamadık. [1221]

4849. Beyhakî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: "Bu ümmetin içinde üç hadise gördüm" hadisinin devamında şöyle anlatı.

Hz. Ömer bir ordu kurdu. Onların başına Alâ b. el-Hadrami'yi geçirdi. Bu savaşta ben de vardım. Gaza edeceğimiz noktaya geldik. Bir de gördük ki

---

[1220] İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 157.

[1221] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 208; Ebu Nuaym, aynı şekilde Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) sadece deniz kısmını rivayet etti ve şu kısmı ilave eder: Kisra'nın görevlisi bizi görünce "Vallahi Ben bunlarla savaşmam" dedi. Gemisine atlayıp ve Fars diyarına kaçtı. (*Hilyetü'l-evliyâ,* I, 8). Taberânî bu rivayeti üç yerde Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) rivayet etti. (er-Ravzu'd-dânî, I, h. 400). Heysemi dedi ki: O rivayetlerin senedinde İbrahim b. Ma'mer el-Herevi var onu tanımıyorum, diğer raviler sikadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 376).

diğer taraf daha önce haberdar olup suyun başını tutmuş. Susuzluk tesirini göstermeye başladı. Sıcaklık çok bunaltıcıydı. Susuzluk bizi ve hayvanlarımızı helak ediyordu. O gün cuma günü idi. Güneş batmaya meyledince bize iki rekat namaz kıldırdı. Sonra elini göğe açtı. Biz gökte hiçbir şey görmüyorduk. Allâh'a yemin ederim ki, daha elini indirmeden bir fırtına koptu, bir bulut ortaya çıktı ve yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı. Öyle ki yerdeki su yatakları sel yerleri dolup taştı. Doyasıya içtik, kaplarımızı doldurduk, hayvanlarımızı da suladık.

Sonra ilerlemeye başladık, gördük ki, düşman nehrin içindeki girinti kısmı geçmiş ve bir adaya yerleşmiş. Alâ b. el-Hadrami o körfezni yanında durarak "Ey Aliyy, Ey Azîm, Ey Kerim Allâh!" diye dua ettikten sonra "Besmele çekin ve denize girin" dedi. Biz denize girip körfezin diğer tarafına geçtik de hayvanlarımızın tırnakları bile ıslanmamıştı. Bir zaman sonra düşmanla karşılaştık. Bir kısmını öldürdük bir kısmını da esir aldık. Sonra az önce anlattığım gibi geriye döndük. [1222]

4850. İmam Buhari Tarihin'de bu kıssayı başka bir senedle rivayet etti. İbn Ebi'd-Dünya Sehm b. Mincab'dan bu hadisi şöyle rivayet eder: Alâ b. el-Hadrami ile o savaşa çıktık... Ala b. Hadrami o günkü duasında "Ya Alîm, Ya Halim, Ya Aliyy, Ya Azîm! Bizler kullarınız, Senin yolunda, düşmanınla savaşıyoruz. Bize yağmur ver, ondan içelim ve abdest alalım. Biz gittikten sonra, o yağmurdan başkalarını nasiplendirme" dedi. Deniz kenarına geldiğimizde de "Ey Allâh'ım, bizi düşmana ulaştıran bir yol ver" dedi. [1223]

4851. Ebu Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Sehm b. Mincab'dan bu rivayetin sadece denizle alakalı olan kısmını rivayet etti. Onun rivayetinde şu ziyade vardır. Denize daldık, su develerimizin eyerlerini geçinceye kadar suda gittik, sonra düşmanın karşısına dikildik. [1224]

4852. İbn Cerir Tarihinde, İbn Kesir el-Bidâye'de, Ebu Bekir'in (radıyallahu anh) - Alâ b. Hadrami'yi Bahreyn'deki mürtedlerle savaşmaya gönderdiğini rivayet eder ve şunu anlatır:

[1222] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 51.
[1223] Buhârî, *Târihu'l-kebir,* VI, Tercüme: 313; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 155.
[1224] Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ,* I, 7-8.

Bir deve grubu askerlerin levazımatı ile ordugâhtan kaçtı ve bir müddet sonra geri döndü. Yine şunu aktarır: "Allah Teâlâ Müslümanların yanında içinde berrak su bulunan bir göl yarattı. " Onlar da mürtedleri öldürdüler. [1225]

4853. İbn Kesir, el-Bidâyede şöyle dedi: Alâ b. el-Hadrami Müslümanlara "Haydi birlikte Dareyn'deki düşmanla savaşmaya gidelim" dedi. Müslümanlar da "Peki" diyerek seri bir şeklide yola çıktılar. Kayıklara binmek için deniz kenarına geldiklerinde, karşı tarafa kayıklarla geçemeyeceklerini anlayan Alâ b. el-Hadrami şöyle dua eder:

"Ya Erhamerâhimîn! Ya Hakîm, Ya Kerîm, Ya Ehad, Ya Samed, Ya Hayy, Ya Kayyûm Ya Zül-Celali vel-İkram, Senden başka hiçbir ilah yoktur, Ey Rabbimiz!" diye dua etti ve atını denize sürdü.

Orduya da böyle dua edip denize dalmalarını emretti. Askerler de o körfeze daldılar. Yumuşak bir kumda yürüyormuş gibi yürüdüler. Su develerinin ayak bileklerine ve atlarının dizlerine bile varmadı. Karşı tarafa geçtiler. Düşmanı yendiler, birçok ganimetle aynı şekilde karşı taraftan geri döndüler. Hepsini bir günde yaptılar"[1226]

d) Medain Şehrinin Fethinde Dicle Nehri'nin Müslümanlara İtaat Etmesi

4854. Ebu Nu'aym, *Delâil* adlı eserinde İbn Rufey'den şöyle rivayet eder:

Sa'd b. Ebi Vakkas, Behuresir şehrine indiğinde -ki bu Dicle'nin alt tarafındaki bir şehirdi- Dicle'nin diğer tarafındaki şehre geçmek için gemi aradı. Fakat Farslar kayıkları çekip götürmüşlerdi. Safer ayının çoğunu Behuresir şehrinde geçirmek zorunda kaldı. Nehri geçmek için çare arıyordu. Orada fazla kalamazlardı. Oranın yerli halkından birkaç kişi gelerek nehrin sığ, geçiş yerini göstermek istediler, fakat Sa'd tereddüd etti, onlara güvenemedi. Gıdalarının durumu onları ürkütmüştü.

Bir gece rüyasında Müslüman süvarilerin atlarıyla nehri geçerek büyük ganimetlerle döndüklerini rüyasında gördü. Bu rüyayı atlarla nehri geçmeye yorumladı. Askerlerini topladı, Allâh'a hamd ve sena ettikten sonra "Düşman, bu nehir sayesinde sizden kendini koruyor. Çünkü siz nehri geçip onlara ula-

---

[1225] İbn Cerîr, *Târihu'l-ümemi ve'l-mülûk,* III, 204; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 328.

[1226] İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 329; Bu hadiseyi İbni Cerir; Sırrı, Şuayb, Seyf senediyle Mincab b. Raşid'den uzun bir şekilde rivayet etti. (*Târihu'l-ümemi ve'l-mülûk,* III, 304-311).

şamıyorsunuz! Oysa onlar ise istedikleri zaman kayıklarla nehri geçip size ulaşabilriler. Arkanızdaysa size baskın yapacak bir düşman yoktur. Ben bu nehri atlarla geçmeyi düşünüyorum. Sizin fikriniz nedir?" dedi.

Ordunun tamamı "Allah niyetlerimi hayırla neticelendirsin. Yap biz de aynı fikirdeyiz. " dediler. Bunun üzerine Sa'd b. Ebî Vakkas kıyıya yanaştı ve "Kim önce gelecek ve karşı kıyıya çıkmamıza, engel olmaya çalışacak olan Farslar'dan kim koruyacak?" dedi.

Asım b. Amr ile altı yüz kahraman öne çıkıp bu görevi üstendiler. Sa'd, onların başına Asım'ı kumandan tayin etti. Asım ve arkadaşları nehrin kıyısına varınca, Asım onlardan altmış kişiyi öne çıkardı ve onları iki grup yaptı bir kısmına dişi atları diğer kısma da erkek atları verdi. Bu sayede atlar daha iyi yüzecekler birbirlerinden ayrılmaycaklardı. Nehre daldılar. Sa'd b. Ebi Vakkas, onların nehri geçtiğini görünce, orduya "Allah'tan yardım ister ve O'na dayanırız. Allâh bize yeter ve O ne güzel vekildir. Bütün güç ve kudret yüce ve büyük olan Allâh'ındır" deyip nehre giriniz!" emrini verdi.

Süvariler çifter çifter nehre dalmaya başladılar. Nehir, simsiyah olmuş köpük saçıyordu. Süvariler nehirde yüzerlerken, karada birbirleriyle konuştukları gibi nehirde de konuşuyorlardı. Farslar ansızın hesaplamadıkları bir anda İslâm ordusuyla karşılaşınca, korkularından kendi mallarını toplayıp şehri bırakıp kaçmak zorunda kaldılar. İslâm ordusu hicretin on altıncı senesinin Safer ayında Medain'e girdiler ve İran Şahlığı'nın Şirveyh zamanından beri biriktirdiği milyarları aşan büyük serveti ganimet olarak ele geçirdiler. [1227]

4855. Yine Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Ebu Bekir b. Hafs b Ömer'den şöyle rivayet eder:

Sa'd b. Ebi Vakkas ile beraber Selmân-ı Farisi de nehri geçiyordu. Atlar yüzerken Sa'd "Allah bize kâfidir. Ne güzel vekildir. Allâh'a yemin ederim ki, eğer İslâm ordusunda zulüm yoksa veya sevapları yok edecek günahlar yoksa Allâh dostlarına yardım edeecek. Dinini bütün dinlere galip getirecek, düşmanını da mağlup edecektir. " dedi.

Selmân ona "İslâm yenidir. Müslümanlara karayı nasıl itaatkâr kılmışsa, denizleri de itaatkâr kılacaktır. Selmân'ın nefsini elinde tutana yemin ederim ki, nehre nasıl akın akın girdilerse öyle de çıkacaklardır" dedi.

[1227] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 208; Taberî, Seyf'den farklı ziyâdelerle beraber bu hadisi zikretti. (*Târih,* IV, 5-11). İbn Kesir, *el-Bidâye,* VII, 64.

İslâm ordusu suyu tamamen kaplamıştı. Nerdeyse iki tarafından su görünmüyordu. Askerler su içerisinde, sanki karada gidiyorlarmış gibi konuşuyorlardı. Selmân'ın aynen ifade ettiği gibi hiçbir kayıp vermeden ve hiç kimse boğulmadan nehre girdikleri gibi çıktılar. [1228]

4856. Yine Ebu Nuam *Delâil* adlı eserinde Ebu Osman en-Nehdi'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Bu nehirden Barık Kabilesinden Gargade adındaki bir adamdan başka hiç kimseye bir şey olmaksızın geçtiler. Gargade nehrin ortasında doru atından düştü. Gargade'nin suya batıp çıkmasını ve atının da yelesini silkelemesi hala gözümün önündedir. Ka'ka b. Amr, atının yularını ona uzattı Gargade de onu tuttu ve kıyıya çıktı. Bir maşraba hariç hiç kimsenin bir şeyi de kaybolmadı. Onunsa ipi çürüdüğünden kopmuştu. Maşrabanın sahibiyle yan yana giden adam"Maşrabanın kaderi bu imiş" diye arkadaşına laf atıyordu. Maşraba sahibi de "Vallahi, ben bu halde iken bu kadar askerin içinde Allâh benim malımı zayi edecek değil ya" diyordu.

Nehrin karşısına geçtiğimizde oradaki askerlerden biri elinde bir maşraba olduğu halde "Bu kimindir?" diye bağırıyordu. Rüzgar ve dalgalar maşrabayı kenara sürüklemiş askerlerden biri de mızrağıyla onu almıştı. Asker maşrabanın kime olduğunu sora sora sahibini tanıyanların yanına getirince sahip maşrabayı almış oldu. [1229]

4857. Yine İbn Cerir, Umeyr es-Saîdi'den şöyle rivayet eder:

Sa'd b. Ebi Vakkas orduya Dicle'ye dalma emrini verdiğinde askerler, nehre ikişer ikişer girdiler. Selmân-ı Farisi, Sa'd b. Ebî Vakkas'ın solunda beraberce gidiyorlardı. Sa'd **"Bu, aziz ve alîm olan Allâh'ın takdiridir"** (Yasin: 36/38) ayetini okudu. O esnada atların ayakları yere batmıyordu. Bir at yorulduğunda ayaklarının altında bir tümsek meydana geliyor ve sanki karada imişçesine at dinleninceye kadar orada duruyordu.

O güne kadar Medayin'de bu hadiseden daha acayip bir şey olmamıştı. İşte bu gün "Yevmü'l-Mâ" yani "Su günü"dür. Bu güne "Yevmü'l-cerâsim", yani "Yüksek tepeler günü" de denilir. [1230]

[1228] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 209; İbni Cerir et-Taberi, Tarihin'de Ebu Bekir b. Hafs'tan baş tarafında biraz ziyadeli bir şekilde bu hadisi rivayet etti. (Târih, IV, 11-12).

[1229] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 209; İbni Cerir Tarihin'de Ebu Osman ve başkasından bu hadisi rivayet etti. (Târih, IV, 12).

[1230] İbni Cerir, *Târih,* IV, 12-13.

4858. Yine Ebu Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve* adlı eserinde Umeyr es-Sâidî'den bu hadisin benzerini rivayet etti. Onun rivayetinde şu ziyade vardır: O güne kadar Medayin'de bu hadiseden daha acayip bir şey olmamıştı. İşte bu güne "Yevmü'l-cerâsim", yani "Yüksek tepeler günü" denilir. Zira kim yorulsa, hemen ayağının altında bir tümsek beliriyor ve o kimse onun üzerinde istirahat edebiliyordu. [1231]

4859. Yine İbn Cerir Tarihin'de Kays b. Hazim'den şöyle rivayet eder:

Biz Dicle Nehrine daldık nehir askerle dolmuştu. Nehrin suyu derin olan kısmına gelince belimize bir ip bağlayarak devam ediliyordu. [1232]

4860. İbn Ebi Hatim, Hubeyb b. Suhban'dan şöyle rivayet eder:

Müslümanlardan biri ki, o Hıcr b. Adîy'dir şöyle sordu. "Sizi Dicle'ye girip de düşmanlara saldırmaktan alıkoyan nedir? Yoksa şu bir damla su mu?" dedi ve **"Hiç bir nefis Allâh'ın takdir ettiği ecel gelmeden ölmez"**(Âli İmran:145) ayetini okudu. Sonra atını denize sürdü. Nasıl ki o sürdü, diğerleri de atlarıyla Dicle'ye daldılar. O anda düşman bu olanları gördü ve "Bunlar ifritlerdir" diyerek hemen kaçtılar. [1233]

4861. Ebu Nu'aym, *Delâil* adlı eserinde Hubeyb b. Suhban Ebî Malik'den şöyle rivayet eder: Müslümanlar Medain Gününde Dicle'yi atlarıyla daldıklarında, İranlılar Müslümanların geçtiğini görünce, Farsça "Divan amez! (Şeytanlar geldi)" diye bağırıştılar ve birbirlerine "Vallahi siz insanlarla değil cinlerle savaşıyorsunuz" diyerek dağıldılar. [1234]

4862. Beyhaki, A'meş'in ashabından birisinden el-Bidaye'de olduğu gibi, şöyle rivayet eder:

"Dicle kenarına vardığımızda nehir derin ve Fars orduları da nehrin öte tarafında idiler. Mülümanlardan birisi "Bismillah" dedi, sonra atını Dicle'ye sürdü. At suya batmadı üstüne çıktı. Diğer askerler de "Bismillah" diyerek atlarını nehre sürdüler. Onların atları da batmayıp suyun üstünde durdular. İranlılar bunu görünce, "Şeytanlar! Şeytanlar!" diyerek dağıldılar. [1235]

[1231] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 209.
[1232] İbni Cerir, *Târihu'l-ümemi ve'l-mülûk,* IV, 13; Bu rivayeti Ebu Nuaym da Kays'tan rivayet etti. (*Delâilü'n-nübüvve,* 210).
[1233] İbn Kesir, *Tefsir,* I, 410.
[1234] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 210; İbn Cerir, Hubeyb'den bu hadisi rivayet etti. (*Târihu'l-ümemi ve'l-mülûk,* IV, 13).
[1235] İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 155.

ASHABI KİRAM'A ATEŞİN İTAAT ETMESİ

a) Ateşin Temim-i Darî (radıyallahu anh)'ye İtaat Etmesi

326. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Muaviye b. Harmele'den şöyle rivayet eder:

Medine'ye gitmiştim. Temim-i Dâri beni alıp yemeğe götürdü çok yemek yedim. Zira üç gündür mescidde idim ve çok fazla aç kalmıştım.

Bu sırada Harre denilen yerde bir yangın çıktı. Ömer, Temim (radıyallahu anh)'e geldi ve "Kalk yangına git" dedi.

Temim "Ya Emirulmü'minin! Ben kimim, ben neyim ki?" dedi. Fakat Hz. Ömer kalkması için ısrar etti ve kaldırdı. Ben de onların peşinden gittim.

Ne görsem! Temim eliyle yangına bazı şeyleri avuçlar gibi bazı hareketler yapıyor. Yangın geri çekildi ve iki dağın arasına girdi. Temim de peşinden oraya girdi.

Hz. Ömer (radıyallahu anh) hayret ederek "Gören hiçbir zaman görmeyen gibi değildir. " dedi. [1236]

4863. İmam Beğavi, Muaviye b. Harmele'den şöyle rivayet eder: "Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) yanına gittim ve "Ya Emiru'l-mü'minin! Sen beni yakalamadan önce ben tevbe ederek geldim" dedim.

Hz. Ömer (radıyallahu anh) "Sen kimsin?" deyince "Ben Muaviye b. Harmele'yim. Müseylemetu'l-Kezzab'ın da damadıyım" dedim. Hz. Ömer (radıyallahu anh) "Git, Medine ehlinin en hayırlısına misafir ol!" dedi. Ben de Temimî Dâri'ye (radıyallahu anh) misafir oldum. Biz Temimle konuşurken, Harre denilen yerde bir yangın ortaya çıktı.

Hz. Ömer Temim'e gelerek "Ey Temim, çık!" dedi. Temim "Ben kimim ki? Benim yaptığımla ele ne geçer?" diyerek nefsini küçülttü. Hz. Ömer "Benim emrim sana geldiği halde sen karşı gelmekten korkmuyor musun? Dedi. Sonunda Temim kalktı ve yangın yerine gitti. Yangının içine dalarak tamamen söndürdü. Kendisi yangından hiçbir zarar görmedi. [1237]

[1236] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 212; Beyhaki, bu hadisi Muaviye b. Harmele'den baş kısmını şöyle rivayet eder: Harre'de bir yangın çıktı. Hadisin diğer kısmı aynıdır. (*Delâilü'n-nübüvve,* VI, 80). İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 153.

[1237] İbn Hacer, *el-İsabe,* III, 497; Ebu Nuaym; Zamra, Merzuk senediyle muhtasar olarak rivayet etti. Onun rivayetinde, Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle dedi: Ey Ebu Rukayye biz seni bu ve benzeri şeylerden dolayı seviyoruz. (*Delâilü'n-nübüvve,* 212).

ASHAB-I KİRAM İÇİN GECENİN AYDINLANMASI

a) Hasan ve Hüseyin (radıyallahu anh) İçin Karanlığın Aydınlanması

4864. İmam Ahmed, Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Biz Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile yatsı namazını kılıyorduk. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) secde ettiğinde Hasan ile Hüseyin Peygamber'in sırtına çıkıyorlardı. Hz. Peygamber secdeden başını kaldırdığında onları güzel bir şekilde yakalayarak sırtından yere indiriyordu. Hz. Peygamber tekrar secdeye gittiğinde onlar tekrar sırtına çıkıyorlardı. Resûlullah namazını bitirinceye kadar böyle yaptılar. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) her birisini bir dizine oturttu. Ben kalktım ve "Ey Allâh'ın Resûlü! Onları annelerine götüreyim mi?" dedim. Bu esnada bir şimşek çaktı. Hz. Peygamber, torunlarına *"Haydi, annenize gidin"* dedi. Çocuklar annelerinin yanına varıncaya kadar şimşeğin aydınlığı devam etti. [1238]

4865. Ebu Nu'aym, *Delâil* adlı eserinde Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hasan (radıyallahu anh) karanlık bir gecede Nebi'nin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanında idi. Efendimiz onu gerçekten çok ama çok severdi. Hasan (radıyallahu anh): "Anneme gitmek istiyorum" dedi. Ben "Ben onunla birlikte giderim Ya Rasulallâh" dedim. Efendimiz "Hayır" buyurdu. O anda bir şimşeğin ışığı parladı, Hasan (radıyallahu anh) o şimşeğin aydınlığında yürüyüp annesine kavuştu. [1239]

b) Hurma Dalının Katâde b. Numan'ın Yolunu Aydınlatması

4866. İmam Ahmed, Ebu Said el-Hudri'den (radıyallahu anh) rivayet eder: Cuma vakti ile alakalı kıssanın anlatıldığı uzun bir hadiste şöye der:

Sonra bir bulut her tarafı kapladı ve bir fırtına koptu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) yatsı namazına giderken bir şimşek çaktı. Bu esnada

---

[1238] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 513; Heysemi dedi ki: İmam Ahmed ve Bezzar (*Keşfü'l-estâr,* III, h. 2629) bu hadisi muhtasar olarak rivayet etti. O rivayette "karanlık gecede" ibaresi vardır. İmam Ahmed'in senedindeki raviler sikadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 181); Beyhaki, Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) bu hadisi rivayet etti. İbn Kesir, *el- Bidâye,* VI, 152.

[1239] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,*205.

Katâde b. Numan'ı görerek "Ya Katâde! Bu karanlık bir gecede nereye bu gidiş?" diye sordu.

Katâde "Ya Rasulallâh (sallallahu aleyhi ve sellem)! Bugün namaza katılacakların az olacağını bildiğim için bu namazda bulunmayı sevdim" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) "*Namazı kıldıktan sonra ben gelinceye kadar yerinde bekle!*" buyurdu. Namazdan sonra ona bir hurma dalı verdi ve *"Bunu al. Bu senin on arşın önünle, on arşın da arkanı aydınlatır. Evine girince köşesinde bir karartı görürsen bil ki o şeytandır. Konuşmadan bu dal ile ona vur"* buyurdu. [1240]

4867. Taberani "*el-Mu'cemul-Kebir*" adlı eserinde bu hadisi Katâde'den (radıyallahu anh) *Mecmeu'z-Zevâid*deki gibi rivayet etti, onun rivayetinde şu kısımda vardır:

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bana bir hurma dalı vererek *"Şeytan senden sonra evine girmiştir. Bu dalı al eve gidince bırakma, şeytanı evin köşesinde gördüğünde bununla ona vur"* buyurdu.

Bunun üzerine ben mescidden çıktım. O dal mum gibi ışık veriyordu. Onun ışığında, aile efradıma yanına vardım. Hepsi uyuyordu. Köşeye baktım ki orada bir kirpi duruyor. Hurma dalıyla ona vurmaya başladım. Evden çıkıp gidinceye kadar vurmaya devam ettim. [1241]

c) Üseyd b. Hudayr ile Abbad b. Bişr İçin Karanlığın Aydınlanması

4868. İmam Buhari, Enes'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Allah Resûlünün ashabından iki kişi peygamberin huzurundan ayrıldılar. Beraberlerinde çıra gibi bir şey vardı. Önlerini aydınlatıyordu. Onlar birbirlerinden ayrılırken her birinin yanında bir tanesi kaldı ve böylece evlerine vardılar. [1242]

4869. Abdurrzzak, Enes'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

[1240] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 65; Heysemi, "İmam Ahmed ve Bezzar (*Keşfü'l-estâr,* III, h. 2709) bu hadisin aynısını rivayet ettiler, senedindeki raviler sahihtir. " dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 167).

[1241] Taberânî, *el-Kebir,* IXX, h. 9; *Mecma'u'z-zevâid,* II, 40; Heysemi, "Bu hadisin ravileri sikadır" dedi.

[1242] Buharî, I, 125; IV, 251; V, 44.

Üseyd b. Hudayr el-Ensari ve Ensar'dan başka bir kişi peygamber katında bir ihtiyaçları için konuşuyorlardı. Gece geç vakit oldu. O gece de aşırı karanlık vardı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'ın huzurundan ayrıldıklarında, ellerinde bastonlar vardı ve o bastonlar ışık vermeye başladı. Onlar da o ışıkta yürümeye başladılar. Birbirlerinden ayrılınca da her biri kendi bastonunun ışığında yürüyerek evine gitti. [1243]

d) Hamza b. Amr el-Eslemî'nin Parmaklarının Işık Vermesi

4870. İmam Buhari Tarihinde Hamza b. Amr el-Eslemi'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Biz Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)ile beraberdik. Çok karanlık bir gece olduğundan birbirimizi kaybettik. Birden benim parmaklarım ışık vermeye başladı. Öyle ki arkadaşlar bineklerini bu sayede topladılar. Her ne şeyi kaybedecek olsalar hemen parmaklarım ışık veriyordu ve onu buluyorlardı. [1244]

4871. İbn Sa'd Vâkıdi'den Hamza b. Amr'ın şöyle dediğin rivayet eder:

Biz Tebük'te olduğumuz zaman münafıklar Resûlullah'ın devesini bir geçitte (gece vakti) ürküttüler. Devenin yüklerinden bir şeyler düştü. O anda parmaklarımdan etrafa ışık yayıldı ve etraf aydınlandı. Hatta ben yere düşen kamçı ip vb. şeyleri topladım. [1245]

[1243] Abdürrazzâk, *Musannef,* XI, h. 20541. Buhârî bu hadisi muallak olarak Ma'mer, Sabit, Enes ve Hammad b. Seleme, Sabit, Enes senetleriyle iki farklı yoldan "Abbad b. Bişr (radıyallahu anh) ve Üseyd b. Hudayr (radıyallahu anh) Rasulullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) huzurundan çıktılar" şeklinde rivayet etti. (Buharî, V, 44). Nesai (*Fezâilü's-sahâbe,* 141) ve Beyhaki (*Delâilü'n-nübüvve,* VI, 78) Hammad b. Seleme rivayetini aldılar. İbn Kesir, *el-Bidaye,* VI, 152; İbni Sa'd "Hammad, Sabit, Enes (radıyallahu anh)" senediyle şöyle rivayet eder: "Üseyd b. Hudayr ile Abbad b. Bişr (radıyallahu anh) çok karanlık bir gecede Rasulullah efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanıda idiler" Rivayetin kalan kısmı yukarıdaki rivayetle aynıdır. (*Tabakâtü'l-kübra,* III, 606). Ebu Nuaym, *"Delail"* 205.

[1244] Buharî, *Tarihü'l-kebir,* III, t. 173; Beyhaki, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 79; Taberâni, *el-Kebir,* III, h. 2991; İbni Kesir, *el-Bidâye,* VI, 152; Heysemi'nin Taberani'den yaptığı rivayette "her ne şeyi" yerine "hangi eşyaları kaybolsa" lafzı vardır. Yine Heysemi, Taberanideki Hadisin Ravileri sikadır, sadece Kesir b. Zeyd'de hılaf vardır, dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 411).
İbn Kesir şöyle dedi: "İmam Buhârî Tarihinde farklı ve sağlam bir senedle muhtasar olarak bu hadisi rivayet etti" (*el-Bidâye,* IIX, 213); Ebu Nuaym Buhârînin rivayetinin aynısını zikretti. (*Delâilü'n-nübüvve,* 206).

[1245] İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* IV, 315; Vâkıdî, *Meğâzî,* III, 1043.

e) Ebu Abs'ın (radıyallahu anh) Asasının Işık Vermesi

4872. Beyhakî, Abdulhamid b. Ebu Abs el-Ensari'den o, Meymun b. Zeyd b. Ebu Abs'den o da Übeyy'den şöyle rivayet etti.

Babam Ebu Abs (radıyallahu anh) namazlarını çoğunlukla Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber kılıyor, sonra da Benî Hâris Mahallesine dönüyordu. Çok karanlık ve yağmurlu bir gece, mescidden çıktı. Allâh Teâlâ babamın bastonuna bir nur verdi. Babam da Benî Haris Mahallesindeki evine gidinceye kadar onun ışığında yürüdü. [1246]

4873. İbn Hacer, *el-İsâbe* adlı eserinde şöyle dedi: Zübeyr b. Bekkâr el-Muvaffakıyyat'ta Muahmmed b. Dahhak, o da babasından şöyle rivayet eder:

Ebu Abs b. Cübeyr(radıyallahu anh)'unn gözleri kör olunca Hz. Peygamber ona bir asa vererek *"Bu asa ile yolunu aydınlat"* buyurudu. O asa etrafındaki belirli bir alanı aydınatıyordu. [1247]

f) Tufeyl b. Amr ed-Devsî'nin Kamçısının Işık Vermesi

4874. İbn Mendeh ve İbn Asakir, Tufeyl Zinnurayn b. Amr ed-Devsi'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Tufeyl b. Amr'ın kamçısına ışık vermesi için Allâh'a dua etti. Bunun üzerine kamçısı ışık vermeye başladı. O da karanlıkta etrafının bunular aydınlatıyordu.

Bu konu Allâh'a ve Resûlü'ne davet bölümünde geçmişti. Tufeyl b. Amr ed-Devsî, Hz. Peygamber tarafından kavmini İslâm'a davet etmek için gönderilirken "Ey Allâh'ın Resûlü! Bana inanmaları için bir alamet ver" demiş. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'de *"Allah'ım! Ona bir alamet ver"* diye dua buyurmuştu. Bunun üzerine iki kaşının arasında kandil gibi parlayan, yanında bulunanları aydınlatan bir ışık çıktı demişti. Bunun üzerine ben "Allah'ım yüzümden bu ışığı al bana ait başka bir şeye ver, zira kavmimin bana müsle (dinlerini terk ettiğim için bir ceza) olduğunu zannetmelerinden korkuyorum" diye dua ettim. O nur, alnımdan ayrılarak sopamın kamçımın

---

[1246] Beyhaki, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 78,79; Beyhaki, Ebu Abs (radıyallahu anh) bedir şehitlerindendi, dedi. El-Bidâyede, (VI, 152) de böyledir. Ebu Nuaym, *"Delail (205)"* adlı eserinde bu senedle bu hadisin benzerini rivayet etti, ancak onun rivayetinde Ebu Abs yerine Ebu İsa kaydı var. Hâkim Abdulhamid b. Ebu Abs senediyle bu hadisi rivayet etti. (*Müstedrek,* III, 350-351).

[1247] İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 130.

ucuna geldi. Ben tepeden yanlarına doğru inerken bana bakanlar kamçımın ucunda kandil gibi parlayan ışığı birbirlerine gösteriyorlardı. [1248]

4875. İbn Asakir, İbn Abbas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Abbas b. Abdulmuttalib çoğu zaman "Ne zaman bir insana iyilik yapmışsam benimle onun arası nurlanmıştır. Yine ne zaman bir insana kötülük yapmışsam mutlaka aramızda karanlık olmuştur. O halde sen daima ihsan ve iyilik yapmaya çalış. Çünkü bu insanı kötülüklerden, felaketlerden korur" derdi. [1249]

ASHABI KİRAMI BULUTLARIN GÖLGELENDİRMESİ

4876. Ebu Nu'aym, Ka'bın mevlası Abdurrahman b. Imrân b. Hari'den şöyle rivayet eder:

Mikdad b. Esved, Amr b. Abese ve Şâfi' b. Hubeyb el-Hezelî (radıyallahu anh)'la beraber yolculuğa çıktık. Yolda Amr b. Abese bir gün kayboldu. Ben günün ortasında onu aramaya çıktım. Onu bir bulut onu gölgeliyor ve kendisi de uyuyorken buldum. Onu uyandırdım, bana "Bu gördüğünü başkasına haber verdiğini öğrenirsem aramızda iyi şeyler olmaz" dedi.

Allah'a yemin ederim ki, o ölünceye kadar gördüğümü kimseye söylemedim. [1250]

[1248] Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* VII, 78.
[1249] Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* III, 312.
[1250] İbn Hacer, *el-İsâbe,* III, 6.

HZ. PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) VE ASHABI KİRAM'IN DUALARIYLA YAĞMUR YAĞMASI

a) Hz. Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) Duasıyla Yağmur Yağması

4877. İmam Buhari Enes'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Bir Cuma günü Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) hutbe okurken, minberin tam karşısındaki kapıdan bir adam içeri girdi ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in karşısına geçerek "Ey Allâh'ın Resûlü! Mallar helak oldu, yollar kapandı. Allâh'a yalvar ki bize yağmur versin" dedi.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ellerini kaldırarak *"Ey Allâh'ım! Bize yağmur ver. Ey Allâh'ım! Bize yağmur ver. Ey Allâh'ım! Bize yağmur ver"* diye du etti. Vallahi, o anda gökte bulut yoktu, bir karaltı dahi yoktu. Bizimle Sel' Dağı arasında herhangi bir ev de yoktu. Duanın hemen peşine, kalkan gibi bir bulut çıkıverdi. Bulut günün ortasına geldiğinde yayıldı, sonra yağmur yağdı. Allâh'a yemin ederim ki, altı gün güneş yüzü görmedik.

Ertesi Cuma yine Hz. Peygamber hutbe okurken minberin karşısındaki kapıdan bir adam içeri girdi ve Hz. Peygamber'in karşısında durarak "Ey Allâh'ın Resûlü! Mallar helâk oldu. Yollar bu sefer selden ötürü kesildi. Allâh'a yalvar da yağmuru durdursun!" dedi.

Hz. Peygamber ellerini kaldırarak *"Ey Allâh'ım! Üstümüze değil, etrafımıza yağdır! Ey Allâh'ım, yüksek yerlere, büyük dağlara ve tepeciklere yağmur ver, ağaçların bittiği yerlere yağmur ver"* diye dua etti. Dışarı çıkınca yağmurun dindiğini, güneşin çıktığını gördük. [1251]

4878. Buhari'nin başka bir senedle Enes'den (radıyallahu anh) yaptığı rivayette şöyle geçer: Gördüm ki bir bulut sağa ve sola ayrlıp dağıldı. Her buluttan yağmur geliyor, fakat Medine üzerine yağmıyor, etrafına yağıyordu.

4879. Buhari'nin başka bir senedle Enes'den (radıyallahu anh) yaptığı rivayet:

Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) iki elini kaldırdığında, gökte bir bulut bile yoktu. Nefsimi elinde tutana yemin ederim ki, peygamber ellerini daha indirmeden dağlar gibi bulutlar gökyüzünde toplanmaya başladı. Daha

---

[1251] Buhârî, II, 15, 34, 35, 36, 37, 40; IV, 236; IIX, 30, 92.

Resûlullah minberinden inmezden evvel yağmur tanelerinin sakalından aşağıya süzüldüğünü gördüm. [1252]

4880. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Ebu Lübâbe b. Abdulmünzir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hz. Peygamber Cuma günü halka hutbe irad etmek üzere minberde idi. Şöyle dua ediyordu: *"Ey Allâh'ım! Bize yağmur ver. "* Ben "Ey Allâh'ın Resûlü! Hurmalar harmanlardadır" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ey Allâh'ım! Bize bir yağmur ver, ta Ebu Lübabe çıplak olarak kalkıp elbisesiyle hurma havuzunun deliğini kapatmak zorunda kalana kadar"* dedi. O zaman gökte bulut yoktu. Birdenbire sağnak halinde yağmur yağmaya başladı. Ensar etrafımı alarak " Ya Eba Lübabe, Hz. Peygamber'in söylediğini yapmadıkça yağmur dinmez!" dediler.

Bunun üzerine ben de çıplak olarak kalktım, hurma havuzumun deliğini elbisemle kapadım da yağmur kesildi. [1253]

4881. Sıkıntılara tahammül etme konusunda Ömer'in (radıyallahu anh) hadisi İbn Cerir'den, Bezzar'dan ve Taberani'den rivayet edilmişti. Orada şu bölüm vardı:

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ellerini göğe doğru kaldırdı ve ellerini indirmeden evvel gökte bulutlar toplanmaya başladı ve önce hafif, sonra da sağanak halinde yağmur yağmaya başladı. Askerler beraberlerinde bulunan kaplarını doldurdu. Sonra biz gittik gördük ki, ordugâhın dışına yağmur yağmamıştı. [1254]

4882. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Abdullah b. Ebu Bekir b. Abbas b. Sehl'den şöyle rivayet etti. O sahabi dedi ki: İnsanlar susuz olarak sabahladı. Resûlullah'a bundan şikâyet ettiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Allâh'a yalvardı. Allâh hemen bir bulut gönderdi ve yağmur yağmaya başladı. Herkes kana kana içti ve su ihtiyaçlarını da karşıladılar. [1255]

[1252] Müslim (III, 24,25), aynı lafızla, İmam Ahmed (III, 104, 187, 194, 245, 256, 257, 261, 271) ve Ebu Davud (1174, 1175) aynı manada bu hadisi rivayet ettiler. İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 88; Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 160; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* I, 176, 177.

[1253] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 160; Beyhaki, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 144, 145; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 92; Beyhaki, "Bu hadisin senedi hasendir, İmam Ahmed ve diğer hadis kitaplarının yazarları bu hadisi rivayet etmediler" dedi.

[1254] Ebu Nuaym bu senedle bu hadis rivayet etti. (*Delâilü'n-nübüvve,* 190).

[1255] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 190.

b) Hz. Ömer (radıyallahu anh)'in Duasıyla Yağmur Yağması

4883. İbn Ebi'd-Dünya ve İbn Asâkir, Havvat b. Cübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer (radıyallahu anh) zamanında halka çok şiddetli bir kıtlık isabet etti. Ömer halkla birlikte duaya çıktı. Onlara iki rekât yağmur namazı kıldırdı. Abasının sağını soluna, solunu sağına getirdi. Sonra ellerini açtı "Ey Allâh'ım! Senden affımızı istiyoruz, senden su istiyoruz" diye dua etti.

Hz. Ömer daha duasını bitirmeden yağmur yağdı. Bir müddet sonra çöl bedevileri Hz. Ömer'e gelerek "Ey Mü'minlerin Emîri! Biz falan gün, falan saatte çölümüzde bulunuyorduk. Baktık ki bulutlar bizi gölgelendirdi. Şöyle bir ses duyduk "Ey Ebu Hafs! Sana yardım geldi. Ey Eba Hafs, sana yardım geldi" diyordu" dediler. [1256]

4884. Beyhaki, *Delâil* adlı eserinde Malik ed-Dâr'dan şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer zamanında halk büyük bit kıtlığa maruz kaldı. Birisi Resûlullah'ın kabrine vardı ve "Ya Resûlullah! Ümmetine yağmur vermesi için Allâh'tan yağmur iste. Zira ümmetin nerde ise helâk olacaktır!" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), gece adamın rüyasına girerek *"Ömer'e git. Benim selâmımı söyle ve de ki: Aklını kullan! Aklını kullan!"* dedi.

Bunun üzerine kişi Hz. Ömer'e vardı ve haber verdi. Hz. Ömer ağladıktan sonra "Ya Rabbi! Aciz olduğum şey müstesna her gayreti gösterdim" dedi. [1257]

4885. İbn Cerir Taberi *Tarih*'inde, Seyf, Abdurrahman b Ka'b b. Malik senediyle şu hadisi rivayet eder:

Medine ve çevresinde şiddetli bir kıtlık ve açlık oldu. Öyleki açlıktan yabani hayvanlar insanlara sığınıyor ve kişi kestiği koyunun çok zayıf olduğundan etini yemekten tiksinti duyuyordu. İnsanların durumu da çok kötüydü, Ömer'in diğer şehirlerle bağı kopmuş sanki muhasara altında gibiydi.

Bir gün Bilâl b. Hâris el-Müzeni (radıyallahu anh), Ömer b. Hattab'ın huzuruna içeri girmek için izin istedi ve "Ben Allâh'ın elçisinin elçisiyim. Hz. Peygamber sana *"Ben seni akıllı ve tedbirli olarak biliyordum. Hala da öyle bilirim. Sen ne yapıyorsun?"* buyuruyor" dedi. Ömer "Sen bu rüyayı ne zaman gördün?" dedi. Bilal "Dün akşam gördüm" dedi.

[1256] Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* IV, 290.

[1257] Beyhaki, *Delâilü'n-nübüvve,* VII, 47; Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* IV, 289. İbni Kesir: "Bu hadisin isnadı sahihtir" dedi. (*el-Bidâye,* VII, 92).

Bunun üzerine Hz. Ömer çıktı, mescide toplanın diye ilan ettirdi. Halk toplanınca onlara iki rekât namaz kıldırdı ve “Ey insanlar! Allâh için doğru söyleyin. Benden, hayır'dan başka bir şey gördünüz mü?” dedi. İnsanlar “Allah bilir ki hayır” dediler. Ömer, "Bilal b. Hâris şöyle şöyle diyor” dedi. İnsanlar “Bilal doğru söylüyor. Neden Allâh'tan ve diğer şehirlerdeki Müslümanlardan yardım istemiyorsun?” dediler. Daha önce böyle bir şeyi düşünememiş olan Ömer “Allahu ekber! Bela son noktasına ulaşınca artık kalkar” dedi ve bütün valilerine “Medine ve çevresine yardım edin. Açlıktan ölmek üzereler” diye mektup yazdı.

İnsanları da yağmur duası için şehirden dışarı çıkardı. Kendisi de Abbas (radıyallahu anh) ile yaya olarak çıktı. Kısa bir hutbe okuduktan sonra namaz kıldırdı. Sonra dizlerinin üzerinde durarak

“Ey Allâh'ım! Ancak sana ibadet ederiz, ancak senden yardım taleb ederiz. Allâh'ım, bizi affet. Bize merhamet et, bizden razı ol!” diye dua etti. Sonra evlerine döndüklerinde, su dolu çukurlarla karşılaştılar. [1258]

4886. İbn Cerir, Seyf, Asım b. Ömer b. Hattab senediyle de bu hadisin manasını rivayet etti. Bu rivayette:

Müzeyne Kabilesinden ki, -onlar çölde yaşıyorlardı,- bir evin halkı evin büyüğüne “çok çalıştık yorulduk, bize bir koyun kes” dediler. Aile reisi onlara “Sürüde kesilmeye layık bir koyun yok” dedi. Ama onlar ısrarlarını sürdürünce, bir koyun kesti. Derisini yüzdüklerinde kıpkızıl bir kemikle karşılaştılar. O zaman adam “Yâ Muhammedâh!” diye bağırdı.

O anda rüya gören birinin gürdüğü gibi Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in geldiğini gördü. ona gelmişti. Adama *“Seni yağmurla müjdeliyorum. Ömer'e git, Benden ona selâm söyle ve: “Benim ahdım seninle, sende ahde vefalı birisin, akdine sıkıca bağlısın. Ey Ömer! Akıllı ol, tedbirli ol, de”* dedi.

Adam Hz. Ömer'in kapısına geldi. Kapıdaki hizmetçiye “Allah Resûlü'nün elçisi için Ömer'den izin iste!” dedi. Ve olanları anlattı. [1259]

c) Muaviye'nin (radıyallahu anh) ve Yezid b. Esved el-Cüraşî'nin (radıyallahu anh) Dualarıyla Yağmur Yağması

4887. İbn Sa'd, Selim b. Amir el-Habairi'den şöyşe rivayet eder:

[1258] *Tarihü't-Taberî,* IV, 98-99.
[1259] *Tarihü't-Taberî,* IV, 99-100.

Gökyüzünün kuruduğu bir dönemde Muaviye b. Ebî Süfyan, Şamlılarla beraber yağmur duasına çıktılar. Muaviye hutbe okumak için minbere oturdu. Ve "Yezid b. Esved el-Cüraşî (radıyallahu anh) nerede" diye sordu. İnsanlar onu çağırdı. Oda safları yararak geldi. Muaviye ona minberde kendisinden yukarıya çıkmasını emretti ve onun ayakucuna oturdu.

Muaviye "Ey Allâh'ım! Bugün bizim aramızda en hayırlı ve en faziletli kulun kimse, onun yüzü suyu hürmetine senden şefaat diliyoruz. Ya Rabbi! Yezid b. Esved el-Cüraşî'nin yüzü suyu hürmetine senden şefaat taleb ediyoruz. Ey Yezid ellerini Alah'a kaldır" dedi.

Yezid de ellerini kaldırdı. İnsanlar da ellerini kaldırdı. Kısa bir süre sonra batı tarafında bir bulut görüldü, rüzgârlar esti ve Allâh yağmur gönderdi. Hatta insanlar az kalsın selden, evlerine gidemeyeceklerdi. [1260]

d) Enes (radıyallahu anh)'ın Duasıyla Yağmur Yağması

4888. İbn Sa'd, Sümâme b. Abdullah'tan şöyle rivayet eder:

Enes'in (radıyallahu anh) yanına bahçesini ekip biçen çiftçi geldi. Susuzluktan şikâyet etti. Enes su istedi, abdest alıp namazı kıldıktan sonra "Sen bir şey görüyor musun? Diye sordu. Hizmetçi "Birşey görmüyorum" dedi. Enes içeri girdi, üçüncü veya dördüncü kez namaz kıldıktan sonra yine "Bak, bir şey görüyor musun?" diye sordu.

Hizmetçi "Ben kuşların kanatlarına benzer bulutlar görüyorum" dedi. Bunun üzerine Enes namaza devam etti. Allâh'a yalvardı. Çiftçi Enes'in yanına gelip "Gök tamamen bulutla kaplandı ve yağmur yağıyor" dedi.

Enes "O halde Bişr b. Şeğaf'ın gönderdiği ata binip bak bakalım yağmur nereye kadar varmış, öğren de gel" dedi. Hizmetçi ata bindi, baktı, yağmur bağların ötesine geçmemişti. İbn Sa'd Bu hadsi Sabit el-Bünaniden de rivayet etti. Ondan gelen rivayette şu vardır "Çiftçi Enes b. Malik'e (radıyallahu anh) yerin kuraklığından bahsetti. Rivayetin sonunda da "Gidip baktı yağmur kendi toprağından öteye yağmamıştı. "[1261]

e) Hıcr b. Adîyy'nin (radıyallahu anh) Duasıyla Yağmur Yağması

4889. İbrahim b. Cüneyd *"Evliya"* adlı eserinde munkatı bir senedle şöyle rivayet eder:

[1260] İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* VII, 444.

[1261] İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* VII, 21-22.

Hücr b. Adîyy'in gusul alması gerekti. Kendisini götürmekle görevli şahsa "İçmek için ayırdığım suyu bana ver de yıkanayım. Yarın da bana su verme" dedi. Görevli "Susuzluktan ölmenden korkuyorum, Muaviye beni öldürür" dedi. Bunun üzerine Hıcr dua etti. Bir buluttan yağmur yağdı. Hıcr, ihtiyacı kadar su aldı.

Yanındakiler "Allah'a yalvar ki bizi kurtarsın" dediler. Hıcr de "Ey Allâh'ım! Bize en hayırlısını ver" diye dua etti. Bu duadan bir müddet sonra Hıcr ve arkadaşlarından bazıları öldürüldü. [1262]

f) Hz. Peygamber'in Geçmişte Yaptığı Bir Dua Sebebi ile Ensar'dan Bir Kabilenin Ölüleri Üzerine Yağmur Yağması

4890. İbn Asakir, Haseni Basri'den şöyle rivayet eder:

Ensar'dan bir kabile hakkında daha önce Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) duası vardır. Onlardan birisi ölürse bir bulut gelir, onun kabrini sulardı.

Onların bir mevlaları öldü. Müslümanlar " görelim bakalım Resûlullah'ın "Kavmin azatlısı, kavimdendir" çıkacak mı?" dediler. O defnedildikten sonra bir bulut geldi ve onun kabrine yağmur yağdı. [1263]

g) Gökten İnen Bir Kovadan Su içilmesi

4891. İbn Sa'd, Osman b. Kasım'dan şöyle rivayet eder:

Ümmü Eymen hicret ettiği zaman Ravha yakınlarında Mensarif denilen yerde akşam oldu. Oruçluydu ve yanında su da yoktu. Susuzluktan bitab düşmüştü. Gökten ona beyaz bir ipe bağlanmış bir kova indi. Ümmü Eymen kovadaki sudan kana kana içti. Ümmü Eymen "Bundan sonra artık hiçbir zaman susamadım. Hatta susamak için en sıcak günlerde oruç tutuyordum. Fakat yine susamıyordum" derdi. [1264]

[1262] İbn Hacer, el-İsâbe I, 315.

[1263] Ali el-Mütteki, *Kenzü'l-ummâl,* VII, 136.

[1264] İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* VIII, 224; İbn Hacer, el-İsâbe IV, 432; İbnü's-Seken, Osman b. Kâsım'dan bu hadisin benzerini rivayet etti.

SUDAKİ BEREKETLENME

a) Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Elini Suya Sokmasıyla Suyun Bereketlenmesi ve Efendimzin Parmaklarından Su Çıkması

4892. İmam Buhari, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

İkindi namazına yakın Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i gördüm. Halk abdest suyu arıyordu, fakat bulamıyorlardı. Resûlullaha (sallallahu aleyhi ve sellem) biraz su getirildi.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) elini suyun bulunduğu kaba sokarak "insanların bu sudan abdest almasını emir" buyurdu. Baktım ki su Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in parmaklarının altından kaynıyor. Halk sonuna kadar o sudan abdest aldı. [1265]

4893. Yine İmam Buhari, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Ezan okunduğunda evi mescide yakın olanlar abdest almak için kalkıp evlerine gitti. Evi uzak olanlar kaldılar. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e bir kap getirildi. Taştan yapılmıştı. Hz. Peygamber'in eli girmeyecek kadar da küçüktü. Sonra Peygamber parmaklarını bitiştirdi ve kabın içine elini soktu. Hz. Peygamber abdest aldıktan sonra oradaki herkes de o kaptan abdest aldılar.

Enes (radıyallahu anh)'den bu abdest alanların kaç kişi oldukları soruldu. Enes "Seksen veya biraz daha fazla idiler" dedi. [1266]

4894. Buhari'den gelen başka bir rivayette şöyledir:

Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) bir kap getirildi. Peygamber o zaman Medine'de Zevra denilen bir yerdeydi. Elini kaba soktu ve parmaklarının arasından su akmaya başladı. Halk abdest aldı. Katâde, Enes'e "Abdest

---

[1265] Buhârî, I, 54; IV, 233; Bu hadisi Müslim (VII, 59), Tirmizi (3631), Nesâi (I, 60), Enes b. Malik'den farklı senedlerle rivayet ettiler. Tirmizi "Hasendir, sahihtir" dedi. İmam Ahmed'de uzun bir hadisin içinde bu rivayeti nakletti. (*Müsned,* III, 132).

[1266] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 106; Buhârî, I, 60; IV, 233.

alanlar kaç kişiydi?" diye sordu. Enes "üçyüz kişi veya ona yakındı" diye cevap verdi. [1267]

4895. İmam Buhari, Bera b. Azib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hudeybiye günü biz bin dört yüz kişiydik. Hudeybiye bir kuyunun adıdır. Kuyudan su çektik, onda bir damla dahi su kalmadı. Bunun üzerine Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) kuyunun kenarına oturdu ve *"Bana biraz su getirin"* dedi. Ağzında suyu çalkaladıktan sonra kuyuya püskürttü. Biz, az bir zaman sonra baktık ki kuyu su ile dolmuş. Hepimiz içtik ve hayvanlarımız da kana kana içtikten sonra kuyudan ayrıldık. [1268]

4896. İmam Buhari, Cabir b. Abdullah'dan (radıyallahu anh) şöye rivayet eder:

Hudeybiye günü insanlar susadı. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in önünde deriden mamul küçük bir kap vardı. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) o kab'tan abdest alıyordu. İnsanlar susuzluktan kaba hücum eder gibi oldular. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ne oluyor size?"* deyince, "Bizim yanımızda ne abdest almak için ne de içmek için de yoktur. Sadece senin yanındaki o küçük kaptaki var" dediler. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) elini kaba soktu. Parmakları arasından su pınarlar gibi akmaya başladı. İçtik, abdest aldık.

Cabir'e "Siz kaç kişiydiniz?" diye sordum. Cabir "Eğer biz yüz bin kişi olsaydık yine bize yeterdi. Fakat biz bin beşyüz kişiydik" diye cevap verdi. [1269]

4897. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde İbn Mes'ud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

[1267] Buhârî, IV, 233; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 170; Müslim, VII, 59; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI 93; Ebu Nuaym, (*Delâilü'n-nübüvve,* 145) ve İbni Sa'd (et-Tabakâtü'l-kübrâ, I, 177-179) farklı lafızlarla bu hadisi rivayet ettiler.

[1268] Buhârî, IV, 234, V, 156; Buhârî bu hadisin rivayetinde sened ve metin olarak tek kaldı. İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 94; Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 145.
Buhârî (II, 206; III, 11, 157, 246; V, 157, 161.), Hudeybiye Sulhu adlı uzun hadiste bu kıssayı Misver ve Mervan'dan rivayet etti. İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 97; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* I, 179.

[1269] Buhârî, IV, 234; V, 156; VII, 148; Bu hadisi Müslim (II, 26, VI, 26), Seleme b. Ekva 'dan (radıyallahu anh) rivayet etti. İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 96; Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 144; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* II, 98.

Biz Peygamberle beraber bir seferdeydik. Namaz vakti geldi yanımızda az bir su vardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) su istedi. Onu bir sahana koyduk. Elini onun içine koydu. Su Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) parmakları arasından akıyordu.

Sonra *"Haydi abdest almak için gelin. Bereket Allâh'tandır"* diye seslendi. İnsanlar geldiler, abdest aldılar. Ben de Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Bereket Allâh'tandır"* dediği için hızlıca suya vardım bol bol içtim.[1270]

b) Hz. Peygamber'in Suyu Kendi Kabına Dökmesi ve Suyun Bereketlenmesi

4898. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde İbn Mes'ud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Biz Peygamberle (sallallahu aleyhi ve sellem) beraber bir seferdeydik. *"Yanınızda su var mı?"* diye sordu. "Evet, benim yanımda bir abdest kabı var, onda biraz su bulunmaktadır" dedim. *"Onu getir!"* buyurdu. O suyu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) götürdüm. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Bu sudan ihtiyacınızı karşılayın"* buyurdu. Herkes geldi ve abdest aldı.

Kapda bir avuç kadar bir şey kalmıştı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Bunu sakla Ya Eba Katâde, sonra bize lazım olur"* buyurdu. Tam öğle vakti güneş kızınca, Hz. Peygamber onlardan yüksekte durdu. Herkes Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'i görebiliyordu.

"Ya Rasulullah! Susuzluk bizi helâk edecek, boyunlarımız koptu" dediler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Sizin için helak yoktur"* buyurduktan sonra, *"Ya Eba Katâde! O abdest kabını getir!"* buyurdu. Ben de getirdim. İplerini çözmemi emretti, çözdüm. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) suyu kendi kabına boşalttı.

Sonra insanlara *"Gelin için"* buyurdu. İnsanlar toplaştılar. Hz. Peygamber *"Kalabalığa iyilik edin, sabırlı olun, hepiniz bu kaptan içecek"* buyurdu. Gerçekten de Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ben hariç herkes içti.

Hz. Peygamber bana *"Ey Ebu Katâde! İç"* buyurdu. Ben de "Sen iç ya Rasûlallah!" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Kavmin su-*

[1270] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve*, 144; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 97; Buhârî (IV, 235) bu hadisin benzerini rivayet etti.

cusu en son içer" buyurdu. Bunun üzerine ben suyu içtikten sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) de içti. Abdest kabında da hemen hemen daha önceki kadar bir su da artmıştı. Sahabiler o gün üç yüz kişi başka bir rivayette yediyüz kişi idiler. [1271]

c) Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Elini ve Yüzünü Yıkadığı Suyun Bereketlenmesi

4899. İmam Müslim, Muaz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Tebuk Savaşında beraber namaz kıldıklarını anlattıktan sonra şöyle dedi:

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Siz yarın Allâh dilerse Tebük pınarına varacaksınız. Siz ancak kuşluk vaktinde oraya varabilirsiniz. Kim oraya varırsa ben gelinceye kadar onun suyuna dokunmasın"* buyurdu. Biz oraya vardık. Bizden evvel (münafıklardan) iki kişi suya varmıştı. Göze bir ip gibi az akıyordu.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) o iki kişiye *"Siz bu suya dokundunuz mu?"* diye sordu. "Evet, dokunduk!" dediler. Resûlullah onları azarladı. Allâh'ın ne söylemesini dilediği her şeyi onlara söyledi. Sonra sahabiler elleriyle çeşmeden azar azar, bir kaba o suyu topladılar. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) elini ve yüzünü onun içinde yıkadı ve sonra da suyu pınara döktü. Böylece o pınar bol su ile akmaya başladı. İnsanlar kana kana içti. Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ey Muaz, yakın bir zamanda, eğer uzun yaşarsan, buranın bahçelerle dolu olduğunu göreceksin"* buyurdu. [1272]

d) Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Dokunmasıyla Suyun Bereketlenmesi

4900. İmam Buhari, İmrân b. Hüseyin'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Biz Peygamberle beraber yolculukta idik ve şiddetli bir şekilde susamıştık. O esnada su dolu iki tulumun arasına binmiş, ayaklarını uzatmış bir kadın gördük.

[1271] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve*, 144; Ahmed b. Hanbel (*Müsned*, V, 302, 303, 305, 309) ve Müslim (II, 138) Ebu Katâde'den bu hadisi uzun bir şeklide rivayet ettiler. İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 98.

[1272] Müslim, II, 151, 152; VII, 60; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 100.

Ona "Nerede su var?" diye sorduk. Kadın "Buralarda su yok" dedi. Su ile evinin arası ne kadarlık bir mesafedir?" diye sorduk. Kadın "Bir gün bir gece!" dedi. "O halde, Allâh'ın Resûlü'ne seni götüreceğiz" dedik. Kadın "Allah'ın Resûlü de ne ki?" dedi. Fakat biz onu daha fazla soruşturmadan Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirdik.

Peygamber'e (sallallahu aleyhi ve sellem) de konuştuklarımızın aynısını konuştu. Ancak Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e "Yetimlerinin olduğundan bahsetti. " Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) su tulumlarının indirilmesini emretti ve tulumların ağzına elini sürdü. Biz kırk kişi içtik ve beraberimizdeki her kırba ve matarayı doldurduk.

Ancak hiçbir bir deveye su vermedik. Tulumlar olduğu gibi duruyordu. Su hiç eksilmemişti. Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bize *"Yanınızda ne varsa getirin"* buyurdu. Kadına ekmek parçaları ve kuru hurma olarak bir şeyler toplandı.

Kadın aile efradına gidince "Ben insanların en sihirbazına rastladım veya iddia ettikleri gibi bir peygambere rastladım!" diyerek olanları anlattı. Bunun üzerine hem kadın hem de kabilesi Müslüman oldular. [1273]

e) Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Terinin Bulunduğu Çakılları Kuyuya Atmasıyla, Suyun Bereketlenmesi

4901. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Ziyad b. Haris es-Sudâi'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Ben Peygamberle (sallallahu aleyhi ve sellem) beraber bazı seferlerde bulundum. Bir seferde iken bana *"Yanında su var mı?"* diye sordu. "Var ama az sana kafî gelmez" dedim.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Onu bir kaba dök, bana getir!"* buyurdu. Onu Peygamber'e (sallallahu aleyhi ve sellem) götürdüm. Avucunu içerisine soktu. Her iki parmağının arasından bir su aktığını gördüm.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Eğer ben Rabbimden hayâ etmeseydim, hem içecek, hem de içirecektim. Ashabımı çağır. Kim su isterse gelsin istediği kadar alsın"* dedi.

[1273] Buharî, I, 93, 96; IV, 232; Bu hadisi Müslim de (II, 140, 141) rivayet etti, onun rivayetinde; "Bunları al ailene götür ve bil ki biz senin suyundan hiç eksiltmedik, ancak Allah Teâlâ bize su verdi. " kısmı vardır. İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 98; Ebu Nuaym'ın, *Delâilü'n-nübüvve* (146) adlı eserinde bu rivayet uzun bir şekilde vardır.

Ravi Ziyad "Benim kabilemin İslâm'a girdiğini bildirmek için gelen heyetten birisi "Ey Allâh'ın Resûlü! Bizim bir kuyumuz var. Kışın suyu bize yetiyor. Onun etrafında toplanıyoruz. Fakat yazın azalıyor, biz de etraftaki su kaynaklarına gidiyoruz. Bundan sonra onlara gitmemize imkân yok. Zira etrafımızdaki herkes bize (Müslüman olduğumuz için) düşman oldu. Dua et de suyumuz bize yetsin" dedi.

Hz. Peygamber yedi taş istedi. Onları ayırdı ve sıvazladı. Sonra dua etti ve *"Kuyuya vardığınızda bunları teker teker kuyuya atınız. Her attığınız taş için Bismillah deyiniz"* buyurdu. Onlar taşları attıktan sonra su o kadar arttı ki, kuyunun dibini göremez oldular. [1274]

f) Hz. Hüseyin'in (radıyallahu anh) İçmesiyle Suyun Bereketlenmesi

4902. İbn Sa'd Ebu Avn'dan şöyle rivayet eder:

Hz. Hüseyin (radıyallahu anh) Medine'den Mekke'ye gitmek üzere yola çıktığında kuyusunu derinleştirmeye çalışan İbn Muti'e uğradı. İbn Muti, Hüseyin'e "Şu kuyuyu derin eştim fakat hala kovayı boş çekiyorum. Sen suyun bereketlenmesi için bir dua etsen" dedi. Hüseyin "Kuyunun suyundan birazcık getir" dedi. Kovanın dibindeki kuyu suyundan bir miktar getirdiler. Suyu içti, sonra ağzına alıp mazmaza yaptıktan sonra kuyuya boşalttı. Kuyunun suyu hem tatlılaştı hem de çoğaldı. [1275]

[1274] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 147; Beyhaki, Ziyad'dan (radıyallahu anh) bu hadisi uzun bir şekilde rivayet etti. (*Delâilü'n-nübüvve,* IV, 125, 127); Bu hadisin tam aslı Ahmed b. Hanbel'in Müsned'indedir (IV, 169). Ebu Davud, 514, 1630; Tirmizi, 199; İbni Mace 717; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 101.

[1275] İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* V, 144, 145.

SAVAŞLARDA YEMEĞİN BEREKETLENMESİ

a) Hz. Peygamber'in Duasıyla Savaşlardaki Yiyeceklerin Bereketlenmesi

4903. Ahmed, Ebu Amra el-Ensarî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Bir savaşta Resûlullah ile beraberdik. İnsanlar aç kalmıştı ve Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den bazı develerin kesilmesi için izin istiyorlardı.

"Allah bizi gideceğimiz yere götürür" diyorlardı. Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) gördü ki Hz. Peygamber onlara bir takım bineklerin kesilmesi husunda izin vermek üzeredir. Bunun üzerine "Ey Allâh'ın Resûlü! Peki, biz düşmanla yarın hem aç hem de yaya olarak karşılaşırsak halimiz nice olur? "Ya Resûlullah! Eğer münasip görürsen insanlara ellerinde kalan azıklarını getirttir. Hepsini bir araya topla. Sonra da Allâh'a bereket vermesi için dua et. Kesinlikle Allâh senin duanın bereketiyle bizi doyuracaktır" dedi.

Böylece Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) herkese kalan azıklarını getirmesini emretti. Birisi bir avuç, diğeri daha fazla getiriyordu. En fazla getiren bir ölçek hurma getirmişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bütün bu gelenleri topladı, sonra kalkıp Allâh'ın dilediği şekilde dua etti.

Sonra da askerlere kaplarını getirmelerini ve buradan kaplarını doldurmalarını emretti. Askerlerin içinde doldurulmadık bir kap kalmadı ve ondan artan birşeyler de sofra üzerinde duruyordu.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) dişleri görününceye kadar güldü ve *"Ben şehadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki, ben Allâh'ın Resûlüyüm. Herhangi bir kul bu iki şehadetle Allâh'ın huzuruna varırsa, kıyamet gününde bu iki şehadet onunla ateş arasına bir perde olur"* buyurdu. [1276]

4904. Bezzar, Ebu Huneys el-gıfâri'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

[1276] İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* (I, 180) adlı eserinde Ebu Amra'dan; Ebu Nuaym *Delâilü'n-nübüvve,* (148) adlı eserinde Ebu Hureyre ve Cabir'den, Müslim de (I, 42; VI, 117) bu iki sahabiden, İmam Ahmed, Nesâi, (*Sünenü'l-kübra,* 118) sadece Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh), rivayet ettiler. Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 417; Nesâi, *Ameli'l-yevme ve'l-leyleti,* 1140; İbn Kesir *el-Bidâye,* VI, 113, 114.

Hz Peygamberle (sallallahu aleyhi ve sellem) beraber Tihâme Savaşında beraber idik. Biz Usfan'a vardığımızda, Hz Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ve beraberindekiler geldi. " diyerek hadisi yukarıdaki gibi rivayet etti. Ancak onun rivayetinde "Hz. Peygamber güldü" kısmı yoktur. Onun rivayetinde şu metin vardır: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) hareket emri verdi. Ordu yola çıkınca yağmur yağmaya başladı. Hz. Peygamber ile ordu durup konakladılar ve yağmur suyundan içtiler. "[1277]

4905. Ebu Nu'aym ed-Delail'de Ebu Hureyre ve Ebu Said'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Tebük Savaşında orduda açlık başgösterdi. Hz. Peygamber'e "Ey Allâh'ın Resûlü! Keşke bize izin versen de azıklarımızı taşıyan develerimizi kesip yesek ve yağ ihtiyacımızı karşılasak" dediler. Hz. Peygamber onlara *"Yapınız"* buyurdu. Hz. Ömer, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi" hadisin kalan kısmı yukarıdaki rivayet gibidir. [1278]

4906. Ebu Ya'la, İyas b. Selemi'den, o da babasından (radıyallahu anh) şöyle rivaye eder:

Hayber Savaşında Hz. Peygamberle (sallallahu aleyhi ve sellem) beraber bulunduk. Bize kaplarımızda kalan hurmlarımızı getirmemizi emretti. Deriden bir sergi yaydı. Getirdiklerimizi onun üzerine koyduk. Ben parmaklarımın ucuna basarak baktım. Küçük bir koyun parçası kadar vardı. Biz bin dörtyüz kişiydik. Biz yedik, sonra tekrar uzanıp baktım. Yine bir koyun parçası kadar olduğunu gördüm. Müslim'de bu hadisi bu senedle fakat şu cümleyle birlikte rivayet eder: Doyuncaya kadar yedik, kaplarımızı da doldurduk. [1279]

b) Hendek Kazılırken Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem)'in Elini Üstüne Koyduğu Yemeğin Bereketlenmesi

4907. Taberani, İbn Abbas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) hendek kazdırırken ashabı açlıktan karınlarına taş bağlamışlardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bunu görünce *"Bize yemek yedirecek bir kimseyi bana gösterebilir misiniz?"*

[1277] Bezzâr, *Keşfü'l-estâr,* III, 2419; Beyhaki, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 122; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 114; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 303; İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 53; Taberani Evsatta, Hâkim, Müstedrekinde, bu hadisi rivayet ettiler. Hâkim, hadis'in senedi hasen'dir dedi.

[1278] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 149; Müslim, I, 42; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 114.

[1279] Müslim, V, 139; İbni Kesir, *el-Bidâye,* VI, 115.

buyurdu. Bir kişi "Evet" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"O halde, bize orayı göster"* buyurdu. O adamın evine geldiler.

Adam o sırada hendekten payına düşen bölümü kazıyordu. Hanımı haber göndererek "Acele gel. Çünkü Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bize gelmiştir!" diye haber gönderdi. Adam koşa koşa geldi ve Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e hitaben "Anam babam sana feda olsun" dedi. Onun bir keçisi vardı, oğlağı da beraberindeydi. Ev sahibi keçiyi tutmaya gitti. Hz. Peygamber *"Arkada oğlağı var onu kes"* dedi. Adam oğlağı kesti. Hanımı da hamur yoğurup ekmek yaptı ve eti de çömleğe koyarak ateşin üstüne yerleştirdi. Yemek pişince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashabının yanına getirdi. Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) parmağını yemeğin içine koydu, besmele çekti ve *"Ey Allâh'ım, yemeğe bereket ver!"* dedikten sonra ashabına *"Yiyiniz"* buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in beraberindekiler doyasıya yediler. Onlar yemeğin üçte birini ancak bitirebildiler. Üçte ikisi kaldı. O on kişi gitti,

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara *"Gidiniz ve on kişi daha gönderiniz"* diye emretti. Onlar gittiler, ikinci on kişi geldi. Onlar da doyasıya yedikten sonra Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) kalkarak evin hanımına ve çocuklarına dua etti ve ashabıyla birlikte hendeğe gittiler.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Selman-i Farisî'nin yanına gidelim buyurdu. Selman ise büyük bir kayaya rastlamıştı ve bir türlü kayaya gücü yetmiyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Bırakın da önce ben vurayım"* dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) besmele çekip kayaya vurdu. Kayanın üç te biri koptu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) tekbir getirdi ve *"Kabe'nin Rabbine yemin olsun ki, Şam'ın sarayları göründü"* buyurdu. İkinci kez vurdu, kayanın bir parçası daha koptu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) tekbir getirdi ve *"Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki, Fars'ın sarayları göründü"* buyurdu.

O zaman münafıklar "Biz korkudan hendek kazıyoruz. O bize Fars'ın ve Rum'un saraylarını vâdediyor" dediler. [1280]

1280 Taberânî, *el-Kebir,* XI, h. 12052; İbni Kesir, *el-Bidâye,* IV, 100; Heysemi, Taberani bu hadisi rivayet etti, bütün rivaleri sahihtir ki aralarında Abdullah b. Ahmed b. Hanbel ve Nuaym el-Anberi var ki onlar sikadır dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 132).
Bu hadis infak babında Cabir'den (radıyallahu anh) şu şekilde rivayet edilmişti: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) hazırlattığı bir oğlak etiyle bir sa' arpa ekmeği yemeye ashabı davet

HZ. PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) VE ASHABININ SULH ZAMANINDA YEMEKLERİNİN BEREKETLENMESİ

a) Hz. Peygamber'e Getirilen Tirit Çömleğinin Bereketlenmesi

4908. İmam Ahmed, Semura b. Cündüb'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Bir gün Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzurunda idik. Bir çanak getirildi, içinde tirit vardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashabı tiridi yemeğe başladılar. Grup grup gelip yiyip kalkıyorlardı. Bu durum öğleye kadar sürdü.

"Devamlı yemek takviyesi mi yapılıyordu" diye sordular. Semüre "Hayır, yeryüzünden bir takviye gelmiyordu. Ancak göklerden bir takviye olmuştur" dedi. [1281]

4909. Buhari, bir başka rivayette:

Bir adam "Acaba yemeğe takviye mi ediliyordu?" diye soruldu. Semüre "Sen buna niye hayret ediyorsun?" diyerek eliyle göklere işaret etti ve "bu takviye ancak oradan yapılabilir" dedi. [1282]

b) Ehli Suffe İçin Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Hazırladığı Bir Yemeğin Bereketlenmesi

4910. İmam Ahmed, Vâsile b. Eska'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Ben suffe ehlindendim. Bir gün Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bir ekmek istedi. Onu bir çanağa doğradı, üzerine de sıcak su döktü, sonra ona yağ kattı ve sonra onu karıştırdı. Sonra yemeği tencerenin ortasında kümbet gibi toplayarak:

"Git, onuncusu sen olacağın on kişi getir." buyurdu. Bende gittim dokuz kişi aldım geldim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bize: *"Kenarın-*

---

etti. Ashab bin kişi veya ona yakın bir sayıda oldukları halde doyasıya yediler. Yemek sanki yenmemiş gibi hiç azalmamıştı.

[1281] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 12, 18.

[1282] Tirmizî, 3625; Nesâi, *Sünenü'l-kübrâ,* 4639; Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 153; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 112.

dan yiyiniz, sakın oratasından yemeyiniz. Çünkü bereket üstten alta doğru inmekledir" buyurdu. Doyuncaya kadar yediler. [1283]

4911. Taberâni aynı sahabiden şöyle rivayet eder:

Ben suffe ashabındandım. Topluluğumuz açlıktan şikayet ederek "Ey Vasile, Resûlullah'a git, bizim için kendisinden yemek iste!" dediler.

Bende Resûlullah'a giderek "Ey Allâh'ın Resûlü! Arkadaşlarım açlıktan yakınıyorlar" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Aişe'ye *"Senin yanında bir şeyler var mı?"* diye sordu. Aişe "Ya Rasûlellah! Benim yanımda sadece küçük ekmek parçaları var" dedi.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): *"Onları getir"* diye emretti. Aişe bir deri bir heybe getirdi. Resûlullah bir yemek kabı istedi. O ekmek kırıntılarını o kaba koydu, kendi eliyle onu tirit yaptı. Karıştırdıkça yemek arttı arttı ve yemek kabı doldu.

Bana *"Ey Vâsile git, arkadaşlarından on kişi getir, sen onuncu kişi ol"* buyurdu. Gittim, onlardan onuncusu ben olmak üzere on kişi aldım geldim.

Bize oturmamızı emretti ve *"Yiyiniz, Bismillah diyerek alınız! Kabın kenarından alınız, sakın üstünden almayınız. Çünkü bereket üstten alta doğru inmektedir"* buyurdu.

Arkadaşlar doyuncaya kadar yedikten sonra kalktılar. Kapdaki yemek hala ilk yapıldığı kadardı.

Sonra Hz. Peygamber onu eliyle düzeltti. Yemek çoğaldı ve kabı doldurdu.

Bana *"Ey Vâsile git, arkadaşlarından on kişi getir,"* buyurdu. Gittim, onlardan on kişi aldım geldim. Onlara *"Oturunuz"* diye emretti. Oturdular ve doyasıya yediler. Sonra kalkıp gittiler.

Hz. Peygamber, *"Git, arkadaşlarından on kişi getir"* buyurdu. Gittim, onlardan on kişi daha getirdim. Onlar da aynen doyasıya yediler. Sonra *"Başka kimse kaldı mı?"* diye sordular.

Ben "Evet, on kişi var" dedim. Hz. Peygamber *"Onları da getir"* dedi. Gittim, onları da getirdim.

[1283] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 490; Heysemi, Bu hadisin ravilerinin hepsi sikadır. İbni Mâce de (3276) bu hadisin bir kısmı rivayet edilmiştir. (Beşşâr Fuad: "İsnadı zayıftır" dedi) (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 305).

"Oturun" dedi. Oturdular. Doyasıya yediler sonra kalktılar. Ymek kabındaki hiç azalmamıştı.

Sonra *"Ey Vâsile! Kalanı da Aişe'ye götür"* buyurdu. Başka bir rivayette "Ben ehli Suffe'dendim yirmi kişi kadar vardık. " Hz. Aişenin cevabında da şöyle bir ilave var "Burada ekmek kırıntıları ve biraz da süt var. "[1284]

c) Hz. Fatıma'nın, Babasına (sallallahu aleyhi ve sellem) İkram Ettiği Yemeğin Bereketlenmesi

4912. Hafız Ebu Ya'la, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Bir ara Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) günlerce birşey bulup yiyemedi. Açlığın iyice ezdiği birgün, hanımlarının hücrelerine dolandı. Onların yanında hiç bir şey bulamadı. Fatıma'ya gitti ve: *"Kızım! Senin yanında birşey var mı yiyeyim? Zira ben açım"* dedi. Fatıma "Canım sana feda olsun babacığım! Vallahi, yanımda yiyecek bir şey yok" dedi. Hz. Peygamber oradan ayrıldıktan sonra Fatıma'ya bir komşusu iki ekmekle az bir parça et gönderdi. Fatıma onları bir kaba koydu. Kendisi ve çocukları aç olduğu halde:

"Vallahi, ben Allâh'ın Peygamber'ini (sallallahu aleyhi ve sellem) kendime ve çocuklarıma tercih ederim" dedi. O gün herkes bir lokma yemeğe muhtaçtı. Hasan veya Hüseyin (radıyallahu anh) efendilerimizden birisini Hz. Peygamber'i (sallallahu aleyhi ve sellem) çağırmak için gönderdi. Biraz sonra Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) geri geldi. Fatıma, Babasına:"Canım sana feda olsun! Sen gittikten sonra Allâh bir şey gönderdi. Onu senin için sakladım" dedi. Hz. Peygamber *"Getir, kızcağızım"* dedi.

Ben yemeği bir kabta getirdim. Üzerindeki kapağı kaldırdıktan sonra baktım ki kap ekmek ve et ile dolmuş. Ona bakınca şaştım. Farkettim ki bu, Allâh'tan gelen bir berekettir. Allâh'a hamd ettim. Peygamber'ine de salatu selam okudum ve kabı Resûlullah'a takdim ettim.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bu manzara karşısında Allâh'a hamd etti ve *"Ey kızcağızım, bu nerden gelmiştir?"* dedi. "Babacığım! O Allâh'ın katından gelmiştir. Kesinlikle Allâh dilediğine hesapsız rızk verir" dedim.

Peygamber bu söz karşısında Allâh'a hamd ederek *"Hamd o Allâh'a mahsustur ki, seni İsrail oğullarının en üstün hanımına benzer kılmıştır. Çünkü*

[1284] Taberânî, *el-Kebir,* XXII, h. 208, 216; Heysemi: "Bu iki rivayeti de Taberâni rivayet etti ve senedleri hasendir" dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 305). Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 150.

o, Allâh kendisine bir rızık gönderdiğinde, kendisine bunun nereden geldiği sorulunca 'O Allâh'ın katındandır. Kesinlikle Allâh dilediğine hesapsız rızık verir' diyordu" dedi.

Hz. Peygamber Ali'ye haber gönderdi. Ali gelince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hasan, Hüseyin, hanımları ve bütün ehl-i beyt doyuncaya kadar yediler.

Fatıma (radıyallahu anh): Kaptaki yemek hâlâ olduğu gibi doluydu ve geri kalanı da bütün komşularıma dağıtttım. Allâh ona çok bereket ve hayır vermişti. [1285]

[1285] İbn Kesir, Tefsir, I, 360; Hz. Ali'nin (radıyallahu anh) hadisi Allah ve Rasulüne (sallallahu aleyhi ve sellem) davet babında Rasûlullah'ın Beni Haşim kabilesini daveti kısmında geçmişti. O gün onlar kırk kişi vardılar. Hepsi o yemekten yiyip doydular. Yemekte bir eksilme olmadı. Hepsine büyük bir kap'tan içecek ikram etti hepsi kana kana içtiler, o da eksilmedi. Bu ikram üç gün boyunca sürdü. Allah'a bol bol şükrettiler.
Bu hadis de, sıkıntılara katlanma babındaki, Ehli Suffa'dan bazılarının bu mesele hakkında kıssaları arasında, Ebu Hureyre'nin (radıyallahu anh) ve başkalarının hadislerinde geçmişti. Bu kıssalardan, Ebu Talhanın ve Ebu Bekir'in (radıyallahu anh) verdiği ziyafetteki görülen bereket ve rahmet babında ve bir kısmı da Zeyneb'in (radıyallahu anh) nikahında, onun velime yemeğinde görülen bereket ve rahmet, babında geçti.

HUBUBAT VE MEYVELERDEKİ BEREKETENME

a) Ümmü Şerik'in kıssasında, Yağ ve Arpanın Bereketlenmesi

4913. Beyhaki, Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Devs Kabilesinden Ümmü Şerik denilen bir kadın vardı. Ramazan Ayında Müslüman oldu. Medine'ye hicret etti. Hicret ederken bir Yahudiyle karşılaştı ve yol arkadaşı oldu. Yolda susayınca Yahudiden su istedi. Yahudi "Yahudi dinini kabul etmezsen su vermem" dedi. Kadın uyudu ve uykusunda birinin kendisine su içirdiğini gördü. Uyandığında susuzluğunun giderildiğini farketti. Medine'ye gelince bu kıssayı Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e anlattı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) kadına evlenme teklif etti. Fakat kendisinin Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e düşük olduğunu ileri sürerek:

"Yok! Sen beni dilediğin biriyle evlendir" dedi. Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) onu Zeyd'le evlendirdi ve kendisine otuz ölçek hurma verilmesini emretti ve onlara *"Siz daima bundan yeyiniz, fakat onu hiçbir zaman ölçmeyiniz"* buyurdu. Ümmü Şerik'in yanında deriden bir tulumda yağ vardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e hediye olarak getirmişti. Cariyesine yağ tulumunu Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e götürmesini emretti. Cariye tulumu götürüp boşaltınca, Hz. Peygamber geri döndüğünde tulumun ağzını bağlamadan asmasını söyledi. Cariye de boş tulumu getirdi ve ağzını bağlamadan astı. "Ben götürdüm" dedi. Bu hadiseyi Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e aktardılar, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara o kırbanın ağzının bağlanmamasını emretti. O kırba Ümmü Şerik ağzını bağlayıncaya kadar o şekilde dolu kaldı. Sonra Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) vermiş olduğu otuz sa' arpayı tarttılar, baktılar ki otuz sa'dan hiçbir şey eksilmemiştir. [1286]

4914. İbn Sa'd, Yahya b. Said'den şöyle rivayet eder:

Devsli Ümmü Şerik hicret etti. Yolda bir Yahudi ile yolculuk yaptı. Oruç tutarak akşam etti. Yahudi, hanımına "Eğer sen ona su verirsen sana şöyle şöyle yaparım" diye tehdit etti. O susuz olarak yattı. Gecenin sonuna doğru göğsünün üstünde, bir su kabı ile bir azık torbası konduğunu gördü. Sudan içti, yemekten yedi. Sabaha doğru yol arkadaşlarını uyandırdı.

[1286] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 123-124; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 104.

Yahudi, "Ben su içmiş bir kadının sesini işitiyorum" dedi. Ümmü Şerik: "Hayır, o bana su içirmedi," dedi. Kıssanın bundan sonra yukarıdaki gibidir. Ümmü Şerik'in beraberinde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e hediye olarak götürdüğü bir tulum da yağ bulunuyordu. [1287]

b) Bir Adama Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Verdiği Yarım Çuval Arpanın Bereketlenmesi

4915. İmam Ahmed, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Resûlullah'a yemek için bir şeyler isteyen bir adam geldi. Hz. Peygamber de ona bir çuval arpanın yarısını verdi. Adam, hanımı ve cariyesiyle o arpanın miktarını ölçmeye başlayıncaya kadar gıdalarını bundan karşıladılar.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Eğer siz onu ölçmeseydiniz daimi olarak ondan istifade edecektiniz"* buyurdu. [1288]

c) Hz. Peygamber'in Nevfel b. Haris'e Verdiği Arpanın Bereketlenmesi

4916. Hâkim, Nevfel b. Haris b. Abdulmuttalib'ten şöyle rivayet eder:

Evlenmek için Hz. Peygamber'den yardım istedi. Hz. Peygamber onu bir hanımla evlendirdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) kadına mehir olarak bir şeyler vermek istedi, fakat bulamadı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebu Rafi' ve Ebu Eyyüb'e vermek üzere Nevfel'le zırhını gönderdi. Onlar zırhı bir Yahudinin yanına otuz sa' borç karşılığında rehin bıraktılar. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) arpayı bana verdi. Ondan altı ay yedik. Sonra ölçtük, baktık ki getirdiğimiz gündeki gibidir. Nevfel dedi ki: Bu durumu Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e anlattım. Bana *"Eğer sen onu ölçmeseydin yaşadıkça ondan yiyebilirdin"* buyurdu. [1289]

d) Hz. Peygamberin Vefatından Sonra Hz. Aişe'nin Yanında Raftaki Arpanın Bereketlenmesi

4917. İmam Buhari, İmam Müslim ve Tirmizi; Aişe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler:

[1287] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* VIII, 157.

[1288] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 337; Müslim, VII, 60; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 104.

[1289] Hâkim, *Müstedrek,* III, 246; Bu hadisi Beyhaki Nevfel b. Haris'ten rivayet etti. Bu rivayet el-Bidâyede (VI, 119) bu senedle vardır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) vefat etti. Benim yanımda canlı hiç kimsenin yiyeceği hiç bir şey kalmamıştı. Ancak bir rafta duran birazcık arpa vardı. Uzun süre onu yedim. Bir süre sonra onu ölçtüm o zaman tükendi. [1290]

e) Cabir'in Babasından Kalan Hurmanın, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Duasının Fazlıyla, Bereketlenmesi

4918. İmam Buhari Delaili'n-nübbevvede Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Babam vefat ettiğinde borçları vardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e giderek "Babam borç bıraktı. Benimse hurmalarımdan bana ne gelirse elimde o var. Hurmalar uzun seneler verilse bile o borcu karşılamaz. Benimle beraber gelsen alacaklılar babamın hakkında kötü söz etmeseler" dedim.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) benimle gelerek harmanların birinin yanında dua etti. Sonra diğerinin yanında dua ettikten sonra çıkıp üstüne oturdu ve *"Bunları alın alacaklılara verin"* buyurdu. Böylece alacaklılara borçlar ödendi, verdiğimiz kadarı da kalmıştı. [1291]

4919. Ebu Nu'aym ed-Delail'de Bu hadisi uzunca bir şeklide rivayet etti, onun rivayetinde:

Hz. Peygamber onun üzerine oturduktan sonra *"Alacaklılarını çağır"* dedi. Onlar geldiler. Onların babamdan alacaklarını tartarak verdi. Ben, Vallahi babamın borçları ödensin de, kız kardeşlerime tek bir hurmayla bile dönmemeye razıydım. Fakat Allâh bütün harmanları olduğu gibi bıraktı. Hatta Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)''in alacaklılara verdiği harmana baktım. Sanki bir tek hurma bile eksilmemişti. [1292]

f) Hendek Kazma Zamanı Hurmanın Bereketlenmesi

4920. Ebu Nu'aym ed-Delail'de Said b. Meyna'dan şöyle rivayet eder:

Numan b. Beşir'in kardeşi Beşir b. Sa'd'ın kızı kızı dedi ki: Amra bnt. Ravaha beni çağırdı. Bana bir avuç dolusu hurma verip, elbiseme koydu.

[1290] Buharî, IV, 99; IIX, 119; Müslim, IIX, 218; Tirmizî, 2467; Münzirî, *Terğîb,* V, 165.

[1291] Buharî, IV, 235; III, 88, 156; IV, 16; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 116; İbni Sa'd, Cabir'den (radıyallahu anh) bir benzerini rivayet etti. (Tabakâtü'l-kübrâ, III, 563).

[1292] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 156.

Sonra ben hurmaları aldım Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e uğradım ki oralar da babamı ve dayımı arıyordum.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ey küçük kız gel, bu beraberindeki nedir?"* diye sordu. Ben "Ey Allâh'ın Resûlü! Hurmadır annem, babam Beşir b. Said ile dayım Abdullah b. Revaha'ya yesinler diye gönderdi" dedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Onu getir"* dedi. Ben onu götürdüm, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in avucuna döktüm. Avucu dolmadı.

Sonra Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bir elbise serilmesini emretti. Sonra da hurmalar serginin üzerine yayıldı. Sonra yanındaki insana *"Hendek kazanları çağır, yemeğe gelsinler"* buyurdu. Hendek ehli gelerek ondan yemeğe başladılar. Yedikçe artıyordu. Hatta Hendek ehli yatsıya kadar yediler. Hurmalar o kadar bollaşmıştı ki serginin etrafından dökülüyorlardı. [1293]

g) Tebük Savaşında Yedi Hurmanın Bereketlenmesi

4921. İbn Asakir, Irbaz'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Ben Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kapısından hazarda da seferde de ayrılmıyordum. Biz Tebük'teyken gece bir ihtiyaçtan dolayı yanından ayrıldım. Geri dönünce baktık ki Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile yanındakiler akşam yemeğini yemişler Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bana *"Gecenin başından beri neredeydin?"* dedi. Ben de anlattım. Bu esnada Cuâl b. Süraka, Abdullah b. Ma'kıl el-Müzeni de geldiler. Hepimiz de açtık. Hz. Peygamber Ümmü Seleme'nin yanına giderek bize yedirmek üzere bir şey istedi, fakat bulamadı. Bilâl'e *"Bir şey var mıdır?"* seslendi. Bilâl hurma heybesini silkeledi. Yedi hurma çıktı. Hz. Peygamber onları bir kaba koydu ve elini üzerlerine koydu, besmele çekti ve bize *"Bismillah deyin yiyiniz!"* dedi.

Biz yedik, ben elli dört hurmayı saydım. Hepsini sayarak yiyor, çekirdeğini de öbür elime koyuyordum. Herbirimiz elli hurma yedik. Ellerimizi kaldırdık, baktık ki yedi hurma olduğu gibi duruyor. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ey Bilâl! Onları heybende sakla"* buyurdu.

Sabah olduğunda Bilâl onları tekrar getirdi ve Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Bismillah deyin yiyiniz"* dedi. Biz doyasıya kadar yedik. On kişiydik. Sonra ellerimizi kaldırdık, baktık ki o yedi burma yerinde durmaktadır.

[1293] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 156. Bu hadis *el-Bidâyede* (VI, 116) İshak, Said, senediyle vardır. Bu rivayette "Sonra yere bir sergi yayılmasını emretti. Sonra dua etti, hurma serginin üstünü tamamen doldurdu" kısmı yer almaktadır.

Hz. Peygamber *"Eğer Rabbimden utanmasaydım en sonuncumuz Medine'ye dönünceye kadar şu hurmalardan yiyecektik"* dedi. Medine'ye döndüğümüzde bir çocuk bizi karşıladı. O hurmaları ona verdi. O da onları kemire kemire yedi. [1294]

h) Ebu Hureyre'ye (radıyallahu anh) Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Verdiği Hurma Torbasındaki Bereket

4922. Beyhaki, Ebu Hureyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Ben İslâm'da üç musibetle karşılaştım ki, bunlar gibi bir musibet benim başıma hiç gelmemişti.

Birincisi, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ölümü.

İkincisi, Hz. Osman'ın öldürülmesi.

Üçüncüsü, azık torbası meselesidir.

"Hurma torbası mesele nedir ya Eba Hureyre?" diye sordular. O da cevap olarak "Biz Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)''le beraber bir seferdeydik. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)' *"Ey Ebu Hureyre! Yanında bir şey var mıdır?"* diye sordu.

"Torbada hurmalar var" dedim. Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve sellem) onları getirmemi emretti. Hurmayı çıkardım Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirdim. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) hurmayı eliyle sıvazladı. Üzerine dua ettikten sonra *"On sahabiyi çağır"* dedi. On sahabiyi çağırdım, onlar doyuncaya kadar yediler. Askerlerin sonu gelinceye kadar, onar onar herkesi çağırdım. Heybemde hâlâ hurmam vardı.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Ey Ebu Hureyre! Heybenden birşey almak istediğin zaman elini içine sok al, fakat avuçlama"* dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in zamanında, Ebubekir ve Ömer'in zamanlarında ve Osman'ın zamanında ondan yedim. Osman şehid edildiği zaman elimdeki malım tamamen yağma edildi ve heybemde kayboldu. Size o heybemden ne kadar yediğimi söyleyeyim mi? O dağarcıktan iki yüz heybeden fazla yedim" dedi. [1295]

[1294] İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 118.

[1295] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 110; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 117; Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 155; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 352; Tirmizide muhtasardır olarak (3839) vardır.

ı) Hz. Peygamber'in Duasıyla Enes'in Meyvelerinin Bereketlenmesi

4923. İbn Sa'd, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Annem benimle birlikte Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gitti ve"Ey Allâh'ın Resûlü! Bu Enes senin küçük hizmetçin, Ona dua et" dedi. Hz. Peygamber *"Yarabbi! Onun malını ve çocuklarını çoğalt, ömrünü uzat, günahını affet"* dedi.

Ben öz evladımdan şimdiye kadar doksan sekiz tanesini veya yüz iki tanesini mezara koydum. Meyvelerim senede iki defa mahsul veriyordu. O kadar uzun bir ömür yaşadım ki, artık hayattan usandım. Hz. Peygamber'in dördüncü dileğini de Allâh Teâlâ'dan umuyorum. [1296]

4924. Bu rivayet Ebu Nu'aymda Kenz'de olduğu gibi vardır. Kenz'deki rivayette şöyle bir kısım vardır.

Ümmü Süleym "Ey Allâh'ın Resûlü! Enes için dua et" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Yarabbi! Malını ve evladını çoğalt. Onlara Enes için bereket ihsan eyle"* dedi.

Yemin ederim ki, ben öz evladımdan torunlarımdan değil, şimdiye kadar yüz yirmi beş tanesini mezara gömdüm. Arazim senede iki kere ürün veriyor. O belde de benim arazim dışında hiç bir arazi senede iki kere ürün vermiyordu. [1297]

[1296] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* VII, 19.

[1297] Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* VII, 9.

SÜT VE YAĞIN BEREKETLENMESİ

a) Ensarlı Ümmü Mâlik el-Behziyye'nin Yağının Bereketlenmesi

4925. Ahmed b. Hanbel Câbir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Ümmü Malik el-Behziyye bir tulumda Peygamber'e hediye olarak yağ gönderdi. Bir ara çocukları ondan katık olarak biraz yağ istediler. Yanında hiçbir şey yoktu. Peygamber'e hediye ettigi yağı içine koydugu tulumun içine baktı. İçinde yağ buldu. Taki onu sıkıncaya kadar çocuklarının yağ ihtiyacını bu dağarcıktan karşıladı. Sıktıktan sonra yağ bulamayınca Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'*Sen onu sıktın mı?'* diye sordu. Ümmü Malik: Evet! Diye cevap verdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Şayet onu sıkmasaydın hep içi dolu olacaktı.* "[1298]

4926. Tabarânî Rivayetinde; Ümmü Malik el-Behziyye bir tulumda Peygamber'e hediye olarak yağ getirdi. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) emriyle Bilal (radıyallahu anh) onu sıktı ve geri verdi. Ümmü Malik geri döndüğünde dolu olarak bulunca Peygamber'e gelip "Ey Allâh'ın Resülü benim hakkımda vahiy mi geldi?". dedi

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): *"Ey Ümmü Malik neden böyle söylüyorsun"* dedi. Ümmü Malik "Hediyemi niye reddettin" dedi.

Peygamber Bilali çağırdı ve bu durumdan sordu. Bilal "Seni hak Peygamber olarak gönderen Allâh'a yemin ederim ki, ben onu sonuna kadar boşalttım" dedi.

Hz. Peygamber *"Ey Ümmü Malik sana afiyet olsun Allâh sevabını peşin vermiş"* dedi ve ona her namazın ardından 10 kere SUBHÂNALLAH 10 kere ELHAMDÜLİLLAH 10 kere ALLAHU EKBER demesini tavsiye etti. [1299]

b) Ümmü Evs el-Behziyye'nin Yağının Bereketlenmesi

4927. Taberânî, İbn Mende ve İbnü's-Seken; Ümmü Evs el-Behziyye'den şöyle rivayet eder: Ümmü Evs el-Behziyye, yağı eritip tuluma yerleştirdikten sonra Hz. Peygamber'e hediye olarak götürdü. Hz. Peygamber hediyesini kabül edip ona bereket duası yaparak tulumunu geri verdi. Ümmü evs

---

[1298] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 347; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 104.

[1299] Taberânî, *el-Kebir,* XXV, h. 351; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 309; Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 204; İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 494; Müslim, VII, 59.

tulumunun, yağ ile dolu olduğunu görünce, Hz. Peygamber'in hediyesini kabul etmediğini zannettigi halde ağlıyarak Peygamber'e geldi. Bu durumu öğrenen Hz. Peygamber *"Olayı ona anlatın"* dedi.

Ümmü Evs, Hz. Hz. Peygamber'in, Ebubekir'in, Ömer'in, Osman'ın zamanlarında ve hata Ali ile Muaviye arasında ihtilafın çıktığı zamana kadar o yağdan yedi. [1300]

c) Ümmü Süleym'in Yağının Bereketlenmesi

4928. Ebu Ya'la, Enes'den annesinin (r. anhüma) şöyle dediğini aktarır:

Ümmü Süleym'in bir koyunu vardı. O koyunun yağından bir tulum yağ doldurmuştu. Sonra o tulumu Rabibe'ye verip

-Ey Rabibe bu tulumu Rasulullah'a götür ki kendisine azık yapsın diyerek Rabibeyle Rasululllah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) gönderdi. Rabibe tulumu Rasulullah'a getirip

"Ey Ey Allâh'ın Resûlü Bu yağ tulumunu size Ümmü Süleym gönderdi" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)

"Onun tulumunu boşaltın" buyurdu.

Tulum boşaltıllıp geri verildi. Rabibe geri geldiğinde evde Ümmü Süleym yoktu. Tulumu direğe asıp gitti.

Ümmü Süleym eve döndüğünde tulumun içi dolu hatta damlamakta olduğunu görünce

"Ya Rabibe sana tulumu Rasulullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) götürmeni söylemedim mi?" dedi.

Rabibe:

"Yaptım, inanmıyorsan gel beraber Rasulullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) soralım" dedi. İkisi beraber gitti. Ümmü Süleym:

"Ey Allâh'ın Resûlü Rabibe ile beraber sana yağ tulumu gönderdim" dedi.

Hz. Peygamber:

"Dediğinizi yaptı, yağ tulumu getirdi Ümmü Süleym!"

[1300] Taberânî, *el-Kebir,* XXV, h. 363; İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 431; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 310; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 110; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 104.

"Seni hak peygamber olarak ve hak dinle gönderen Allâh'a yemin ederim ki, tulum yağla doludur ve damlıyordu bile" dedi. Hz. Peygamber

"*Ey Ümmü Süleym sen Peygamberini doyurduğun gibi Allâh'ın da seni doyurmasına mı hayret ediyorsun? Ye ve başkalarına yedir"* dedi. Bu hadiseden sonra Ümmü Süleym eve geldiğini ve yağ tulumunu birkaç kaba taksim edip onları bir iki ay azık olarak kullandığını söylemiştir. [1301]

d) Ümmü Şerik'in Yağının Bereketlenmesi

4929. İbn Sa'd Ümmü Şerik'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet eder: Ümmü Şerik'in yanında Onunla Resûlullah'a hediye ettiği bir yağ tulumu vardı. Çocukları bir gün yağ istediler. Yağ kalmamıştı. O tuluma baktı ki yağ akmaktadır. Hemen çocukları için yağ çıkardı. Bir zaman bu yağdan yediler. Sonra ne kadar kaldığını öğrenmek için tamamını sıkınca içindekiler boşaldıktan sonra geride yağ kalmayınca Rasulullah'a geldi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Onu sıktınız mı, eğer sıkmasaydınız bir zaman daha içi dolu olacaktı" dedi.

Başka bir nakilde; Ümmü Şerik'in bir tulumu vardı, kim gelirse onu emanet olarak verirdi. Birisi tulumu satın almak istedi. Ümmü Şerik

-Neden almak istiyorsun? O reçel koymaya yaramaz dedi. Tulum boş olduğu için onu şişirip kuruması için asmıştı. Baktılar ki yağ ile doludur. Bundan dolayı "Allah'ın mucizelerinden biri de Ümmü Şerik'in tulumudur" denirdi.[1302]

e) Hamza b. Amr el-Eslemî'nin Yağının Bereketlenmesi

4930. Taberânî Hamza b. Amr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder: Allâh Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabının yemeğini, her gece sıra ile bir sahabe hazırlardı. Bir gece sıra bana geldiğinde yemeği hazırlayıp fakat yağ tulumun ağzını bağlamadan bıraktım. Yemeği Hz. Peygamber'e götürürken tulumun içindeki yağ döküldü.

"Hz. Peygamber'in yemeğini kendi elimle döktüm" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Onu getir" dedi.

[1301] İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 103; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 309; Taberânî, *el-Kebir,* XXV, h. 293; Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 204; İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 320.

[1302] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* VIII, 157;

"Ey Allâh'ın Resûlü! Getiremiyorum" dedim.

Yerime döndüğümde tulumdan kıp kıp (akma sesi) diye ses geliyordu. "Dur yeteri kadar aktın" dedim. Bir de baktım ki ağzına kadar yağ doluydu. Gelip Hz. Peygamber'e haber verdim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

-*Eğer sen ona dokunmasaydın ağzına kadar dolacak ve ağzı da bağlanacaktı.* "dedi.

Başka yolla gelen rivayette:

"Eğer bıraksaydın vadi yağla dolardı" demiştir. [1303]

4931. Bu hadisi Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Ebu Bekr b. Hamza b. Amr el-Eslemî'den, babasının dedesinden şöyle rivayet ettiğini aktarır:

Allah'ın Resûlü Tebük Savaşına çıktı. Ben de o seferde yağ kırbasına bakıyordum. Gördüm ki az yağ kalmıştır. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) için bir yemek hazırladım. Kırbayı güneşin önüne koydum ve uyudum. Onun akış sesiyle uyandım, kalktım. Elimle onun başını sıktım. Hz. Peygamber beni görünce

"Eğer sen onu bıraksaydın vadi yağ akardı" dedi. [1304]

f) Hz. Peygamber'in Sağdığı, Habbab b. Eret'in Koyununun Sütünün Bereketlenmesi

4932. İbn Sa'd, Habbab b. Eret'in kızın'dan (radıyallahu anha) şöyle rivayet eder: Babam bir gazveye katılırken bize sadece bir koyun bırakmış ve şöyle demişti:

-Onu sağmak istediğiniz zaman suffe ehline götürünüz. Onlar onu sağarlar

Biz koyunu suffe ashabına götürdük. Baktık ki Hz. Peygamber de orada oturuyor. Hz. Peygamber koyunu bağladı ve sağmaya başladı. Sonra

"Yanınızdaki en büyük kabı bana getiriniz" dedi. Gittim ve hamur yaptığımız tekneyi getirdim. Hz. Peygamber tekneyi dolduruncaya kadar sağdıktan sonra

"Götürünüz, içiniz ve komşularınıza da ikram ediniz. Koyunu sağmak istediğinizde de onu bana getiriniz" dedi.

[1303] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2992; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 310.
[1304] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 155.

Böylece biz koyunu zaman zaman Peygamber'e götürüyorduk ve o yüzden de bolluk içerisine girdik. Babam gazveden dönüp geldikten sonra koyunu tuttu ve sütünü sağdı. Koyunun sütü eski durumuna döndü. Annem, "Sen koyunumuzu bozdun" dedi. Babam, "Niçin" dedi. Annem, "Bize bu kase dolusu kadar süt veriyordu" diye cevap verdi. Babam "Onu kim sağıyordu" diye sordu. Annem "Onu Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) sağıyordu" dedi. Babam, "Sen beni Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) eşit mi tutuyorsun? Allâh'a yemin ederim ki, onun eli bereket bakımından benden çok üstündür" dedi. [1305]

ETİN BEREKETLENMESİ

a) Mes'ud b. Halid'in Etinin Bereketlenmesi

4933. Taberânî, Mes'ud b. Halid (radıyallahu anh) 'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) bir koyun gönderdim. Sonra ihtiyacımdan dolayı bir yere gittim. Hz. Peygamber koyunun yarısını bize göndermiş. Hanımım Ümmü Hunnas ile karşılaştım, baktım ki yanında et vardır.

"Ey Ümmü Hunnas! Bu et nereden geldi?" dedim.

Ümmü Hannâs:

"Senin dostun gönderdiğin koyunun bir parçasını bize göndermiştir" dedi.

Mesud b. Halid:

"Neden aile fertlerine yedirmiyorsun?" dedi.

Ümmü Hannâs:

"Onlara yedirdim. Bu geriye kalandır" dedi. Oysa biz iki üç koyun keserdik de onlara yetmezdi. [1306]

b) Halid b. Abduluzza'nın Etinin Bereketlenmesi

4934. Yakub b. Süfyan kendi nüshasında Halid b. Abduluziz'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

[1305] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* VIII, 291.

[1306] Taberânî, *el-Kebir,* XX, h. 794; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 310.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bir koyun kesti. Halid'in Aile fertleri çoktu. Peygamber ve bazı arkadaşlar da ondan yedi. Kalanını da Halid'e verdi. Onlar da etten yediler ve biraz da arttı. [1307]

UMULMAYAN YERDEN RIZIK GELMESİ

a) Hz. Peygamber'e Gökten Yiyecek Gelmesi

4935. İbn Sa'd, Seleme b. Nüfeyl 'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Sana gökten bir yemek geldi mi?" diye sordum.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Evet" dedi.

Seleme b. Nüfeyl:

"Ondan artan bir şey kaldı mı?" diye sordum.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Evet" dedi.

Seleme b. Nüfeyl:

"O ne oldu?" diye sordum.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"O göklere doğru yükseldi" dedi. [1308]

4936. Hâkim, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) sahabelerinden olan Seleme b. Nüfeyl'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Biz bir gün Peygamber'in yanında oturuyorduk. Bir kişi gelerek:

"Ey Allâh'ın Peygamberi! Sana gökten bir yemek geldi mi?" diye sordu. Hz. Peygamber:

"Evet, bana yemeklerin pişirildiği kap içinde yemek geldi" buyurdu. Adam:

"Acaba arttı mı?" dedi. Hz. Peygamber:

"Evet" buyurdular. Adam:

"O ne oldu?" diye sorunca, Hz. Peygamber:

[1307] İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 409.

[1308] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* VII, 428.

"O, tekrar semaya kaldırıldı. O sırada benim sizin aranızda az bir zaman kalacağım vahyedilmekteydi. Benden sonra siz de az bir zaman kalacaksınız. Sizin kalacağınız zaman, sadece "Daha ne zamana kadar yaşıyacağız (insanlar bozulduğu için ölmek isteyecekler)" diyebileceğiniz kadardır. Ondan sonra bölüneceksiniz ve birbirinizi yok etmeye çalışacaksınız. Kıyametten önce ölümler çoğalacak. Sonra da zelzele seneleri başlayacak" buyurdu. [1309]

b) Şiddetli Bir Açlıktan Sonra Ashaba Büyük Bir Deniz Hayvanının Rızık Olarak Verilmesi

4937. Müslim, Cabir b. Abdullah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

İnsanlar Hz. Peygamber'e açlıktan şikayet etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Umulur ki Allâh size bir yiyecek verecektir" dedi. Böylece denizin sahiline vardık. Deniz taştı ve büyük bir hayvanı karaya attı. Biz hemen bir ateş yaktık, etinden pişirdik, kavurduk ve karnımızı doyurduk. (Cabir (radıyallahu anh), bu hayvanı tanımlarken beş kişinin adını sayarak) Ben ve falan falan... O hayvanın göz çukuruna girdik ve çıkana kadar biz görünmedik. Onun kaburga kemiğini eğrilttik, içimizde en uzun boylu olanı, büyük bir semer vurarak büyük bir deveye bindirdik. Adam onun altından başını eğmeden geçti. [1310]

4938. Malik, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın kumandasında deniz sahili tarafına bir askeri birlik gönderdi. Üç yüz kişiydiler. Ben de onlardan birisiydim. Yolda azığımız bitti. Ebu Ubeyde b. Cerrah herkesin yanında kalan yiyeceğini bir araya toplanmasını emretti. Hepsi toplandı. İki çanta dolusu hurma oldu. Böylece her gün azar azar azık aldık. Tâki sonunda da artık bize bir hurmadan başka pay düşmez oldu.

"Bir hurma bize nasıl yetebilir?" dedim. Fakat bitince onu da aradık. Sonra deniz kıyısına vardık, baktık ki yere yayılmış dağ gibi bir balık. Birlik bu balıktan on sekiz gün yediler. Ebu Ubeyde onun kaburgalarından iki tanesinin

---

[1309] Hâkim, *Müstedrek,* IV, 447; İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 68.
[1310] Müslim, VIII, 235.

dikilmesini emretti. Sonra bir deve istedi, onun da yüklerini yükledikten sonra onların altından geçti. Fakat yine de başı onlara değmiyordu. [1311]

4939. Buhari ve Müslim, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı (radıyallahu anh) üç yüz kişinin başına geçirerek bizi Kureyş'e ait bir kafileyi takibe yolladı. Yolda öyle acıktık ki ağaç yapraklarını yemeye mecbur kaldık. Bu yüzden bu birliğe "ceyşül habad" ismi verildi (habad; yaprak manasındadır). Sonra aralıklarla bir adam üç deve kesti (Bu babası gibi cömert olan Sa'd b. Ubade'nin oğlu Kays'tır). Sonrasında Ebu Ubeyde ona müsaade etmedi.

Deniz sahiline Amber isimli bir balık atmıştı. Yarım ay o balığın etinden yedik, yağını kullandık. Eski kuvvetimiz geri geldi ve kendimize geldik. Sonra da kaburga olayını anlatmıştır. [1312]

4940. Beyhakî, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın kumandasında Kureyş'e ait bir kervanı takibe gönderdi. Azık olarak bir kap hurma verdi. Başka bir şeyimiz yoktu. Ebu Ubeyde bize birer birer hurma veriyordu Cabir'e:

"Peki, siz ne yapıyordunuz?" diye sordum. Cabir:

"Biz bir çocuğun emmesi gibi onu emiyorduk. Sonra da üzerine su içiyorduk. Geceye kadar onunla yetiniyorduk. Sopalarla ağaç yapraklarını döker, su ile ıslattıktan sonra yerdik. Deniz sahiline vardığımızda kum tepesine benzer bir şey gördük. Oraya vardığımızda baktık ki Amber denilen kocaman bir balık. Ebu Ubeyde önce "Bu murdardır" dediyse de Sonra "Hayır, biz Resûlullah'ın elçileriyiz ve Allâh yolunda savaşıyoruz ve siz mecbur kalmışsınız yiyiniz" dedi. Orada bir ay kadar kaldık. Üç yüz kişiydik. Balık etinden herkes şişmanladı. Onun gözlerindeki yağlardan testiler dolusu alıyorduk. Ondan öküz leşi gibi parçalar koparıyorduk. Ebu Ubeyde bizden on üç kişiyi onun göz çukuruna oturttu. Kaburgalarından da birisini alarak dikti. Sonra kervanda bulunan en büyük deveye b. di, onun altından geçti. Biz onun etinden

---

[1311] İmam-ı Malik, *Muvatta,* II, h. 1953; Buhârî, III, 180; V, 210; Müslim, VI, 62; İbn Kesir, *el-Bidâye,* IV, 276.

[1312] Buhârî, V, 211; VII, 116; Müslim, VI, 61, 62; İbn Kesir, *el-Bidâye,* IV, 276; Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 214.

yapabildiğimiz kadar kaynatıp azık olarak aldık ve yanımızda Medine'ye kadar getirdik. Bunu Hz. Peygamber'e anlatınca

"O bir rızıktır, Allâh sizin için onu çıkartmıştır. Sizin yanınızda onun etinden bir şey var mıdır, bize de yedirin?" dedi. Biz Hz. Peygamber'e onun etinden bir şeyler verdik, Peygamber o etten yedi" dedi. [1313]

c) Bir Sahabi ile Hanımına Ummadıkları Yerden Rızık Gelmesi

4941. Ahmed b. Hanbel Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Bir kişi aile efradının yanına geldi. Onların muhtaç halini görünce çöle çıktı. Hanımı onu görünce el değirmenine vardı. Taşı taş üzerine koydu. Tandıra gitti, onu da yaktı. Sonra

"Ey Rabbim! Bize rızık ver" dedi. Teknenin hamurla, tandırın da pişmiş ekmekle dolu olduğunu gördü. Kocası döndü ve "Benden sonra bir şey elde ettiniz mi?" dedi. Kadın, "Evet, Rabbimiz bize gönderdi" dedi. Adam değirmeni yerinden kaldırdı ve bu hadiseyi Peygamber'e anlattı. Hz. Peygamber:

"Eğer sen o değirmeni kaldırmasaydın o kıyamete kadar öğütüp duracaktı" buyurdu. [1314]

4942. Ahmed b. Hanbel başka bir senedle şöyle rivayet eder:

Ensar'dan bir kişi ihtiyaç sahibiydi. Bir gün evinden çıkarken aile efradının yanında bir şey yoktu. Hanımı:

"El değirmenini çevirir, tandıra da bir şeyler atarak tutuşturursam, komşular değirmenin sesini işitir ve tandırın dumanını görüp bizim yiyeceğimiz var ve biz ihtiyaç sahibi değiliz sanırlar" dedi. Sonra tandırı yakıp değirmeni çevirmeye başladı. Bu sırada kocası geldi. İçeriden değirmen sesini duydu ve

"Ne öğütüyorsun?" diye sordu. Hanımı ona durumu anlattı ve birlikte içeriye girdiler. Değirmen durmadan dönüyor ve un öğütüyor. Evlerindeki bütün kaplar un ile dolmuşlar. Kadın gidip tandıra baktığında pişmiş ekmekle dolu olduğunu gördü. Adam, Hz. Peygamber'e giderek olanları anlattı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *"Peki, değirmeni ne yaptın?"* diye

---

[1313] Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ,* IX, 251; İbn Kesir, *el-Bidâye,* IV, 267; Müslim, VI, 61; Ebu Davud, 3840; İbn Kesir, *el-Bidâye,* IV, 267; İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 411; Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 52.

[1314] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 513; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* X, 256; Bezzâr, *Keşfü'l-estâr,* IV, h. 3687; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 105.

sordu. Adam, "Kaldırdım ve sildim" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *"Eğer değirmeni o şekilde bıraksaydın hayatınız (veya hayatım) boyunca size rızık olacaktı"* buyurdu. [1315]

d) Hz. Peygamber'in, Ebubekir'in ve Bir Bedevinin Umulmadık Şekilde Rızıklandırılmaları

4943. Beyhakî *Delâil* adlı eserinde ve İbn Asâkir, Hz. Ebu Bekir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler:

Resûlullah ile beraber Mekke'den çıktık. Arap kabilelerinden birisine vardık. Hz. Peygamber evlerin kenarındaki bir eve baktı ve oraya doğru gittik. Eve vardığımızda sadece bir kadın vardı. Kadın:

"Ey Allâh'ın kulları Ben bir kadınım, beraberimde kimse yoktur. Eğer misafir olmak istiyorsanız kabilenin reisinin evine gidin" dedi. Hz. Peygamber kadına bir şey söylemedi. Vakit de akşamdı. Kadının oğlu keçi sürülerini otlatmaktan getirdi. Kadın oğluna "Şu keçiyi ve bıçağı şu iki kişiye götür de, onlara 'Bunları annem size gönderdi. Bu keçiyi kesiniz, hem siz yiyiniz hem de bize yediriniz diyor' de" dedi. Çocuk geldiğinde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *"Bıçağı götür de bana çanak getir"* dedi. Çocuk, "Keçinin sütü yoktur" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *"Sen git getir"* dedi. Çocuk kap getirdi. Resûlullah keçinin memelerini sıvazladı. Sonra kap doluncaya kadar sıvazladı. Sonra *"Bu sütü annene götür"* dedi. Kadın sütü doyana kadar içtikten sonra çocuk tekrar kabı getirdi. Resûlullah tekrar kabı doldurdu. Hz. Peygamber çocuğa *"Bu sefer başka bir keçi getir"* dedi. Çocuk keçiyi getirince onu da aynı şekilde sağdı ve bardağı bana uzatarak *"İç"* dedi. Ben de alıp içtim. Hz. Peygamber çocuğa bir başka keçi daha getirmesini söyledi. Çocuk da getirdi. Onu da sağıp kendisi içti. Geceyi orada geçirdik. Sabah oradan yola devam ettik

Kadın Rasulullaha "Mübarek" ismini vermişti. Aradan birkaç yıl geçtikten sonra kadının keçileri iyice çoğaldı. Kadın bir kısmını satmak üzere Medine'ye geldi. Bir gün ben pazardayken, kadının oğlu beni gördü ve tanıdı.

"Anne! Bu adam bize misafir olan Mübarek'in arkadaşıdır" dedi. Kadın, bana "Ey Allâh'ın kulu! Seninle beraber olan o adam nerede" dedi. "Sen onun kim olduğunu bilmiyor musun" dedim. Kadın, "Hayır" dedi. "O, Allâh'ın Peygamberidir" dedim. Kadın:

[1315] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 106; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 119.

"Beni onun yanına götür" dedi. Ben de kadını Hz. Peygamber'in yanına götürdüm. Hz. Peygamber kadına çok ilgi gösterdi. Yedirdi, içirdi, giydirdi ve yardımda bulundu. Kadına biraz süzme peynir ile bedevilerin mallarından verdi. Kadın müslüman olarak ayrıldı. [1316]

e) Hz. Peygamber ve Ebubekir'in Daha Döllenme Çağına Gelmeyen Bir Koyundan Süt Sağmaları

4944. Ahmed b. Hanbel, İbn Mesud'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Ukbe b. Ebi Muayt'ın koyununu güdüyordum. Hz. Peygamber ve Ebubekir, yanımdan geçti. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Ey genç! Süt var mıdır?" diye sordu.

"Evet, vardır. Fakat ben emanetçiyim" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Daha koça gelmemiş bir koyun var mıdır?" deyince, ben ona bu şekilde bir koyun getirdim. Resûlullah onun memesini sıvazladıktan sonra süt indi, Resûlullah onu bir kaba sağdı. Kendisi ve Ebu Bekir içtikten sonra onun memelerine:

"Eski halini al ve toplan" dedi. Koyunun memeleri eski haline geldi. Bir müddet sonra yanına giderek

"Ey Allâh'ın Resûlü! Bu sözden (Kur'ân'dan) bana öğret!" dedim. Resûlullah başımı sıvazlayarak

"Ey genç! Allâh sana rahmet etsin. Sen öğretilmiş, çok bilgili olacaksın" buyurdu. [1317]

4945. Beyhaki de bu hadisin manasını rivayet etmiştir. Şöyle dedi:

Resûlullah'a bir keçi yavrusu getirdim. Bağladıktan sonra onun memesini sıvazladı ve dua etti. Ebubekir de Resûlullah'a bir süt kabı getirdi. Resûlullah onu orda sağdı, Ebubekir'e içirdikten sonra kendisi de içti. [1318]

f) Habbab ile Bir Topluluğun Ummadıkları Yerden Rızıklandırılmaları

4946. Taberânî, Habbab'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

[1316] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* II, 491; Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 330.

[1317] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 379.

[1318] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 84; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 102.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bizi bir askeri birlik içinde gönderdi. Yolda susadık. Yanımızda su da yoktu. Bunun üzerine bizim bir arkadaşımızın devesi yere yattı. Onun ayaklarının arasında su tulumu gibi bir şey görüldü. Hemen sağdık ve sütünü içtik. [1319]

g) Hubeyb b. Adîy'in Mekke'de Hapisteyken Bilinmedik Bir Yerden Üzümle Rızıklandırılması

4947. İbn İshak, Maviyye binti Huceyr b. Ebi îhâb'dan (Müslüman olduktan sonra) (radıyallahu anha) şöyle rivayet eder:

Hubeyb benim evimde mahpustu. Bir gün kapının arasından baktım. Elinde bir insanın başı kadar büyük bir üzüm salkımı vardı, ondan yiyordu. O mevsimde yenilecek üzüm de yoktu. [1320]

h) İki Sahabenin Ummadıkları Yerden Rızıklandırılmaları

4948. İbn Sa'd, Salim b. Ebi-l-Cad'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Resûlullah bir iş için iki kişiyi gönderdi. Onlar:

"Ey Allâh'ın Resûlü! Götürecek azığımız yok" dediler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Bana bir kırba getirin" dedi. Bir kırba getirdiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Kırbayı şişirin" dedi. Onlar kırbayı şişirdiler. Hz. Peygamber kırbanın ağzını eliyle bağladı ve:

"Gidiniz, falan mekâna vardıktan sonra Allâh size yakında rızık verecektir" buyurdu. Biz o mekâna vardık. Kırbanın ağzı açıldı. Baktık ki süt ve koyun kaymağı vardır, ondan doyana kadar yedik içtik. [1321]

[1319] Taberânî, *el-Kebir,* IV, h. 3697; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VI, 210.

[1320] İbn İshak, *Sîrat-ü İbn Hişâm,* II, 172; Buhârî, IV, 82; V, 100, 132; IX, 147; İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 419.

[1321] İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* I, 172.

RÜYADA SUSUZLUĞUN GİTMESİ

Hz. Osman'ın Bu Husustaki Kıssası

4949. İbn Ebi'd-Dünya, Abdullah İbn Selâm'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hz. Osman'a selam vermek üzere geldim. Muhasara altındaydı. Yanına girdim. Hz. Osman (radıyallahu anh):

"Kardeşime merhaba! Bu gece Hz. Peygamber'in şu kapıdan girdiğini rüyamda gördüm" dedi ve eliyle evin içine açılan bir kapıyı göstererek:

"Resûlullah bana

"Ey Osman! Seni kuşattılar değil mi?" dedi.

"Evet" dedim.

"Seni susuz mu bıraktılar?" dedi.

"Evet" dedim. Bunun üzerine içi dolu bir kırba uzattı. Ben kanıncaya kadar içtim. Hatta ta ki o suyun serinliğini göğsümle omuzlarımın arasında hissettim. Resûlullah bana

"Dilersen onlara karşı galip getirilirsin, istersen bizim katımızda iftar edersin" dedi. Ben de Resûlullah'ın katında iftar etmeyi seçtim" dedi. Hz. Osman o gün öldürülerek şehid edildi. [1322]

[1322] İbn Kesir, *el-Bidâye,* VII, 182.

UMULMADIK YERDEN MAL GELMESİ

a) Mikdad b. Esved'in Ummadığı Yerden Para Bulması

4950. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde (Miktad'ın (radıyallahu anh) hanımı olan) Dubâ'a binti Zübeyr 'den (r. anhâ) şöyle rivayet eder:

İnsanlar iki üç günde bir defa def-i hacet için giderdi. Gidenler devenin fışkısı gibi bir fışkı bırakırlardı. Bir gün Miktad defi hacet içini çıktı ve Bakî mezarlığının yanındaki Hacebe denilen yere vardı. Def-i hacet için bir harabeye girdi. O vakit bir sıçan deliğinden bir dinar (altın para) çıkardı. Peşi sıra birer birer altınları çıkardı. Tam on yedi altın oldu. Mikdad o altınları alıp Resûlullah'a geldi, durumu arzetti. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *"Sen elini deliğe soktun mu?"* dedi. Mikdad, "Hayır! Ey Allâh'ın Resûlü!" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *"O halde sana sadaka düşmez. Allâh onlara bereket versin"* dedi. Daha o dinarlar bitmeden, evimizde gümüş para ile dolu heybeler gördüm. [1323]

b) Saib b. Akra ile Askerlerin Ummadıkları Yerden Servet Sahibi Olmaları

4951. Hatîb, Saib b. el-Akr'a'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer beni Medain'e vali tayin etti. Medain'de Kisra'nın Sarayında otururken, duvardaki heykelin parmağıyla bir yeri işaret ettiğini gördüm. Kalbime bunun bir hazineyi işaret ettiği hissi düştü. O yeri eştim, büyük bir hazine çıkardım. Hz. Ömer'e bu meseleyi yazdım ve

"Bu, Allâh tarafından bana verilmiş bir hazinedir. Müslümanların bunda herhangi bir hakkı yoktur" dedim. Hz. Ömer bana şunları yazdı: "Sen Müslümanların emirlerinden birisisin. Onu Müslümanlar arasında taksim et". [1324]

4952. Heysem b. Adiyy, Şabi'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Saib, Mihrican'ın fethinde bulundu. Hürmüzan'a ait bir saraya girdi. Orada alçıdan yapılmış ve eliyle bir yeri işaret eden bir geyik heykeli gördü.

"Allah'a yemin ederim, bu bir şeye işaret ediyor" dedi. Sonra bir araştırma yaptı ve heykelin işaret ettiği yerde Hürmüzan'a ait olan mücevherlerin bir kap içinde gömülü olduğunu gördü. [1325]

[1323] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 165.
[1324] Ali el-Mütteki, *Kenzü'l-ummâl,* III, 305.
[1325] İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 8.

c) Ebu Umame el-Bahili'nin Kıssası

4953. Ebu Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Abdurrahman b. Yezid'den Ebu Umame'nin azad etmiş olduğu cariyesi'nin şöyle dediğini aktarır:

Ebu Umame sadaka vermeyi severdi ve sadaka için mal biriktirirdi. Hiç bir dilenciyi geri çevirmezdi. Velev bir soğan veya bir hurma veya yenilen bir şeyi mutlaka verirdi. Bir gün bir dilenci geldi. Ebu Umame'nin bütün malı bitmişti. Yanında sadece üç dinar vardı. Dilenci istedi, ona bir dinar verdi. Sonra bir dilenci geldi, ona da bir dinar verdi. Sonra bir dilenci daha geldi, son dinarı da ona verdi. Ben bu yaptığına kızdım. "Bize bir şey bırakmadın" dedim. O kaylule uykusu için yattı. Öğle ezanı okunduğunda onu uyandırdım. Abdest aldıktan sonra mescide gitti. Ona acıdım, çünkü oruçluydu.

Borç aldım, ona bir akşam yemeği hazırladım. Ona bir kandil yaktım. Yatağını hazırlamak için geldiğimde altın buldum. Onları saydım, üç yüz dinar vardı. Kendi kendime dedim ki, bugün vermiş olduğu sadakaları, geride bıraktığına güvenerek yapmış. O yatsıdan sonra geldi. Sofrayı, kandili görünce tebessüm ederek "Bu, Allâh katından bir hayırdır" dedi. O yemeğini yiyinceye kadar yanında bekledim. Sonra "Allah sana rahmet etsin Sen şu altınları nasıl açıkta bırakıyorsun Bana da haber vermedin ki, onları kaldırıp saklayayım" dedim. Bana "Hangi paralar ben evde bir şey bırakmadım ki!" dedi. Yatağı kaldırdım ve yatağın altında altınları görünce sevindi ve şaşırdı. Bu olay karşısında kalktım, belimdeki zünnarı (hıristiyanlık alameti) atıp Müslüman oldum. İbn Câbir şöyle dedi: Ben bu kadını Humus Mescidinde gördüm. Kadınlara Kur'ân, sünnet ve farzları öğretirdi. Dinde derin anlayış sahibi olmuştu. [1326]

[1326] Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ,* X, 129.

MALLARIN BEREKETLENMESİ

a) Hz. Peygamber'in, Hürriyetine Kavuşması İçin Selman'a Verdiği Paranın Bereketlenmesi

4954. Ahmed b. Hanbel, Selman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Benim üzerimde borç vardı. Hz. Peygamber'e bir yerden tavuk yumurtası büyüklüğünde bir altın gelmişti. Hz. Peygamber, *"Efendisiyle hürriyet anlaşması yapan İranlı köle nerede?"* diye sorunca beni çağırdılar. Peygamber'in yanına gidince *"Ey Selman! Şunu al borcunu öde"* dedi.

"Ey Allâh'ın Resûlü! Borçlarımı ödemek için bu yetmez" dedim. Hz. Peygamber:

"Sen al bunu! Allâh seni borçlarından kurtaracak" dedi. Bunun üzerine altını aldım, borçlu olduğum kimselere vermeye başladım. Selman'ın nefsini elinde tutan Allâh'a yemin ederim ki, tam kırk ukiyye geldi ve bütün borçlarımı ödedim ve böylece de hürriyetime kavuştum. [1327]

4955. Ahmed b. Hanbel başka bir rivayette Selmân'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder::

Selman Rasulullah'a "Ey Allâh'ın Resûlü üzerimdeki borcun ne kadarını karşılar ki?" dediğinde, Resûlullah altını aldı ve dili üzerinde çevirdikten sonra *"Al bunu! Borçlarının hepsini öde. Bu tam kırk ukiyye gelecektir"* dedi. [1328]

b) Hz. Peygamber'in Duasıyla Urve el-Bârikî'nin Malının Bereketlenmesi

4956. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Urve el-Bârikî'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Resûlullah bir yabancıya rastladı. Ona bir dinar verdi ve *"Bunla bize bir koyun satın al"* dedi. O da gitti bir dinarla iki koyun satın aldı. Bir kişiyle karşılaştı. Koyunun birini bir dinara sattı. Sonra Peygamber'e bir dinar ve bir

---

[1327] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 443, 444.

[1328] Heysemi şöyle dedi: "Bu hadisin tamamını Ahmed b. Hanbel rivayet etti. Taberânî de farklı senetlerle rivayet etti. (*el-Kebir,* VI, h. 6065); İlk rivayetin senedinde Muhammed b. İshak dışındaki rical sahih senedin ricalıdır. Ahmed ikinci rivayette tek kaldı, senette Amr b. ebî Kurre dışındaki rical sahih senedin ricalıdır. Amr ise sika'dır. Hadisi Bezzâr da rivayet etti" *(Mecma'u'z-zevâid,* IX, 336).

koyun getirdi. Hz. Peygamber *"Allah senin alışverişe bereket versin"* diye dua etti. Sonra o şöyle dedi: "Yemin ederim ki, ben harabede bile olsam o günden sonra kırk bin dinar kar etmeden eve dönmüyordum."[1329]

c) Hz. Peygamber'in Duasıyla Abdullah b. Hişam'ın Malının Bereketlenmesi

4957. Buhâri, Ebu Ukayl'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Dedem Abdullah b. Hişam ile pazara gider ve yiyecek satın alırdık. Dedemle çarşıda Abdullah b. Zübeyr ile Abdullah b. Ömer ile karşılaştıklarında Dedeme: "Bizi de ortak et. Çünkü Hz. Peygamber sana dua etmiştir. Senin ticaretin daima kârlıdır" derdiler. Dedem de onları ortak ederdi. Çok kere bir deve yükü karla eve dönerdi.[1330]

[1329] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 165; İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 476; Buhârî, IV, 252; Humeydi, 843; Ahmed b. Hanbel, IV, 375; Ebu Davud, 3384; İbn Mâce, 2402; Musannefü Abdurrezzâk, XIV, 218; Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* VII, 63.
[1330] Buhârî, III, 184; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 166.

ELEM VE HASTALIKLARIN GİTMESİ

a) Hz. Peygamber'in Okumasıyla Abdullah b. Uneys'in Başındaki Yaranın İyileşmesi

4958. Taberânî, Abdullah b. Uneys'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Yahudi Rizam'ın oğlu Müstenir, Şuhıd ağacından olan sopayla yüzüme vurdu. Yüzüm kötü bir şekilde yaralandı. Hz. Peygamber'e gittim. Hz. Peygamber temizledi ve yaraya üfledi. Sonra yaradan eser kalmadı. [1331]

b) Hz. Peygamber'in Üflemesiyle Şurahbîl el-Cûfî'nin Cildinin Altındaki Ur'un Kaybolması

4959. Taberânî, Mahled b. Ukbe b. Şurahbil'den, dedesi'nin babasından şöyle rivayet ettiğini aktarır:

Peygamber'e (sallallahu aleyhi ve sellem) geldim. Avucumda bir ur vardı. Ona "Ey Allâh'ın Peygamberi! Bu yara elimin şişmesine sebep oldu. Kılıcımı ve bineğimin dizginini tutmama engel oluyor" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), "*Bana yaklaş*" dedi. Yaklaşınca elimi açtı ve üfledi. Sonra elini urun üzerine koyup iyice ovdu. Ondan sonra ur kayboldu. [1332]

c) Hz. Peygamber'in Elini Sürüp Dua Etmesiyle Ebyad b. Hammal'ın Temriyesinin Geçmesi

4960. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Ebyad b. Hammâl el-Mârîbi'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Yüzümü temriye (yüz derisinin soyulması) kaplamıştı. Hatta burnum siliniyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) dua etti ve yüzümü mesh etti. O günden sonra yüzümde yaralardan hiçbir eser kalmadı. [1333]

d) Hz. Peygamber'in Elini Sürmesiyle Râf'ı b. Hadic'in Sancısının İyileşmesi

4961. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Râf'ı b. Hadîıc'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

[1331] Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 298.
[1332] Taberânî, *el-Kebir,* VII, h. 7215; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 298.
[1333] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 223; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* V, 524.

Bir gün Resûlullah'ın huzuruna girdim. Yanında et dolu, kaynayan bir tencere vardı. Yağlı bir et parçası çok hoşuma gittiği için aldım ve yuttum. Bundan dolayı bir sene karnım ağrıdı. Durumu Hz. Peygamber'e anlattım. Bana

"O yediğin lokmada yedi kişinin hakkı vardı" dedi. Sonra karnımı sıvazladı. Yeşil su olarak çıkardım. Muhammed'i (sallallahu aleyhi ve sellem) hak peygamber olarak gönderen Allâh'a yemin ederim ki, o andan sonra karın ağrım geçti. [1334]

e) Hz. Peygamber'in Duasıyla Ali'nin Hastalığının Geçmesi

4962. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Ben rahatsızdım. Kendi kendime "Ey Allâh'ım eğer ecelim gelmişse beni ezelle kurtar. Eğer yakın değilse bu hastalığı benden kaldır. Eğer bu bir bela ise bana sabır ver" diye dua ediyordum. O an Hz. Peygamber yanıma geldi, *"Sen ne söyledin?"* diye sordu. Ben de duayı Peygamber için tekrarladım. Ayağıyla bana vurarak *"Allah'ım ona şifa ver"* diye dua etti. Yemin ederim ki o günden sonra ağrımdan şikâyetçi olmadım[1335]

4963. Bidaye ve Sahih'i Buhârî'de şöyle geçer:

Hz. Peygamber Hayber gününde Hz. Ali'nin ağrıyan gözlerine mübarek tükürüklerinden sürdüler. Gözleri o an iyileşti. Hz. Ali o günden sonra bir daha göz ağrısı görmedi. [1336]

4964. Yine Buharide Abdullah b. Atik'in bacağının kırılması şöyle geçer:

Yahudi Ebu Râfi'yi öldürdüğümüz gece ayağım kırılmıştı. Hz. Peygamber'e geldiğimizde bunu söyledim. Hz. Peygamber *"Ayaklarını uzat"* dedi. Uzattığımda kırık olan yeri mübarek elleriyle sıvazladı. Ayağım o anda sanki hiç kırılmamış gibi oldu. [1337]

[1334] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 223.

[1335] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 161.

[1336] Buhârî, IV, 57, 73; V, 22, 171; Müslim, VII, 121; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 295.

[1337] Buhârî, IV, 76, 77; V, 117, 118.

f) Hanzale b. Hızyem'in Hz. Peygamber'in Duası Sayesinde Bazı Hastaları İyileştirmesi

4965. Taberânî Hanzale b. Hızyem b. Hanîfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Dedem Hanife ile birlikte Hz. Peygamber'in yanına gitmiştik. Dedem "Ey Allâh'ın Resûlü! Benim kimi sakallı ve kimi de sakalsız birçok oğlum vardır. Şu oğlum ise onların en küçüğüdür" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) beni yanına alıp başımı sıvazlayarak *"Allah Teâlâ seni faydalı kılsın"* diye dua ettiler. Hadisin ravilerinden ez-Zeyyâl şöyle diyor: Ben Hanzale'yi gördüm. Kendisine getirilen yüzü şiş insanlarla, memesi şişmiş koyunların "Allah'ın ismiyle ve Hz. Peygamber'in elini koyduğu yerin hürmetine" diyerek şişmiş olan yerlerini eliyle mesh ediyor ve şişlik de kayıp oluyordu. [1338]

4966. Hafız *"İsâbe"* adlı eserinde Hanzala hadisini Ahmad'den şöyle rivayet eder:

Zeyyal şöyle diyor: "Hanzale'yi gördüm. Kendisine yüzü şiş insanlar getiriliyordu. Elini ıslatır ve "Bismillah" diyerek Hz. Peygamber'in elinin yerine elini koyar, orayı sıvazlar ve şiş olan yeri de sıvazlayınca. Şiş yok olurdu". [1339]

g) Abdullah b. Kurt'un Duası ile Kendi Devesinin İyileşmesi

4967. Taberânî, Abdullah b. Kurt'den şöyle rivayet eder:

Halid b. Velid'le beraber iken yolculuk sırasında devem yorgunluktan çöktü kalkamadı. Onu bırakıp gitmek istedim. Ardından Allâh Teâlâ'ya yalvardım, Böylece devem ayağa kalktı ve yolumuza devam ettik. [1340]

[1338] Taberânî, *el-Kebir,* IV, h. 3501; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* IX, 408; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 67,68.

[1339] İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 359; Yakub b. Süfyan, *el-Marife ve't-tarih,* III, 358,359; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* VII, 72.

[1340] Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* X, 185.

ZEHİRİN TESİR ETMEMESİ

Halid b. Velid'e Zehirin Tesir Etmemesi

4968. Ebu Ya'la, Ebu's- Sefer'den şöyle rivayet eder:

Halid b. Velid, Hîrede Yabancıların reisine misafir oldu. Müslümanlar ona:

"Dikkatli ol, bu yabancılar sana zehir içirebilirler" dediler. Bunun üzerine Halid b. Velid, "Bana zehir getirin!" dedi. Getirildiğinde de "Bismillah" diyerek onu içti. Ama zehir kendisine hiç bir zarar vermedi. [1341]

4969. İbn Cerir bu hadisi *"Tarihinde"* Muhammed b. Ebi's- Sefer'den Zi'l-Cevşen ez-Zıbbâbî'nin şöyle dediğini aktarır:

İbn Bukayle'nin yanında bir hizmetçi vardı. Bu kuşağına bağlı bir kese taşırdı. Bir gün Halid b. Velid, keseyi İbn Bukayle'den alıp içindekini eline boşaltarak "Ey Amr! Bu nedir?" diye sordu. Amr, "Bu, içeni anında öldürecek bir zehirdir" cevabını verdi. Halid'in "Bunu niçin üzerinde taşıyorsun?" diye sorması üzerine de "Bana zarar vermenizden korkuyorum. Böyle bir durumda ölümü tercih ederim. Kendim ve kavmim için zararlı olan bazı şeyleri görmektense bunu içmek daha iyidir" dedi. Bunun üzerine Halid b. Velid: "Bu zehir asla eceli gelmeyen bir canlıyı öldüremez" Yer ve göklerin Rabbi ve isimlerin en güzeline sahip olup ismi anıldığında hiç bir hastalığın zarar veremeyeceği Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla" diyerek çevresindekiler engel olmaya çalışsa da hızlıca zehri yuttu. Bunu gören Amr, "Ey Arap dünyası! Allâh'a yemin ederim ki içinizden sahabilerden bir tanesi bulunduğu sürece istediğinizi elde edersiniz" dedi. Sonra da çıkıp Hîre Halkına şunları söyledi: "Ben bugün ki kadar parlak bir geleceğe sahip başka bir topluluk görmedim". [1342]

[1341] Ebu Ya'la, XIII, h. 7186; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* IX, 350; Taberânî, *el-Kebir,* IV, h. 3808, 3809; Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 159; İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 414.
[1342] Tarihü't-Taberî, III, 363.

SICAKLIK VE SOĞUKLUĞUN TESİRLERİNİN KAYBOLMASI

a) Hz. Ali'nin, Hz. Peygamber'in Duası ile Soğuk ve Sıcaktan Etkilenmemesi

4970. İbn Ebi Şeybe, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Bezzâr, İbn Cerir, Taberânî *"Evsat"* adlı eserinde, Hâkim ve Beyhakî *Delâil* adlı eserinde Abdurrahman b. Ebi Leyla'dan şöyle rivayet ederler:

Hz. Ali kış mevsiminde ince bir gömlek ve bir rida iki ince elbise giyerdi. Yazınsa içi pamuk dolu bir hırka, kalın elbiseler giyerdi. İnsanlar, Abdurrahman b. Ebi Leylâ'ya gelerek 'Babana söyle de bunun sebebi Hz. Ali'ye sorsun. Çünkü baban, onun gece sohbetlerine katılıyor' dediler. Abdurrahman da babası Ebu Leylâ'ya giderek

"İnsanlar Mü'minlerin Emîri'nde gördükleri bu durumu garipsiyorlar" dedi. Babasının "Ne imiş bu şey?" demesi üzerine de şunları söyledi: "En sıcak günlerde içi pamuk dolu bir hırka ve kalın elbiseler giyiyor, kışın en soğuk günlerinde ise ince bir gömlek ve yine ince elbiselerle dolaşıyor. Ve bunlara aldırmıyor, soğuktan da çekinmiyor. Acaba bu konuda bir şey işittin mi? Benden bunları sormamı istediler. " Bunun üzerine Ebu Leylâ bir gece sohbetinde Hz. Ali'ye "Ey Mü'minlerin Emîri! İnsanlar senden bir şey sormamı istediler" dedi. Hz. Ali'nin "Neyi" demesi üzerine de "En sıcak günlerde içi pamuk dolu bir hırka ve kalın elbiseler giyiyor, kışın en soğuk günlerinde ise ince bir gömlek ve yine ince elbiselerle dolaşıyor. Ve bunlara aldırmıyor, soğuktan da çekinmiyormuşun" dedi. Hz. Ali, "Sen Hayber'de bizimle beraber değil miydin?" diye sordu. Onun "Evet, vallahi sizinle beraberdim" demesi üzerine de şunları söyledi:

"Hz. Peygamber, Hayber Kalesine Ebubekir'i gönderdi fakat başaramadan geriye döndü. Hz. Peygamber bu kez Ömer'i gönderdi; o da aynı şekilde geri döndü. Bunun üzerine Hz. Peygamber dedi ki:

-Ben yarın sancağı Allâh ve Resûlünün kendisini sevdiği bir kişiye vereceğim ki Allâh Teâlâ Hayber'in fethini onun eliyle gerçekleştirecektir. Hem o zafer elde etmedikçe geri dönmeyecektir. " Sonra da beni çağırdılar. O sırada benim gözlerim ağrıyordu ve bu yüzden de hiçbir şey göremiyordum. Yanına vardığımda Hz. Peygamber mübarek tükürüklerinden gözlerime sürdüler ve

"Ey Rabb'im! Onu sıcaktan ve soğuktan koru!" diye dua ettiler. İşte o günden beri ne soğuktan ve ne de sıcakdan bana asla zarar gelmiyor. [1343]

4971. Ebu Nu'aym bu hadisi *Delâil* adlı eserinde Abdurrahman'dan muhtasar olarak rivayet etmiştir. Onun rivayeti şöyledir:

Hz. Ali şöyle anlatıyor: Hz. Peygamber avucuna tükürdü. Ellerini gözlerime sürerek *"Allah'ım Ondan sıcak ve soğuğun etkilerini kaldır"* diye dua ettiler. Onu hak peygamber gönderen Allâh Teâlâ'ya yemin edenim ki o andan bu yana gözlerim bir daha ağrımadı. [1344]

4972. Yine Ebu Nu'aym bu hadisi Süveyd b. Ğafele'den şöyle rivayet eder:

Bir kış mevsiminde Hz. Aliyle karşılaştık. Üzerinde iki ince elbise vardı. Kendisine "Sakın bizim memleketin havası seni kandırmasın. Buralar soğuk olur. Burası sizin oralara benzemez" dediğimizde şunları söyledi:

"Ben soğuktan çok etkilenen biriydim. Ne zaman ki Hz. Peygamber beni Hayber'e göndermek istediklerinde "Gözlerim ağrıyor ey Allâh'ın Resûlü!" dedim. Bunun üzerine gözlerime mübarek tükürüklerinden sürdüler. İşte o günden ben gözlerim bir daha ağrımadığı gibi soğuk ve sıcaktan da etkilenmez oldum. "[1345]

b) Hz. Peygamber'in Duasıyla Sahabilerin Soğuktan Etkilenmemeleri

4973. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Cabir'den Bilal'ın (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarır:

Soğuk bir gecede Sabah ezanını okudum fakat hiç kimse gelmedi. Bunun üzerine bir kere daha okudum yine kimse gelmedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Ey Bilâl! Bunlara ne oldu?" diye sordular.

[1343] İbn Şeybe, *Musannef,* XII, 62,63; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 99, 133; İbn Mâce, 117; Bezzâr, *el-Bahru'z-zehhâr,* XII, h. 496; Hâkim, *Müstedrek,* III, 37; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* IV, 213; Ali el-Mütteki, *Müntehabü kenzi'l-ummâl,* V, 44.

[1344] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 166; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* IX, 122.

[1345] Heysemi, Bu hadisi Ebî Leyla'dan rivayet ettikten sonra şöyle dedi: "Bu hadisi Bezzâr rivayet etti. Senette Muhammed b. Abdurrahman vardır, Seyyiü'l-hıfzdır, diğer raviler sikadır" (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 124).

"Anam babam sana feda olsun ey Allâh'ın Resûlü! Galiba soğuk onları engelledi" dedim. O zaman Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Allah'ım soğuğun etkisini onlardan kaldır" diye dua ettiler. Allâh'a yemin ederim ki o gün insanları kuşluk namazında serinlemek için yelpaze kullandıklarını gördüm. [1346]

AÇLIĞIN TESİRİNİN GİDERİLMESİ

a) Hz. Fâtımâ'nın, Bu Konudaki Kıssası

4974. Taberânî *"Evsat"* adlı eserinde İmrân b. Husayn'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Bir gün Hz. Peygamber'in yanında oturuyordum. O vakit Hz. Fatma gelerek Hz. Peygamber'in karşısında durdu. Hz. Peygamber ona: *"Yaklaş Ey Fatma"* dediler. Hz. Fatma biraz yaklaştı. Sonra yine Hz. Peygamber: *"Yaklaş Ey Fatma"* buyurdular. Böylece Hz. Fatma Hz. Peygamber'in yanına kadar geldi. Hz. Fatma'nın yüzü sapsarı olmuş adeta hiç kanı kalmamıştı. Bunu gören Hz. Peygamber parmaklarını açarak mübarek ellerini onun göğsüne koydular. Sonra da başlarını yukarıya kaldırarak şöyle dua ettiler:

"Allah'ım Ey açları doyuran, ihtiyaçları gideren, konumları yükselten Muhammed'in kızı Fatma'ya açlık verme" Bu dua üzerine Hz. Fatma'nın yüzündeki sarılık kayboldu. Yüzüne yeniden kan geldi. Daha sonra kendisine bu hadiseyi sorduğumda Hz. Fatma, "Ey İmran! O duadan sonra açlık görmedim" dedi. [1347]

[1346] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 166; Beyhakî, Câbir'den, o da Bilal'dan bu hadisin manasını muhtasar olarak rivayet ettikten sonra şöyle dedi: Bu hadisi sadece Eyyüb b. Seyyâr, rivayet etti. *Delâilü'n-nübüvve,* VI, 224; İbn Kesir, hadisin benzerinin Huzeyfe'den rivayet edilen Hendek kıssasını anlatan meşhur hadisin içinde geçtiğini söyledi. *el-Bidâye,* VI, 166.

[1347] Heysemi, şöyle dedi: "Senette Utbe b. Humeyd vardır, İbn Hıbbân, bu raviye sika derken diğer alimler zayıf olduğunu söyledi, diğer raviler ise sikadır". (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 204), Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 166.

İHTİYARLIK BELİRTİLERİNİN ORTADAN KALKMASI

a) Hz. Peygamber'in Duasıyla Ebu Zeyd el-Ensarî'den İhtiyarlık Belirtilerinin Gitmesi

4975. Ahmed b. Hanbel, Ebu Zeyd el-Ensârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hz. Peygamber bir gün bana *"Yaklaş"* dediler. Yaklaştığımda da mübarek elleriyle başımı sıvazlayarak *"Allah'ım Onun güzelleştir ve daim eyle"* diye dua ettiler. Hadisin ravisi şöyle diyor: 'Ebu Zeyd yüz küsur sene yaşadığı halde sakalında çok az beyazlık vardı, yüzü hep güleçti ve yüzünde de hiç kırışıklık yoktu. [1348]

4976. İbn Hacer şöyle dedi: Ahmed b. Hanbel bu hadisi başka bir senedle Ebu Nüheyk'den Ebu Zeyd'in şöyle dediğini aktarır:

Hz. Peygamber benden su istemişlerdi. Ona bir bardak su getirdim. Getirirken de kenarında gördüğüm bir kılı aldım. Bunun üzerine Hz. Peygamber benim için *"Allah'ım Onu güzelleştir!"* diye dua ettiler. Hadisin ravisi şöyle diyor: "Onu gördüğümde doksan dört yaşındaydı ve sakalında bir tek beyaz kıl da yoktu. [1349]

b) Katâde b. Milhan'ın, Hz. Peygamber'in Sıvazladığı Yüzünde İhtiyarlık Alâmetlerinin Kaypolması

4977. Ahmed b. Hanbel Ebu'l-A'lâ'dan şöyle rivayet eder:

Vefatı sırasında Katâde b. Milhan'ın yanındaydım. Evin uzak bir köşesinde bulunan bir kişinin yansımasını Katâde'nin yüzünde gördüm. Hz. Peygamber hayatlarında iken onun yüzünü sıvazlamışlardı. Yüzü sanki yağla cilalanmış gibiydi. [1350]

4978. İbn Şahin bu hadisi Hayyân b. Umeyr'dan şöyle rivayet eder:

Hz. Peygamber Katâde b. Milhan'ın yüzünü sıvazlamışlardı. Yaşlandıgı sırada yüzü hariç vücudunun her tarafı yıpranmıştı. Vefatı esnasında onun ya-

---

[1348] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 77; Süheyli, isnad'ın muttasıl ve sahih olduğunu söyledi. İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 166.

[1349] İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 78; İbn Hıbbân, (7172) hadisin sahih olduğunu söyledi. Hâkim, *Müstedrek,* IV, 139; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* 6, 211-212; Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 164.

[1350] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 27-28; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 166.

nında bulundum. O sırada oradan geçen bir kadının yansımasını ayna gibi Katâde'nin yüzünde gördüm. [1351]

c) Hz. Peygamber'in Duasına Mazhar Olan Nâbigatu'l-Ca'dî'de İhtiyarlık Alâmetlerinin Görünmemesi

4979. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Nâbiğatu'l-Ca'dî'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Bir keresinde Hz. Peygamber'e şu şiiri okudum, Onunda hoşuna gitti:

بلغنا السماء مجدنا وثراؤنا   وإنا لنرجو فوق ذلك مظهرا

"Cömertliğimiz ve zenginliğimiz bizi göklere ulaştırdı

Elbette ki biz bundan daha fazlasına mazhar olmak istiyoruz"

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *"Ey Ebâ Leylâ! Daha neye ulaşmak istiyorsunuz_ "* diye sordular.

"Cennete" dedim. Hz. Peygamber de *"Allah'ın izniyle ulaşasın"* buyurdular. Bunun üzerine ben şiire devamla şu beyti okudum:

ولا خير فى حلم إذا لم تكن له   بوادر تحمى صفوه أن يكدرا

ولا خير فى جهل إذا لم يكن له   حليم إذا ما أورد الأمر أصدرا

"Bir hilim ki onun duruluğunun bozulmasını engelliyecek bir koruyucu yoksa, onda hayır yoktur. Bir cehalet ki ortalık karıştığında ortamı düzeltecek bir hilm (ağır başlılık) den mahrum ise onda da hayır yoktur. "

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *"Çok güzel söyledin. Allâh Teâlâ ağzını boş bırakmasın"* diye dua ettiler. Ya'lâ şöyle diyor:

"Ben onu (Nâbiga'yı) gördüm; yüz küsur yaşında olmasına rağmen bir tek dişi dahi düşmemişti. "[1352]

4980. Hattâbi'nin "Garîbü'l-hadis" adlı eserinde ve Merhabî'nin "İlim" adlı eserinde şöyle geçer: Nâbiğatu'l-Ca'dî şöyle anlatıyor:

Hz. Peygamber'e şiirimi okuduğumda öfkelenerek *"Ey Ebâ Leylâ! Daha neye ulaşmak istiyorsun"* diye sordular. "Cennettir" dediğimde de *"Allah di-*

[1351] İbn Hacer, *el-İsâbe,* III, 225.

[1352] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 164; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve,* 6, 232; Bezzâr, *Keşfü'l-estâr,* III, h. 2104; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 168; Hüseyin b. Süfyân, *Müsned;* Ebu Nuaym, *Târihi İsbihân,* Şîrâzi, *Elkâb.*

lerse" buyurdular. Bu kez "Ortalığın duruluğunu koruyamayan hilimde de hayır yoktur..." diye başlayan beyti okudum. Bunun üzerine Hz. Peygamber bana *"Çok güzel söyledin. Allâh Teâlâ ağzını boş bırakmasın"* diye dua ettiler. Abdullah b. Cirad şöyle diyor: "Ben onu gördüğümde dolu tanesi gibi dişlere sahipti ve bir tanesi dahi düşmemiş ya da çürümemişti. "[1353]

4981. Silefi *Erbaîn* adlı eserinde Nasr b. Âsım el-Leysi'den babasının Nâbiğa'dan şöyle dediğini aktarır:

Hayatı boyunca herkesten daha güzel dişlere sahip oldu. Çok yaşlı olmasına rağmen her düşen dişinin yerine mutlaka bir yenisi çıkardı. [1354]

[1353] Dârekutnî, el-Mütelif ve'l-muhtelif, IV, 1957.
[1354] İbn Hacer, *el-İsâbe,* III, 539.

ÜZÜNTÜ VE KEDERLERİN GİDERİLMESİ

a) Bu Konuda Ümmü İshak'ın (radıyallahu anh) Kıssası

4982. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Ümmü İshak'dan (r. anhâ) şöyle rivayet eder:

Medine'ye hicret etmek üzere kardeşimle birlikte yola çıktık. Yolun bir kısmını aldıktan sonra kardeşim bana "Ey Ümmü İshak beni bekle, iâşemi Mekke'de unutmuşum. Sen beni burada bekle, ben gidip onu alayım" dedi. Bunun üzerine "O fasık kocamın seni öldürmesinden korkuyorum" dedim. O da "Allah'ın izniyle hiçbir şey yapamaz" karşılığını verdi. Sonra aradan birkaç gün onu geçti fakat dönmedi. Nihayet kendisini tanıdığım halde ismini bilmediğim bir adam yanımdan geçerek bana "Ey Ümmü İshak! Niçin burada duruyorsun?" diye sordu. "Kardeşimi bekliyorum" dedim. Bunun üzerine "Artık kardeşin yok, kocan onu öldürdü" dedi. Ardından yola devam ederek Medine'ye vardım. Hz. Peygamber'i bulduğumda abdest alıyordu. Yanına vararak "Ey Allâh'ın Resûlü Kardeşim İshak öldürüldü" dedim. Ben ona baktığımda yeniden abdes aldıktan sonra bir avuç su alarak yüzüme serptiler. Beşşar b. Abdilmelik şöyle diyor: "Ümmü İshak'ın başına bir musibet geldiğinde gözleri yaşarır; fakat gözyaşları yanaklarına dökülmezdi. [1355]

4983. Başka bir rivayette:

Ağlayarak: "Ey Allâh'ın Resûlü! Kardeşim İshak öldürüldü" dedim. Bunun üzerine abdest suyundan bir avuç alarak yüzüme serptiler. Ümmü Hakîm onun hakkında şöyle diyor: "Bu olaydan sonra Ümmü İshak'ın başına büyük bir musibet geldiğinde gözleri yaşarır, fakat gözyaşları yanaklarına dökülmezdi. [1356]

b) Dua İle Yağmurdan Korunma

4984. İbn Ebi'd-Dünya *"Mecâbi'd-Davet"* adlı eserinde ve İbn Asâkir, İbn Abbas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer birgün bize "Bizi kavmimizin bulunduğu yere (Mekke'ye) götürün" dedi. Bunun üzerine onunla birlikte yola çıktık. Yolda Übeyy b. Ka'b'la ben insanların gerisinde kalmıştık. Bir ara yağmur yağmaya başladı. Übeyy,

---

[1355] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 168; Buhâri, *Târihü'l-kebir,* II, t. 1931; İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 32.

[1356] İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 430; I, 32.

"Allah'ım şu bulutların eziyetinden bizi koru" diye dua etti. Daha sonra öndekilere ulaştığımızda onların yükleri ıslanmıştı. Hz. Ömer, "Bize yağan yağmur size yağmadı mı?" diye sordu. Ben de "Ebu Münzir (Übeyy) bizi bu bulutların eziyetinden koruması için Allâh'a yalvardı" dedim. O zaman Hz. Ömer "Kendinizle beraber bizim için niye dua etmediniz?" dedi. [1357]

c) Hurma Dalının Keskin ve Sağlam Bir Kılıca Dönüşmesi

4985. İbn Sa'd, Zeyd b. Eslem ve başka ravilerden şöyle rivayet eder:

Bedir gününde Ukkâşe b. Mihsan'ın kılıcı kırılmıştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona bir hurma dalı verdi. Anında bu dal onun elinde çok keskin ve demirden daha sağlam bir kılıca döndü. [1358]

d) Duayla Şarabın Sirkeye Dönüşmesi

4986. İbn Ebi'd-Dünya sahih bir isnadla Hayseme'den şöyle rivayet eder:

Halid b. Velid'e bir gün yanında bir kırba dolusu şarap bulunan birisi geldi ve "Allah'ım bu şarabı bala çevir" diye dua etti. Gerçekten de şarap o anda bal oluverdi.

4987. İbn Ebi'd-Dünya başka bir senedle şöyle rivayet etti:

Adamın biri beraberinde bir dağarcık dolusu şarap olduğu halde Hz. Halid'in yanına geldi. Halid b. Velid ona "Dağarcıkta ne var?" diye sordu. O da "Sirke" cevabını verdi. Bunun üzerine Halid b. Velid "Allah onu sirke etsin dedi. Daha sonra bakıldığında şarabın gerçekten de sirkeye döndüğü görüldü. Hâlbuki o şaraptı. [1359]

4988. İbn Kesir "*Bidâye*" adlı eserinde bu hadis için birçok rivayet bulunduğunu söyledi. O rivayetlerin bazısında şöyle geçer:

Beraberinde bir kırba dolusu şarap bulunan birisi Halid b. Velid'in yanından geçti. Halid b. Velid adama "Bu nedir?" diye sordu. O adam "bal" dedi. Bunun üzerine Halid b. Velid, "Allah'ım! Onu sirkeye çevir!" diye dua etti. Adam arkadaşlarının yanına vardığında onlara "Size bir şarap getirdim ki Araplar onun benzerini bile içmemiştir" dedi. Ancak kırbayı açtıklarında için-

---

[1357] Ali el-Müttekî, *Müntehabü kenzi'l-ummâl,* V, 132.
[1358] İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* I, 188.
[1359] İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 414.

dekinin sirke olduğu görüldü. O zaman getiren adam, "Allah'a yemin ederim ki ona Halid'in duası geçmiş" dedi. [1360]

ESİRLERİN HAPİSTEN KURTULMALARI

Avf b. Mâlik el-Eşcaî'nin (radıyallahu anh). Bu Konudaki Kıssası

4989. Adem b. Ebî İyâs Tefsirinde Muhammed b. İshak'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Mâlik el-Eşcai, Hz. Peygamber'e, gelerek "Ey Allâh'ın Resûlü! Oğlum Avf müşriklere esir düştü" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdular:

"Ona de ki Rasulullah "Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh" duasını çok tekrar etmeni sana emrediyor" Mâlik bunu oğlu Avf'a iletti. Bunun üzerine Avf bu sözleri devamlı olarak tekrarlamaya başladı. Müşrikler onu deriden yapılmış iplerle bağlamışlardı. "Lâ havle velâ kuvvete illâ billah"sözlerini söylemeyi sürdürdüğünde bu ipler kendiliğinden çözülüverdi. Avf dışarı çıktı ve orada onlara ait bir devenin olduğunu gördü. Devenin üzerinde eyeri de vardı. Avf ona bindi ve sonra da civarda bulunan bir deve sürüsünü de önüne katarak evine geldi. Avf kapıda anne babasına seslendi. Babası:

"Kâbe'nin Rabb'ine yemin ederim ki bu Avf'dır" dedi. Avf'ın babası ile hizmetçileri kapıya koştular. Avf dönmüş ve evin önündeki boşluk da develerle dolmuştu. Avf olup bitenleri babasına anlattı. Babası da koşup bunları Hz. Peygamber'e haber verdi. Hz. Peygamber:

-O develer artık sizindir; istediğiniz gibi kullanabilirsiniz" buyurdular. Bu olay üzerine **"Kim Allâh'tan korkarsa, (Allah da) onun için (sıkıntıdan kurtulacağı) bir çıkış yolu ihsan eder ve ona ummadığı yerden rızık verir. Kim Allâh'a tevekkül ederse (güvenirse) Allâh ona kâfidir"** (Talâk: 65/2-3) mealindeki âyet-i kerimeler nâzil oldu. [1361]

4990. İbn Cerir Tefsirinde Süddi'den muhtasar olarak bu hadisin mana rivayetini yapmıştır. Onun rivayeti şöyledir:

[1360] İbn Kesir, *el-Bidâye,* VII, 114.

[1361] Münzirî, *et-Terğîb,* III, 105; Bu hadisi İbn ebi Hâtim, Muhammed b. İshak'tan rivayet etmiştir. İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 380.

Mâlik el-Eşcâi arasıra Hz. Peygamber'e gelip oğlunun muhtaç halini ve onun çektiği eziyet ve sıkıntılardan arzda bulunuyordu Hz. Peygamber de ona *"Sabret! Allâh Teâlâ onun için bir çıkış yolu ihsan edecektir"* diyordu. [1362]

MÜSLÜMANLARA EZİYET EDEN ASİLERİN BAŞLARINA ÇEŞİTLİ MUSİBETLER GELMESİ

a) Hz. Peygamber'in Sözünü Dinlemeyen İki Kişinin Bazı Belalara Düçar Olmaları

4991. İbn İshak Abdullah b. Ebu Bekr'den Abbas b. Sehl b. Sa'd es-Sâîdi'nin şöyle dediğini aktarır:

Hz. Peygamber bir yolculukları sırasında Hicr (Semud kavminin yaşamış olduğu yer) denilen yerde konakladılar. Hz. Peygamber orada bulunan bir kuyudan su çeken sahabilerine şunları söylediler:

"Ondan sakın içmeyiniz ve namaz içinde abdest almayın. Eğer o su ile hamur yoğurmuşsanız onu develerinize veriniz, siz yemeyiniz. Gece de arkadaşsız dışarıya çıkmayınız. " Yolcular onun bu emirlerine itaat ettiler. Ancak Saîdeoğullarından iki kişi, birisi def-i hacet diğeri ise devesini aramak için dışarıya çıktı. Bunlardan def-i hâcet için çıkanı gittiği yerde cinler çarptı, devesini aramak için çıkan kişiyi ise bir rüzgar kaldırıp Benî Tayy Kabilesi topraklarında bulunan iki dağ arasına attı. Bu durum Hz. Peygamber'e haber verildiğinde

"Ben size yanınızda arkadaşınız olmadan dışarı çıkmamanızı emretmedim mi?" buyurdular. Sonra cinlerin çarptığı kişiye dua etti ve Allâh da ona şifa verdi. Diğeri ise ancak Tebük'te kafileye ulaşabildi. [1363]

4992. Ziyad'ın İbn İshak'dan rivayetine göre:

Cinlerin çarptığı o kişiyi Benî Tayy Kabilesine mensup bir kişi daha sonra Medine'ye getirip Hz. Peygamber'e teslim etmiştir. [1364]

b) Hz. Osman'a Eziyet Eden Gıfar Kabilesine Mensup Cehcah İsimli Kişiye İsabet eden Bela

4993. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

[1362] Taberî, *Tefsir,* XXVIII, 138,139.

[1363] *Sîretü İbn Hişâm,* II, 521.

[1364] İbn Kesir, *el-Bidâye,* V, 11; Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 190.

Gıfar Kabilesine mensup Cehcah isimli bir adam minberde hutbe irat eden Hz. Osman'ın üzerine hücum etti ve onun elinden asasını alarak bununla Hz. Osman'ın dizlerine vurdu. Hz. Osman'ın dizini de yaraladı ve asa kırıldı. Bu olay üzerinden bir yıl geçmeden Allâh Teâlâ ona kangren olmuş bir yara verdi ve Cehcah bu hastalıktan öldü. [1365]

4994. İbn Seken Füleyh b. Süleyman'dan halasının babasından ve amcasından şöyle rivayet ettiğini aktarır:

Cehcah b. Said el-Gıfâri kalkıp, hutbe irat etmekte olan Hz. Osman'ın elinden asasını alarak onun dizlerine vurdu. Asa kırıldı. Cemaat ona bağırıp saldırdılarsa da Hz. Osman hiçbir şey söylemeden inip evine gitti. Daha sonra Allâh Teâlâ bu kişinin tam dizinden, bir bela verdi Aradan bir sene geçmeden de ölüp gitti. [1366]

c) Kadisiye Gününde Sa'd b. Ebî Vakkas'a (radıyallahu anh) Eziyet Eden Kişiye İsabet Eden Bela

4995. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Abdul Melik b. Umeyr 'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Kadisiye Savaşında Müslüman askerlerden biri şu şiiri okudu:

نقاتل حتى ينزل الله نصره وسعد بباب القادسية معصم

فأبنا وقد آمت نساء كثيرة ونسوة سعد ليس فيهن أيم

"Allah zafer verinceye kadar savaşırız. Sa'd ise Kadisiye kapısında koruma altında. Bizler geri dönerken pek çok kadın, dul kaldı, Sa'd'm kadınları arasında ise dul kalan yok. "

Sa'd b. Ebi Vakkas bu şiiri işittiğinde ellerini kaldırarak "Allah'ım beni bu adamın elinden ve dilinden dilediğin şekilde koru" diye dua etti. Savaş sırasında vuruldu ve eli ve dili kesilerek öldürüldü. [1367]

4996. Taberânî bu hadisi Kabîsa b. Cabir'den şöyle rivayet eder:

Kadisiye savaşından hemen önce askerin biri Sa'd b. Ebi Vakkas'a "Allah Teâlâ'nın yardımını indirdiğini görmüyor musun?" dedi. Bunun üzerine Sa'd

---

[1365] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 221; İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 253.

[1366] Beşşâr Avvâd şöyle dedi: Füleyh, zayıf bir ravidir, Halası isi meçhul'dur, onun babası ve amcası ise bilinmiyor. Hadis sahih değildir.

[1367] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 207.

ona "Allah'ım Bu kişinin eli ve dili tutulsun" diye beddua etti. Savaş sırasında ağzına isabet eden bir ok onun dilini kopardı. Daha sonra da bir ok gelerek elini kopardı. Savaş bittiğinde Sa'd, "Beni dışarı çıkarınız" dedi. Çıktığında da onlara sırtına bakmalarını söyledi. Elbisesini çıkardıklarında onun sırtının çıbanlarla dolmuş olduğunu gördüler. Böylece askerler savaşa bizzat katılmama hususunda onu mazur gördüler. Gerçekten de Sa'd b. Muaz asla korkak birisi değildi. [1368]

d) Bu Konuda Daha Önce Bahsi Geçen Sa'd'ın Bedduası

4997. Taberânî, Sa'd'ın (radıyallahu anh) Hz. Ali, Talhâ ve Zübeyr'e küfreden bir kişiye beddua etmesini Âmir b Sa'd'san şöyle rivayet eder:

Kays b. Ebi Hâzim dedi ki:

Sa'd (radıyallahu anh) bir gün Hz. Ali, Talhâ ve Zübeyr'e küfreden bir adama beddua etti. Aradan çok geçmeden Adamın devesi ürkerek onu sırtından attı. Taşların üzerine düşen adam kafası parçalanarak öldü. [1369]

4998. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Saîd b. Müseyyib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Sa'd (radıyallahu anh) bir gün Hz. Ali'ye küfreden bir adama beddua etti. Sa'd oradan henüz ayrılmıştı ki kudurmuş gibi gelen bir deve onu yere devirdi ve sonra da göğsü ile sıkıştırıp kemiklerini kırarak öldürdü. Bunun üzerine orada bulunan halk Sa'd'ın arkasından koşarak "Müjdeler olsun ey Sa'd! Duan kabul olundu" dediler. [1370]

e) İbn Ömer'in Duası sebebiyle Ziyad b. Ebih'e İsabet Eden Musibet

4999. İbn Asâkir, İbn Şevzeb'den şöyle rivayet eder:

İbn Ömer (radıyallahu anh) Ziyad'ın Hicaz valisi olmak istediğini öğrenmişti. Onun emri altında olmaktan hoşlanmadığından ellerini kaldırarak şöyle beddua eder:

"Ey Allâh'ım! Sen şehid olarak öldürülmeyi bazı kimselere kefaret kılarsın. Bunun için de Sümeyye'nin oğluna (Ziyad'a) öldürülmeyi değil kendili-

---

[1368] Taberânî, *el-Kebir,* I, h. 310, 311; Heysemi şöyle dedi: Taberânî, bu hadisi iki farklı senetle rivayet etti, senetlerin birindeki ricâl sahihtir. ((*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 154).
[1369] Taberânî, *el-Kebir,* I, h. 310, 311.
[1370] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 206.

ğinden ölmeyi yaz!" Bu bedduadan sonra Ziyad'ın başparmağında bir yara çıktı ve bir hafta geçmeden de onu öldürdü. [1371]

f) Hz. Hüseyin'e Eziyet Eden Kişilerden Bazılarının Başına Birtakım Musibetlerin Gelmesi

5000. Taberânî, İbn Vâil -veya Vâil- b. Alkame'den şöyle rivayet eder:

Kerbelâ Hadisesi'nde bulundum. Karşı taraftan biri kalkarak "Hüseyin içinizde midir?" diye sordu. Bunun üzerine Hz. Hüseyin'in etrafındakiler "Evet!" dediler. O kişi "Ey Hüseyin! Seni ateşle (cehennemle) müjdeliyorum" dedi. Hz. Hüseyin de "Ben Rahim olan bir Rabb ve şefaati kabul olunan ve itaat olunana kavuşmakla müjdelendim" karşılığını verdi. Ona kim olduğu sorulduğunda "Ben Cüveyre (veya Cüveyze) oğluyum!" dedi. O zaman Hz. Hüseyin "Allah'ım Onu ateşe doğru sürükle" diye beddua etti. Sözlerini henüz bitirmişti ki adamın devesi ürkerek onu yere fırlattı ve koşmaya başladı. Allâh'a yemin ederim ki üzengide asılı kalan ayağından başka vücudundan geriye hiçbir şey kalmadı. "[1372]

5001. Taberânî, Kelbi'den şöyle rivayet eder:

Hz. Hüseyin bir yerde su içerken adamın biri ok atarak onu yüzünden yaraladı. Bunun üzerine Hz. Hüseyin, adama "Allah Teâlâ susuzluğunu gidermesin!" diye beddua etti. Bu bedduadan sonra adam suya kanmaz oldu. Durmaksızın su içiyordu ve sonunda karnı patlayarak öldü. [1373]

5002. Taberânî, Hâcib'den şöyle rivayet eder:

Hz. Hüseyin'in şehadeti esnasında ben Ubeydullah b. Ziyad'ın köşküne gitmiştim. Köşk alevler içerisindeydi ve Ubeydullah kollarıyla korunmaya çalışıyordu. Hatta bana da böyle korunmamı söyledi. [1374]

5003. Taberânî, Süfyan'dan babannesi'nin şöyle dediğini aktarır:

Cu'feoğulları Kabilesi'nden iki adam Hz. Hüseyin'in şehit edildiği hadisede bulunmuştu. Daha sonra bunlardan birinin tenasul uzvu o kadar uzadı ki ayaklarına dolaştığı için katlamak zorunda kaldı. Diğeri ise bir kova suyu içtiği

---

[1371] Ali el-Müttekî, *Müntehabü kenzi'l-ummâl,* V, 231.

[1372] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2849; Heysemi şöyle dedi: Senette Atâ b. es-Sâib vardır. Sika'dır, Ömrünün sonuna doğru muhtelıddı. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 154).

[1373] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2841; Heysemi şöyle dedi: "Senetteki rical sikadır" (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 193).

[1374] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2831; Heysemi şöyle dedi: "Senette Hâcib Ubeydullah var, onu tanımıyorum, Senetteki diğer rical sikadır" (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 196).

halde yine de kanmazdı. Süfyan şöyle diyor: "Bu iki kişiden birisinin çocuğunu gördüm. Akli dengesi deli denilecek kadar bozuktu. "[1375]

5004. Taberânî, A'maş den şöyle rivayet eder:

Adamın biri edepsizlik yaparak Hz. Hüseyin'in kabri üzerinde abdest bozdu. Bu adamın ailesi akli dengesizlik, cüzzam, alaca hastalık ve fakirlikten asla kurtulamadı. "[1376]

[1375] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2857; Heysemi şöyle dedi: "Süfyan'ın ninesine kadar olan senetteki rical sikadır" (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 197).

[1376] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2860; Heysemi, *Mecma'u'z-zevâid,* IX, 197.

SAHABİLERİN ÖLDÜRÜLMESİYLE ÂLEMİN NİZAMINDA BAZI DEĞİŞİKLİKLERİN MEYDANA GELMESİ

a) Hicretin Kırkbirinci Senesinde Gökten Taze Kan Yağması,

5005. İbn Asâkir, Rabîa b. Kuseyt'ten şöyle rivayet eder:

Cemaat senesinde (Hicretin kırkbirinci senesinde) yapılan barış antlaşmasından Amr İbnü'l-As'la birlikte dönüyordum. Yolda taptaze bir kan yağmuruna tutulduk. Öyle yağıyordu ki boşaltılan kaplar anında yeniden doluyordu. İnsanlar bunu birbirlerini öldüren Müslümanların kanı olarak yorumladılar. Bu olay üzerine Amr İbnü'l-As minbere çıktı ve Allâh Te'âlâ'ya şanına yakışır şekilde hamd ü senâlar ettikten sonra şunları söyledi: "Ey insanlar! Allâh Teâlâ ile aranızı düzeltiniz! Eğer bunu başarabilirseniz şu iki dağ çarpışsa dahi size asla zarar veremez."[1377]

b) Hz. Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün Taşların Altında Kan Görülmesi

5006. Taberâni, Zühri'den şöyle rivayet eder:

Bir gün Abdulmelik bana şöyle dedi:

"Bana Hz. Hüseyin'in şehit edildiği gün ne gibi alametler görüldüğünü söyleyebilirsen sen büyük bir âlimsin" Bunun üzerine "O gün Beytü'l-Makdis'te (Kudüs'te) kaldırılan her taşın altından taze kan çıkıyordu" dedim. Abdulmelik "Demek ki senle ben bunu bilmekte eşitmişiz dedi. [1378]

5007. Yine Taberâni, Zühri'den şöyle rivayet eder: Hz. Hüseyin'in öldürürlüğü gün Şam bölgesinde kaldırılan her taşın altından kan akıyordu. [1379]

c) Hz. Hüseyin'in Öldürüldüğü gün Gök Yüzünün Kızarması Ve Güneş Tutulması

5008. Taberâni, Ümmü Hâkim'den şöyle rivayet eder:

Hz. Hüseyin'in öldürüldüğü gün ben küçük bir kızdım. Gökyüzü kan rengine büründü ve bu durum birkaç gün devam etti. [1380]

[1377] Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* IV, 291.

[1378] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2834; Heysemi şöyle dedi: "Senetteki rical sikadır" (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 196).

[1379] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2835; Heysemi şöyle dedi: "Senetteki rical sikadır" (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 196).

5009. Taberâni, Ebu Kubeyl'den şöyle rivayet eder:

Hz. Hüseyin'in şehit edildiği gün güneş, günün ortasında yıldızlar görünecek şekilde tutuldu. Hatta biz o gün kıyametin koptuğunu zannettik. [1381]

CİNLERİN ASHABIN ÖLDÜRÜLMELERİNE FERYAT EDİP AĞLAMALARI

a) Hz. Ömer Şehid Edildiğinde Cinlerin Matem Tutarak Ağlamaları

5010. Hâkim Malik b. Dînâr'dan şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer'in öldürüldüğü gece Yemen'de bulunan Tebâle dağından şöyle bir ses işitildi:

ليبك على الإسلام من كان باكيا فقد أوشكوا هلكى وما قدم العهد

وأدبرت الدنيا وأدبر خيرها وقد ملها من كان يوقن بالوعد

"Ağlayabilecek durumda olan herkes İslâm için ağlasın. Çünkü Hz. Peygamber aramızdan henüz ayrılmışken İslâm neredeyse helâke yaklaşmıştır. Artık bundan böyle dünyada hayır kalmadı. Âhirete kesinlikle inananlar dünyadan usanıp yüz çevirdiler". İnsanlar sese doğru baktılar hiç kimseyi göremediler. [1382]

5011. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Ma'ruf el-Mevsılî'den şöyle rivayet eder:

"Hz. Ömer'in öldürüldüğünde şöyle bir ses işittim" dedikten sonra yukarıdaki beytti okudu. [1383]

5012. İbn Sa'd Hz. Âişe'den şöyle rivayet eder:

Bir gece (Hz. Ömer'in şehid edildiği gece) sahibinin insan olmadığını bir sesin matem tutarak şunları söylediğini işittim:

[1380] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2836; Heysemi şöyle dedi: "Ümmü Hakîm'e kadar olan senetteki rical sikadır" (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 197).

[1381] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2838; Heysemi şöyle dedi: "İsnad hasen'dir" (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 197). İbn Kesir şöyle dedi: "Baştaki rivayet hariç bu hadislerin hepsi zayıftır. Bu hadisleri Şialar uydurdu. " (*El-Bidâye,* VIII, 201).

[1382] Hâkim, *Müstedrek,* III, 94.

[1383] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 210; Taberânî, *el-Kebir,* I, h. 62; Heysemi, *Mecma'u'z-zevâid,* IX, 89. Beşşâr Avvâd şöyle dedi: Bu rivayet sahih değildir, Senette Ma'ruf b. ebi Ma^ruf var, Bu şahıs hadis hırsızıdır.

جزا الله خيرا من أمير وباركت يد الله فى ذاك الأديم الممزق

فمن يمش أو يركب جناحى نعامة ليدرك ما قدمت بالأمس يسبق

قضيت أمورا ثم غادرت بعدها بوائق فى أكمامها لم تفتق

"Allah Teâlâ bu emîre (Hz. Ömer'e) hayırlı mükâfatlar versin. Yaralanan ve tahrip edilen vücuduna bereket ihsan eylesin. Ey Ömer! Önden kendin için Allâh Teâlâ'ya göndermiş olduğun azığa yetişmek hususunda hiç kimse seni geçemez. Birçok büyük işler yaptın ve arkanda senin zamanında kılıflarından dahi çıkmamış bazı felaketler bıraktın". [1384]

5013. İbn Sa'd, Süleyman b. Yesâr'dan şöyle rivayet eder:

Cinler Hz. Ömer'in matemini tutarak şu şiiri okurlardı:

عليك سلام من أمير وباركت يد الله فى ذاك الأديم المخرق

قضيت أمورا ثم غادرت بعدها بوائق فى أكمامها لم تفتق

فمن يسمع أو يركب جناحى نعامة ليدرك ما قدمت بالأمس يسبق

أبعد قتيل بالمدينة أظلمت له الأرض تهتز العضاه بأسؤق

"Selam sana Ey müminlerin emiri! O parçalanmak üzere olan ümmete Allâh Teâlâ kudret eliyle bereket versin! Sen birçok işleri başarıyla gerçekleştirdin. Arkanda ise senin zamanında kılıflarından dahi çıkmamış olan bazı felaketler bıraktın. Önden kendin için Allâh Teâlâ'ya göndermiş olduğun azığa yetişmek hususunda hiç kimse sana yetişemez. Onun Medine'de öldürülmesiyle karanlığa gömülen dünyada hayır, hayatta ise tat kalmamıştır. "[1385]

5014. Ebu Nu'aym *Delâil* adlı eserinde Hz. Âişe'den şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer'in vefatından üç gün sonra cinler ağlayarak yukarıdaki şiirleri okudular ve onlara şunu da eklediler:

فلقاك ربى فى الجنان تحية ومن كسوة الفردوس ما لم يمزق

"Rabb'im seni cennetlerde Selam ile karşılasın ve sana Firdevs cennitinden eskimeyen yırtılmıyan elbiseler giydirsin. "[1386]

[1384] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 374.

[1385] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 374.

[1386] Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 210; Beşşâr Avvâd şöyle dedi: Bu hadisler sahih değildir.

b) Cinlerin Hz. Hüseyin İçin Matem Tutmaları

5015. Taberâni, Ümmü Seleme vâlidemiz'den şöyle rivayet eder:

Ben cinlerin Hz, Hüseyin için mâtem tuttuklarını gördüm. [1387]

5016. Yine Taberâni, Ümmü Seleme vâlidemiz'den (r. anhâ) şöyle rivayet eder:

Hz. Hüseyin'in şehit edildiği gün "Hz. Peygamber'in vefatından bu yana cinlerin bu geceden başka hiç kimse için mâtem tuttuklarını duymadım. Zannederim oğlum (Hz. Hüseyin kastediliyor) öldürüldü" dedi. Sonra da cariyesini çağırarak

"Git sor bakalım, bir haber var mı?" dedi. Cariye dışarı çıktığında Hz. Hüseyin'in öldürüldüğünü öğrendi ve bir kadın cin'in şu şiirleri okuduğunu duydu:

ألا يا عين فاحتفلى بجهدى ومن يبكى على الشهداء بعدى

على رهط تقودهم المنايا إلى متجبر فى ملك عبد

"Ey gözlerim! Tüm gücünle ağla! Şehirler için ben ağlamayayım da kim ağlasın. Onlar öyle bir cemaattır ki ölüm kendilerini önüne katıp sürükleyerek bir adi insanın (Yezid b. Muaviye'nin) kudurmuş köpeğinin (Ubeydullah b. Ziyad'ın) önüne attı". [1388]

5017. Yine Taberâni, Meymûne vâlidemiz'den (radıyallahu anhâ) şöyle rivayet eder:

Cinlerin Hz. Hüseyin için mâtem tuttuklarını duydum. [1389]

[1387] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2862, 2867; Heysemi şöyle dedi: "Senetteki rical sikadır" (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 199).

[1388] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2869; Heysemi şöyle dedi: "Senette Amr b. Hürmüz var, bu şahıs zayıftır. " (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 199).

[1389] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2868; Heysemi şöyle dedi: "Senetteki rical sikadır" (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 199).

SAHABELERİN HZ. PEYGAMBER'İ RÜYALARINDA GÖRMELERİ

a) Ebu Musa el-Eş'arî'nin Hz. Peygamber'i Rüyasında Görmesi

5018. İbn Sa'd Ebu Musa el-Eş'arî'den şöyle rivayet eder: Bir gece rüyamda birçok cadde gördüm. Biri hariç hepsi kayboldu. O caddeyi takip ettiğimde bir dağın tepesinde oturmakta olan Hz. Peygamberle Ebu bekir Sıddîk'i gördüm. Hz. Ömer'e "Gel!" diye işaret ediyordu. Uyandığımda "İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn (Biz Allâh içiniz ve yine O'na döneceğiz) Allâh'a yemin ederim ki Mü'minlerin Emîri (Hz. Ömer) öldü" dedim. Bunun üzerine Enes b. Mâlik "Bu rüyayı Ömer'e yazmıyacakmısın dedi. Ben de "Ölecegini kendisine duyurmak istemem" karşılığını verdim. [1390]

b) Hz. Osman'ın, Hz. Peygamber'i Rüyasında Görmesi

5019. Hâkim, Kesir b. Salt'dan şöyle rivayet eder:

Hz. Osman uyumuştu. Kalktığında "Bir rüya gördüm ve eğer insanların "Osman fitne çıkarmak istiyor" demelerinden korkmasaydım size de anlatırdım" dedi. Bunun üzerine biz "Allah iyiliğini versin. Onu bize anlat, çünkü biz insanların, söylediklerini söylemeyiz" dedik. O zaman şöyle dedi: "Şu rüyamda Hz. Peygamber'i gördüm. Bana *"Ey Osman! Bu Cum'a bizimle beraber olacaksın"* buyurdular. "[1391]

5020. Hâkim, İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Hz. Osman öldürüleceği günün sabahında yanındakilere şunları söyledi:

"Bu gece rüyamda Hz. Peygamber'i gördüm. Bana *"Ey Osman! İftarı bizimle yap"* dedi". Hz. Osman oruçlu olarak sabahladı. Ardından o gün şehid edildi. [1392]

5021. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel ve Ebu Ya'la, Ebu Saîd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

[1390] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 332.

[1391] Hâkim, *Müstedrek,* III, 99; İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 75; Heysemi şöyle dedi: "Senette Ebu Alkame var, ben onu tanımıyorum, senetteki geri kalan raviler sikadır. " (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 197).

[1392] Hâkim şöyle dedi: "Buhârî ve Müslim bu hadisi rivayet etmediler, ancak bu hadisin senedi sahihtir. " *Müstedrek,* III, 103; Zehebi de "Hadis sahihtir" dedi. Bezzâr, *Keşfü'l-estâr,* III, h. 2517; Heysemi, *Mecma'u'z-zevâid,* VII, 232; İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 74.

Hz. Osman yirmi köle azat etti ve sonra da kendisine şalvar getirilmesini istedi. Hâlbuki daha önce ne câhiliyede ve ne de İslâm'dan sonra onu giymemişti. Sonra da "Hz. Peygamber'i rüyamda gördüm. Yanında Ebu bekir'le Ömer de vardı. Bana *"Sabret ey Osman! Bu gece orucunu bizim yanımızda açacaksın"* buyurdular" diyerek mushafının getirilmesini istedi. O gün mushaf önünde açık olduğu halde öldürüldü. [1393]

c) Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'i Rüyasında Görmesi

5022. Adenî, Hz. Hasan veya Hz. Hüseyin'den şöyle rivayet eder:

Babam Ali (radıyallahu anh) bir gün şunları söyledi: "Dün gece dostumu (Hz. Peygamber'i) rüyamda gördüm. Ona kendisinden sonra Iraklılardan neler çektiğimi söyledim. Bunun üzerine bana yakın bir zamanda huzur ve rahata kavuşacağımı vaat ettiler". Hz. Ali bu rüyasından üç gün sonra şehit edildi.

5023. Ebu Ya'la Ebu Salih'den şöyle rivayet eder:

Hz. Ali bir gün şunları söyledi:

"Hz. Peygamber'i rüyamda gördüm. Ağlayarak, ümmetinin beni yalancı saymasından ve bana eziyet etmesinden şikâyet ettim. Bunun üzerine bana

"Ey Ali! Ağlama arkana bak!" buyurdular. Dönüp baktığımda zincirlerle bağlı iki kişi gördüm ki büyük bir kayabaşlarını parçalıyordu. Daha sonra parçalanan kafaları yine eskisi gibi oluyor ve bu böyle sürüp gidiyordu".

Her gün olduğu gibi şehit edildiği sabah da Hz. Ali'nin yanına gitmek üzere evden çıktım. Ancak Cezzareyn denilen yere geldiğimde Hz. Ali'nin şehit edildiğini öğrendim. [1394]

d) Hz. Hasan'ın, Hz. Peygamber'i Rüyasında Görmesi

5024. Taberâni, Fülfületü'l- Cu'fî'den, Hz. Hasan'ın şöyle dediğini aktarır:

"Hz. Peygamber'i rüyamda gördüm, arşa sarılmıştı. Sonra Ebu bekir'i gördüm; Hz. Peygamber'in eteğinden tutmuştu. Ömer, Ebubekir'in; Osman da Ömer'in eteğinden tutmuştu. O sırada gökten kan yağıyordu". Hz. Hasan

---

[1393] Ebu Ya'la, *Müsnedü'l-kebir* (Basılmadı), Heysemi şöyle dedi: "Senetteki raviler sikadır. " (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 232). Beşşâr Avvâd şöyle dedi: Bu hadiste şüphe vardır. Çünkü senette Yunus b. ebi Ya'fur vardır, bu şahıs zayıftır.

[1394] Ebu Ya'la, *Müsned,* I, h. 520; Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* V, 61.

bu rüyasını Şam'dan bir gruba anlatmıştı ve aralarında şiadan bir gurup vardı. Onlar "Sen Hz. Ali'yi görmedin mi?" diye sordular. Hz. Hasan da şöyle cevap verdi: "Onu Hz. Peygamber'in eteğine tutunmuş olarak görmeyi çok isterdim. Ancak bu bir rüyadır ve onu ancak anlattığım şekilde gördüm. "

Hz. Hasan bir gün şunları söyledi: "Ey insanlar! Dün gece acayip bir rüya gördüm. Rüyamda Allâh Teâlâ'nın arşın üzerinde durmakta olduğunu gördüm. Sonra Hz. Peygamber gelerek arş'ın direklerinden birisinin yanında durdu. Arkasından Ebu bekir geldi ve elini Hz. Peygamber'in omzuna koydu. Onun arkasından da Ömer geldi ve o da elini Ebu bekir'in omzuna koydu. Sonra da Osman geldi ve elleriyle işaret ederek

"Ey Rabb'im! Kullarına beni niçin öldürdüklerini sor" dedi. O zaman gökte bulunan iki oluktan yeryüzüne kan akıtıldı" Hz. Ali'ye "Oğlun Hasan'ın neler söylediğini görmez misin?" dediler. O da "Hasan ancak gördüklerini söylüyor" dedi. [1395]

5025. Ebu Ya'la Hz. Hasan'dan şöyle rivayet eder:

"Bu rüyadan sonra artık kimse ile savaşmayacağım" diyerek sözlerini şöyle sürdürdü: "Osman da elini Ömer'in omzuna koydu. Onların ötesinde kan bulunduğunu gördüm ve onun ne olduğunu sordum. Onun Osman'ın kanı olduğunu söyleyerek "Allah Teâlâ bu kanın hesabını soracaktır" dediler."[1396]

e) İbn Abbas'ın (radıyallahu anh) Hz. Peygamber'i Rüyasında Görmesi

5026. Hatîb Tarihinde İbn Abbas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Bir öyle vakti rüyamda Hz. Peygamber'i gördüm. Üstü başı toz-toprak içerisindeydi ve saçı-sakalı birbirine karışmıştı. Elinde de bir kavanoz vardı. Onun ne olduğunu sordum.

[1395] Taberânî, *el-Kebir,* III, h. 2759; Heysemi şöyle dedi: "Senett hasendir. " (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 96).

[1396] Ebu Ya'la, *Müsned,* XII, h. 6767, 6768. Heysemi şöyle dedi: "Ebu Ya'la, hadisin tamamını iki farklı senetle rivayet etti. Senedin birinde tanımadığım bir ravi var, diğer senette ise Süfyen b. Vekî'ı var bu ravi zayıftır. " (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 96).

"Hüseyin ve arkadaşlarının kanıdır. Onu sabahtan beri topluyorum" buyurdular. Gerçekten de sonradan öğrendik ki Hz. Hüseyin benim o rüyayı gördüğüm gün şehit edilmişti. [1397]

SAHABİLERİN BİRBİRLERİNİ RÜYALARINDA GÖRMELERİ

a) Hz. Abbas'ın ve Oğlu Abdullah (radıyallahu anh)'ın Hz. Ömer'i Rüyalarında Görmeleri

5027. Ebu Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Hz. Abbas'dan şöyle rivayet eder:

Ben Hz. Ömer'in komşusu idim ve insanlar içerisinde ondan daha üstün birisini görmedim. O gecelerini namazla, gündüzlerini de oruçla ve insanların ihtiyaçlarını yerine getirmekle geçirirdi. Vefatından sonra, onu bana rüyada göstermesi için Allâh Teâlâ'ya dua ettim. Nihayet bir gece onu rüyamda gördüm. Kılıcı boynunda ve elbisesi sırtında olduğu halde Medine çarşısında dolaşıyordu. Yanına vararak selam verdim. O da bana Selam verdikten sonra kendisine nasıl olduğunu sordum: "Çok iyiyim" cevabını verdi. Öldükten sonra neler gördüğünü sorduğumda da şunları söyledi: "Şimdi hesaba çekildim ve eğer Rabb'imin rahmeti olmasaydı perişan olacaktım. "[1398]

5028. İbn Sa'd, Hz. Abbas'dan şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer benim dostumdu. Vefatından sonra bir yıl boyunca onu bana rüyamda göstermesi için Allâh Teâlâ'ya yalvardım. Yıl sonunun başında onu gördüm. Alnındaki terleri siliyordu. Yanına vararak "Ey Mü'minlerin Emîri! Rabb'in sana nasıl muamele etti?" diye sordum. Şöyle cevap verdi: "Hesaptan yeni çıktım. Eğer Rabb'imin geniş rahmeti olmasaydı halim perişan olacaktı". [1399]

5029. İbn Sa'd, Hz. Abbas'dan şöyle rivayet eder:

Vefatından sonra bir sene boyunca, Hz. Ömer'i bana rüyamda göstermesi için Allâh'a yalvardım. Nihayet bir gün onu rüyamda gördüm. Kendisine nelerle karşılaştığını sordum.

[1397] Hatîb, *Tarih-i Bağdat,* I, 142; İbn Abdü'l,Berr, *el-İstîâb,* I, 381.
[1398] Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-evliya,* I, 54.
[1399] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 375.

"Rahim ve Rauf olan Allâh Teâlâ'ya kavuştum. Eğer O'nun rahmeti olmasaydı tahtım parçalanacaktı" dedi. [1400]

b) İbn Ömer (radıyallahu anh) ile Ensar'dan Bir Kişinin Hz. Ömer'i Rüyalarında Görmeleri

5030. Ebu Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Babam Ömer'in akibetini öğrenmeyi herşeyden çok istiyordum. Bir gece rüyamda bir köşk gördüm ve onun kime ait olduğunu sordum. Ömer b. Hattab'a ait olduğunu söylediler. Tam o sırada babam Ömer köşkün kapısında göründü. Yeni yıkanmış gibiydi ve sırtında da bir havlu vardı. Durumunun nasıl olduğunu sordum. Şöyle cevap verdi: "Çok iyiyim. Eğer Gafûr ve Rahîm olan bir Rabb ile karşılaşmasaydım tahtım devrilecekti". Sonra da bana "Sizden ayrılalı ne kadar oluyor?" diye sordu. On iki sene olduğunu söylediğimde de "Hesaptan daha yeni kurtulabildim" dedi. [1401]

5031. İbn Sa'd, Sâlim b. Abdillah'dan şöyle rivayet eder:

Allah Teâlâ'ya Hz. Ömer'i bana rüyamda göstermesi için yalvardım; fakat ancak on sene sonra görebildim. Alnındaki terleri siliyordu. "Ey Mü'minlerin Emîri! Ne yaptınız" diye sorduğumda şunları söyledi: "Hesaptan daha yeni kurtuldum. Eğer Allâh'ın rahmeti olmasaydı helak olacaktım". [1402]

c) Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh)'ın Hz. Ömer'i Rüyasında Görmesi

5032. İbn Sa'd, Abdurrahman b. Avf'dan şöyle rivayet eder:

Hacdan dönüyordum. Sükyâ da (Mekke ile Medine arasında) konakladım. O gece rüyamda Hz. Ömer'i gördüm. Yürüyerek geldi ve yanımda yatan Utbe kızı Ümmü Gülsüm'ü ayağıyla dürterek uyandırdı. Sonra da dönüp gitti. İnsanlar onun peşinden koştular. Ben de elbiselerimi aldım ve giyinerek arkasından koşmaya başladım. Ona ilk yetişen ben oldum. Ama oldukça yorulmuştum.

"Ey Mü'minlerin Emîri! Müslümanları meşakkate düşürdünüz ve insanlar size yetişemiyor. Ben de koşarak yetişebildim ve bu yüzden de yoruldum"

[1400] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 375.

[1401] Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-evliya,* I, 54.

[1402] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ,* III, 376.

dedim. Bunun üzerine "Çok hızlı gittiğimi düşünmüyorum" buyurdu. Abdurrahman'ın nefsini kudret elinde tutan Allâh'a yemin ederim ki Hz. Ömer insanları ameliyle geride bırakmıştır. [1403]

d) Abdullah b. Selâm'ın Selmân-ı, Fârisî'yi Rüyasında Görmesi

5033. İbn Sa'd, Abdullah b. Selâm'dan şöyle rivayet eder:

Selmân-ı Fârisî bir gün bana "Ey kardeşim! Hangimiz daha önce ölürsek öbürü onu rüyada görmeye çalışın dedi. Bunun üzerine ben "Böyle birşey olur mu?" diye sordum. şöyle dedi: "Evet olur. Çünkü mü'minin ruhu hür ve serbesttir. Yeryüzünde istediği yere gidebilir. Kâfirin ruhu ise hapistedir". Bu konuşmamızdan bir süre sonra Selmân vefat etti. Bir gün öğle üzeri kendi yatağımda kaylûle uykusuna dalmıştım. Rüyamda Selman gelerek "Allah'ın selamı ve rahmeti üzerine olsun!" diye selam verdi. Ben de "Allah'ın selam ve rahmeti senin üzerine de olsun ey Allâh'ın kulu!" şeklinde selamını aldıktan sonra "Ahiretteki yerini nasıl buldun?" diye sordum. Şu cevabı verdi:

"Çok hayırlı buldum. Ey Abdullah! Sana bazı tavsiyelerde bulunayım: Tevekküle sarıl Tevekkül ne kadar büyük bir vasıftır. Tevekküle sarıl Tevekkül ne kadar büyük bir vasıftır. Tevekküle sarıl Tevekkül ne kadar büyük bir vasıftır."[1404]

5034. Ebu Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Muğîre b. Abdurrahman'dan (radıyallahu anh) muhtasar olarak şöyle rivayet eder:

Abdullah b. Selâm, Selmân-ı Fârisî'yi vefatından sonra rüyasında gördü ve ona "Ey Eba Abdillah! Nasılsın?" diye sordu. O da "Çok iyiyim" cevabını verdi. Abdullah'ın "Amellerinin içerisinde en faziletli gördüğün hangisidir?" sorusunu da "Tevekkülü hayret verecek derecede üstün gördüm" şeklinde cevaplandırdı. [1405]

e) Avf b. Mâlik'in Abdurrahman b. Avf'ı Rüyasında Görmesi

5035. Ebu Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Avf b. Mâlik'den şöyle rivayet eder:

Bir gün rüyamda deriden bir çadır ve yemyeşil bir çayır gördüm. Etrafında da yatarak geviş getiren ve hurma gibi dışkılar çıkaran koyunlar vardı.

[1403] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ*, III, 376.
[1404] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ*, IV, 93.
[1405] Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 205; İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ*, IV, 93.

"Bu kimindir?" diye sordum. "Bu çadır Abdurrahman b. Avf'a aittir" denildi. Bunun üzerine onun çadırdan çıkmasını bekledim. Çıktığında şunları söyledi:

"Ey Avf! Allâh Teâlâ bütün bunları bana Kur'ân sebebiyle vermiştir. Eğer şu tepenin üzerine çıkmış olsaydın gözlerin görüp kulakların işitemediği ve kalplerin tasavvur dahi edemediği şeyleri görürdün. Allâh Teâlâ bunları da Ebu'd-Derdâ için hazırlamıştır. Çünkü Ebu'd- Derdâ dünyaya asla değer vermez ve onu hem elleriyle ve hem de göğsüyle iterdi. "[1406]

f) Abdullah b. Amr b. Harâm'ın Mübeşşir b. Abdilmünzir'i Rüyasında Görmesi

5036. Hâkim, Vâkıdî yoluyla hocalarından şöyle rivayet eder:

Abdullah b. Amr b. Harâm anlatıyor:

Uhud Savaşından önce Mübeşşir b. Abdilmünzir'i rüyamda gördüm. Bana "Sen de birkaç gün sonra bizim yanımıza geleceksin" diyordu. Ona "Şu anda neredesin?" diye sordum. "Cennetteyim. Burada dilediğimiz yere gidip geliyoruz" cevabını verdi. Bunun üzerine "Peki, sen Bedir gününde öldürülmemiş miydin?" dediğimde de "Evet; ama Allâh Teâlâ beni tekrar diriltti" dedi. Bu rüyamı Hz. Peygamber'e anlattığımda *"Ey Ebâ Ca'fer! İşte bu şehadet mertebesidir"* buyurdular. [1407]

[1406] Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-evliya,* I, 210.
[1407] Hâkim, *Müsned,* III, 204.

19. BÖLÜM

ASHÂB-I KİRÂMA GAYBÎ YARDIMLARIN GELİŞ SEBEPLERİ

Ashâb-ı kirâm hangi sebeplerden dolayı gaybî yardımlara mazhar olurlardı. Nasıl manevi, ilahi yardımlara sarılıp, maddi ve geçici menfaatler yüz çeviriyorlardı

SIKINTILARA VE ZORLUKLARA TAHAMMÜL

a) Abdurrahman b. Avf'ın Hayrı sıkıntı ve zorluklarda Bulduklarını Söylemesi

5037. Bezzâr, Abdurrahman b. Avf'dan şöyle rivayet eder:

İslâmiyet beraberinde, sıkıntı ve zorluklarla geldi. Ancak biz hayrın en hayırlısını sıkıntılarda bulunduğunu gördük. Hz. Peygamberle birlikte Mekke'den çıktık (hicret ettik). Bu çıkış bize zafer ve izzet kazandırdı.

Bedir'e de Hz. Peygamberle birlikte Allâh'ın şu âyet-i kerimede belirttiği halde gittik:

كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ (٥) يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَمَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ (٦) وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللّٰهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ اللّٰهُ أَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ

"Müminlerden bir gurup kesinlikle istemediği halde, Rabbinin seni evinden hak uğruna çıkardığı (zamanki halleri) gibidir. Hak ortaya çıktıktan sonra sanki gözleri göre göre ölüme sürükleniyorlarmış gibi (cihad hususunda) seninle tartışıyorlardı. Hatırlayın ki, Allâh size, iki taifeden (kervan veya Kureyş ordusundan) birinin sizin olduğunu vadediyordu; siz de kuvvetsiz olanın (kervanın) sizin olmasını istiyordunuz. Oysa Allâh, sözleriyle hakkı gerçekleştirmek ve (Kureyş ordusunu yok ederek) kâfirlerin ardını kesmek istiyordu. [1408] *Allâh* Teâla burada bize izzet ve zafer ihsan etti. İşte o zaman bir kere daha anladık ki hayrın en büyüğü nefsin zorlandığı şeydir. [1409]

b) Hz. Ebubekir'in Bu konuda Halid b. Velid'e Mektup Yazması

5038. Beyhakî Sünen adlı eserinde Muhammed b. İshak'dan şöyle rivayet eder:

Hz. Ebu Bekir Sıddîk, Yemâme savaşını kazanıp, henüz dönmemiş olan Halid b. Velid'e şu mektubu gönderdi:

[1408] Enfâl: 8/5-7

[1409] Bezzâr, *el-Bahru'z-zehhâr,* III, h. 1038; Heysemi şöyle dedi: "Senette Abdül Aziz b. Imrân var, bu şahıs zayıftır. " (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 27).

Allah'ın kulu ve Resûlü'nün halifesi Ebu bekir'den Halid b. Velid ve beraberindeki Muhacir ve Ensar'a ve onlara güzellikle uyanlara; Selamün Aleyküm. Kendisinden başka ilah olmayan Allâh'a hamd ü senâlar ederek başlıyorum; Va'dini yerine getirerek kuluna yardım eden, dostunu aziz, düşmanını zelil kılan ve düşman ordularını tek başına mağlup eden Allâh'a hamdolsun. Muhakkak ki kendisinden başka ilah olmayan Allâh Teâlâ kesin olarak şöyle buyurmaktadır:

وَعَدَ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

"Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hakim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hakim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vâdetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır. [1410] Bu Allâh Teâlâ'nın öyle bir va'didir ki Onda asla dönme olmaz. Ve öyle bir kelamıdır ki onda asla şüphe olamaz. Allâh Müminlere Cihadı farz kılmış. Ve şöyle buyurmuştur **"Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu halde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allâh bilir, siz bilmezsiniz.** "[1411] Allâh Teâlâ'nın size olan vaadine güvenin. Büyük sıkıntılara katlanmak zorunda kalsanız, can ve mallarınızı onun uğrunda feda etmeniz gerekse bile Allâh Teâlâ'nın size kesin emir (farz) ettiklerinde ona itaat edip. Çünkü karşılaşacağınız bütün bu sıkıntılar Allâh'ın vereceği sevabın büyüklüğü karşısında küçük bir şeydir. Allâh yolunda Allâh'ın rahmeti üzerinize olsun.

[1410] Nur: 24/55.

[1411] (Bakara: 2/216)

(Ey müminler!) Gerek hafif, gerek ağır olarak savaşa çıkın, mallarınızla ve canlarınızla Allâh yolunda cihad edin. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır. [1412] Biliniz ki ben Halid b. Velid'e sizi Irak'a götürmesini emretmiştim. İkinci bir emrim gelmeden oradan ayrılmayın. Siz de onunla birlikle gidiniz ve gevşeklik göstermeyiniz. Çünkü bu niyeti hâlis ve hayır yapmaya çok gayretli olanlar için Allâh'ım büyük mükâfat verdiği bir yoldur. Irak'ı fetih etmek için oraya vardığınız zaman emrim gelinceye kadar orada kalınız. Allâh Teâlâ dünya ve âhiret işlerinde hem bizim hem de sizin yardımcınız olsun. Allâh'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun"[1413]

c) Zâhirde Zararlı Gibi de Görülse Verilen Emre Uyulması

5039. Ahmed b. Hanbel, Utbe b. Abdu's-Sülemi'den şöyle rivayet eder:

Hz. Peygamber bir gün sahabelerine *"Kalkınız ve savaşınız!"* buyurdular. Onlar da şöyle karşılık verdiler "**Ey Musa! Onlar orada bulundukları müddetçe biz oraya asla girmeyiz; şu halde, sen ve Rabbin gidin savaşın; biz burada oturacağız**"[1414] dedikleri gibi demeyiz. Aksine "Sen ve Rabb'in gidiniz. Muhakkak ki biz de sizinle birlikte savaşırız" deriz. " [1415]

5040. Sa'd b. Übâde ve Mikdâd şunları söylediler: "Nefsimi kudret elinde turan Allâh'a yemin ederim ki bineklerimizle birlikte denize dalmamızı emretsen hiç tereddütsüz dalarız. Diğer taraftan develerimizi Yemen'de bulunan Berkü'l-Gımad Dağına kadar gitmek üzere arkanızdan sürmemizi emretsen bunu da yaparız". [1416]

5041. Sa'd b. Muaz da şunları söylemiştir:

"Seni nübüvvetle keremli kılan ve sana Kur'ân'ı indiren Allâh'a yemin ederim ki ben oraya hiç gitmediğim ve yollarını da bilmediğim halde eğer Yemen'de bulunan Berkü'l-Gımad'a kadar gidecek olsan seninle birlikle geliriz. "**Ey Musa! Onlar orada bulundukları müddetçe biz oraya asla girmeyiz; şu halde, sen ve Rabbin gidin savaşın; Biz burada otura-**

[1412] Tövbe/41.

[1413] Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ,* IX, 179.

[1414] Mâide: 5/24.

[1415] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 183,184; Heysemi şöyle dedi: "Senetteki rical sikadır. " (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 75).

[1416] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 105, 188; Nesâi, *Fazâilü's-Sahabe,* 243.

cağız"[1417] diyen Yahudiler gibi olmayız. Aksine "Sen ve Rabb'in gidiniz savaşınız. Biz de sizinle birlikte savaşacağız" deriz.

Evinden herhangi bir niyetle çıktığın halde Allâh Teâlâ sana yeni bir görev verebilir. Böyle bir durumda Allâh'ın sana verdiği görevi yerine getir ve istediğinle sulh ve istediğinle de savaş yap. Bütün bunları yaparken de bizi hep yanında bulacaksın. Mallarımızdan dilediğin kadarını al ve bize de dilediğini bırak. Bizim yanımızda bizden almış olduğun bize bıraktığından daha hayırlıdır. Biz bütün emirlerinde sana tâbiyiz". Sa'd'ın bu sözleri üzerine (Onların bu hali,) **"Müminlerden bir gurup kesinlikle istemediği halde, Rabbin'in seni evinden hak uğruna çıkardığı (zamanki halleri) gibidir".** [1418] meâlindeki âyet-i kerime nâzil oldu.

[1417] Mâide: 5/24.
[1418] Enfal: 8/5.

MÜSLÜMANIN ALLAH'A TEVEKKÜL EDİP BÂTIL EHLİNİ YALANLAMASI

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'nin Bir Müneccime Muhalefet Etmesi

5042. Hâris ve Hatîb *"Nücüm"* adlı eserinde Abdullah b. Avf'den şöyle rivayet ederler:

Misafir b. Avf b. Ahmer, Enbâr'dan Nahrevan'a gitmek isteyen Hz. Ali'ye "Ey Mü'minlerin Emîri! Sakın bu saatte yola çıkma! Gündüzün şu üç saatinden birinde yola çık!" dedi. Hz. Ali "Niçin?" diye sorduğunda da "Çünkü bu saatte çıkacak olursan hem sen ve hem de arkadaşların büyük belalara duçar olursunuz. Eğer söylediğim saatlerden birinde çıkarsan galip gelerek hedefine ulaşır ve arzularını elde edersin" karşılığını verdi. Bunun üzerine Hz. Ali "Hz. Peygamber'in müneccimi yoktu. Bizimde ondan sonra asla müneccimimiz olmayacaktır. Peki, sen şu atımın karnında ne bulunduğunu biliyor musun?" buyurdu. Onun "Eğer hesap yapacak olursam bilirim" demesi üzerine de şunları söyledi:

"Senin bu sözlerine inanan kişi Kur'ân'ı yalanlamış olur. Çünkü Allâh Teâlâ kitabında şöyle buyurmaktadır: "**Kıyamet vakti hakkındaki bilgi, ancak Allâh'ın katındadır. Yağmuru O yağdırır, rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Yine hiç kimse nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz Allâh, her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır.** "[1419] Hz. Peygamber, senin gibi gaibi bildiğini iddia etmemiştir. Sen falanca saatte yola çıkıldığında musibete uğranılacağını bildiğini iddia ediyorsun değil mi?" Misafir b. Avf da "Evet!" dedi. Bunun üzerine Hz. Ali sözlerini söyle sürdürdü:

"Bu sözünü kim tasdik ederse bela ve musibetleri def etmede Allâh'a ihtiyacı olmadığını iddia etmiş olur. Senin sözüne uyan işini sana güvenmiş olur ki bu da Allâh'a güvenmemektir. Sen yola çıkan kimselerin her türlü kötülükten kurtulacağı saati bildiğini söylüyorsun ki ben bu sözüne inanan kimselerin Allâh'a şirk ve ortak koşmuş sayılmayacağından emin değilim: Rabb'im! Kötülük ve şer ancak senin takdirinle olduğu gibi hayır da ancak sendendir. Senden başka ilah yoktur. Ey müneccim! Biz seni yalanlıyoruz! Bunun için de

---

[1419] Lokman: 31/34

sana muhalefet ederek bu saatte yola çıkıyoruz". Sonra da insanlara dönerek şunları söyledi:

"Ey insanlar! Şu müneccimin sözlerine asla inanmayınız ve yıldız ilminden de ancak kara ve denizin karanlıklarında yolunuzu bulabileceğiniz kadarını öğreniniz. Müneccim kâfir gibidir ve kâfir de ancak ateştedir. Ey müneccim! Allâh'a yemin ederim ki bundan böyle yıldızlara bakarak bir şeyler söylediğini duyacak olursam seni yaşadığım sürece hapseder ve İslâm'a hilafet makamında kaldığım sürece de her türlü rızıktan mahrum bırakırım". Hz. Ali bu sözlerinden sonra tam müneccimin yola çıkmasını tehlikeli bulduğu saatte yola çıktı. Nahrevan'a vardığında düşmanlarını öldürdü ve zafer kazandı. Bunun üzerine şunları söyledi:

"Eğer müneccimin söylediği saatte yola çıkıp da zafer elde etseydik "Müneccimin söylediği saatte yola çıktıkları için kazandılar" diyeceklerdi. Biliniz ki Hz. Peygamber'in müneccimi yoktu ve ondan sonra bizlerin de müneccimleri olamaz. Buna rağmen Allâh Teâlâ bize Kisrâ'nın ve Kayser'in ve diğer ülkelerinin fethini nasip eylemiştir. Ey insanlar! Allâh'a tevekkül ediniz ve yalnızca O'na güveniniz. Çünkü Allâh size kafî gelir. "[1420]

[1420] Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* V, 235.

MÜSLÜMANIN YALNIZCA ALLAH'TAN GELEN İZZET VE ŞEREFE TALİP OLMASI

a) Mü'minlerin Emîri Hz. Ömer'in Bu Konuda ki Kıssası

5043. Hâkim, Tarık b. Şihap'dan şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer yanında Ebu Ubeyde b. el-Cerrah (radıyallahu anh) da bulunduğu halde Şam'a doğru yola çıktılar. Yolda bir dereye geldiklerinde Hz. Ömer devesinden indi ve ayakkabılarını çıkarıp boynuna astı. Sonra da devesinin dizgininden tutarak suya girdi. Bunu gören Ebu Ubeyde "Ey Mü'minlerin Emiri! Böyle niye deveden iniyor ayakkabınızı omzunuza koyuyorsunuz Böyle yapmayınız; Çünkü bu memleketin halkı seni bu şekilde görmekten hoşlanmayacaktır" dedi.

O zaman Hz. Ömer şunları söyledi: "Eyvah!... Eğer bunu bir başkası söylemiş olsaydı onu ümmet-i Muhammed'e ibret dersi kılardım. Biz yeryüzünün en zelil kavmiydik. Allâh Teâlâ bizi İslâm ile aziz kıldı. Eğer biz şeref ve izzeti Allâh'ın bizi şereflendirdiği İslamdan başka bir şeyde ararsak Allâh bizi zelil kılar. "[1421]

5044. Yine Hâkim, Tarık b. Şihap'dan şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer Şam'a geldiğinde İslâm askerleri onu karşılamaya çıktılar. Hz. Ömer'in sırtında bir aba, ayaklarında nalın ve başında da bir sarık olduğu halde devesinin yularından tutarak nehri geçiyordu. Birisi "Ey Mü'minlerin Emiri! İslâm ordusu ve Şam'ın asil zadeleri seni karşılamaya çıkmışlar. Sen bu hal üzere mi olacaksın?" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer "Biz, Allâh Teâlâ'nın kendilerini İslâmla aziz kıldığı bir kavimiz. Biz İslam dininin dışında hiçbir şeyle izzet ve üstünlük aramayız" buyurdu. [1422]

5045. Yine Hâkim, Tarık b. Şihap'dan şöyle rivayet eder:

Ebu Ubeyde b. el-Cerrah (radıyallahu anh) Hz. Ömer'e "Ey Mü'minlerin Emiri! Şam ehlince hoş karşılanmayacak şeyler yaptınız. Ayakkabılarınızı çıkarıp devenin dizginine yapışarak nehri yaya geçiyorsunuz" dedi. Bu sözler üzerine Hz. Ömer eliyle onun göğsüne vurarak şunları söyledi:

[1421] Hâkim, *Müstedrek,* I, 61; Hâkim şöyle dedi: "Bu hadis, Buhârî ve Müslim'in şartı üzere sahihtir. Ancak bu hadisi kitaplarında rivayet etmediler". Zehebi de Hâkim'i onayladı.
[1422] Hâkim, *Müstedrek,* I, 62.

"Çok yazık! Ey Eba Ubeyde! Siz Araplar insanların en azı ve en zelili iken Allâh Teâlâ sizi İslâmla aziz kıldı. Eğer izzeti İslâm'dan başka bir şeyde arayacak olursanız Allâh sizi tekrar zelil kılacaktır. "[1423]

5046. Ebu Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Kays'dan şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer Şam'a bir deve sırtında geldi. Kendisini karşılamaya çıkanlardan bazıları "Ey Mü'minlerin Emiri! Keşke bir Türk beygirine binmiş olsaydın; Çünkü seni karşılayanlar Şam'ın ileri gelenleridir" dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer bu sözleri söyleyenlere "Sizleri bir daha yanımda görmeyeyim" dedi. Sonra da eliyle sema tarafını işaret ederek "İzzet ancak oradandır. Şimdi devemin önünü açınız" buyurdu. [1424]

5047. İbn ebi'd-Dünya, Ebi'l-Âliye'den şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer, Kudüs-ü Şerif yolu üzerinde bulunan Câbiye'ye geldi. Esmer bir deveye binmişti. Başında sarık olmadığı için saçsız başı güneşte parlıyordu. Ayaklarını, üzengi olmadığı için iki yana sarkıtmıştı. Kalın yünden yapılmış devesinin çulunu konakladığı yerde yatak yapıyordu. İçi hurma lifleriyle doldurulmuş çantasında konakladığı yerde yastık olarak kullanıyordu. Sırtında beyaz pamuktan yapılmış yan tarafları yırtık eski bir gömlek vardı. Hz. Ömer "Bana bu kavmin önderini çağırınız!" dedi. Gidip çağırdıklarında ona "Şu gömleğimi yıkayınız ve yırtıklarını da dikiniz. Bana emaneten bir gömlek bulunuz!" dedi. Bunun üzerine ona ketenden bir gömlek getirdiler. Hz. Ömer "Bu nedir?" diye sordu. "Ketendir" karşılığını verdiler. Bu kez "Keten nedir?" diye sordu. Kendisine keten hakkında bilgi verdiler. Böylece gömleğini çıkararak getirilen gömleği giydi. Daha sonra da yıkanıp yırtıkları dikildikten sonra da tekrar kendi gömleğini giydi. Kavmin önderi Hz. Ömer'e "Sen Araplar'ın sultanısın. Buralarda büyük insanların deveye binmesi hoş karşılanmaz. Eğer bir Türk beygirine binersen Rumların gözünde daha büyürsün!" dedi. Bunun üzenine Hz. Ömer "Biz Allâh Teâlâ'nın İslâmla aziz kıldığı bir milletiz. O'nun bizi kendisiyle şereflendirdiği İslâm'dan başka bir izzet ve şeref de istemiyoruz" buyurdu. Kendisine bir beygir getirildi. Eyer ve semer vurmaksızın, bir parça kumaş sarmak suretiyle üzerine bindi. Ancak hemen vazgeçerek "Beni

---

1423 Hâkim, *Müstedrek,* I, 62; Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-evliya,* I, 47; Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* XII, 400.

1424 Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-evliya,* I, 47.

indiriniz! Ben bugüne kadar insanların şeytana bindiklerini görmemiştim" dedi. Böylece attan inerek, getirilen devesine bindi. [1425]

b) İslâm'ın Güçlü Olduğu Devirlerde Zimmîlerin Gözetilmesi

5048. Ebu Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Ebu Nüheyl ile Abdullah b. Hanzala'dan şöyle rivayet eder:

Selmân-ı Fârisî'nin komutası altındaki bir orduda bulunuyorduk. Adamın biri Meryem Suresi'ni okudu. Onu dinleyen birisi(Yahudi) hem Meryem'e ve hem de oğluna (Hz. İsa'ya) küfretti. Bunun üzerine biz o kişiyi kan içerisinde bırakıncaya kadar dövdük. O da gidip bizi Selmân-ı Fârisî'ye şikâyet etti, bu o güne kadar Selmân'a yapılan ilk şikâyetti. Zulme uğrayan insanlar Selman'a şikâyet ederlerdi. Selmân-ı Fârisî bizi çağırtarak o adamı niçin dövdüğümüzü sordu. Biz de

"Arkadaşlarımızdan biri Meryem Suresi'ni okudu ve bu adam da hem Meryem'e ve hem de oğluna küfretti. İşte bunun için dövdük" dedik. Bunun üzerine Selmân-ı Fârisî şunları söyledi:

"Niçin düşmanlarınıza bunları dinletiyorsunuz? Allâh Teâlâ'nın **"Allah'tan başka taptıkları (batîl) mabutlarına sövmeyin ki onlar da haddi aşarak bilgisizce Allâh'a sövmesinler"[1426]** buyurduğunu işitmediniz mi? Ey Arap milleti! Sizler din bakımından insanların en kötüsü, yurt ve geçim bakımından da en fakiri değil miydiniz? Allâh Teâlâ sizi aziz kıldı ve size büyük nimetler verdi. Şimdi de İslam adına insanları ezmek mi istiyorsunuz. Allâh'a yemin ederim ki ya bundan vazgeçersiniz ya da Allâh Teâlâ elinizdekileri hemen alarak başkalarına verecektir" Selmân-ı Fârisî bundan sonra bize bazı bilgilendirmelerde bulundu ve sonra da şunları söyledi:

"Akşam ile yatsı namazı arasını ibadet ve namazla geçiriniz. Çünkü böyle yapan bir kimse yapması gereken zikirlerinden hafiflemiş olduğu gibi gecenin ilk saatlerini faydasız şeylerle geçirmekten de korunmuş olur. Gecenin ilk saatlerini faydasız şeylerle geçirilmesi de onun son saatlerindeki ibadetleri yapmanızı engeller. "[1427]

[1425] İbn Kesir, *el-Bidâye,* VII, 60.
[1426] En'am. 6/108
[1427] Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-evliya,* I, 201.

c) Müslümanların Allâh'ın Emrini Terkeden Bir Kimsenin Halinden İbret Alması

5049. Ebu Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Cübeyr b. Nüfeyr'den şöyle rivayet eder:

Kıbrıs adası fethedildiğinde ahalisi harbe katılanlar arasında esir olarak dağıtılınca birbirlerinden ayrılmaya başlandı. Bu yüzden birbirlerine karşı ağlayanlar vardı. O sırada Ebu'd-Derdâ'yı gördüm. Tek başına ağlıyordu. Yanına vararak "Ey Eba'd-Derdâ! Allâh'ın İslâm'ı ve Müslümanları aziz kıldığı böyle bir günde seni üzüp ağlatan nedir ?" dedim. Bunun üzerine şunları söyledi:

"Eyvah sana ey Cübeyr Allâh'ın emirlerine itaat etmeyenler Allâh katında canlıların en zelilleri oluyorlar. Hâlbuki onlar saltanat sahibi güçlü bir milletti. Allâh'ın emirlerini terk ettiklerinden dolayı düştükleri şu hallerine bak"[1428]

[1428] Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-evliya,* I, 216; İbn Cerir, *Târih,* IV, 262.

MÜSLÜMANIN NİYETİNİ HALİS KILIP AHİRETE TALİP OLMASI

a) Muaz b. Cebel'in (radıyallahu anh) Bu Konudaki Sözleri

5050. İbn ebi Cerir, ibn ebi Meryem'den şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer bir gün Muaz b. Cebel'in yanına geldi ve ona "Ey Muaz! Bu ümmeti ayakta tutan şey nedir? diye sordu. Muaz (radıyallahu anh) buna şöyle cevap verdi:

"Üç şey ayakta tutmaktadır ki bunlar kurtarıcıdırlar. Birincisi ihlastır ki bu insanın fıtratında(yaratılış gayesinde) vardır. İkincisi namazdır. Dinin ta kendisidir. Üçüncüsü ise taattır (emirlere uymaktır) ki kurtuluş onunladır". Bunun üzerine Hz. Ömer "Doğru söyledin ey Muaz" diyerek oradan ayrıldı. Onun gidişinden sonra Muaz (radıyallahu anh) yanında oturanlara Hz. Ömer'in ardına şunları söyledi:

"Ey Ömer! Senin senelerin (halifeliğin) diğerlerinkinden daha hayırlıdır. Çünkü senden sonra ihtilaflar olacaktır". Bu olaydan az bir zaman sonra Hz. Ömer şehit edildi. [1429]

b) Âmir b. Abd-i Kays'ın Bu Konuda ki Kıssası

5051. İbn Cerir, Ebi Abdetül Anberi'den şöyle rivayet eder:

Müslümanlar Medâyin'i fetih edip, girdiklerinde ganimetleri bir yerde topladılar. Bu sırada adamın biri elinde güzel bir kutu olduğu halde geldi ve bunu ganimetleri toplayan kişiye verdi. Orada bulunanlardan bazıları:

"Biz asla böyle kıymetli bir şey görmedik. ganimetlerin içerisinde bunun dengi ve benzeri yoktur. Sen bundan bir şey almadan nasıl getirebildin?" dediler. Bunun üzerine getiren adam "Allah'a yemin ederim ki eğer Allâh korkusu olmasaydı onu size getirmezdim" dedi. O an Müslümanlar onun yüksek şahsiyetli biri olduğunu anladılar ve ona kim olduğunu sordular. Adam "Hayır, Allâh'a yemin ederim ki kendimi ne size ve ne de bir başkasına tanıtmayacağım. Çünkü beni metih ve övmenizi istemiyorum. Ben Allâh'a hamd ediyorum ve O'nun vereceği sevaba tâlibim ve buna da razıyım" diyerek gitti. Müslümanlardan birinin onu araştırmasını istediler ve biri onu arkadaşlarının

---

[1429] Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* IIX, 226.

yanına varıncaya kadar takip etti. Onun kim olduğunu sorduğunda adamın arkadaşları "O Âmir b. Abd-i Kays'tır" dediler. [1430]

c) Sa'd b. Ebî Vakkasla Câbir b. Abdillah'ın Kadisiye Ordusundaki Askerlerin Güvenirliklerine Şahitlik Etmeleri

5052. İbn Cerir, Sa'd b. Ebî Vakkas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

"Allah'a yemin ederim ki emrim altındaki askerlerin hepsi güvenilir kimselerdir. Eğer Bedir'e katılan sahabilerin öncelik faziletleri ve özel üstünlükleri olmasaydı bunların faziletçe Bedir ashabına eşit olduklarını söyleyecektim. Ben Bedir ashabında gördüğüm hatalardan hiç birini bunlarda ne işittim nede olacağını zannetmiyorum". [1431]

5053. İbn Cerir, Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

"Kendisinden başka ilah olmayan Allâh'a yemin ederim ki Kadisiye Savaşına katılıp da âhiretin yanı sıra dünyayı da isteyen bir tek kişiye dahi rastlamadım. Sadece üç kişiden şüphelenmiştik. Fakat takiben haklarında haksızlık ettiğimiz o şahsiyetlerin emânet ve zahitlikte eşleri olmadığı anlaşıldı. Bu üç kişi Tuleyhâ b. Huveylid, Amr b. Ma'dîkerb ve Kays b. Mekşûh'tur". [1432]

d) Kisrâ'nın Kılıcı, Kemeri ve Ziynet Eşyalarını Getirenler Hkkında Hz. Ömer'in Sözleri

5054. İbn Cerir, Kays el-Icli'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Kisrâ'nın kılıcı, kemeri ve ziynet eşyaları kendisine getirildiğinde Hz. Ömer şunları söyledi: "Şu hazineleri getiren topluluk güvenilir bir millettir". Bunun üzerine Hz. Ali de şöyle dedi: "Sen iffetli ve namuslu olduğundan dolayı idaren altındakiler de iffetli ve namuslu olmuşlardır. "[1433]

[1430] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* IV, 19.
[1431] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* IV, 19.
[1432] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* IV, 19-20.
[1433] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* IV, 20.

ALLAH'TAN, KUR'AN VE ZİKİRLE YARDIM TALEP EDİLMESİ

a) Hz. Ömer'in Amr İbnü'l-As'a Bir Mektup Yazarak Allâh'tan Yardım İstemesini Tavsiye Etmesi

5055. İbn Cerir, Zeyd b. Eslem'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Mısır'ın fethi geciktiğinde Hz. Ömer, Amr İbnü'l-As'a şu mektubu yazdı:

"Ey Amr! Senelerdir savaştığınız halde Mısır'ı hala ele geçiremeyişinize çok şaşıyorum. Bana kalırsa bunun sebebi onlar gibi dünyayı sevmeye başlamanız ve sünnetten ayrılmanızdır. Allâh Teâlâ ancak niyeti doğruluk üzere olan kişilere yardım eder. Ben sana yardımcı olmaları için seni dört kişiye yönlendiriyorum. Başkalarını aldatan dünya onları da aldatmamışsa bu kişilerin her biri bin kişiye bedeldir. Mektubum eline geçtiğinde bir hutbe irat et. Askerlerini düşmanla savaşmaya teşvik et ve onları sabır ve niyet konusunda gayretlendir. O dört şahsı insanlara takdim et. İnsanlara düşmana karşı tek vucud halinde saldırmalarını emret. Saldırıyı Cuma gününün sabah namazından sonra yapın. Çünkü bu saatler duaların kabul edilip rahmeti ilahinin indiği andır. İnsanları Allâh'a yönelmelerini ve düşmana karşı Allâh'tan yardım istemelerini tavsiye et. "

Amr İbnü'l-As mektubu aldığında askerlerini toplayarak bunu onlara okudu. Sonra da o dört kişiyi tanıttı. Sonra da kalkıp abdest alarak iki rekat namaz kılmalarını. Ardından Allâh'a yönelmelerini ve namazdan sonra da Allâh'tan yardım istemelerini söyledi. Bütün bunlardan sonra Allâh Teâlâ, Mısır'ın fethini müyesser eyledi. [1434]

5056. İbn Cerir, Abdullah b. Cafer ve Ayyaş b. Abbas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder:

Amr İbnu'l-Âs bir mektup yazarak Hz. Ömer'den yardım istedi. Hz. Ömer de dört kişinin kumandasında bulunan dört bin kişilik bir takviye bir birlikle ile şöyle bir mektup gönderdi: "Seni dört bin kişilik bir ordu destekliyorum. Başlarında da her bin kişiye bedel dört kişi bulunmaktadır. Bunlar; Zübeyr b. Avvam, Mikdad b. Esved b. Amr, Übâde b. Sâbit ve Mesleme b. Muhalled'dir. Böylece askerlerinin sayısı on iki bine yükselmiş oluyor. On iki bin kişilik bir ordu da azlıktan dolayı yenilmezler"[1435]

[1434] Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* III, 151.

[1435] Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* III, 151.

b) Ebubekir Sıddîk'ın Şam'da Bulunan İslâm Ordusu Kumandanlarına Allâh'tan Yardım Dilemelerini Tavsiye Eden Bir Mektup Yazması

5057. Iyâd el-Eş'arî'den şöyle rivayet edilir:

Yermük Muharebesinde bulundum. Bu savaşta şu beş kumandan vardı: Ebu Ubeyde, Yezid b. Ebî Süfyan, Şurahbil b. Hasene, Halid b. Velid ve İyad b. Ganem el-Fihrî. Ebubekir Sıddîk bize:

"Ebu Ubeyde'den ayrılmayınız" diye yazmıştı. Biz de bir mektup yazarak Burada zaiyatın fazla olduğunu anlatarak yardım istedik. Bunun üzerine o, bize şu mektubu gönderdi:

"Mektubunuzda benden takviye göndermemi istiyorsunuz. Sizi bol ve her zaman hazır askerlere sahip ve herkesten daha kuvvetli olana yönlendiriyorum ki; O Allâh'u Teâlâdır. Sadece ondan yardım isteyin ve biliniz ki Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sizin azlığınızdan daha az bir birlikle Allâh'ın yardımıyla zafer kazanmıştır. "

5058. Ahmed b. Hanbel, Iyâd el-Eş'arî'den şöyle rivayet eder:

Hz. Ömer bir mektup yazarak bize şunları söyledi: "Mektubumu aldığınızda düşmanla hemen savaşınız ve sakın bana ikinci kez müracaata bulunmayınız". Böylece savaşa başladık ve düşmanlarımızı yenilgiye uğrattık. Dört fersahlık bir mesafe düşman cesetleriyle dolmuştu. Çok büyük ganimetler elde ettik. Her birimize onar baş hayvan düştü. Bir ara Ebu Ubeyde "Benimle kim atıyla yarışır?" dedi. Bunun üzerine bir genç çıkıp "Eğer kızmazsanız ben yarışırım" dedi. Sonra genç Ebu Ubeyde'yi geçti. Ebu Ubeyde eyersiz bir ata binmiş, iki saç örgüsü havada dalgalandığı halde gencin arkasından geliyordu. [1436]

c) Müslümanların Kâdisiye Gününde Allâh'tan Kur'ân'la Yardım Talep Etmeleri

5059. İbn Cerir; Muhammed, Talha ve Ziyad'dan şöyle rivayet eder:

Sa'd b. Ebî Vakkas (radıyallahu anh) öğle namazını kılınca. Hz. Ömer'in kendisini orduda olmasını mecburi yaptığı Kur'ân'ı çok iyi okuyan gence Cihad (Enfal) Suresi'ni okumasını emretti. Askerler Cihad Süresini hep bera-

---

[1436] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 49; Heysemi şöyle dedi: "Senetteki rical sikadır. " (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 213). İbn Kesir, *Tefsir,* I, 400; İbn Hıbbân, *Sahih,* 4766.

ber öğrenmeye çalışıyorlardı. Sa'd'ın bu sureyi okuttuğunu işiten diğer bölükler de okumaya başladılar. Böylece Müslümanların kalpleri ve ruhları neşe ve sevinçle doldu. Allâh Teâlâ onların üzerine bir sekînet indirdi. [1437]

d) Hz. Peygamberin Sahabilerine Allâh'tan Kur'ân Ayetleriyle Yardım İstemelerini Emretmeleri

5060. Ebu Nu'aym *"Marife"* adlı eserinde İbrahim b. Hâris et-Teymî'den şöyle rivayet eder:

Hz. Peygamber bir keresinde bizi bir askeri birlik içinde gönderdi. Yola çıkarken de bize her sabah akşam **"Sizi boş yere yarattığımızı ve hakikaten huzurumuza getirilmeyeceğinizi mi sandınız?"**[1438] meâlindeki ayeti okumamızı emrettiler. Biz de bu ayeti emrettiği gibi okuduk. Sağ-sâlim ve hiç kayıp vermeksizin ganimetlerle döndük. [1439]

e) Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Kadisiye Gününde Askerlerine "Tekbir" ve "Lâ Havle velâ Kuvvete İllâ Billah" Okumalarını Emretmesi

5061. İbn Cerir; Muhammed, Talha ve Ziyad'dan şöyle rivayet eder:

Sad b. Ebi Vakkas (radıyallahu anh) askerlerine şunları emretmiştir:"Öğle namazını kılıncaya kadar hiçbir harekât yapmadan yerlerinizden ayrılmayınız. Öğle namazını kıldıktan sonra ben bir tekbir getireceğim; siz de benim ardından tekbir getiriniz ve hazır olda bekleyiniz. Biliniz ki bu tekbir sizden önce hiç bir ümmete verilmemiştir. Bu tekbir size maneviyatınızı takviye için verilmiştir. Sonra ikinci tekbiri duyduğunuzda Siz de tekbir getiriniz ve silahlarınızı hazır hale getirin. Üçüncü kere tekbir getirdiğimde de peşinden yine tekbir getiriniz ve süvariler savaşmak ve düşmanı kovmak için tetikte dursun. Dördüncü tekbirimde hep birlikte saldırıya geçiniz ve savaş anında "Lâ havle velâ kuvvete illâ billah (Zafer ve kuvvet ancak Allâh'ın yardımıyladır) deyiniz!". [1440]

5062. Diğer rivayet: Enfal Suresi'nin okunuşundan sonra Sad b. Ebî Vakkas (radıyallahu anh) tekbir getirdi. Onun arkasından çevresindeki askerler de tekbir getirdiler. Bunun üzerine diğer bütün askerler de tekbir getirdiler ve

---

[1437] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* III, 535, 536.

[1438] Mü'minûn: 23/115.

[1439] Ali el-Müttekî, *Kenzü'l-ummâl,* II, 327; İbn Hacer, İbn Mende'nin senedi için "Bir beis yoktur" dedi. (*İsâbe,* I, 15).

[1440] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* III, 535.

harekete geçtiler. Sa'd'ın ikinci tekbirinde hazırlanıp üçüncü tekbirinde öncü cesur birlikler meydana çıktı ve savaş başladı. [1441]

f) Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Saçı Vesilesiyle Allâhtan Yardım Taleb Edilmesi

5063. Taberâni, Ca'fer b. Abdillab b. Hakem'den şöyle rivayet eder:

Yermük gününde Halid b. Velid sarığını kaybetmişti. Askerlere "Bulun Onu" emrini verdi. Aradık ama bulamadık. Ardından "Bir daha arayınız!" dedi. Bu kez bulundu. Baktık ki eski ve bazı yerleri de yırtık bir sarıktı. Hikmetini açıklamak için şöyle dedi:

"Hz. Peygamber yaptıkları bir umreden sonra mübarek başlarını tıraş ettirmişlerdi. İnsanlar onun başından dökülen saçlarını almak için yarışıyorlardı. Bu sırada ben onlardan daha hızlı davranarak alınlarından düşen saçı kaptım ve bu sarığın içerisine koydum. O günden bu yana da bu sarıkla girdiğim her savaştan Allâh'ın yardımıyla zaferle döndüm. "

Halid b. Velid'in sarığının içerisinde Hz. Peygamber'in saçı vardı. Hz. Halid "Ben bu sarıkla çıktığım tüm savaşlarımda Allâh'ın yardımıyla muzaffer olarak döndüm" derdi. [1442]

g) Müslümanların Faziletli İşlerde Birbirleriyle Yarışmaları

5064. İbn Cerir, Şakîk'den şöyle rivayet eder:

Kâdisiyye savaşına tam gündüzün ortasında başlamıştık. Savaşa ara verildiğinde namaz vaktinin girmiş olduğunu gördük; fakat müezzinimiz şehit olmuştu. Herkes müezzin olmak istedi. Bu yüzden de neredeyse birbirimize güç kullanacaktık. Bunun üzerine Sa'd b. Übâde kur'a çekti ve kur'a kime çıktıysa ezanı o okudu. [1443]

[1441] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* III, 535.

[1442] Taberânî, *el-Kebir,* IV, h. 3804; Heysemi, *Mecma'u'z-zevâid,* IX, 349; Ebu Ya'la, *Müsned,* XIII, h. 7183; Hâkim, *Müstedrek,* III, 299; Zehebi, Hâkim'in rivayeti için "münkatı'dır" dedi. Ebu Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve,* 159; Ali el-Mütteki, *Kenzü'l-ummâl,* VII, 31.

[1443] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* III, 566.

DÜNYA'NIN SÜSÜNE VE İHTİŞAMINA ÖNEM VERMEMEK

a) Muğire b. Şûbe İle İran Şahının Bu Husustaki Kıssası

5065. Hâkim, Ma'kıl b. Yesar'dan şöyle rivayet eder:

Numan b. Mukarın isfehanı fetih etmek için İran'a geçmek istiyordu. Arada bir nehir bulunmaktaydı. Muğire b. Şûibe'yi İran şahına elçi olarak gönderdi. O sırada İran şahı Zü'l-Hâcibindi. Şah vezirlerine "Arapların elçisini savaş kıyafetiyle mi, yoksa kral kıyafetiyle ve süsü içinde mi kabul edeyim?" diye sordu. Şah, tacını ve şahlık elbiselerini giydi ve tahtına oturdu. Muhafızları da ipekli elbiseler, altın küpe ve bilezikler takarak iki sıra halinde şahın etrafına dizildiler. Muğire b. Şûbe geldiğinde iki kişi kollarına girdiler. İnsanlar iki saf halinde şahın halısı üzerinde dizilmişlerdi. Miğire onları küçümsemek için elindeki mızragı halıyı yırttığı halde sallaya sallaya gelmişti. Şah, "Ey Arap topluluğu, Size gerçekten şiddetli bir açlık ve perişanlık rast geldi. İsterseniz size yiyecek vereyim de dönüp gidiniz" dedi. Şah sözünü tamamlayınca Muğire b. Şûbe Allâh'a hamd ve sena ettikten Sonra konuşmaya başladı.

"Evet, biz İslâm'dan önce pis ve murdar şeyleri yerdik. Herkes bizi küçümser. Biz ise kimseye bir şey diyemezdik. Allâh Teâlâ içimizden şerefli bir peygamber gönderdi. Bu peygamber söz bakımından da en doğrumuzdur. Soy bakımından en asilimizdir. O bize bu toprakları fethedeceğimizi müjdeledi. Onun bize söylediği her şey doğru çıktı. Sizi süs ve kıymetli eşyalar içinde görüyorum. Arkadaşlarım bunları sizin elinizden almadan kesinlikle dönmeyeceklerdir" dedi. [1444]

b) Rebî, Huzeyfe ve Muğire'nin, İran Ordusu Kumandanı Rüstem ile Bu Konudaki Kıssaları

5066. İbn Cerir, Ziyad'dan şöyle rivayet eder:

İslâm ordusu kumandanı Sa'd b. Ebî Vakkas, Muğire b. Şûbe ile bazı kişilere "Sizi İranlılara elçi olarak göndermek istiyorum" dedi. Onlar "Emrinde kalmaya çalışırız, Ama senin talimatın dışında farklı bir şeyle muhatap olursak durumu gözetler bizim ve Müslümanlar hakkında en faydalısı neyse onunla cevap veririz dediler. Sad (radıyallahu anh) "bu basiretli, ileri görüşlü bir hareket, gidin hazırlanın "dedi

---

[1444] Hâkim, *Müstedrek,* III, 293; ; Heysemi şöyle dedi: "Senetteki rical sahihtir, Alkame b. Abdullah el-Müzenî sikadır. " (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 217).

Rebî b. Âmir dedi ki:

"Farsların bazı usul ve merasimleri vardır. Kalabalık gidersek kendilerine fazla önem verdiğimizi sanabilirler. Sadece bir kişi gönderelim "dedi. Herkes bu görüşü uygun buldu ve "Dilerseniz beni gönderin" dedi. Rebî'nin elçi olarak gönderilmesine karar verildi. Rebî Fars kumandanı Rüstem'in karargâhına gitmek üzere yola çıktı. Köprünün başında muhafızlar onu durdurdular ve Rüstem'e haber gönderdiler. Rüstem ileri gelenlere danışarak "onlara iltifat mı edeyim, yoksa küçümseyeyim mi?" dedi. Mağrurlanmaya ve küçümsemeye karar verdiler. Bütün süsleri çıkardılar;

Yerlere işlemeli halılar, minderler serildi. Rüsteme altından yapılmış olan tahtını hazırladılar. En modern ihtişamla altın işlemeli yastıklara yaslanarak oturduktan sonra Rebî'nin getirilmesini emretti. Rebî, ufak ve uzun tüylü bir ata binmişti. Yanında parlak bir kılıç vardı. Kılıcının kılıfı yırtık bir bez parçası. Mızrağında ise hayvanın boyun damarından kurutularak yapılan bağlama vardı. Kalkanı sığır derisindendi. Üzerine de yuvarlak biçiminde kırmızı bir deri çekilmişti. Yayı ve okluğu da yanındaydı. Rüstem'in çadırının önüne geldiğinde

"Atından in" dediler. Fakat Rebî halılara varıncaya kadar atından inmedi. Ancak halılara bastığında atından indi ve iki yastığı delerek onlara atının yularını bağladı. Rüstem'in askerleri, Rebîi bunları yapmaktan menedemediler. Onların gösteriş yaptığını anlamıştı. Bunları yaparak onlara sıkıntı veriyordu.

Zırhı bulanık su rengindeydi. Ortasından delerek başından geçirdiği kaftanı ise deve çuluydu. Hurma lifinden örülmüş bir kayışla onu ortasından bağlamıştı. Kendi kuşağını başına sarık yapmıştı. Devesinin yularını da beline kuşak yapmıştı. Başında dört tane dik saç örgüsü vardı. Örgüleri yabani keçinin boynuzları gibi duruyordu. Rebî'ye "Silahlarını bırak" dediler. Rebî "Ben buraya kendiliğimden gelmedim ki sizin emrinizle silahlarımı bırakayım. Beni siz çağırdınız. Eğer vazgeçerseniz geldiğim gibi dönüp giderim" dedi. Bu durumu Rüstem'e bildirdiler. Rüstem "Bırakın silahlarıyla gelsin. Yalnız tek bir adamdır "dedi. Bunun üzerine Rebî'ye izin verdiler. O da mızrağına dayanarak halılar üzerinde ilerledi. Ve mızrağın ucu sivri olduğundan yastıkları halıları delik-deşik ederek ve çizerek vakarla ilerledi. Rüstem'e yaklaştığında muhafızlar onu çevreleyip durdurdular O da mızrağını halıya dikip yere oturdu. Ona "Neden öyle oturdun?" diye sordular. Rebî "Böyle süslü sergiler üzerine oturmayı hoş görmüyoruz" diye cevap erdi. Rüstem "Buralara neden geldi-

niz?" diye sordu. Rebî, "Bizi Allâh gönderdi. Allâh bizi, dilediği kimseleri kula kul yapmaktan kurtarıp Allâh'a kulluk etmeye çağırmak, dünyanın darlığından kurtarıp dünyanın genişliğine çıkarmak, batıl dinlerin zulmünden kurtarıp İslâm'ın adaletine kavuşturmak için gönderdi" dedi.

Rüstem, yanındakilere "Onun kılık kıyafetine bakmayın. Onun sözlerine fikrine ve ahlakına bakın(ondan sonra düşünüp karar verin) Araplar yemeye ve giymeye önem vermezler. Asalete sahiptirler Giyim konusunda size benzemezler" dedi. Rüstem'in yanındakiler Rebî'nin silahlarıyla alay ettiler. Rebî, "Eğer isterseniz silahlarımızı deneyelim diyerek yırtık bir beze sarılı olan kılıcını çıkartarak onlara gösterdi. Bakınca ateş koru gibi parladığını gördüler. Bunun üzerine "kınına koy' dediler. Sonra Rebî onların bir kalkanına ok attı. Onlar da Rebî'nin kalkanına bir ok attılar. Baktıklarında kendi kalkanlarının delindiğini, Rebî'nin kalkanınınsa(deriyle kaplı olduğu halde) delinmediğini gördüler. Rebî, "Ey İranlılar! Siz sadece yiyeceğe, içeceğe ve giyeceğe önem veriyorsunuz. Oysa biz onları küçümsüyoruz" dedi. Daha sonra onların istediği mühleti vererek geri döndü. Ertesi gün İranlılar. Sad b. Ebi Vakkas'a "Dünkü adamı bize gönder" diye haber saldılar. Sa'd ise bu kez Huzeyfe b. Mihsan'ı gönderdi. O da aynı kılık kıyafette gitti ve çadıra yaklaştığında "in" dediler. Huzeyfe eğer şahsi işim için gelseydim sizin bu teklifiniz uygun olurdu. Gidip kralınıza sorun ihtiyaç onun mudur, yoksa benim mi? Eğer ihtiyacın benim olduğunu söylerse yalan söylemiş olur, o zaman ben de döner giderim. Şayet ihtiyacın ona olduğunu söylerse, o zaman da ben nasıl istersem öyle girerim" dedi. Bu durumu Rüsteme bildirdiler. Rüstem, "Bırakın gelsin" dedi. Huzeyfe çadırın dibine kadar atıyla gitti. Rüstem tahtının üzerine kurulmuştu. Huzeyfe'ye "Atından in" dedi. Huzeyfe inmedi ve inemeyeceğini söyledi. Rüstem, "Neden sen geldin? Dünkü adam niye gelmedi?" dedi. Huzeyfe, "Bizim kumandanımız herkese zorda kolayda her halde eşit davranır. Sıra bugün benimdir" dedi. Rüstem "Buralara neden geldiniz?" diye sorunca, Huzeyfe, "Aziz ve Celil olan Allâh Teâlâ bize dinini ihsan etti. Biz inkârdayken mücizelerini bize gösterdi. Biz de O'na iman ettik. Bize insanları üç şeye davet etmemizi emretti. Bunlardan hangisini kabul ederseniz onu sizden kabul ederiz: Ya İslam dinini tercih edersiniz. biz de sizden vazgeçeriz. Veya cizye ödersiniz, biz de sizi himaye ederiz. Ya da bizimle savaşırsınız" dedi. Rüstem "Yahut da barış için bize mühlet verirsiniz" dedi. Huzeyfe, "Dün dahil size üç gün mühlet veriyorum" dedi ve bu kararında ısrar etti. Bunun üzerine Rüstem,

yanındakilere "Sizin vay halinize benim gördüklerimi göremiyorsunuz! Dün gelen adam kendi yerimizde bize hakaret etti. Önemsediklerimizi küçümsedi. Çok da rahattı. Akıl ve dirayetiyle bizi köşeye sıkıştırdı. Bugün de bu adam geldi. Bu da çok rahattı. Bizim yurdumuzda bize üstünlük sergilediler" dedi. Etrafındakiler öfkelendiler. Rüstem de öfkelendi. Ertesi gün Rüstem, Sa'd b. Ebi Vakkas'a tekrar haberci göndererek bir elçi daha göndermesini istedi. Sa'd b. Ebî Vakkas bu sefer Muğire b. Şûbe'yi elçi olarak gönderdi. [1445]

5067. İbn Cerir, Ebi Osman'dan şöyle rivayet eder:

Muğire b. Şûbe köprüye vardığında köprü muhafızları onu durdurdular. Rüstemden izin gelinceye kadar orada beklettiler. Hiç havalı hallerini değiştirmemişlerdi. İzin gelince Muğire'yi gönderdiler. Muğire, Rüstem'in çadırına yaklaştığında onları yine aynı şaşaa içinde gördü. Taçları altın işlemeli, elbiseleri altın işlemeli, sergileri ağır ve göz alıcıydı. Bir ok atımlık mesafe halı döşenmiş. Hepsini geçtikten sonra Rüstem'in yanına varılabiliyordu. Muğire'nin dört saç örgüsü Rüstem'in çadırına doğru giderken arkasından sallanıyordu. Çadıra girdi ve Rüstem'in tahtına oturdu yastığına yaslandı. Bunu gören muhafızlar Muğire'yi hucum ederek tahttan indirdiler ve hafif olarak yaraladılar. Muğire:

"Sizin akıllı bir kavim olduğunuzu duyardık. Fakat sizden daha akılsız bir kavim görmedim. Bizde arkadaşına düşman olmadıktan sonra kimse kimseyi meclisinden kovmaz. Zannederdim ki siz de bizim gibi yardım seversiniz. Sizin şu yaptığınız hareket sizin birbirinize efendiler ve köleler gibi muamele etmekte olduğunuzu göstermektedir, Size gelmezdim ama beni davet ettiniz ben de davetinize icabet ettim. Artık anladım ki, sizin saltanatınız devam etmeyecek ve sonunda yenileceksiniz. Böyle ahlak olgusuyla ve bu akıl üzere kurulu saltanat asla ayakta duramaz. " dedi. Bunun üzerine oradaki halk "Bu Arap doğru söylüyor" dediler. Soylu ve ileri gelenler ise "Bu adam öyle bir şey söyledi ki, bundan sonra hizmetçiler bize kulluk etmez. Allâh atalarımızı kahretsin. Ne kadar ahmak insanlarmış ki, Arapları küçümsemişler" dediler. [1446]

[1445] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* III, 518-521.
[1446] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* III, 521-522.

DÜŞMANIN ÇOKLUĞUNA VE SİLAH ÜSTÜNLĞÜNE ALDIRMAMAK

a) Sabit b. Akram'ın Ebu Hureyre'ye Bu Konuda Söyledikleri

5068. Beyhaki, Vâkıdî'den Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini aktarır:

Müte Harbine şahid olmuştum. Müşrik orduları bize doğru yaklaştılar. Gördüğüm kadarıyla kimsenin karşı koyamıyacağı kadar silah, teçhizat ve çok zengin altın ipek zinet dolu hazinelere sahipdiler. Bir anda gözlerim kamaştı. O an Sabit (radıyallahu anh) bana "Ey Ebu Hüreyre sanki senin çok büyük bir ordu görmüş gibi bir halin var" dedi. "Evet" dedim. Sabit bana "Sen bizle Bedirde bulunmadın (sonradan Müslüman olmuştu). Allâh Bize Bedirde düşmana karşı sayı çokluğuyla zafer vermedi" dedi. [1447]

b) Hz. Ebubekir'in Bu Hususta Amr b. As'a Gönderdiği Mektup

5069. Tayalisi, Vâkıdî'den Abdullah b. Amr'ın şöyle dediğini aktarır:

Hz. Ebubekir, Amr b. As'a gönderdiği mektubunda şöyle diyordu: Selamün Aleyküm. Mektubun bana ulaştı. Rumların çok birlikler topladığını anlatmışsın. Biz Allâh'ın Rasulu ile birlikte savaşırken, Allâh (Celle celalühü) bize sayı veya birlik çokluğuyla yardım etmedi. Hatta biz Allâh'ın Rasulu ile kazaya giderken bizim sadece bir atımız ve sıra sıra bindiğimiz develerimiz vardı. Ve Uhud gününde sadece bir atımız vardı ki ona da Rasulullah biniyordu. Bu halimizle muhakkakki Allâh (Celle celalühü) bize zafer veriyor ve bize muhalif olanlara karşı bizi destekliyordu. Şunu bil ki; Allâh'a karşı en itaatli insan günahlardan en çok sakınandır. Sende Allâh'a itaat et. Arkadaşlarını da Allâh'a itaatle idare ve sevk et. [1448]

c) Yermük Savaşında Halid b. Velid'in Bir Adama Bu Hususta Söyledikleri

5070. İbn Cerir, Ubâde ve Halid'den şöyle rivayet eder:

Bir adam Halid b. Velide "Rumlar ne kadar çok, Müslümanlar ne kadar az" dedi. Halid (radıyallahu anh) cevaben "Müslümanlar ne kadar çok Rumlar ise ne kadar az. Orduların büyüklüğü Allâh'ın yardım etmesine veya zelil et-

---

[1447] Beyhaki, *Delâilü'n-nübüvve,* IV, 362; İbn Kesir, *el-Bidâye,* IV, 244; İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 190.

[1448] Taberâni, *el-Evsat*, Ali el-Mütteki, *Kenzü'l-ummâl,* III, 135; Heysemi şöyle dedi: "Senette Şazekûnî ve Vâkıdi var, bu iki şahıs zayıftır. " (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 117).

mesine bağlıdır. Yoksa askerlerin çok olması orduya büyüklük getirmez. Allâh'a yemin ederim ki, ben atımın ayağının ağrımamasını, buna karşılık da Rumların sayısının bir o kadar daha olmasını isterdim" dedi. Halid'in atının tırnakları fazla yürümekten aşınmıştı. [1449]

ASHABIN GALİP GELMESİYLE İLGİLİ DÜŞMANLARIN SÖZLERİ

a) Ridde Ehlinden Birinin Ashabın Cesareti Hakkındaki Sözü

5071. İbn Cerir, Zühri'den şöyle rivayet eder:

Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh) Halife olduğu zaman bazı Arap kabileleri İslam'dan döndüler. Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh) onlarla savaşmak için sefere çıktı. Bakı çevresindeki Nek'a denilen yere varınca, Hilafet şehri Medine ye zarar gelmesinden çekinerek geri dönmeye karar verdi. Ordunun başına Allâh'ın kılıcı Halid'i (radıyallahu anh) komutan tayın etti. Askerler de ona itaat ettiler. Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh) Halide "Önce Mudar tarafına git. Oradaki İslam'dan yüz çevirenlerle savaş. Sonra Yemene git. Oradaki sahte Peygamberle savaş" emrini verdi. Halid (radıyallahu anh) hemen harekete geçti. Esedli yalancı peygamber Tuleyha ile savaştı. Allâh (celle celâlühü) onları bozguna uğrattı. Benî Fezâr Kabilesinden Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe de bu yalancı peygamber Tuleyha'ya uymuştu.

Tuleyha askerlerinin çoğunun bozguna uğradığını görünce "Yazıklar olsun size sizi ney böyle perişan etti" dedi. Bir asker ona cevap olarak" bozgunun sebebini ben söyleyeyim. Bizdeki her asker arkadaşının kendisinden önce ölmesini istiyor. Hâlbuki karşımızdaki ordunun bütün askerleri ise arkadaşları için canlarını feda etmek istiyor. Tüleyha savaş sanatında usta biriydi. Hatta o savaşta yiğit sahabelerden Ukkaşe İbn Mıhsan ile İbn Ekram'ı şehid etti. Gerçek din İslam galip gelince sürgüne kaçtı. Sonra ise Müslüman olup umre yaptı. [1450]

b) İskenderiye Sultanının Bu Konuda Amr b. As'a Söyledikleri

5072. Taberâni, Amr b. Âs'dan şöyle rivayet eder:

Bir askeri birliğin başında kumandan olarak İskenderiye'ye geldik. Şehrin sultanı"Konuşmak için bana bir elçi gönderin" diye haberci yolladı. Kendim

---

[1449] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* III, 397-398.

[1450] Beyhakî, *Sünen,* VIII, 175.

gittim. İki tane yüksek makam kurdular. İkimizin yanında da birer tercüman vardı. İskenderiye sultanı bana "Siz kimsiniz?" dedi.

"Biz Arap milletindeniz, diken ve selem ağaçlarının yaprakları altında yaşayan kimseleriz, Allâh'ın evinin sakinleriyiz. Biz insanların toprak bakımından en darı ve geçim zorluğu çekenleriyiz, Murdar et yer, birbirimizin malına saldırır. İnsanların yaşadığı medeniyetin en kötüsünü yaşardık. Sonra içimizden bir şahsiyet çıktı. O bizim ne en zenginimizdi ne de en güçlümüzdü. Bize

"Ben Allâh'n elçisiyim" dedi. Bilmediğimiz güzel şeyleri yapmamızı emretti, yaptığımız kötü şeyleri de terk etmemizi söyledi. Bunlar atalarımızdan yapa geldiğimiz gelenekler olduğu için ona kızarak kendisini yalanladık, söylediklerini reddettik. Sonunda başka bir belde (Medineli Ensar) halkı, ona:

"Biz seni doğrularız. Sana inanır, sana uyar ve düşmanlarınla savaşırız" dediler. Onlara hicret etti. Böylece onunla savaşmaya başladık, fakat o bize üstün geldi ve bizi yendi. Sonra kendisine yakın olan Arap kabilelerini yeninceye kadar onlarla savaştı. Eğer geride kalan askerler, sizin şu bolluk ve ihtişamınızı bilseler. Hepsi buraya gelir sizin refah ve ihtişamınızı sizden alırlar" dedim. İskenderiye sultanı güldü ve "Peygamberiniz size doğru söylemiştir. Bizim peygamberlerimiz de bize aynı hükümleri getirmişlerdi. Aramızda kendi keyiflerine göre hareket eden ve peygamberlerin emirlerini terk eden bazı sultanlar çıkıncaya kadar o hak din üzere yaşadık. Eğer peygamberinizin yolu üzere devam ederseniz, Sizle kim savaşırsa savaşsın galip gelirsiniz. Kim size saldırırsa onlara da üstün gelirsiniz. Siz de bizim gibi peygamberinizin yolunu bıraktığınız, keyfinize göre hareket edenler gibi hareket ettiğiniz zaman, sizden o maneviyat kalkar siz de bizim durumumuza düşersiniz. Şu anda Siz bizden daha çok ve daha güçlü de değilsiniz" dedi. Ben İskenderiye sultanından daha mert bir adam görmedim. [1451]

c) Rumların İleri Gelenlerinden Birinin Hirakl'e Ashabın Galibiyetinin Sebepleri Hakkındaki Sözü

5073. Ahmed b. Mervân el-Mâliki, Ebi İshak'dan şöyle rivayet eder:

[1451] Heysemi şöyle dedi: "Senette Muhammed b. Amr b. Alkame var, bu ravinin hadisi hasen'dir. " (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 218). Bu hadisi Ebu Ya'la, Alkame b. Vakkas'dan rivayet etti. (*Müsned,* XIII, 5353); Heysemi bu rivayet için şöyle dedi: "Senetteki rical sahihtir, Amr b. Alkame sikadır. " (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 238).

Hz. Peygamber'in sahabeleri karşısında, düşmanlar kısa zaman bile dayanamazlardı. Bizans imparatoru Hirakl Antakya'daydı. Rumlar ashabın karşısında bozguna uğrayıp karşısına gelince Hirakl, "Allah sizi kahretsin! Karşınızdaki Araplar da sizin gibi birer insan değil mi?" dedi.

"Evet" dediler. Hirakl:

"Siz mi daha çoksunuz onlar mı? dedi.

"Hayır, biz onlardan çok fazlayız" dediler. Hirakl:

"O halde neden devamlı yeniliyorsunuz?" dedi. O zaman ileri gelen bir kişi

"Çünkü onlar geceleri namaz kılar, gündüzleri oruç tutar, sözlerinde durur, iyiliği emreder, kötülükten sakındırır, birbirlerinin hakkını gözetirler. Oysa biz, içki içer, zina eder, haram yer, sözümüzde durmaz, soygunculuk yapar, zulmeder, faiz ve tefecilikle uğraşırız. Kötülükleri emir eder, Allâh'ın hoşnut olacağı şeyleri yasaklarız, yeryüzünde bozgunculuk yaparız" dedi. Bu söz üzerine Hirakl "Doğru söylüyorsun" dedi. [1452]

d) Hristiyan Araplardan Birinin Herakl'e Ashabın Vasıflarını Anlatması

5074. Velid b. Müslim, Gassanlı iki kişi'den şöyle rivayet eder:

Müslümanlar Ürdün bölgesine girdiklerinde kendi aramızda Şam'ın kuşatılacağından bahsederek "Kuşatma başlamadan gidip çarşıdan alış veriş yapalım" dedik. Pazarda bulunduğumuz esnada Şam patriği bize haberci gönderdi. Yanına gittiğimizde "Siz Arap mısınız?" diye sordu. "Evet" dedik. "Hıristiyan mısınız?" dedi. "Evet" dedik. "Biriniz gidin de bizim için casusluk yapın onların durumlarını ve düşüncelerini bize getirin diğerinizde burada eşyalarınızı beklesin" dedi. Birimiz gidip aralarına girdi ve bir müddet kaldıktan sonra yanımıza gelerek

"Öyle hassas, dakik insanların yanından geliyorum ki; Asil atlara biniyorlar, geceleri ruhban, gündüzleri kahraman oluyorlar; ok ve yaylarını ve mızraklarını kendileri yapıyorlar. Allâh'ı anmaktan ve Kur'ân okumaktan seslerini o kadar yükseltiyorlar ki yanındakine bir şey anlatsan duyamaz. " dedi. Patrik, arkadaşlarına dönerek

---

[1452] İbn Kesir, *el-Bidâye,* VII, 15; İbn Asâkir, *Tarihi Dimeşk,* I, 143.

"Sizlere öyle bir maneviyatla geliyorlar ki bunlara karşı asla güç getiremezsiniz" dedi. [1453]

e) Hristiyan Bir Arab'ın Rum Kumandanlarından Kubkular'a Ashabın Vasıflarını Anlatması

5075. İbn Cerir, Urve'den şöyle rivayet eder:

İslâm ordusuyla Rum ordusu birbirine yaklaştığında Rum ordusu kumandanı Kubkular Hristiyan bir Arab'ı İslâm ordusunun arasına gönderdi. Bana haber verildiğine göre bu adam Tezid b. Haydan Kabilesinden İbn Hezârif'miş. Rum kumandanı ona

"Onların arasına gir. İçlerinde bir gün bir gece kal, sonra bütün durumlarını bize rapor et" dedi. Bilinmeyen bir Arap olarak aralarına karıştı. Adam bir gün bir gece kaldıktan sonra kumandanın yanına döndü. Kumandan "Durumları nedir?" diye sordu. Adam, "Bu adamlar geceleri ruhban, gündüzleri kahramandır. Adeleti yerine getirmek için Emîrlerinin oğlu bile hırsızlık yapsa elini keserler, zina ederse Recm ederler. " dedi. Kubkular

"Eğer bu söylediklerin doğruysa, bunlarla karşılaşmaktansa toprağın altı daha iyidir. Allâh'tan arzum onlarla bizi uzak etmesidir, ne onlar zafer kazansın, ne de biz zafer kazanalım" dedi. [1454]

f) İranlı Bir Casusun Ashabın Vasıflarını Rüstem'e Anlatması

5076. İbn Cerir, İbn Rüfeyl'den şöyle rivayet eder:

İran ordusu kumandanı Rüstem Necef'e gelince, İslâm ordusunun içine bir casus gönderdi. O sırada İslâm ordusunun karargâhı Kadisiye idi. Rüstem'in casusu İranlılardan kaçarak İslâm ordusuna sığınanlar gibi davranarak İslâm askerlerinin arasına girdi. Baktı ki İslâm askerlerinin her namazda misvak kullandıklarını ve namazını kıldıktan sonra da herkesin yerine gittiğini gördü. Casus Rüstem'in yanına döndü ve gördüklerini ve Müslümanların yaşayışlarını anlattı. Rüstem ne yediklerini bile sordu. Casus:

"İçlerinde bir gece kaldım, yemin ederim ki, birşey yediklerini görmedim. Ancak hepsinin elinde bir ağaç dalı vardı. Akşamleyin, yatarken ve sabah olduğunda onu emiyorlardı" dedi. Rüstem ordusuna hareket emri verdi. Kal'a ile Atik arasında İslâm ordusuyla karşılaştı. O esnada Sa'd b. Ebî

[1453] İbn Kesir, *el-Bidâye,* VII, 15; İbn Asâkir, Tehzîbi *Tarihi Dimeşk,* I, 143.
[1454] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* III, 417-418.

Vakkas'ın müezzini sabah ezanını okuyordu. Onları gözetlediğinde herkes hızlı bir şekilde (namaza) akıyorlardı Rüstem askerlerine

"Atlarınıza binin" diye bağırdı.

"Niçin?" dediler. Rüstem:

"Görmüyor musunuz? Bir hareket var" dedi. Casus

"Bu hareket namaz içindir" dedi. Rüstem

"Sabah (gaibden) bir ses duymuştum. Bu Ömer'in sesiydi bu Araplarla (kelplerle) konuşup, akıl veriyor" diyerek ordusunun yerini değiştirdi. İki ordu bir daha karşılaştı. Müezzin namaz için bir ezan daha okudu. Rüstem ezan sesini duyunca

"Ömer benim ciğerimi yedi" dedi. [1455]

g) Hirakl'ın Yanında Bir Rum'un Sahabeleri Vasıflarını Anlatması

5077. İbn Cerir, Ebu Zehra'dan şöyle rivayet eder:

Herakliyus, İstanbul'a doğru giderken yolda Müslümanların elinden esir olarak kaşan bir adama rastladılar. Herakliyus "Bana Müslümanları anlat" dedi.

Adam "Sana onları şimdi sanki gözlerinle görüyormuş un gibi anlatacağım. Onlar gündüzleri kahraman geceleri ise ruhbandırlar. Parasını vermedikleri kimsenin malını yemezler. Her meclise selam vererek girerler. Düşmanlarına galip gelinceye kadar mevzilerini terk etmezler. "dedi. Herakliyus "Eğer doğru söylüyorsan şu ayaklarımın bastığı yerlere kadar sahip olacaklardır" dedi. [1456]

h) Çin İmparatorunun Ashab Hakkındaki Sözü

5078. İbn Cerir anlatıyor:

İran Şahı Yezdicerd, Çin imparatoruna mektup yazarak yardım istedi. Çin imparatoru, İran elçisine "Komşu hükümdarların birbirlerine düşmanlarına karşı yardım ettiğini biliyorum. Sizi memleketinizden çıkaran adamların vasıflarını anlat da nasıl insanlar olduklarını öğreneyim. Çünkü onların az oldukları halde, sizin gibi büyük bir devleti bu şekilde perişan edip yurdunuzdan çıkarmayı başarmalarında altında onlarda bir hayrın sizde ise bir şerrin olmasıdır"

[1455] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* III, 533-534.

[1456] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* III, 602-603.

dedi. Elçi "İstediğini sorabilirsin?" dedi. Sonra Çin imparatoru, elçiye "Sözlerinde duruyorlar mı?" diye sordu. Elçi, "Evet" dedi. İmparator, "Savaşa başlamadan önce size ne teklif ediyorlar" dedi. Elçi dedi ki: "Bizi üç şeyden birini seçmeye davet ediyorlardı: Ya dinlerini kabul etmeye, dinlerine girseydik, onlarla eşit haklara sahip olacaktık. Ya cizye vermeye, verirsek bizi himaye edeceklerdi ya da savaşmaya" dedi. İmparator:

"Emirlerine itaatları nasıldır?" diye sordu. Elçi:

"Onlar kadar emirlerine itaat eden kimse görmedim" dedi. İmparator

"Onların dininde neler haram, neler helâl?" diye sordu. Elçi bunları da anlattı. İmparator

"Helâlleri haram, haramları helâl sayarlar mı?" dedi. Elçi:

"Hayır" dedi. İmparator

"Haramlarını helâl, helâllerini haram saymadıkça bu toplum helâk olmaz" dedi. Sonra kıyafetleri hakkında sordu. Elçi bunu da tarif etti. Bineklerini sorunca, elçi "Cins Arap atlarıdır' diyerek atların özelliklerini anlattı. İmparator

"Bu özellikte olan atlar ne kadar güzel bir kaledirler" dedi. Elçi develerini ve develerin ağır yük altında uzun mesafeler katettiklerini de anlattı. İmparator:

"Bu özellikler boynu uzun hayvanlarındır" dedi ve İran Şahına şu mektubu yazdı:

Sana, başı Merd'te sonu Çin'de olacak kadar büyük bir ordu göndermeme hiçbir engel yok. Böyle yapmak gerektiğini biliyorum. Ancak senin elçinin bana anlattığı kavim eğer dağları yerinden sökmek isterlerse. O dağı yerinden oynatırlar. Eğer onlarla bizim aramızda siz olmasanız, böyle vasıflara sahip oldukları müddetçe benim saltanatımı silerdiler. Onlara düzgün davran ve onlarla barışmayı tercih et. Onlar sana dokunmadıkça da sen onlara dokunma.

Bu kitap da anlatmak istediğimiz konuların sonuncusu buydu. Bizi hidayete ulaştıran Allâh'a hamd olsun. Eğer O'nun yardımı olmasaydı biz hidayete ulaşamazdık.

اللهم لولا انت ما اهتدينا ولا تصدقنا ولا صلينا

فأنزلن سكينة علينا إذا أرادوا فتنة أبينا

Allah'ım! Sen olmasaydın hidayet bulup

Sadaka verip namaz kılamazdık.

Bize katından huzur ve güven indir ki, bize fitne düşünseler biz ondan uzaklaşalım. [1457]

[1457] İbn Cerir, *Tarih-i Taberi,* IV, 167,172.

İÇİNDEKİLER

14. BÖLÜM

SAHABENİN ZİKRE ÖNEM VERMESİ VE ZİKRE TEŞVİK ETMESİ

15. BÖLÜM
SAHABELERİN DUASI

16. BÖLÜM

SAHABENİN VERDİĞİ HUTBELER

17. BÖLÜM

HZ. PEYGAMBERİN VE SAHABENİN ÖĞÜTLERİ

18. BÖLÜM

SAHABEYE YAPILAN GAYBÎ YARDIMLAR